

SINGI ALIP EKAP

Komba New Testament

Contents

Yesugât siŋgi âlip Mataioŋâ kulengoip	1
Yesugât den siŋgi âlipŋâ Marekoŋâ kulemguip	47
Yesugât den siŋgi âlipŋâ Lukaŋâ kulemguip	75
Yesugât siŋgi âlip Yohaneŋâ kulemguip	122
Aposolo zengât den siŋgi Lukaŋâ kulengoip	159
Roma zengât ekap Pauloŋâ kulemguip	204
Korinti a zengât ekap kânok Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	228
Korinti a zengât ekap zagâtŋâ Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	250
Galata a zengât ekap Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	264
Epeso zengât ekap Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	272
Pilipi zengât ekap Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	279
Kolosai zengât ekap Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	284
Tesalonike a zengât ekap kânok Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	290
Tesalonike a zengât ekap zagâtŋâ Pauloŋâ kulemgum ziŋgip	295
Timoteogât ekap kânok Pauloŋâ kulemgum pindip	298
Timoteogât ekap zagâtŋâ Pauloŋâ kulemgum pindip	304
Titogât ekap Pauloŋâ kulemgum pindip	309
Pilemoŋgât ekap Pauloŋâ kulemgum pindip	312
Hebiraio a zengât ekap	313
Ekap Yakoboŋâ kulengoip	330
Ekap kânok Peteroŋâ kulemguip	336
Ekap zagât Peteroŋâ kulemguip	342
Ekap kânok Yohaneŋâ kulengoip	346
Ekap zagât Yohaneŋâ kulengoip	352
Ekap karâmbuŋ Yohaneŋâ kulemguip	353
Ekap Yudaŋâ kulengoip	354
Yohaneŋâ den tikŋâ zo sâmbuyageip	356

SIŊGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

Language: Komba

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

bc1f1e1d-e143-5a65-b9c7-8f0d7f6fe6ac

ISBN: 978-1-5313-0347-1

Yesugât sinji âlip Mataionjâ kulengoip.

Yesugât sâkurâpnjâ, zengât kutzînjâ.

(Lu 3:23-38)

1 A danjonjâ danjonjâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. ²Abaramgâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnjâ âsagiwe. ³Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutnjâ Tama. Peresegâren gâbâ Hesoroŋ muyageip. Hesoroŋgâren gâbâ Ram âsageip. ⁴Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nasoŋ muyageip. Nasoŋgâren gâbâ Salomoŋ âsageip. ⁵Salomoŋgâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamnjâ kutnjâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamnjâ kutnjâ Rutî. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. ⁶Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. ⁷Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamgâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ Asa âsageip. ⁸Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip. ⁹Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. ¹⁰Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. ¹¹Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnjâ âsagiwe. Kâsaziŋjâ Yuda a gâsum diizîŋgâm Babilonia hânân âine âsagiwe. ¹²Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salatie muyageip. Salatiegâren gâbâ

Serubabe muyageip. ¹³Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip. ¹⁴Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip. ¹⁵Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matanj muyageip. Matangâren gâbâ Yakobo muyageip. ¹⁶Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apnjâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnjâ Kristo sâmen. Kutnjâ zorat topnjâ itâ. Zâk bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbap.

¹⁷Âsaâsagiŋ zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip, teŋgâziŋjâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo teŋgâziŋjâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

Yesu muyageip, zorat den sinji.

(Lu 2:1-7)

¹⁸Yesu Kristo muyageip, zorat topnjâ itâ. Mamnjâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumnjâ Maria sot pâlâtâŋ oi kâmbonjâ oip. ¹⁹Maria zâk kâmbonjâ oi ko Yosepenjâ nânŋip. Oi zorat topnjâ mân nânŋipkât nânŋi mân dâp oip. Yosepe a târâraknjâ ândeipkât umŋan itâ nânŋip, “Nâ diŋjâ a ambân mâteziŋan sa anjun opapkât tigâk birâbat.” ²⁰Yatâ upat sâm nânŋâm ândeip Kembangât sumbem a ŋâiŋjâ umanân muyagem itâ sâm dukuiŋ, “Yosepe, Dawidigât kiunnjâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumnjâ zâk sot pâlâtâŋ oipkât kâmbonjâ op katep mimbam. ²¹Nanŋjâ mimbam. Mei ko zâkkât kutnjâ Yesu sâban. Zâknjâ a ambân gakârâpnjâ bâliŋanŋât tâgân gâbâ olanŋiŋgâbap.”

²² Kut n̄ai n̄ai muyageip, zo Propete a n̄aiñâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonñâ oip,

²³ “N̄angânêk. Ambân sigan n̄aiñâ kâmbonñâ op nanñâ mimbap. Zâkkât kutñâ Imanue sâbi (Niiñ denân ko Anutuñâ nen sot ândiap).”

²⁴ Yosepe zâk umanân gâbâ zaatñâ sumbem an̄a den dukuip, zo lum Maria diim mirânjan zari ândiwet. ²⁵ Ka ap ambin ândiândiñ, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepeñâ kutñâ Yesu sâip.

N̄angânangâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.

2 Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsiñ takâtakânjan gâbâ n̄angânangâ a, zen Yerusalem kamânân gawe. ² Gamñâ sâm mâsikâziñgâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hânñjan gâbâ sângelakñâ ekñâ mâpâsinam gen.” ³ Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik n̄angâm pârâkparâwe. ⁴ Herodeñâ den zo n̄angâm Anutuñâ tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ minduziñgâm itâ sâm mâsikâziñgip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsân?” ⁵ Mâsikâziñgi itâ sâm dukuwe, “Betelem kamânân, Yudaia hânân. Zorat Propete n̄aiñâ itâ sâm kulengoip,

⁶ “O Betelem, kamân mâik Yudaia hânân, gâ Yudaia zengât kamân giginñâ buñâ. Gâgâren a kutâ patâ muyagem Isirae a ambân gakârâpnâ kembu otziñgâbap.”

⁷ Den zo sâne n̄angâm Herodeñâ n̄angânangâ a diiziñgâm ziiñjik âim mulunâk mâsikâziñgip. Sângelak muyageip, zorat narâkñâ mâsikâziñgi dukuwe. ⁸ Dukune n̄angâm zen Betelem

kamân âibigât sângonzângom sâip, “Zen âimñâ kârum katep muyagemñâ ga dâtnobi. Oi n̄angoot yatik âi mâpâsibat.” ⁹ A kutânâ den yatâ sâi zen âiwe. Oi sângelak hânziñjan gâbâ igâwe, zorân kâdom otziñgâm âimñâ katep zeip, zorat mirâ kwâkñan âi tâip. ¹⁰ Oi zen sângelak zo ekñâ sâtâre patâ urâwe. ¹¹ Oi mirin bagim katep sot mamñâ Maria zikit umzik topñan gei mâpâsiwe. Mâpâsemñâ irâziñjan gâbâ kut n̄ai n̄ai âlipñâ mem pindâwe. Kât âlipñâ goide sot too wârânñâ âlip, sângânñâ patâ, zo pindâwe. ¹² Oi Kembuñâ umanân kwâkâziñgi zen Herodegâren mân âi muyagem mâtâp n̄ain gâbâ hânziñjan âiwe.

Kembuñâ Yesu katep lilâugip.

¹³ N̄angânangâ a, zen âburem kamânziñjan âine ko Kembangât sumbem a n̄aiñâ Yosepe umanân itâ dukuip, “Gâ zaat katep sot mamñâ diizikâna Aigita hânân âi tap nâgât dengât mambât ândibi. N̄angâ. A kutâ Herode, zâk katep kârumñâ muyagem kumbat sap.” ¹⁴ Sâi Yosepeñâ zaatñâ katep sot mamñâ diiziki n̄atigânâk tik âim Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Oi zen zoren ândinetâ a kutâ Herode moip. Propete n̄aiñâ zorat Kembangât sâtkât itâ sâip, zo bon oip, “Nannâ Aigita hânân gâbâ konsa gâip.”

¹⁶ N̄angânangâ a, zen Herode kâitkum âinetâ n̄angâm kuk imbanñâ oip. Yatâ op kâwali a sângonzângoi Betelem kamân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âim katep kendonziñ zagât, zo zângom nanngâwe. N̄angânangâ a zen sângelak âsageip, zorat narâk sâwe, zorat dâp sâi katep zângom nanngâwe. ¹⁷ Oi Propete Yesaiñâ mârurñan den sâip zo narâk zoren bon oip,

¹⁸ “Rama kamânân den kwamit patâ muyagiap. Âgirâp patâ uap. Mamârâpziñ zen murârâpziñangât umbâla op âgirâp op zem tatne

hirijsâbigât sâam osizinge. Wangât, murarâpziņ buņ op nanġe, zorat.”

¹⁹ Herode moi Kembangât sumbem a nâiņâ Yosepe Aigita hânân umanân itâ sâam dukuip, ²⁰ “Gâ zaat. Katep sot mamņâ diizikâna Isirae hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.” ²¹ Yatâ sâi Yosepeņâ katep sot mamņâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. ²² Âburemņâ Yosepeņâ den nâi itâ nânġip, “Akellau zâk ibânâ Herode, zâkkât gebâkņan Yudaia hânġât a kutâ op ândiap.” Den zo nânġâm zo ândibam keņġât oip. Oi umanân den nânġâmņâ Galilaia hânân arip. ²³ Zoren kamân nâi kutņâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zeņġât den itâ ziap, zo bon oip, “Zâk Nasarete kamânân gokņâ sâbi.”

Yohanenġâ nep topkwâip.

(*Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28*)

3 Ândim zâim ko Yohanenġâ Yuda a zeņġâren muyagem ġâip. Gamņâ Yudaia zeņġât mirâ âtâņan, a mân ândiândiņan, zoren âi ândim den siņġi itâ sâam dâzânġom ândeip, ² “Anutu um topņan ândinatġât narâk mâte uap, zorat zen umziņ melâņnek.” ³ Yohanenġât Propete Yesaianġâ mârumņan den itâ sâam kulemgui, zo bon oip,

“Mirâ kamân âtâņan a nâiņâ âsagem den patâ itâ sâam muyagem ândiap, ‘Kembangât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwârakune kelâluņâ oik.”

⁴ Yohane zâk a kanpitâ ândeipġât sâk pâke âlipņâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotņandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatņan inzut nâi lap ândeip. Nalemņâ ko kumbon sot bânġsat, zo nem ândeip. ⁵ Oi Yerusalem kamânân ġâbâ sot Yodaņ too nâmbut nâmbut, zeņġâren ġâbâ a ġâbâreyanġâm zâkkâren âmarâwe. ⁶ Zâkkâren âimņâ bâliņâziņâ sapsune Yodaņ toin saņġonz- iņġip. ⁷ Oi Parisaio a sot Sadukaio a

donġbepņâ too saņġonam gane ziņġitņâ itâ mâsikâziņġip, “O mulumġât kiurâp, zen bâliņâziņanġât hâuņâ mâte otziņġâbâmap, zo nâiņâ dâzânġoi bâliņâziņ birâbi?” ⁸ Zen umziņ melâņâ orot mâmez- iņâ kubik ândibi. ⁹ Zen umziņan itâ mân nânġâbi, ‘Nen Abaramġât kiurâp, zorat kârâpņoot mân otningâbap.’ Nâ dâzânġua nânġânek. Anutuņâ sâbâ sâam sâi kât zirâņâ Abaramġât kiurâpņâ op âsagibi. ¹⁰ Zorat sa nânġânek. Nak nâi bonņâ âlipņâ mân upap, zo ko mar- iņandâ kârâm kârâp oi simbap. Nânġa zo mârurum nak topņan pâi ziap. ¹¹ Zen umziņâ melâņne toin saņġonziņġâman. Ka nâi bet gam taap, zâk imbanġâ patâ zemņanġap. Nâ yatâ zorâņ irâņâ sikumņâ goribat, zorâġoot ko mân dâp upap. Zâkņâ Tirik Kaapum sot kârâp saņġonziņġâbap. ¹² Zâk ġâbâġâbâriņoot gamņâ nalem ġwapġwapņâ ġâbârem mindubap. Nalem bonņâ mirâņan pâmbap. Ka ġwapġwapņâ, zo ko ġâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

Yohanenġâ Yesu too saņġonņanġip.

(*Mk 1:9-11; Lu 3:21-22*)

¹³ Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân ġâbâ Yodaņ toin âimņâ Yohanenġâ too saņġonņanġâbapġât dukuip. ¹⁴ Dukai ko Yohanenġâ nânġi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâġâren ga sat? ġâņâ nâ saņġonina dâp opap.” ¹⁵ Sâi Yesuņâ den itâ mâburem dukuip, “Nânġâm kwâkâ mân ot. Net Anutuġât sâtuņâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenġâ diņâ lum saņġonņanġip. ¹⁶ Too saņġonņanġi Yesu zâk toin ġâbâ kopgam egi sumbem pâroņsâi Anutuġât Kaapumņâ nii kembâ yatâ opņâ gem gam kwâkņan pâip. ¹⁷ Oi zorenâk sumbemân ġâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipņâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Ekņâ umnâ âlip opmap.”

Sataṅṅâ Yesu mâsikip.

(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

4 Kaapumṅâ Yesu okṅaṅgi mirâ kamân âtâṅan arip. Sataṅṅâ mâsikâṅaṅgâbapkât okṅaṅgi arip. ²Oi zoren Yesu zâk n̄atik sot sirâm 40 umṅan nâlem buṅ ândeip. ³Oi sarâ mariṅandâ zâkkâren gamṅâ itâ sâm dukuiṅ, “Gâ Anutugât nanṅâ ândiat oi ko sânanđâ kât zirâṅ nalem oi ne.” ⁴Sâi Yesuṅâ itâ sâm dukuiṅ, “Den kulem ṅâi itâ ziap,

‘Aṅâ nalemâk nem mân ândinat.

Nalem nem sot den Anutugâren gâbâ gâmap, zo nâṅgâm ândim kwâtâtinat.”

⁵Yatâ sâi Sataṅṅâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâkṅan pâip. ⁶Pamṅâ itâ dukuiṅ, “Gâ Anutugât nanṅâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem ṅâi itâ ziap, zo nâṅgâ,

‘Zâkṅâ sumbem arâp zeṅgât bitziṅan gâbanbap. Ziṅâ bitziṅandâ mingim geine kâṅṅâ mân gobap.”

⁷Yatâ sâi Yesuṅâ itâ sâip, “Oi den kulem ṅâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ zâizâiṅ mân okṅaṅgâban.”

⁸Sâi Sataṅṅâ bak kêrep patâ ṅâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutṅâ sot sikum kut ṅâi ṅâi âkṅâleṅoot, zo tirâpkoip. ⁹Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topṅan gei pindiṅsâm mâpâseninandâ hân sot kut ṅâi ṅâi, zi aksik gâ gibat.” ¹⁰Sâi Yesuṅâ den mâburem itâ dukuiṅ, “Sataṅ, gâ birânim âi. Den kulem ṅâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok kore okṅaṅgâban.”

¹¹Yatâ sâi Sataṅṅâ birâṅaṅgâm ari sumbem a zen gam on galem okṅaṅgâwe.

Yesuṅâ Galilaia hânân âi nep tuugip.

(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)

¹²Yohane tâk namin panetâ Yesuṅâ zorat siṅgi, zo nâṅgâm Galilaia hânân arip. ¹³Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kapenaum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâṅṅan Sebuloṅ sot Naptali, zeṅgât hânân tâip. ¹⁴Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den ṅâi itâ ziap, zo bon oip,

¹⁵“Sebuloṅ sot Naptali hân saru sâṅṅan Yodaṅ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenṅan, zoren hân ṅâin gokṅâ zen ândime. ¹⁶A zo n̄atâtigân ândiwe, zen kârâp âsakṅâ patâ ikse. Mumuṅaṅgât siṅgi op n̄atâtigân ândiwe, zen âsakṅâ muyageziṅgap.”

¹⁷Narâk zoren Yesuṅâ topkwapṅâ siṅgi âlip dâzâṅgom a itâ dâzâṅgom ândeip, “Anutugât um topṅan ândinatkat narâkṅâ mâte uapkât umziṅ melâṅnek.”

¹⁸Oi sirâm ṅâin Yesuṅâ Galilaia saru sâṅṅan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. ṅâi Simoṅ, kutṅâ ṅâi Petero. ṅâi ko munṅâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet iṅangât nep tuum ândiwet. ¹⁹Yesuṅâ zikitṅâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet iṅangât nep tuum ândiabot, zo yatik a zeṅgâren nep tuum ândiabot.” ²⁰Sâi zorenâk irâzikṅâ birâm molim âiwet.

²¹Oi Yesuṅâ mâik ṅâi âimṅâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munṅâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatṅâ. Zet ibâzikṅoot waṅgâyân tap irâziṅâ kubik tarâwe. ²²Yesuṅâ dâzâkoi zorenâk waṅgâ sot ibâzikṅâ birâṅaṅgâm molim âiwet.

²³Yesuṅâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den siṅgi âlip dâzâṅgom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziṅoot kubikziṅgâm ândeip. ²⁴Yatâ op ândei siṅgiṅâ Siria hânân laṅ kârâm ari nâṅgâm a ambân

sisi mâsek sot wâkeziņoot sot kin bitziņâ mumuņâ zâkkâren diiziņgâm gane kubikziņgâm naņgip. ²⁵ Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patâņâ mindumņâ moliwe.

**Yesuņâ bâkņan den
siņgi âlip dâzâņgoip.**

(Lu 6:20-26)

5 Yesuņâ a ambân kâmut patâ ziņgitņâ bâkņan zâi tâi arâpņâ zen um topņan âiwe. ² Âinetâ siņgi âlip itâ sâm dâzâņgoip, ³ “A nâmbutņâ umziņgât nâņgâne gigij opmap, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zo ziņâ sumbemân Anutu um topņan ândibi. ⁴ A nâmbutņâ isem umbâlâ op ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen zo umâlep kwatz- iņgâbap. ⁵ A nâmbutņâ zâizâiņâ mân op ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. A zo ziņâ hân patâ zi galem upi. ⁶ A nâmbutņâ ândiândi târârakkât otziņgi ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen gâtâm bonņâ muyagibi. ⁷ A nâmbutņâ zen um lâklâk op a toren tânzâņgome, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen zo Anutuņâ zo yatik otziņgâbap. ⁸ A nâmbutņâ umziņ salek ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. ⁹ A nâmbutņâ lumbenagât nep tuum ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen zo Anutugât murarâpņâ sâbi. ¹⁰ A nâmbutņâ târârakziņagât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topņan ândibi. ¹¹ A nâmbutņâ nâgât opņâ a ziņâ den bâliņ top topņâ dâzâņgom zâņgom molimoli otziņgâme, zengât nâņga sâtâreņoot uap. ¹² Zen sumbemân sâņgân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârumņan yatik zâņgom moliziņgâwe, zorat.”

**Nen a zengât sii sot kârâp
âsakņâ yatâ utnat.**

(Mk 9:50; 4:21; Lu
14:34-35; 8:16; 11:33)

¹³ “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamņâ buņ oi ko dap oindâ naamņâ dum upap? Zo buņâ. Sii bâliņâ zo yatâ mo yatâ orotņâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân ziņâ lânbi.

¹⁴ Oi zen a zengât kârâp âsakņâ op ândibi. Kamân nâi bak kârep nâin tâi wan mo wanņâ mân kwâtepkubap. ¹⁵ Zen kârâp sâumņâ âmaņân mân kwârakume. Buņâ. Zo tâtatņan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziņgâmap. ¹⁶ Zen zo yatâ a zengât âsakņâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziņâ ikne âlip oi sumbem Ibâziņâ sâm âlip kwâkņangâbi.”

**Yesu zâk Mosegât gurumin den
kumbam mân geip.**

¹⁷⁻¹⁸ “Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip, nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut nâi nâi muyagem nanğâbap. Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Mosegât gurumin den murukņâ nâi mân buņ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buņ upapot. ¹⁹ Oi a nâi, zâk gurumin den murukņâ nâi mân lumņâ a toren yatik upigât dâzâņgobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombenjan a gigij op ândibap. Oi nâiņâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât patâziņ op ândibap. ²⁰ Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziņ âlip mân ândim walâziņgâm sumbemgât siņgi mân upi.”

Gurumin den, zorat topñâ sâip.

(Lu 12:57-59)

²¹ “Sâkurâpziñ zen den itâ dâzângowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Ìñâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ ²² Ka nânñ itâ dâzângobâ. Ìñâi zâk bukuñâ um kuk nânğânğânğâbap, zâk den nepñanğât siñgi upap. Ìñâi zâk bukuñâ den bâliñâ dukubap, zo ko a sâtñâ zeñğât mindu-minduyân pambi. Ìñâi zâk bukuñâ den kârok bâliñâ dukubap, zo ko sim kârâpkât siñgi upap. ²³ Zorat ko gâ kut ñâi ñâi Kembuğât siñgi pâmbam itâ nânğâban, ‘Bukunet kâsâp osetnikñan ziap.’ ²⁴ Zo yatâ nânğâm kut ñâi zo birâm âi bukugoot den sâm kusik tuumñâ âburem kut ñâi zo Kembuğât siñgi pâmban.

²⁵ Gâ a ñâi sot kâsâp op dinziññâ zo kek kubikpabot. Top likuliku a zâkkâren mân âim kâsagoot den sâm kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ den zo top likuliku agâren sâi nânğâm kâwali a gâkârâpñâ sâi gâ gâsugim tâk namin gâbanbi. ²⁶ Nâ perâkñjak dâğobâ. Gâ zoren tapñâ yen mân giban. Kâsaganğât tosa mâkâm nanğâm gem gâban.

²⁷ Sâkurâpziñ itâ dâzângowe, ‘Ap ambin, zet mân birâyanğâbap.’ ²⁸ Ka nânñ ko itâ dâzângobâ. A ñâiñâ ambân ñâi ek âkñâlejanğâbap, zo ko zâk zik ambin zo umñandâ birânanğâbap. Zâk tosa mimbap.

²⁹ Zorat siñgâ ñâiñâ bâliñan gâbanbâ sâi sum lâmuñ birâban. Hâlâlû ândim simân geibatkat lañ siñgâ toren sum lâmuñban. ³⁰ Bikâ bongenñâ bâliñan gâbanbâ sâi kârâm mânânğât pâmban. Sâk hâlâlû ândim sim kârâpkât siñgi opatkât lañ bikâ kârâm mânânğât pâmban.

³¹ Den sânğiñâ itâ ziap, ‘Ìñâi zâk ambinñâ birâbam ekap pindâm molibap.’ ³² Ka nânñ ko itâ dâzânguan. A ñâi ambin birâbap, zo ko zâk târotârozik mânânğât tosa patâ mimbap. Ka am-

bân zo a ñâi sot ândeip oi ko tosa zo apñanğât mân upap. Oi ñâi zâk ambân birâbirâñ zo mimbap, zo ko zâk tosa patâ mimbap.

³³ Zen nânge. Sâkurâpziñ itâ dâzângowe, ‘Gâ Anutu mâteñan den ñâi sarâ mân sâban. Kembu mâteñan den ñâi sâmñâ lunandâ bonñâ upap.’ ³⁴ Nanñ ko itâ dâzânguan. Anutu mâteñan den sâsânñâ, zo itâğât birâm nanğâbi. Sumbem, zo Anutuğât tâtat mâme uap. ³⁵ Hânân kwap sâme, zo itâğât op birâbi. Hân, zo Anutuğât kombânñâ. Oi Yerusalem kamânân kwap sâsânñâ, zo itâğât op birâbi. Yerusalem kamân, zo Kembu patâğât kamân. ³⁶ Oi kâukziñan kwap sâsânñâ, zo birâbi. Zen kâukziñ sâmotñâ kâu ñâi dukune sumun upap? Mo sumun ñâi dukune kâu upap? Yatâ buñâ. ³⁷ Zorat dinziñâ bonñan sâne bonñâ upap. Buñâ sâne buñâ upap. Den târokwap sâme, zo Satanğâren gâbâ gâmap.”

Hâukâu mân upi.

(Lu 6:29-30)

³⁸ “Den ñâi itâ sâsânñâ, zo nânge, ‘Ìñâiñâ siñgâ sum lâmuñi gânğoot siñâ sum lâmuñban. Ìñâiñâ sâtka kwâki gânğoot sâtñâ hâuñâ kom kwâkâban.’ ³⁹ Nanñ ko itâ dâzânguan. Zânğonâ sâne sâkziñâ mân anğân kârâbi. Gât ko a ñâiñâ pâlomgâ toren koi toren ñâi pindâna kumbap. ⁴⁰ Oi ñâiñâ gâ sot kâsa op hâmbâgâ kwâkñan mei umñan yatik pindâban. ⁴¹ Oi a ñâiñâ gâ irânñâ mem pânkânogân âi pâmbanğât sâi gânñâ târokwap kârebân âi pam gâban. ⁴² Oi a ñâiñâ kut ñâi ñâi nibanğât sâi pindâban. Oi yen mem ândim gibat sâi nânğânğânğâban.”

Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Den ñâi itâ sâsânñâ, zo nânğâme, ‘Gâ bukuğâ buku okñanğâban, ka kâsagâ

kâsa miŋaŋgâban.’ ⁴⁴Ka nâŋâ ko itâ dâzâŋgobâ. Kâsarâpziŋ buku otziŋgâbi. Oi a zâŋgom moliziŋgâme, zeŋgât op ninâu sâbi. ⁴⁵Zen zo yatâ op ândim sumbem Ibâziŋaŋgât nan bârarâp bonŋâ op ândibi. Zâkŋâ yatik sâi maanandâ a orot mâmeziŋ bâliŋâ sot âlipŋâ aksik âsageziŋgâmap. Oi yatik sâi mapŋâ a orot mâmeziŋ bâliŋâ sot âlipŋâ aksik ziŋgâmap. ⁴⁶Zen buku otziŋgâme, zorik buku otziŋgâbi, zo ko Anutuŋâ sâŋgânŋâ wan ziŋgâbap? Bâliŋ mâme a, zen yatâ op ândime, zo ka. ⁴⁷Zen torerâpziŋâ zorik mâŋganziŋgâbi, zorat sâŋgânŋâ wan ziŋgâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. ⁴⁸Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziŋandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.

6 “Zen siŋgi âlip lumŋâ kut ŋâi ŋâi âlipŋâ upme, zo ziŋgitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuŋâ sâŋgânŋâ mân ziŋgâbap. ²Zorat gâ a âlip otziŋgâm a nâmbutuŋandâ gek nâŋgâbigât lâmun mân waatpan. A sarâŋâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a ziŋâ sâm âlip kwatziŋgâbigât yatâ upme. Nâ perâkŋjak dâzâŋgobâ. Zen sâŋgânziŋâ mârûm mine âkip. ³Bukugâ ŋâi kut ŋâi pindâbam tik pindâm bukugâ ŋâi mân dukuban. ⁴Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut ŋâi ŋâi tik ek nâŋgâmŋâ hâuŋâ sâŋgânŋâ gibap.”

Ninâuŋât den.

(Lu 11:2-4)

⁵“Zen ninâu sânam a sarâŋâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlaŋ upme, zo ko aŋâ ziŋgitpigât yatâ upme. Nâ perâkŋjak dâzâŋgobâ. Yatâ ziŋgitne ko zorâŋjak sâŋgânziŋâ opmap.

⁶Gâ ko ninâu sâbâ sâm mirâgan zâi hâŋgi dooŋgumŋâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut ŋâi ŋâi ek nâŋgâmapŋâ bonŋâ muyagem gibap.

⁷Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmŋâ târokwap mân sâm âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo ziŋâ den doŋbep sâm arindâ nâŋgâniŋgâbap sâme. ⁸Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziŋâ zâk kut ŋâi ŋâi um nâŋgânŋgâziŋan ziap, zo kek ek nâŋgâmap. ⁹Oi zen itâ sâm ninâu sâbi,

‘Ibâniŋâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap. ¹⁰Gâ gamŋâ um dâp hân dâp kembu otŋiŋgâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân neŋgâren zimbapkât otŋiŋgap. ¹¹Gâ sirâm ziren nalem dâpniŋan niŋgâban. ¹²Nen a zeŋgât tosa biren zo yatik tosaniŋâ birâban. ¹³Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliŋâ mariŋaŋgât bikŋjan gâbâ mâkâniŋgâban.’

¹⁴Zen a zeŋgât tosa birânetâ Anutuŋâ yatik tosaziŋ birâbap. ¹⁵Ka zen a zeŋgât tosa mem ândinetâ Anutuŋâ zeŋgât tosa yatik mem ândibap.”

Nalem birâm kendon ândiândigât den.

¹⁶“Zen nalem birâm kendon ândim si sâŋgânziŋ kuk sen sen mân upi. A sarâŋâ, zen yatâ upme. A nâmbutuŋâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziŋâ ziŋgitpigât yatâ upme. Nâ perâkŋjak dâzâŋgobâ. Zen zorat sâŋgânŋâ mârûm mine âkap. ¹⁷Gâŋâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sâŋgânŋâ too saŋgonŋâ ândiban. ¹⁸Yatâ otna a ziŋâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nâŋgâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikŋjik nâŋgâbap. Oi zâk tik ândim kut ŋâi ŋâi ek nâŋgâmapŋâ sâŋgânŋâ gibap.”

Sikumgât âkñjåle mân utnat.

(Lu 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹“Zen hângât sikum kut ñâi ñâi donjêp mân mindubi. Hângât kut ñâi ñâi kabâtñâ niniñâ sot alâalâgiñ sot aña kâmbu mime, zorat nânngânetâ mân zâibap. ²⁰Zen sumbemân kut ñâi ñâi mindum ândibi. Sumbemgât kut ñâi ñâi, zo kabâtñâ mân niniñâ sot mân alâalâgiñ sot aña kâmbu mân orotñâ, zorat nânngâne zâibap. ²¹Kut ñâi ñâiziñ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap. ²²Siñgâ so sâkkañgât âsakñâ. Siñgâ âlip tâi sâkkâ âsakñâ ek ândiban. ²³Ka siñgâ bâliñ oi ko sâkkâ ñâtâtik upap. Zorat sa nânngâne. Umgangât âsakñâ ñâtâtiksâbap, zo ko opoñ ñâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

²⁴A kânokñâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkñâ ñâi buku okñangâm ñâigât âkon upap. Oi zâk ñâi sot pâlâtân op ñâi kândât kubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âkñâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâz-ïngâm mem ândibi?”

Sâkkât kut ñâi ñâi, zorat mân nânngâm kwâkâban.

(Lu 12:22-32)

²⁵“Zorat torenñâ ñâi zi dâzângua nânngâne. Zen ândiândiziñgât nânngâm itâ mân sâbi, ‘Wan wan mem nem ândinat?’ Mo sâkziñgât nânngâm itâ mân sâbi, ‘Wan mo wan lap ândinat?’ Kut ñâi ñâi zorat mân nânngâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziñandâ bonñâ mo nalemnâ bonñâ? Sâkziñandâ bonñâ mo sâk pâkenâ bonñâ? ²⁶Zen nii zingitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalemnâ mân mindune tâpmap. Oi sumbem Ibâziñandâ nalemnâ muyagem zingâmap. Oi dap dap? Zen nii zeñgât ombeziñan? Buñâ. ²⁷Oi zen nânngânângâziñ kâtikñâ ziap oi ko sânetâ sâkziñ kâtigei narâkñâ

pânjkânok târokwap ândibi? ²⁸Yatâ orotñâ mân ziabân wangât sâk pâkegât donjêp nânngâm? Zen pâlîñpâlîñ neule hibukñan zemap, zorat topñâ nânngâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap. ²⁹Zorat sa nânngâne. A kuta Salomo mârurnan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemñangip. Ka Salomo zâk sâkñâ neuleñootñâ neule âlipñâ yatâ zo mân mem ândeip. ³⁰Oi hibuk bâlonñâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuñâ sâi neule âlipñâ zo muyagemap. Oi zen dap nânge? Anutuñâ sâk pâke âlip mân muyagem zingâbap? Zen nânngâm pâlâtânziñ lotñâ. ³¹Zorat zen nânngâ kwâkâ op itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan mem lap ândinat?’ ³²Um kâtik a, zen um nânngânângâziñ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo nânngâm nânngâmap. ³³Zen sumbem Ibâziñangât um topñan ândiândiñ sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiñ, um nânngânângâziñ zoren pane zimbap. Zo yatâ utne sâkkât kut ñâi ñâi zingâbap. ³⁴Zen mukangât nânngâ kwâkâ mân upi. Nânngâ kwâkâ zo mukangât siñgi. Sirâm ñâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat siñgi upap.”

Den hâuñâ mân sâm siñan giban.

(Lu 6:37-38, 41-42)

7“Zen a hâuñâ den mân sâm siñziñan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinziñan giban. ²Zen a hâuñâ den sâm kwâkâzingâbi, zorat dâp yatigâk Anutuñâ zen sâm kwâkâzingâbap. Zen a kut ñâi ñâi otziñgâbi, zorat dâp yatik Anutuñâ mâburem zingâbap. ³Gâ wangât bukugangât siñan gwapgwap zo ekñâ gikâ siñgan nak sâmbanñâ zo mân ek nânngat? ⁴Nak sâmbanñâ gikâ siñgan zeï dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nânngâna siñan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ ⁵Sarâ a gâ. Kân-

dom gikâ siŋgan nak sâmbaŋâ zo mem pamŋâ gwapgwap bukuganŋât siŋgan zeï mem pâna dâp upap.

⁶Gâ a nâmbutŋâ Anutu kândâtkume, zen siŋgi âlipkât kut ŋâi ŋâi âlipŋâ, zo mân ziŋgâban. Zen wâu bâu yatâ opŋâ kut ŋâi ŋâi âlipŋâ zo birâm âburem gibegât.”

Ninâu sâm ândim kut ŋâi zo mimbi.

(Lu 11:9-13)

⁷“Ninâu sâm ândim kut ŋâi zo mimbi. Kârum ândim bonŋâ muyagibi. Hânŋiyân kom ândine mirâ mârîŋandâ mem pâmbap. ⁸Ŋâi zâk ninâu sâm ândim kut ŋâi memap. Ŋâi zâk kârumapŋâ bonŋâ muyagemap. Ŋâi zâk mâtâbân kom ândei mârîŋandâ mâtâp mem pâmbap. ⁹Zenŋâren gâbâ ŋâiŋâ nanŋâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? ¹⁰Mo zenŋâren gâbâ ŋâiŋâ nanŋâ iŋanŋât sâi guk mo mulum pindâbap? ¹¹Buŋâ. Zen a bâliŋandâ murarâpziŋâ kut ŋâi ŋâi âlipŋâ yatâ otziŋgâme. Oi Ibâziŋ sumbemân walâwalâŋandâ kut ŋâi ŋâi âlipŋâ ziŋgâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut ŋâi ŋâi âlipŋâ walâm ziŋgâbap.

¹²Zen a ziŋâ kut ŋâi ŋâi otziŋgâbigât otziŋgâmap, zorat dâp otziŋgâbi. Zorânŋâ Mosegât gurumin den sot Propete zenŋât den zo minduap.”

Mâtâpkât den.

(Lu 13:24)

¹³“Zen mâtâp pâlâtânŋan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagoŋanŋât hânŋi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpŋâ zo ŋlip patâ. Zoren a ambân donbepŋâ bagim âime. ¹⁴Ândiândi kamânŋât mâtâp, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânŋâ âime.”

Propete sarânŋâ, zenŋât den.

(Lu 6:43-46; 13:25-27)

¹⁵“Propete sarânŋâ, zen holi tobatziŋâ râma yatâ ka umziŋâ wâu kâtikŋâ

kâwaliziŋoot. Zo nânŋâm galem ândibi. Zen zenŋât orot mâmeziŋanŋât sen kwapŋâ topziŋâ nânŋâbi. ¹⁶Bolep sâŋgerân bonŋâ oi nime? Mo zâlâlîyân sam bonŋâ oi nime? ¹⁷Zo buŋâ. Nak âlipŋan bonŋâ âlipŋâ âsagemap, ka nak bâliŋan bonŋâ âlipŋâ mân âsagemap. ¹⁸Nak âlipŋan bonŋâ bâliŋâ mân muyagemap. Nak bâliŋan bonŋâ âlipŋâ mân âsagemap. ¹⁹Zorat nak ŋâi zâk bonŋâ âlipŋâ mân oi kârâm kârâbân umbi. ²⁰Nâ zorat op san. A zenŋât orot mâmeziŋ ekŋâ topziŋ nânŋâbi.

²¹Kembuniŋâ, Kembuniŋâ nonsâme, ka zenŋâren gâbâ nâmbutŋandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziiŋik sumbemân bagibi. ²²Narâk zoren a donbep patânŋâ ziŋâ itâ sâm dâtnobi, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâm a ambân siŋgi âlip dâzânŋowen. Gâgât kutkâ sâm wâke moliziŋgâwen. Gâgât kutkâ sâm nep patâ tuuwen.’ ²³Yatâ sâne nâ itâ sâm dâzânŋobat, ‘Nâ zenŋât kutziŋâ mân nânŋan. Bâliŋ mâme a, zen birânim âinek.”

Nânŋânânŋâ a sot a kwakmak.

(Lu 6:47-49)

²⁴“A ŋâiŋâ dinnâ zi nânŋâm lubap, zâk a nânŋânânŋânŋoot upap. Zâk a ŋâiŋâ bâkŋan mirânŋâ kâtikŋâ tuugip yatâ. ²⁵Mirânŋâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom oseï mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kârep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. ²⁶Oi a ŋâi dinnâ zi nânŋâm birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak ŋâiŋâ mirânŋâ too sâtŋan tuugip. ²⁷Mirânŋâ tuugi tâi map patâ too uurupŋoot takâm koi gilîgâlaksâm nanŋip.”

²⁸Yesuŋâ den zo sâm nanŋi a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nânŋâne imbaŋâ oip. ²⁹Oi itâ sâwe, “Zâk Kembangât gurumin den zorat galem a, zen walâziŋgâm sap.” Yesu zâk im-

bañâñootñâ den siñgi âlip dâzâñgoip, zorat yatâ sâwe.

Yesuñâ sâk bâlâ a ñâi kubikñangip.

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

8 Yesuñâ bâkñan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. ² Oi a ñâi, sâk bâlâ a, zorâñj um topñan âim gei pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ imbanğâgâ ziap, zorat kubikniñbâ sâm âlip kubikniñban.” ³ Yatâ sâi Yesuñâ bikñandâ weemñâ sâip, “Nânğâgigangât sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk useñâ sogei sâkñâ âlip oip. ⁴ Yesu zâk yatâ okñangâm sâip, “Gâ zirat siñgi a ambân mân dâzâñgoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Mosenğâ den sâip, zo lum nii mo zuu ñâi Kembugât siñgi sâm pâmban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nânğabigât yatâ otnan.”

Yesuñâ kore a ñâi kubikñangip.

(Lu 7:1-10)

⁵ Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a ñâiñâ zâkkâren gam itâ sâip, ⁶ “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât okñangi kiñ bik bâliñ oi mirin zem taap.” ⁷ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubikñangâbat.” ⁸ Yatâ dukui kâwali añâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapñâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap. ⁹ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziñ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ ñâi âinan sa âibap. Iñâi gânan sa gâbap. Kore anâ ñâi nep zo tuu sa tuubap.” ¹⁰ Yatâ sâi Yesuñâ den zo ñânği imbanğâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzâñgom sâip, “Nâ perâkñak dâzâñgobâ. Isirae a zengâren nânğâm pâlâtânziñâ itâ mân ekman. ¹¹ Zorat itâ dâzâñgobâ. Hân toren toren gâbâ a doñbep mindum Anutugât um topñan

Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi. ¹² Oi Isirae a nâmbutñâ mârûm sumbengât siñgi sâm ziñgâziñgâñâ, zen ko âkñan ñâtâtigân âimñâ umbâlâ opñâ isem ândibi.” ¹³ Yesuñâ yatâ sâmñâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nânğâm pâlâtânğangât bonğâ muyagegibap.” Yatâ sâi zorenâk kore a âlip oip.

A ambân nâmbutñâ mâsekziñoot kubikziñgip.

(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)

¹⁴ Yesuñâ Peterogât mirin zâim Petero sibunğâ mâsek kârâpñoot op zeï egip. ¹⁵ Ekñâ bikñan weegi mâsekñâ buñ oip. Oi ambân zo zaatñâ nalem om Yesu pindip. ¹⁶ Oi mirâ ñâtiksâisâi a ambân wâkeziñoot doñbep diiziñgâm gawe. Diiziñgâm gane Yesuñâ den sâm wâkeziñâ moliziñgip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot zo kubikziñgip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesiañâ den itâ kulemgoip, zo bonğâ oip, “Zâk lotğâniñ betniñan mem mâsekniñ âkoip.”

Yesu molinatkât den.

(Lu 9:57-60)

¹⁸ A ambân doñbepñâ Yesugâren gam haamgum kine Yesuñâ ziñgitñâ arâpñâ saru nâmbutken âibigât dâzâñgoip. ¹⁹ Âinam utne Kembugât gurumin den zorat galem a ñâiñâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ²⁰ Sâi ko Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen deñziñan ândime. Nii zuu, zen hânğootziñan ândime. A bonğâ, nâ ko isen korem zo buñâ ândiman.” ²¹ Yesugât arâpñâ, zengâren gâbâ ñâiñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nânğânina âi ibânâ hangum gâbat.” ²² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ birâm molinina mumuñâ ziñğak hanagonek.”

Pibâñâ Yesu sâtñâ lugip.

(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

²³Yatâ sâam wañgâyân zari arâp zâine âiwe. ²⁴Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi saruñâ wañgâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. ²⁵Zem tâi arâpñâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniñan me. Saruyân geinamen.” ²⁶Sâne itâ sâam dâzângoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotñâ, zen wangât umziñ keñgât uap?” Yatâ sâam oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hirisâm ziwet. ²⁷Arâpñâ zen zo ekñâ imbañâziñ buñ oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut ñâi ñâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesuñâ a zagât wâkezikñâ moliziki âiwet.

(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸Oi saru nâmbutken âim Gadara a zeñgât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezikñoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumuñâ zeñgât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât keñgât op gootzikñan mân âimarâwe. ²⁹Zet den yu kambañ sâam itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanñâ, wan otningâbam neñgâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ ningâbam gaat?” ³⁰Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. ³¹Zorat wâke ziñâ Yesu itâ dukuwe, “Molin-ingâbâ sâam sângonnânñona bâu umziñan geinâ.” ³²Sâne ko itâ sâam dâzângoip, “Ba âinek.” Yatâ sâi a umzikñan gâbâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâbâ tembatñan koñkoñ geim dengânân gei mom nañgâwe.

³³Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zeñgât siñgi sot a zagât zekât den siñgi, zo dâzânjom nañgâwe. ³⁴Den siñgi zo dâzânjone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe.

Gei ekñâ Yesuñâ birâziñgâm âibapkat dukuwe.

Yesuñâ a ñâi kubigip.

(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

9Yatâ utne Yesu zâk wañgâyân zâim zikñâ kamânân âbureip. ²Gâi a kiñ bik mumuñâ ñâi helân aam pam mem gawe. Oi Yesuñâ nañgâm pâlâtânziñgât topñâ ekñâ a zo itâ sâam dukui, “Nannâ, mân keñgât ot. Tosagâ mârur biran.” ³Yatâ sâi Kembugât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nañgâm umziñan itâ nañgâwe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” ⁴Yatâ nañgâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ sâam dâzângoip, “Wangât umziñan nañgânâñgâ bâliñâ nañgânige? ⁵Zen dap nañge? Nep ikâ zorâñ bâbâlañ? Tosa birâbirâñ mo sâk kubikkubik? ⁶A bonñâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbañâ zemniwap. Zorat topñâ ikpigât yatâ sâam dukuan.” Yatâ sâamñâ a kiñ bik bâliñ itâ sâam dukui, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” ⁷⁻⁸Sâi a zo zaatñâ kamânñan arip. Oi a ambân kâmut patâ, zen ekñâ kâwaliziñ buñ oi Anutuñâ imbañâ zo a bikñan pâipkat mâpâsem sâam âlip kwâkñañgâwe.

Yesu zâk bâliñ mâme a zeñgâren arip.

(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹Yesu zâk zobâ âim kât mimiñ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiñ namânan ta nekñâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.” Yatâ sâam dâtnogi zaatñâ moliwan. ¹⁰Oi nâ Yesu mirânan nalem nimbapkat diim zaria kât mimiñ a sot bâliñ mâme a donjeb gamñâ Yesu sot arâpñâ nen sot nalem ârândân niwen. ¹¹Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutñâ, zen niñgitñâ Yesugât arâpñâ mâsikâniñgâwe, “Patâziñâ zâk wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot tap nalem niap?” ¹²Sâne Yesuñâ

den zo nângâmñâ dâzânngoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziñ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziñoot, zengârenâk nep tuumap. ¹³ Zen ko Anutugât den ziap, zorat topñâ nângâbi. Den zo itâ,

‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan.

Um lâklâk op a buku otziñgâbigât otnimap.’

A ziñangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât bujâ. Nâ bâlij mâme a diizinga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât sâwe.

(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ Narâk zoren Yohanegât arâpñâ, zen Yesugâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutñan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?”

¹⁵ Yatâ sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpñoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziñan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

¹⁶ Nen hâmbâ sâñgiñan, zo hâmbâ uñakñâ mân pam gârîmen. Hâmbâ uñakñandâ sâñgiñâ diigi oloñbapkât yatâ mân upmen.

¹⁷ Zen waiñ too uñakñâ hâkop sâñgiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too uñakñandâ hâkop sâñgiñâ kunziri hâkop sot waiñ ârândân buj upabot. Waiñ too uñakñandâ hâkop uñakñan gune giari âlip opmabot.”

Yesuñâ Yairo bâratñâ mumuñan gâbâ mânggeip.

(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

¹⁸ Yesuñâ yatâ sâm dâzânngom kiri mâpâmâpâse namâ galem a ñâi gam um topñan pindiñsâm dukuip, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkñan weenandâ âlip op zaatpap.” ¹⁹ Yatâ

dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpñâ zâk sot Yairo molim âiwen.

²⁰ Mâtâbân arindâ ambân ñâi gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorâñ kândâtñan gamñâ Yesugât hâmbâ murukñan weegip. ²¹ Ambân zo umñandâ itâ nângip, “Hâmbâñik weemñâ âlipñâ upat.” ²² Yesuñâ puriksâm ambân zo ekñâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân kenngât ot. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesuñâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

²³ Oi Yesu zâk âimñâ galem agât mirin zâimñâ girâp kwamit nângip. A ambân doñbep patâ, zen girâp isem tarâwe. ²⁴ Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Zen zaat geim nanggânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzânngoi girâñngâwe. ²⁵ Sâi a ambân kâmut patâ zo geim nanggâne kâambarâñâ zeibân âim bikñan gâsui mumuñan gâbâ zaarip. ²⁶ Oi zorat den siñgi hân zoren denân denân âragum nanggâwe.

A sinzik bâpsâsâñ sot a wâkeñoot kubikziñgip.

²⁷ Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsâñ zagât, zet molimñâ den kâtik sâm den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâlij oik.” ²⁸ Oi âimñâ mirin zari a zagât zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikñâ kubikpatkât imbanñâ zemnigap, zo nângabot?” Oi zet sâwet, “Oñ, Kembu, net nângâgiget.” ²⁹ Yatâ sâitâ sinzikñan weemñâ sâip, “Nângâm pâlâtânziñkñangât bonñâ muyagezikik.” ³⁰ Sâi zorenâk sinzikñâ ânângârip. Oi Yesuñâ mân sâbabotkât den kâtikñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat siñgi a ambân mân dâzânngobabot.” ³¹ Oi a zagât, zet den zo nângâmñâ âim lañ dâzânngom nanggitâ siñgi zo hân dâp lañ kârâm arip. ³² Oi zet aritâ zorenâk a ñâi wâkeñoot

Yesugâren diim gawe. Zâk wâkeņâ okņanņi kopa oip. ³³ Yesuņâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbaņâ oi sâwe, “Isirae neņgâren mârûm kut nâi itâ zo mân âsagei igâwen.” ³⁴ Parisaio a ziņâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zeņgât patâziņandâ imbaņâ pindâm mam okņanņi wâke molizingâmap.”

Nep a kâruzingâm sâip.

³⁵ Oi Yesu zâk yatâ opņâ kamân patâ sot mâik aksik ândim naņņip. Oi mâtâmâtâse namâ dâp zâim Kembu um topņan ândiândiņangât den dâzâņgom a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņgâm ândeip. ³⁶ Yesuņâ a ambân kâmut patâ zo ziņgitņâ umņâ nâņņip. Zâkņâ ziņgiri râma galem aņâ buņâ yatâ gulipmalip ândine ziņgirip. ³⁷ Oi zorat arâpņâ den sumbuņâ nâi itâ sâm dâtnâņgoip, “Kâlamân bonņâ doņbep ziap, ka nep a ko bituktâ. ³⁸ Zorat nep mariņâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sâņgonzâņgoi nebân bagim kâlamân bonņâ mem ândibi.”

Yesu arâpņâ kutziņâ.

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

10 Yesuņâ arâpņâ kiin zagât nâņņonsâi gâindâ wâke molizingânatkât sot sisi mâsek kubikziņgânatkât imbaņâ niņņip. ² Aposolo kiin zagât, neņgât kutniņâ itâ. Kândom Simoņ kutņâ nâi Petero, munņâ Andrea, Zebedaioġât nanzatņâ Yakobo sot munņâ Yohane. ³ Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiņ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaiogât nanņâ sot Tadaio. ⁴ Simoņ Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpziņgoi gâsuwe.

Yesuņâ arâpņâ nep diņ sâm ziņņip.

(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)

⁵ Yesuņâ arâp kiin zagât, nen sâņgonnâņgom sâip, “Zen hân nâin mân âibi. Samaria zeņgât kamânân mân zâibi. ⁶ Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândiņ, zo zeņgârenâk âibi. ⁷ Âim siņgi âlip itâ sâm dâzâņgom ândibi, ‘Anutuġât um topņan ândinatkât narâk mâte uap.’ ⁸ Sisi mâsek kubikziņgâbi. Mumuņâ mâņgiziņgâbi. Sâk bâlâ kubikziņgâne âlip upi. Wâkeziņoot molizingâbi. Oi Anutuġâ kut nâi nâi sâņgân buņ ziņņip, yatigâk zeņgoot a otziņgâbi.

⁹ Kât patâ mo mâik mân mem âibi. ¹⁰ Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buņ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsaņâk âibi. Nep a zen nalem mot sâņgân buņ ziņgâne dâp upap.

¹¹ Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topziņâ sâm mâsikâziņgâbi. A nâigât ek nâņgâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi. ¹² Mirâziņan zâim itâ sâm dâzâņgobi. ‘Um lumenâ zeņgâren zimbap.’ ¹³ Oi mirâ mariņandâ ândei dâp oi dinziņâ zâkkâren bonņâ upap. Ka mirâ mariņandâ ândei mân dâp oi lumenâ dinziņangât bonņâ âburem ziņņan gâbap. ¹⁴ Oi mirâ kamân nâin birâziņgâm dinziņangât âkonziņgi kinziņan gwapgwap lâņne gei birâziņgâm âibi. ¹⁵ Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Den kubikkubik narâkņan Anutuġâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâuņâ mem gei kwap otziņgâbap. Ka kamân zorat a, zo ko hâuņâ mem zâi kwap otziņgâbap.”

Kâmbamġât den.

¹⁶ “Nâņgânek. Râma wâu hulin zeņgât oserân mân sâņgonzâņgozâņgoņ, zo nâņâ ko zen sâņgonzâņguan. Zorat zen a sarâ buņâ, nâņgânâņgâziņoot târârak

ândibi. ¹⁷Zen a ziŋ tâmbetzângobegât gasâziŋ kârâm ândibi. A zen den sâsân namin diiziŋgâm âibi. Mâpâmâpâse namâziŋan zâmbamŋâ lapitziŋgâbi. ¹⁸Oi zorigâk buŋâ. Zen nâgât a ândie, zorat opŋâ a kutâ zengâren diiziŋgâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziŋan kinŋâ a kutâ sot hân nâin gokŋâ nâgât topnâ sapsun ziŋgâbi. ¹⁹Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâân sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumŋâ ziŋgâbap. ²⁰Yatâ otziŋgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziŋangât Kaapum umziŋan pâmbap, zâkkât den upap.

²¹Narâk zoren âtânŋâ nâinŋâ munŋâ sâi kumbi. Oi ibâ nâinŋâ sâi nanŋâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otziŋgâm sâne zângobi. ²²Kutsiŋginangât op a donŋepŋâ zengât um kâlak nângâziŋgâbi. Oi nâi zâk den siŋgi âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. ²³Zen kamân nâin ândinetâ zângom moliziŋgânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkŋak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonŋâ nâ takâbat.”

Yesu okŋangâwe, zo yatik otniŋgâbi.

(Lu 12:2-9)

²⁴“Ekap namin katepŋâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore aŋâ a patânŋâ mân walâmap. ²⁵Ekap namin katepŋâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Kore aŋâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Bâliŋ mâme a, ziŋ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliŋ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap otziŋgâbi. ²⁶Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân keŋgât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemŋâ mân zimbap. Kut nâi nâi kwârakukuŋ, zo zemŋâ mân zimbap. Zo aksik mâbâlakŋem nanŋgâbi. ²⁷Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziŋan sapsubi. Den halop

dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. ²⁸Sâkziŋik zângobi, zengât mân keŋgât upi. Zen um dâpziŋ mân tâmbetkubi. Nâigât keŋgât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândâŋ sim kârâbân gâbanbap-kât imbanŋâ zemŋangap, Anutu, zâkkât keŋgât op ândibi.

²⁹Nii sâmbâlâle, zâk sângânŋâ patâ buŋâ. Kât kuriŋâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziŋandâ mân nâŋgi ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap? ³⁰⁻³¹Anutu zâk a zengât kâukziŋ sâmotŋâ zorat tenŋânŋâ nângâm nanŋamap. Zorat zen keŋgâtziŋ buŋ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buŋâ. Zen a. Anutu zâk zengât umŋâ patâ kinmap.”

Aŋâ siŋgi âlipkât hauŋâ minat.

(Lu 12:51-53; 14:26-27)

³²“Nâi zâk a ambân zengât mâteziŋan sâm âlip kwatniwap, zâk yatigâk nâŋâ sumbem Ibânangât mâteŋan sâm âlip kwâkŋangâbat. ³³Nâi zâk a ambân zengât mâteziŋan kwâimbânigi zâk nâŋâ yatigâk sumbem Ibânangât mâteŋan kwâimbânangâbat.

³⁴Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyagibapkât geip.’ Nâ lumbenŋâ buŋâ, kâmbam âbâŋgubapkât gewan. Nâ kâsâpzângobatkat gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ³⁵Zorat nanŋâ sot ibânŋâ, zet kâsâpagobabot. Bâratŋâ sot mamŋâ, zet kâsâpagobabot. Iranŋâ sot sibunŋâ, zet kâsâpagobabot. ³⁶A nâi zâkkât kiŋ topŋan gâbâ kâsa okŋangâbi. ³⁷Oi nâi zâk umŋâ ibâ mamzik zet sot pâlâtânŋ op nâ sot bituk pâlâtânŋ upap, zâk zo nâgât siŋgi mân op ândibap. Nâi zâk umŋâ murarâp zen sot pâlâtânŋ op nâ sot bituk pâlâtânŋ upap, zâk yatik nâgât siŋgi mân ândibap. ³⁸Oi nâi zâk zikŋâ poru nakŋâ mân lum nâgât mâtâp lânŋap, zâk zo yatik nâgât siŋgi mân upap. ³⁹Nâi zâk ândiândiŋâ aŋgân kâri gulipkuŋangâbap. Oi nâi zâk

nâgât opnâ hânân ândiândiņâ birâm ândiândiņ âlipņâ muyagibap.”

Yesugât opnâ buku otziņgâbi.

(Mk 9:41)

⁴⁰“A nâiņâ zen galem otziņgâbap, zâk zo yatik kore otnibapņâ sângonnogip yatik okņangâbap. ⁴¹Ŋâi zâk Propete a nâi on galem okņangâbap, zâk Propetegât dâp yatik sângân mimbap. Ŋâi zâk a târârakņâ galem okņangâbap, zâk a târârakņangât dâp sângân mimbap. ⁴²Nâ perâkņak dâzângobâ. Ŋâiņâ a gigiņâ zengâren gâbâ nâgât siņgi ândiap, zo too paterņ aam pindâbap, zo ko sângânņâ buņ mân zimbap.”

Yohane arâpņâ zen Yesugâren âiwe.

(Lu 7:18-35)

11 Yesuņâ arâpņâ kiin zagât den dâtnângom nanġâm kamân nâin siņgi âlip dâzângobam arip.

²Yohane tâk namin tap Kristoņâ nep tuugip, zorat siņgi nângâm arâp den mâsikâbigât sângonzângoi Yesugâren âiwe. ³Yesugâren âimņâ itâ sâm mâsikâwe, “Mârumņan Propete a, ziņâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?” ⁴Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzângoip, “Zen âburem âimņâ kut nâi nâi ek nâņge, zorat siņgi Yohane dukubi. ⁵Sen nâitâtikņâ sinziņ ânângâtsap. Kinziņ bâliņâ mâtâp lâņ âim ge. Sâk bâlâ a sâkziņ âlip uap. Kindapziņ bâpsâsâņ, zo den nâņge. Mumuņandâ zatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den siņgi âlip nâņge. ⁶Ŋâi zâk nâgât nâņgi mân âkon upap, zâkkât nâņga sâtâreņoot uap.”

⁷Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesuņâ a ambân zâk sot ândiwe Yohanegât topņâ itâ sâm dâzângoip, “Zen mirâ kamân âtâņan, a mân ândiândiņan wan iknam âiwe? Gerâ

nâi pibâņâ koi âim gam kiri iknam âiwe? ⁸Mo a nâi hâmbâ neuleņoot iknam âiwe? Zen nâņge. A hâmbâziņ neuleņoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. ⁹Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzângua nângânek. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutņâ zengât dâp buņâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutņâ zo walâziņgap. ¹⁰A zorat den kulem nâi itâ ziap,

‘Nâņgâ. Nâgât kore a nâi sâņgongua kândom otgibap.

Zâkņâ mâtâpkâ kârâm kubikap.’

¹¹Nâ perâkņak dâzângobâ. Ambân zengâren gâbâ âsagiwe, nâmbutņâ zengâren gâbâ nâiņâ Yohane mân wâlap. Ka a gigiņâ nâiņâ Anutu um topņan ândibapņâ, zâk walâbap. ¹²Yohane too saņgon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân doņbep, zen sumbengât siņgi upigât kâtigiwe. Oi a kâwaliziņootņâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. ¹³Propete a sot Mose, zen zorat den kânņan sâm kulemgum gane Yohanegâren âkip. ¹⁴Den zi umziņâ gâsui nângânâ sâm, nângânek. Elia gâbapkât sâwe, zorat bonņâ Yohane gâip. ¹⁵Ŋâi zâk kindapņootņâ den zi nângâbap.

¹⁶A kâmut zi, waniņ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep ziņâ ek birâ, nâņgâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpziņ itâ sâm dâzângome, ¹⁷‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’ ¹⁸Yohane zâk nepņâ topkwap too kâtik sot nalem birâm ândei ekņâ sâwe, ‘Zâk wâkeņoot ândiap.’ ¹⁹A bonņâ nâņgâ gamņâ nalem sot too nia nekņâ itâ sâme, ‘Iknek. A zi kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zengât buku. Waiņ sot nalem nem mân birâmap.’ Ka sa nângânek. Anutugât nângânâņgâ bon asâgem topņâ mem kâkņan kwâpmap.”

Yesuñâ Galilaia a zeᅇgât girem sâip.

(Lu 10:13-15)

²⁰Narâk zoren Yesuñâ kamân nâm-butken nep tuugi ekñâ umziᅇ mân melânâwegât den topkwap sâm topziᅇ itâ sâm muyageip, ²¹“Yei, Koraziᅇ mairâp, Yei, Besaida mairâp, zeᅇgâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidoᅇ kamânân muyagei sâi zen mâruman isem umbâlâ opñâ umziᅇ melânbe. ²²Zorat dâzâᅇgua nâᅇgânek. Tiro Sidoᅇ kamân mairâp, zen den kubikkubik narâkñan hâuñâ diim gei otziᅇgâbap. Zen ko hâuñâ mem zâi pam otziᅇgâbap. ²³Kape-naum mairâp, zen dap upi? Sumbe-mân zâibi? Buñâ. Zen sim kârâbân kâbakᅇzeᅇgâbap. Zeᅇgâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâi kamân zo mân buᅇ op narâk ziren tok tâpap. ²⁴Zorat dâzâᅇgua nâᅇgânek. Den kubikkubik narâkñan Sodom kamân mairâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziᅇgâbap. Zen ko hâuñâ mem zâi kwap otziᅇgâbap.”

Yesuñâ Ibânâ sâm bâbâlaᅇ kwâkñagip.

(Lu 10:21-22)

²⁵Narâk zoren Yesuñâ Kembugâren den itâ sâip, “Ibâ, hân sot sumbem mariñâ, gâ âlip opmat. A ziiñâ nâᅇgânâᅇgâziᅇgât nâᅇgâne zâizâiᅇ opmap, zo diᅇgâ tik kwatziᅇgâmat. Ka a umziᅇn gigiñâ upme, zen ko diᅇgâ sâm muyageziᅇgâmat. Oi nâ zorat sâm âlip kwatgigan. ²⁶Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nâᅇgâna âlip oip.” ²⁷Ninâu yatâ sâmñâ arâpñâ nen itâ sâm dâtnâᅇgoip, “Ibânâ, zâk kut ñâi ñâi nâᅇgât siᅇgi sâm bitnan pam naᅇgip. Umnan den sot nâᅇgânâᅇgâ ziap, zo mân nâᅇge. Ibânâ zâk zikñik nâᅇgap. Oi Ibânâᅇgât umñan den sot nâᅇgânâᅇgâ ziap, zo mân nâᅇge. Nâ ninik nâᅇgan. Oi nâñâ a nâmbutñâ

Ibânâᅇgât topñâ sâm muyageziᅇgâ âlip nâᅇgâm kwâkâbi.”

Yesuñâ diiniᅇgâbap.

²⁸“Kut ñâi ñâi yâmbâtñâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nâᅇgâm ândime, zen aksik nâᅇgâren gane gâsuziᅇgâ um sâkziᅇñâ sânduksâbap. ²⁹Nâ umnandâ mulun op gigiñâ op ândimangât nâᅇgâren gane nep ârândâᅇ tuum ândinat. Oi um dâpziᅇñandâ lumbeñâ muyagem ândibap. ³⁰Nâ sot kin nep tuutuᅇ, zo bâbâlaᅇ. Nâᅇgât nep, zo bâbâlaᅇ.”

Yuda zeᅇgât kendongât den.

(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

12 Narâk zoren Yesuñâ kâdom ot-ningi kendonân kâlamân obândi-wen. Âimñâ arâp nen tepniᅇᅇgât opñâ segoᅇ keet namuᅇ niwen. ²Yatâ oindâ Parisaio a, ziᅇ zo ekñâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziᅇ kut zo ue, zo kendonân mân orotñâ.” ³Sâneta itâ sâm dâzâᅇgoip, “Dawidi sot arâpñâ, zen tepkât opñâ urâwe, zo sâlâpkum nâᅇgâme mo buñâ? ⁴Zâk Kembu Anutugât namâ zo zâim nalem hâlâlû sâsâñâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpñâ niwe. Zo mân orotñâ. Namâ galem ziiᅇnik nimbigât sâsâᅇ. ⁵Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nâᅇgâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zeᅇgât kendonân tirik namin âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosañâ mân opmap. ⁶Zen Kembugât namâ zo hâlâlû sâme, Ka nâñâ ko dâzâᅇgua nâᅇgânek. Nâ mâteziᅇn kinzan, nâ walâwalâᅇ. Namâ zo gigiñâ. ⁷Anutugât den kulem ñâi itâ ziap, ‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziᅇgâbigât otnigap.’

Zen den zirat topñâ nâᅇgâm sâi a tosaᅇziᅇ buñâ den laᅇ ñâi mân dâzâᅇgobe. ⁸A bonñâ, nâ kendongât mariñâ op ândian.”

Yesuḡa kendonân a ḡai kubigip.

(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

⁹Yatâ sâmnâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zarip. ¹⁰Zoren a ḡai tâip. Zâk bikḡa humutḡik. Oi a ziḡa Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân kubikziḡgâziḡgâḡ, zo orotḡa mo mân orot?” ¹¹Sâne Yesuḡa lâuziḡan mem itâ sâm mâsikâziḡgip, “Zeuḡâren gâbâ a ḡaiḡa râmaḡa kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap. ¹²Râma zâk yenḡa. A zen ko bonḡa, zorat kendonân âlip orotḡa.” ¹³Yatâ sâmnâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ tâḡtâḡ pa.” Sâi bikḡa tâḡtâḡ pâi âlip op toren yatâ oip. ¹⁴Yatâ oi Parisaio a, zen zo ekḡa âimḡa zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

Yesuḡat den sâsâḡ, zo bonḡa oip.

¹⁵Yesuḡa den zo nâḡḡâm kamân zo birâm ḡain arip. A doḡbep patâḡa molinetâ kubikziḡḡâm naḡip. ¹⁶Zen zâkkât topḡa zo a ambân mân dâzâḡgobigât den sâm kâtigeip. ¹⁷Yatâ oi Propete Yesaianâ mârumḡan Anutugât den kulengoip, zo bonḡa oip. Den zo itâ, ¹⁸“Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipḡa. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda bekḡan mei hân toren toren a zeḡḡâren den kubikkubikḡa sâm haḡpâmbap. ¹⁹Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nâḡḡabi. ²⁰Gerâ âbâbâḡḡum, zo mân kârâm mânâḡḡât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimbap. ²¹Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsiḡḡiḡan târokwapî.”

Yesuḡa wâke ḡai moleip.

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

²²Nârâk zoren wâkeḡa a ḡai okḡaḡi kopa op siḡ bâpsâsâḡ op ândei Yesuḡâren diim âiwe. Âine Yesuḡa a zo kubigi siḡa ânâḡḡari ekḡa den sâip. ²³A ambân kâmut kirâwe, zen zo ekḡa imbaḡâziḡ buḡ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkat sâsâḡa, zo zi mot ḡai.” ²⁴Sâne Parisaio a, ziḡa den zo nâḡḡâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zeḡḡât a kutâ kutḡa Bezebulu, zâkḡa mam okḡaḡi wâke moliziḡḡâmap.”

²⁵Zen yatâ sâne Yesuḡa umziḡan ekḡa itâ dâzâḡḡom sâip, “Hân ḡaiḡât a, zen kâsa utnetâ hânziḡ zo kwamen zimbap. Oi kamân ḡaiḡât a mo mirâ ḡaiḡât a, zen kâsa utne mirâ kamânziḡ buḡ upap. ²⁶Satâḡ sot arâpḡa, zen kâsa utnetâ nepziḡa dap yatâ kâtigem zimbap? ²⁷Zen nâḡḡât itâ sâme, ‘Bezebuluḡa mam okḡaḡi wâke moliziḡḡâmap.’ Oi zeḡḡât narâpziḡa ḡaiḡa mam otziḡi wâke moliziḡḡame? Sarâziḡḡâḡât topḡa zo narâpziḡandâ muyagibi. ²⁸Nâ ko Anutugât Kaapumḡa mam otnigi wâke moliziḡḡâman. Anutugât um topḡan ândiândigât narâkḡa mâte otziḡi mân nâḡḡe.

²⁹A ḡai, zâk mirâḡan kâwali op tâi dap yatâ a ḡaiḡa zâim sikum bekḡan mimbap? Yatâ buḡa. Kâwali a zo komḡa kiḡ bik saam pamḡa sikumḡa âlip bekḡan mimbap.” (Yesuḡa den zo Satâḡḡât op sâip.) ³⁰Yatâ sâmnâ itâ sâip. “Iḡai zâk buku mân otnibapḡa, zâk kâsa otnibap. Iḡai zâk nepnâ mân galem upapḡa, kândaḡbap.

³¹Zorat dâzâḡḡua nâḡḡânek. Bâliḡa top top sot den sumunḡa top top, zorat tosa birâbirâḡ ziap. Ka ḡai zâk Tirik Kaapum sâm bâliḡ kwâpâp, zâkkât tosa birâbirâḡ mân ziap. ³²Iḡai zâk a bonḡa nâ sâm bâliḡ kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka ḡai zâk Tirik Kaapum

sâm bâliŋ kwâpap, zo ko tosaŋâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

³³Zen nak ŋâigât âlipŋâ sâm bonŋaŋgât yatik âlipŋâ sâbi. Mo nak ŋâigât bâliŋâ sâm bonŋaŋgât yatigâk bâliŋâ sâbi. Nak zo bonŋandâ nak topŋâ sâm muyagemap. ³⁴Zen mulumgât kiurâp. Bâliŋandâ wan den âlipŋâ sâbi. Umziŋan kut ŋâi ŋâi zemap, zo yatik lâuziŋan kopgâmap. ³⁵A târârakjândâ umŋan gâbâ den âlipŋâ kopgâmap. A ŋâi nâŋgânâŋgâ bâliŋâ, zâkkât umŋan gâbâ den bâliŋâ kopgâmap. ³⁶Nâ dâzâŋgua nâŋgânek, Den kubikkubik narâkŋan den sarâ top top, zorat hâuŋâ Anutuŋâ zingâbap. ³⁷Den sâmat, zoraŋ topkâ sâm muyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zoraŋ topkâ muyagei birâgibap.”

Yesu kulem top topkât dukuwe.

(Mk 8:12; Lu 11:29-32)

³⁸Yatâ sâm dâzâŋgoi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutuŋâ, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem ŋâi tuuna âsagei iknâ.” ³⁹Sânetâ itâ sâm dâzâŋgoip, “A kâmut zi orot mâmez- iŋâ bâliŋâ sot Kembangât den birâbirâŋ. A yatâ zoraŋ top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem ŋâi mârâtŋâ buŋâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. ⁴⁰Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umŋan gei zeip. Zo yatigâk a bonŋâ, nâ sirâm karâmbut hân umŋan zimat. ⁴¹Zorat ko den kubikkubik narâkŋan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziŋ sâne hâuŋâ yâmbâtŋâ patâ mimi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonaŋâ den girem dâzâŋgoi nâŋgâm umziŋâ melâŋâwe, zorat. Na sa nâŋgânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. ⁴²Oi ambân kutâ hân torengeŋ gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâkŋan kâmut zi zengât tosaŋiŋ sapsubap. Wangât, ambân zoraŋâ hân kârebân gâbâ gam Sa-

lomogâren den nâŋgânâŋgâ bonŋâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?”

Wâke, zâk gebâkŋan puriksâm a tâmbetkubap.

(Lu 11:24-26)

⁴³“Wâkeŋâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândiŋan âi ândim tâtat mâmeŋâ kârubap. ⁴⁴Kârumŋâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.’ Sâmŋâ âburem âi ikpap. Egi mar- iŋâ buŋâ, saŋgon kubikkubikŋâ. ⁴⁵Yatâ ekŋâ âim wâke bukurâpŋâ nâmburân zagât, zikŋâ dâp buŋâ, bâliŋ kâtikŋâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârum bâliŋâ ândeipŋâ bet bâliŋ op kwâtâtibap. Bâliŋ mâme a kâmut zi, zengâren yatik muyagibap.”

Yesugât mam murâpŋâ.

(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)

⁴⁶Yesu zâk den yatâ sâm dâzâŋgom kiri kândâtziŋan Yesugât mam murâpŋâ, zen gam den dukunam mam- bât kirâwe. ⁴⁷Mambât kinetâ a ŋâiŋâ Yesu itâ sâm dukuip, “Nâŋgâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândât- niŋan ga kinze.” ⁴⁸Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuip, “Mam murâpnâ waniŋ ziŋâ?” ⁴⁹Yatâ sâmŋâ arâp kirâwe, zengâren bikŋâ pamŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Ziŋgit- nek. Mamnâ murâpnâ zi te. ⁵⁰Sumbem lbânaŋgât sâtŋâ nâŋgâm lume, zen ko nâgât mamârnâpnâ mun garâpnâ ue.”

Keet maamaandiŋgât den.

(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

13 Sirâm zoren Yesuŋâ mirin gâbâ gem saru sâtŋan âi tâip. ²Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren min- dune ziŋgit waŋgâ ŋâin zarip. Oi zâk waŋgâyân tâi a ambân doŋbep patâ, zen sagân kirâwe. ³Zen sagân kinetâ den sumbuŋâ top top sâm dâzâŋgoip. Ijâi

ko itâ sâip, “Nângânek. A nâinâ keet maandiŋbam nebân arip. ⁴Âi maandiŋ keet nâmbutŋâ mâtâbân gei zeï nii ziŋâ ga niwe. ⁵Oi keet nâmbutŋâ hân siŋitŋan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkŋanâk, zorat kek takip. ⁶Ândânâ kârep mân giari maanâ egi hâlâlânŋsâm moip. ⁷Keetŋâ nâmbutŋâ hibuk osetŋan gei zeip. Gei zemŋâ kâmŋâ taki hibukŋâ kwârakoipkât moip. ⁸Keet nâmbutŋâ ko hân âlipŋan gei zem bonŋâ doŋbep âsageip. Topŋâ nâigât keetŋâ 1 handeret. Topŋâ nâigât keetŋâ 60. Topŋâ nâigât 30. Bonziŋâ yatâ âsageip. ⁹Zorat nâi zâk kindapŋootŋâ den zi nângâbap.”

Yesuŋâ den sumbuŋangât sâm dâzânŋoip.

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰Den yatâ sâm dâzânŋoi arâpŋâ nen um topŋan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbuŋâ dâzânŋomat?” ¹¹Sâindâ zâkŋâ itâ dâtnânŋoip, “Anutu um topŋan bagibagiŋâ, zorat den sumbuŋâ ziiŋâ nângâm kwâtâtibigât sâsânŋ. A nâmbutŋâ, zen buŋâ. ¹²Nâi zâk den nângânânŋgânâ, zo mem ândei Anutuŋâ târokwap pindâbap. Oi nângânânŋgâ patâ upap. Ka nâi zâk den nângânânŋgâ pindip, zo mân mem ândei bekŋan mim-bap. Oi yen ândibap. ¹³A nâmbutŋâ, zen sinziŋâ ekŋâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapziŋandâ den nângâm mân nângâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbuŋâ dâzânŋoman. ¹⁴Oi mârurŋan Propete Yesianâ kânŋan den sâip, den zo bonŋâ uap. Den zo itâ,

‘Kindapziŋandâ den nângânânŋgâ, zo nângâbi. Ka umziŋandâ ko mân nângâm kwâtâtibi. Sinziŋandâ igikŋâ, zo ikpi. Ka zorat topŋâ, zo mân ek kwâtâtibi. ¹⁵A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapziŋ bâpsâsânŋ. Sinziŋandâ mân ek kwâtâtibi. Umziŋandâ mân nângâm

kwâtâtibi. Umziŋ mân melânŋe ko nâ dap yatâ kubikziŋgâbat?’

¹⁶Zen ko sinziŋâ âlip ikme. Kindapziŋ âlip nângâme. ¹⁷Zorat zengât nânga âlip uap. Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. Mârurŋan Propete sot a târarakŋâ doŋbep, zen kut nâi nâi zen ek nângâme, zo ek nângânam osimŋâ mân ek nângâwe.”

Keet maamaandiŋ, zorat topŋâ sâm dâzânŋoip.

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

¹⁸“Oi zi keet maamaandiŋ den, zorat topŋâ dâzânŋua nângânek. ¹⁹Keetŋâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutŋâ ândime. Zen siŋi âlip nângâne umziŋan mân giari bâliŋâ mariŋandâ gamŋâ zo bekŋan memap. ²⁰Keetŋâ hân siŋitŋan gei zeip, zorat dâp a nâmbutŋandâ ândime. Zen siŋi âlip nângâm âkŋâlem ândime. ²¹Umziŋan ko ândânâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknam mo zânŋom tâk namin pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme. ²²Keetŋâ hibuk kwâkŋan gei zeip, a nâmbutŋâ zen yatâ ândime. Zen siŋi âlip zo nângâmŋâ sâkkât kut nâi sot kât sikumgât âkŋâle op ândine umziŋan bon mân âsagei bonŋâ buŋ op gukupitŋâ upap. ²³Keetŋâ hân âlipŋan gei zeip, zo a nâmbutŋâ zo yatâ ândime. Zen den siŋi âlip nângâm umziŋan gei mem ândime. Oi nâigâren bonŋâ 1 handeret, nâigâren 60, nâigâren 30. Bonŋâ yatâ âsagemap.”

Nebân hibuk takip, zorat den.

²⁴Yesuŋâ den sumbuŋâ nâi itâ sâm dâzânŋoip, “Sumbemgât den siŋi âlip, zorat mâtâp zi itâ. A nâinâ nepŋan âi keet maandenip, zoren dâpkwap sâbâ. ²⁵Keetŋâ maandiŋâ ari a uman zine narâk zoren kâsanâ gam hibuk keetŋâ maandiŋâ arip. ²⁶Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândânŋ takâwe. ²⁷Oi kore

a, zen zo ekñâ nep mariñâ dukum sâwe, 'Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipñâ maandenin. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ tâkap?'²⁸ Mâsikâne sâip, 'Kâsa ñâiñâ maandenji âsageip.' Yatâ sâi mâsikâwe, 'Nen âi sâmbum panâ?'²⁹ Sâne itâ dâzân goip, 'Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmjâ zo sâmbubegât birâbi.³⁰ Zo yenâk zim-babot. Oi bonñâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâm dâzân goibat, "Kândom zen hibuk zo sâmbum burañ saam kârâbân umbi. Bet ko bonñâ âlipñâ mine mirânan zâibap."'''

Wakum sot sii dañgât, zekât den.

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

³¹ Den sumbuñâ ñâi itâ sâm dâzân goip, "Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetñâ yatâ. A ñâiñâ keetñâ zo nepñan pâip.³² Keetñâ zo mâiktârâ. Keetñâ nâmbutñâ zengât ombeziñan. Zo kâmjâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme."

³³ Oi den sumbuñâ ñâi itâ sâm dâzân goip, "Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii dañgât naamñâ yatâ. Ambân ñâiñâ nalemân sii dañgât zâtki giari nalem aksik naam op nañgip."

Nebân hibuk takip, zorat topñâ.

³⁴ Yesuñâ den dâzân goip, zo sumbuñik dâzân goip. Den muyap mân sâm muyagem dâzân goip.³⁵ Yatâ oi Propete a ñâiñâ den sâip, zo bonñâ oip. Den zo itâ,

"Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâm muyagibat."

³⁶ Yesuñâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpñâ nen zâimñâ dukum sâwen, "Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topñâ sâna nângânâ."

³⁷ Dukoindá itâ sâm dâtnân goip, "A keet âlipñâ pâip, zo a bonñâ nânâ pârâwan.³⁸ Nep, zo han patâ zi. Keet âlipñâ, zo

sumbemgât sinji a ambân kâmut.³⁹ Hibuk, zo bâliñâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetñâ maandinip, zâk Satañ. Bon mimiñ narâkñâ, zo hâuñâ mimiñ narâkñâ. Nep tuutuun a, zen sumbem a.⁴⁰ Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâuñâ mimiñ narâkñan âsagibap.⁴¹⁻⁴² A bonñâ, nânâ kâwali arâpnâ sângonzân gwa a ambân zengâren gâbâ bâliñ mâme a ambân set gurun den kukuñâ a ambân, zo gâbârez-ingâm kârâp tâmbânjan zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi.⁴³ A târârak zen ko Ibâziñangât um topñan âsakñoot maa yatâ âsagem ândibi. Ñâi zâk kindapñootñâ den zi nângâbap."

Kune kinsagât den.

⁴⁴ "Sumbemgât den sinji âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa ñâi hibukñan tik ze i a ñâi zoren âi muyageip. Muyagemñâ umâlep patâ nângâm kwâarakum âi kut ñâi ñâi tâkñangip, zo pam kât mem nañgâm hân zo kwâlîp."

Kunegât den sumbuñâ.

⁴⁵ "Sumbemgât sinji âlip mâtâp, zo itâ. A ñâi kunegât kârum ândeip.⁴⁶ Kârum ândim kune ñâi tipñan kurum, zo muyageip. Muyagemñâ kut ñâi ñâi gakânâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip."

Saru zuu irâ, zorat den sumbuñâ.

⁴⁷ "Sumbemgât sinji âlip, zorat mâtâp, zo injangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topñâ topñâ piksâwe.⁴⁸ Piksâne sâmbune âkñan zarip. Oi inñan niniñâ, zo wañgâyân parâwe. Mân niniñâ ko birâm pane saruyân giarip.⁴⁹⁻⁵⁰ Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, ziñâ a hânñâ hânñâ kâsâp zângomñâ bâliñ mâme a minziñgâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi."

⁵¹Yatâ sâmnâ mäsikâningip, “Zen zo aksik nângâm nanje mo bujâ?” Sâi niñâ sâwen, “Nen nângâm nanjen.” ⁵²Sâindâ dâtnânngoip, “Zen dinnâ nângâm kwâtâtemñâ sinji âlipnangât mâtâp nângâm kwâkâbi. Zen mirâgât mariñâ yatâ opñâ kabânjan gâbâ kut ñâi ñâi âlip sânginñâ sot unakñâ lândim pambi.”

Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe.

(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³Yesu zâk den sumbuñâ top topñâ zo sâm nangâm mirâ kamân zo birâm arip. ⁵⁴Âi kamânjan Nasarete, zoren âi takâm mâpâmâpâse namin zâim den sinji âlip sâm dâzânngoi a zen nângâm imbanâziñ buñ oi sâwe, “Zâk nângânangâ zot imbanâ zo waniñ gâbâ muyageip. ⁵⁵Nen topñâ nanjen. Zâk mirâ tuutuun a nanñâ. Mamñâ Maria. Murâpñâ kutziñâ Yakobo, Yose, Simon sot Yuda. ⁵⁶Garâpñâ nen sot ârândân ândien. Zâk kut ñâi ñâi zi ikâ zoren muyageip?” ⁵⁷Zen yatâ nângâm kwakñâ zâkkât nângâne geip. Oi Yesuñâ sâm dâzânngoip, “Propete a ñâi zâk kutsinñâ hân torengeñ lañ kârâm ari kamârâpñâ sot torerâpñâ, zen zâkkât nângâne gei birânangâme.” ⁵⁸A zen umziñ angân kârâwegât Yesuñâ kamân zoren kulem top top donjep mân tuugip.

Herodeñâ sâi Yohane kuwe.

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)

14 Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât sinji nângip. ²Sinji zo nângâmñâ a sâtnâ gakârâpñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ itâ nângan. Yohane too sanjonziñgip, zâk mumujan gâbâ zaat kâwaliñgoot ândiap.”

³Den zo yen mân sâip. Mârumjan Herode zâk munñâ Pilipogât ambân beknjan meip, kutñâ Herodia. Ambân zâkkât opñâ sâi Yohane kiñ bik saam tâk namin pane zeip. ⁴Wangât, Yohaneñâ

den itâ dukuip, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotñâ.” ⁵Oi Herodeñâ Yohane kumbam nângip. Ka a ambân ziñâ Yohaneñgât nângâne Propete op ândeip, zorat kenjât op birip. ⁶Oi Herode âsaäsagin narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratñâ, zâk Herode sot a sâtnâ tarâwe, zenjât mâteyan kep ândei Herode ek âknâlem itâ sâm dukuip, ⁷“Nâ den zi sâm kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.” ⁸Oi ambân zâk mamjandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât gândun kom mânangâtñâ kâukñâ hâkobân pam mem ga ni.”

⁹⁻¹¹Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nângi mân dâp oip. Ka zâk a sâtnâ zenjât mâteziñjan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sângonzânngoi Yohane tâk namin tâi gândunñâ kârâm mânangât kâukñâ hâkobân pam mem ga Herodia bâratñâ pindâwe. Ambân zo memñâ mamñâ pindip. ¹²Yohane kune moi arâpñâ zen gamñâ kâmbârâñâ mem hangumñâ âi Yesu den sinji dukuwe.

Yesuñâ a 5 tausen nalem ziñgip.

(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

¹³Yesuñâ den sinji zo nângâm wangâyân zâim hân a mân ândiândiñjan, zoren ândibam arip. Ari a ambân donjep patâ kamân ñâin ñâin gâbâ, zen sinjinñâ nângâm saru sâtnjan âim muyagiwe. ¹⁴Yesuñâ wangâyân gâbâ gemñâ a ambân kâmut zo ziñgitñâ umñâ nângâmñâ a ambân sisi mâsekziñgoot, zo kubikziñgip.

¹⁵Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpñâ niñâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiñjan ândeindâ mirâ ñâtiksâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.” ¹⁶Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem ziñgâne.” ¹⁷Yatâ sâm dâtnânngoip

sâwen, “Nen zi nalemem bânâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalemem nâmbutnâ buñâ.”¹⁸ Sâindâ Yesuñâ itâ sâam dâtnângoip, “Nalemem zo nâgâren mem ganek.”

¹⁹Yatâ sâmnâ a dâzânngoi hibuk luatnâ tap âiwe. Yesuñâ nalemem bânâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmnâ namuñ arâpnâ niñgi niñâ kâsâpkum a zîngâwen.²⁰ A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip.²¹ A nalemem niwe, zo tengâziñâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñâ mân sâlâpziñgowen.

Yesu saru kwâknjan lân lân arip.

(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)

²²Yatâ opnâ Yesuñâ arâpnâ sâi wangâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip.²³ Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk ziknik ninâu sâbam bâknjan zarip. Yatâ op ândei nâtiksaî zâk ziknik zoren ândeip.²⁴ Wangânâ âim saru tânâmnjan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wangâ mem kâbakñei âinam osiwen.²⁵ Mirâ hañsâsâgât Yesuñâ saru kwâknjan lân lân ga muyageniñgip.²⁶ Zâk zo yatâ gâi arâp niñâ eknâ kenngâtniñâ op wâke gaap sâam den kâtik kambânâwen.²⁷ Yatâ oindâ den itâ sâam dâtnânngoi, “Umziñ diim geik. Zi ninak gaan. Mân kenngât utnek.”²⁸ Sâi Peteronâ sâtñan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwaknik lân gabâ.”²⁹ Sâi Yesuñâ sâip, “Ga.” Sâi Peteronâ wangâyân gâbâ geim saru kwâknjan Yesugâren arip.³⁰ Peteronâ âim tâi pibâ patâ nâi gâi kenngât op geibam op Yesu konsâam sâip, “Kembu, gâ gâsuni.”³¹ Sâi zorenâk Yesuñâ gâsum sâip, “Gâ wangât nânngâm pâlâtânngâ lotnâ oi um zagât uat?”³² Yatâ sâam gâsui wangâ kâligen kopgâitâ pibâ hiriñsâip.³³ Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu

um topñan âi pindiñsâm sâwen, “Gâ perâknjak Anutugât nanñâ.”³⁴ Oi saru nâmbutken âimñâ Genesarete hânân takâwen.³⁵ Zoren a zen Yesu eknâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziñoot diiziñgâm zâkkâren gawe.³⁶ Oi zen Yesu itâ dukuwe, “Nânngâna hâmbâgâ murukñan gâsum mâsekziñ buñ upap.” Yatâ urâwe, zorânñâ sâkziñâ âlip op nanñgip.

Kut nâi nâi ninijandâ a um mân sumunkomap.

(Mk 7:1-23)

15 Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe,² “Arâpkâ, zen wangât sâkurâpniñ zengât den kom bitziñâ mân too sanñon nalemem mem nime?”

³Yatâ sâam mâsikâne Yesuñâ itâ sâip, “Zen ko wangât ziiñâ sâkurâpziñangât den lum Anutugât den kume?”⁴ Anutugât den itâ ziap, ‘Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâliñâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.’⁵ Zen ko itâ sâame, ‘Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, “Kut nâi zikâbam, zo Anutugât siñgi sâam paan.” Zâk zo yatâ opnâ on galem mân otzikâbap.’⁶ Zen yatâ opnâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziñangât den zorik lum ândime.⁷ Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâam kulengoip,

⁸“A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birânimе.”⁹ Oi den bonñagât hâuñâ a ziiñ den sâam kwâkâyangâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime. Nâ zorat nânnga yen opmap.”

¹⁰Yesu zâk zo yatâ sâam dâzânngom a ambân sâi gane itâ dâzânngom sâip, “Nâ den dâzânngua nânngâm kwâtâtinek.”¹¹ Kut nâi nâi nine geimap,

zo mân sumunkomap. Ka lâuziŋan gâbâ kopgâmap, zorâŋâ sumunkomap.”

¹²Yatâ sâi arâpŋâ niŋâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, “Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nâŋgâm bâliŋ kwatgige, zo nâŋgat?” ¹³Sâindâ sâip, “Nebân kut ŋâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum nangâbap. ¹⁴Zen yen birâz- iŋgânek. Parisaio zen siŋziŋ ŋâtâtikŋâ. Zengât mâtâp kâdom a sen bâpsâsâŋ zagât diiŋgâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândâŋ lâmân geibabot.”

¹⁵Sâi Peteroŋâ itâ sâm dukuip, “Den sumbuŋâ dâzâŋguat, zorat topŋâ sâna nâŋgânâ.” ¹⁶Sâi Yesuŋâ dâtnâŋgoip, “Zen tok um nâŋgânâŋgâziŋ mân pâroŋsâi ândie, mo dap? ¹⁷Topŋâ itâ mân nâŋge? Aŋâ kut ŋâi ŋâi nine tep kâamboziŋan giari mem kubigi mâtâpŋan geimap. ¹⁸Ka umziŋan gâbâ den bâliŋ top top lâuziŋan takâmap, zorâŋâ ko umziŋ sumunkomap. ¹⁹A umân gâbâ kut ŋâi ŋâi kop gâmap, zo itâ. Nâŋgânâŋgâ bâliŋâ, âkŋâlê nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirâŋ sot den sumunŋâ. ²⁰Kut ŋâi ŋâi yatâ, zorâŋ sumunkomap. Oi bet mân saŋgon kut ŋâi ŋâi nine, zorâŋâ mân sumunkomap.

**Kanaan ambân ŋâiŋâ
Yesu konsâm mâpâseip**

(Mk 7:24-30)

²¹Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidoŋ kamân zagât, zo zengâren arip. ²²Zengâren ândei Kanaan hânân gokŋâ ambân ŋâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunŋâ, nâgât umgâ bâliŋ oik. Bâratnâ, zâk wâkeŋâ mâte pirik okŋaŋgâmap.” ²³Yatâ sâi Yesuŋâ nâŋgâm den hâuŋâ mân dukuip. Yatâ oi arâpŋâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâtŋiŋan den sâm gaap.” ²⁴Sâindâ dâtnâŋgoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk

sâŋgonnogi gem gâwan.” ²⁵Sâi ambân zorâŋ um topŋan âi siminŋâ liim pindiŋsâm sâip, “Kembu, gâ laŋ betnan me.” ²⁶Yatâ sâi ko itâ sâm dukuip, “Katep zengât nalemem betziŋan mem wâu ziŋgâziŋgâŋ, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.” ²⁷Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziŋandâ nalemem tatne gwapgwap gei wau zen laŋ nime.” ²⁸Yatâ sâi Yesuŋâ dukum sâip, “O ambân nâŋgâm pâlatâŋgâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratŋâ âlip oip.

Yesuŋâ a doŋbep kubikziŋgip.

(Mk 7:31-37)

²⁹Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtŋan âim bâkŋâ ŋâin zâi tâip. ³⁰Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziŋâ gigiŋâ, sinziŋ bâpsâsâŋ, kin bitziŋ bâliŋâ, kopa sot sisi mâsekziŋoot diizingâm Yesugât um topŋan zâmbane kubikziŋgip. ³¹Yatâ oi kopa, zen dinziŋâ sâwe. Kin bitziŋ bâliŋ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziŋ gigiŋandâ âlip urâwe. Sinziŋ bâpsâsâŋandâ sinziŋ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziŋâ zo ekŋâ nâŋgâne imbaŋâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut nenŋât Anutu mâpâsinâ.”

Yesuŋâ a 4 tausen nalemem gumuziŋgip.

(Mk 8:1-10)

³²Yesuŋâ arâpŋâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Nâ a zengât umnâ nâŋgan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalemem buŋâ sâŋgonzâŋgoindâ âi mâtâbân tâmbetagegât umnâ girem upap.” ³³Sâi arâpŋâ niŋ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândiŋan ândim nalemem ikâ gâbâ mem a kâmut zi ziŋgindâ nine dâp upap?” ³⁴Yatâ sâindâ Yesuŋâ mâsikâniŋgâm sâip, “Zengâren nalemem dabutâ ziap?” Sâi niŋâ sâwen, “Nalemem nâmburân zagât sot saru zuu

zagât mo karâmbut ziap.”³⁵ Oi Yesuñâ nânġâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe.³⁶ Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâm namuñ arâp niñgi kâsâp-kum a ambân ziñġâwen.³⁷ Nen ziñġindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputñâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip.³⁸ Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñ mân sâlâpziñġowen.³⁹ Yesuñâ a ambân zâmbari âine zikñâ wanġâyân zâim Magadañ hânân âi takip.

Yesuñâ kulem ñâi tuubapkât sâne kwâkâziñġip.

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

16 Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem ñâi âsagei iknâ.”² Sâne dâzânġom sâip, “Mirâ ñâtiksâbâ sâi sumbem kuriñkoi sâme, ‘Muka maa upap.’³ Mo hañsâi sasa mem dooñgubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemġât tobatñâ ekñâ nânġâme. Ka nâġât topnâ ko mân nânġâm kwâtâttime.⁴ A ambân ândi mâmanziñ bâliñâ, zen kulem tobat ñâi iknat sâme. Zen kulem ñâi unakñâ buñâ. Yonañâ Niniwe a umziñ melânġbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nânġâ muyagia ikpi.”

Parisaio a sot Sadukaio a, zeñġât girem dâzânġoip.

(Mk 8:14-21)

⁵ Oi arâpñâ nen nalemgât nelâmnânġoi Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânġoip,⁶ “Zen Parisaio sot Sadukaio a zeñġât sii danġât nalemziñan mân pam om nimbi.”⁷ Yatâ sâm dâtnânġoi nen kwakñâ itâ sâm ârâġuwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnânġuap.”⁸ Yatâ sâindâ Yesugât kindapñan giari nânġâm itâ sâm dâtnânġoip, “O nânġâm

pâlâtânziñ lotñâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te?”⁹ Kut zo orâwan, zo mârûm nelâmzânġoi mân nânġe? Nâ nalem bâtnâmbut zorânâ a 5 tausen ziñġa nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ piksâip?¹⁰ Nalem nâmburan zagât, zorân a 4 tausen ziñġa nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ gei piksâip?¹¹ Nâ nalemgât mân dâzânġuan. Zo wangât mân nânġâm kwâtâtie? Parisaio a sot Sadukaio a, zeñġât sii danġât nalemziñan mân pam nimbi.”¹² Arâpñâ nen den yatâ nânġâm kwâtâtem sâwen, “Zâk sii danġât pam niniñanġât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâziñanġât op sap.”

Peteroñâ Yesuġât topñâ sâm muyageip.

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Kaisarea kamân a kutâ Pilipoñâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnânġom sâip, “A ambân, zen a bonġâ nâġât ñâi sâme?”¹⁴ Sâi niñâ dukum sâwen, “Nâmbutñandâ Yohane too sanġon nep tuugip sâme. Nâmbutñandâ Elia sâme. Nâmbutñandâ Yeremia mo Propete a ñâi sâme. Gâġât yatâ sâme.”¹⁵ Yatâ sâm dukoindâ mâsikâniñġip, “Ka ziiñâ ko nâġât ñâi sâme?”¹⁶ Mâsikâniñġi Simoñ Peteroñâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiñ mariñanġât nanñâ. Bâliñan gâbâ mâkâniñġâban. Gâ Kristo.”¹⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Simoñ, Yonagât nanñâ, gâġât nânġa sâtâreñoot uap. Nânġânġânġâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem lbânandâ sâm muyagem gigip.¹⁸ Zorat dâgoga nânġâ. Gâġât kutkâ Petero (niñ denân ko Kât). Oi nânġâ kât zorat kwâkñan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simġât imbanġandâ mân walâziñġâbap.¹⁹ Oi nâ sumbem mâtâp konkonñâ gibat. Oi hânân saasaañâ nep tuuna sumbemân bonġoot upap. Oi hânân olañolañâ nep tuuna sumbemân

bonjoot upap.” ²⁰Yatâ sâmnâ arâpnâ den kâtiknâ dâtnângom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzângobi.”

Yesu momjâ zaatpap, zorat den kânjan sâm muyagem zingip.

(Mk 8:31–9:1; Lu 9:22–27)

²¹Narâk zoren Yesuñâ topkwap kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat arâp sâm muyagem niñgip. Oi Yesuñâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zinjâ kut nâi nâi sumunñâ oknjângâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diñâ dâtnângom nangip. ²²Dâtnângoi Petero zikñik diim âimñâ kwâkânjângâm sâip, “Kembu, Anutuñâ galem otgigi kut nâi yatâ zo mân âsagegibap.” ²³Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukuip, “Satañ, gâ siriksâm âi. Gâ mâtâp doongubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ buñâ. Zo a den.”

Yesu molimoliñgât den.

²⁴Narâk zorenâk Yesuñâ târokwapñâ arâp itâ sâm dâtnângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziñgât den birâm poru nakziñ lum nâgât mâtâp, zo lânbi. ²⁵Zen ândiândizij angân kârane zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândizij birâne muyageziñgâbap. ²⁶Zen hângât kut nâi nâi, zorik mem ândine ândiândizijâ buñ oi wan âlipñâ muyageziñgâbap? Zen dap yatâ ândiândizij suup mei târokwap ziñgâbap? ²⁷Nângânek. A bonñâ, nâ Ibânangât neule âsakjoot âsagem sumbem arâpnâ diizijgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziñgât dâp hâunñâ ziñgâbat. ²⁸Nâ perâkñak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutñandâ mân munetâ a bonñâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

Yesuñâ holi tobat nâi oip.

(Mk 9:2–13; Lu 9:28–36)

17 Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munñâ Yohane, zen ziiñjik diizijñi bâkñan zâiwe. ²Oi zoren Yesu zâk mâteziñan kinñâ tobat nâi oip. Oi si sângânñâ maa yatâ âsageip. Hâmbânñâ kâukom âsakñâ yatâ âsagem nangip. ³Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe. ⁴Yatâ utnetâ Peteroñâ Yesu itâ sâm dukuip, “Kembu, mat nâi ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.”

⁵Yatâ sâm kiri sasarnâ âsakjoot gem kwâtepzânngoip. Oi sasa kâligen gâbâ den nâi itâ gâip, “Zi nannâ âlipñâ. Umandâ gâsumap. Zen diñâ nângâm birañbi.” ⁶Oi arâpnâ zen den zo nângâm sângânziñ hânân gei tutukum kenngât op sânam sânsân urâwe. ⁷Yatâ utne Yesuñâ zenngâren âim weezijgâm sâip, “Zen zaatñâ kenngât buñ ândinek.” ⁸Yatâ sâi sinziñâ lum za ikne Yesu zikñik kiri igâwe.

⁹Oi bâkñan gâbâ gem tap Yesuñâ den itâ sâm dâzânngoip, “Kut nâi sen mârât ikse, zorat den siñgi a ambân mân dâzângom ândine a bonñâ nâ mumujan gâbâ zaatpat.” ¹⁰Yatâ sâm dâzânngoi arâpnâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom oknjângâm gâbap. Kembugât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?” ¹¹Sâm mâsikâne itâ sâm dâzânngoip, “Elia zâk kândom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonñâ. ¹²Oi zorat dâzângua nângânek. Elia zâk mârur gam ândei mân ek nângâm kut nâi lañ oknjângâwe. Oi a bonñâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.” ¹³Yatâ sâi arâpnâ ziñâ itâ nângâwe. Eliagât sap, zo Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât op sap.

Arâpñâ a ñâi kubiknam osiwe.

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴Oi bâkñan gâbâ gem gam a kâmut zengâren ganetâ a ñâi Yesugâren gam pindiñsâm sâip, ¹⁵“Kembu, gâ nannangât umgâ bâliñ oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap. ¹⁶Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.” ¹⁷Sâi Yesuñâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nânngâm pâlâtânziñ buñ. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diizingâmâmbat?” Yatâ sâmnâ katep mem ganek sâip. ¹⁸Oi yatâ utnetâ Yesuñâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip. ¹⁹Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâm mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?” ²⁰Sâindâ dâtnânngoip, “Nânngâm pâlâtânziñâ lolotñâ, zorat yatâ ue. Nâ perâkñak dâzânngua nânngânek. Nânngâm pâlâtân bonñâ, mâiktârâ ñâi, mundo keetñâ yatâ zemziñgi bakñâ ândiren zi dukunetâ âbânngum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi. ²¹Wâke zo yatâ, zo wan wanñâ buñâ, nalem birâm ninâu sot ândimñâ âlip molizingâbi.”

Mom zaatpakât sâm dâzânngoip.

(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

²²Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minduindâ itâ sâm dâtnânngoip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zâibat. ²³Zaria none momñâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpñâ nen den zo nânngindâ makñâ oip.

Peteronâ iñan lâunjan gâbâ kât meip.

²⁴Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo ziñâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo buñâ?” ²⁵Sâne Peteronâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmnâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nânngat? Hângât a kutâ,

zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutñâ zengâren?”

²⁶Mâsiki a nâmbutñâ zengâren mime sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niñâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien. ²⁷Oi niñangât nânngâne bâliñ opakât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâunñâ kwâsatñâ kât ñâi muyagiban. Zo niikñâ siñgi kom ziñgâban.”

Katep zengât holi yatâ ândibi.

(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

18 Narâk zoren arâpñâ nen Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwen, “Anutu um topñan, zo ñâiñâ patâ op ândibap?” ²Yatâ sâindâ Yesuñâ katep mâik ñâi sâi gâi osetniñan pam itâ sâm dâtnânngoip, ³“Nâ perâkñak dâzânngobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi. ⁴Ñâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap. ⁵Oi ñâi zâk nâgât op katep zi itâ galem okñangâbap, zâk nâ kore otnibap.”

Bâliñangât den.

(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

⁶“Ñâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliñ upap, zâk mârumñan kât patâ ñâi gânduñan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlan opap. ⁷Yei, bâliñangât nep tuutuun, zo yâmbâtñâ. Bâliñangât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a ñâi bâliñangât nep tuubap, Yei, Anutuñâ dap dap okñangâbap?”

⁸Zorat bikandâ mo kiñgandâ bâliñ upâ sâi mânangât pâmban. Ândiândi kâtikñan zâibâ sâm zâibam kwakñâ birâm ândiban. Kiñgâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikñan geibatkat yatâ upan. ⁹Mo siñgandâ bâliñâ ñâi ek

nângâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtiknjan âiban, zorat op sinjâ bâpsâi ândiban. Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkat yatâ upan.”

Yesugât katep gakârâp, zengât den.

(Lu 15:3-7)

¹⁰“Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nângâne giginjâ mân upap. Nâ zorat dâzângua nângânek. Sumbemân katep zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânaņgât mâteņan ândime. ¹¹A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoagoņan gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan.

¹²Zen dap dap nâņge? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârûm muyagibap? ¹³Nâ perâkņjak dâzâņgobâ. Zâk âi kârûmņâ muyagemņâ 99 zengât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nângâbap. ¹⁴Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nâņgi mân dâp upap.”

Kubikkubik sot ninâugât den.

(Lu 17:3)

¹⁵“Bukugâ nâiņâ gâgât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņgâ nâņgi âlip oi buku upabot. ¹⁶Ka diņgâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ kubikne âlip upap. ¹⁷Oi a zorâņâ dinziņâ zo biri Kembugât a kâmut zengât bitziņan pane dinziņâ kwâki nâņgâņgâne a um kâtik mo orot mâme bâliņ a yatâ upap.

¹⁸Nâ perâkņjak dâzâņgobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonņâ upap. Mo zen hânân olaņolaņ nep tuune sumbemân yatik bonņâ upap.

¹⁹Oi dum dâzâņgua nângânek. Zengâren gâbâ a bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziņ umziņ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem

Ibâziņandâ muyagem zingâbap. ²⁰A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziņan tâpat.”

Kore a bâliņagât den.

(Lu 17:4)

²¹Yesuņâ den yatâ sâi Peteroņâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiņâ bâliņ otnigi tosaņâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” ²²Sâm mâsiki Yesuņâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buņâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buņâ, walâm doņbep patâ oi birâban.

²³Zorat sinji âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiņâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpņâ tosaņâ namuņ pindâbigât sâi gawe. ²⁴Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. ²⁵Oi a zo kât buņ oi a kutâ zâk a zo zikņâ sot ambin murarâpņâ sot kut nâi nâi a ziņ sâņgân mine zâkkât upapkât sâip. ²⁶A kutâņâ yatâ sâi kore aņâ um topoņan gei itâ sâm dukui, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ ²⁷Yatâ sâi a kutâņâ umņâ nâņgâm tosaņâ birip.

²⁸Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukuņâ nâi muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gânduņan gâsum kârâpņoot sâip, ‘Tosa zo kek melâņ ni.’ ²⁹Oi a zo bukuņagât um topoņan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’ ³⁰Yatâ sâi diņâ mân nâņgâm itâ sâm bukuņâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm nanņana âki birâgibat.’

³¹Oi kore a bukurâpņâ, zen zo ekņâ umziņ bâliņ oi âi a kutâziņâ sinji dukuwe. ³²Oi a kutâ, zâkņâ nâņgâm kore a zo sâi gâi itâ sâm dukui, ‘Kore a bâliņ kâtik kâtikņâ, gâ. ³³Nâ gâgât umnâ nâņgâm tosaņâ biran. Oi nâņâ tosaņâ biran, zo yatik bukuņagât tosaņâ birâbat?’ ³⁴Yatâ sâmņâ kuk op kâwali

a bitziṅan pam sâip, “Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm nanḡi birâne gibap.”³⁵ Zen zo yatik um bâbâlanâk a bukuziṅâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâm-bâtṅâ otziṅgâbap.”

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

19 Yesu zâk den top top zo sâm nanḡâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaṅ too nâmbutken arip.² Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziṅip.

³Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâm mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A ḡâi, zâk ambinṅâ wan mo wangât op biri dâp upap?”⁴ Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buṅâ? Zâkṅâ mârumṅan a sot ambân muyagezikip.⁵ Muyagezikâmṅâ itâ sâip, ‘Zorat ko a ḡâiṅâ ibâ mam birâzikâm ambinṅanḡâren pâlâtâṅ oi zet um sâk kânok op ândibabot.’⁶ Oi zet zagât buṅâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nânḡânek. Anutuṅâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpzâkobi.”

⁷Yatâ sâm dâzânḡoi zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A ḡâi ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.’ Zo wangât yatâ sâip?”⁸ Sâne Yesuṅâ itâ sâm dâzânḡoi, “Mose zâk um kâtikziṅanḡât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatṅan yatâ mân zeip.⁹ Zorat nâ dâzânḡua nânḡânek. A ḡâi, zâk ambân birâm ḡâi mimbap, zâk târotârozik mânânḡât tosa patâ mimbap. Ka mârum ambânṅâ a ḡâi sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

¹⁰Yatâ sâi arâṅṅâ nen dukum sâwen, “Ap ambin, zekât topzikṅâ yatâ oi anḡâ ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap.”¹¹ Sâindâ ko Yesuṅâ itâ sâm dâtnânḡoi, “Den zi a aksik zeṅḡât

buṅâ. Zorat imbanḡâ zemziṅap, zen mem umziṅan gibi.¹² A nâmbutṅâ, zen mam kâmbu kâligen gâbâ ambân buṅâ ândibigât gukupitṅik âsagiwe. A nâmbutṅâ, zen anḡâ katep mân mimbigât otziṅgâwe. Oi a nâmbutṅâ, zen siṅgi âlip nepkât op ambân mân mime. ḡâi zâk zorat imbanḡâ zemṅânḡap oi den zi nânḡâm umṅan gibap.”

Yesuṅâ bikṅandâ katep kâukziṅan pâip.

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³Oi a ambân zen murarâpziṅ Yesugâren diiziṅâm âim Yesuṅâ bikṅandâ kâukziṅan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâṅṅâ nen keṅḡât minziṅgâwen.¹⁴ Yatâ oindâ Yesuṅâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek.¹⁵ Katep yatâ zo, zen sumbemgât siṅgi sâsânḡ.” Yatâ sâmṅâ bikṅandâ kâukziṅan pamṅâ hân zo birâm ḡâin arip.

A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶Oi a ḡâiṅâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipṅâ tuumṅâ ândiândi kâtikṅanḡât siṅgi upat?”¹⁷ Sâi Yesuṅâ itâ sâm dukui, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotṅanḡât mâsikânigat? Âlipṅâ mariṅâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtikṅanḡât siṅgi upâ sâm Kembugât gurumin den zo lum ândiban.”¹⁸ Sâi a zorânḡâ wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesuṅâ itâ sâip, “Gâ kâmbamṅâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyanḡâbap. Gâ kâmbu mân upan.¹⁹ Gâ bukuganḡât sarân sâsânḡ mân sâban. Gâ ibâ mamḡâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikanḡât otgimap, zo yatik a torenṅâ zeṅḡât otgibap.”²⁰ Sâi a sigan zorânḡâ itâ sâm dukui, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi ḡâi dap dap târokwap upat?”²¹ Yatâ sâi Yesuṅâ itâ sâm dukui,

“Gâ tosanâ buŋ upap sâŋ kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memŋa a kanpitâ zingâban. Zingâmnâ ga moliniban. Gâ yatâ opŋa sumbemân sikumgoot upan.”²² Yatâ sâi a zo nângâm umŋandâ bâliŋ oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

²³ Ari Yesuŋa arâpnâ itâ sâŋ dâtnân-goip, “Nâ perâkŋak dâzângobâ. A sikum patâŋootŋa sumbem kamânân baginam kwakpi.”²⁴ Nâ zorârâk dâzângobâ. Bâu patâ kameleŋa kuup mâtâpnan bag-ibagiŋ, zo yâmbâtŋa yatâ. Ka a kât sikum patâŋa sumbem kamânân bagibagiŋ, zo yâmbâtŋa walâwalâŋa.”²⁵ Arâpnâ nen den zo nângâmŋa kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorâŋ dap yatâ sumbemân baginat?”²⁶ Sâindâ Yesuŋa niŋgitŋa sâip, “Aŋa kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuŋa mâtâpnâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât op kut nâi nâi birâm hâuŋa minat.

²⁷ Yatâ sâŋ dâtnânŋoi Peteronâ itâ sâŋ mäsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâiŋiŋa aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâuŋa wan muyageniŋgâbap?”²⁸ Yatâ sâŋ mäsiki Yesuŋa sâip, “Nâ perâkŋak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâkŋan a bonŋa, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapŋa Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâŋ kwâkâbi.”²⁹ Oi nâi zâk nâgât opŋa âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâuŋa doŋbep mimbap sot ândiândi kâtik ândibap.”³⁰ Oi a kândom, zengâren gâbâ doŋbepŋa bet upi. A bet, zengâren gâbâ doŋbepŋa kândom upi.”

Waiŋ nep tuutuŋ a, zengât den siŋgi.

20 “Sumbemgât mâtâp, zorat siŋgi, zo waiŋ nep mariŋa nâiŋa nep a

gâsuziŋgâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ haŋsâi nep mariŋa zâk nep a muyageziŋgâbat sâŋ arip.”² Oi a nâmbutŋa gâsuziŋgâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepŋan sâŋgonzâŋgoi âiwe.”³ Mirâsiŋ takâm tânâmŋan zari dum âi a nâmbutŋa kamân sombemân muyageziŋgip.”⁴ Zingitŋa itâ sâŋ dâzângoiŋ, ‘Waiŋ nep ziap. Âi tuune sâŋgânŋa zingâbat.’ Yatâ sâi nângâm waiŋ nepŋan âiwe.”⁵ Oi mirâ bâkŋan opŋa, mirâ torengeŋ oi âim dum gâsuziŋgip.”⁶ Oi nâtiksisâi dum âim a nâmbutŋa muyageziŋgâm itâ sâŋ mäsikâziŋgip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtiksisâbam uap?’⁷ Mäsikâziŋgi zen itâ sâwe, ‘Nen nep nâi mân sâŋ niŋge.’ Sâne dâzângom sâŋgonzâŋgom sâip, ‘Waiŋ nepŋa ziap. Zo âi tuunek.’

⁸ Nep mariŋandâ yatâ oi nâtiksisâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a diiziŋgâna gane kât zingâban. Oi bet ge, zengâren topkwap zingâm âim zingâm nanŋâban.’⁹ Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut zingâm nanŋip.”¹⁰ Zingi kândom gawe, zo ekŋa sâŋgân mem zâi pam niŋgâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk zingip.”¹¹ Kât yatâ memŋa nep mariŋa den bâliŋ dukum kuk okŋaŋgawe.”¹² Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknam patâ nângâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik niŋgat?’¹³ Yatâ sâne nep mariŋandâ zengâren gâbâ nâi itâ dukuiŋ, ‘Buku, nâ mân mem bâliŋ otgigan. Kât bâtnâmbut sa nângâna âlip uap, zo ka.”¹⁴ Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk zingâbatkât nâŋga âlip uap.”¹⁵ Ninâ kut nâi nâi, zorâŋ yatâ upâ sâŋ âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’¹⁶ Zo yatik a betŋa kândom upi. A kândomŋa bet upi.”

Mom zaatzaat, zorat den dâzânngoip.*(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)*

¹⁷ Oi Yesuñâ Yerusalem kamânân zâibam arâpñâ kiin zagât diiningi niinjik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâm dâtnânngoip, ¹⁸ “Zen den nânngânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonñâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziñan zariandâ mumbatkât sâbi. ¹⁹ Zen um kâtik zengât bitziñan nâbane ziñâ nom sinnan gemñâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

**Yohane sot Yakobo,
zet patâ utat sâwet.***(Mk 10:35-45)*

²⁰ Narâk zoren Zebedaio ambinñandâ nanzatñâ diizikâm Yesugât um topñan âi simin liim pindiñsâm dukuip. ²¹ Oi Yesuñâ mâsikâm sâip, “Gâ wangât ot-gigap?” Sâi ambân zorâñâ sâip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, zikñâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.” ²² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Zen den topñâ mân nânngâm itâ se. Nâ too kâlakñâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Sâi zikñâ itâ sâwet, “Net âlip nindat.” ²³ Sâitâ dâzâkom sâip, “Too kâlakñâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatñâ, zorat den nâgâren mân ziap. Ibânandâ sâm ziñgip, a zorâñâ tâtat zoren tapi.” ²⁴ Oi arâp bâzagât, nen den zo nânngâm kuk otzikâwen. ²⁵ Oi Yesuñâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Hân a kutâ, zen kembu otziñgâm kore aziñ gâsuziñgâme. Oi a zâizâiñ, zen a gigiñ walâziñgâm a kutâ upme. Zo nânngâme. ²⁶ Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a nâiñâ a kutâ upâ sâm a gigiñâ yatâ op ândibap. ²⁷ ñâi zâk a sâtñâ upâ sâm kore otziñgâm ândibap. ²⁸ A bonñâ, nâ zo yatik ziñâ kore ot-nibigât buñâ. Ninak a doñbep zengât kore opñâ suupziñ mimbatkât gewan.”

Yesu zâk a zagât sinzikñâ kubikzikip.*(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)*

²⁹ Yesu sot arâpñâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a doñbepñâ moliniñgâm âiwe. ³⁰ Oi a zagât sinzikñâ bâpsâsâñ mâtâbân tapñâ Yesu gam ariap sâne nânngâm den kâtikñâ den sâm sâwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³¹ Den doñbep sâitâ a ziñâ kwerâzikñâ sâwe. Hirinñsâm tâpabotkât sâwe. Oi zet nânngâm tâtâlim sâwet, “Kembu, Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³² Yesu zâk mâtâbân kin sâi gâitâ mâsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?” ³³ Sâi itâ sâwet, “Kembu, sinnikñâ mânngâtna iktâ.” ³⁴ Sâitâ Yesuñâ umñâ nânngâmñâ sinzikñan weegi zet sinzikñâ igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

**Yesu zâk doñgi kwâkñan tap
Yerusalem kamânân zariip.***(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)*

21 Oi nen Yerusalem kamânân takâ-nam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakñâ topñan tâip, zoren takâmñâ Yesuñâ arâpñâ nengâren gâbâ a zagât sângonzâkoip. ² Zâk itâ sâip, “Zet kamân ândiren âimñâ doñgi mamñâ sot sigan tâgân saane kinzabot, zo zikitñâ olañ di-izikâm gâbabot. ³ Zet yatâ oitâ nâiñâ zik-itsâi sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep nâi muyagei zirap sap.’ Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

⁴ Zo yen buñâ. Propete nâiñâ den sâip, zo bonñâ oip. Zâk den itâ sâip,

⁵ “Zen Yerusalem kamân, Sioñ mâirâp dâzânngonek, ‘Iknek. A kutâziñâ gigiñâ op zengâren gaap. Zâk doñgi sigan kwâkñan tap gaap. Sikum lamap, zorat kwâkñan tâi gabot.”

⁶⁻⁷ Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimñâ doñgi mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesuñâ zâi tâip. ⁸ Oi a kâmut

patâ, zengâren gâbâ donjbeņņâ hâmbâziņ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutņandâ gâlaņgât sot lâkom ilumņâ mânâņgât pam diim âiwe. ⁹Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkņaņgâm itâ sâm pam diim âiwe,

“Oe, Dawidigât kiunņâ gam niņgap. Kembugât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatginâ. Oe, sumbem mâriņâ.”

¹⁰Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziņâ umziņâ zari sâwe, “A zi ñâiņâ gâi ue?” ¹¹Sâne a ambân kâmut gâwe, zorâņ itâ sâm dâzâņgowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokņâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹²Yesuņâ tirik namin zari kut ñâi ñâi aņgâgwanğâ op ziwe, zo moliziņgi âiwe. A nâmbutņâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap aņgâgwanğâ op kirâwe. Kât tâtatņâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakņem dâzâņgom sâip, ¹³“Kembugât den kulem ñâi itâ ziap,

‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnefâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” ¹⁴Oi zoren ândei a sinziņ bâpsâsâņ sot kinziņ bâliņâ, zen zâkkâren âine kubikziņgip. ¹⁵Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katep zen tirik namin zâi den kâtikņâ sâm sâwe, “Oe, Dawidigât kiunņâ, gâ gam niņgat.” Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nâņgâm bâliņ kwâkņaņgâwe. ¹⁶Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâm te, zo nâņgat?” Sâne sâip, “Ee, nâņgan. Oi Kembugât ekabân den ñâi ziap, zo sâlâpkume mo buņâ? Den zo itâ,

‘Katep sot namân gokņâ, zengât um mem bâbâlâņ kwatna lâuziņan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’”

¹⁷Yatâ dâzâņgom birâziņgâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari ñâtiksâi zeip.

Yesuņâ wakum nak dukui moip.

(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸Haņgârâk Yesuņâ kamân patin puriksâm tepņaņgât oip. ¹⁹Oi mâtâbân âim wakum nak ñâi ekņâ topņan âi keetņâ kârui buņ oi ilumņik kiri egip. Ekņâ nak itâ sâm dukui, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilumņâ mom hâlâlâņsâm kirip. ²⁰Oi arâpņâ nen zo ekņâ imbaņâniņ buņ oi sâlâpniņan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, “Nak zi dap opņâ kek hâlâlâņsap?”

²¹Yatâ sâindâ Yesuņâ sâip, “Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Zen um zagât mân opņâ nâņgâm pâlâtâņziņâ bonņâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zoric buņâ. Zen bakņâ ândi dukubi, ‘Bakņâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziņâ lubap. ²²Oi nâņgâm pâlâtâņziņ bonņoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziņgâbap.”

Yesu sot a kâukņâ mâsikâyaņgâwe.

(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

²³Oi Yesuņâ âimņâ tirik namin zâim den sinđi âlip dâzâņgom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen zâkkâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Gâ ziren kut ñâi ñâi opmat, zo ñâigât sâtkât opmat? Ijâiņâ dâgogi opmat?” ²⁴Sâne Yesuņâ itâ mâburem dâzâņgom sâip, “Nâ den kânok mâsikâziņga dâtnone nâņgoot yatik ñâigât sâtkât kut ñâi ñâi opman, zorat dâzâņgobat. ²⁵Yohane too sanğon nep tuugip, zo ñâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” Yatâ sâm mâsikâziņgi zen ziņik den dap sâni sâm um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diņâ mân luwe?’” ²⁶Agât sâtkât tuugip yatâ sânam a zengât keņgât urâwe.

Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat. ²⁷Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nân-gen.” Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzân-gom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nân-goot nâigât sâtkât opman, zo dâzân-gobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nân-goot mân dâzân-gobat.”

Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.

²⁸“Den nâi dâzângua nân-gânek. A nâigât nanzatnâ zagât ândiwet. Oi ibânandâ nannâ nâi itâ sâm dukuip, ‘Nannâ, gâ irak âi waiņ nep tuuban.’ ²⁹Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmnâ âi gulip op ândeip. ³⁰Oi ibânandâ nannâ nâi yatik dukum sângonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmnâ bet umņâ nân-gâm laņ âi tuugip.” ³¹Yatâ sâmnâ Yesunâ mâsikâziņgip, “Zen sânek. Ijâi katepnâ ibânangât den lugip?” Sâi ziņâ dukum sâwe, “Den bet dukuip, zorânâ.” Yatâ sâne Yesunâ sâip, “Nâ perâkņak dâzân-gobâ. Kât mimiņ a sot laņ mâme ambân, zen Anutugât um topņan bagine zen ko kândâtņâ upi. ³²Yohane takâmņâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpzân-goi zen birânangâne bâliņ mâme a sot laņ mâme ambân, zen zâkkât den nân-gâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen ziņgitiņâ umziņ mân âbureip.”

Waiņ nep galem a bâliņâ, zengât den.

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³“Nâ den sumbuņâ nâi sa nân-gânek. A kutâ nâinâ hân nâin waiņ nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tu-umņâ tâk keetņâ mândâlibapkât âmaņ patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanğâm galem a bitziņan pam hân nâin âi ândeip. ³⁴Zoren ândei bonņâ mimiņ narâk oi kore arâpnâ bonņâ nâmbutņâ mimbigât sângonzân-goi galem a zengâren gawe. ³⁵Gane galem a ziņâ a zo gâsuziņgâm nâi kom kâbakņiwe. Oi nâi gâsum kune

moip. Oi nâi kâtņâ kuwe. ³⁶Yatâ utne nep mariņandâ nân-gâm a donbep sângonzân-goi âine yatik otziņgâwe. ³⁷Oi bet zikņâ nannâ, zo itâ sâm sângongoip, ‘Nannâ ari ekņâ hurat kwâkņangâbi.’ ³⁸Oi galem a, zen nannâ zo ekņâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâkņâ gâtâm nep zi mariņâ upap, zorat nen komņâ nep zi mariņâ oindâ neņgât upap.’ ³⁹Yatâ sâmnâ nebân gâbâ kom geim kune moip. ⁴⁰Nep mariņandâ gamņâ galem a dap otziņgâbap?” ⁴¹Yesunâ yatâ sâi a ziņâ itâ dukuwe, “Kut nâi nâi sumunņâ okņangâwegât zâkoot yatik otziņgâbap. Oi nepņan galem a âlipņâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonņâ pindâm ândibi.” ⁴²Yatâ sâne Yesunâ itâ târokwap dâzân-goi, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nân-gâme?”

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekņâ âkon op birâwe. Kambuņâ kunkun zo mem namin kwânâņgi kinzap. Kambuņâ sâi yatâ âsageip. Niņâ egindâ mârâtņâ nâi uap.’

⁴³Nâ zorat dâzângua nân-gânek. Anutu um topņan ândiândiņâ, zo zen betziņan mem a kâmut uņakņâ ziņgâbap. Oi ziņâ bonņâ muyagibi.

⁴⁴(‘A nâi zâk kunkun zorân kom sâkņâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorân a nâi kwâkņan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’)

⁴⁵Den sumbuņâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nân-gâm sâwe, “Zo neņgât op sap.” ⁴⁶Yatâ nân-gâm gâsum kunat sâm nân-gâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nân-gâm keņgât op birâwe.

A hâmbâņâ buņâ, zâkkât siņgi.

(Lu 14:16-24)

22 Yesu zâk den sumbuņâ nâi târokwap itâ sâip, ²“Siņgi âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ nâinâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nannâ ambân pindâbam sii nalem

mei gâip. ³Yatâ opnjâ kore arâpnâ sângonzângoi zen zop kânjan sâsânâ, zo diizingânam âiwe. ⁴Âi sâne mân nângâne kore a dum sângonzângom sâip, ‘Zen âimnjâ a zop sâsânâ, zo dâzângonek, “Zen nângânek. Patâniñâ itâ sap, ‘Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut nâi nâi mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.”’

⁵A zen âim yatâ dâzângone den zo nângâne yenjâ oi a nâi zâk nepjan arip. Njâi zâk hibukjan arip. ⁶A nâmbutjandâ ko kore a kâsa otzingâm zângone muwe. ⁷Yatâ utne a kutânâ nângi bâlei kuk yâmbâtñâ op kâwali a gakânâ sâi âimnjâ a zângomnjâ kamânziñâ kârâp une seip. ⁸Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzângoi, ‘Sii nalem zo mârum kubiksen. Oi a zengât zop sâsân, zo âkonziñgi bire. ⁹Zorat zen mâtâp kâukjan âim a muyagezingâm zen aksik diizingâm gabi.’ ¹⁰Sâi arâpnâ zen mâtâp kâukjan âi tap a âlipñâ sot a bâliñâ, zo aksik diizingâne gam mirâ piksâm tarâwe.

¹¹Tatnetâ a kutânâ zingitpam zâimnjâ a nâi kendongât hâmbâ âlipñâ mân pam tâi egip. ¹²Eknâ itâ sâm dukuip, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip. ¹³Oi a kutânâ arâpnâ dâzângom sâip, Zen kin bikñâ saam âkjan njâtâtigân kâbakjine giarik. Zoren gemnjâ umbâlâ op isem zimbap.’ ¹⁴Kembuñâ a ambân zop dâzângomap, zo doñbep. Ka mem sâlâpzingomap, zo bituktâ.”

Yesu kâtkât topnjâ mâsikâwe.

(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵Yesuñâ yatâ sâm dâzângoi Parisaio a, zen denjâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. ¹⁶Yatâ opnjâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutjâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den

sarâ mân sâm, den bonjik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâiñ gigin pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâzingâm den mân sâmat. ¹⁷Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”

¹⁸Yatâ sâne Yesuñâ sarâziñangât topnjâ nângâm itâ sâm dâzângoi, “Sarâ a zen. Zen wangât denjâ saanige? ¹⁹Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât nâi mem tirâpkuwe. ²⁰Yesuñâ mâsikâzingâm sâip, “Zo nâigât holi tobat sot kutñâ ziap?” ²¹Sâi ziñâ sâwe, “Zi a kutâ Sisagât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât siñgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siñgi, zo Anutu pindâbi.” ²²Yatâ sâm dâzângoi zen nângâne imbanjâ oi birâm âiwe.

Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.

(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momnjâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe, ²⁴“Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulengoip, ‘A nâiñâ ambân mem kiun buñ ândim moi munjandâ malâ zo mimbap. Oi âtânangât siñgi katêp muyagibap.’ ²⁵Oi nengâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ kunjâ ambân memnjâ kiun buñ ândim moi munjandâ malâ zorik meip. ²⁶Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munjandâ malâ zorik meip. Yatâ opnjâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanggâwe. ²⁷Bet ambân malâziñâ, zo moi. ²⁸Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumunjan gâbâ zaatzaat narâkjan ambân zo nâigât upap?”

²⁹Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoi, “Zen Kembugât den sot Kembugât imbanjâ kârum den sâm gulipkume. ³⁰Zaatzaat narâkjan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op

ândibi. ³¹ Oi zen zaatzaatqanğat sâme, zorat dâzânğobâ. Anutuñâ den itâ sâm dâzânğoi, zo zen sâlâpkum nânğame mo buñâ? Den zo itâ, ³² ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zengğat Anutu.’ Nâ zorât sa nânğânek. Zâk mom buñ urâwe, zengğat Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zengğat Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.” ³³ Yesuñâ den yatâ sâi a ambân kâmut patâ, zen sinği âlip sâip, zorat nânğâne imbanğa oip.

Yesu Kembuğat gurumin dengat mâsikâwe.

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Yesuğat denğâ Sadukaio a walâz-ıngip, zo Parisaio a zen nânğamñâ min-
due. ³⁵ Zengğâren gâbâ bukuziñâ ñâi Kembuğat gurumin den nânğânânğâ a, zâk dukune zâk Yesu mâsikâmñâ sâip, ³⁶ “Patâ, Kembuğat den gurumin ikâ zorân kâukñâ patâ uap?” ³⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ um dâpkâ sot nânğânânğâgâ, zo hâlâluyâk Kembu Anutuğâ pindâna zimbap.’ ³⁸ Gurumin den zorân patâ uap. ³⁹ Oi torenğâ ñâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikânğat otgimap, zo yatik a toren zengğat otgibap.’ ⁴⁰ Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zengğat den topnğâ uabot.”

Yesu zikğak Kristogât mâsikâziñgip.

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

⁴¹ Parisaio a, zen mindum tatne Yesuñâ itâ sâm mâsikâziñgip, ⁴² “Zen Kristogât dap dap nânğame? Zâk ñâigât kiun?” Sâi ziñâ sâwe. “Zâk Dawidigât kiunğâ.”

⁴³ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânğoi, “Dap op Kaapumñâ Dawidi nânğânânğâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip?” ⁴⁴ Zo itâ sâip,

‘Kembuñâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ

minduziñga kiñganğat kombân upi.” ’

⁴⁵ Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâip, zorânğ dap op kiunğâ uap?”

⁴⁶ Yatâ sâm mâsikâziñgi den hâuñâ sânam kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mâsikânam kengğat op birâwe.

Den sinği âlip lum sâk mâme mân upi.

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)

23 Narâk zoren Yesuñâ arâpnğâ sot a nâmbutñâ itâ sâm dâtnânğoi. ² “Kembuğat gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Moseğat gebâkñan tapme. ³ Zorat den dâzânğome, zo lum ândibi. Ka zengğat ândiândiziñan mân ândibi. Wangât, zen den sâme, zo mân lum ândime, zorat. ⁴ Zen kut ñâi ñâi yâmbâtñâ, zo saam a ambân kwâkziñan pam ziiñâ bet bâsañ ândime. ⁵ Kut ñâi ñâi upme, zo anğâ ziñgit nânğâbigât upme. Zen ninâu kârep sâme. Zen Moseğat den lum Kembuğat den ekabân kulemgum mâteziñan sot bâranziñan saam ninâu sâme. Oi hâmbâziñan neule top topnğâ mem ândime. ⁶ Oi mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme. ⁷ Oi sombêmân a ambân sâm âlip kwâtningâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nânğonsâbigât kindap kwap ândime.

⁸ Zengğat ko a ambân ziñâ patâ sâne mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik ombeñan. ⁹ Oi hânân zi a ñâigât Ibâniñâ mân sâbi. Ibâziñâ sumbêmân ândiap, zâk kânok. ¹⁰ Oi zen a ñâigât a kembu patâ mân sâbi. A kembuziñâ Kristo, nâ kânok. ¹¹ Zengğâren gâbâ a ñâi patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengğat kore op ândibap. ¹² ñâi zâk zikğanğat nânği zari diim gibap. Ka ñâi zâk zikğanğat nânği gibap, zo diim zâibap.”

**Yesujâ Parisaio a girem
den sâm dâzângoip.**

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³“Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam utne zen mâtâp laj doongume. Ziiñâ mân zâim zâk ziiñâ baginâ sâne keñgât minziñgâme.

¹⁴Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen malâ mandu zengâren ninâu kêrep sâm mirâ motziñâ laj mime. Zorat Anutuñâ hâuñâ yâmbâtñâ otziñgâbap.

¹⁵Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisio, zen sarâ a. Zen a kânok zengât a upapkât saru sot hân walâm âime. Oi a yatâ zorâñ zengâren târokwap ândim simgât sinji upap. A zorat bâliñandâ wâlâziñgâbap.

¹⁶Yei, a sâtñâ sinziñ bâpsâsân. Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap den sâm kâtigime, zo tabâñâ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâm kâtigime, zorâñ kâtigem bon upap.’ ¹⁷Zen a sinziñ bâpsâsân sot nângânângâziñ buñâ. Tirik namâ, zo tirik taap. Neulenâ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorâñâ bonñâ uap? Namâ mo neulenâ? ¹⁸Oi ñâi itâ sâme, ‘Kembugât sinji nalem pâpanñâ, zoren kwap den sâm kâtigime, zo tabâñâ. Nalem mot pame, zoren kwap den sâm kâtigime, zo bonñâ.’ ¹⁹A sinziñ ñâtâtik, zen. Nalem pâpanñâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâkñan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorâñâ bonñâ uap? Nalem pâpanñâ mo nalemñâ? ²⁰Zorat ñâi zâk nalem pâpanñan mândâm sâm kâtigei nalem pâpanñâ sot kut ñâi ñâi kwâkñan taap, zo ârândân dâbâk upabot. ²¹Oi ñâi zâk tirik namin kwap sâm kâtigei namâ zikñâ sot umñan ândiap, zet ârândân dâbâk upabot. ²²Ñâi zâk sumbemân kwap sâm kâtigei Anutugât tâtatñâ sot tâtat zorat mariñoot dâbâk upabot.

²³Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen danggât sot kânğan sot zomap, kut ñâi ñâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât sinji sâm pame. Oi zorat toren bonñâ, gurumin den luluñ sot a buku otziñgâziñgân sot nângâm pâlâtân sot târarak ândiândiñ, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap. ²⁴A sâtñâ sinziñâ ñâtâtik sâsânâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut ñâi ñâi patâ, zo mân ikme.

²⁵Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâkñik too sanjon kubik tuume. Oi umñan ko kâmbu sot sâkziñangât âkñâlê bâliñâ, zo piksâm ziap. ²⁶O Parisaio a, zen sinziñ ñâtâtik. Hâkop umñan bâliñâ ziap, zo sanjonne âlip oi sâkñan âlip upap.

²⁷Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumuñâ zengât kwagân ziap yatâ. Kwakñâ zo kwâkñan kâsâget pane neuleñoot zemap. Umñan ko a sinji sot guk manguleñ ziap. ²⁸Zen yatik sâkziñandâ a mâteziñan târarak ândime. Umziñan ko sarâ sot gurumin den kukuñâ piksâm ziap.

²⁹Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a, zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târarakñâ zengât kwagân neule pam ândime. ³⁰Zen itâ sâme, ‘Sâkurâpniñâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziñan mem Propete mân zân-gobem.’ ³¹Zen yatâ sâm Propete zân-gowe, zengât kiun ândime. Zengât topziñâ sâm muyagime. ³²Sâkurâpziñ zen tosa kwâkñan kwâkñan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosaziñ dâbâk upap. ³³Mulumgât kiurâp zen. Tosagât hâuñâ kârâbân geigeiñ narâk oi waniñ âi tik pambi?

³⁴Zorat sa nângâne. Nâ ninak zengâren Propete sot nângânângâ a sot

Kembugât gurumin den zorat galem a nâmbutnâ sângonzângua zengâren gane nâmbutnâ zen zângom sâknam zingâbi. Oi nâmbutnâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutnâ mâpâmâpâse namâziñan lapitzingâne kamân nâin nâin âine molizingâm âim zângobi. ³⁵Yatâ utnetâ a târârak gilâmziñ hânân geip, zorat hâuñâ zengâren muyagezingâbap. Mârumñan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwaî târokwaî kom gam Berekia nanñâ Sakaria, zâk tirik namin komñâ kâmbam zo kune âkip. ³⁶Nâ perâkñak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziññâ hâuñâ mimbî.”

**Yesuñâ Yerusalem
zengât umñâ nângip.**

(Lu 13:34-35)

³⁷“O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamñâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtñâ zângone mume. Kurukñâ gwamarâpñâ gâbârezingâm lâmbamzângomâp, zo yatik nânñâ umnâ topñan a ambân minduzingâbat sa kwâkâme. ³⁸Dâzângua nângânek. Nâ birâziñga mandu yatâ op ândibi. ³⁹Zen dum zagât mân nek ândimñâ itâ sâm nikpi, ‘Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkñangânâ.”

Yesu takâbapkât den sâip.

(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)

24 Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpñâ nen zâkkâren âimñâ namâ tuutuunñâ ek nângâbapkât dukuwen. ²Oi den itâ mâburem dâtnângoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâkñak dâzângobâ. Kâsaziñâ gam kândañne giligâlaksâm buñ op nangâbap.”

³Oi Oliwia bâkñan zâi tâi arâpñâ ni-ñik um topñan âimñâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkñan âsagibap? Oi

gikâ gâban narâkñâ sot hân âkâbapkât narâkñâ oi wan wesâk nâi âsagibap?”

⁴Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnân-
goip, “Um gulip kwatziñgâbegât gasâziñ
kârâm ândibi. ⁵A doñbepñâ gam itâ
sabi, ‘Nâ Kristo. Bâliñan gâbâ mâkâz-
ingâbapkât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmñâ
a ambân doñbep patâ um gulip kwatzi-
ingâbi. ⁶Zen kâmbam goorân mo kâre-
bân âsagei nângâmñâ mân kengât upi.
Kâmbam zo yatâ muyagibapkât sâsân.
Oi yatâ muyagem ze narâk kek mân
âkâbap. ⁷Hânñâ hânñâ a kâmut mâik sot
patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânñâ
hânñâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap.
⁸Kut nâi nâi zo sâknam patâ zorat top-
kwâkwatñâ. Zo yatâ nângâm ândibi.”

Kâsa otziñgâbi, zorât den.

⁹“Narâk zoren sâknam kwatziñgâm
zângone mumbi. Zen nagât opñâ hânñâ
hânñâ a, zen um kâlak otziñgâbi. ¹⁰Kut
nâi nâi yatâ zo âsagei a doñbepñâ
siñgi âlip birâm kâsa orangâbi. ¹¹Oi
propete a sarâñâ asâgemñâ a doñbep
um gulip kwatziñgâbi. ¹²Gurumin den
kukunñâ, zorâñ lañ kâri a doñbepñâ buku
orotñâ, zo birâbi. ¹³Ñâi zâk den siñgi
âlip mem kâtigem ândei narâkñâ âki
sumbem kamânân bagibap. ¹⁴Oi Anutu
um topñan ândiândigât siñgi âlip, zorâñ
lañ kârâm hânñâ hânñâ âim a topziñâ
sâm muyagei hângât narâkñâ âkâbap.”

Kut nâi sumunñâ muyagibap.

(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵“Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ tirik
nâmin kwânângâne kinbap. (Den zo mu-
lunâk sâlâpkum nângâbi.) Zo yatâ âsag-
ibapkât Propete Danieñâ mârum kânñan
sâm kulemguip. ¹⁶Zo yatâ âsagei ekñâ
Yudaia hânân ândibiñâ barâ kâtikñan
sârârâk kârâm âibi. ¹⁷Ñâi zâk mirâ
sombemân ândibapñâ sikumñâ mimbam
mirin mân zâibap. ¹⁸Oi a nâi nebân

tâpapnâ âburem hâmbânâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

¹⁹Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi? ²⁰Zen Kembugâren ninâu sâne nânġi âiâiziġâ, zo map narâkġan mo kendonân mân muyagibap. ²¹Narâk zoren sâknam patâ muyageziġgâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap. ²²Kembuġâ sâknam narâkġâ zo mân mânângâri sâi a aksik buġ upe. Kâmut gakârâpġanġât opġâ Kembuġâ narâk zo mânângâtpap.”

Propete a sarâġâ muyagibi.

²³“A ziġâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nânġgâbi. ²⁴A sarâġâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâġâ, zen âsâgem kut ġâi ġâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziġgâbi. Oi Anutuġâ gâsum sâlâpziġgoip, zo um gulip kwatziġgânam osibi. ²⁵Nâ kânġan dâzânġuan, zorat ko muyageziġi mân kwakpi.

²⁶Kristo barâ kâtikġan âsagei iksen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nânġgâbi. ²⁷Hân-pânġâ âsagem hân toren torenġan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonġâ, nâ âsagibat. ²⁸Bâu mo zuu kârokġâ ġâi zeï zoren nii keġ, ziġâ ninam mindume.”

Wesâk âsagibap.

(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

²⁹“Sâknam narâkġâ âki mirâsiġ sumunkoi kâin âsakġâ buġ upap. Oi sâġgelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutuġâ sumbem mânġei olayanġâm imbanġâ buġâ upap. ³⁰Narâk zoren a bonġâ, nânġât kulem sumbemân âsagei a hânġâ hânġâ umbâlâ op isem zine a bonġâ, nâ sumbem unumunum kwâkġan kâwali mem âsakġânoot tâka nikpi. ³¹Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sâġgonzânġua hân

toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduziġgâbi.”

Narâk patâġât den.

(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

³²“Dâgap nak ziap, zorat topġâ nânġgâbi. Iinġâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ³³Zen yatigâk kut ġâi ġâi zo âsagei itâ nânġgâbi. ‘Zâk mâte otġiġgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ ³⁴Nâ perâkġak dâzânġobâ. A kâmut zi mân mune kut ġâi ġâi âsagibap. ³⁵Sumbem sot hân buġ upap. Ka nânġât den ko mân buġ upap.

³⁶Kut ġâi ġâi muyagibap, zorat sirâm narâkġâ a ġâiġâ mân nânġap. Sumbem a, zen mân nânġe. Oi nanġâ, nâ mân nânġan. Ibânâ, zâk zikġik nânġap. ³⁷Noa ândeip, narâk zoren kut ġâi urâwe, zo yatik a bonġâ, nânġât takâ-takâġ narâkġan yatik upi. ³⁸Uurupġâ mân ġâi sii nalem nem ândiwe. A ambân anġâgwanġâ op miânġawe. Gulip op ândine Noanġâ wanġâyân zarip ³⁹Oi zen gulip op ândine too uurupġâ gwâkâziġiġip. A bonġâ, nânġât takâtakâġ narâkġan zo yatâ upi. ⁴⁰Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, ġâi gâsum, ġâi birâbat. ⁴¹Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, ġâi gâsum, ġâi birâbat. ⁴²Kembuziġâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nânġegât umziġandâ galem oranġâm ândibi. ⁴³Zen topġâ itâ nânġgânek. Kamân ġâiġât a, zen kâsa ġâitik zoren takâbi, narâk yatâ nânġgâm um wâġân ândim kamânziġ galem upi. ⁴⁴Oi a bonġâ nânġât narâkġân mân nânġgâne gâbat, zorat zen um wâġân ândibi.” Yatâ sâmġâ zorat den sumbuġâ ġâi itâ sâm dâtnânġoip, ⁴⁵“A patâ ġâiġâ kore a gakârâpġâ zenġât galem a ġâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziġgâm ândim narâkġan nalem dâpziġanâk ziġgâm ândiban.’ A zo ândiândiġâ dap yatâ ândei galem a nânġânânġânoot sot sât lu-

luḡoot sâsânâ? ⁴⁶Galem a, zâk patânâ nep diḡ sâm pindip, zo dâḡâk lum ândei patânâ gâbabân galem a yatâ zorat nânḡi âlip upap. ⁴⁷A kutânâ galem a zo patâ pam zâkkât kut ḡâi ḡâi aksik galem op ândibapkât sâbap. ⁴⁸Ka a ḡâiḡâ galem a bâliḡ ândim umḡandâ itâ nânḡâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimḡâ kek mân gâbap.’ ⁴⁹Yatâ nânḡâm kore a ambân zânḡom mem ḡâi ḡâi otziḡgâm too tewarân âi laḡ ândim um gulip op ândibap. ⁵⁰Oi a kutânâ gâbap, zorât narâknâ mân nânḡâm ândei zâk gâbap. ⁵¹Gâmḡâ tâknâ imbanâ lapitḡâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren um-bâlâ op isem ândibi.”

Ambân sigân âsakḡâ toonḡâgât kâruwe.

25 “Siḡi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziḡ mem âiwe. ²Ambân sigân bâtnâmbut, zen nânḡânânḡâziḡ buḡ. Bâtnâmbut, zen nânḡânânḡâziḡoot. ³Ambân nânḡânânḡâziḡ buḡ, zen kârâp siḡitḡik mem âiwe. ⁴Ambân nânḡânânḡâziḡoot, zen kârâp sot âsakḡângât toonâ ârândân mem âiwe. ⁵Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

⁶Zinetâ ḡâtik tânâmḡâ oi den ḡâi itâ âsageip, ‘Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.’ ⁷Oi ambân sigan, zen nânḡâm zaat âsakḡâziḡâ kubigâwe. ⁸Oi ambân nânḡânânḡâziḡ buḡâ, zen nânḡânânḡâziḡoot itâ sâm dâzânḡowe, ‘Nen kârâpnîâ bâpsâbâmap, zorat zen too ḡâi gum niḡgânek.’ ⁹Sânetâ ambân nânḡânânḡâziḡoot, zen itâ sâm dâzânḡowe, ‘Buḡâ. Zengât dâp buḡâ. Nen dâpnîan mem gen. Zen âi anḡâḡwanḡâ namin kwâlânek.’ ¹⁰Oi zen âsakḡângât too kwâlânam âinetâ a kutâ gam ambân nânḡânânḡâziḡoot, zorik diiziḡi âiwe.

Oi kamânân âim mirin zâimḡâ ḡânḡi doonḡum sii nalem nem tarâwe.

¹¹Tatnetâ ambân nânḡânânḡâziḡ buḡ, zen gamḡâ den sâm sâwe, ‘Patânîḡâ, mâtâp mem pa.’ ¹²Sâne dâzânḡoip, ‘Nâ perâknâk dâzânḡobâ. Nâ zengât topziḡ mân nânḡâman.’” Den sumbuḡâ zo sâmḡâ itâ sâm dâzânḡoip. ¹³“Zen narâk mân nânḡegât umziḡ galem oranḡâm ândibi.”

A kât ekap ziḡip, zengât den.

(Lu 19:11-27)

¹⁴“A kutâ ḡâi oip, zo yatâ ḡâtâm âsagibap. A kutâ ḡâiḡâ kamân kârebân âibamḡâ kore anḡ minduziḡgâm kâtḡâ galem upigât kâsâpkum ziḡip. ¹⁵A ḡâi kât ekap bâtnâmbut pindip. ḡâi zagât. ḡâi kânok. Zo nepkât imbanâ zem ziḡip, zorat dâp ziḡip. Kât ziḡgâmḡâ kamân kârebân âi ândei. ¹⁶Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. ¹⁷Oi bukuḡâ ekap zagât meip, zâknâ yatik oi târokwap zagât âsageip. ¹⁸Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umḡan esâm kwâarakui zeip.

¹⁹Oi a kutâziḡâ narâk kârep ândim puriksâm ḡâip. Puriksâmḡâ kore a kât ziḡip, zorat op minduziḡip. ²⁰Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâknâ nepḡâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumḡâ sâip, ‘Patanâ, ḡâ ekap bâtnâmbut nigin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.’ ²¹Sâi patânandâ itâ sâm dukui, ‘ḡâ kore a âlipḡâ, sât lulugoot. Kut ḡâi yenḡâḡât galem âlip oingât nânḡâ kut ḡâi bonḡâḡât galem ḡâbanbat. Zorat ko patâḡâ, nâḡât umnâ topḡan bagim sâtâre op ândiban.’

²²Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, ‘Patânâ, ḡâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepḡâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.’ ²³Sâi patânandâ itâ sâm dukui, ‘ḡâ kore a âlipḡâ, sât lu-

lugoot. Gâ kut nâi yenngâgât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonngâgât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topnjan bagim sâtâre op ândiban.’

²⁴Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamnâ sâip, ‘Patâ, nâ topkâ itâ nângâman. Gâ a bâliñâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutnâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat. ²⁵Nâ zorat kenngâtnangât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.’

²⁶Yatâ sâi patânâ den itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a bâliñâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman. ²⁷Nâgât yatâ nângâm kâtnâ angâgwangâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam. ²⁸Zorat zen kât ekap bekñan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. ²⁹Ñâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenangâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mân mem ândei bekñan mei yen ândibap. ³⁰Kore a konam, zo ko gâsum nâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.’”

Yesujâ gâtâm kâsâpnângobap.

³¹“Gâtâm a bonnâ, nâ sumbem âsakñanoot sot sumbem a zengât oserân gamnâ tâtatnâ âlipnâ, zoren zâi tâpat. ³²Oi a ambân hânñâ hânñâ, zo minduzinga nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniñ kâsâpzângomap, zo yatik upat. ³³Oi râma noniñ kâsâpzângom râma bongen zâmbam noniñ yanggâgen zâmbanbat. ³⁴Yatâ op a kutâziñâ, nâ bongen zo itâ sâm dâzângobat, ‘Zen Ibânandâ mâsop minzingip. Zen gam Kembugât um topnjan bagim ândibi. Zo mârurnjan hân muyageibân gâbâ zengât sinji sâip. ³⁵Zen itâ otniwe, zorat. Tepnangât ua

nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. ³⁶Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.’ ³⁷Yatâ sa a târârak zinjâ den itâ mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalemgât otgigi nalem nâi giwen? Wan narâkñan toogât otgigi nen too giwen? ³⁸Gâ wan narâkñan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkñan hâmbâgât kwakna hâmbâ nâi giwen? ³⁹Gâ wan narâkñan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’ ⁴⁰Yatâ sânetâ a kutâziñâ, nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a giginjâ nâi galem okngangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴¹Yatâ sâm a yanggâgen, zo itâ sâm dâzângobat, ‘Sâit miangâwe, zen kârâp kâtikñan gei ândibi. Kârâp zo Satân sot sumbem arâpnâ zengât sinji oip. Zoren gei ândibi. ⁴²Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnangât ua nalem mân niwe. Nâ toogât nânga too mân niwe. ⁴³Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kârândâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ ⁴⁴Yatâ sâm dâzângua ko yanggâgen zinj itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalem too buñâ sot hâmbâ mirâ kamân buñâ ândina gek mân nângânangâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekñâ mân galem otgiwen?’ ⁴⁵Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ perâkñak dâzângobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ giginjâ nâi ek mân galem okngangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴⁶Oi a yanggâgen zen âi sâknam tâmbânâ nângâm ândibi. A ambân târârakñâ, zen ko ândiândi kâtikñan bagim ândibi.’”

Yesujâ mumbapkât sinji dâzângoip.

(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

26 Yesu zâk den so aksik sâm nângâm arâpnâ itâ sâm dâtnân-

goip, ²“Nånge. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonjâ, nâ kâsa zengât bitziņan zaria poru nagân none mumbat.” Yesuņâ den yatâ sâip

³Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnjâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim min-duwe. ⁴Zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtâņ urâwe. ⁵Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laņ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

**Ambân ŋaiņâ Yesu too wârân
âlip mem saņgonņangip.**

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

⁶Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalem neip. ⁷Nalem nem tâi ambân ŋaiņâ too wârân âlip beloņoot, saņgân patâ, zo mem gam too wârânņoot zo kâukņan lokei giari saņgorip. ⁸Yatâ oi arâpņâ nen ekņâ sâwen, “Too saņgân zâizâiņ zi wangât tâmbetkuap?” ⁹Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ ziņgip sâi ko dâp opap.”

¹⁰Yatâ sâindâ Yesuņâ nâņgâmņâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Zen wangât ambân den okņange? Zâkņâ otnigi âlip uap. ¹¹A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kârep mân ândibat. ¹²Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ saņgori âlip uap. ¹³Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Kembugât den siņgi âlip zi hânņâ hânņâ sâm âim ambân zirâņâ uap, zorat siņgi ârândâņ sâne laņ kârâbap.”

**Yudaņâ Yesu
tirâpžâņgobapkât kât meip.**

(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴Oi arâpņâ kiin zagât neņgâren gâbâ a ŋâi kutņâ Yuda, Karioto kamânân gokņâ, zâkņâ tirik namâ galem a patâ, zengâren arip. ¹⁵Âimņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ tirâpžâņgobat, zorat kât dabutâ nibi?” Mâsikâziņgi ziņâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe. ¹⁶Yudaņâ

zo memņâ Yesu tirâpžâņgoi gâsubigât ek kârum ek molim ândeip.

Yesu zâk arâpņoot nalem niwe.

*(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14,
21-23; Yo 13:21-30)*

¹⁷Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpņâ nen Yesu mâsikâm sâwen, “Nen itârâņ mirâ ikâ zoren Pasowa nalem unat?” ¹⁸Sâindâ itâ sâip, “Zen kamânân âimņâ a ŋâi muyagem itâ sâm dukunek, ‘Patâniņâ gâgât sap, “Narâkņâ mâte uap, zorat nâ sot arâpņâ, nen gâgât mirin gam Pasowa nalem ninat.” ’” ¹⁹Oi arâpņâ nen Yesuņâ den sâip, zo lumņâ Pasowa kendongât nalem uwen.

²⁰Mirâ ŋâtiksaî Yesu sot arâpņâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâimņâ Pasowa nalem niwen. ²¹Nem tapņâ Yesuņâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Zengâren gâbâ ŋaiņâ nâ kâsa a tirâpžâņgoi gâsânobi.” ²²Yatâ sâi arâpņâ nen umniņ bâlei ŋâigoot zikņjik zikņjik mâsikâyaņgâm sâwen, “Kembu, nâgât sat?” ²³Sâindâ zâkņâ sâip, “A zo nâ sot ârândâņ niet, zâkņâ yatâ otnibap. ²⁴A bonjâ, nâ Kembugât ekabân den kulem ziap, zo yatik upat. Ka a bonjâ, nâ tirâpžâņgoi gâsunibi, yei, zâk hâuņâ yâmbâtņâ mim-bap. A zo mam kâmbonj kâligen gâbâ mân âsageip sâi bâbâlaņ opap.” ²⁵Yatâ sâi Yudaņâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâgât sat?” Sâi dukuip, “Gâ sat, zo.”

Yesuņâ nalem sot too ziņgip.

*(Mk 14:22-26; Lu
22:15-20; 1 Kor 11:23-25)*

²⁶Nalem nem tâindâ Yesuņâ nalem ŋâi mem sâiwap sâm namuņ arâp itâ sâm niņgip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.” ²⁷Yatâ sâmņâ waiņ hâkop mem sâiwap sâmņâ itâ sâm niņgip, “Zen aksik ninek. ²⁸Zi târotâroniņangât gilâmnâ. Zo a ambân doņbep patâ, zengât tosaziņ buņ upapkât hânân gibap. ²⁹Oi dâzâņgua nâņgânek. Waiņ too itârâņ nia âkap. Oi

dum zagâtjan mân nemñâ Ibânaᅅgât um topñan zâim zen sot ârândâñ waiñ mârâtjâ ñâi ninat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(*Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo 13:36-38*)

³⁰ Oi Kembugât mâpâmâpâse kep ñâi mem kamânân gâbâ âimñâ Oliwa bâkñan zâiwen. ³¹ Mâtâbân âimñâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânᅅoip, “Ñâtik ziren a ziñ gâsuninetâ zen nânᅅâm pâlatânziñ lolot, zorat op âksik birânim âibi. Kembugât den kulem ñâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ, ‘Nâ râma galem a kua râma zen siñsururuñ op âim nanᅅgâbi.’

³² Nâ sa nânᅅâneke. Nâ mumuñan gâbâ zaatñâ Gâlilaia âi kândom otziñᅅabat.” ³³ Sâi Peteroñâ itâ sâm dukuip, “A nâmbutñâ, ziñ birâgibi. Nâ ko mân birâgibat. Buñ kâtikñâ.” ³⁴ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ ñâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kurukñâ diñ sâbab.” ³⁵ Yatâ sâi Peteroñâ itâ sâip, “Gâ gomñâ nâ nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñâ, nen den yatik sâwen.

³⁶ Nen âimñâ nak kalâm ñâi kutñâ Gezemanê, zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâtnânᅅoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” ³⁷ Yatâ sâmñâ Petero sot Zebedaiogât nanzatñâ diiziñᅅi âiwe. Âimñâ Yesuñâ umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁸ Yatâ op dâzânᅅom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otniᅅap. Zen nâ sot tap um wâgân ândineke.” ³⁹ Yatâ sâmñâ mâik ñâi âim si sânᅅân hânân ge tutukum itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, nânᅅânim sâknam kâmut zi betnan mena buñ oik. Oi nânᅅat den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴⁰ Yatâ ninâu sâmñâ puriksâm arâp karâmbut ziñgiri uman zem tatne Petero itâ sâm dukuip, “Zen nâ sot gwâlâ mâik ñâi ândibigât dâp buñâ? ⁴¹ Zen

mâsimâsikâyân loribegât um gwâlâ ândim ninâu sânek. Umñâ bâbâlañ opmap. Sâkñâ ko yâmbâremap.”

⁴² Dum âimñâ den itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi betnan mimbangât nânᅅâna mân dâp oi lañ gâgât den, zo kâtigibap.” ⁴³ Yatâ ninâu sâmñâ âburem arâp karâmbut, zen sinziñâ uman oi zinetâ ga muyageziñᅅip. ⁴⁴ Zâmbamñâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârum sâip zo yatik ninâu sâip.

⁴⁵ Ninâu sâm nanᅅâm arâp zeñᅅâren puriksâm itâ sâm dâzânᅅoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârum narâk uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zeñᅅât bitziñan zâibâman. ⁴⁶ Zaatne âinâ. Iknek. A sâi gâsunim nobi, zo mâte otniñᅅap.”

Kâsa ziñâ Yesu gâsuwe.

(*Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12*)

⁴⁷ Den yatâ sâm kiri arâp kiin zagât, neñᅅâren gâbâ a ñâi, kutñâ Yuda, zâkñâ a kâmut kândom otziñᅅi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, ziñâ sânᅅonzânᅅone kâmbam sot sâu patâziñâ mem gawe. ⁴⁸ Oi Yudañâ den kânñan itâ sâm dâzânᅅoip, “Nâ lum mânᅅansa zi sâm gâsubi.” ⁴⁹ Oi gamñâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâm lum mânᅅarip. ⁵⁰ Yatâ oi Yesuñâ den ñâi itâ sâm dukuip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum nanᅅânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesugâren ga gâsum saawe.

⁵¹ Oi Yesu sot ândiwen, neñᅅâren gâbâ ñâiñâ sâuñâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a ñâi kindapñâ kârâm kwâkip. ⁵² Yatâ oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Sâugâ mirâñan hanguna giarik. Ñâi zâk sâuñâ zânᅅoi hâuñâ kumbi. ⁵³ Nânᅅât dap nânᅅat? Nâ Ibânâñᅅâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe. ⁵⁴ Oi zen gem ga galem otnine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

⁵⁵Yatâ sâmñâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâm mâsikâziñgip, “Nâgât dap nânge? Zen nâgât nângeane kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziñâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nângeane. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen Kembangât den siñgi dâzânogoman. Oi zen zoren mân gâsânowe. ⁵⁶Oi zi Propete zengât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arâpñâ, nen aksik Yesu birâñangâm siñsururuñ âiwen.

Yesu a sâtñangât namin diim âiwe.

(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtñâ mindum tarâwe. ⁵⁸Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziñan bet moliziñgâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimñâ kore a zengât oserân itâ nângeane kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nângeabat.”

⁵⁹Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen aksik tapñâ Yesugât den sâkñanâk sâm kunatkât den sâm kârue. ⁶⁰Oi a donbep den sarâ donbep sâm bonñâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. ⁶¹Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirânñâ itâ sâip, ‘Nâ Kembangât tirik namâ kândañâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’”

⁶²Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatñâ Yesu itâ sâm mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁶³Sâi Yesuñâ den mân sâm kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâkñâ itâ sâm dukui, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâteñan mâsikâgiga sâm kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a nâi?”

⁶⁴Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Zo sat, zo. Oi nâi dâzânagua nângeane.

Gâtâm a bonñâ, nâ imbañâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâkñan gem ga nikpi.”

⁶⁵Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nângeane baliñ oi hâmbânñâ mem moloñ arâpñâ itâ sâm dâzânogoi, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâm kârnat. Den sap, zo aksik nânge. ⁶⁶Den zo nângeane dap dap nânge?” Mâsikâziñgi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumuñangât siñgi uap.”

⁶⁷Yatâ sâmñâ tâpziñandâ Yesu si sâñgânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ tipñandâ pâlomñan kunzirâwe. ⁶⁸Oi itâ sâm dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ nâi?”

Peteroñâ Yesu kwâimbip.

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân nâiñâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilaia a, zâk sot ândimat.” ⁷⁰Yatâ sâi Peteroñâ a tarâwe, zengât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nângeane kwaksan.” ⁷¹Yatâ sâmñâ geibâ sâi kore ambân nâiñâ ekñâ a itâ sâm dâzânogoi, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimap.” ⁷²Yatâ sâi Peteroñâ kwâimbâm den sâm kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” ⁷³Yatâ sâm mâik nâi kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkñak zengât kâmurân gokñâ. Nen dingâ holiñâ nângeane.” ⁷⁴Sânetâ dum Anutu mâteñan sâm kâtigem den lañ sâm itâ sâm dâzânogoi, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukñâ diñ sâip. ⁷⁵Oi Yesuñâ den mârûm sâip, zo Peteroñâ nângeip, “Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kurukñâ diñ sâbap.” Den zo nângeane umbâlâ op âkñan âim girâp patâ iseip.

Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.

(Mk 15:1; Lu 23:1-2;
Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)

27 Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe. ²Oi sâne Yesu bikñâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. ³Mumbapkât sâm kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâm umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ mâburem zingip. ⁴Oi itâ sâm dâzânngoip, “Nâ lañ opñâ a târârakñâ zi bitziñan paan.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Wangât nengâren ga sat? Zo gikak.” ⁵Yatâ sâm kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

⁶Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memñâ sâwe, “Kât zi kâmbamgât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.” ⁷Oi kât zo mem dap utnat sâm âragum hân ñai kwâlâwe. Hân zo âmañ tuutuuy agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân ñain gâbâ ga ândiândiñ, zo mune zoren hanzângobigât sângân miwe. ⁸Oi narâk zoren hân zorat kutñâ ñai kâmbam hân sâne kâtigeip. ⁹Oi Propete Yeremia zâkkât den kânñan sâip, zo bon oip. Den zo itâ, “Isirae a zen a sângânñangât kât sâwe.

¹⁰A sângânñangât kât ekap 30, zorâñ âmañ tuutuuy agât hân, zo sângân miwe. Kembuñâ dâtnogip, yatik urâwe.”

A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbapkât sâip.

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

¹¹Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâteñan kiri itâ sâm mâsikip, “Topkañgât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesuñâ sâip, “Sat, zo.” ¹²Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, ziñâ den sâkñanâk sâm kine den hâuñâ mân sâip. ¹³Yatâ oi Pilatoñâ dukum sâip,

“Gâgât den doñbep sânetâ wangât den hâuñâ mân sat?” ¹⁴Oi Yesuñâ den hâuñâ ñai mân dukui a kutâñâ nânge imbânñâ oip.

¹⁵Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zengâren gâbâ ñai olañ zingâmâip. ¹⁶Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliñâ ñai tâk namin zeip, kutñâ Baraba. ¹⁷Oi a mindumñâ kinetâ Pilatoñâ mâsikâzingâm sâip, “Iñai olañbatkât nânge? Baraba mo Yesu kutñâ ñai Kristo sâme?” ¹⁸Yuda a sâtñâ, zen Yesugât um kâlak nângeñangâm zâkkâren parâwe, zorat nângeñangâm sâip.

¹⁹A kutâ, zâk den sâm kubikkubik tâtarân tâi ambinñandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân mâsâsuatpan. Nâ itârâñ umanân nângeñangâm zâkkât op sâknam doñbep nângeñangâm.”

²⁰Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen a umziñan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olaññâ ko Yesu ko koi mumbap.” ²¹Oi a kutâ zorâñ dum mâsikâzingâm sâip, “Iñai mo ñai olañbatkât se?” Sâi ziñâ sâwe, “Baraba.” ²²Sânetâ itâ sâm mâsikâzingip, “Yesu, kutñâ ñai Kristo sâme, zâk dap okñañgâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” ²³Sâne a kutâñâ dum mâsikâm sâip, “Wan tosañgât?” Yatâ sâi den kâtik sâm sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

²⁴Yatâ utnetâ Pilatoñâ sâi den mânâk nângeñangâm den doñbep sâne sâi too pindânetâ mâteziñan bikñâ too sañgonñâ sâip, “A târârak zirat tosa nângeñangâm zimbap, zo zengât siñgi uap.” ²⁵Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniñ nengâren zimbap.” ²⁶Yatâ sâne a kutâñâ Baraba olañ zingip. Yesu ko sâi inzut kuupñoot, zorâñ lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziñan pâip.

Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.

(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)

²⁷ Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a ziñâ aksik minduwe. ²⁸ Mindumñâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kuriñâ giñangâne giarip. ²⁹ Oi tâk sâtmam goñkom kâukñan pane giarip. Oi bikñan tân ñâi pindâne bikñâ bongen mem kirip. Yatâ opñâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ³⁰ Oi tâpziñâ tâpkum tân beknjan mem kâukñan kuwe. ³¹ Yatâ kom eksâmñâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mâkâm zikñâ hâmbâ du giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)

³² Diim âim mâtâbân a ñâi muyagiwe, kutñâ Simoñ, Kirene kamânân gokñâ. Zâk okñangâne Yesugât poru nak beknjan mem lugi âiwe. ³³ Âimñâ hân ñâi kutñâ Goligata (niñ denân ko kâuk siñit), zoren takâwe. ³⁴ Zoren takâmñâ waiñ too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem ekñâ birip. ³⁵ Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbâñangât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. ³⁶ Yatâ opñâ galem tarâwe. ³⁷ Oi kâukñâ kwâkñan poru nagân topñâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

³⁸ Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, ñâi toren, ñâi toren kwânangâzikâwe. ³⁹ Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm siñan gem den top topñâ dukum kâuk birâm sâwe, ⁴⁰ “Bâi, gâ tirik namâ kândañ sirâm karâmbut tuum nangâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nanñâ ândiat oi poru nagân gâbâ

pâtan ge.” ⁴¹ Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtñâ, zen yatik dukum sâwe, ⁴² “A nâmbutñâ tâmbetagonam utnetâ tânzangomap. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Isirae a nengât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât diñâ nangânat. ⁴³ Zâk nâ Anutugât nanñâ sâm, nangâm pâlâtâñâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutuñâ zâkkât nangap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” ⁴⁴ Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

Yesuñâ moip.

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)

⁴⁵ Yatâ okñangâne mirâ bâkñan zoren ñâtâtik muyagem zei mirâ oi âkip. ⁴⁶ Mirâ oi Yesuñâ den kâtikñâ den sâm sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niñ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birâni-gat)?” ⁴⁷ Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbutñâ ziñâ sâwe, “Zâk Elia kon-sap.” ⁴⁸ A ñâiñâ nangâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlakñoot sum kapiñkum pindip. ⁴⁹ Oi a nâmbutñâ itâ sâm dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâkñak ga mâkâbap mo buñâ?” ⁵⁰ Oi Yesu zâk dum den kâtikñâ den sâi Kaapumñâ takâm arrip. ⁵¹ Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloñ gei kwâkip. Oi wâriñ mei kât âbângum nangip. ⁵² Oi a zengât kwak, zo pâronsâi Kembangât siñgi a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ zaarawe. ⁵³ Oi Yesu zâk kândom op zaari zen kwagân gâbâ zaatñâ kamân kâukñan zo âim a donbep muyageziñgâwe. ⁵⁴ Oi kâwali a galem sot arâpñâ kirâwe, zen wâriñ sot kut ñâi ñâi zo ekñâ imbañâziñ buñ oi sâwe, “Perâkñak a zirân Anutugât nanñâ ândeip.”

⁵⁵ Yesu kuwe, narâk zoren ambân donbep kârebân kin kut ñâi ñâi zo ek nangâwe. Ambân zo, zen Yesu

molim kore oknjngâm Galilaia hânân gâbâ gawe. ⁵⁶Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikhâ. Oi ambân nâi Zebedαιο nan-zatnâ, zekât mamzikhâ. Zen ârândân tarâwe.

Yesu hanguwe.

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁵⁷Mirâ nâtiksaîsâi Arimataia kâmânân goknâ sikum a nâi Yesugât a op ândeip, kutnâ Yosepe, zâk gâip. ⁵⁸Gamnjâ Pilatogâren âim Yesugât kâambarânâ zorat dukum sâi Pilatonjâ kâwali a sâm dâzân-goi pindâwe. ⁵⁹Yosepejâ kâambarânâ zo memnâ sângum kâu unaknjandâ kâpim lum arip. ⁶⁰Lum âim kât mâtâpnâ zik sinji nâi tuugip, zoren pamnâ kât patâ nâi kâbaknei âi mâtâp doongoi arip. ⁶¹Oi kwak nanngâmnan Maria, Madala kamânân gok sot Maria nâi, zet zo tap igâwet.

⁶²Kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk, zo âki ko hanjsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. ⁶³Âimnâ sâwe, “Patâniñâ, nen den nâi nanngen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, ‘Momnâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.’ ⁶⁴Zorat arâpnâ zinâ âi kâambarânâ mem âimnâ mumujan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzângona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâknjan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen.” ⁶⁵Sâne Pilatonjâ itâ sâm dâzângoip, “Kâwali a zingan. Diizingâm kwagân âim ziiñak dap mo dap nânge, zo yatâ doongune tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimnâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. ⁶⁶(-)

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)

28 Yuda zengât kendon âki hanjsâsâgât Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria bukuñâ, zet kwagân iktam âiwet. ²Aritâ wâriñ patâ mei Kembangât sumbem a nâinâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbaknei ari kât kwâknjan tâip. ³Tobatnâ âsakjoot hânpan yatâ. Hâmbânâ kâu timan. ⁴Kâwali a, zen zo eknjâ sânamzinj sâmbui kenjât op hânân gei zem ândiwe.

⁵Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ anj itâ dâzâkom sâip, “Zet kenjât mân oit. Nâ nanngan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. ⁶Oi zâk zi mân taap. Zâk mârum sâm dâzângoip, zo yatâ op mumujan gâbâ zaatsap. ⁷Zet kek âi arâpnâ dâzângobabot, ‘Yesu zâk mumujan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otzingâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸Sâi zet kek kwak zo birâm kenjât sot sâtâre op arâp den sinji dâzângoram sârârâk kârâm âiwet. ⁹Aritâ Yesunâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, “Umzik âlip oit.” Yatâ sâi zet um topnan âi pindijsâm mâpâsem kinjan gâsuwet. ¹⁰Oi Yesunâ itâ sâm dâzâkoip, “Zen mân kenjât oit. Zet âi arâpnâ dâzângoitâ Galilaia hânân âi nikpi.”

¹¹Ambân zagât, zet aritâ kwagân galem kirâwe, zengâren gâbâ nâmbutnâ zen âim kamân patin takâmñâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat sinji dâzângowe. ¹²Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen mindum kâwali a zen kât donjep zingâwe. ¹³Zingâm itâ sâwe, “Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpnâ zin gam kâambarânâ mie. ¹⁴Den zo Roma a kutânâ nângâbapkât kenjât mân upi. Âlip niñâ dukunat.” ¹⁵Yatâ sâm dâzângone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zengâren zeipñak tok ziap.

**Yesuñâ bâkñan arâpñâ
muyageziñgâm nep diñ sâñ zingip.**

¹⁶ Yesugât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân bakñâ ñâin Yesuñâ den kânñan dâtnânngoipkât zoren zâiwen. ¹⁷ Zâimñâ zikñâ ekñâ pindiñsâm mâpâsiwen. Nâmbutñandâ ko um zagât urâwe. ¹⁸ Oi Yesuñâ gootniñan gam itâ sâñ dâtnânngoip, “Anutuñâ imbañâ top top aksik sumbemgât sot hângât nâ

nigip. ¹⁹ Zorat ko zen hânñâ hânñâ, a kâmutñâ kâmutñâ, zengâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nanñâ, nâ sot Tirik Kaapum, nengât korân târokwap too sañgon ziñgâbi. ²⁰ Den dâzangom ândiwan, zo aksik lubigât dâzangom ândibi. Oi ñâi dâzangua nângânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ, âsâbâñ zen sot ândia hângât narâkñâ âkâbap.”

Zo yatik.

Yesugât den siŋgi âlipnâ Marekonâ kulemguip

Yohanegât den siŋgi.

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17; Yo 1:19-28)

1 Yesu Kristo, zâk Anutugât nanŋâ, zâkkât den siŋgi âlipnâ, zo topkwapnâ. ²A sâŋŋiŋâ Propete Yesaianâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nâŋgâm kulemguip,

“Nâŋgâ. Nâgât kore a nâi sâŋgongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. ³Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gânduŋ oik.’”

⁴Den zorat bonŋâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzâŋgomâip, “Umziŋâ melâŋne too sanŋonziŋga Anutuŋâ tosaziŋ birâbap.” ⁵Yatâ sâm dâzâŋgoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâliŋâziŋâ sapsune Yohanenâ Yodaŋ toin sanŋonziŋgâmâip.

⁶Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotŋandâ tuune pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bâŋsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzâŋgom ândeip, ⁷“Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwaliŋâ nâi yatâ zemŋânŋap. Nâ yatâ zorân irâ sikumŋâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. ⁸Nâ tooyâk sanŋonziŋgan. Ka zâknâ ko Kaapum bonŋâ sanŋonziŋgâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanŋori ari Sataŋnâ mâsikip.

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu 3:21-22; 4:1-13)

⁹Narâk zoren Yesuŋâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodaŋ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yohanenâ Yodaŋ toin sanŋonŋanŋip.

¹⁰Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronŋsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opŋâ Yesu kwâkŋan gem pâip. ¹¹Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranŋmap. Oi gekŋâ umnâ âlip opmap.”

¹²Op ko narâk zorenâk Kaapumŋâ Yesu okŋanŋi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. ¹³Zoren Sataŋnâ mâsikipâm ândei hilâm 40 âkip. Yesuŋâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a ziŋâ on galemŋâ okŋanŋâwe.

Yesuŋâ nep topkwap arâpŋâ gâsuziŋŋip.

(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

¹⁴Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamŋâ Anutugât den siŋgi âlipnâ itâ dâzâŋgom ândeip, ¹⁵“Anutugât um topŋan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umziŋâ melâŋ Anutugât den siŋgi âlipnâ zirat nâŋgâne bon upap.”

¹⁶Yesuŋâ Galilaia saru sâtnjan âim tap ko Simoŋ sot munŋâ zikirip. Zet iŋangât nep tuum ândiwet. Zikiri iŋangât irâ pam kirâwet. ¹⁷Yesuŋâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nânâ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet iŋangât nep tuum ândiabet, yatigâk a zengâren tuum ândibabet.” ¹⁸Yatâ sâi irâzikŋâ birâmŋâ Yesu molim ba âiwet. ¹⁹Yesuŋâ mâik nâi âim ko Zebedaiio nanzatŋâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet waŋgâyân tapŋâ iŋan mâme irâzikŋâ kubik tarâwet. ²⁰Yesuŋâ zâkonsâi nâŋgâm

ibâziknâ sot nep a wanğâyânâk tatne zâmbamñâ gem Yesu molim ba âiwet.

Yesu Kapenaum kamânân nep tuugip.

(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)

²¹ Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zenğât kendon mâik zorat narâknâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinği âlipnâ sâmbâ dâzânğoi. ²² Den dâzânğoi Yesugât nânğâne imbanğâ oip. Yesu zâk sinği âlip den dâzânğoi, zo Anutugât gurumin den zorat galem a ziğ sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzânğoi.

²³ Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeņoot nâi tâip. ²⁴ Zâknâ den yu kambânğâ sâmbâ itâ sâip, “Yesu Nasarete goknâ, gâ dap otningâbam gaat? Gâ tâmbetnânğobam gaat? Gâgât topkâ nânğen. ²⁵ Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesuñâ den yatâ mân sâbapkât dukum sâip, “Gâ hiriğsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” ²⁶ Yatâ sâi wâke zorânğ a zo okņangi kâkâksâm zei wâke zo yu kambânğ sâmbâ ko takâm ba arip. ²⁷ A ambân zen zo ekñâ imbanğâziğ buğ oi âragwârugu opñâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topñâ nâi. Den uņakñâ sap. ²⁸ Zâk a kâwaliñâ patâ wâke sorâk den dâzânğoi sâtnâ lume.” Yatâ sâmbâ sinğinğâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nânğawe.

Yesuñâ use mâsek kubikziğip.

(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)

²⁹ Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simoņ sot Andrea, zekât mirin zâiwe. ³⁰ Simoņ sibunğnâ, zâk mirin mâsek kârâņņoot op zeip. ³¹ Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikņan gâsum mem zaarip. Oi sâknâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalemb om ziği niwe.

³² Njâtiksâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziğņoot sot sisi mâsekiğņoot a ambân gâbâreziğğâm Yesugâren gawe. ³³ A ambân aksik mirâ sâņğânğan ga min-

dum tarâwe. ³⁴ Yesuñâ a ambân donğbep mâsek top top kubikziğip. Oi wâkeziğņoot wâke zo moliziği âiwe. Wâke zen Yesugât topñâ nânğawe. Oi zo sâmbâ muyagibegât dâzânğoi.

³⁵ Yesugât arâpñâ uman zem tatnetâ nâtiğân Yesuñâ zaatñâ zâmbam hân nâi a mân ândiândiğan ba arip. ³⁶ Âim ko ninâu sâmbâ ândeip. Haņsâi Simoņ sot bukurâpñâ, zen Yesu kârumbâ âim muyagemñâ sâwe, ³⁷ “A ambân zen aksik kârugiğe.” Sânetâ Yesuñâ itâ sâip, “Kamân giņğan giņğan âinâ. ³⁸ Zoren den sinği âlipnâ dâzânğobarâk. Oi nep zo tuubat sâmbâ gem gâwan.” ³⁹ Yatâ sâmbâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziğan zâim sinği âlip den dâzânğomñâ wâkeziğņoot moliziğğâm ândeip.

Yesuñâ sâk bâlâ nâi kubikņangiğip.

(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimñâ um topņan simin liim pindiğsâm sâip, “Gâ imbanğâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâmbâ âlip kubikniban.” Yatâ sâi Yesuñâ umñâ nânğâm ko sâknan gâsum sâip, ⁴¹ “Nâ nânğâgiğan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useñâ soğei âlip oip. ⁴²⁻⁴³ Oi Yesuñâ zorat sinği zo a ambân torenğnâ mân dâzânğobapkât sâmbâ kâtiğem sâņgongoi. ⁴⁴ Itâ dukui, “Gâ nânğâ. Zorat den sinği a ambân lağ mân dâzânğoban. Mârumb nâi Mosenğâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât sinği sâmbâ a sâtnâ zo pindânan. Useğâ soğiap, zo a ambân ek nânğâbigât yatâ otnan.” ⁴⁵ Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diğnâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzânğoi. Zorat opñâ a ambân ziğñâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâmb hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândei ko a ambân kamân

nanġâm nanġâm tarâwe, zejak zâkkâren âimarâwe.

**Yesuġa a nġai kiġ bik
mumuġa kubikġanġip.**

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

2 Yesu zâk mâik nġai ândim ko Kape-naum kamânân âbureip. ²Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nanġâmġa zâkkâren mindum mirâ pik-sâmġa mirâ sânġânġan mindumġa mirâ mââtâpġa doonġuwe. ³Yesu zâk mirin den dâzânġom tâi a kimembut bukuziġa nġai kin bik mumuġa, zo lum gawe. ⁴Oi a ambân nâmbutġa zen sot gawe. A kâmut patâġa mirâ mââtâp doonġune ko lum mirâ kwâkġan zâim oġep kwâsat temġoorâk pane Yesuġât kiġ topġan ġeip. ⁵Pane ġei zei ko Yesuġa nanġâm pâlatânġiġanġât bonġa zo ekġa a zo itâ dukuip “Nannâ, tosaġa biran.” ⁶Yatâ sâi ko Anutuġât gurumin den zorat galem a tarâwe, ziġa itâ nanġâwe, ⁷“A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ġe kwap sap. Op ko Anutu zâizâiġ okġânġap. Anutu, zâk kânokġa tosanġa birâmap.” Yatâ nanġâm tatnetâ Yesuġa umziġan nanġâm itâ sâm dâzânġoip, ⁸⁻⁹“Zen umziġan wangât den zo yatâ nanġe? Zen dap nanġe? Nep ikâ zorânġa bâbâlanġ? Tosa birâbirânġ mo sâk kubikkubik?” ¹⁰Yatâ sâmġa Yesuġa itâ sâip, “A bonġa nâ hânân ândim a ambân zeġġât tosaġiġ birâbatkât imbanġa zemniġap, zorat topġa ikpigât den zo dukuan.” ¹¹Yatâ dâzânġomġa puriksâm a kiġ bik mumuġ zo itâ dukuip, “Ġâ zaat isen ko-remġa zo mem ko ba kamânġan âi.” ¹²Yatâ sâi zaatġa mâteziġanâk isenġa zo mem ko ba arip. A ambân zen ekġa kâwaliziġa buġ oi Anutu mâpâsem sâwe, “Kulem zi itârânġ âsagei ikxen, zi sen pup ikxen.”

**Yesuġa bâliġ mâme
a zen sot buku oip.**

(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtġan ġiarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den singi âlip sâm dâzânġoip. ¹⁴Dâzânġom âim ko Alipaioġât nanġa Lewi egi kât mimiġa namin tâi itâ sâm dukuip, “Ġâ nâ sot pâlatânġ op molini.”

¹⁵Sâi zâk zaatġa beġġan sâip. Lewiġa sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpġa kât mâme a sot bâliġ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpġa zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memġa nâmbutġa kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donġbeġġa Yesu molim zâk sot ândim pâlatânġ kwarâwe. ¹⁶Parisaio a kâmurân ġâbâ Anutuġât gurumin den zorat galem a nâmbutġa, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiġ a sot bâliġ mâme a osetziġan tap nalem neip. Parisaio a zen ekġa Yesu arâpġa itâ sâm mâsikâziġġawe, “Wangât patâziġa zâk bâliġ mâme a zen sot tap nalem niap?” ¹⁷Sâne Yesuġa nanġâm itâ sâm dâzânġoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkziġa wâġân zeġġâren nep mân tuume. A mâsekziġoot zeġġârenâk tuume. A ziġanġât nen âlipġa sâme, nâ zeġġât mân ġem ġâwan. Nâ bâliġ mâme a diiziġa nâġâren ġabigât sâm ġem ġâwan.”

**Nalem birâm kendon
ândiândiġanġât Yesu mâsikâwe.**

(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸Narâk zoren Yohane arâpġa sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutġa ziġa Yesuġâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpġa sot Parisaio zeġġât arâpziġa, zen nalem birâm ândime. Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemġik ândie?” ¹⁹Yatâ sâm mâsikâne Yesuġa itâ sâm dâzânġoip, “A kutâ, zâk arâpġoot

ândeï dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziņoot ândim yatâ mân upi. ²⁰Gâtâm a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

²¹Nen hâmbâ sâņgiņâ oloņoloņan zo uņakņâ mân pam gârimen. Wangât, uņâkņandâ sâņgiņâ zo diigi oloņi mâtâp patâ opap sâmnâ mân upmen. ²²Waiņ too kâtik uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too kâtikņâ zorâņ hâkop kunziri hâkop sot waiņ ârândân buņ upabot. Waiņ uņakņandâ hâkop uņakņan giari dâpņâ upap.”

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³Yuda zeņgât kendon narâk nâin Yesu sot arâpņâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpņâ zen segoņ burotņâ namuņ niwe. ²⁴Yatâ utne Parisaio a ziņâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Ziņgitnan. Zen kendonân mân orotņâ ue.”

²⁵⁻²⁶Sânetâ Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Dawidi sot arâpņâ, zen nalemgât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nâņgâme mo buņâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidiņâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât siņgi nalem parâwe, zo mem nem ko arâpņâ ziņgi niwe. Zen mân orotņâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziņjik nalem zo nimbigât sâsâņ.”

²⁷Yatâ sâmnâ itâ dâzâņgoip, “Kendon zo agât op âsageip. ²⁸Ka anjâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonņâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât mariņâ ândian.”

Yesuņâ kendonân a nâi kubikņangip.

(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

3 A nâi bikņâ humutņik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. ²A nâmbutņâ ek tatnetâ kubikņangip ko denân pânam tarâwe. ³Yesuņâ a

bikņâ humutņik zo itâ dukuip, ⁴“Gâ zatņâ a ambân mâteziņan ga kin.” Sâi zari Yesuņâ a ambân itâ mâsikâziņgip, “Mâsikâziņga sânek. Kendonân nep ikâ zorâņ âlip tuutuņ? A kubikziņgâziņgâņ mo a tâmbetzâņgozâņgoņ?” ⁵⁻⁶Yatâ sâi zen den hâuņâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin ziņgitņâ zo kâtikziņangât op umņâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi a bikņâ pâi âlip oip. Yatâ oi ekņâ Parisaio a, zen âimņâ Herode arâpņâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

A ambân kâmutņâ kâmutņâ Yesugâren gam nangâwe.

⁷⁻⁸Yesu sot arâpņâ saru sâtņan âine a ambân kâmut patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbut zeņgâren gâbâ sot Tiro Sidoņ zeņgâren gâbâ, a kâmut patâ zo, ziņâ Yesugât den siņgi nâņgâmņâ ga Yesugâren minduwe. ⁹Yesuņâ ziņgitņâ arâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, ¹⁰“Wangâ nâi ga gootniņan tâik.” A kâmut zorâņ lâņ kwândâlenibegât sâm wangâgât sâip. A doņbep kubikziņgâmâip, zorat op a mâsekiņootņâ gootņan âinam agom kâbakņeyangâwe. ¹¹Ka a wâkeziņoot zorâņ ko hânân gei pindiņsâm zem kambâņ sâm sâwe, “Gâ Anutugât nanņâ op ândiat.” ¹²Yatâ sânetâ Yesuņâ zikņâ topņâ zo a ambân laņ mân dâzâņgobigât sâm kâtigeip.

Yesuņâ a kiin zagât gâsuziņgip.

(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

¹³Yesu zâk bakņâ nâin zâim a umņandâ nâņgâm sâlâpziņangip, zo zâņgonsâi zâkkâren gawe. ¹⁴Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâm dâzâņgoip, “Zen âimņâ a ambân den siņgi âlipņâ dâzâņgobi.” ¹⁵Yatâ sâm ko wâke molibigât imbâņâ ziņgip. ¹⁶A kiin zagât zo, zeņgât kutziņâ

itâ, Simoņ, Yesuņâ kutņâ ñai Petero sâm pindip. ¹⁷ Zebedaiogât nanzatņâ Yakobo sot munņâ Yohane, zekât kutzikņâ Boanegesi sâip (niij denân ko, dinzikņâ kundunduņ yatâ opmap). ¹⁸ Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaiogât nanņâ Yakobo sot Tadaio sot a ñai Simoņ Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokņâ. ¹⁹ Yuda zâk ândim Yesu tirâpžâņgoi kâsa zij ģâsuwe.

Yesugât nânġâne kwakmak oip.

(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu sot arâpņâ mirin zâimņâ nalem om ninat sânetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. ²¹ Yesugât torerâpņâ zij itâ sâm ģâsunam âiwe. A nâmbutņandâ Yesugât umņâ gulip uap sâwe.

²² Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutņâ, zen Yerusalem kamânân ģâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâziņâ Bezebuluņâ umņan gei kin, zorâņ imbaņâ pindi wâke molizijġamap.” ²³ Sânetâ Yesuņâ zâņgonsâi zâkkâren âine den sumbuņâ itâ sâm dâzâņgoip, ²⁴ “Sataņ zâk âlip zikņak moliaņġâbap mo? Hân ñaiġât a zen ziiņak agom kâsâpagone hânziņâ kwamen zimbap. ²⁵ A ñai sot warâpņâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. ²⁶ Sataņņâ arâpņâ zâņgom molizijġi sâi ko zâkkât nep kamânņâ zorâņgoot gulip opap.”

²⁷ Yesuņâ yatâ sâmņâ Sataņġât den sumbuņâ ñai itâ sâm dâzâņgoip, “Mirâ mariņâ, zâk kâwali op mirin tâi ñaiņâ zâim sikum kut ñai ñai laņ mimbap? Zo mân orot. A zorâņâ kâwali a zo kom kiņ bik saam pam ko sikumņâ âlip beņņan mimbap.”

²⁸⁻³⁰ Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umņan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ perâkņak dâzâņġobâ. Den bâliņ top top

zorat tosa birâbirâņ, zo ziap. Ka a ñai zâk Tirik Kaapum mem gei kwâkņangâm den bâliņâ sâbap, zorat tosa ko mân birâbirâņâ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

Yesugât mamņâ murâpņâ.

(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ Den yatâ dâzâņgom tâi Yesugât mamņâ murâpņâ sombemân ga kin gibapkât den pane zariip. Oi Yesuņâ a ambân osetziņan tâi dukuwe, ³² “Mamġâ sot mun gatġâ ga kin gem ģânan se.” ³³ Sâne a ambân tarâwe, zo ziiņġitņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâġât mamnâ sot murâpnâ, zo waniņ zijâ? ³⁴ Nâġât mamnâ mun ġarâpnâ zi te. ³⁵ Anutugât sâtnâ nânġâm lume, zen nâġât mamnâ mun ġarâpnâ ue.”

Arik maamaandijġât dâzâņgoip.

(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

4 Yesuņâ saru sâtnan geim den siņġi âlipņâ dum dâzâņgoip. A ambân doņbep patâ mindune birâm waņġâyân zâi tâip. A ambân zen sagân tarâwe. ² Yesu zikņâ waņġâ kwâkņan tapņâ den siņġi âlipņâ sâm dâzâņgoip. ³ Den sumbuņâ top top dâzâņgoip. ñai itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ sa nânġânek. ⁴ A ñai keet maandijbam nebân arip. Âi maandij ko keetņâ nâmbutņâ mâtâbân gei zeip. ⁵ Zei nii zijâ ga nem naņġâwe. Keet nâmbutņâ ko hân siņġitņan gei zeip. Kât kwâkņan zeipkât kek takip. ⁶ Zo mirâsiņ takâm maa irikirik pâi moip. Ândânâ kât kwâkņan zeipkât maa egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keet nâmbutņâ hibuk waņġâ kwâkuiipkât bonņâ buņ oip. ⁸ Keetņâ nâmbutņâ ko hân kelâkņoorân gei zeip bonņâ takâmņâ bonņâ imbaņâ oip. Topņâ ñaiġât 30 oi, ñaiġât 60 oi, ñaiġât 1 handeret. Bonziņâ yatâ âsagiwe.” ⁹ Den yatâ sâmņâ itâ sâip, “A ñai kindapņootņâ ko den zi nânġâbap.”

**Den sumbuņik
dâzâņgomâip, zorat den.**

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ A ambân donḅep patâ âim nanġâne a nâmbutņâ sot Yesu arâņņâ zen zi-
iņik tapņâ den sumbuņangât topņâ
mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne sâip, “Anutugât
um topņan bagibagiņangât den sum-
buņâ, zo zen nâņġâm kwâkâbigât sâsâņ.
Ka a nâmbutņâ ko topņâ mân nâņġâbigât
den sumbuņâ dâzâņgoman. A sâņġiņâ
Yesaianâ den nâi itâ sâm kulemġuip,

¹² ‘Umziņ mân âburei ko tosaziņ zem-
iņġâbapkât zen siņziņandâ igikņâ
ko ikpi, ka mân nâņġâm kwâkâbi.
Kindapziņandâ nâņġâbi, ka mân
nâņġâm kwâtâtibi.’

¹³ Zen ko den sumbuņâ san, zo-
rat topņâ mân nâņġe? Den sumbuņâ
nâmbutņâ sa dap dap yatâ nâņġâm
kwâkâbi? Den sumbuņâ san, zo topņâ
itâ. ¹⁴ Keetņâ maandenip, zo ko den
siņġi âlipņâ yatâ. ¹⁵⁻¹⁶ Keetņâ mâtâbân
gei zeip, a nâmbutņâ yatâ ândime. Zen
den siņġi nâņġâne Sataņņâ ga betz-
iņan mem âimap. ¹⁷ Keetņâ hân siņitņan
gei zeip, zo ko a nâmbutņâ zo yatâ
ândime. Zen den siņġi âlipņâ nâņġâm
âkņâlem ândine ko umziņan mân gâ-
sui ko narâkņâ pâņkânok mem ândibi.
Siņġi âlipkât kâmbam gâi ko loremņâ
kektâ birâbi. ¹⁸ Keetņâ nâmbutņâ hi-
buk osetņan gei zeip, zo ko a nâm-
butņâ yatâ ândim den âlipņâ nâņġâm
sâkziņangât keņġât donḅep op ândime.
¹⁹ Hângât sikum zorat âkņâle sot bâliņâ
top top, zo umziņan geim siņġi âlipņâ
zo koi bonņâ buņ opmap. ²⁰ Keetņâ
nâmbutņâ hân kelâkņan ge zeip, zorat
dâp a nâmbutņâ zen den âlipņâ mem
ândim bonņâ muyagime. Nâmbutņandâ
30, nâmbutņandâ 60, nâmbutņandâ 1
handeret. Bonņâ yatâ muyagime.”

Âsakņan ândiândigât den.

(Lu 8:16-18)

²¹ Den nâi itâ târokwap sâip, “Zen
kârâp sâum mirin zâim âmaņân mân
pam kwârakume. Kârâp sâum tâtatņâ
gobetņan mân pame. Buņâ. Tâtatņan
panetâ tapņâ ko âsakņâ âsagibap. ²² Kut
nâi nâi hânân tik ziap, zo zemņâ tik mân
zimbat. Zo âsagem kagibap. ²³ A nâi, zâk
kindapņootņâ den zi nâņġâbap.

²⁴ Zen den nâņġe, zo nâņġâm
kwâtâtibi. A nâi, zâk den nâņġâm
kwâtâtei Anutuņâ nâņġânâņġâ
âlipņâ târokwap pindâbap. ²⁵ A nâi
nâņġânâņġâņoot, zo Anutuņâ târokwap
pindâbap. Ka a nâi zâk den mân
nâņġâm kwâtâtei ko Anutuņâ birâm
bekņan mimbat.”

**Anutugât siņġi âlipkât mâtâp,
zorat den sumbuņâ.**

²⁶ Yesuņâ den nâi itâ sâip, “Anutugât
siņġi âlip zorat mâtâp, zo itâ. ²⁷ A nâiņâ
nebân keet maandenjmap. A zo nâtik
hilâm ândim zari keet zo kâmņâ takâm
zâimap. ²⁸ A zo topņâ mân ek nâņġi ko
hânņâ too sot nalem pindi ko kâmņâ
takâm zâimap. ²⁹ Zâim ilum opņâ bonņâ
opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum
memap.”

**Anutugât siņġi âlipkât mâtâp zo
ko nak keetņâ yatâ.**

(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)

³⁰ Yesuņâ den nâi târokwap itâ sâip,
“Anutugât siņġi âlip zorat mâtâp zo ko
wanân dâpkwap sâbâ? ³¹ Anutugât siņġi
âlipkât mâtâp, zo nak keetņâ yatâ. Keet
zo wakum keetņâ yatâ. Keet zo nak
nâmbutņâ ombenjan. Keet zo mâiktâra.
³² Oi hânân kendindâ hibuk walâziņġâm
nakņâ patâ lâmbatmap. Bâranņan nii ga
pam sândukņan tapme.”

³³ Yesu zâk den sumbuņâ top top
sâm, den âlipņâ sâm dâzâņgoip.

**Yesuñâ ambân katep ñâi
mumuñan gâbâ mängeip.**

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

²¹ Yesuñâ wanğâyân zâimñâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân ekñâ ga minduwe. ²² Mindunetâ mâpâmâpâse namâ galem a ñâi, kutñâ Yairo, zâkñâ gam Yesugât kiñ topñan geim pindiñsâm itâ sâm kâtigeip, ²³ “Bâratnâ mumbam uap, gât ko âi bikñan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

²⁴ Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân doñbep, ziñâ mem oset kwâkñanğâm âiwe. ²⁵ Ambân ñâi osetziñan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. ²⁶ Oi kubikkubik a ziñ nep tuum osimñâ mân kubigâwe. Kubikñanğânâ sâne zorâñak patâ oip. Sângânñâ kwâlâziñğâm gâi kât sot sikum motñâ buñ op nanğip. ²⁷ Ambân zorâñâ Yesugât den sinği nânğâm ko a ambân osetziñan gâbâ Yesu kândâtñan gam hâmbânjan weegip. Ambân zo zâk itâ nânğâm ko oip. ²⁸ Hâmbânñâ weebbat, zo ko âlipnâ upat sâip. ²⁹ Weem zorâñak gilâm kârâksâi sâkñâ âlip oi nânğip. ³⁰ Oi Yesu zâk imbânñâ ñâi gei nânğip. Nânğâm puriksâm mäsikâziñğâm sâip, ³¹ “Iñâiññâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpñâ zen dukuwe, ³² “Wangât sat? A ambân doñbep patâ haamgoe, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kârui. ³³ Oi ambân zo mâsek âlip oi nânğip, zorat umñâ sâtânğui sânam sâmbui Yesugât kiñ topñan gei pindiñsâmñâ topñâ sâm muyageip. ³⁴ Sâm muyagei Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ nânğâm pâlâtân kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umğâ diim gei ândiban.”

³⁵ Yesuñâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutñâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, ³⁶ “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim

zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nânğâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukui, ³⁷ “Mân keñgât ot. Gâ nânğât nânğâm pâlâtân kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmñâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munñâ Yohane, zeñagâk sâi ârândânñâ âiwe. ³⁸ Âi takâne mirin a ambân zen âgirâp patâ op tatne ziñgirip. ³⁹ Ziñgit ko mirin zâimñâ a ambân itâ dâzânğoi, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.” ⁴⁰ Sâi nânğâm girânñanğâwe. Oi sâi geim nanğâne ambân katepkât ibâ mam sot arâpñâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. ⁴¹ Yesuñâ ambân zo bikñan gâsumñâ ziiñ denân sâip, “Talita kumi (niin denân ko, Ambân dâgoga zaat).” ⁴² Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonñâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi ekñâ imbanziñ buñ oi sâlâpziñan zim kirâwe. ⁴³ Yesuñâ sinği zorat a ambân lañ mân dâzânğobi sâm kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzânğoi.

**Nasarete kamân gokñâ, ziñ
Yesu birânğâwe.**

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

6 Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânñan ari arâpñâ molim âiwe. ² Âi ândei Yuda zeñgât kendon narâkñâ oi mâpâmâpâse namin zâi sinği âlipñâ sâm dâzânğoi a doñbep ziñ den sinği âlipñâ nânğâm imbanziñ buñ oi itâ sâwe, “Den sinği âlipñâ zi ñâiññâ kwâkâm pindap? Iñâiññâ nânğânânğâ patâ zi pindap? Kut ñâi ñâi tuutuunñâ, zo topñâ dap yatâ? ³ Zâk mirâ tuutuunñâ a. Zo Mariagât nanñâ. Zâkkât murâpñâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simoñ, zeñgât âtâziññâ zo. Ka garâpñâ osetniñan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nânğâne gigiñâ oip. ⁴ Oi Yesuñâ itâ sâm dâzânğoi, “Propete ñâi zâk kutsiñiññâ kamân dâp lañ kârâm ari

kamârâp sot torerâpñâ, ziiŋ ko nâŋgâne yenñâ opmap.”⁵ Yatâ ândiwegât Yesuñâ zeŋgâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziŋoot kânok kânok weeziŋgi âlip urâwe.⁶ A ambân doŋbep patâ umziŋandâ aŋgân kârâwegât nâŋgi yâmbât oip. Oi kamân torenñâ ginŋen, zeŋgâren âi den siŋgi âlipñâ dâzâŋgoip.

**Arâpñâ kamân dâp den siŋgi
âlipñâ sâbigât sâŋgonzâŋgoip.**

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷Yesuñâ sâi arâpñâ gane ko zagât zagât âi den siŋgi âlipñâ sâbigât sâŋgonzâŋgoip. Wâke moliziŋgâbigât imbanñâ ziŋgâm itâ sâm dâzâŋgoip,⁸ “Zen tânzîŋik mem âibi. Zen mâtâpkât naleŋ sot kât sot irâ mân mem âibi.⁹ Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umñan sâkñan buñâ, kânogâk mem âibi.”¹⁰ Yatâ sâmñâ dâzâŋgoip, “Kamân ñâi âimñâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opñâ gem kamân ñâin âibi.”¹¹ Kamân ñâi takâne a ambân ziŋñâ mân buku otziŋgâmñâ dinziŋñâ birâne kândâtzâŋgom ko kinziŋan gwapgwap laŋ gâbârine gei topziŋñâ nâŋgâbi. Zen yatâ opñâ kamân zo birâm âibi.”¹² Yatâ sâi zen âimñâ a ambân umziŋ melâŋbigât den sâm dâzâŋgowe.¹³ Wâke doŋbep moliziŋgâwe. A mâsekziŋoot doŋbep kelêk sanŋonziŋgâm kubikziŋgâwe.

Herodeñâ sâi Yohane kuwe.

(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴Yesugât den siŋgi laŋ kârâm a kutâ Herodegâren ari nâŋgip. A nâmbutñâ ziŋñâ Yesugât itâ sâwe, “Yohanenñâ too sanŋonziŋgip, zâkñâ mumuñan gâbâ zaat kâwaliŋoot ândiap.”¹⁵ A nâmbutñandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutñandâ itâ sâwe, “Zâk Propete ñâi, Propete sâŋgiñâ yatâ.”¹⁶ Herodeñâ den zo nâŋgâm

sâip, “Buñâ. Yohane sa gânduŋ kârâm mânâŋgârâwe, zâkñâ zaat ândiap.”

¹⁷Herode zâk mârumban kâwali a sâŋgonzâŋgoi Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârumban ombeñan Herodeñâ munñâ Pilipo zâkkât ambinnâ Herodia beknan meip. Ambân zâkkât opñâ Yohanenñâ Herode itâ dukuip.¹⁸ “Gâ mungangât ambân mein, zo mân dap uap.”¹⁹ Yatâ sâi ko Herodegât ambinnâ Herodia, zâk Yohanegât um kâlak nâŋgâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârumban ândeip.²⁰ Herodeñâ ko Yohane a târârak sot âlipñâ sâmñâ hurat kwâkñangâm galem ândeip. Herodeñâ Yohanegât den nâŋgâm um zagât oip. Oi laŋ diŋñâ zo nâŋgâm âkñâleip.

²¹Oi Herodiañâ Yohane kumbap sâmbat itâ muyageip. Herodegât âsaâsagiŋ narâkñâ mâte oi sii naleŋ om a sâtnjâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiŋñâ minduziŋgâm naleŋ ziŋgip.²² Mindunetâ ko Herodia bârâtnjâ, zâk mâteziŋan zâi kep ândeip. Kep ândei Herode sot arâpñâ ziŋ ekñâ âkñâliwe. Herodeñâ ambân itâ sâmbat dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.”²³ Yatâ sâmbat patâ mâteziŋan sâmbat kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânangât sâna âlipñâ mânâŋgât toren gibat.”

²⁴Ambân zo âkñan âi mamñâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâmbat?” Sâmbat mamñandâ dukuip, “Yohane too sanŋonziŋgip, zâkkât gânduŋ mânâŋgât kâukñâ niban.”²⁵ Sâmbat ambân zo sârârâk kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too sanŋonziŋgip, zâkkât gânduŋ mânâŋgât kâukñâ hâkop patin pam ni.”²⁶ Herodeñâ den zo nâŋgâm pârâkpan umñâ bâleip. Zâk a sâtnjâ zeŋgât mâteziŋan sâmbat kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâmbat diŋñâ nâŋgip.²⁷⁻²⁸ Kegâk kâwali a ñâi Yohanegât kâukñâ mem gâbapkât sâŋgonguip.

Kâwali a zo tâk namin âim Yohane gânduŋ mânângât kâukŋâ hâkop patin pam mem ga ambân zo pindip. Ambân zorâŋ memŋâ mamŋaŋgâren mem arip. ²⁹Oi Yohane arâpŋandâ siŋgi zo nângâm âi kâambarâŋâ mem hanguwe.

Yesu arâpŋâ âburem gawe.

³⁰Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ŋâi ŋâi urâwe, zorat den siŋgi dukum naŋgâwe. Den siŋgi âlipŋâ sâwe, zorat dukuwe. ³¹Narâk zoren donjbeŋ patâ târotârôyâk mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuŋâ arâpŋâ itâ sâm dâzângoip, “Zen ganetâ a mân ândiândiŋan âi ândeindâ sâkniŋ sânduk-sâik.” ³²Oi zen ziiŋik waŋgâyân zâim a mân ândiândiŋan ba âiwe. ³³Ka a ambân kâmut ziŋgitnetâ âine kamânŋâ kamânŋâ mindum sârârâk kârâm âim ziŋon âim takâwe.

Yesuŋâ a 5 tausen yatâ nalem ziŋgip.

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

³⁴Oi Yesuŋâ waŋgâyân gâbâ gem gamŋâ a ambân kâmut patâ ziŋgiri râma galem a buŋâ, yatâ ândiwe. Yesuŋâ zo yatâ ziŋgitŋâ umŋâ nângip. Yatâ ziŋgitŋâ zorâŋak den siŋgi âlipŋâ donjbeŋ dâzângoip. ³⁵⁻³⁶Mirâsiŋ geibâ sâi arâpŋâ ziŋâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiŋan ândeindâ ŋâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sângân mem nimbi.” ³⁷Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziŋâ nalem ŋâi ziŋgânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâŋ nalem kwâlâm ga ziŋgânatkât sat?” ³⁸Sâne itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekŋâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuuŋâ zagât.”

³⁹Sânetâ Yesuŋâ sâi a zen hibuk kwâkŋan kâmutŋâ kâmutŋâ ge tarâwe.

⁴⁰Tengâ ŋâi 1 handeret, tengâ ŋâi 50, yatâ tarâwe. ⁴¹Tatnetâ Yesuŋâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem siŋâ sunbemân ek sâiwap sâm sonpam ziŋgip. Nalem zo mamuŋ arâp ziŋgi ziŋâ kâsâpkum a ziŋgâwe. Saru zuuŋâ kâsâpkum ziŋgi yatik urâwe. ⁴²Oi zen aksik nem âkon urâwe. ⁴³Nalem sot zuu buputŋâ tâip, zo mine irâ kiin zagât pik-sâip. ⁴⁴A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

Yesuŋâ saru kwâkŋan lâŋ lâŋ arip.

(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)

⁴⁵Oi Yesuŋâ sâi arâpŋâ waŋgâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. ⁴⁶Yesuŋâ kândâtziŋ kelikŋâ ninâu sâbam bâkŋan zarip. ⁴⁷Ŋâtiksâi waŋgâ saru tânâmŋan âim tâi Yesu zikŋik saru sâtŋan tâip. ⁴⁸Oi pibâ sângânziŋan gâbâ gâi âinam osim biraŋâwe. Oi Yesuŋâ ziŋgitŋâ haŋsâsâgât ŋâtikŋâ saru kwâkŋan lâŋ lâŋ zengâren âim walâziŋgâbam oip. ⁴⁹Yesuŋâ saru kwâkŋan ari ek wâke gaap sâm keŋgât urâwe. ⁵⁰Zen aksik ekŋâ keŋgât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzângoip, “Zen umziŋ diim geik. Ninak gaan. Zen mân keŋgât utnek.” ⁵¹Yatâ sâm waŋgâyân zari pibâ hiriŋsâip. Hiriŋsâi a zen imbayziŋ buŋ oip. ⁵²Nalem ziŋgip, zorat topŋâ mân nângâwe. Nângânângâziŋ mân pâronsâip, zorat.

⁵³Saru nâmbutken âim Genesarete hânân takâm waŋgâ saawe. ⁵⁴⁻⁵⁵Waŋgâyân gâbâ gine zorâŋak a ambân ziŋ Yesu ekŋâ kamân dâp âimŋâ a mâsekziŋoot helâŋ aam minziŋgâm Yesugâren gawe. ⁵⁶Yesuŋâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziŋoot sombemân zâmbane âi hâmbâ murukŋan gâsum âlipziŋ upigât Yesu dukune nângip. Dukune nâŋgi hâmbâŋan gâsum âlipziŋ urâwe.

Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.*(Mt 15:1-9)*

7 Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe. ²Oi Yesu arâpñâ osetziñan gâbâ nâmbutñandâ Parisaio a zeñgât den mân luwe. Zen bitziñ mân sanjon nalem nine ziñgirâwe. ³Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziñ sanjon nalem nemarâwe. Sâkurâpziñ zeñgât den lum yatâ opmarâwe. ⁴Zen mindumindu sombemân gâbâ gam too sângonñâ nalem nemarâwe. Oi zorik buñâ. Âmarñ sot hâkop sanjonsanjon sot kut ñai ñai nâmbutñangât sâkurâpziñangât den, zo lum ândiwe. ⁵Zorat Parisaio sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniñ zeñgât den kom bitziñ mân sanjon nalem nime?” ⁶Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zeñgât op Propete Yesaianñ Anutugât den itâ sâm kulemgoip, ‘A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birâanime. ⁷Oi den bonñangât hâuñâ a ziiñ den sâm kwâkâm angâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime, nâ zorat nânğa yen opmar.’ ⁸Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. ⁹Zen ziñâ nânğânânğâyân gâbâ den zo mem ko Kembugât gurumin den zo birâm mâtâp ñain âime. ¹⁰Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâm dâzângoip, ‘Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Ñai zâk ibâ mamñâ sâm bâliñan kwatzikâbap, zo kune mumbap.’ ¹¹Zen ko itâ sâme, ‘A ñai zâk ibâ mamñâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât siñgi sâm paan.’ ¹²Yatâ dâzâkoi zen diñâ mem kâtikñan pam mam ibân kore otkikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkñangâme. ¹³Yatâ op Anutugât den

komñâ sâkurâpziñangât den lum game. Oi zorik buñâ kut ñai ñai nâmbutñâ yatik upme.”

Kut ñai ñai ninijandâ a um mân sumunkomap.*(Mt 15:10-20)*

¹⁴Yesuñâ yatâ sâm a ambân dum minduziñgâm itâ sâm dâzângoip, “Nâ den dâzânğua zen aksik nânğâm kwâkânek. ¹⁵Kut ñai ñai nine tep kâmbозиñan geimap, zorân mân sumunkomap. Ka umziñan gâbâ koptgâmap, zorân ko sumonkomap. ¹⁶A kindapñoot zorân den zi nânğâbap.”

¹⁷Yatâ sâmñâ birâziñgâm mirin zari arâpñâ ziñâ den sumbuñâ topñangât mâsikâwe. ¹⁸Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nânğânânğâziñâ buñ ândime? Topñâ itâ mân nânğâme? Kut ñai ñai tep kâmbозиñan geimap, zorân dabân sumunkomap? ¹⁹Zorân umziñan mân âimap. Zo yen tep kâmbозиñan giari mem kubigi mâtâpñan geimap.” Yesu zâk yatâ sâm nalemgât den sâm nâmbâsâpkoip. ²⁰Oi den ñai itâ sâip, “Umziñan gâbâ koptgâmap, zorân ko sumunkomap. ²¹A umân gâbâ den itâ koptgamap. Nânğânânğâ bâliñâ, âkñâle nep, kâmbu. ²²Kâmbam ku, ambân mem birâbirân, sarâ, zâizâiñâ, um kâtik, den bâliñâ sot bâliñâ top topñâ. ²³Bâliñâ sâlâpkuan, zorân a umziñan gâbâ koptgâi sumunkomap.”

Grik ambân ñai Yesugâren gâip.*(Mt 15:21-28)*

²⁴Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidoñ kamân zagât zo zeñgâren takip. Takâm mirâ ñain zâim tik tap nânğâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpap? ²⁵Taki zorenâk ambân ñai zâk siñgi nânğip. Zâkkât bâratñâ wâkeñâ zâk sot ândeipkât ga Yesugât um topñan pindiñsâip. ²⁶Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika

goknâ. Zâk bâratnjagât umņan wâke zo molibapkât dukuiþ.

²⁷Dukui Yesuņâ itâ sâip, “Katep zengât naleme wâu zingindâ mân dâp upap. Katep zen naleme ninetâ ko buputņâ zo mem wâu zingânat.”

²⁸Sâi ambânņâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nânņan. Ka katep zinjâ naleme nine gwapgwapņâ gei wâu zen laņdâ nime.”

²⁹Oi Yesugoot itâ sâim dukuiþ, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nânġâġigan. Âi eknan. Wâkeņâ bâratkâ birânġâġap.” ³⁰Sâi ambân zo âimņâ mirânjan zâim egip. Wâkeņâ bâratņâ pam ari nânzam tâip.

A diņ buņ kubikņagņip.

³¹Yesu zâk Tiro kamânân ġâbâ purik-sâm Sidoņ kamân walâmņâ kamân bâzagât zengâren takâmņâ Galilaia saruyân takip. ³²A nâmbutņâ, zinjâ a nġai kopa, kindap bâpsâsân diim gam Yesuņâ weebapkât dukuwe. ³³Dukune nânġâm a zo diimņâ ġinņan pâi zikņik kiri Yesu zâk bikņandâ kindapņan weemņâ bikņan tâpkum nâmbâlamņan weegip. ³⁴Yatâ opņâ sumbemân eġi zaari yaak memņâ zinj denân sâip, “Epata (niij denân ko, pâroņsâ).” ³⁵Yatâ sâi a kindapņâ pâroņsâi nâmbâlam âburei den âlip sâip. ³⁶Oi Yesu zâk den siņġi zo mân sapsubigât dâzânġoip. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne laņ kârâm arip. ³⁷Zen âiwap pamņâ itâ sâwe, “Kut nġai nġai tuugi âlip opmap. Kindapziņ bâpsâsân kubikz-ġġgâmap. A dinziņ buņ den muyagem zingâmap.”

Yesuņâ a ambân 4 tausen naleme zingņip.

(Mt 15:32-39)

8 Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum naleme buņ ândine Yesuņâ arâpņâ minduzingâm dâzânġoip, ²“A ambân kâmut zi sirâm karâmbut nen sot ândimņâ tepziņagât

mue, zorat umnâ nânņan. ³Zen naleme buņâ sâņġonzânġoindâ sâi mâtâbân âim nalemgât tâmbetagoþe. Nâmbutņâ zen kamân kârebân ġâbâ gawe, zorat.” ⁴Yatâ sâi arâpņâ zinj itâ sâim dukuwe, “A mân ândiândiņan ândiengât dap yatâ naleme muyagem zingânat?” ⁵Sâne itâ mâsikâzingņip, “Zengâren naleme dabutâ ziap?” Sâi zinjâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.” ⁶Dukune sâi a ambân mindumņâ hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesuņâ naleme nâmburân zagât zo memņâ sâiwap sâim sonpam namuņ zingņip. Arâpņâ zinjġi mem kâsâpkum a ambân zingâwe. ⁷Oi Yesu arâpņâ zen saru zuuņâ mâik bituġâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâim a ambân zingâbigât arâpņâ dâzânġomņâ zingņip. ⁸A ambân kâmut, zen naleme nem âkon urâwe. Yesu arâpņâ zen naleme buputņâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip. ⁹A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesuņâ sâņġonzânġom zâmbâri ba âiwe.

Yesuņâ Parisaio a ġirem dâzânġoip.

(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹⁰Yesuņâ a ambân sâņġonzânġoi âine sâp kânok zikņâ sot arâpņâ waņġâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe. ¹¹Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Zinjâ itâ dukuwe, “Sumbemân ġâbâ imbanņâ nġai gei sen mârât kulem nġai kona iknâ” Zo mâsikâm topņâ iknam sâwe. ¹²Yatâ sâne Yesuņâ yaak op mâsikâzingâm sâip, “Narâk ziren a zen wangât op top likuliku kulem âsagibapkât se? Perâkņak dâzânġobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpânġobat.” ¹³Yatâ sâimņâ birâzingâm arâpņâ diizingņi waņġâyân zâim saru nâmbutken âiwe. ¹⁴Arâpņâ zen nalemgât nelâmzânġoi âiwe. Naleme kânogâk waņġâyân tâip. ¹⁵Oi Yesuņâ arâpņâ ġirem den itâ dâzânġoip, “Zen

Parisaio sot Herode zengât sii dangâtjâ nalemziñan mân pam om nimbi.”¹⁶ Yesuñâ yatâ sâm dâzângoi ko kwakjâ âragum sawe, “Nalemgât nelâmnângoi birâm gen, zorat sap?”¹⁷ Den yatâ sâm tatne Yesugât kindapñan giari nânngâm itâ sâm dâzângoip, “Nalemgât nelâmnângoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topñâ mân nânge? Umziñâ mân pâronsap?”¹⁸ Zen sinziñandâ mân ikme? Kindapziñandâ den mân nânngame? Kut zo orâwan, zo mârum nelâmnângoi mân nânge?¹⁹ Nâ nalem bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen ziñgâwan. Oi buputjâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâziñgi sâwe, “Kiin zagât.”²⁰ Sâne sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen ziñgindâ buputjâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâziñgi dukum sâwe, “Nâmburân zagât.”²¹ Sâne dâzângoip, “Wangât umziñ tok mân pâronsap?”

A siñâ bâpâsânj mem kubikjanyip.

²² Yesu sot arâpñâ, zen âi Besaida kamânân takâne a sen nâtâtik ñâi Yesugâren diim gam bikñandâ weebapkât dukuwe.²³ Dukunetâ Yesuñâ a siñâ bâpâsânj zo bikñan gâsumñâ kamân ginñan âim siñan tâpkum bikñandâ kâukñan pam itâ dukuip, “Gâ kut ñâi ñâi, zo eksat mo buñâ?”²⁴ Yatâ mâsiki ekñâ sâip, “Nâ a ziñgitsandâ nakkât tobat yatâ op âim gam kinze.”²⁵ Dum zagâtjâ Yesuñâ siñan weegi a zo siñâ ânânngâri kârebân sot pânkânogân, zo ek kwâtâteip.²⁶ Oi Yesuñâ sângongum sâip, “Gâ kamân patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

Peteroñâ Yesugât topñâ sâm kâkñan kwâip.

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Yesu sot arâpñâ, zen Kaisarea kamân patâ a kutâ Pilipoñâ sâi tuuwe, zorat kamân mâik mâik, zengâren

âiwe. Mâtâbân âim Yesuñâ arâpñâ mâsikâziñgâm sâip, “A zen nâgât ñâi sâme?”²⁸ Mâsikâziñgi itâ sâm dukuwe, “Yohane too zangonziñgi sâm. Nâmbutñandâ ko Elia sâme. Nâmbutjâ zen Propete ñâi sâme. Gâgât yatâ sâme.”²⁹ Sânetâ ko mâsikâziñgi, “Ka ziñâ ko nâgât ñâi sâme?” Sâi Peteroñâ itâ dukuip, “Bâliñan gâbâ mâkâniñgâban. Gâ Kristo.”³⁰ Yatâ sâi ko a nâmbutjâ lañ mân dâzânogibigât sâm kâtigeip.

Yesu zâk mumbapkât siñgi den dâzângoip.

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ Narâk zoren topkwapñâ den itâ sâm muyageziñgi, “A bonñâ, nâ gâtâm sâknam nânngâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, ziñâ gâsânom none momñâ sirâm karâmbut tapñâ zaatpat.”³² Den zo sâm kâkñan pam dâzângoip. Dâzângoi ko Peteroñâ diim kwâkânangâm dukuip.³³ Dukui Yesuñâ puriksâm arâp ziñgitjâ Petero kwâkânangâm sâip, “Satañ, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den buñâ. Zo a den.”

Yesu sot ândiândiñangât den.

³⁴ Yesuñâ sâi a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpñâ gane itâ sâm dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziñangât den birâm poru nakziñ lumñâ nâgat mâtâp, zo lañbi.”³⁵ Zen ândiândiziñ angân kârâbi, zo ko gulipzân-gobap. Zen nâgât opñâ sot den siñgi âlipkât op ândiândiziñ birâbi, zo ko ândiândi bonñâ muyagibi.³⁶ Zen hângât kut kiñ kiñ mem ândiândiziñ buñ oi wan wan âlipñâ zemziñgâbap?³⁷ Zen dap yatâ ândiândiziñ suup mei târokwap ziñgâbap?³⁸ Zengâren gâbâ ñâi zâk a ambân ândi mâmanziñ bâliñâ zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo di-

nanğat nânğı anjunğoot upap, zâkkât a bonğâ, nânğâ Ibânanğat sumbem âsakğâ sot kâwali a zen sot gamğâ a zo yatik kwâimbânğâğâbat.”

Yesuğâ holi tobat âlipğâ oip.

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

9 Yesuğâ itâ sâmb dâzânğoiip, “Nâ perâkğak dâzânğobâ. A kinze zi, nâmbutğâ zen mân mune Anutu um topñan ândiândiñanğat narâk oi zorânğâ imbanğânğoot âsagei ikpi.”

² Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diiziñgi bak kârebân zâiwe. Zen zi-iñjik zoren tatne Yesuğat holi tobatğâ ñâi âsageip. ³ Yesuğat hâmbânğâ zo kâu timan timan. Anğâ mân tuutuunğâ yatâ oip. ⁴ Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet. ⁵ Oi Peteronğâ Yesu den itâ sâmb dukuip, “Patâniğâ, mat ñâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât ñâi, Mosegât ñâi, Eliagât ñâi.” ⁶ Yesu arâpğâ zen kenğat op sâmbziñ sâmbui Peteronğâ lañ sâip. ⁷ Yatâ utnetâ sasa ñâi gei kwâtepzânğoiip. Sasa kâligen gâbâ den ñâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Ziğâ diğâ nânğâm biranğbi.” ⁸ Arâpğâ zen den yatâ nânğâm zorânğak ek kârune buñ oi Yesu zikjik kiri igâwe.

⁹ Bâkñan gâbâ gem gam tatne Yesuğâ arâpğâ itâ sâmb dâzânğoiip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzânğone a bonğâ, nâ mumuñan gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâmb dâzânğoi arâpğâ zen den zo nânğâm kwakğâ itâ âraguwe, “Mumuñan gâbâ zaatzaat sap, zorat top dap yatâ.” Oi kut ñâi igâwe, zorat siñgi a ambân mân dâzânğowe. ¹¹ Zen Yesu itâ mâsikâm sâwe, “Kembuğat gurumin den zorat galem a, zen wânğat itâ sâme? Elianğâ Kristo kândom okñanğâm takâbap.” ¹² Yatâ sâmb mâsikâne sâip, “Elia perâkğak kândom gam kut ñâi ñâi ek kubikpakât sâsânğâ. Oi bet ko a

bonğâ nâ sâknam patâ nim kâbakñeni. Nâgât op Kembuğat ekabân dapât op yatâ kulemuwe? ¹³ Eliagât itâ dâzânğobâ. Elia mârum ga ândei kut ñâi ñâi zo lañ okñanğâwe. Anutuğat ekabân den kulemuwe, zo yatik okñanğâwe.”

Yesu arâpğâ, zen wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Yesu sot arâpğâ karâmbut bâkñan gâbâ gem arâpğâ nâmbutğâ zengâren gam igâwe. A ambân donğep patâ haamzânğom kine Kembuğat gurumin a zen Yesuğat arâpğâ sot âragum tarâwe. ¹⁵ A ambân aksik, zen Yesu ekñâ pârâkñam zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okñanğâwe. ¹⁶ Yesuğâ mâsikâziñgiip, “Zen wan den sâmb ârague?” ¹⁷ Sâi a zengât oserân gâbâ a ñâiñğâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopağâ nannanğat umñan gei tâi gâgâren diim gaan. ¹⁸ Wâkenğâ narâk dâp katep zo sâknam kwâkñanğâm mem kâbakgwâbakñe okñanği lepâunğâ gei sâtğâ zim kâtiñsâi kiñ bikğâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziğâ molibigât sa ko molinâ sâmb kwakğâ bire.”

¹⁹ Sâi Yesuğâ arâp dâzânğoiip, “Zen nânğâm pâlâtânziñ buñâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom diiziñğâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.” ²⁰ Sâi katep zâkkâren diim gane wâkenğâ Yesu ekñâ katep mem ñâi ñâi okñanği hânân gei kom purik op ze lepâunğâ gem zeip.

²¹ Yesuğâ katepkât ibânğâ mâsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânğandâ sâip, “Katepñan gâbâ muyageip. ²² Wâkenğâ katep tâmbetkubat sâmb kârâp sot tooyân mem kâbakñe geimap. Gâ imbanğâğâ zengigap oi ko nekât umğâ bâliñ oi betnikñan me.” ²³ Yatâ sâmb mâpâsei Yesuğâ itâ dukuip, “Imbanğânğat satkât sa nânğâ. Iñâi zâk nânğâm pâlâtânğat kwatnim ândibapğâ kut ñâi ñâi sâi âlip

âsagejangâbap.” ²⁴ Yesu zâk yatâ sâmb dukui zorânjak katepkât ibânandâ sâip, “Nâ nângâm pâlâtân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlâtânâ lotjâ, zo mem kâtikjan pa.” ²⁵ Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesuñâ zingitjâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.” ²⁶ Yesuñâ yatâ sâi wâkeñâ den kâtik sâmb katep lâj kâbakjem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo ekjâ katep muap sâwe. ²⁷ Yatâ sânetâ Yesuñâ katep bikjan gâsum mem zaari kirip.

²⁸ Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mâsikâm sâwe, “Nen dapkat op wâke molim osien?” ²⁹ Sâne dâzângoip, “Wâke yatâ zo ko ninâuñâ ko âlipñâ molimoliñâ. Ka kut zo nâmbutjandâ ko buñâ.”

Yesu mumbapkât singi den dâzângoip.

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe. ³¹ A ambân, zinjâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâmb dâzângom ândeip, “A bonjâ, nâ a bitzijan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.” ³² Yatâ sâmb dâzângoip den zo nângâm topnjâgât mâsikânam kwakñâ birâwe.

A sâtjâ ândiândijangât den.

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Oi Kapenaum kamân takâm mirâ jñain zâim Yesuñâ arâpñâ mâsikâzingâm sâip, “Mâtâbân gam wan den sâmb ârague?” ³⁴ Mâsikâzingi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetnijan gâbâ jñainjâ a sâtjâ upap sâmb âraguwe, zorat op kwak tarâwe. ³⁵ Yesu zâk ge tapñâ arâp kiin zagât minduzingâm itâ dâzângom sâip, “Osetzijan gâbâ a jñai a sâtjâ upat sâmb zengât

ombezijan ândim kore otzjangâbap.” ³⁶ Yatâ sâmbjâ katep mâik jñai diim osetzijan pam itâ sâmb dâzângoip, ³⁷ “Jñai zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem okjangâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk buñâ, sângonnogip, zâk kore ârândân okjangâbap.”

Simgât den dâzângoip.

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

³⁸ Yohanenjâ Yesu itâ dukui, “Patâ, a jñai zâk gâgât kutkâ sâmb wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânjan.” ³⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâmb dâzângoip, “Mân kwâkânjanjâbi. Jñai zâk nâgât korân nep jñai imbânjângoot tuubap, zâkñâ dap yatâ sâmb bâlijan kwatnibap? ⁴⁰ Nepniñ mân kârâm kân-danjapñâ buku op betnijan mimbap. ⁴¹ Nâ perâkñak dâzângobâ. Jñai zâk zen nâgât singi op ândie, zorat too aam zingâbap, zo ko sângân buñ mân upap. Biken mimbap.

⁴² Jñai zâk katep mâik jñai nâ nângâm pâlâtân kwatnimap, zo dukui bâliñ upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtñâ mimbap. A yatâ zo zâk mârumb kât sumun patâ gândujân saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap. ⁴³ Bikandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi bikâ mânângât pâmban. Gâ bikâ hâlâlû ândim sim kârâbân geibatkat laj bikâ kârâm mânângât ândim ândiândi kâtikjan âiban. ⁴⁴ Sim kârâbân nane zinjâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap. ⁴⁵ Kingandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi kârâm mânângât birâban. Gâ kingâ hâlâlû ândim simân geibatkat laj kingâ kârâm mânângât pâmban. ⁴⁶ Simân nane zinjâ mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap. ⁴⁷ Singandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi sum lâmuñban. Gâ singâ âlip ândimñâ simân geibatkat laj sen bap ândim Anutu um topjân bagiban.

⁴⁸ Sim kârâbân nane sot kârâp mân buj upabot.

⁴⁹ Zen sii mem nalem kwâkñan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sañgonz-îngâbap. ⁵⁰ Sii zâk naamñâ. Ka sii naamñâ buj oi dap utne dum naamñoot upap. Zen sii yatâ naamziñoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

10 Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodañ too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patâñâ minduwe. Oi op ândeip yatigâk den siñgi âlip sâmbâ dâzângoip.

² Oi Parisaio a nâmbutñâ, zen Yesu denñâ saanat sâmbâ gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirâñ, zo âlip orot mo mân orot?” ³ Mâsikâm sâmbâ hâuñâ itâ mâburem dâzângoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsum ziñgi?” ⁴ Yatâ sâi ziñâ sâwe, “A ñai ambân birâbâ sâmbâ ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.” ⁵ Sâmbâ Yesuñâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikziñgât opñâ gurumin den zo sâmbâ kulemguip. ⁶ Ka topkwapñâ Anutuñâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip, ⁷⁻⁸ ‘Zorat ko a ñaiñâ ibâ mam birâzikâm ambinñoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât buñâ. Kânok op ândiabot. ⁹ Zorat sa nângânek. Anutuñâ mâpotzikip, zo añâ mân kâsâpâkobi.”

¹⁰ Yesuñâ yatâ sâi ko zâk sot arâpñâ, zen mirin zâine ko arâpñâ zen zorarâk dum mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne itâ dâzângoip, “A ñaiñâ ambinñâ birâmñâ ñai mimbap, zâk târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap. ¹² Ambân ñaiñâ apñâ birâm a ñai mimbap, zâk yatik târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.”

Yesuñâ katep mâsop minziñgi.

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ A ambân, zen katep gakâziñâ Yesugâren minziñgâm gam Yesu bikñandâ kâukziñan gâsubapkât sâmbâ Yesu arâpñâ, ziñgi keñgât minziñgâwe. ¹⁴ Yatâ utnetâ Yesuñâ ziñgitñâ umñâ bâliñ oi arâpñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen birâne katep zen nâgâren ganek. Mâtâp mân dooñgunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutuñâ um topñangât siñgi sâsâñâ. ¹⁵ Ñai zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutuñâ kiñ topñan mân bagibap.” ¹⁶ Yatâ sâmbâ minduziñgi gane bikñandâ kâukziñan pam Anutuñâ galem otziñgâbapkât sâip.

A sikumñoot ñaiñâ Yesu sot ândibam okñangip.

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Yesu zâk âibam oi a ñai sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topñan gei pindiñsâm sâip, “Patâ âlipñâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikñangât siñgi upat?” ¹⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukui, “Gâ wangât nâgât âlipñâ sat? âlip mariñâ Anutu kânok. ¹⁹ Gurumin den zo nângâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Bukugangât sârân sâsâñ mân sâban. Oi a ambân zeñgât kut ñai ñai, zorat sarâ sâmbâ mân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.” ²⁰ Sâi a zorâñâ itâ dukui, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Ñai mân bira ziap.” ²¹ Sâi Yesuñâ ekñâ umñâ zâkkâren tâi itâ dukui, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a ziñgâna kwâlâne kât zo mem a kânpitâ ziñgâban. Kât zo ziñgâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opñâ sumbe mân sikumgoot upan.” ²² Yesuñâ yatâ sâmbâ dukui a zo umñâ bâliñ oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

²³ Ari ko Yesuñâ puriksâm arâpñâ ziŋgitñâ itâ sâmbâ dâzâŋgoip, “A sikumziŋ patâ, zen Anutugât um topñan baginam kwakpi.” ²⁴ Yesuñâ yatâ sâi arâpñâ zen pârâkpm imbañâziŋ buŋ oi dum dâzâŋgoip, “Katep gakânâ, Anutugât um topñan bagibagiŋ, zo yâmbâtñâ. ²⁵ Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibap, zo yâmbâtñâ. Ka a sikum patânâ Anutugât um topñan bagibagiŋ, zo yâmbâtñâ walâwalân.” ²⁶ Yatâ sâi ko arâpziŋ imbañâziŋ buŋ oi sâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ Anutugât um topñan baginat?” ²⁷ Sâne Yesuñâ ziŋgitñâ sâip, Anâ kut ñâi ñâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât opñâ kut ñâi ñâi birâm, zorat hâuñâ minat.

²⁸ Peteronâ den zo nâŋgâm Yesu itâ sâmbâ dukuip, “Nâŋgat. Nen kut ñâi ñâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzâŋgobâ. Zengâren gâbâ ñâi zâk nâgât opñâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut ñâi ñâi doŋbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkñan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânâ mem ândibap.” Yesuñâ zo sâmbâ mâtakâm sâip, ³¹ “Ka kândom a zengâren gâbâ doŋbep ziŋâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ doŋbepñâ kândom upi.”

Yesu, zâk mumbapkât den siŋgi dâzâŋgoip.

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesuñâ kândom ari arâpñâ imbañâziŋ buŋ oi âine a nâmbutñâ moliziŋgâweñâ keŋgât urâwe. Oi Yesuñâ arâpñâ kiin zagât zo minduziŋgi tatne kut ñâi ñâi âsagibap, zorat den

sâmbâ muyageziŋgâm itâ sâmbâ dâzâŋgoip, ³³ “Nâŋge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâmbâ Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi. ³⁴ A kutâ arâpziŋâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

A sâtñâ ândiândigât den.

(Mt 20:20-28)

³⁵ Oi Zebedaioġât nanzatñâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimñâ sâwet, “Net kut ñâi ñâigât sâitâ zo âlip nâŋgânikâban?” ³⁶ Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” ³⁷ Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nâŋgâna imbañâ-gaŋgât âsakñâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” ³⁸ Sâitâ Yesuñâ dâzâkoip, “Zet topñangât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlakñâ nimbat, zo âlip zet nimbabot? Oi too saŋgonibi, zo zet yâtik saŋgonzikâbi?” ³⁹ Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesuñâ dâzâkoip, “Too nimbat, zo zet nimbabot. Too saŋgonibi, zo yatik saŋgonzikâbi. ⁴⁰ Ka âsannan tâtatñâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat siŋgi kwatziŋgâziŋgânâ, zo zen zoren tapi.”

⁴¹ Yatâ oitâ arâp nâmbutñâ zen den zo nâŋgâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. ⁴² Oi Yesuñâ minduziŋgâmñâ itâ sâmbâ dâzâŋgoip, “Nâŋge, Hân a kutâ, zen zâizâiŋ op kore a gâsâzâŋgom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziŋgâme. ⁴³ Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a ñâi a sâtñâ upâ sâmbâ bukurâp zengât kore a op ândibap. ⁴⁴ Oi zengâren gâbâ a ñâi a kutâ upat sâmbâ bukurâp zengât kore mâman ândibap. ⁴⁵ Yatigâk a bonñâ, nâ ziŋâ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengât kore opñâ a doŋbep zengât supziŋ memñâ ândiândinâ buŋ upapkât gewan.”

**Yesuñâ Yeriko kamânân a n̄ai
siñâ bâpsâsâñ kubikngangip.**

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

⁴⁶ Yesu sot arâpnâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân ginñan âine a siñ bâpsâsâñ n̄ai mâtâp ginñan tâip, kutñâ Batimaio, Timaiogât nanñâ. A ambân, zen Yesu Nasarete goknâ, zâk gam aripan sâwe. ⁴⁷ Sâne nânngâm den sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁸ Den yatâ sâm tâi a nâmbutñandâ hirinsâm tat sâm dukuwe. Dukune dinziñâ birâm kambânâ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁹ Yatâ sâi Yesuñâ nânngâm mâtâbân kinñâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a ziñâ sen n̄atâtik zo konsâm sâwe, “Umgâ bâbâlañ oi zaat ga. Patânâ goonsap.” ⁵⁰ Oi sen n̄atâtikñâ den zo nânngâm hâmbânâ birâm pam oksâm zaatñâ ba Yesugâren arip. ⁵¹ Âi taki Yesuñâ itâ sâm mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen n̄atâtikñâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât otnigap.” ⁵² Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nânngâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâi zorenâk siñâ ekñâ Yesu molim arip.

**Yesu, zâk dongi bâu kwâkñan
Yerusalem kamânân zarip.**

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

11 Yesu sot arâpnâ, zen âimñâ Yerusalem kamân mâte opñâ Oliwa bâkñan takâwe. Bakñâ topñan kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesuñâ a zagât sângonzâkom sâip, ² “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâmñâ dongi sigan n̄ai tâgân kinzap, zo muyageit. Dongi zo a kwâkñan mân tâtatñâ, zo irakñâ. Zo muyagem olañ diim gâit. ³ Olañitâ a n̄aiñâ wangât olañsabat sâm mâsikâziki itâ sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep muyagiap. Oi kek pâi âburem gâbap.’”

⁴ Yatâ sâm dâzâkoi a zagât zet âim mirâ n̄ai sângânñan dongi sigan n̄ai saane kiri olañawet. ⁵ Olañitâ a nâmbutñandâ zikit mâsikâzikâm sâwe, “Wangât olañsabat?” ⁶ Sâne Yesuñâ den sâip, zo dâzânngoitâ nânngâne âkip. ⁷ Dongi zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ ziñâ hâmbâziñâ dongi kwâkñan pane Yesuñâ kwâkñan zâi tap arip. ⁸ A donbep patâ ziñâ hâmbâ motziñ mâtâbân lânngat âiwe. Oi nâmbutñandâ gâlanğât sot lâkom ilunñâ mânânngâtñâ mâtâbân pam âiwe. ⁹ A ambân kâmut patâ, ziñâ Yesu mem oset kwâkñangâwe. Ziñâ itâ sâm pam diiwe, “Oe, Kembugât sâtkât gam niñgap, zâk sâm âlipñan kwâkñanganâ. ¹⁰ Sâkuniñâ Dawidinñâ kembu otziñgâm galem otziñgip, zo yatâ otningâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” ¹¹ Yatâ op âine Yesuñâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimñâ kut n̄ai n̄ai ek nan̄gi mirâsiñ geibam oi gem arâpnâ diiziñgi Betania kamânân âiwe.

**Wakum nakñâ n̄ai Yesugât
sâtkât hâlâlânşâip.**

(Mt 21:18-19)

¹² Hañsâi Betania kamânân gâbâ gemñâ Yesu tepñangât oip. ¹³ Oi kârebân siñandâ egi wakum nak n̄ai kiri egi. Ekñâ bonñâ kinzap sâm âi kârui. Bonñâ orot narâk bunñâ, zorat ilumñik kirip. ¹⁴ Yatâ ekñâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonñâ niniñâ zo a n̄aiñâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpnâ nânngâwe.

Yesuñâ tirik namâ hâlâlû sâip.

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹⁵ Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesuñâ tirik namin zâim a kut n̄ai n̄ai anğâgwanğâ op kine moliziñgip. A nâmbutñâ, zen Roma zenğât kât sot Yuda zenğât kât, zo hâukwap anğâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanñâ zo kom giligâlak

mem kembâ angâgwanğâ urâwe, zengât tâtatğâ zo kom kâbakņei gei zeip.¹⁶ Oi tirik namin kut ñâi ñâi mân mem âim gabigât sâip.¹⁷ Itâ sâm dâzânğoip, “Anutugât den kulem ñâi itâ ziap, ‘Namânâ zi a eluğ zengât ninâu namâ upap.’

Ziğâ ko utne kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”

¹⁸ A ambân zen Yesugât diğâ nânğâne imbanğâ oip, zorat Parisaio sot Kembugât gurumin den sâsâ a kândâtzânğowe. Yatâ utne a sâtğâ ziğ Yesu dap op koindâ moik sâm kimuğâ miwe.¹⁹ Ñâtiksâi Yesu sot arâpğâ, zen kamân patâ zo birâm ba âiwe.

Kembu nânğâm pâlâtân kwap ninâu sânat.

(Mt 21:20-22)

²⁰ Mirâ hağsâi wakum nak kiribân âi igâwe. Nak zo mom kirip.²¹ Peteroğâ ekğâ Yesu den sâip, zo nânğâm itâ dukuip, “Patâ, eknan. Wakum nak den dukuin, zo mom kinzap.” Sâi Yesuğâ itâ dâzânğoip,²² “Nâ perâkņak dâzânğobâ. Zen Anutu nânğâm pâlâtân kwâkņanğâm ândibi. Zen um zagât mân opğâ nânğâm pâlâtanğizîğ bonğâ op ândibi. Zen yatâ op ândim bakğâ ândi dukubi,²³ ‘Bakğâ, gâ âbânğum saruin gei.’ Yatâ sâne dinziğâ lubap.²⁴ Zorat ko itâ sa nânğânek. Zen wan mo wangât nânğâm ninâu sâm, zo mârum mien sâm nânğâne âlip muyageziğğâbap.

²⁵ Zen ninâu sâna sâm a zengât tosa mem ândie oi ko birâbi. Yatâ utne ko Ibâziğğâ sumbemân ândiap, zâkğâ yatik tosaziğğâ birâbap.²⁶ Zen a zengât tosaziğğâ mân birâne ko sumbem Ibâziğğanğoot zengât tosaziğğâ mân birbap.”

Yesu sot a sâtğâ âragwârâgu urâwe.

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

²⁷ Yesu sot arâpğâ, zen dum Yerusalem kamânân gawe. Puriksâm

gamğâ Yesuğâ tirik namâ umņan âim gam kiri ko a sâtğâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpziğğâ, zen Yesugâren gam mâsikâm itâ sâwe,²⁸ “Gâ ziren kut ñâi ñâi opmat, zo ñâigât sâtkât opmat?”²⁹ Sânetâ itâ mâburem dâzânğoip, “Nâ den kânok mâsikâziğğâ dâtnone ko nânğoot ñâigât sâtkât opman, zo dâzânğobat.³⁰ Yohane too sanğon nep tuugip, zo ñâigât sâtkât nep tuugip. Anutugât sâtkât mo agât sâtkât? Zen sâne nânğâbâ.³¹ Mâsikâziğği zen dap sâna sâm kwakğâ ziiğik itâ sâm âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diğâ mân luuwe?’³² Agât sâtkât nep tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a ziğ nânğobe.” Wangât, zen a ambân zengât keğğâ urâwe, zorat. A ambân zen aksik Yohanegât nânğâne Propete oip.³³ Zorat ko ziğâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nânğen.” Sâne Yesuğâ itâ dâzânğoip, “Den zo dâtnoge sâi ko nânğoot ñâigât sâtkât opman, zo dâzânğobam. Ka zen mân se, zorat nâ mân dâzânğobat.”

Nep galem a bâliğğâ.

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

12 Yesuğâ topkwapğâ den sumbuğğâ ñâi itâ sâm dâzânğoip, “A ñâinğâ waiğğ tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumğğ tâk keetğğ mândâlibapkât âmağğ patâ tuum galem a zengât mirâ tuumğğ nep zo bitziğğan pam hân ñâin arip.² Âi ândei bonğğ orotğğ narâk oi kore a ñâi sânğongoi bonğğ nâmbutğğ mimbapkât arip.³ A zo âi taki galem a ziğğ gâsum kom moline bet bâsağğ âburem arip.⁴ Ari ko kâlam mariğğâ zâk kore a ñâi sânğongoi ari galem a ziğğ kâukğğ kunzit mem ñâi ñâi okņanğğawe.⁵ Kâlam mariğğâ dum kore a ñâi sânğongoi ari kuwe. Kunetâ mariğğandâ yatigğk a doğğbep sânğonzânğgoi âinetâ galem a ziğğ kâmbam mamuğğ

zângowe. Oi nâmbutjâ sâbâ sâbâ zângowe. Ka nâmbutjâ ko sâseŋgât zângowe. ⁶Zâŋgonetâ nanjâ kânok ândeip, zo zikjâ nanjâ. Umjâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâm sâŋgonguip, ‘Galem a zij hurat kwâkŋangâm mân kumbi.’ ⁷Sâm sâŋgongoi ari galem a zen nanjâ ekjâ aragum sâwe, ‘A zirânjâ gâtâm kâlam marijâ upap, zorat koindâ kâlam zi ni-ijâ upap.’ ⁸Yatâ sâm gâsum kune moi kâmbarânjâ kâlam âkŋan pane zeip.

⁹Oi kâlam marijâ zâk dap upap? Zâk gamjâ galem a zângom tâmbet otz-ijngâm kâlamân galem a unakjâ zâmbanbap. ¹⁰Kembugât ekabân den njai itâ ziap, zo sâlâpkum nâŋgâme?

‘Mirâ tuutuuj a, zen kunkun njai ek âkon op birâwe. Kembujâ kunkun zorânjâ mem namin kwânâŋgip. ¹¹Kembujâ sâi yatâ âsageip. Niŋâ egindâ mârâtjâ njai uap.’”

¹²Yesujâ den yatâ sâm dâzâŋgoi ko patâziŋâ gâsum tâk namin pânat sâm nâŋgâmjâ a ambân zeŋgât keŋgât urâwe. A patâ, zen itâ nâŋgâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakjâ birâm âiwe.

A zen Yesu kâtkât mâsikâwe.

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

¹³Yuda a sâtjâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutjâ Yesugât diŋâ saabigât sâŋgonzâŋgowe. ¹⁴Sâŋgonzâŋgone Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, ‘Patâ, nen gâgât topkâ nâŋgâmen. Gâ den sarâ mân sâm bonjigâk sâmat. Gâ den njai mân sâna gâŋgoŋemap. Gâ a zâizâij gigij aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnâŋgom kubikmat. Den njai sâindâ nâŋgâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotjâ mo mân orotjâ? ¹⁵Kât pindâpindâj mo mân pindâpindâj, zorat dâtnâŋgo.’ Yatâ sâne Yesujâ sarâziŋangât topjâ ek nâŋgâm dâzâŋgoip, ‘Zen wangât denjâ saanige? Kât njai mem nine ikpâ.’ ¹⁶Sâi ko kât njai mem

pindânetâ mâsikâziŋgâm sâip, ‘Holi tobat zo njaigât?’ Sâi zijâ sâwe, ‘A kutâ Sisagât.’ ¹⁷Sâne itâ sâm dâzâŋgoip, ‘Sisagât siŋgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siŋgi, zo Anutu pindâbi.’ Yatâ sâm dâzâŋgoi zen diŋâ mâpâsiwe.

Mom zaatzaatjângât Yesu mâsikâwe.

(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

¹⁸Sadukaio a nâmbutjâ Yesugâren gawe. A zo zijâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Zijâ gam sâwe. ¹⁹‘Patâ, Mosejâ itâ sâm kulemguip, ‘A njai, zâk ambân memjâ katep mân muyagem moi ko munjandâ malânjâ mem âtâzâŋgât siŋgi katep mimbap.’”

²⁰Oi zorat sâindâ nâŋgâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziŋâ kunjâ ambân memjâ murarânjâ buj ândim moip. ²¹Moi ko munjandâ malânjâ zo mem yatigâk murarâ buj ândim moip. ²²Moi munjâ njainjâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâziŋ buj mom nâŋgâwe. Oi bet malâziŋâ zo moip. ²³Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat gâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk njaigât upap?’”

²⁴Sâne Yesujâ itâ sâm dâzâŋgoip, ‘Zen den nâŋgâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanjâ mân nâŋgâme. ²⁵Gâtâm mumujan gâbâ zaatjâ a ambân dum mân mianjâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

²⁶Momjâ zaatzaatjângât sâme, zorat dâzângobâ. Mosegât ekabân den siŋgi zi sâlâpkume mo bujâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekjâ ari Anutuŋâ den itâ sâm dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zeŋgât Anutu.’ ²⁷Zorat sa nâŋgânek Anutu zâk a buj urâwe, zeŋgât Anutu bujâ. Gwâlâ ândie, zeŋgât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buj urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nâŋgâm gulipkume.’”

Gurumin dengât Yesu masikâwe.

(Mt 22:34-40)

²⁸ Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembangât gurumin den galem a njanjâ Yesugât den zo nangi âlip oi itâ sâmbâsikip, “Kembangât gurumin den ikâ zorânjâ ko kâukjâ uap?” ²⁹ Yatâ sâmbâsiki Yesujâ sâip, “Kembangât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nângânek. Anutu Kembuninjâ kembu kânok. ³⁰ Zorat um dâpkâ sot nângânângâgâ sot imbanjâgâ, zo Kembu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zim-bap.’ ³¹ Den zorat torenjâ itâ ziap, ‘Gâ gikangât otgimap, yatigâk a torenjâ zengât otgibap.’ Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den njanjâ mân ziap.”

³² Yatâ sâi Kembangât gurumin den galem a njanjâ den zoric mâburem Yesu dukuip, “Patâ, gâ den zo sâna nânga âlip uap. Anutu, zâk kembu kânok. Oi njanjâ mân taap. ³³ Oi zâk kânok nângânângâ sot imbanjâ hâlâlû pindânat. Oi gikangât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirânjâ kut zo zorânjâ Kembu pindâpindânjâ zo wâlap.”

³⁴ A zo yatâ sâi Yesujâ nangi âlip oi itâ sâmbâdukuip, “Gâ Anutugât um topnan gaat.” Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nângâne yâmbârei kenjât op birâwe.

Yesu zikjak Kristogât mâsikâzingip.

(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)

³⁵ Yesu zâk tirik namin zâim a den singi âlip dâzângom itâ sâmbâsikâzingip, “Kembangât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunjâ.’ ³⁶ Dapkat sâme? Tirik Kaapumjâ Dawidi nângânângâ pindi itâ sâip,

‘Kembujâ nâgât kembu itâ sâmbâdukuip, “Gâ âsannâ bongen ge tâtna

kâsarâpkâ minduzingâ kingangât kombânjâ upi.”’

³⁷ Dawidinjâ Kristogât kembunâ sâipjâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunjâ uap?” Yesu zâk den yatâ sâmbâdâzângoi a kâmut patâ zen nângâm âkjanle urâwe.

Yesujâ Kembangât gurumin galem a zengât girem dâzângoip.

(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Yesujâ den yatâ sâmbâ den njanjâ itâ târokwap dâzângom sâip, “Zen Kembangât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombêmân âim a muyagezingâne sâmbâlip kwatzingâbigât umziq kinmap. ³⁹ Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtnjâ tâtarân tâtnat sâmbângâm. ⁴⁰ A yatâ zorânjâ ambân malâ zengât mirâ kut njanjâ njanjâ laq betziqan mime. Zen sarâ sâmbâ ninâu kârep sâmbâtosaziq kwârakume. A zo zen gâtâm tosazingangât haujâ yâmbâtjâ mimbi.”

Malâ njanjâ kâtnjâ tirik namin pâip.

(Lu 21:1-4)

⁴¹ Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a zinjâ ga Kembangât singi kâtnjâ pane giarip. Oi ko sikum a donjâp zen ga kâtnjâ imbanjâ pane giarip. ⁴² Oi ambân malâ kanpitâ njanjâ gam kâtnjâ kurijâ mâik zagât pâi giarip. ⁴³ Yesu zâk zo ekjâ arâpnjâ minduzingâm itâ sâmbâdâzângoip, “Nâ perâkjak dâzângobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kâtnjâ paap, zirânjâ a torenjâ walâzingap. ⁴⁴ A nâmbutjâ zen kâtnjâ patâ tâi torenjâk pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemngangip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

Yesu âburem gâbapkât den sâip.

(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)

13 Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpnjâ zengâren gâbâ a njanjâ itâ dukuip, “Patâ, eknan. Namâ tuutuunjâ zo kâtnjâ neulenjâ âlipjâ hikpârâkpoortjâ tuuwe.” ² Sâi Yesujâ

itâ sâm dukuip, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsaziņ gam kom kândaņne giligâlaksâm nanġâbap.”

³Bet Yesu sot arâpņâ, zen Oliwa bâkņan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapņâ Petoero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, ziņâ Yesu mâsikâm sâwe, ⁴“Dâtnâņgo. Kut ņâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

⁵Yesuņâ itâ topkwap dâzâņgoip, “Um gulip kwâtziņgâbegât galem oranjâm ândibi. ⁶A doņbep muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsâņ, zo nâ.’ Yatâ sâm a doņbep mem um gulip kwatziņgâbi.

⁷Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nâņgâm umziņ mân keņgât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsâņâ. Yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap. ⁸Hânņâ hânņâ a kâmutņâ kamutņâ, zen kâsa opņâ agom âibi. Oi hân ņâin ņâin wâriņ mimbap. Oi pu patâ âsageziņgâbap. Kut ņâi ņâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatņâ. ⁹Ka zen ko galem oranjâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitziņgâbi. Oi zorik buņâ a patâ sot a kutâ zeņgâren diiziņgâm âine mâteziņan kinņâ nâgât topnâ sapsum ziņgâbi. ¹⁰Oi narâk kândom den siņgi âlip hân dâp a zeņgâren âibapkât sâsâņâ. Bet ko hâņgât narâkņâ âkâbap. ¹¹Oi a kutâ zeņgâren diiziņgâm âine den dap sânat sâm mân nanġâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumņâ umziņan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opņâ den sânetâ zeņgât den mân upap. Zo Kaapumġât den upap. ¹²Oi a ziņ itâ zo upi. Âtâņâ ņâiņâ sâi munņâ gâsum kumbi. Ibâ ņâiņâ sâi nanņâ gâsum kumbi. Murarâpziņ zen ibâ mam kâsa minziņgâm sâne zâņgobi. ¹³Zen nâgât kut siņginanġât op a ambân ziņâ um kâlak nâņgâziņgâbi. Ka ņâi zâk

siņgi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

¹⁴Gâtâm tâmbet tâmbet kâukņâ mân kinbap sâsâņan, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nâņgâbi.) Yatâ âsagei ekņâ Yudaia hânân ândibiņâ barâ kâtikņan sârârâk kârâm âibi. ¹⁵ņâi zâk sombemân tâpapņâ sikum mimbam mirâ umņan mân zâibap. ¹⁶ņâi zâk nebân mo hibukņan ândibapņâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap. ¹⁷Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokņâ, narâk zoren zen dap upi? ¹⁸Zen Kembugâren ninâu sâne nâņgi âiâiziņâ zo map narâkņan mân muyagibap. ¹⁹Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutuņâ a muyageibân gâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap. ²⁰Oi Kembu zâk narâk zo mân mânâņġâri sâi a ambân aksik buņ upe. Ka Kembuņâ a ambârâpņâ zeņgât op ko narâk mem pâņkânok pâmbap.

²¹A ziņâ Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ mân nâņgâbi. ²²Narâk zoren a sarâņâ âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarâņâ âsagem kulem sen mârât muyagnetâ a um gulip kwatziņgâbi. Anutuņâ gâsum sâlâpziņgoip, zo um gulip kwatziņgânam osibi. ²³Kut ņâi ņâi zo mân âsagei kâņņan dâzâņguangât umziņ galem op ândibi.

²⁴Sâknam patâ narâkņâ zo âki mirâsiņ sumunkumbap. Oi kâin âsakņâ buņ upap. ²⁵Sâņġelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuņâ sumbem mânġei olayaņgâm imbaņâ buņ upap. ²⁶Oi a bonņâ, nâ âsakņâ imbaņânoot unumunum kwâkņan ga nikpi. ²⁷Oi sumbem a sâņgonzâņgua zen a ambân kâmut gakânâ hân ginņâ toren toren ġâbâreziņgânetâ mindubi.

²⁸Nak dâġap zorat top nâņgâbi. Zâk iinġâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ²⁹Oi yatigâk zen den dâzâņguan, kut ņâi ņâi zo muyagem nanġi itâ nâņgâbi, ‘A bonņâ mâte otņiņgâbâmap.

Zâk mâtâbân ga kinzap.³⁰ Nâ perâkñak dâzângobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut ñâi ñâi zo âsagem kwâkâbap.³¹ Sumbem sot hân, zet buj upabot. Nâgât den ko mân buj upap.

³² A bonjâ nâ gâbat, zorat narâknâ zen mân nânge. Sumbem a zen yatigâk mân nânge. Ninaḡgoot mân nânḡan. Ibânâ Anutu, zâk zikñik nânḡap.

³³ Zen narâk mân nânḡegât galem oraḡgâm ninâu sâk ândibi.³⁴ A ñâiñâ mirâ sot nepñâ birâm kamân kârebân âibam kore a gakânjâ nep sâk mânânḡât ziḡgâbap. Kut ñâi ñâi galem upigât dâzângobap. Kore a ñâiñâ mirâ mâtâbân tapñâ mirâ mariñâ gâbapkat galem ek tâpapkât dukubap.³⁵ Zengoot yatik galem oraḡgâm ândibi. Mirâ mariñâ, zâk ñâtiksâi mo ñâtik tânâmḡan mo haḡsâsâgât, mo haḡgât gâbap, zo mân nânge, gât ko san, zo op ândibi.³⁶⁻³⁷ Zen uman zine ga muyageziḡgâbatkât zen sot buku toren itâ dâzâḡguan. Um wâḡânâk ândibi.”

Yesu kunam sâk kâtâḡ urâwe.

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

14 Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalek om niniñâ narâknâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zengât patârâpziñâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâk kâtâḡ urâwe.² Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laḡ muyagebapkat kegâk gâsunat.”

Ambân ñâiñâ Yesu too hitomḡoot saḡgorip.

(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)

³ Betania kamânân sâk bâlâ a ñâi ândeip, kutñâ Simoḡ. Oi Yesuñâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalek nem tâi ambân ñâiñâ too hitomḡoot âlipñâ, zo sâḡgânñâ patâ beloḡgoot mem zâim karâpñâ kunzit Yesu kâukñan lokei giarip.⁴ Yatâ oi nâmbutñâ tarâwe, ziḡâ

itâ nânḡâm um kâlak nânḡawe, “Wangât tâmbetkuap?⁵ Zo sâḡgân patâ. Too hitomḡoot zorânñâ sâḡgân mem a kanpitâ ziḡi dâp opap.” Yatâ sâḡñâ ambân zo den kârâpḡoot okḡaḡgawe.⁶ Sâne Yesuñâ nânḡâm itâ sâk dâzâḡgoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâk siḡan giname? Ambân zorânñâ âlip otñigap.⁷ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot ziḡgânâ sâk âlip otziḡgâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep mân ândibat.⁸ Ambân zâk orotñâ dâp otñigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ saḡgonsap.⁹ Nâ perâkñak dâzângobâ. Den siḡi âlip hânñâ hânñâ sâne laḡ kârâm âibap, zo yatik ambân zi saḡgonigap, zorat den siḡi sâne laḡ kârâm âibap.”

Yuda, zâk Yesu tirâpziḡgobapkat dâzâḡgoip.

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân gokñâ zâknâ tirik namâ galem a patâ zengâren âim Yesu gâsubigât sapsun ziḡip.¹¹ Yatâ sâi nânḡâm umziñâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nânḡâm Yesu tigâk tirâpziḡgobapkat ek molim ândeip.

Yesu sot arâpñâ, zen kendongât sii nalek niwe.

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹² Yuda zengât kendon patâ narâknâ oi râma gwamñâ kom om sii nalek om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpñâ ziḡ Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalek zo mirâ ikâ unat?”¹³ Yatâ sânetâ Yesuñâ a zagât itâ sâk sâḡgonzâkoip, “Zet kamânân âim a ñâi too âmaḡ lum âim tâi ekñâ molibabot.¹⁴ Mirin zari zâi mirâ mariḡ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ mirâ umñâ ikâ zoren sii nalek ninat?”’¹⁵ Yatâ sâk dukuitâ mirâ

um patâ ñâi kian tâtatñâ kubikkubikñâ tirâpzakoi zoren sii nalem umbabot.”

¹⁶ Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesuñâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

¹⁷ Ñâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. ¹⁸ Oi nalem nem tatne Yesuñâ itâ sâm dâzangoip, “Nâ perâkñak dâzangobâ. Zengâren gâbâ ñâinñâ kâsa dâzangoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.” ¹⁹ Sâi arâp ziñ umziñâ bâliñ oi zikñik zikñik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?” ²⁰ Yatâ sâne dâzangoip, “A zengâren gâbâ ñâinñâ nâ sot nalem ârandâñ niet, zâkkât san. ²¹ A bonñâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Ñâinñâ sâi a bonñâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâuñâ ko tosa yâmbâtñâ mimbap. A zo mam kâmbonjan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlañ opap.”

Yesuñâ nalem sot too ziñgip

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²² Nalem nem tatne Yesuñâ nalem ñâi mem sâiwap sâm namuñ arâpñâ itâ sâm ziñgip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.” ²³ Yatâ sâm waiñ hâkop mem sâiwap sâm ziñgi aksik niwe. ²⁴ Nine itâ sâm dâzangoip, “Gilâmnâ zi a donjep zengât opñâ hânân gibap. Zorat ko târotâroniñ op kâtigibap. ²⁵ Nâ perâkñak dâzangobâ. Nâ waiñ too itârâñ nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânañgât um topñan zâim waiñ too mârâtñâ ñâi nimbat.”

Gezemane kâlamân âiwe.

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

²⁶ Mâpâmâpâse kepñâ ñâi mem ko Oliwa bâkñan zâiwe. ²⁷ Zâine Yesuñâ itâ sâm dâzangoip, “Itârâñ zen aksik nângâm pâlâtânziñ lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

‘Nâ râma galem a kua râma zen sibisâbañ op âibi.’

²⁸ Oi sa nângânek. Nâ mumuñan gâbâ zaatñâ ko Galilaia hânân âi kândom otz-ingâbat.” ²⁹ Yatâ sâi Peteroñâ itâ dukuip, “Zen aksik patâ nângâm pâlâtânziñ lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat.” ³⁰ Sâi ko Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Itârâñ ñâtigân kuru-ruk añâ sâp zagât mân diñsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban.” ³¹ Yatâ sâi Peteroñâ kâuk birângangâm sâip, “Gâ gomñâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñandâ den yatik sâwe.

³² Oi Gezemane hânân âi takâm Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâzangoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” ³³ Yatâ sâmñâ Petero, Yohane sot Yakobo diiziñgi âine Yesu umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁴ Yatâ okñañgi dâzangom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.” ³⁵ Yatâ sâm torengeñ âim si sângânñâ hânân gei tutukum sâknam kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip. ³⁶ Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut ñâi ñâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buñ upap. Oi nâgât den buñâ, gâgât den kâtigibap.”

³⁷ Ninâu sâm âburem âi uman zine ziñgit Petero itâ sâm dukuip, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ ñâi wâgân mân ândiban? ³⁸ Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umñâ bâbâlañ. Sâkñâ ko yâmbâriap.”

³⁹ Yatâ dâzangom âi ninâu sâip. Den mârum ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip. ⁴⁰ Ninâu sâm âburem umanâk zine ga ziñgirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatñâ dap yatâ dukube.

⁴¹ Oi dum âi ninâu sâm âburei sâp kârâmbut oi dâzangoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zengât bitziñan

âibâman. ⁴²Bâi, zaatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otniŋgap.”

Kâsaziŋâ Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴³Yesuŋâ yatâ dâzâŋgom kiri zorenâk arâp zengât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokŋâ, zâkŋâ kâsa diiziŋgi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtŋâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârâpziŋ, zen a kâmut zo sâŋgonzâŋgone kâmbam sot sâu patâ mem gawe. ⁴⁴Yudaŋâ kânŋan itâ sâm dâzâŋgoip, “Lum mâŋgansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

⁴⁵Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâm lum mâŋgarip. ⁴⁶⁻⁴⁷Oi Yesu arâpŋâ zengâren gâbâ ŋâiŋâ sâuŋâ sâmbum a sâtŋangât kore a ŋâi kindap kârâm kwâkip. ⁴⁸Oi Yesuŋâ itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zen nâgât dap nâŋge? Zen nâgât nâŋgâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziŋpoot ga gâsânoge?” ⁴⁹Nâ zorat sa nâŋgâne. Nâ sirâmŋâ sirâmŋâ tirik namin a den siŋgi âlipŋâ dâzâŋgoman. Oi zoren mân gâsânowe. Oi laŋ otnine Kembangât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.” ⁵⁰Sâi arâpŋâ zen aksik birâŋangâm siŋsururuŋ âiwe.

⁵¹A sigan ŋâi sâŋgum kâu lapŋâ Yesu sot gâi gâsuwe. ⁵²Gâsunetâ sâŋgum kwâkâm pam sâk bârak arip.

Yesu tirik namâ galem a patâziŋangât mirin diim âiwe.

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵³A kâmut, ziŋ Yesu gâsum diim patâziŋangât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe. ⁵⁴Âine Petero zâk kândâtziŋan bet moliziŋgâm âim a patâziŋangât poŋ kâligen bageip. Bagimŋâ galem a osetziŋan tap kârâp nâŋgâm tâip.

⁵⁵Tirik namâ galem a patâ sot a patâziŋâ aksik mindum Yesugât den sâkŋanâk sâm, kâmbamân pânâam den sâm kârum tarâwe. Oi bonŋâ mân muyagiwe. ⁵⁶A donŋepŋâ Yesugât den sarâ ŋâi ŋâi sâm âiwe. ⁵⁷Sânetâ a nâmbutŋâ ziŋâ den sarâ itâ sâwe. ⁵⁸“Itâ sâi nâŋgâwen, ‘Na tirik namâ zi kândaŋâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umŋan âsagibap.’” ⁵⁹Ka dinziŋâ zo kânok buŋâ. Den ŋâi ŋâi sâwe. ⁶⁰Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patâŋâ zaat kinŋâ Yesu mâsikâm sâip, “Den se, zorat hâuŋâ sâban mo mân sâban? A zi ziŋâ gâgât den se, zo nâŋgâna dap uap?” ⁶¹Sâi Yesuŋâ lâuŋan mân mem diŋ buŋ kirip. Oi du a patâŋâ mâsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâm âlip kwâkŋangâmen, zâkkât nanŋâ mo ŋâi?”

⁶²Sâi ko Yesuŋâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi ŋâi sa nâŋgâne. Gâtâm a bonŋâ, nâ imbânŋâ mariŋâ zâkkât âsanŋâ bongen tapŋâ sumbengât unumunum kwâkŋan ga nikpi.” ⁶³Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziŋâ, zâk diŋâ nâŋgi kâlak oi hâmbânŋâ mem mooloŋ arâpŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Den dum mân sânat. ⁶⁴Zâk Anutu hutkum sap. Ziŋâ dap sâbi?” Yatâ mâsikâziŋgi zen aksik sâwe, “Mumuŋangât siŋgi uap.”

⁶⁵Yatâ sâmŋâ a nâmbutŋâ Yesu siŋan tâpkuwe. Oi nâmbutŋandâ si sâŋgânŋâ kwâtepkum bitziŋandâ kom sâwe, “Ŧâiŋâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziŋandâ si sâŋgânŋan kuwe.

Peteroŋâ Yesu kwâimbâŋangip.

(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân ŋâi gâip. ⁶⁷Gâi ko Petero kârâp nâŋgâm tâi ekŋâ dukui, “Gâ Nasarete gokŋâ Yesu sot ândimat.” ⁶⁸Sâi ko Peteroŋâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat?”

Sâna kwaksan.” Sâmpâ âknan ari kuruknâ diñsâip. ⁶⁹Ari kore ambân zâk dum eknâ a kirâwe, zo itâ dâzângoip, “A zi zâk zengât kâmurân goknâ.” ⁷⁰Sâi Peteronâ kwâimbâm birañip. Mâik nâi tap ko a tarâwe, ziñâ dukum sâwe, “Perâknak gâ zengât kâmurân goknâ. Gâ Galilaia goknâ.” ⁷¹Sâne Peteronâ kwâimbâm Anutu mâtejan sâm kâtigem sâip, “A kutnâ se, zo nâ mânâk ekman.” ⁷²Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesunâ mârûm den itâ dukui, “Kuruknâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap.” Peteronâ den zo nângâm umnâ bâlei isem bâliñ oip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)

15 Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutnâ, zen mindumnâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutnâ zen Yesu gâsum biknan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. ²Panetâ kiri Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkanğât dâtno. ³Gâ Yuda zengât a kutâ?” Mâsiki Yesunâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ ziñâ Yesu den donbep sâm siñan giwe. ⁴Yatâ utnetâ Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtñâ sânetâ gâ den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁵Sâi Yesunâ den hâuñâ mân sâm den nâñ kiri Pilatonâ nângâm kwâkâm tâip.

⁶Yuda zengât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok olañi arip. ⁷A nâmbutnâ zen Roma a kutâgât âkonziñgi kâmbam kom a nâmbutnâ zângone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziñan a nâi kutnâ Baraba. ⁸Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe. ⁹Dukune Pilatonâ

mâsikâziñgâm sâip, “Yuda zengât a kutâ olañsa ari nângâne dâp upap?” ¹⁰Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nângânğangâm zâkkâren parâwe, zo nângâm mâsikâziñgip. ¹¹Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzângowe, “Zen sâne Baraba olañbap.” Yatâ sâne dinziñâ luwe. ¹²Oi Pilatonâ dum mâsikâziñgip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zengât a kutâ sâme, zo dap oknañgâbatkât se?” ¹³Mâsikâziñgi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁴Sâne Pilatonâ sâip, “Wan tosağât?” Sâi zen aksik patâ lâuziñ mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁵Yatâ sâne Pilatonâ umziñâ âkâbapkât Baraba olañ ziñgip. Ka Yesu ko sâi inzutnâ lapitnâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziñan pâip.

Yesu kom mem nâi nâi oknañgâwe.

(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)

¹⁶Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zengât namâ sângânğan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. ¹⁷Oi kâwali a zengât hâmbâ kuriñ nâi giñangâne giarip. Oi tâk sâtmam goñkom Yesu kâuknan pane giarip. ¹⁸Yatâ opnâ pam diim sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ¹⁹Den yatâ dukum kâuknan kom zâkkâren tâpkuwe. Siminziñ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe. ²⁰Yatâ kom siñan gem kâwali hâmbâ kwâkâm ziknâ hâmbâ giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

²¹Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene goknâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâknâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziñ muyagem sâne Yesugât poru nak lugi âiwe.

²²Diim âim hân n̄ai kutn̄a Goli-gata (niin̄ denân ko, kâuk siñit), zoren takâwe. ²³Zoren takâm waiñ too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip. ²⁴Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbânâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nangâwe.

²⁵Mirâ han̄sai mirâsiñ dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe. ²⁶Kune kiri kâukñan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.” ²⁷Oi kâmbam ku a zagât zâkom, n̄ai toren n̄ai toren zâkone kirâwet. (²⁸Kembugât ek-abân den itâ ziap, zo bonñâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliñ mâme a oserân pamñâ sâwe, ‘A zi zen bâliñ mâme a.’”)

²⁹⁻³⁰A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namâñ kândañâ sirâm karâmburâk tuum nangâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.” ³¹Tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutn̄a tâmbetagonam ut-netâ tânzângomâip. Zikñangât ko kwaksap. ³²Zâk Kristo, Isirae a neñgât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekñâ diñâ nângâm, nângâm pâlâtâñ kwâkñangânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliñ kwâkñangâwet.

³³Mirâ bâkñan oi n̄atâtik muyagem hân dâp op zei mirâ oi âkip. ³⁴Mirâ oi Yesun̄a den sâm kambân sâip, “Eloi, Eloi, lama sabatini (niin̄ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ³⁵Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutn̄a zin̄a nângâm sâwe, “Zi nângânek. Elia konsap.” ³⁶Yatâ sâm a n̄ai sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapiñkum ga winigâ too kâlakñoot Yesu lâun̄an pamñâ bukurâp itâ sâm dâzângoip, “Nen tap iknâ. Elian̄a perâkñak ga mâkâbap mo buñâ?” ³⁷Oi Yesu zâk doñbep kambân moip.

³⁸Moi ko tirik namin sângum patâ kin-mâip, zo oloñ gei kwâkip. ³⁹Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkñak Anutugât nanñâ ândeip.” ⁴⁰Ambân nâmbutn̄a kârebân kin ek nângâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân gokñâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamzikñâ sot ambân n̄ai, kutñâ Salome. Zen ârândâñ kirâwe. ⁴¹Ambân zen mârûm Yesu Galilaia hânân molim kore okñangâm ândiwe. Oi zenâk buñâ. Ambân nâmbut ârândâñ Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁴²Mirâsiñ geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut n̄ai n̄ai kubikkubik narâk oip. ⁴³Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân gokñâ, zâk gâip. Zâk a sâtñâ zengât kâmurân ândeipñâ Anutugât um topñan ândiândigât umñâ patâ kirip. Zâkñâ keñgât buñ Pilatogâren âim Yesugât kâmbarânangât ninan sâm dukui. ⁴⁴Dukui ko Pilaton̄a mârûm muap mo taap sâmn̄a kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, “Mârûm muap mo taap?” ⁴⁵Oi kâwali a galem zâkñâ sâip, “Mârûm muap.” Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepen̄a mem hangubapkât sâip ⁴⁶Sâi Yosepen̄a sângum kâu n̄ai kwâlâm âim Yesu kâmbarânâ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpñâ un̄akñan pâip. Kât mâtâp zo a n̄aiñâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ n̄ai mem kâbakñei âi kwârakuip. ⁴⁷Maria Madala kamânân gokñâ sot Maria Yosegât mamñâ, zet ârândâñ egitâ hangui.

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

16 Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yakobogât mamnâ sot Salome, zen Yesugât kâmbârân sanjonam too sot kelâk wârân âlipnâ, zo sângân miwe. ²Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanşâsâgât ambân karâmbut zo, zen zatnâ Yesugât kwagân âine mirâsiñ takip. ³Oi zen itâ âraguwe, “Ŋâinâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpnan baginat?” ⁴Yatâ sâmnâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbaknîne zeip. ⁵Kât mâtâp zo pâronsâm kiri eknâ bagimnâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi eknâ pâràkpan imbanâziñ buñ oip.

⁶Oi a zorânâ itâ sârnâ dâzângoip, “Mân kenğât utnek. Zen Yesu Nasarete goknâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâknîk zi iknek. ⁷Zen âimnâ Petero sot arâpnâ nâmbutnâ itâ sârnâ dâzângonek. ‘Zâk Galilaila hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸Sâi ambân zen sârnâziñ sâmbui kenğât opnâ kwagân gâbâ gamnâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umziñ kenğât oi siñgi zo a mân dâzânğowe.

Yesunâ arâpnâ zengâren âsageip.

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

⁹Yuda zengât kendon âki hanşâsâgât Yesu zâk zaatnâ Maria Madala kamânân goknâ muyagenğip. Mârumnan wâke nâmburân zagât ambân zorat umnan gei ândine Yesunâ molizingip. ¹⁰Yesunâ âsagenğip arâpnâ ziñ isem umbâlâ op zine ambân zo âi siñgi dâzângoip. ¹¹Arâpnâ zen Yesu zaatnâ am-

bân muyagenğip, den zo nângâmñâ nângâne bon buñ oip.

¹²Oi azatnâ kamân nâin âiram ar-itâ muyagezikâm zâkkât holi tobat nâi oi igâwet. ¹³Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutnâ dâzânğoitâ nângâne bon buñ oip.

¹⁴Zorân bet arâp kiin kânok zen mindumñâ nalemm nem tatne muyageziñgip. Muyageziñgâmñâ itâ sârnâ dâzângoip, “Zaarâwan, zorat den siñgi dâzânğone zen wangât umziñ kâtik oi den zo nângâne bon buñ oip?” ¹⁵Yatâ sâmnâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen siñgi âlipnâ dâzânğobi. ¹⁶A nâinâ nângâm pâlatân kwatnigi too sanjonğânge zâk sumbemgât siñgi upap. Ka nângâm pâlatân mân upap, zo ko sim kârâpkât siñgi upap. ¹⁷Nângâm pâlatân kwatnim ândibi, zo imbanâ ziñga nâgât kutnâ sârnâ nep itâ tuubi. Wâke molibi sot den gându unaknâ nâi sâbi. ¹⁸Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuzingâne mân tâmbetzânğobi. Oi zen too nâi a ku, zo nine mân tâmbetzânğobap. Sisi mâsek zengât kâukziñ bitziñandâ gâsune âlip upi.”

Yesunâ sumbemân zarip

(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

¹⁹Kembu Yesu zâk den yatâ sârnâ dâzânğoi ko Anutuñâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutuğât âsanñâ bongen tap ândiap. ²⁰Oi arâpnâ zen ko âimnâ kamân dâp siñgi âlipnâ sârnâ âiwe. A ambân zen siñgi âlip den nângâne bon upapkât Kembunâ mam otziñgâm imbanâ ziñgi sen mârât top top tuunetâ mem kâtiknan pâip.

Zo yatik.

Yesugât den singi âlipnâ Lukanâ kulemguiip.

Lukanâ Yesugât den singi kulemgum Teopilo pindip.

1 A donjeb, zen kut nâi nâi bonnâ osetnijan âsageip, zorat den singi kulemguwe. ²Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nangâmñâ dâzângone kulemguwe. ³Oi nânngoot yatik topnan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitinikum nânngâm nangâm, Teopilo a patânâ, gâgât den singi zo kulemgubâman. ⁴Oi zo sâlâp-kum itâ nânngâm kwâtâtiban. Den singi otgiwe, zo bonnâ.

Anutugât sumbem a nâinâ Sakariagâren âsageip.

⁵Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aarongât kiurâpnâ zengâren goknâ. ⁶Zet Anutu mâtejan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet. ⁷Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buj ândim a ambân sombâ urâwet.

⁸⁻⁹Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimnâ nalewârânjoot kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. ¹⁰Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donjeb zen âkjan tap Kembangâren ninâu sâm tarâwe. ¹¹Kembangâ sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalewârân uunâ kândâtjan bongen âsagem kirip. ¹²Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâk-

pam kengât oip. ¹³Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, “Sakaria, gâ mân kengât ot. Kembuñâ ninâu gâ nânngipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. ¹⁴Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donjebnâ umâlep nânngâbi. ¹⁵Zâk Anutu mâtejan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamjanngât kâmbu kâligen ze Tirik Kaapumñâ topkwap umjan piksâbab. Zâk waij sot too kâtiknâ mânâk nim-bap. ¹⁶Zâknâ den dâzângoi Isirae a donjeb zen umziñ melân Kembangâ a upi. ¹⁷Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanjânjoot op Kambu kore okjanngâbab. A patâ zengât umziñ melânji katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melânji târârak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembangâ singi a ambân kubikziñi ândibi.”

¹⁸Sumbem anâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukuip, “Nâ sot aminâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nânnga bonnâ upap?”

¹⁹Sâi sumben anâ itâ sâm dukuip, “Nânngâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtejan kinman. Zâknâ sângonnogi gem ga singi den âlipnâ zi dâgogan. ²⁰Zorat nânngâ. Dinnâ nânngâna mân bon uapkât zorat hâunâ kopa op diñgâ buj op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” ²¹Sakaria zâk tirik namin narâk kârep tâi a ambân zen âkjan mambât tapnâ nânngâm kwâkâm tarâwe. ²²Yatâ utne Sakaria zâk gemnâ den dâzângobam kwagip. Kwagi eknâ itâ nânngâwe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nânngâne Sakarianâ bikjandik dâp otziñgip. Oi diñgâ buj op ândeip. ²³Yatâ op ândim gâi nep tuutuun narâknâ âki kamânân puriksâm arip.

²⁴Oi bet ambinnâ kâmbonâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. ²⁵Oi itâ sâip, “Kambu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziñan anunnâ buj upap.”

Sumbem a nâinâ Maria muyagenangip.

²⁶ Kâin bâtnâmbut âki Kembuñâ sumbem a Gabirie sânngongi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. ²⁷ Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutñâ Maria. Maria zâkkât a sinji zo Dawidigât kiunñâ Yosepe. Zâkkât sinji sâne ândeip. ²⁸ Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâmb dukui, “Kembuñâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuñâ gâ sot ândiap.”

²⁹ Sumbem anjâ yatâ sâmb dukui nânji kwakmak oip. Umñan itâ nânji, “Den zo topñâ dapkât sap?”

³⁰ Yatâ nânji sumbem anjâ itâ sâmb dukui, “Maria, gâ mân kenngât ot. Anutuñâ gegi âlip uat. ³¹ Nânjâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutñâ Yesu sâban. ³² Zâknâ patâ oi sumbem mariñangât nanñâ sâbi. Kembu Anutuñâ sâkunñâ Dawidi, zâkkât gebâknjan pâm-bap. ³³ Oi Isiraegât kiurâp, zengât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buñâ ândim zâibap.”

³⁴ Sâi Mariañâ itâ sâmb dukui, “Nâ a buñâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

³⁵ Yatâ sâi sumbem anjâ den itâ mâbur-rem pindip, “Tirik Kaapumñâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariñangât imbanandâ mamñâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanñâ sâbi.

³⁶ Oi nâi dâgoga nânjâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânñâ nanñâ mim-bap. Elisabetenjâ kâmbonjâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânñâ yatâ uap. ³⁷ Anutu zâk kut nâi nâi tubam mân kwakmap.”

³⁸ Yatâ sâi ko Mariañâ itâ sâmb dukui, “Nâ Kembugât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem anjâ birânjngâm arip.

Mariañâ Elisabetegâren âi egip.

³⁹ Maria zâk mâik nâi ândim zaatñâ Yuda zengât barin kamân nâi tâip, zoren arip. ⁴⁰ Âi takâm Sakariagât mirin zâim Elisabete sâmb sâtâre okñangip. ⁴¹ Yatâ mângari nânji umñan katep seronkoip. Oi Tirik Kaapumñâ Elisabete umñan piksâi den kâtikñâ sâmb itâ sâip, ⁴² “Bukunâ, Anutuñâ mäsop mingibap. Ambân nâmbut zengât mäsop yatâ buñâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâli-gen muyagem ziap, zâk yatik mäsop miñangâbap. ⁴³ Opon, Gâ kembunangât mamñandâ nâgâren gaat. ⁴⁴ Gâ mângan-nina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nânjan. ⁴⁵ Gâ Kembugât den nânjâna bon oip, zorat gâgât nânja sâtâreñoot uap.”

Mariañâ mâpâmâpâse den sâip.

⁴⁶ Oi Mariañâ itâ sâip, “Nâ umnandâ Kembu sâmb âlip kwâknangan. ⁴⁷ Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâmb sâtâre okñangan. ⁴⁸ Nâ zâkkât kore ambân giginjâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâmb bâbâlanj kwatnibi. ⁴⁹ Kembu zâk kâwaliñootñâ nâgâren kulem mârâtñoot kuap. Kutsinjinjâ hâlâluyâk ziap. ⁵⁰ Hurat kwâknangâme, zen um lumbeñangât opñâ kisânjoit, sâkurâpnij zengâren gâbâ on galem otzîngâm gâip. ⁵¹ Imbanñangât opñâ a umziñangât zâizâinjâ op ândime, zo zângom kâbakñei sinjuru-ruñ âime. ⁵² A kutâ zen ko kâbakñezîngi ginetâ a giginjâ minzîngâm zâi zâmban-map. ⁵³ A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatziñgâmap. Oi sikumziñ patâ, a zo kâbakñezîngi bet bâsañ âime. ⁵⁴ Oi Isirae kore a ambân gakânjâ um lumbeñangât op tânzânjoip. ⁵⁵ Sâkuninjâ Abaram sot kiurâpnjâ ândibi, zen um lumbeñangât den dâzânjoip. Zorat yatâ otnîngip.” ⁵⁶ Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânñan âburem arip.

Yohane âsageip.

⁵⁷ Elisabete zâk katep mimiņ narâk oi nanĵâ meip. ⁵⁸ Katep âsagei ko kamârâpņâ sot torerâpņâ, zen Kembu umâlepņangât bonĵâ zâkkâren muyageipkât umâlîp nânĵâwe.

⁵⁹ Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapņâ karâmbuņan a ambân zen mindumņâ katep kwabâ kwâkņangâwe. Oi ibânĵâ Sakariagât kutņâ pindânam sâwe. ⁶⁰ Sâne mamņandâ kwâkâziņġâm sâip, “Buĵâ. Kutņâ Yohane sânat.” ⁶¹ Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zeņġâren kot yatâ zo mân ziap.” ⁶² Sâm kwâkâyaņġâm Sakaria zâk nanņangât kutņâ sâbapkât betņâ dâp okņangâwe. ⁶³ Okņangâne ekap nibigât bikņandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemgui, “Kutņâ Yohane.” Yatâ kulemgui zen ekņâ pârâk parâwe. ⁶⁴ Oi zorâņak nâmbâlarnĵâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip. ⁶⁵ Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nânġâne imbaĵâ oip. Oi Yuda zeņġât barin ândiwe, zo zen siņġi âragum naņġâwe. ⁶⁶ Oi zen den zo nânġâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatņâ dap upap?” Sâne Kembuĵâ katep zo galem oi ândeip.

Sakariaņâ den sâm Kembu mâpâseip.

⁶⁷ Ibânĵâ Sakaria zâkkât umņan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip, ⁶⁸ “Isirae a ambân nen Kembuniņâ Anutu mâpâsinâ. Zâkņâ arâpņâ nen niņġitņâ tâbaniņ miap. ⁶⁹ Oi kore aņĵâ Dawidi, zâkkât kiurâpņâ neņġâren ġâbâ a ņâi bâliņan ġâbâ mâkâniņġâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betniņan mimbap. ⁷⁰ Mârurnĵan sâi Propete gakârâp den kânņan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. ⁷¹ Zâkņâ kâsa otniņġâme, zeņġât bitziņan ġâbâ betniņan mimbap. Um kâlak otniņġâme, zeņġât bitziņan ġâbâ ġâbâreningâbap. ⁷² Sâkurâpniņâ zen sot um lumbegât târotâro

oip, zo nânġâmņik otniņġâbapkât sâip. ⁷³ Kâsarâpniņâ zeņġâren ġâbâ mâkâniņġâbapkât sâkuniņâ Abaram sâm kâtigeņġip. ⁷⁴⁻⁷⁵ Yatâ otniņġi sâkniņ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

⁷⁶ Oi katep, ġâ sumbem mariņangât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okņangâm mâtâp kârâm kubikpan. ⁷⁷ Oi Kembuġât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânġona nânġâm unziņ melâņne Kembu zâk tosaziņ gulipkubap. ⁷⁸ Anutu zâk umņâ patâ neņġâren ziapkât sâi ņâtâtigân ġâbâ haņsâbap. ⁷⁹ Mârurnĵân ņâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsakņâ niņġâbap. Âsakņâ âsagei lumberņangât mâtâp ekņâ lâņnat.”

⁸⁰ Oi katep zâk um sâkņâ lâmbarip. Oi mirâ kamân âtâņan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zeņġâren âsageip.

Yesu katep âsageip.

(Mt 1:18-25)

2 Narâk zoren Roma zeņġât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziņ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârurnĵan mân tuuwe. ² Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. ³ A ambân ândiwe aksik kutziņâ kulmegunam utne kamân topziņan âiwe. ⁴ Yosepe zâk Dawidigât kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zarip. ⁵ Oi ambân siņġiņâ Maria, zâk zot kutzikņâ kulemgubâ sâi kâmborġoot diġi âiwet. ⁶ Âi takitâ Maria katep mimiņ narâkņâ oip. ⁷ Narâk oi kândom nanņâ memņâ sâņġumņâ kâpimņâ bâu patâ makaugât waņġâyân pâi ġei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kiaņ kârurnĵâ makaugât waņġâyân pâitâ ġei zeip,

⁸ Oi ņâtik zoren kamân naņġâmņan a nâmbutņâ râma galem tarâwe. ⁹ Galem

tatnetâ Kembangât sumbem a njanjâ zengâren âsagei Kembangât âsakjandâ âsageziŋgi keŋgât doŋbep urâwe. ¹⁰ Oi sumbem a zorâj itâ sâm dâzângoip, “Zen mân keŋgât utnek. Nâŋgânek. Nâ zengât den ŋiŋi âlip mem gaan. A ambân zen zo nâŋgâmŋâ sâtâre upi. ¹¹ Itârâj sirâm ziren kubikkubik marinâ, Kambu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziŋgap. ¹² Oi sâm mânângât zingâ nâŋgânek. Zen katep mâik njanjâ sâŋgumŋâ kâpimŋâ makau zengât nalem ninij waŋgâyân ziap, zo âi ikpi.” ¹³ Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziŋgâren gemŋâ Anutu itâ sâm mâpâsiwe, ¹⁴ “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkŋangânâ. Zâkŋâ hânân a buku otziŋgap, zengâren um lumbe muyagibap.”

Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.

¹⁵ Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kambuŋâ den sap, zorat bonŋâ iknâ.” ¹⁶ Yatâ sâm kek zâimŋâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau waŋgâyân zeigâwe. ¹⁷ Oi âimŋâ a ambân sumbem aŋâ den sâip, zo dâzângowe. ¹⁸ Oi galem a zengât den nâŋgâwe, zo nâŋgâne imbânâ oip. ¹⁹ Mariaŋâ ko den zo nâŋgâm kwâtâtem ândeip. ²⁰ Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsiwe.

Simeonj sot Hana, zekât den.

²¹ Yesu katep âsagem zeisirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutŋâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbonj oi ko kot zo sumbem a njanjâ sapsun dukuip. ²² Mosegât den zeip, zo luwe. Mariaŋâ kendon ândimŋâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamŋâ sot nanŋâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren

lâmban uwet. ²³ Zorat Kembangât ekabân gurumin den njanjâ itâ ziap,

²⁴ “Kândom narâpziŋâ âsagine Kembangât ŋiŋi sâbi. Sâmŋâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem Kembangât ŋiŋi sâm kom umbi.”

Oi zet Kembangât gurumin den zo wâratkom urâwet.

²⁵ Oi Yerusalem kamânân a njanjâ ândeip, kutŋâ Simeonj. Zâk a târarak ândim Isirae a zengâren lumbeŋâ muyagibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumŋâ umŋan gei piksâm den itâ sâm muyagem pindip, ²⁶ “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.” ²⁷ Oi Tirik Kaapumŋâ okjangi tirik namin zarip. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. ²⁸ Mem zaritâ Simeonj katep zo lumŋâ Anutu itâ sâm mâpâseip, ²⁹ “O Kambu, den sâin, zorat bonŋâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat.

³⁰ Sinnandâ kubikkubik a zi eksan. ³¹ Kubikkubik a zi hân dâp aŋâ ambânŋâ ziŋâ ikpigât muyagiat. ³² Zâkŋâ kwakmak a ambân kamân njanjâ njanjâ ândie, zen âsakjâ zingâbap. Isirae a nengât kutŋiŋiŋiŋâ lum zaatpap.” ³³ Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamŋâ zikŋâ nâŋgitâ imbanjâ oip. ³⁴ Oi Simeonj Anutu âlip otziŋgâbapkât sâm Maria itâ sâm dukuip, “Katep zirâŋâ Isirae a nâmbutŋâ zâmbarine nâmbutŋâ ko lum zaatziŋgâbap. Yatâ oi a nâmbutŋandâ sâm bâlij kwâkŋangâbi. ³⁵ Zo yatâ âsagei a doŋbep nâŋgânâŋgâziŋgâgât topŋâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlakŋâ nâŋgâban.” Simeonj Maria den yatâ zo sâm dukuip.

³⁶ Oi ambân njanjâ ândeip, kutŋâ Hana, Panuegât bâratŋâ. Aseregât kiurâp zengâren gokŋâ. Katepŋan gâbâ a mem zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip. ³⁷ Malâ ândim zari kendonŋâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbâŋ ândimŋâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. ³⁸ Ambân zorâŋâ narâk

zoren tirik namin zâim katep ekñâ Anutu sâam âlip kwâkñangip. Yerusalem kamânân Kristo muyagibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzângoip.

³⁹ Maria sot Yosepe zet Kembugât gurumin den sâsânâ, zo op nangâm Galilaia hânân, Nasarete kamânân puriksâm âiwet. ⁴⁰ Zoren ândeitâ Anutuñâ kâtep galem okñangji lâmbatñâ kâtigem nangânangânâ patâ oip.

Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.

⁴¹ Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet. ⁴² Oi Yesu katep kendonñâ kiin zagât oi kendongât zâizâinj narâk mâte oi diigîtâ ârândân zâiwe. ⁴³ Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nangâm Yerusalem kamânân pâitâ ândei zikñâ puriksâwet. ⁴⁴ Puriksâm a oserân mârûm ariap sâam âi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârûm ândeitâ ñâtiksâip. ⁴⁵ Zengâren mân muyagemñâ âburem Yerusalem kamânân kârûm âiwet. Kârûm ândeitâ sirâm zagât âkip. ⁴⁶ Âki ko sirâm karâmbuñan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinziñâ nangâm topñangât mâsikâziñgip. ⁴⁷ Oi a tarâwe, zen aksik nangânangânangât sot diñangât nangâmñâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁸ Zengât oserân tâi ibâ mamñâ zet ekñâ pârâk parâwet. Oi mamñandâ itâ sâam dukui, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârûgim ândiet.” ⁴⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâam dâzâkoip, “Zet wangât kârûnim ândiabot? Nâ Ibânangât nebân ândibatkat sâam nigip. Zet zo dap yatâ mân nangabot?” ⁵⁰ Yatâ sâi den zo nangâm kwagâwet.

⁵¹ Oi ibâ mamñoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otzikâm ândei. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nangip, zorat nangâmnik ândei. ⁵² Yesu zâk nangânangâ sot sâkñâ ârândân lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nangâne âlip oip.

Yohane nep topkwâip

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)

3 Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bân nâmbut Roma a kutâ op ândei Yohanenñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândei. Herodeñâ Galilaia hânân a kutâ op ândei. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândei. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândei. ² Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânjan ândei Anutuñâ nep diñ sâam pindip. ³ Nep diñâ sâam pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânne too sançonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzângom ândei. ⁴ Propete Yesainñâ mârûm ekabân den ñâi itâ sâam kulemguï ziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ, “Mirâ kamân âtânjan a ñâinñâ âsagem den patâ itâ sâam muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâne târârak oik. ⁵ Sin dâwe, zo kârâm kwârakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gâñgonâ, zo târârak op nangâbab. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. ⁶ Oi a ambân aksik Anutugât kubikkubikñâ, zo ikpi.”

Yohanenñâ a den girem dâzângoip.

⁷ Oi a ambân kâmut patâ Yohanegâren âi too sançonziñgâbapkât sâne dâzângom sâip, “Mulungât kiurâp zen. Bâliñâziñangât hâunñâ

takâzingâbam uap, zo nâinjâ dâzângoi bâliņâziņâ birâbi?”⁸ Zen umziņ melâņ orot mâme âlipņâ utnek. Oi umziņan itâ mân nâņgâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpņoot mân otņiņgâbap.” Nâ dâzângua nâņgânek. Anutu zâk sâbâ sâm sâi kât zirâņ âlip Abaramgât kiurâp upi.⁹ Zorat sa nâņgânek Nak nâi bonņâ âlipņâ mân upap, zo ko marijandâ kârâm kârâbân umbamap. Nâņga zo mârum nak topņan pâi taap.”

¹⁰ Yatâ sâm dâzângoi a ziņ mâsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoi, ¹¹ “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buņ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.” ¹² Oi kât mimiņâ a, zen yatik gamņâ too saņgonziņgâbap-kât mâsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?” ¹³ Sâne dâzângoi, “A kutâņâ sâip, yatik mimbî. Walâmņâ mân mimbî.” ¹⁴ Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoi, “Zen a laņ mân zâņgom sâkziņanâk sâm kut nâi nâiziņâ mân mimbî. Patâziņandâ kâtziņâ ziņgâbap, zorik nâņgâne âkâbap.”

Yohanenâ Yesugât topņâ sâm muyageip.

¹⁵ A ambân zen Yohanegât um zagât opņâ umziņan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot nâi.” ¹⁶ Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoi, “Nâ tooyâk saņgonziņgan. Ka kândâtnan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemņâņgap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorâņ irâ sikumņâ laņaņga mân dap upap. Zâkņâ gamņâ Tirik Kaapum sot kârâp saņgonziņgâbap. ¹⁷ Zâk sombem gâbâgâbâriņoot gamņâ nalemgâp-gwapņâ gâbârem mindubap. Oi nalemgâp bonņâ kubikņâ mirâ umņan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

¹⁸ Yohanenâ girem den zo sot den nâmbutņâ dâzângom ândei.

¹⁹ Den yatâ dâzângom ândimņâ a kutâ Herode kwâkâņaņgâm dukuip. Wangât,

zâk munņaņgât ambân Herodia bekņan meip sot bâliņâ nâmbutņâ oip, zorat op ko yatâ dukuip. ²⁰ Zorat kwâkâņan Herodeņâ bâliņâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

Yohanenâ Yesu too saņgorip.

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a doņbep patâ Yohanegâren gane too saņgonziņgi ko Yesu zâk yatigâk ari saņgonņaņgip. Saņgori kin ninâu sâm tâi sumbem pâroņsâi Tirik Kaapumņâ tobatņâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkâņan pâip. ²² Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranņmap. Gekņâ umnâ âlip opmap.”

Yesugât sâkurâpņâ.

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepņâ topkwâip. Oi a ziņâ zâkkât nâņgâne Yosepegât nanņâ oip. ²⁴ Yesugât âseņâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. ²⁵ Zâk Matatiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahumgât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. ²⁶ Zâk Maatagât kiun. Zâk Mata-tiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ²⁷ Zâk Yoanagât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. ²⁸ Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. ²⁹ Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yoringât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. ³⁰ Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eli-akimgât kiun. ³¹ Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Nataņgât kiun. Zâk Dawidigât kiun.

³² Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasongât kiun. ³³ Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ³⁴ Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât kiun. Zâk Nahogât kiun. ³⁵ Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. ³⁶ Zâk Kenangât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. ³⁷ Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenangât kiun. ³⁸ Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun. Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren goknâ.

Sataņġa Yesu māsikip.

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

4 Tirik Kaapumņâ Yesu umņan piksâm okņanġi Yodaņ too birâm barin mirâ kamân âtaņan âi ândeip. ² Oi zoren nġatik sot sirâm 40 ândei Sataņġa māsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem buņ ândimņâ tepņanġât oip. ³ Tepņanġât oi Sataņġa itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko kât zirâņ sâna nalem oi ne.” ⁴ Yatâ sâi ko Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Kembugât ekabân den nġai itâ ziap, ‘Aņâ nalemmâk nem mân ândinat.’”

⁵ Sâi ko Sataņġa bak kârep nġain diim zâim hân dâp a kâmut kâmutņâ sot sikum kut nġai nġai âkņaleņoot, zo tirâpkoip. ⁶ Oi itâ sâm dukuip, “Imbaņâ sot kutsiņgiziņ patâ zemziņġâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nġai mo nġai pindâbâ sâm âlip pindâbat. ⁷ Zorat gâ umnâ topņan ga pindiņsâna gâgât op nanġâbap.” ⁸ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nġai itâ ziap, ‘Gâ Kambu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore okņanġâban.’”

⁹ Sâi Sataņġa Yerusalem kamânân tirik namâņ pum kwâkņan pâi kiri itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. ¹⁰ Den kulem nġai itâ zo ziap, zo nanġâ, ‘Anutu zâkņâ sumbem arâp zengât bitziņan gâbanbap. ¹¹ Ziņâ bitziņandâ mingim geine kâtņâ mân gobap.’” ¹² Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Den nġai itâ ziap, ‘Kambu Anutugâ zâizâiņ mân okņanġâban.’”

¹³ Sataņġa den top topņâ sâm māsikamņâ birâm narâk nġaigât mambât ândeip.

Yesuņâ Nasarete kamânân den dâzânġoip.

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Tirik Kaapumņâ Yesu mam okņanġi Galilaia hânân âbureip. Âburei den siņġiņâ kamân dâp nâņġâm nanġâwe. ¹⁵ Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimņâ siņġi âlip dâzânġomâip. Dâzânġoi a ambân ziņâ sâm bâbâlaņ kwâkņanġâwe.

¹⁶ Ândim âimņâ kamânņâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nġain mâpâmâpâse namin zarip. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum ziņġâbam zaarip. ¹⁷ Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakņem den itâ zeip, zo muyageip.

¹⁸ “Kembugât Kaapumņâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A giġiņâ siņġi âlip dâzânġoban. Tâk namin zâmbarâwe, zo olaņziņġâban. Sinziņ bâpsâsâņ sinziņ mem kubikziņġâban. A kâbakņeziņġâwe, zo luziņġâban. ¹⁹ Kambu betniņan mimbapkât narâkņâ mâte uap, zorat dâzânġoban.’”

²⁰ Den yatâ sâlâpkumņâ Yesuņâ ekap namuņ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe. ²¹ Oi den itâ topkwap dâzânġoip, “Kembugât den sâlâpkua nâņġe, zo itârânġe.”

bonjâ âsagiap.”²² Sâi zen dijâ nângâne kelâkñoot oi imbanjâziñ buj oip. Oi ko itâ sâwe, “A zi Yosepegât nanjâ, zo ka.”

²³ Sâne itâ sâip, “Zen nâgât den sum-bunjâ kom itâ sâbi, ‘Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikziñgâna siñgigâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna iknâ.”²⁴ Yatâ sâmjâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Propete nâi zik kamânjan nep tuugi nângâne yenjâ opmap.”²⁵ Oi perâkñak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ doñbep ândiwe.²⁶ Ka Anutuñjâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidonj hânân ambân malâ nâi ândeip, zâkkâren arip.²⁷ Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a doñbep ândiwe. Oi zengâren gâbâ nâinjâ mân âlip oi Naemañ, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

²⁸⁻²⁹ Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâpâmâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ Yesu gâsum diim kamân kândâtjan âim bakñâ sim nâi kiribân pânâp urâwe.³⁰ Pânâp utnetâ zâkñâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

Yesuñjâ Kapenaum kamânân nep tuugip.

(Mk 1:21-28)

³¹ Galilaia hânân kamân nâi tâip, kutñjâ Kapenaum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoi.³² Den dâzângoi a ambân zen dijâ nângâmñâ itâ nângâwe, “Zâk siñgi âlip mariñjâ yatâ den imbanjâñoot sâm dâtnângup.” Yatâ nângâm imbanjâziñ buj oip.³³ Oi mâpâmâpâse namin a wâkeñoot nâi tâip. Wâkeñâ Yesu ekñâ den yu kambâñ sâm sâip,³⁴ “Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan otniñgâbam gaat?

Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutugât tirik a.”

³⁵ Yatâ sâi Yesuñjâ den okñangâm sâip, “Gâ hiriñsâmñâ ayân gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi wâkeñâ a lañ kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeï arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

³⁶ Oi a zen ekñâ imbanjâziñ buj oi âragwârâgu op sâwe, “Den zi dap dap? Zâk imbanjâ patâñjâ wâke den dâzângoi takâm âime.”³⁷ Oi siñginjâ kamân dâp lañ kârâm arip.

Yesuñjâ Simoñ sibunñjâ sot a nâmbutñjâ kubikziñgip.

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Yesu zâk zaat mâpâmâpâse namin gâbâ gemñjâ Simoñgât mirin zarip. Zoren Simoñ sibunñjâ mâsek okñangi sâkñâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe.³⁹ Oi Yesuñjâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birâñangip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om ziñgâziñgâ oip.

⁴⁰ Mirâsiñ giari a ambân ziñjâ bukurâpziñ sisi mâsek, zo Yesugâren diiziñgâm gane bikñâ kâukziñan pam mâsek mem sândukñan kwatziñgip.⁴¹ Oi a ambân doñbep wâkeziñjâ moliziñgip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambâñjâ sâm itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzângoi. Zen topñâ nângâne Kristo oip. Zo sapsubegât sâip.

⁴² Mirâ hañsâi mirin gâbâ gemñjâ a mân ândiândiñan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât angân kârâne itâ sâm dâzângoi,⁴³ “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topñan ândiândigât den siñgi âlipñjâ dâzângobat. Nâ nep zo tuubatkât sañgonnogi gewan.”⁴⁴ Yatâ sâm Yuda zengât mâpâmâpâse namâ tap arip dâp den siñgi âlip dâzângom ândeip.

**Yesugât sâtñâ lum sarugât
zuu doņbep miwe.**

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

5 Narâk ñâin Yesu Genesarete saru sâtñan âi kiri a ambân Anutugât den nânġânâme ga minduņangâwe. ²Minduņangâne kiri waņġâ zagât saru sâtñan tâitâ egip. Waņġâ mâirâp, zen waņġâyân gâbâ gem irâ too sanġon kirâwe. ³Yesuņâ waņġâ zo egip. Ñâi Simoņġât siņġi, zorâņ zâim dukui waņġâ zo mâik ñâi aline ari zoren kin siņġi âlip sâm dâzânġoip. Oi a ambân zen sagân tapñâ nânġâwe.

⁴Dâzânġomñâ Simoņ itâ sâm dukui, “Saruyân âimñâ zuu sâmbubigât irâ pane giarik.” ⁵Sâi Simoņâ itâ sâm dukui, “Patâ, nen ñâtik nep tuum ândim zuu ñâi mân mien. Laņ ġâġât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat.” ⁶Oi irâ pane giari zuu doņbep piksâne sâmbum osine irâ ânânġâtpam oip. ⁷Sâmbum osimñâ bukurâpziņ waņġâ ñâin tarâwe, zengât kwâbâlap tuune gam betziņan miwe. Zo sândune waņġâ zagât piksâm saruyân geibam oip. ⁸Simoņ Petero, zâk zo ekñâ kengât op Yesugât um topñan âi pindiņsâm sâip, “Kembu, nâ bâliņ mâme a, zorat ġâ birânim âi.” ⁹Zuu imbanġâ zo ekñâ imbanġâñâ buņ oi ko yatâ sâip. ¹⁰Oi bukuzatñâ Zebedaioġât nanzatñâ Yakobo sot Yohane sot a nambutñâ, zen yatik imbanġâziņ buņ oip. Oi Yesuņâ Simoņ itâ sâm dukui, “ġâ mân kengât ot. ġâ saru zuġât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban.” ¹¹Yatâ sâi zengât waņġâ sagân sâmbune zari kut ñâi ñâi zo birâm Yesu molim âiwe.

Yesuņâ sâk bâlâ a ñâi kubigip.

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹²Yesu zâk kamân ñâin âi ândei sâk bâlâ a ñâiñâ ekñâ ga kiņ topñan pindiņsâm zem itâ sâm mâpâseip,

“Kembu, ġâ imbanġâ ziap, zorat ġâ kubiknibâ sâm âlip kubikniban.” ¹³Sâi Yesuņâ bikñandâ sâkñan weemñâ sâip, “Nâ nânġâġigan. Bâi, sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk sâkñâ âlip op useñâ soġeip. ¹⁴Oi Yesuņâ den itâ sâm dukui, “ġâ âlip uat, zorat den siņġi a ambân mân dâzânġom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Moseġât den zo lum nii mo zuu ñâi mem ko Kembuġât siņġi sâm tirik namâ galem a pindânan. Useġâ soġiap, zo a ambân ek nânġâbigât yatâ otnan.” ¹⁵Oi a âlip oip, zorat den siņġi kamân dâp ari a zen nânġâm Yesugât diñâ nânġâbigât sot kubikziņġâbapkat zâkkâren mindum gawe. ¹⁶Ka Yesu ko barâ katikñâ mirâ kamân âtânjan âim ninâu sâm ândimâip.

Yesuņâ a kiņ bik mumuņâ kubigip.

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷Sirâm ñâin Yesuņâ a den siņġi âlip dâzânġom tâi Galilâia hânân ġâbâ, Yuda hânân ġâbâ sot Yerusalem kamânân ġâbâ Parisaio a sot Kembuġât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetzinjan tarâwe. Tatne Kembuġât imbanġandâ Yesu mam okñangi a kubikziņġip. ¹⁸A nâmbutñandâ a kiņ bik mumuņâ helâņ aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a doņbep mindum tatne kwagâwe. ¹⁹Yatâ opñâ mirâ kwâkñan zâim oġep kwâsat pane a zo helâņoot pane Yesugât sânġânñan ġeip. ²⁰Yatâ utnetâ Yesuņâ nânġâm pâlatânziņangât topñâ ekñâ a zo itâ sâm dukui, “Arâ tosaġâ biran.”

²¹Sâi Kembuġât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nânġâm itâ nânġâwe, “A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok.” ²²Yatâ nânġâne Yesuņâ umziņan den zo nânġâm itâ sâm dâzânġoip, “Umziņan wangât den yatâ zo nânġe? ²³Zen dap nânġe? Nep ikâ zorâņ bâbâlâņ? Tosa birâbirân mo

sâk kubikkubik? ²⁴ A bonjâ nâ hânân ândim tosa birâbatkât imbanjâ zemni-gap, zorat topjâ ikpigât den zo dukuan.” Yatâ sâmjâ a kiņ bik mumujâ itâ sâm dukuip, “Nâ dâgoga zaat isen ko-rengâ mem kamângan âi.” ²⁵ Yatâ sâi zorenâk mâteziņan zaatjâ isenjâ mem âim Anutu mîpâseip. ²⁶ Oi a zen zo ekjâ nângâne imbanjâ oi Anutu mîpâsem kenjât op sâwe, “Itârâņ sen pup muyagei iksen.”

Yesujâ Mataio gâsuip.

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Oi Yesu mirin gâbâ gemjâ arip. Âimjâ kât mimiņ a űai, kutjâ Lewi, kât pâpan mirâņan tîi ekjâ itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtâņ op molini.” ²⁸ Sâi Lewi zâk zaatjâ kut űai űaiņjâ birâm Yesu molim arip.

²⁹ Lewiņjâ mirâņan Yesugât sii nalem om kât mimiņ a doņbep sot a nâm-butjâ sâi ârândâņ ga niwe. ³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen gamjâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâpņâ itâ sâm mâsikâziņgâwe, “Zen wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot nalem nie?” ³¹ Sâne Yesujâ nângâm itâ sâm dâzâņgoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zeņgâren nep mân tuume. A mâsekziņoot zeņgâren âimjâ nep tuume. ³² A ziņangât sâme, ‘Nen âlipjâ.’ Nâ zeņgât bujâ. Bâliņ mâme a diiziņga umziņjâ melâņbigât gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiņangjât den.

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Yesujâ den yatâ sâi zen itâ sâm dukuwe, “Yohane arâpņâ, zen nalem birâm ninâu sâm ândime. Parisaio zeņgoot yatik upme. Ka gâgât arâpkâ, zen ko nalem too laņ nime.” ³⁴ Yatâ sânetâ itâ sâm dâzâņgoip, “A kutâņjâ arâpņoot ândei zen nalem mân birâm ândibi.

³⁵ Ândimjâ a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op nalem birâm ândibi.”

³⁶ Yatâ sâmjâ den sumbuņjâ torenjâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ųaiņjâ hâmbâ uņakņan gâbâ mânâņgât hâmbâ sâņgiņan gâribap? Ųai zo yatâ op sâi hâmbâ uņakņjâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakjandâ sâņgiņan ari tobat űai opap. ³⁷ Oi waiņ too uņakņjâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņjâ zorâņjâ hâkop sâņgiņjâ kunziri waiņ sot hâkop ârândâņ buņ upabot. ³⁸ Zorat waiņ too uņakņjâ hâkop uņakņan giari dâp upap. ³⁹ Oi űai zâk waiņ sâņgiņjâ nemjâ umjâ oip, zâk uņakņjâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, ‘Sâņgiņjâ nia naam uap.’”

Kendonjât den.

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

6 Kendon űain Yesu sot arâpņjâ, zen kâlamân obândiwe. Âimjâ arâp zen segoņ bonjâ kânok kânok kwâkâm niwe. ² Yatâ utne Parisaio a ziņjâ ziņgitjâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotjâ ue?” ³ Sâne Yesujâ itâ sâm dâzâņgoip, “Dawidi sot arâpņjâ nalemgât mom urâwe, zo sâlâpkume mo bujâ? ⁴ Dawidi zâk Kembugât namâ zoren zâimjâ Anutugât nalem hâlâlû sâsâņ, zo mem nemjâ arâp ziņgi niwe. Zo mân orotjâ. Nalem zo tirik namâ galem a zi-ijik nimbîgât sâsâņ. A nâmbutjâ mân nimbîgât sâsâņ. Dawidi sot arâpņjâ zen nalem zo laņ niwe.” ⁵ Yatâ sâmjâ sâip, “A bonjâ nâ kendongât mariņjâ ândian.”

Yesujâ kendonân a űai kubikņangjip.

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Oi kendon űain Yesujâ mîpâmîpâse namin zâim den siņgi âlip dâzâņgoip. Oi zoren a űai tâip, zâk bikjâ bongen humutņjik. ⁷ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a űai kubigi ekjâ denân pânat sâm ek

tarâwe. ⁸ Oi Yesunâ nângânggâziņan ek a bik humutņik itâ sâm dukuip, “Zaat mâteyâk kin.” Sâi zaat kirip. ⁹ Oi Yesunâ a itâ sâm dâzângoip, “Nâ mâsikâziņga sânek. Kendonân nep ikâ zorâņ âlip tuutuņ? A kubikziņgâziņgâņ mo a tâmbet-zângoizângoņ?” ¹⁰ Yatâ sâm purikgurik op kin ziņgitņâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ târârak pa.” Sâi a zo yatâ oi bikņâ âlip oip. ¹¹ Oi zen zo ek nângâm kuk opņâ dap mo dap okņangânâ sâm âraguwe.

Yesunâ a kiin zagât gâsuziņgip.

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Narâk zoren Yesu ninâu sâbam bâkņan zarip. Ijâtik Anutu ninâu dukum tâi haņsâip. ¹³ Haņsâi arâp minduziņgâm zengât oserân gâbâ a kiin zagât gâsum sâlâpziņgoip. Oi kutziņâ Aposolo sâip. ¹⁴ Kutziņâ itâ, Simoņ, kutņâ ņâi Petero pindip. Zâk sot munņâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio. ¹⁵ Mataio, Toma, Yakobo Alipaiogât nanņâ sot Simoņ Zelote. ¹⁶ Oi Yuda Yakobogât nanņâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpziņgoi gâsuwe.

¹⁷ Yesunâ a zo diiziņgâm gem hân gânduņan ga kin Yesugât a ambârâpņâ doņbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtņan zengâren gâbâ a ambân doņbep, zen takâm diņâ nângâbigât sot mâsekziņ kubikziņgâbapkât zâkkâren minuwe. ¹⁸ Oi wâkeziņoot zo kubikziņgip. ¹⁹ Yesugât imbaņâņandâ zengâren ari kubikziņgip, zorat a ambân aksik sâkņan gâsunam urâwe.

Hâuņâ minatkât den.

(Mt 5:1-12)

²⁰ Yesunâ arâpņâ ziņgit itâ sâip, “Kanpitâ ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen Anutugât kiņ topņan ândibigât siņgi ue. ²¹ Narâk

itârâņ tepkât op ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi. Narâk ziren isem weņ ândime, zengât nâņga sâtâreņoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girâņ ândibi. ²² A ziņâ zen a bonņâ nâgât op um kâlak otziņgâm kâbakņezingâm sâm bâliņan kwatziņgâbi, zorat zengât nâņga sâtâreņoot uap. ²³ Yatâ otziņgâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sâņgân patâ mimbî, zorat. A mârumņan ândiwe, zen yatik Propete sâm bâliņ kwatziņgâwe.

²⁴ Ka narâk ziren sikumziņ patâ ândime, yei, zen wanņâ mem sândukņan kwatziņgâbap? ²⁵ Narâk itârâņ sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlîbân girâņ ândime, yei, zen gâtâm âigirâp muyagem ândibi. ²⁶ A ambân zen aksik sâm âlipņan kwatziņgâme, yei, zen dap upi? A mârum ândiwe, zen propete sarâņâ yatik sâm âlip kwatziņgâm ândiwe.”

Zen kâsarâpziņ buku otziņgâbi.

(Mt 5:38-48)

²⁷ “Dinnâ nângâm te, zen dâzângobâ. Zen kâsarâpziņ buku otziņgâbi. Um kâlak otziņgâme, zo ziņâ âlip otziņgâbi. ²⁸ Sâm bâliņan kwatziņgâme, zo ziņâ sâm âlipņan kwatziņgâbi. Bâliņ otgime, zengât op ninâu sâban. ²⁹ A ņâi pâlomgâ kunziri toren pindâban. Ijâiņâ hâmbâgâ kwâkņan mei kâligen mân aņgân kârâban. ³⁰ Oi a ņâiņâ wan mo wangât sâi pindâban. Ijâiņâ kut ņâi zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. ³¹ A torenņâ ziņ âlip otgibigât nângâmat, yatigâk gâņgoot a torenņâ otziņgâban.

³² Zen a toren umziņâ gâsâzângone zengoot umziņâ gâsuziņgâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutuņâ sâņgâņņâ mân ziņgâbap. Bâliņ mâme a, ziņ yatâ upme, zo ka. ³³ Zen buku otziņgâme, zoric otziņgâbi, zo ko Anutuņâ sâņgâņņâ mân

zingâbap. Bâliŋ mâme a zen yatâ upme, zo ka. ³⁴Kut nâi nâi a zingâm zorat hâuŋâ sâne zingâbi, zorat Anutuŋâ hâuŋâ mân zingâbap. Bâliŋ mâme a zen bukurâpziŋâ itâ sâm otzingâme. 'Gâtâm gânŋoot hâuŋâ mâburem niban.' ³⁵Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziŋ umziŋandâ gâsâzâŋgom buku otzingâbi. Kut nâi nâi zingâm zorat hâuŋâ mân mimbî. Yatâ utnetâ Anutuŋâ sâŋgânŋâ patâ zingâbap. Ziŋgi ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembuŋâ a gulipŋâ sot bâliŋ mâme a, zo âlip otzingâmap. ³⁶Sumbem Ibâziŋandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zenŋoot hânân um lâklâk ândibi.

³⁷A torenŋâ zenŋât top likuliku mân utne Anutugoot zenŋât topziŋâ mân likubap. Gâ a torenŋâ mem ge kwâkwat mân otzingâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkkwat mân otgibap. Zen a zenŋât tosa birânetâ Anutuŋâ zenŋât tosa yatik birâbap. ³⁸Zen a kut nâi nâi zingâne Anutuŋâ yatigâk kut nâi nâi donbep patâ zingâbap. Oi zorat dâp buŋâ, walâm zingâbap. Zen a otzingâne Anutuŋâ zo yatik zen otzingâbap."

Den sumbuŋâ dâzâŋgoip.

(Mt 7:1-5)

³⁹Den sumbuŋâ nâi itâ târokwap dâzâŋgoip, "A sen nâtatik nâiŋâ a bukuŋâ sen nâtatik mâtâp tirâpkubap? Buŋâ. Zet mâtâbân âim ârândâŋ simân geibabot. ⁴⁰Ekap namin katep nâiŋâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nâŋgâm nâŋgâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

⁴¹Gâ wangât bukuganŋât siŋan gwapgwap zo ek gikâ siŋan nak sâmbaŋâ mân ek nâŋgat? ⁴²Nak sâmbaŋâ siŋan zeî dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, 'Buku, nâŋgâna siŋan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.' Gâ sarâ a. Gikâ siŋan nak sâmbaŋâ

ziap, zo mem pam ko bukuganŋât siŋan gwapgwap mem pâna dâp upap."

Nakkât topŋâ.

(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³"Nak âlipŋan bonŋâ bâliŋâ mân muyagemap. Nak bâliŋan bonŋâ âlipŋâ mân muyagemap. ⁴⁴Nakkât bonŋandâ sapsuŋap. Sâŋgerân boleŋ bonŋâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonŋâ muyagei mimbî mo? ⁴⁵A âlipŋandâ umŋan gâbâ den âlipŋâ sâmap. A bâliŋandâ umŋan gâbâ den bâliŋâ sâmap. A umŋan kut nâi nâi ziap, zo yatik lâuŋan gâbâ kogâmap."

Mirâ tuutuŋât den.

(Mt 7:24-27)

⁴⁶"Zen wangât lâuziŋandik Kembuniŋâ, Kembuniŋâ sâmŋâ den dâzâŋgoman, zo mân lume? ⁴⁷Nâgâren gam dinnâ nâŋgâm lume, zen mirâ tuutuŋ a nâi, zâkkâren dâpkwap sa nâŋgânek. ⁴⁸A zorâŋ mirâ tuubam tandâ kârep esi giari kât muyagem kwânâŋgâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum naŋgi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtikŋâ tuuŋipkât kom oseî kirip. ⁴⁹Ka a dinnâ nâŋgâm birâme, zen a nâi mirâ lolot tuuŋip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuuŋip. Oi map narâkŋâ oi pibâ patâ gamŋâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip."

Yesuŋâ kore a nâi mâsekŋoot kubigip.

(Mt 8:5-13)

7 Yesu zâk a ambân den dâzâŋgomŋâ Kapenaum kamânân bageip. ²Zoren kâwali a patâziŋâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat eluŋ okŋanŋip. ³Zorat Yesuŋât den siŋgi nâŋgâm Yuda a patâ ziŋâ Yesu diine ga mâsek a kubikŋanŋâbapkat sâm dâzâŋgoip.

⁴Yuda a patâ Yesugâren gamñâ itâ sâmbu dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât diñâ nânngâban. ⁵Zâk umñâ Yuda neñgâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniñâ muyagibapkât zâkñak kâtigem kât pâi muyageip.”

⁶Yatâ sâne Yesuñâ zen sot arip. Âimñâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpñâ sâñgonzângoi Yesugâren gam itâ sâmbu dukuwe, “Kâwali anjâ itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. ⁷Ninanğât nânğa mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. ⁸Nâ a kutâ zeñgât kore a ândim sâtziñ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zeñgâren gâbâ ñâi âi sa âibap. Iñâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.”

⁹Yesuñâ den zo nânği imbanjâ oi a ambân kâmut kirâwe, zeñgâren puriksâm itâ sâmbu dâzânğoi, “Nâ dâzânğua nânğânek. Isirae a zeñgâren nânğâm pâlâtân itâ ñâi mân muyageman.” ¹⁰Yatâ sâi ko kâwali a bukurâpñâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Ikneta kore a zo âlip oip.

Yesuñâ katep ñâi mumuñan gâbâ mângeip.

¹¹Mâik ñâi ândim Yesuñâ kamân ñâi kutñâ Naiñ, zoren ari arâpñâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe. ¹²Kamânân baginam utnetâ a mumuñâ ñâi lum gawe. Ambân malâ ñâigât nanñâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donjbep gem gawe. ¹³Oi Kembuñâ ambân malâ zo ekñâ umñâ nânğâmñâ sâip, “Mân ise.” ¹⁴Yatâ sâmñâ âi omboñan gâsui mem kine itâ sâip, “Katep, dâgoga zaat.” ¹⁵Yatâ dukui mumuñandâ zaatñâ den den oip. Oi Yesuñâ mamñâ pindip. ¹⁶Oi a ambân, ziñâ zo ekñâ keñgât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, “Propete

patâ osetniñan âsagem ândiap.” Oi nâmbutñandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniñ opmap.” ¹⁷Oi zorat den siñgiñâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

Yesuñâ Yohanegât den sâip.

(Mt 11:2-9)

¹⁸Yohane zâk tâk namin tâi arâpñâ zen Yesugât den siñgi zo âi dukuwe. ¹⁹Den zo nânğâm azatñâ zagât Kembu itâ sâmbu mâsikâbotkât sâñgonzâkoip, “Mârumñan Propete a ziñâ a ñâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo ñâi gâbapkât ek ândinat?” ²⁰Sâñgonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too sâñgonziñgi, zâk itâ sâmbu sâñgonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsânğâ, gâ mo ñâigât mambât ândinat?’”

²¹Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziñoot sot sinziñ bâpsâsân a donjbep kubikziñgi. A wâkeziñoot zo wâke moliziñgi. ²²Oi Yohanegât azatñâ itâ sâmbu dâzâkoip, “Zet âimñâ kut ñâi ñâi ek nânğabot, zorat den siñgi Yohane dukuit. Sinziñ bâpsâsân, zen ikme. Kinziñ bâliñâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziñ upme. Kindapziñ bâpsâsân, zen den nânğâme. Mumuñâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, ziñâ den siñgi âlipñâ nânğâme. ²³Ñâi zâk nâgât nânği mân âkon opmap, zâkkât nânğa sâtâreñoot upap.”

²⁴⁻²⁵Oi Yohanegât azatñâ zet aritâ Yesuñâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topñâ itâ sâmbu dazañgoip, “Zen barâ kâtikñâ mirâ kamân âtânjan wan iknam âiwe? Zen gerâ ñâi pibânğâ kom kâbakñei iknam âiwe? Mo a ñâi hâmbânğâ neuleñoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neuleñoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. ²⁶Mo Propete ñâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzânğua nânğânek. A igâwe, zo Propete nâmbutñâ zen yatâ buñâ. Zâk Propete a nâmbutñâ walâziñgap. ²⁷Zâkkât den kulem ñâi itâ ziap,

‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kâdom otgibap. Zâkñâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

²⁸ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zengâren gâbâ a nâiñâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiñ topñan a ândibi, narâk zoren a gigiñâ ândibi, ziñâ ko walâbi.”

²⁹ A ambân aksik sot kât mimiñ a, zen ârândâñ Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohanenâ too sañgonziñgip. ³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zengâren bon buñ oip.

³¹ Yesuñâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zengâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? ³² Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapñâ bukurâpziñâ itâ sâm dâzângome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’ ³³ Yohane too sañgonziñgip, zâk waiñ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkeñoot ândiap.’ ³⁴ Ka a bonñâ, nâñâ gamñâ nalem sot waiñ nem ândia nekñâ sâme, ‘Zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a zengât buku. Nalem sot waiñ nem mân birâmap.’ ³⁵ Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpñâ ziñâ topñâ nângâm lum zatne bonñâ âsagemap.”

Ambân nâiñâ Yesu kiñâ sañgorip.

³⁶ Parisaio a nâiñâ Yesu diim mirâñan zari nalem niniñâ tâtarân tâip. ³⁷ Oi kamân zorat ambân lañ mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaio gât mirin zari siñgiñâ nângâmñâ too hitom âlip nâi belonoot mem zarip. ³⁸ Oi Yesugât kândâtñan kin isei siñâ toonandâ Yesugât kiñan giari kâuk sâmotñandâ sañgori âron oip. Kiñan mânganñâ too wârânñâ âlip, zo sañgonñangip.

³⁹ Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu digip, zâkñâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Am-

bân zirat orot mâme bâliñâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

⁴⁰ Yatâ nângi ko Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukai sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.” ⁴¹ Oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip. ⁴² Oi hâuñâ pindârat sâm kâtzikñâ buñâ, zorat ko toszak birip. Oi zekâren gâbâ nâiñâ sikum patâ a zorat umñandâ gâsum biranbap? Gâ nâigât sat?”

⁴³ Mâsiki Simonñâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesuñâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” ⁴⁴ Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukuip, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sañgon too nâi mân gum paat. Ambân zâkñâ ko kinnâ siñ toonandâ giari sañgonnim kâuk sâmotñandâ sañgori âron uap. ⁴⁵ Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâkñâ ko kinnan narâk kârep mângannim taap. ⁴⁶ Gâ kâuknan kelâk mân sañgonnigat. Ka ambân zorânñâ ko kinnan too hitom âlip sañgonsap. ⁴⁷ Zorat dâgobâ. Ambân zâk umñâ gâsunim yatâ otnigapkât topñâ itâ nângâ. Zâk tosanñâ patâ ândei, zo biran. Nâi zâk tosanñâ mâik nâi birâbirânñâ, zâk âkñâlem mâik nâi tâkñangâbap.” ⁴⁸ Yatâ sâmñâ ambân itâ sâm dukuip, “Tosagâ biran.” ⁴⁹ Yatâ sâi a nalem ârândâñ nem tarâwe, ziñ umziñandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânñangât sap?” ⁵⁰ Oi Yesuñâ ambân zo itâ sâm dukuip, “Nângâm pâlâtâñ kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

Ambân nâmbutñâ Yesu moliwe.

8 Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ kamân patâ sot kamân mâik, zengâren obândim Anutu um topñan ândiândigât den siñgi âlipñâ dâzângom ândei. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. ² Oi ambân nâmbutñâ mârûm wâkeziñoot sot

mâsekziṇoot zo kubikziṇgip, zen molim âiwe. Zengâren gâbâ ambân n̄ai kutṇâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziṇgip. ³Oi ambân n̄ai kutṇâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinṇâ. Zet sot n̄ai kutṇâ Susana sot ambân nâmbutṇâ doṇbep, zen kât sikumziṇâ zemziṇgip, zo zâk sot arâpṇâ ziṇgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

Keet pâpangât den.

(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)

⁴Kamân kamânṇâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuṇâ n̄ai itâ sâm dâzângoip, ⁵“A n̄ai keet pâmbam nebân arip. Âimṇâ keet maandenjî nâmbutṇâ mâtâbân gei zeî a ziṇ lân kunzirâwe. Oi nii ziṇ ga nem naṇgâwe. ⁶Keet nâmbutṇâ hân siṇitṇan gei zeip. Oi hân tooṇâ buṇaṅgât kâmṇâ takâm moip. ⁷Keet nâmbutṇâ hibuk osetṇan gei zeip. Oi kâmṇâ takâm kopgâi hibujâ takâm langi moip. ⁸Keetṇâ nâmbutṇâ hân kelâkṇan gei kâmṇâ takâm zâim bonṇâ imbaṇâ âsageip. Topṇâ n̄aigât keetṇâ 1 handeret. Topṇâ n̄aigât keetṇâ 1 handeret. Bonziṇâ yatâ muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den kâtikṇâ sâip, “Ṭjâi zâk kindapṇootṇâ den zi naṇgâbap.”

⁹Arâpṇâ den sumbuṇâ zorat topṇâ mâsikâne itâ sâm dâzângoip, ¹⁰“Anutu um topṇan bagibagiṇâ, zorat den sumbuṇâ zo ziṇâ naṇgâm kwâtâtibigât sâsâṇ. Ka a nâmbutṇâ zen topṇâ mân naṇgâbigât den sumbuṇâ dâzângoman. Zorat ko,

‘Senṇâ igikṇâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapziṇandâ den naṇgâm mân naṇgâm kwâtâtibi.’

¹¹Den sumbuṇâ san, zo topṇâ itâ. Anutugât dennâ keet yatâ uap. ¹²Keetṇâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutṇâ zo yatâ ândime. Den siṇgi âlip, zo naṇgâne Sataṇṇâ ga naṇgâm pâlâtân kwâkṇaṅgâm sumbemgât siṇgi upegât

betziṇan memap. ¹³Keetṇâ hân siṇitṇan gei zeip, a nâmbutṇâ zo yatik ândime. Zen den siṇgi âlip naṇgâm âkṇâlem ândibi. Oi ko umziṇan ândâṇâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi. ¹⁴Keetṇâ nâmbutṇâ hibukṇan gei zeip, a nâmbutṇâ zo yatik ândime. Den siṇgi âlipṇâ, zo naṇgâbi. Oi sâkkât kut n̄ai n̄ai zorat naṇgâne zâizâiṇâ oi kât sot sikumgât sambe muyageziṇgi den siṇgi âlipṇâ, zo bonṇâ mân opmap. ¹⁵Keetṇâ nâmbutṇâ hân kelâkṇan gei zeip, a nâmbutṇâ zo yatik ândime. Zen den siṇgi âlipṇâ naṇgâm umziṇ kubik mem ândim kâtigem bonṇâ muyagime.”

Kârâp âsakṇaṅgât den.

(Mk 4:21-25)

¹⁶“Zen kârâp sâumṇâ âmaṇ umṇan pam kwârakume mo tâtatṇâ gobetṇan pâme? Zo buṇâ. Âsakṇâ zo kian tâtatṇâ kwâkṇan pane mirâ umṇan âsakṇâ âsagei a kopga mirâ umṇan âlip ikpi. ¹⁷Kut n̄ai n̄ai tik ziap, zo zem mân zimbap. Zo gâtâm âsagem naṇgâbap. Kut n̄ai n̄ai kwârakwârakun ziap, zo zem mân zimbap. Zo mâbâlakṇibap. Zo mâbâlakṇem kagibap.

¹⁸A n̄ai, zâk den naṇgâm kwâtâtibap, Anutuṇâ zâk naṇgânâṅgâ âlip târokwap pindâbap. Ka a n̄ai mân naṇgâm kwâtâtei bekṇan mem naṇgâbap. Zorat den siṇgi zi kindap kwap naṇgâm biranṇi.”

Yesugât mamṇâ murâpṇâ.

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹Narâk n̄ain a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamṇâ sot murâpṇâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zengâren kwakṇâ âkṇan kirâwe. ²⁰Yata utnetâ a n̄aiṇâ ziṇgitṇâ Yesu itâ sâm dukui, “Mamgâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.” ²¹Sâi Yesuṇâ a ambân itâ sâm dâzângoip, “Mamnâ

murâpnâ, zorat sa nângâne. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

Yesujâ sâi pibâ sot saru hirijsâwet.

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²²Hilâm nâin Yesu sot arâpnâ wanğâyân zâiwe. Yesujâ wanğâyân zâim itâ sâm dâzânğoi, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nângâne âiwe. ²³Âimnâ Yesu umangât okņanği ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâliņ op toonğâ wanğâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. ²⁴Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatņâ saru sot pibâ den dâzâkoi hirijsâm ziwet. ²⁵Oi keņgât op imbanğâziņ buņ oi sâwe, “Oponğ, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzânğoi diņâ lume. Zâk a dap yatâ?”

**Yesujâ wâke moliziņgi
bâu umziņan geiwe.**

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zeņgâren takâwe. ²⁷Zoren âimnâ kârâkņan zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umņan wâke doņbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zeņgât kwak kât kiyân zânzeuku op ândimâip. ²⁸A zo Yesu ekņâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kiņ topņan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem mariņanğât nanņâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban.” ²⁹Yesujâ wâke itâ sâm dukuip, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkeņâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkņanği a ziņ gâsum tâk kâtikņâ kiņ bikņâ saam galem op ândiwe. Oi wâkeņâ okņanği tâk tiriktâruk mem barâ kâtikņan âi ândimâip.

³⁰Oi Yesujâ mâsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâ-

mut patâ.” Wangât, wâke doņbep zen a umņan ândiwe, zorat. ³¹⁻³²Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkņan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziņgi simân geibegât wâke zen bâu umziņan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâziņgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe. ³³Wâke zen a umņan gabâ takâm bâu umziņan geine bâu kâmut patâ zo sârârak kârâm simân geim saru deņgânân gei mom nanğawe.

³⁴Bâu galem a zen zo ekņâ sârârak kârâm kamânân sot nebân a ambân ândiwe, zorat den siņgi dâzânğowe. ³⁵Dâzânğone a ambân zen a wâkeņoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeņoot ândeipnâ hâmbânğoot sot nângânânğânğoot Yesu kiņ topņan tâip. Oi ekņâ keņgât op kirâwe. ³⁶Kinetâ a ek nângâweņâ a wâkeņoot ândeipnâ âlip oip, zorat den siņgi dâzânğowe. ³⁷Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen keņgât op Yesu zâk kamânziņâ zo birâm âibap-kât dukune wanğâyân âburem zarip. ³⁸A wâkeņoot ândeip, zâkņâ Yesu sot âibap-kât sâi Yesujâ itâ sâm kwâkâņanğip, ³⁹“Gâ kamângan âimnâ torerâpkâ Anutunğâ kubikgigap, zorat siņgi dâzânğom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesujâ kubikņanğip, zorat siņgi kamânņan a ambân dâzânğom nanğip.

**Ambân katep nâi moi
Yesujâ mângeip.**

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰A zen Yesugât mambât ândine gâi ekņâ sâtâre urâwe. ⁴¹Oi mâpâmâpâse namâ galem a nâi kutņâ Yairo, zâk gamņâ Yesugât kiņ topņan ge tap itâ sâm dukuip, “Gâ mirânan gâban.” ⁴²Zâkkât bâratņâ kânok, kendonğâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu dukuip. Oi Yesujâ nângâm ari a ambân doņbep mem oset kwâkņanğâne âiwe. ⁴³Osetziņan âmbân nâi ândeip. Ambân zâk gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziņâ kubik

sânetâ ko itâ sârn dâzânngoip, “Wangât âibigât se? Ziinjâk nalem zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimnâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?”¹⁴ A donbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tenâ nâi 50, tenâ nâi 50, yatâ ge tatnek.”¹⁵⁻¹⁶ Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memnâ sumbemân eknâ sâiwap sârn sonpam namunâ arâp zingâ zingâ kâsâpkum a zingâwe.¹⁷ Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

**Peteronâ Yesugât
topnâ sârn muyageip.**

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸Narâk nâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpnâ zâkkâren âiwe. Oi Yesunâ mâsikâzingip, “A ambân zingâ nâgât nâi sâme?”¹⁹ Mâsikâzingi itâ sârn dukuwe, “Nâmbutnâ zingâ Yohane too sanjonzingip sâme. Nâmbutnâ zingâ Elia sâme. Oi nâmbutnâ zingâ Propete sângingnâ nâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.”²⁰ Sâne mâsikâzingâm sâip, “Ka zen ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ Anutugâren goknâ. Bâlijan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.”²¹ Yatâ sâi a ambân ziknâ topnâ mân dâzânngobigât sârn kâtigeip.

²²Oi itâ târokwap dâzânngoip, “A bonnâ, nâ sâknam patâ nângâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a zen kâbakjenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

Yesu molim ândiândinangât den.

(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)

²³Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzânngoip, “Zen nâ molininâ sârn um sâkzingangât den kândâtkum sirâmngâ

sirâmngâ poru nakzingâ lum nâgât mâtâp lânbi.²⁴ Zen ândiândizij angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândizij birâbi, zo ko muyagezingâbap.²⁵ Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândizij koi moi wan wan bonnâ zemzingâbap?²⁶ Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbâniwap mo dinnangât nângi anjunoot upap, zo ko a bonnâ, nângâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsaknâ sot a bonnâ nâgât âsaknoot gamnâ a yatâ zo kwâimbâzingâbat.²⁷ Nâ perâknâk sa nângânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutnâ mân mune Anutu um topnan ândiândinangât narâk mâte oi ikpi.”

**Yesunâ sumbemgât
holi tobatnâ meip.**

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸Yesu den zo sârn nângi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot Yohane sot Yakobo diizingi bâknjan zâiwe.²⁹ Zâi ninâu sârn tâi holi tobatnâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip.³⁰ A zâgât Yesu sot muyageitâ den sârn kirâwe, kutziknâ Mose sot Elia.³¹ Zet sumbem âsakziknoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe.³² Oi Petero sot bukuzatnâ zen umangât otzingi zemnâ zaat igâwe. Yesu âsaknângoot sot a zagât zâk sot kiritâ zingirâwe.³³ Oi a zagât zo âiram oitâ Peteronâ Yesu itâ sârn dukuip, “Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” Zo mân nângâm lan yatâ sâip.

³⁴Sâi sasa nâi ge kwâtepzânngoip. Kwâtepzânngoi arâp zen kenngât op kirâwe.³⁵ Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen dinâ nângâm kwâtâtibi.”³⁶ Den zo nângâmngâ iknetâ Yesu ziknik kiri igâwe. Oi arâpnâ zen zo igâwe, narâk

zoren a mân dâzângom ziiŋik nângâm ândiwe.

Arapnâ ziŋâ wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

³⁷ Haŋsâi bâkŋan gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândiŋgâwe. ³⁸ Zeŋgâren gâbâ a nâiŋâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukui, “Patâ, gâ dinnâ nângâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok. ³⁹ Nângâ. Wâke nâiŋâ okŋaŋgi den kambâŋ sâmap. Oi diim mem nâi nâi okŋaŋgi lepâuŋâ gemap. Oi wâke zorâŋâ mân birâŋaŋgâm kom mem nâi nâi okŋaŋgâmap. ⁴⁰ Oi arâpkâ molibigât dâzângua zen molinâ sâm kwakŋâ bire.”

⁴¹ Sâi Yesuŋâ itâ sâm dâzângoip, “O, a kâmut nângâm pâlâtâŋziŋ buŋ, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diizîŋgâm ândibat?” ⁴² Sâmŋâ a zo itâ sâm dukui, “Nângâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkeŋâ okŋaŋgi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesuŋâ wâke den dukui ari katep zo âlip oi ibâŋâ pindip. ⁴³ Oi a ambân zen Anutugât imbaŋâ zo ekŋâ âiwap parâwe.

Mumbapkât den sapsum ziŋgip.

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Oi a ziŋâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziiŋik tap itâ sâm dâzângoip, ⁴⁴ “Den zi dâzângua nângânek. A bonŋâ nâ a zeŋgât bitziŋan zâibat.” ⁴⁵ Yatâ sâm dâzângoip arâp zen den zo nângâm topŋâ mân nângâwe. Den zorat topŋâ nângâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nângâm kwakŋâ birâwe.

A sâtŋâ ândiândigât den.

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

⁴⁶ Yesugât arâpŋâ zeŋgât osetziŋan a nâiŋâ a sâtŋâ ândibap, zorat sâm âraguwe. ⁴⁷ Âragune Yesuŋâ nângânâŋgâziŋâ ek nângâm katep

mâik nâi diim ga gootŋan pâi tâi itâ sâm dâzângoip, ⁴⁸ “Ŋâiŋâ katep mâik itâ zo galem okŋaŋgâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorâŋâ sâŋgonnogip, zo yatik kore okŋaŋgâbap. Oi zeŋgâren gâbâ a nâi gigiŋa op ândibap, zo ko Anutuŋâ zâkkât a patâ sâbap.”

⁴⁹ Sâi Yohaneŋâ itâ dukui, “Patâ, nen a nâiŋâ gâgât kot sâm wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkâŋaŋgen.” ⁵⁰ Sâi Yesuŋâ sâip, “Mân kwâkâŋaŋgâbi. Nepziŋâ mân kândaŋbapŋâ ko buku op betziŋan mimbap.”

**Samaria a ziŋâ Yesu mirâ
aŋgân kârâŋaŋgâwe.**

⁵¹ Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip. ⁵² Âibamŋâ arâpŋâ nâmbutŋâ sâŋgonzâŋgoi kâdom âiwe. Kâdom âimŋâ Samaria a zeŋgât kamân nâin takâmŋâ Yesugât mirâ nâin muyagibigât dâzângowe. ⁵³ Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nângâm mirâ aŋgân kârâwe. ⁵⁴ Mirâ aŋgân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nângâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nângâna sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei ziŋgesibap.” ⁵⁵ Yatâ sâitâ Yesuŋâ puriksâm kwâkâzikip. ⁵⁶ Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

Yesu molim ândiândiŋaŋgât den.

(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Oi âine a nâiŋâ muyageziŋgâm Yesu itâ sâm dukui, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ⁵⁸ Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukui, “Wâu ulin, zen deŋziŋan ândime. Nii zuu, zen hâŋgotziŋan zime. Ka a bonŋâ, nâ ko isen korem zo buŋ ândiman.” ⁵⁹ Oi Yesuŋâ a nâi muyagem itâ sâm dukui, “Gâ ga molini.” Sâi a zorâŋ itâ sâm dukui, “Kembu, nângâna âi ibânâ hangum gâbat.” ⁶⁰ Sâi Yesuŋâ

itâ sâmb dukui, “Birânandâ mumuñandâ ziiñak hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lañ kârâbap.”

⁶¹ A ñaiñâ ko Yesu itâ sâmb dukui, “Kembu, nâ moligibatkat otnigap. Gâ nangâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ kelikñâ gâbat.” ⁶² Sâi Yesuñâ itâ dukui, “A ñai kamân ñai âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorâñ Anutu um topñan bagibagiñ, zorat dâp buñâ.”

Arâp donbep siñgi âlip dâzâñgobigât sâñgonzâñgoip.

10 Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ arâp 70 gâsum sâlâpziñgom nep diñ sâmb ziñgip. Oi zikñâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sâñgonzâñgoip. ² Oi itâ sâmb dâzâñgoip, “Kâlamân kut ñai ñai bonñâ donbep, ka nep tuu-tuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyageziñgi nepñan âibi. Nebân âim bonñâ kwâkâm mimbi. ³ Zen âim itâ nanggâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zengât oserân mân sâñgonzâñgua âibe. Yata zo lañ zen sâñgonzâñguan. ⁴ Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageiziñgâm zen sot kin den mân upi. ⁵ Mirâ ñain zâinam mâirâp itâ sâmb dâzâñgobi, “Mirâ umñan lumberñâ zimbap.” ⁶ Sânetâ mirâ zoren a ñai lumberangât siñgi ândei lumberñâ dinziñangât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumberñâ dinziñâ, zorat bonñâ ziiñan âburibap. ⁷ Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem ziñgâne nimbi. Nep a zen nep sâñgânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lañ mân zâibi.

⁸ Kamân ñain âinetâ buku otziñgâm nalem ziñgâne nimbi. ⁹ Zoren a ambân sisi mâsekziñoot kubikziñgâm kamân mâirâp itâ sâmb dâzâñgobi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ mâte otziñgap.’ ¹⁰ Ka kamân ñain takâne ziñgit mân nangânangâ utne kamân sombemân kin

itâ sâmb dâzâñgobi. ¹¹ ‘Kinniñan zengât gwapgwap taap, zo lân gâbareindâ zemziñgâbap. Zorat topñâ itâ nanggânek. Anutu um topñan tâtatñâ mâte otziñgi bire.’ ¹² Zorat sa nanggânek. Gâtâm den kubikkubik narâkñan Sodom kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap.

¹³ Yei, Koraziñ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nanggâbi. Yei, Besaida kamân mâirap, nep patâ zengâren muyagewan, zo yatâ Tiro Sidon zengâren muyagei sâi ko mârum âigirâp patâ op umziñ melânbe. ¹⁴ Zorat ko den kubikkubik narâkñan Tiro Sidon a ambân, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka Koraziñ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap. ¹⁵ Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Buñâ. Zen simân geibi.”

¹⁶ Yâtâ sâmbñâ Yesuñâ arâpnâ itâ sâmb dâzâñgoip, “Ñai zâk zengât den nanggâbapñâ nâgât den nanggâbap. Ka ñai zâk birâziñgâbapñâ yatik birâni-bap. Oi ñai zâk nâ kândâtnom birâni-bapñâ sâñgonnogipñâ yatik kândâtkom birâñangâbap.”

Arâpnâ puriksâne Yesuñâ Ibânâ mâpâseip.

¹⁷ Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den siñgi okñangâwe. Itâ sâmb dukuwe, “Gâgât korân sâindâ wâke sot kut ñai ñai, ziñâ dinniñâ lume.” ¹⁸ Yatâ sânetâ itâ sâmb dâzâñgoip, “Satañ zâk sumbemân gâbâ hânpan yatâ gei koi egâwan. ¹⁹ Nânge. Zen mulum sot yanñi sot Satañgât kut ñai ñai gakârâpnâ, zo lânne mân tâmbetzâñgobapkat imbanñâ ziñgâwan. ²⁰ Oi wâkeñâ sâziñ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziñâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

²¹ Narâk zoren Tirik Kaapumjâ Yesu okņanggi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân mariņâ, mâpâsegi-gan. Gâ a nâņgânâņgâzinaņgât nâņgâne patâ opmap, a yatâ zo ko diņgâ mem tik kwatziņgâmat. Ka a umziņangât nâņgâneta katep opmap, zo ko diņgâ sapsum ziņgâmat. Oi nâ zorat mâpâsegi-gan. Gâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.” ²² Yatâ sâmņâ itâ sâm dâzân-goip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâgât bitnan pâip. A zen nanņâ topnâ mân nâņgâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikjik nek topnâ nâņgâmap. Oi yatik a zen Ibânangât topņâ mân nâņgâm kwâtâttime. Nanņâ ninak nâņgâm kwâtât-timan. Oi nanņâ nâņâ a nâmbutņâ Ibanâ tirâpziņgâua âlip nâņgâbi.”

²³ Yatâ sâmņâ Yesuņâ arâpņâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzân-goip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nâņgâbi. ²⁴ Nâ dâzân-gua nâņgânek. Propete a sânģiņâ sot a kutâ doņbep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nâņgânam osiwe. Den siņgi âlip zo nâņgânam urâwe. Oi mân nâņgâwe.”

A nâiņâ kâsaņâ buku okņanggi.

(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)

²⁵ Kembugât gurumin den zorat galem a nâiņâ Yesu itâ mâsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbâņangât siņgi upat?” ²⁶ Sâi Yesuņâ den hâuņâ itâ mâsikip, “Kembugât gurumin denân dap yatâ zeî sâlâpkum nâņgâmat?” ²⁷ Mâsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanjâgâ sot nâņgânâņgâgâ, zo Kembugâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikaņgât otgimap, yatigâk a torenņâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.” ²⁸ Sâi Yesuņâ dukui, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbâņangât siņgi upan.”

²⁹ A zo a ambân mâteziņan zâizâiņ upam opņâ Yesu itâ mâsikip, “Oi nâigât yatâ buku okņangâbat?” ³⁰ Sâi

Yesuņâ den siņgi nâi itâ okņanggi, “A nâiņâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komņâ hâmbânâ sot kut nâi nâi gakâņâ beknjan mem birâņangâne mâtâbân mumbam op zeip. ³¹ Zei tirik namâ galem a nâiņâ mâtâbân âi ekņâ walâm arip. ³² Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a nâi, Lewigât kâmut zengâren gokņâ, zâkņâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

³³ Oi Samaria hânân gokņâ, a nâi mâtâbân âi ekņâ umņâ nâņgip. ³⁴ Oi ekņâ zâkkâren âim useņâ kelâk sân-gon, waiņ too sanjon kâpeip. Oi doņgi kwâkņan pamņâ diim âi lomba namin pamņâ galem oip. ³⁵ Haņsâi âibamņâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, “Gâ a zi galem okņangâban. Kât gi-gan, zorat nâņgâna mân dâp oi âburem gâbarân kât gibat.”

³⁶ Yesuņâ den siņgi yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zengâren gâbâ nâi nâņgâna a kuwe, zo buku okņanggi?” ³⁷ Mâsiki sâip, “Galem okņanggi, a zorâņ.” Sâi Yesuņâ itâ dukui, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

Maria sot Mata, zekât den siņgi.

³⁸ Yesu sot arâpņâ, zen âim kamân nâin takâne ambân nâi kutņâ Mata, zâkņâ sâi Yesu mirin zarip. ³⁹ Oi Matagât gatņâ nâi ândeip, kutņâ Maria. Zâkņâ Kembugât kiņ topņan ge tâi den siņgi âlip sâi nâņgip. ⁴⁰ Matâ zâk nalemm om kinņâ itâ nâņgip, “Nep patâ zeî gatnâ mân betnan miap.” Yatâ nâņgâm Yesugâren âimņâ sâip, “Kembu, gatnandâ birâniņi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik.” ⁴¹ Sâi Yesuņâ itâ dukui, “Mata, Mata, gâ kut nâi nâigât nâņgâm kwâkâm kinzat. Nâņgâ. Kut nâi nâi bâbâlaņ upan, zorâņâ dâpņan. Maria zâk den siņgi âlip nâņgâm taap. Zâk mân sa birâbat.” ⁴² (-)

Ninâugât Den.

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

11 Yesu zâk hân nâin âim ninâu sâm tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, “Kembu, Yohanenâ arâp ninâu kwâkâm ziŋgip, zo yatik kwâkâm niŋgâ.”² Sâi Yesuŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen ninau sânam itâ sâbi,

‘Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap. Gâ gamŋâ hân dâp um dap kembu otniŋgâm ândimâmban. ³Sirâm dâp nalem dâpniŋan niŋgâban. ⁴Tosaniŋ birâban. Nenŋoot yatik a zengât tosaziŋ birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.”

⁵Yatâ sâmnâ itâ târokwap dâzâŋgom sâip, “Zengâren gâbâ nâinâ nâtik tânâmŋan a bukuŋâ konsâm dukubap, ‘Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. ⁶Bukunâ nâinâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.’ ⁷Yatâ sâi mirâ mariŋâ, zâk mirinâk tap sâbap, ‘Gâ wangât uman gwâlâ kwâtŋigat? Mirâ mâtâp dooŋgudoŋguŋ sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.”

⁸Yesu zâk yatâ sâmnâ sâip, “Nâ sa nângânek. Mirâ mariŋâ, zâk bukuŋâ sâi mân nâŋgâm uman zimbap, zo ko sâi âim âim ko zaatŋâ kut nâi nâi sap, zo mem pindâbap. ⁹Zorat nâŋâ torenŋâ nâi dâzâŋgua nângânek. Zen Kembugâren ninâu sâne ma ko kut nâi nâi ziŋgâbap. Zen kut nâi nâi kârûm ma ko muyagibi. Zen mirâ hâŋgiyân kom kine ko mariŋâ mirâ mâtâp mem pâmbap. ¹⁰Îjâi zâk ninâu sâi ma ko bonŋâ pindâbap. Îjâi zâk kârûm manâ manâ ko bonŋâ muyagibap. Îjâi zâk mirâ hâŋgiyân kom kiri ko mariŋâ mâtâp mem pâmbap.

¹¹Zengâren gâbâ a nâinâ nanŋâ saru zuugât sâi mulum pindâbap? ¹²Mo kuruŋ keetŋaŋgât sâi yanŋi pindâbap? Zo buŋâ. Zen a ambân bâliŋaziŋoot yatâ zorâŋ murarâpziŋ kut nâi nâi

âlipŋâ ziŋgâme. ¹³Ibâziŋâ sumbemân walâwalânandâ zen Tirik Kaapumgât sânetâ walâm ziŋgâbap.”

A ziŋâ wâke molimoliŋaŋgât Yesu mâsikâwe.

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴A nâi wâkenâ okŋaŋgi kopa oip. Oi Yesuŋâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân ziŋ ekŋâ nângâne imbaŋâ oip. ¹⁵Ka a nâmbutŋâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâkŋâ imbaŋâ pindi wâke moliziŋgâmap.” ¹⁶Sâne nâmbutŋâ ziŋâ Yesu top likuliku kulem nâi tuubap-kât nângâwe. ¹⁷Oi zâkŋâ umziŋan ekŋâ dâzâŋgoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziŋ kwamen zimbap. ¹⁸Sataŋ sot arâpnâ agonetâ nepziŋ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluŋâ mam okŋaŋgi wâke moliziŋgâmap.’ Zorat san. ¹⁹Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluŋâ mam okŋaŋgi wâke moliziŋgâmap.’ Zorat mâsikâziŋga sânek. Narâpziŋâ zen ko nâinâ imbaŋâ ziŋi wâke moliziŋgâme? Narâpziŋâ zen sarâziŋaŋgât topŋâ sâm muyagime. ²⁰Nânâ ko Anutugât imbaŋandâ wâke moliziŋgâman. Zorat ko Anutugât um topŋan ândiândigât narâk, zo mâte otziŋgi mân nâŋge.

²¹A kâwaliŋootŋâ timbâ kâmbamŋâ mem mirâ kamânŋâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. ²²Oi a kâwaliŋâ patâŋa gamŋâ zâkŋak kâtigem kom sikum kut nâi nâi bekŋan memŋâ kâsâpkubap.

²³Îjâi zâk nâ buku mân otnibapŋâ kâsa otnibap. Îjâi zâk nepnâ on galem mân upapŋâ kândaŋbap.

²⁴Wâkenâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândiŋan âim tâtatŋâ kârûbap. Kârûm mân muyagemŋâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum

âibâ.’ ²⁵Yatâ sâmbûrem âi ikpap. A umņâ saņgon kubikkubikņâ zim-bap. ²⁶Zo zei ekņâ a bukurâpņâ nâmburân zagât, zikņâ dâp yâtâ buņâ, bâliņ kâtikņâ, zo diiziņgi ga a umņanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârumbâliņâ ândeipņâ bet bâliņ op kwâtâtibap.”

²⁷Den yatâ sâmbûri a oserân gâbâ ambân ņaiņâ den kâtikņâ den sâmbûsâip, “Ambân ņai mingimņâ nam gigip, zâkkât nânģa sâtâreņoot uap.” ²⁸Sâi Yesuņâ nânģâm itâ sâip, “Ee. Ka nânģa sa nânģânek. A ambân Anutugât den nânģâm lume, zengât nânģa sâtâreņoot uap.”

**Kulemgât kâuk
birâņanggâne dâzâņgoip.**

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹A ambân doņbep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâmbûdâzâņgoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nânģânģânģâziņ bâliņâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem ņai buņâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi. ³⁰Mârumbâliņâ Yona zâk Niniwe a zen bâliņâziņ kândâtkom Anutu mâte okņanggâbigât girem den dâzâņgoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzâņgoman. Nâ zengât kulem ņai op ândian. ³¹Hân torenģen mârumbâliņâ ambân kutâ ņai ândeip. Den kubikkubik narâkņan ambân kutâ zorâņ zaatņâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâliņâziņâ sapsugi hâuņâ mimbi. Zo yen buņâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nânģânģânģâ âlipņâ mimbat sâmbûhân torenģen gâbâ gâip. Oi narâk ziren a ņai nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Ziņ wangât op nâgât den birâme. ³²Niniwe kamân mâirâpņâ, zen zo yatigâk den kubikkubik narâkņan zen zaatņâ a kâmut zi zengât bâliņâziņâ sapsune hâuņâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nânģâm umziņ melâņâwe,

zorât. Oi narâk ziren a ņai nâ ândian, zirâņ Yona wâlan.

³³Zen kârâp sâmbûmân tik pame. Âmaņ kâligen mân pam kwârakume. Zo buņâ. Âsakņâ zo tâtatņâ kwâkņan pane mirâ umņan âsakņâ âsagei a zen zâim ikpi. ³⁴Siņģâ zo sâkkanggât âsakņâ. Siņģâ âlipņâ tâi ko sâkkâ zâk âsakņan tâpap. Ka siņģâ nâtâtik kâri ko sâkkâ ņâtâtik muyageibap. ³⁵Zorât ko zen galem oranjâm ândibi. Umziņan ņâtâtik muyagebapkat yatâ op ândibi. ³⁶Zen um sâk ņâtâtik buņâ. Âsakņik op nânģâbabân hâlâluyâk âsagem nânģâbap. Kârâp âsakņandâ âsagemap yatâ.”

Siņģi âlip sâkņik mân lubi.

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

³⁷Den zo sâmbûnânģâm ândei Parisaio a ņaiņâ nalembûpkat sâi mirin zâim nalembûniniņan tâip. ³⁸Yesu zâk bikņâ mân saņgon zâi tâipkat Parisaio a zâk nânģi mân dâp oip. ³⁹Oi zorât Kembuņâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâkņik saņgonme. Umziņan ko on kâmbu sot bâliņâ piksâm ziap. ⁴⁰Zen a nânģânģânģâziņ buņ. Dap nânģe? Anutu zâk kut ņai ņai zorât sâkņâ muyageipņâ umņâ mân muyageip? ⁴¹Zorât zen a kanpitâ zengât umziņ patâ zei kut ņai ņai âlipņâ, zo mem ziņģâm umziņâ salekkubap.

⁴²Yei, Parisaio, zen dangât sot kânģan, zomap, kut ņai ņai zo bâzagârân gâbâ kânok Kembangât siņģi sâmbûpame. Zorât torenģâ den târârakņâ sot Anutugât umziņ patâ nânģânģânģâ, zo birâme. ņai lumņâ ņai lubi. Zo yatâ upi.

⁴³Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtņâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombêmân sâmbûlip kwatniņģâbigât umziņ patâ kinmap.

⁴⁴Yei, Parisaio, zen a hanzâņgowe kwak yatâ hibuk op zei a zen mân ek kwâkņan âim game. Zen zo yatâ. Umz-

ijan bâliñâ kârokñâ ziap. Oi a ambân ziñâ sâkziñâ ikne âlip opmap.”

Propete a zângowe, zengât den.

⁴⁵ Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a ñâiñâ sâtñan mem itâ sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanâ Kembugât gurumin a nengât den sâmbâliñ kwatniñgat uap.” ⁴⁶ Yatâ sâi. Yesuñâ hâuñâ itâ mâburem dukui, “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut ñâi ñâi yâmbâtñâ a kwâkziñan pam ziñ bet bâsañ ândime.

⁴⁷ Yei, Sâkurâpziñ zen Propete zângowe, zengât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. ⁴⁸ Yatâ op sâkurâpziñ zengât nâñgâne âlip oi ziñâ zângowe, zo zengât kwagân neule mot tuume.

⁴⁹ Zorat Anutugât nâñgânâñgâyân den ñâi itâ muyageip, ‘Nâ zengâren Propete sot Aposolo sâñgonzâñgua gine nâmbutñâ zângom moliziñgâm a nâmbutñâ zângone mumbi.’ ⁵⁰ Oi zorat mârumñan a muyamuyagiñ narâkñan topkwap Propete zângone gilâmziñ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zengâren mâkâbap. ⁵¹ Kâmbam zo mârumñan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât siñgi nalemu uujâ zo nañgâmñan kuwe. Nâ perâkñak sa nâñgânek. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zengâren mâkâbap.

⁵² Kembugât gurumin a zen nâñgânâñgâ âlipkât mâtâp dooñguwe. Mâtâp dooñgumñâ nañgo mem pâpan mem âiwe. Ziñak nañgoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

⁵³ Den yatâ sâmbâri ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe. ⁵⁴ Oi lâuñan gâbâ den ñâi nâñgâne bâliñâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

Yesuñâ Parisaio a sarâziñangât girem dâzângoip.

(Mt 10:26-27)

12 Oi a ambân doñbep patâ Yesugâren mindum pâlatâñ kin kiyân lâñ lâñ urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâmbâziñangât, “Zen Parisaio zengât arik bâliñ zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziñangât op san. ² Kut ñâi ñâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo ñâran mâbâlakñibap. Oi kut ñâi ñâi tik pâpanñâ, zo ñâran kagibap. ³ Ñâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umñan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabâñan sâmbuyagibi.”

Yesuñâ kengât den dâzângoip.

(Mt 10:28-31)

⁴ “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzângobâ. A sâkziñik zângobi, zengât mân kengât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi.

⁵ Ñâigât kengât upi, zorat dâzâñgua nâñgânek. Zâk gomñâ kâbakñei simân geibangât imbanñâ zemñangap, Anutu, zâkkât kengât op ândibi.

⁶ Nii sâmbâlâlale, zo sângân patâ buñâ. Kât kuriñâ mâiktârâ zagât pam bânâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziñgit nañgâmap. ⁷ Zâkñâ a zengât kâukziñ sâmotñâ aksik teñgâziñ ek nâñgâm nañgâmap, zorat kengât buñ ândibi. Zen sâmbâlâlale yatâ buñâ. Zen a. Anutu zâk umñandâ gâsuziñgâmap.

⁸ Oi ñâi dâzâñgua nâñgânek. Ñâi zâk a ambân mâteziñan sâmbâlip kwatnimap, zo ko a bonñâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpñâ zengât mâteziñan sâmbâlip kwâkñangâbat. ⁹ Oi ñâi zâk a ambân mâteziñan kwâimbânibap, zo ko a bonñâ, nâñgoot yatigâk sumbem a mâteziñan kwâimbânangâbat.”

Kaapungât den.

(Mt 12:32; 10:19-20)

¹⁰ “Ijâi zâk a bonjâ nâ sâmbâliŋ kwat-nibap, zakkât bâliŋâ zo âlip birâbirânâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmbâliŋ kwâkŋangâbap, zâkkât tosa zo Anutuŋâ mân birâbap.

¹¹ Gâtâm mâpâmâpâse namâziŋan mo a kutâ zengâren diizingâm âine den toren dap sânat sâmbânŋgâ kwâkâ mân upi. ¹² Narâk zoren den sâbi, zo Tirik Kaapumjâ sapsum zingâbap.”

Kât sikumgât âkŋâlê mân upi.

¹³ A osetziŋan gâbâ a nâiŋâ Yesu itâ sâmbâdukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânangât bet boi zikŋik mem ândiap, zorat gâ dukunandâ kâsâpkum torenjâ nâ nibap.” ¹⁴ Sâi Yesuŋâ itâ dukuiŋ, “Ijâiŋâ nâ a sâtŋâ mo a kutâ nâbaripkât nâgâren ga sat?” ¹⁵ Yatâ sâmbâ den itâ târokwaip, “A nâmbutŋâ kut nâi nâi patâ zemzingap, zo ko ândiândi bonjâ mân zingâbap. Yatâ opŋâ umziŋ galem op ândibi. Zen kât sikumgât âkŋâlê mân op ândibi.”

¹⁶ Yatâ sâmbâ den sumbuŋâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamŋan gom sambe patâ zemŋangip. ¹⁷ Oi umŋandâ itâ nângip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi doŋbep patâ zemnigap, zorat mirânâ mân kinzap.’ ¹⁸ Yatâ nângâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalembâ silep kândaŋ ŋilip patâ tuumjâ zoren âi pa tâpap. ¹⁹ Gomsambe zemnigapkât mulunâk tâi narâk kârep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkŋan ândibat.’ ²⁰ Yata sâi Anutuŋâ itâ sâmbâdukuip, ‘O, a nângânângâgâ buŋâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’ ²¹ Zorat sa nângânek. Ijâi zâk yatik Anutugât mân nângânângâ op zikŋâ siŋgi sikum kut nâi nâi mindui tâkŋangâbap, zo ko Anutuŋâ zo yatik okŋangâbap. Anutuŋâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâm ândibi.

(Mt 6:25-34)

²² Yesuŋâ arâpŋâ itâ dâzângom sâip, “Zorat op dâzângobâ. Itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziŋangât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’ ²³ Nalemjâ bon buŋâ. Ândiândiŋâ bonjâ. Sâk pâkeŋâ bonjâ buŋâ. Sâkziŋandâ bonjâ. ²⁴ Zen nii zingit nângâbi. Zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalembâ mân mindune tâpmap. Oi laŋ Anutuŋâ nalembâ muyagem zingâmap. Zen ko nii yatâ buŋâ. Zen a. Anutu, zâk umŋandâ gâsuzingâmap. ²⁵ Zen ândiândizingangât nângâm kwâkâm ko âlip ândine âi topŋan subap? ²⁶ Zen kut nâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorânâ wângât kut nâi nâi torenangât nângâm kwâkâ upme?

²⁷ Zen pâliŋpâliŋgât neuleŋâ âsagemap, zo ek nângânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nângânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemŋangip. Ka zâk hâmbâ neuleŋoot zo yatâ mân mem ândeip. ²⁸ Oi neule âlip, zo hibukŋan itârâŋ muyagei muka sâmbum pane kârâbân simbap. Anutuŋâ sâi neule âlipŋâ muyagemap. Oi zengât sâk pâke mot mân muyagem zingâbap sâme? Nângâm pâlatânzij buŋâ, zen. Kembuŋâ ko âlip galem otzingâbap. ²⁹ Oi zen itâ mân nângâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Nalemgât nângâ kwâkâ mân op ândibi. ³⁰ Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nângânângâzij zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziŋandâ wan wangât kwakse, zo ek nângâmap. ³¹ Anutu um topŋan ândibi, zorat umziŋ pane zimbap. Yatâ utneta sâkkât kut nâi nâi aksik zingâbap.

³² Râma gakânâ, zen keŋgât mân op ândibi. Ibâziŋâ zâk um topŋangât siŋgi kwazingip. ³³ Zen kut nâi nâi zemziŋ-

gap, zo a ambân kanpitâ zingâbi. Yatâ opnâ sumbemân sikum bonnâ, zinziñâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziy mân mimbi. Zoren wâsâsâñ ziy mân tâmbetkubi. ³⁴Kut nâi nâiziñâ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap.”

Um wâgân ândiândigât den.

³⁵“Zen petziñ lapnâ kârâpziñ sâune sei mambât ândibi. ³⁶Kore a zen a kutâziñandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hânziyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi.

³⁷A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpnâ um gwâlâ ândine muyageziñgâm zengât nânçi sâtâreñoot upap. Nâ perâkñâk dâzângobâ. Zâk nepkât pet lapnâ nalem tap niniñan zâmbari nalem nimbicât kore otziñgâbap. ³⁸A kutâ, zâk nâtik tânâmñan mo hañsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziñgâbap, zo ko âlip upap.

³⁹Zen itâ nânçânek. Kamân nâigât a zen kâsa nâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nânçâm um wâgânâk ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁰Oi a bonnâ nâ puriksâbatkât narâkñâ mân nânçâm ândie. Narâknâ mân nânçâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi.”

Kore a bâliñangât den.

(Mt 24:45-51)

⁴¹Yesu zâk den yatâ sâi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Kembu, gâ den alotnâ zi niñjik mo ârândân niñangât sat?”

⁴²Mâsiki Kembunâ den sumbunâ nâi itâ sâip, “A kutâ nâi zâk kore a gakârâpnâ zengât galem a nâi pam itâ dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâkñan nalem dâpziñanâk zingâm ândiban.’ Oi zâk dap ândei galem a nânçânânçâñoot sot sât luluñoot sâsânâ? ⁴³Galem a zâk nep sâm pindâpindân, zo dâñâk galem oi patâñandâ gâbap, galem a yatâ zo-

rat nânçi âlip upap. ⁴⁴Nâ bonnâ sa nânçânek. A kutâ zâkñâ galem a zo patâ pam kut nâi nâi galem upapkât sâm pindâbap. ⁴⁵Oi galem añâ umñan itâ nânçâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ Yatâ nânçâm kore a ambân zânçom mem nâi nâi otziñgâbap. Otziñgâmñâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap. ⁴⁶A kutânâ gâbapkât mân nânçâm gulipmalip ândibap oi a kutâ zo gam kom kâbakñei bâliñ mâme osetziñan âi ândibap.

⁴⁷Kore a nâi zâk patânangât den nânçâm diñâ kwâkâbap, patânâ zâk tâkñâ lapitpâp. Oi hâuñâ mem zâi kwap pindâbap. ⁴⁸Oi nâi zâk patânangât den mân nânçâm den kwâkâbap, zo zâk tâkñâ lapitpâp. Zo hâuñâ mem gei kwap pindâbâp. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtnâ pindâpindân, zo bonnâ yâmbâtnjik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâm pindipnâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

Yesunâ kârâp mem geip.

(Mt 10:34-36)

⁴⁹“Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâliñâ sem pitñikubapkât gem gâwan.

⁵⁰Too sañgon niibi, zorat nânçâm ândim umnâ yâmbâriap. ⁵¹Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbeñ muyagibapkât geip,’ Yatâ buñâ. Nâ kâmbam âbânçubapkât gewan. Nâ kâsâpânçogobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ⁵²Oi itârân topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bâtnâmbut, zen âbânçum toren zagât toren karâmbut upi. ⁵³Nannâ ibanâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

Kembugât kulem ikpi.

(Mt 5:25-26; 16:1-4)

⁵⁴Yatâ sâmñâ a ambân aksik itâ sâm dâzânçoiñ, “Mirâ sumunkoi zen

itâ sâme, ‘Map gâbamap.’ Sâne map gâmap. ⁵⁵Mirâ pitâyangâm zeî ekñâ sâme, ‘Maa upâmap.’ Sâne yatâ opmap. ⁵⁶Sarâ a ambân, zen sumbengât tobatñâ ekñâ nângâme. Ka zen nâgât topnâ mân nângâm kwâtâtîme.

⁵⁷Zen wangât mâtâp târâarak sot gân-gonñâ, zo mân kâsâpkum ek nângâme? ⁵⁸Gâ buku ñâi sot kâsâp op dinzikñâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diñgâ top likuliku agâren sâi zâkñâ nângâm kâwali arâpñâ sâi gâsum diigim tâk namin gâbanbi. ⁵⁹Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban.”

Umniñ mân melânjindâ Anutu kâbakñeningâbap.

13 Narâk zoren a nâmbutñâ ziñâ Yesu den siñgi itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutñâ, zen Anutugât siñgi sâm makau kom unam utnetâ Pilatonñâ sâi kâwali arâpñâ ziñâ zângom nangâwe. Zângone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândâñ mâpotne giarip.” ²Den siñgi yatâ dukune itâ mâsikâziñgip, “Zen dap nânge? Zengât tosañâ Galilaia a nâmbutñâ zengât tosa walip, zorat tosağât op tâmbetzângoip? ³Yatâ buñâ. A nâmbutñâ zen tosañoorâk ândie. Zen umziñ mân melânjbiyân yatigâk tâmbetagogi. ⁴Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patâñâ kwârâtzângoip. A kiin nâmburân karâmbut zo tosañandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñâ walâziñgip? ⁵Yatâ buñâ. Nâmbutñâ zengât tosa ziap. Dâzângua nângânek. Zen umziñ mân melânjbiyân yatigâk tâmbetagogom kwâkâbi.”

⁶Den zo sâm nangâm Yesuñâ den sum-buñâ itâ sâip, “A ñâiñâ nepñan nak koset ñâi kâmiri lâambarip. Oi mariñâ zâk bonñangât âi kârumâip. ⁷Yatâ opñâ

nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nângâ. Nâ nak zirat bonñâ kârum ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonñâ mân opmap, zorat ko kârâban. Wangât hângât kelâkñâ yen mimbap?’ ⁸Yatâ sâi ko galem anñâ itâ dukuip, ‘Patâ, gâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nânñâ topñan hân kârâm pa pambâ. ⁹Yatâ ua narâk ñâin bonñâ âsagibap mo buñâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kârâm pândat.”

Yesuñâ kendonân ambân ñâi kubigip.

¹⁰Narâk ñâin Yesuñâ mâpâmâpâse namin zâim den siñgi âlip dâzângoip. ¹¹Oi mâpâmâpâse namin zo ambân ñâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umñan wâkeñâ okñangi ândeip. Wâkeñâ okñangi kândâtñâ pindiñsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? ¹²Yesuñâ ambân zo ekñâ itâ dukuip, “Ambân gâ winziksânangât san.” ¹³Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukñan pâi kândât winziksâi Anutu mâpâseip. ¹⁴Yesuñâ kendonân ambân zo kubigipkât mâpâmâpâse namâ galem anñâ nânge bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziñgâbap.” ¹⁵Yatâ sâi Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân dongi sot makâu gakârâpziñ too nimbîgât diiziñgâm âime. ¹⁶Ambân zi Abaramgât kiun. Sataññâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nânñâ kendonân kubiksan, zo nângâne mân dâp uap?” ¹⁷Yatâ sâi ko kâsa okñangâweñâ anjun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

Kembugât den zo wakum keetñâ yatâ.

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

¹⁸Yesu zâk den itâ târokwap dâzângoip, “Antugât siñgi âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? ¹⁹Zo wakum keetñâ yatâ. A ñâiñâ nepñan âi kendi kâmñâ takâm nak oip. Oi nii ziñâ

gamjâ bânranjan pam tapme.”²⁰ Oi itâ târokwap sâip, “Singi âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ?”²¹ Zâk sii danġât yatâ. Ambân nâinjâ sii danġât nalemân pam oi sei nalem naam donjeb op nanġip.”

Sumbemân bagibaniġât den.

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân sinġi âlip dâzânġom arip.
²³ Ari a nâinjâ mâsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ ziġâ sumbemân zâibi, mo dap?”
²⁴ Oi Yesuġâ den nâi itâ dâzânġoip, “Mâtâp gâbâknan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzânġua nânġânek. A ambân donjeb patâ, ziġâ mâtâp gâbâknan baginam osibi.
²⁵ Mirâ mariġâ, nâ zaat hânġi doonġua hânġiyân kom itâ sâibi, ‘Kembu, mâtâp mem pânân.’ Sâne itâ dâzânġobat, ‘Nâ zen mân nânġâziġan. Zen waniġ gok?’
²⁶ Mâsikâziġa zen hâuġâ itâ sâim dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too nalem niwen. Oi kamâniġanġât sombemân den sinġi âlip sâna nânġâwen.’
²⁷ Yatâ sâne itâ dâzânġobat, ‘Dâzânġuan zo, zen waniġ gok? Nâ mân nânġâziġan. Bâliġ mâme a, zen birâninek.’
²⁸ Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuġâ Anutuġât um topnan ândinetâ ziġitpi. Ka zen ko âknan ândimġâ umbâlâ op isem ândibi.
²⁹ Oi hân mirâsiġ takâtakânan sot geigeiġan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutuġât um topnan bagimġâ sii nalem patâ nem sâtâre op zimbi.
³⁰ Nânġânek. A bet, zenġâren gâbâ nâmbutġandâ kândom upi. A kândom, zenġâren gâbâ nâmbutġandâ bet upi.”

Herodeġât den.

³¹ Narâk zoren Parisaio a nâmbutġâ ziġ Yesuġâren gam itâ sâim dukuwe, “Herodeġâ gobat sapkât hân zi birâm

âi.”³² Sânetâ dâzânġoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâġât itâ sâim dukubi, ‘Nânġâ. Nâ irâk sot muka wâke moliziġâbat sot mâsek kubikziġâbat. Haġsâi mâra nep tuuga âkâbap.’
³³ Itârânġ, muka sot mâra mâtâp âibatkât sâsânâ. Yerusalem kamânânâk Propete zânġome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

Yerusalem kamânġât den girem dâzânġoip.

(Mt 23:37-39)

³⁴ Yatâ sâim sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zânġome. Anutuġâ kore a sânġonzânġoi zenġâren gâne kâtġâ mem zânġome. Kurukġâ gwamârâp gâbâreziġâm abâtġandâ lâmbamzânġomâp, yatigâk nânâ a ambân kâmut kinnâ topnan gâbâreziġâbâ sa birânime.
³⁵ Nânġânek. Mirâ kamânziġâ nânâ birâbat. Nâ sa nânġânek. Zen dum mân nek ândim itâ sâim nikpi, Kembuġât sâtkât gaap, zâk sâim âlip kwâkġanġânâ.”

Kendonân Yesuġâ mâsek a nâi kubikġanġip.

14 Yuda zenġât kendon nâin Parisaio a zenġât a sâtnâ nâinjâ Yesu nalemgât diigi mirânan zarip. Oi a nâmbutġâ zen zâk sot nalem ninam diġanġât dap sâbap sâim ek tarâwe.
² Oi a nâi kiġ bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip.
³ Oi Yesuġâ ekġâ Kembuġât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâziġâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubikġâ, zo orotġâ mo mân orotġâ?”
⁴ Yatâ sâi hirisâim kine Yesuġâ a zo bikġandâ gâsum kubikġanġâm sânġongui arip.
⁵ Ari ko itâ dâzânġoip, “Zenġâren gâbâ a nâigât nanġâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopġâbap?”
⁶ Yatâ dâzânġoi den torenġâ dukunam kwâkġâ birâwe.

Zen sâk mâme mân upi.

⁷ A nalem ninam diizingi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesuñâ ziŋgitjâ itâ dâzângoip, ⁸ “Gâ a nâinjâ sii nalem om sâi gamjâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ nâi gâbap. ⁹ Gâi sii nalem mariñâ itâ dâgobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yenjâ zengât kian kândâtjan âi tap anun upan. ¹⁰ ñâinjâ sâi gamjâ a gigiñâ zengât kianân tâpan. Tâtna sii nalem mariñandâ gekjâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâteziñan umâlep patâ nângâban. ¹¹ ñâi zâk umjâ mem ge kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatjâ. Ka nâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatjâ.”

¹² Yatâ sâmñâ a diigip, zo itâ târokwap dukui, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diizingâban. Wangât, zengoot yatik narâk nâin diigim hâuñâ mâkâne âkâbap, zorat. ¹³ Itâ upan. Sii nalem ona sei a gigiñâ sot kiñ bitziñ bâliñ sot sen nâtâtik, a ambân yatâ zo diizingâban. ¹⁴ Yatâ otna zengoot hauñâ mân mâkâne tosâziñâ yen zeï a târârakjâ zaatpi, narâk zoren Anutuñâ hâuñâ gibap.”

Sii nalem patâgât den sumbuñâ.

(Mt 22:1-14)

¹⁵ Sâi nalem ârândâñ nem tarâwe, zengâren gâbâ a nâinjâ itâ sâip, “ñâi zâk Anutugât um topñan nalem nimbap, zâkkât nânga sâtareñoot uap.” ¹⁶ Sâi Yesuñâ den singi nâi itâ dukui, “A patâ nâi sii nalem oip. ¹⁷ Sii nalem uuñâ narâk mâte oi kore a nâi sângongoi âi a zen zop kânjan sâsâñâ, zo itâ dâzângoip, ‘Nalem mârûm om kâtân tuugen. Ganek.’ ¹⁸ Sâm dâzângoï zen kut nâi nâiyân tâbi sâm birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, ‘Nâ hân nâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna

nângi mân bâliñ upap.’ ¹⁹ ñâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sângân mewan, zo âi ziŋgitpâman. Zorat patâgâ dukuna nângi mân bâliñ upap.’ ²⁰ ñâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

²¹ Yatâ sâne kore a âburem âi patâñâ dukui nângâm kuk op itâ dukum sângonguip, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizingâna ganek.’ ²² Sâi kore a zâk yatâ opñâ patâñâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lugan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patâñâ itâ dukui, ²³ ‘Gâ dum âi kamân âkñan mâtâbân hibukñan âi gâsum diizingâna ga mirânan piksâbi. ²⁴ Nâ itâ dâzângua nângânek. A kândom zop dâzângowan, zen mânâk nimbi.”

Yesu molimoliñgât den.

(Mt 10:37-38)

²⁵ A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzângoip, ²⁶ “ñâi zâk nâgâren ga ândibâ sâm ibâ mamjâ sot ambin murarâñâ sot âtâ munjâ ponâñâ sot ândiândiñâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap. ²⁷ ñâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânjap, zâk nâgât a mân op ândibap.

²⁸ Zengâren gâbâ a nâi mirâ tuubamñâ sângânñâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topñâ ek nângâbap. ²⁹ Oi yatâ mân opñâ kegâk mirâñâ tandâ pâi giari kâtñâ kârûm birâbap. Biri ko a ambân ziñâ ekñâ girâñjângâbi. ³⁰ Zen itâ sâbi, ‘A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.’

³¹ A kutâ nâinjâ a kutâ nâi kumbamñâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, ‘Nen a bituk ândienñâ ândi a doñbep ândie. Zen âlip zângonat mo buñâ?’ ³² Ziñgât nângi gigiñ oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutñâ sângonzângoï zen âi lumbeñgât den sâne lumbeñ op ândibi.

³³Oi yatik zengâren gâbâ nâinâ kut nâi nâinâ zo mân birâmna dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

³⁴Yatâ sâmna den sumbuña nâi itâ sâip, “Sii zo naamna. Ka siigât naamna buñ oi ko dap oindâ naamna dum upap? Zo buña. ³⁵Sii bâlinâ zo yatâ mo yatâ orotjâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapnootjâ den zi nângâbap.”

Râma galem agât den sinji.

(Mt 18:12-14)

15 Kât mimiña a sot bâlin mâme a, zen Yesugâren den sinji âlip nângânam mindumarâwe. ²Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen zorat nângâne bâlin oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâlin mâme a zen sot tap nalemanemap. Man orotjâ zo opmap.”

³Yatâ sâne Yesuña den sumbuña nâi itâ sâm dâzângoip, ⁴“Zengâren gâbâ a nâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi buñ oi birâbap? Zo yatâ buña. Kâmut patâ 99 zo birâzingâm buñ upap, zo kârubap. ⁵Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. ⁶Âim bukurâp sot kamârâp dâzângom sâbap, ‘Sâtâre utnâ. Râmanâ buñ oip, zo muyagian.’ ⁷Nâ dâzângua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târarakjâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâlin mâme a kânokjâ umña melâni zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtnjik muyagibap.”

⁸Yatâ sâmna den nâi itâ târokwap sâip, “Dap nânge? Ambân nâinâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei buñ oi birâbap? Buña. Zâk kârâp sâumna mirâ pitâm kârum ma muyagibap. ⁹Kârum muyagemna ambân bukurâpna, kamârâpna zângonsâi gane itâ dâzângobap, ‘Kâtnâ buñ oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’ ¹⁰Zorat sa nângânek. Zo yatik bâlin mâme a

mo ambân kânok umña melâni Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

A katep nâi tâmbetagobam oip.

¹¹Yesuña den sinji nâi itâ sâm dâzângoip, “A nâi nanzatjâ zagât ândiwet. ¹²Nan kwakjandâ ibâna itâ dukuiip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât sinji sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumna munja pindâm âtânjâgât sinji pâi tâip. ¹³Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi laj ândim bâlin top top opjâ kât sot sikum zo zoren zingâm nanjip. ¹⁴Kât sot sikum zo buñ oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâm kwagip. ¹⁵Hân mariña nâi zâkkâren ari sâi hibukjan âi bâu galem ândei. ¹⁶A zen naleman angân kârânjângâne yen tap tepjângât opjâ bâu zengât nalemanimbam oip.

¹⁷Yatâ opjâ nângânângânâ pâronsâi itâ nanjip, ‘Ibânjâgât nep a kâmut, zen nalemanem âkon op ândine nanjâ nâ zi tepkât mumbâman. ¹⁸⁻¹⁹Zorat nâ kamânan âim ibânjângâren takâm itâ sâm dukubat, Ibânâ nâ bâlin mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâgât nep a op ândibat.’

²⁰Yatâ sâm ibânjângâren arip. Ari ibânjandâ kârebân gâbâ ekjâ umña nângâm sârârâk kârâm âi lum mângarip. ²¹Mângari itâ dukuiip, ‘Ibânâ nâ bâlinâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ dum mân sâna ândibat.’ ²²Yatâ sâi ibânjandâ kore a itâ dâzângom sângonzângoip, ‘Kek âi hâmbâ âlipjâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek. ²³Oi makau gwamna patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat. ²⁴Nannâ zâk moibân gâbâ zaatsap. Zâk buñ oibân gâbâ muyagem gaap.’ Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

²⁵Oi nan kunnâ zâk nebân ândiepnâ puriksâmna kamân nanjâman ga kin

kep kwamit nângip. ²⁶Zâknâ sâi kore a nâi gâi mäsikâmñâ sâip, 'Kep zo top dapkât?' ²⁷Oi zâknâ sâip, 'Mungâ gaap. Gaapkât ibâgandâ sâi makau gwam patâ kom uen.' ²⁸Yatâ dukui nan kunñâ zâk kuk opñâ kamânân man bageip. Ibânandâ nângâm kamân ginñan geim um lumbeñ den dukui. ²⁹Yatâ dukui mân nângânñgâ op kin itâ dukui, 'Nângat. Nâ kendon patâ doñbep kore otgim ândim sâtka luman. Yatâ ândia gâ noniñ gwamñâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen. ³⁰Ka bet katepkâ, zâk lañ ambân zen sot ândim kât sikumgâ tâmbetkum gulipkum nañgip. Zâk yatâ zorâñ âburem gâi sânanđâ makau gwam patâ kom nie.'

³¹Sâi ibânandâ itâ dukui, 'Nannâ, gâ narâk dâp nâ sot ândim gâmatñâ kut nâi nâi nâgâren ziap, zo gâgât sîngi op nañgap. ³²Ka mungâ ko moipñâ zaatsap. Oi zâk buñ oipñâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.'"

Kât galem a bâliñangât den.

16 Yesuñâ arâpñâ den sîngi nâi itâ sâm dâzângoip, "Sikum a patâ nâigât kât sikum galem a nâi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nângip, 'Galem a, zâk mem gulipkuap.' ²Yatâ sâne sâi gâi dukui, 'Nâ gâgât den sâne nângan. Gâ yatâ zorâñâ dum zagâtñâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem gâna kât sikumgât topñâ ikpâ.'

³Sâi galem a zo umñan itâ sâip, 'Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbañâ buñâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibatkât âkon uan. (Wangât, Yuda zeñgâren a kanpitâ zen ândim oletziñgâmarâwe, zorat op sâip.) ⁴Irabot nângan. Patânâ molinigi a patânangât sikum tosa miwe, zeñgâren âi buku ua sâne zeñgât mirin ândibat.' ⁵Yatâ sâm patânangât tosa miwe, kânok kânok zânğonsâi gawe. Oi

zâknâ a nâi mäsikâm sâip, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' ⁶Mäsiki zâknâ sâip, 'Kelâk âmañan pâpanñâ 1 handeret.' Sâi itâ sâm dukui, 'Ekap zi mem 50 kulemgu.' ⁷A yatâ sâmñâ a nâi mäsikip, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' Sâi itâ sâip, 'Sibit keetñâ 1 handeret.' Sâi itâ dukui, 'Ekap zi mem 80 kulemgu.'

⁸Yatâ oi patânâ nângâmñâ galem a bâliñâ zorat nângânñgâ, zo nângi imbañâ oi sâm âlip kwâknangip." Yesuñâ yatâ sâmñâ târokwap itâ sâm dâzângoip, "Um kâtik a, zen kut nâi nâi utnam nângânñgâziñ patâ ze upme. Sumbemgât sîngi a, zen yatâ zo mân zemziñgap.

⁹Zorat dâzânğua nângâne. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliñâ zi a zen ziñgâne buku otziñgâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum buñ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânñâ. Oi sumbem kamânân ândiândiñ âlip ândibi."

Kut nâi nâi bonñâ sot yenñâ, zorat den.

¹⁰A nâi zâk kut nâi nâi yenñâ dânbân galem upap, zâknâ kut nâi nâi bonñâ patâ zo âlip galem upap. Nâi zâk kut nâi nâi yenñâ mem gulipkubap. Zâknâ yatik bonñâ mem gulipkubap. ¹¹Zen hângât kât sikum dâñ mân galem upi, zo ko dap yatâ kut nâi nâi bonñâ ziñgâbap? ¹²A zengât kut nâi nâi giwe, zo dâñ mân galem otna gikâ sîngi zo dap yatâ gibap?

¹³Kore a nâiñâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk nâigât umñâ kiri nâi ekñâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumgât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?"

Yesuñâ Parisaio a girem dâzângoip.

¹⁴Yesuñâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âknâle zeipkât diñâ kândâtkom girânawe. ¹⁵Utne itâ

dâzângoip, “Zen a zeŋgât mâteziŋan nen a târârakŋâ sâme. Ka Anutuŋâ ko umziŋaŋgât topŋâ ekmap. A ziŋâ kut ŋâi ikne âlip opmap, zo ko Anutuŋâ egi bâliŋ opmap.

¹⁶ Kembugât gurumin den sot Propete zeŋgât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâkŋan Anutu um topŋan ândiândiŋ, zorat den siŋgi âlip, zo âsagem laŋ kârâm ariap. A ambân den siŋgi zo nâŋgâm baginam kâtigime.

¹⁷ Hân sot sumbem, zet buŋ utâ sâm buŋ upabot. Ka Kembugât gurumin den zo mân buŋ upap.

¹⁸ A ŋâi, zâk ambin birâm ŋâi mimbap, zâk târotârozik mânâŋgât tosa patâ mimbap. A ŋâi, zâk ambân birâbirâŋ zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap.”

A patâgât den.

¹⁹ “Sikum a patâ ŋâi ândeip. Zâk hâm-bânâ neule âlip sâŋgân zâizâiŋ zo mem ândeip. Oi sirâmŋâ sirâmŋâ sii nalem âlipŋâ zo nem sâtâre op ândeip. ²⁰ Oi a kanpitâ ŋâi ândeip, kutŋâ Lasaro. Zâkkât sâkŋâ zo useyâk. Zâkŋâ patâgât mirâ mâtâp bagibagiŋan zemâip. ²¹ Zâk a patâgât mirin gâbâ nalem buputŋâ gâi nimbapkât nâŋgâm ândeip. Sâknam nâŋgâm zem tâi wâu ziŋâ gam useŋâ nâmbâlapkumarâwe.

²² A kanpitâ zo yatâ op ândimŋâ moip. Oi Anutugât sumbem a, ziŋâ ge diim zâi Abaramgât um topŋan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. ²³ Zâk simân gei sâknam patâ nâŋgâm ândim siŋâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topŋan tâi egip. ²⁴ Ekŋâ konsâm sâip, ‘O Abaram sâkunâ, neŋŋâ umgâ bâliŋ oi Lasaro sâŋgonguna sâlâpŋandâ tooin pam sâm-bum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nâŋgâm ândian.’

²⁵ Sâi Abaramŋâ itâ dukuip, ‘Katepnâ, nâŋgâ. Gâ hânân âkŋâle kwâkŋan ândeip, zo mârum âkip. Oi Lazaro zâk um-

bâlâ ândeip, zo mârum âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkŋan ândiat. ²⁶ Osetniŋan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zeŋgâren dap op gibi? Oi zeŋgâren gâbâ zi dap op koggabi?’

²⁷ Sikum a patâ, zâk itâ sâip, ‘Tbânâ, ŋâi dâgoga nâŋgâni. ²⁸ Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzângobap.’

²⁹ Sâi Abaramŋâ sâip, ‘Buŋâ. Mose sot Propete, zeŋgât den girem ziap, zo nâŋgâbi.’ ³⁰ Sâi ko sâip, ‘Tbânâ Abaram, yatâ buŋâ. Zeŋgât den nâŋgâm umziŋ mân melâŋbi. Ka a ŋâiŋâ mumuŋan gâbâ zaat sâi ko umziŋ melâŋbe.’

³¹ Sâi itâ sâm dukuip, ‘Zen Mose sot Propete zeŋgât den birâmeyân mumuŋan gâbâ ŋâiŋâ zaat ai dâzângoip yatik birâbi.’”

Bâliŋaŋgât nep mân tuubi.

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

17 Yesuŋâ arâpŋâ den itâ sâm dâzângoip, “Bâliŋaŋgât nep tuutuŋ, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka a ŋâi zâk bâliŋaŋgât nepŋâ tuubap, yei, zâk dap upap? ² ŋâi zâk a giginâ ŋâi okŋangi bâliŋâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârumŋan kât sumun yâmbât patâ gânduŋan saamŋâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlaŋ opap. Zen galem oraŋgâm ândibi.

³ Bukugâ ŋâi bâliŋâ oi kubikŋaŋgâban. Otna umŋâ melâŋi tosaŋâ birâban. ⁴ Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, ‘Buku yatâ otgim umnâ bâliŋ uap,’ Zâk yatâ sâi tosaŋâ birâban.”

Nâŋgâm pâlâtâŋgât den.

⁵ Aposolo zen Kembu itâ sâm dukuwe, “Gâ nâŋgâm pâlâtâŋniŋâ târokwap niŋgâban.” ⁶ Sâne Kembuŋâ itâ

dâzânngoip, “Nângâm pâlâtânziņ bonņâ mâiktârâ, mundo keetņâ yatâ, zemziņgi wakum nak ândi, zo sâmbuyangâm saruyân gei kinbapkât dukune sâtziņ lubap.”

Aņâ Kembangât nep tuum tâpâkumen.

⁷Yatâ sâmnâ itâ sâip, “Zengâren gâbâ a nâi, zâkkât kore aņâ nep tuum ândim mo râma galem ândim nâtikisâisâi gâi itâ dukubap? ‘Gâ mirin zâi tâtna nalem om gibâ.’ ⁸Yatâ buņâ. Itâ dukubap, ‘Gâ sângum kâu lapņâ nalemnâ om pâna nia gikâ bet om nimban.’ ⁹Nep a zo nep sâm pindip, zo tuugi nâņgi âkip. Dabân sâm âlip kwâkņangâbap? ¹⁰Zengât topziņ yatâ ziap. Zen Anutuņâ nep sâm ziņgip, zo op naņgâm itâ sâbi. ‘Nen kore a kwakmak. Nep sâm niņgip, zorigâk tuumen.’”

Yesuņâ a kubikziņgi âi mân nâņgâwe.

¹¹Yesuņâ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetzikņan arip. ¹²Kamân nâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziņâ ekņâ âkņanâk kin den sâm itâ sâwe, ¹³“O patâ Yesu, neņgât umgâ bâliņ oik.” ¹⁴Sâne ziņgitņâ itâ dâzânngoip, “Zen âim sâkziņâ tirik namâ galem a tirâpzân-gone ikpi.” Sâi zen âim tatne useziņ so-gei sâkziņ âlip oip. ¹⁵Oi zengâren gâbâ a kânokņâ useņâ sogei ekņâ puriksâm gâip. Puriksâm den kâtik sâm Anutu mâpâseip. ¹⁶Zâkņâ Yesu kiņ topņan gei zem tap sâiwap sâip. A zo Samaria hânân gokņâ. ¹⁷Yesuņâ itâ sâip, “A bâzagât kubikziņgan. Nâmbutņâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ? ¹⁸Zengâren gâbâ a nâi âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine gâ kamân nâin gokņandâ gikik gaat?” ¹⁹Yatâ sâm Samaria a zo itâ dukui, “Gâ nâņgâm pâlâtânngangât âlip uat, gât ko zaat âi.”

Yesu takâbapkât den.

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰⁻²¹Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topņan tâtatņâ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâm dâzânngoip, “Anutugât um topņan tâtatņâ, zo sennâ mân igikņâ, gât ko itâ mân sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nâņgânek. Anutu um topņan tâtatņâ, zo osetziņan âsagem ziap.” ²²Yesuņâ arâpņâ itâ dâzânngoip, “Gâtâm narâk nâin, zoren a bonņâ âsagibatkât narâkņâ iknam upi. Zo mân ikpi. ²³Narâk zoren a nâmbutņandâ sâbi, ‘O, ziren neņgâren âsagiap. Hân ândiren zengâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nâņgâne mân bon upap. ²⁴Hânpân zâk hân muruk toren toren âsagem naņgâmap, zo yatik a bonņâ nâgât narâknan âsagei a aksik nikpi. ²⁵Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonņâ nâ kândâtnone sâknam patâ nâņgâbat.

²⁶Noa ândeip, narâk zoren kut nâi nâi urâwe, zo yatik a bonņâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi. ²⁷Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seroņ kwap ândiwe. Ambân aņgâgwanğâ urâwe. Yatâ op mân nâņgâm ândine Noa sot narâpņâ zen wanğâyân zâine too uurup takâm gwâkâziņgip. ²⁸Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seroņ kwap ândiwe. Kut nâi nâi aņgâgwanğâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. ²⁹Yatâ op ândine Lotiņâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpņâ sot sumbem tipņâ gem gâi kamân zoren a ambân buņ op nâņgâwe. ³⁰A bonņâ nâņâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

³¹Narâk zoren a nâi sombemân tâpappâ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Nâi zâk nebân ândibappâ zâk kamânân mân âburibap. ³²Zen Loti âm-

binjanggât den singi nângâbi. ³³Îâi zâk ândiândinâ angân kâri gulipagobap. Îâi zâk ândiândinâ biri muyagejanggâbap.

³⁴Nâ dâzângua nângânek. Îâtik zoren a zagât, zet mirâ nâin uman zeitâ nâi mem, nâi birâbat. ³⁵Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ nâi gâsum, nâi birâbat. ³⁶(A zagât nebân kiritâ nâi mem, nâi birâbat.)”

³⁷Yesu zâk den zo sâm nançi arâpñâ ziñâ mäsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzângoip, “Bâu mo zuu kârokñâ nâi zei zoren nii kej ziñâ ninam mindume.”

Top likuliku agât den singi.

18 Yesugât a, zen umziñ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesuñâ den singi itâ sâm dâzângoip, ²“Kamân nâin top likuliku a nâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtziñgip. ³Oi kamân zorenâk ambân malâ nâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtñangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’ ⁴A sâtñâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimñâ umñandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtziñgâman. ⁵Ka malâ zâk narâk dâp sâm gâmapkât beknjan mimbâ. Beknjan mân mia sâi ko âsâbân nâgâren gâi sâknâ âkon opap.” ⁶Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtñâ bâliñandâ den sâip, zo nângâm kwâtâtibi. ⁷Anutugât a ambân gakârâpñâ, zen nâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâziñgâbap. ⁸Zâk mân ândei kârep oi kegâk betziñan mimbap. A bonñâ nâñâ gâtâm âburem gam hânân a ambân nângâm pâlâtânziñoot muyageziñgâbat mo buñâ? Zorat umziñ galem op ândibi.”

Parisaio a sot kât mimiñâ ninâu sâwet.

⁹A nâmbutñâ, zen ândiândiziñangât nângâne târârak oi a toren zengât nângâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zengât den sumbuñâ nâi itâ sâip, ¹⁰“A zagât, zet Anutu mâtâsiram tirik namin zâiwet. Îâi zâk Parisaio, nâi ko kât mimiñ a nâi. ¹¹Parisaio a zâk kin zikñangât nângi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutñâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliñâ top top upme. Nâ zen yatâ buñâ. Kât mimiñâ a ândiren zi itâ buñâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. ¹²Sirâm nâmburân zagât zorat umñan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut nâi nâi memñâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât singi sâm pâman.’ Yatâ sâm ninâu sâip. ¹³Kât mimiñ a nâ ko tutukuñan kin añun op pindiñsâm kin itâ sâm ninâu sâip, ‘O Anutu, nâ bâliñ mâme a. Nâ a bâliñâ zorat gâ mân birâniban.’ Zâk yatâ sâm ninâu sâip.”

¹⁴Yesuñâ yatâ sâmñâ itâ sâip, “Nângânek. Kât mimiñ a zâk Anutuñâ tosañâ biri mirâñan arip. Ka Parisaio zâk tosañâ zemñangip. Îâi zâk zikñangât nângi zari Anutuñâ kâbakñejanggâbap. Îâi zâk zikñangât nângi gigin oi Anutuñâ mem zaatñanggâbap.”

Yesuñâ katep mäsop minziñgip.

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵Ambân ziñ murârâpziñ diizingâm Yesugâren âim bikñâ gâsuziñgâbapkât sâne arâpñandâ ziñgittñâ kengât minziñgâwe. ¹⁶Yatâ utne Yesuñâ arâpñâ zân-gonsâi gane itâ dâzângoip, “Zen birâne katep mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topñangât singi kwatziñgâziñgâñ. ¹⁷A ambân ziñ umziñ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topñan ândiândigât

siŋgi upi. Ka ŋai zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

Sikum a ŋaiŋâ Yesugâren gâip.

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Oi sikum a ŋaiŋâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipŋâ, nâ dap op ândiândi tâmbânŋgât siŋgi upat?” ¹⁹ Sâi Yesuŋâ sâip, “Nâgât âlipŋâ wangât nonsat? Âlip mariŋâ Anutu kânok.” ²⁰ Oi gâ Kembugât gurumin den nâŋgâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyŋgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukuganŋât sârân sâsân mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.” ²¹ Sâi sikum a zâk itâ sâip, “Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Ŋai mân bira ziap.” ²² Sâi Yesuŋâ den zo nâŋgâm itâ sâm dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut ŋai ŋai tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ ziŋgâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtâŋ op moliniban.” ²³ Yatâ dukui a zo sikum patâ zemŋanŋipkât umŋâ bâliŋ oip.

²⁴ Yatâ oi Yesuŋâ ekŋâ itâ sâip, “A kât sikum patâŋâ Anutu um topŋan bâginam kwakpi.” ²⁵ Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpŋan bagibap, zo yâmbâtŋâ. Ka a sikumŋootŋâ Anutugât um topŋan bagibagiŋ, zo yâmbâtŋâ walâwalâŋ.” ²⁶ Sâi nâŋgâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁷ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoip, “Anŋâ kut ŋai ŋai utnam kwakme, zo Anutuŋâ mâtâpŋâ âlip muyagemap.”

²⁸ Sâi Peteroŋâ itâ dukuip, “Nen kut ŋai ŋaiŋiŋâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuŋâ itâ dâzânŋoip, “Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. Zeŋgâren gâbâ ŋai zâk Anutu um topŋan ândiândiŋanŋât opŋâ kamânŋâ mo ambâ murarâpŋâ mo âtâ murâpŋâ, mo ibâ mamzatŋâ kândâtzaŋgobap, zo ko narâk ziren hâuŋâ donjeb mimbap.

Oi narâk patin ândiândi tâmbânŋâ mimbap.”

Yesu zâk mumbapkât siŋgi dâzânŋoip.

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Yesu zâk arâpŋâ sâi gane itâ sâm dâzânŋoip, “Nâŋge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonŋâ nâgât den kulemuwe, zorat bonŋâ âsagibap.” ³² Nâ um kâtik a zeŋgât bitziŋan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliŋ kwatnim sâknan tâpkubi. ³³ Oi inzutŋâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapŋâ mumuŋan gâbâ zaatpat.” ³⁴ Yesuŋâ yatâ sâm dâzânŋoi zen kwagâwe. Den zo topŋâ mân nâŋgâm, nâŋgâne kwakmak oip.

Yesuŋâ Yeriko kamânân a sen ŋâtâtik ŋai kubigip.

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ginŋan a sen ŋâtâtik ŋai nalem sot kât, zorat oletziŋgâm tâip. ³⁶ A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziŋ kwamit nâŋgâm mâsikâz-ŋi sâwe, ³⁷ “Yesu, Nasarete gokŋâ gaap.” ³⁸ Sâne nâŋgâmŋâ den kâtikŋâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umgâ bâliŋ oik.” ³⁹ Yatâ sâi a kândom âiwe, ziŋâ den hirisâm tâpapakât dukuwe. Oi zâkŋâ den zo nâŋgâm tâtâlim den kâtikŋâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinŋâ, nâgât umgâ bâliŋ oik.” ⁴⁰ Sâi Yesuŋâ nâŋgâm mâtâbân kinŋâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen ŋâtâtikŋâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip, ⁴¹ “Nâ dap otgibatkat sat?” Sâi sen ŋâtâtikŋâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nâŋgan.” ⁴² Sâi Yesuŋâ itâ dukuip, “Siŋgâ mânâŋgârik. Nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” ⁴³ Sâi zorenâk siŋâ egip. Oi Yesu molim âimŋâ ekŋâ Anutu mâpâseip. A ambân ziŋâ zo ekŋâ Anutu mâpâsiwe.

Sakaioġat den siġġi.

19 Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. ²Kamân zoren a nâi ândeip, kutnâ Sakaio. Zâk kât mimiġ a zeġġat a sâtġâ. Oi sikum mot doġbep zemġaġġip. ³A zorâġ Yesu ikpamġâ okġaġġip. Oi zâk a pânġkânok, ġât ko a ambân mindune osetziġan kin Yesu ikpam kwagip. ⁴Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâziġġâm Yesu ikpam wakum nak kwâkġan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. ⁵Oi Yesu zâk nak zorat topġan âi siġâ pâi zari ekġâ itâ dukuip, “Sakaio, ġâ kek gem ga. Nâ itârâġ ġâġât mirin ga tâpat.” ⁶Sâi yatigâk gem gam umâlip opġâ Yesu diim mirâġan arip. ⁷Oi a zen zo ekġâ nânġġâm bâliġ kwap sâwe, “Zâk wangât bâliġ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotġâ uap.” ⁸Oi Sakaioġâ kin Kembu itâ dukuip, “Kembu nânġâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenġâ a kanpitâ ziġġâbat. Oi a nâmbutġâ kât walâm betziġan mewan, zo yatik nânġâ hâuġâ mem zâi pam walâm ziġġâbat.” ⁹Sâi ko Yesuġâ arâpġâ itâ sâm dâzânġoip, “A zi Abaramġât kiunnâ. Zâk sot ambin murârâġâ, zen itârâġ sumbemġât siġġi ue. ¹⁰A bonġâ nâ a tâmbetagoagoġan ġâbâ kubikziġġâbam gem ġâwan. Kubikziġġa sumbemġât siġġi upi.”

A kât ziġġâziġġâġaġġât den sumbuġâ.

(Mt 25:14-30)

¹¹Yesu sot arâpġâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziġ itâ sâwe. “Anutu um topġan ândiândigât narâkġâ mâte uap.” ¹²Sâne zorat Yesuġâ den sumbuġâ itâ sâm dâzânġoip, “A patâ nâiġâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip. ¹³Âibam kore arâp bâzagât minduziġġâm kât ekap kânok kânok ziġġip. Ziġġâm itâ dâzânġoip,

‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ laġ kâri ġâbat.’ ¹⁴Dâzânġom ari kamân zorat mâirâpġâ, zen zâkkât âkonziġġip-kât kore a sâġongune âimġâ a kutâ patâġâren âim itâ dukuwe, ‘Mân kembu otġiġâbapġât nânġen.’ ¹⁵A patâ zo ari ko a kutâ zâk laġ hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamġâ kore a kât ziġġip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâziġġip, ‘Kât ziġġâwan, zo mem nepġâ tune dabutâ âsagiap?’ ¹⁶Sâi a nâiġâ gamġâ sâip, ‘Patâ, kât ekap kânok nigin, zorâġ târokwap bâzagât âsagiap.’ ¹⁷Sâi patânġâ itâ dukuip, ‘ġâ âlip uat. ġâ kore a âlipġâ, ġât ko kamân bâzagât zeġġât galem a op ândiban.’ ¹⁸Yatâ sâi kore a nâiġâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepġâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’ ¹⁹Sâi itâ dukuip, ‘Âlipġâ. ġâ kamân bâtnâmbut zeġġât galem a op ândiban.’ ²⁰Sâi kore a nâiġâ gamġâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbânġâ kâpim pa ziap. ²¹Nâ ġâġât topkâ itâ nânġan. ġâ a bâliġâ. ġâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutġâ ziġ tuune muyagei mimbatġât sâmat. ġâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutġandâ tuune bon mimbatġât sâmat. Zorat ġâġât keġġât op kâtkâ dâġâk pa taap.’ ²²Sâi patânġâ itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliġâ ġâ. Gikak den sat, zo mâburem dâġobâ. ġâ nâġât itâ nânġâmat. Nâ a bâliġâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitġâ nâmbutġandâ kârâm kâmitne bon oi nimbatġât sâman. ²³ġâ topnâ yatâ nânġâm kât ġiwan, zo kât a ziġġâna nepġâ tuune âburem ga târokwap membam.’ ²⁴Sâmġâ a kirâwe, zo itâ dâzânġoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo beġġan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’ ²⁵Oi ziġâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.’ ²⁶Sâne sâip, ‘Nâ dâzânġua nânġânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwâkġaġġâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo beġġan

mia yen ândibap. ²⁷ Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minziŋgâm gamjâ mâtenanâk zâŋgom nanŋânek.”

**Yesu zâk donŋi kwâkjan
Yerusalem kamânân zarip.**

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)

²⁸ Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otziŋgâm zarip. ²⁹ Âimjâ Oliwa bâkjan âim Betepage sot Betania kamân mâte otziŋgip. Oi arâp zeŋgâren gâbâ a zagât sâŋgonzâkom itâ sâip, ³⁰ “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimjâ donŋi sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anjâ kwâkjan mân tâtatjâ, zo unjakjâ. Oi zo olaŋ diim gâit. ³¹ Olanjâ a nâinjâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuniŋgâren nep muyagei zirat sap.” ³² Sâi azatjâ zet sâip dâp âi muyâgiwet. ³³ Donŋi olaŋ kiritâ mâirâpjanâ mâsikâzikâwe, “Wangât olaŋsâbot?” ³⁴ Sâne zikjâ sâwet, “Kembuŋâ nep muyagei zirat sap.” ³⁵ Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâziŋ donŋi kwâkan pamjâ Yesu aline donŋi kwâkjan zâi tâip. ³⁶ Zâim ari hâmbâziŋ mâtâbân lâŋgat âiwe. ³⁷ Oliwa bâkjan gâbâ giari a ambân kâmut gakânjâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâkjanŋâwe. ³⁸ Oi itâ sâwe, “Oe, a kutâniŋjâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâm âlip kwâkjanŋâm sâna. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâkjanŋânat. Sumbemân lumberjâ zimbap.” ³⁹ Sâm âine Parisaio a nâmbutjandâ a osetziŋan kin itâ dukuwe, “Patâ, arâpkâ sâna birânek.” ⁴⁰ Sâne sâip, “Nâ dâzâŋgua nanŋânek. Zen hirînsâne sâi ko kât ziŋ den sâm mâpâsenibe.”

Yesuŋâ Yerusalem kamângât iseip.

⁴¹ Yesu zâk âimjâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip.

⁴² Isemjâ Yerusalem mâirâp zeŋgât itâ sâip, “Lumberjâ ândim sâi ek nanŋâbe? Sinziŋ bâpsâsân, gât ko mân ek nanŋe. ⁴³ Gâtâm narâk nâin kâsaziŋâ gamjâ kamânziŋ dooŋgum ândine kwakpi. ⁴⁴ Mirâ kamânziŋ kom kindiŋkândaŋ tuum ziŋâ sot murarâpziŋâ zâŋgom mem nâi nâi otziŋgâne mirâ kamân kwamen zimbap. Wangât, Kembuziŋâ nâ zeŋgâren ga mân nek nanŋâwe, zorat kut nâi nâi zo muyageziŋgâbap.”

Yesuŋâ tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

⁴⁵ Den zo sâm nanŋâm tirik namin zarip. Zari kut nâi nâi anŋâgwanŋâ op kine itâ sâm moliziŋgip, ⁴⁶ “Namâ zirat Kembugât den kulem nâi ziap, ‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zeŋgât kât ki yatâ uap.” ⁴⁷ Sirâmjâ sirâmjâ Yesuŋâ tirik namin zâim den siŋgi âlip dâzâŋgom ândeip. Oi tirik namâ gâlem a sot pârâpziŋâ, zen kune buŋ upapkât den sâm kâtân urâwe. ⁴⁸ Yatâ sâne a ambân yenjâ, zen aksik Yesugât diŋâ nanŋâne imbanjâ opmâip, zorat pârâpziŋâ zeŋgâren kwagâwe.

Yesu sot a sâtjâ, zen den âraguwe.

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

20 Narâk nâin Yesuŋâ tirik namin a den siŋgi âlip dâzâŋgom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe, ² “Gâ dâtnângo. Njâigât sâtkât kut nâi nâi zo opmat? Njâinjâ yatâ upan sâm gigipkât opmat?” ³ Sâne Yesuŋâ dâzâŋgoip, “Nânŋoot den nâi mâsikâziŋga dâtnonek. ⁴ Yohane too sanŋon nep tuugip, zo nâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” ⁵ Yatâ sâi zen ziiŋak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, ‘Zen wangât diŋâ mân luwe?’ ⁶ Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a ziŋâ kâtjâ nanŋobi. Zen Yohanegât

nângâne propete bonjâ opmâip, zorat.”
⁷Zorat opnâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topnâ mân nângen.”⁸Sâne itâ dâzângoip, “Zo sâne sâi ko nângoot nâigât satkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzângobat.”

Waij nep galem a bâliñâ.

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹Yesunâ a ambân den sumbuñâ nâi itâ sâam dâzângoip, “A nâiñâ waij tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitnâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip.”¹⁰Oi bonjâ mimiñ narâknâ mâte oi kore a nâi bonjâ nâmbut mimbapkât sângongui arip. Âi taki galem a zinjâ kom molinetâ bet bâsañ gâip.¹¹Âburei mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip. Sângongui ari yatigâk kom moline bet bâsañ âbureip.¹²Oi mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip.¹³Yatâ utnetâ waij kâlam mariñandâ sâip, ‘Zi dap upat?’ Mariñangât nanñâ nâi ândeip, zo ziknâ nanñâ kânok. Oi umñâ zâkkâren kinmâip. Mariñandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sângongua ari ek âlip hurat kwâknangâbi.’¹⁴Oi galem a zen nanñâ ekñâ âragwârâgu op sâwe, ‘Zâknâ zi gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat ko koindâ kâlam zi nengât siñgi upap.’¹⁵Yatâ sâmñâ mem kâbakñem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariñâ zâk dap yatâ otziñgâbap?¹⁶Nânge. Zâknâ ga galem a zângoip mune kâlamñan galem a uñakñâ zâmbanbap.” Yesunâ yatâ sâi a ambân zen nângâm itâ sâwe, “Opon, zo nengâren zo yatâ mân âsagibap.”

¹⁷Sâne Yesunâ zingitnâ sâip, “Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zo topnâ dapkât?

‘Mirâ tuutuuj a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorânâ mem namin kwânângip.’¹⁸A nâi zâk kunkun zorân komñâ sâknâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorân a

nâi kwâknjan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.”

¹⁹Yatâ sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem a patâ, zen sirâm zorenâk gâsunam urâwe. Oi a ambân zengât keñgât op birâwe. Zen itâ nângâwe, “Yesunâ den sumbuñâ sâip, zo nengât op sâip.”

²⁰A patâ, zen Yesu gâsum kumbigât a sângonzângone tik ek molim ândiwe. A zo zinjâ târârak holi yatâ ândim Yesu denñâ sâknânâk sâam diim a kutâgâren âi pânam urâwe.²¹Den sâam mâsikâ okñangâm sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den târârak dâtnângomat. Oi patâ walâziñgâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonjanâk sâam kusikñan pâmat.”²²Zorat sâana nângânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”²³Sâne Yesunâ sarâziñangât topnâ nângâm sâip,²⁴“Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?” Sâi zinjâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.”²⁵Yatâ sâne dâzângom sâip, “Sisagât siñgi, zo Sisa pindâbi. Anutugât siñgi, zo Anutu pindâbi.”²⁶Yatâ sâi zen diñâ zo saanam a ambân mâtez-ijñan kwagâwe. Zorat den hâuñâ mân sâam diñâ mâpâsiwe.

Mom zaatzaatjagât Yesu mâsikâwe.

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷Zen âine Sadukaio a nâmbutñâ zen Yesugâren gawe. A zo zinjâ momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe.²⁸A zo zinj gam Yesu itâ sâam mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâam kulemguip, ‘A nâiñâ ambân memñâ katepnâ mân âsagei ândim moi munñandâ malâ zo mei âtânangât siñgi katep muyagibap.’²⁹Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ ambân mem kiun buj ândim moip.”³⁰Moi munñandâ malâ zo mem yatik kiun buj ândim moip.³¹Moi munñâ nâiñâ

yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziņ buņ mom nâņgâwe. ³²Munetâ bet ambân malâziņ zo moip. ³³Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuņan gâbâ za-atzaat narâkņan ambân zo nâigât ambân upap?”

³⁴Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Hanân zi a ambân miyaņgâme. ³⁵Narâk patin ko Anutuņâ nâņgâziņgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân miyaņgâbi. ³⁶Zen mumuņan gâbâ zaatņâ dum mân mumbi. Zen Anutuņâ nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. ³⁷Mumuņan gâbâ zaatpi, zo Moseņâ kârâp nak topņan âsagei egibân den zo sâm muyageip. Zâk Kembugât den itâ sâm kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zeņgât Anutu.’ Nâ zorat sa nâņgânek. ³⁸Anutu zâk mom buņ urâwe, zeņgât Anutu buņâ. Zâk wâgân ândie, zeņgât Anutu. Anutuņâ zeņgât nâņgi aksik patâ wâgân ândie.”

³⁹Yesu zâk yatâ sâm dâzâņgoi Kembugât gurumin den zorat galem a nâmbutņandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” ⁴⁰Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam keņgât op birâwe.

Yesu zikņak Kristogât mâsikâziņgip.

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹Yesuņâ itâ sâm mâsikâziņgip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkat? ⁴²Dawidi zikņak Psalm ekabân den nâi itâ sâm kulemguip, ‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâm dukui. ⁴³“Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziņga kiņgaņgât kombâņ upi.”’

⁴⁴Dawidiņâ Kristogât kembunâ sâip, zorâņ dap op kiunņâ uap?”

Kembugât gurumin a, zeņgât den girem sâip.

⁴⁵Oi a ambân mâteziņan arâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Kembugât gurumin a yatâ mân ândibi. ⁴⁶Zen hâmbâ kârep mem ândine a ziņ sombemân muyageziņgâm sâm âlip kwatziņgâbigât umziņ kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalem niniņ namin a sâtņâ tâtarân tâtnat sâme. ⁴⁷A yatâ zorâņ ambân malâ zeņgât mirâ kut nâi nâi laņ mime. Oi a ambân mâteziņan ninâu kârep sâm tosaziņ kwârakume. A zo zen gâtâm tosaziņaņgât hâuņâ yambâtņâ mimbli.”

Ambân malâ nâiņâ kâtņâ tirik namin pâip.

(Mk 12:41-44)

21 Yesuņâ siņâ pâi ari egi sikum a ziņâ Kembugât siņgi kât pane giari egi. ²Oi ambân malâ kanpitâ nâi, zorâņ gam kât kuriņâ zagât pai giari egi. ³Yatâ oi Yesuņâ ekņâ sâip, “Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorâņâ walâziņgap. ⁴Sikum a zen mamņâ âmbi zei ko nâmbutņik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtņâ pam naņgâm yenâk ândiap.”

Wesâk muyagibap.

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵A nâmbutņâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neuleņoot âlipņâ tuune hikpârâkņoot kirip.” Zo ek sâm kine Yesuņâ dâzâņgoip. ⁶“Narâk nâin kâsaziņâ gam namâ neuleņoot zi kândaņne giligâlâksâm buņ op naņgâbap.”

⁷Oi ziņâ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?” ⁸Sâne Yesuņâ itâ sâip, “Um gulip kwatziņgâbegât gasâziņ kârâm ândibi. A donjbeņņâ gam itâ sâbi, ‘Nâ Kristo. Bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsâņ, zo nâ.’ Nâmbutņâ itâ sâbi, ‘Narâkņâ mârur

mâte uap.' Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nângâne bonjâ buj upap. ⁹ Oi kâmbamgât den siŋgi nângâm mân keŋgât upi. Kut nâi nâi yatâ zo âsagibapkât sâsâŋ. Oi yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap."

¹⁰ Yatâ sâm sâip, "Hânjâ hânjâ, kâmutjâ kâmutjâ, zen kâsa op zimbi. ¹¹ Wâriŋ patâ mimbap. Pu sot mâsek patâ muyageziŋgâbap. Oi sumbemân wesâk imbânjâ muyagibap."

Den siŋgi âlipkât kâmbam muyagibap.

¹² "Yatâ mân âsagei zen gâsuziŋgâm zâŋgom moliziŋgâbi. Oi gâsâzâŋgom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diiziŋgâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otziŋgâbi. ¹³ Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsun ziŋgâbi. ¹⁴ A zengât mâteziŋan kin den dap sânat sâm mân nângâm kwâkâ upi. ¹⁵ Ninak den nângânâŋgâ âlipjâ ziŋga kâsarâpziŋjâ zen dinziŋjâ nângâmjâ mân kumbi.

¹⁶ Oi zorik bujâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziŋjâ, ziŋjâ sâne gâsuziŋgâm zâŋgobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutjâ mumbi. ¹⁷ A doŋbep zen kut-siŋginanŋgât opjâ um kâlak otziŋgâbi.

¹⁸ Yatâ otziŋgâne nânjâ galem otziŋga kâukziŋ sâmot nâi mân buj upap. ¹⁹ Zen kâtigem âim ândiândiziŋ muyagibi."

Yerusalemgât den.

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Kâsarâpziŋ zen gam Yerusalem kamân haamgune sâbi, 'Kamâniŋ patâ kândaŋne kwamen zimbapkât narâkŋjâ mâte uap.' ²¹ Oi Yudaia hânân ândibiŋjâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikŋan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiŋjâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkŋan ândibiŋjâ Yerusalem kamânân mân zâibi. ²² Narâk zoren tosaziŋjâ hâuŋjâ mâkâbapkât

narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonjâ muyagibap.

²³ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokŋjâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosagât hâuŋjâ Kembuŋjâ sâknam patâ ziŋgâbap. ²⁴ Oi kâsa ziŋjâ a ambân nâmbutjâ kâmbamjâ zâŋgom nâmbutjâ diiziŋgâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân nâin gâbâ um kâtik, ziŋ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziŋ âkâbap."

Narâk patâgât den.

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

²⁵ "Bet mirâsiŋ sot kâin sâŋgelak sen pupjâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutjâ kâmutjâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbâŋgum kwatmit patâ muyagei nângâne kwakmak oi keŋgât upi. ²⁶ Oi Anutuŋjâ sumbem mâŋgei olayanŋâm imbanjâ buj upap. Oi a ambân, ziŋ kut nâi nâi muyagibap, zorat nângâm kwâkâmjâ keŋgât opjâ munam op kinbi. ²⁷ Oi a bonjâ nâ unumunum kwâkŋan imbanjâ âsakŋânoot ga nikpi. ²⁸ Kut nâi nâi zo âsagei kâkpam ekŋjâ itâ sâbi, 'Gâsuniŋgâbapkât narâk mâte uap.'"

²⁹ Yesuŋjâ yatâ sâm den sumbuŋjâ nâi itâ târokwap dâzâŋgoip, ³⁰ "Zen dâgap nak ekŋjâ topjâ itâ sâme, 'Ilum burutuksâi maa narâk upâmap.' ³¹ Yatik kut nâi nâi san, zo muyagei ekŋjâ sâbi, 'Anutu um topŋan ândiândiŋ, zorat narâk mâte uap.'"

³² Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut nâi nâi san, zo muyagibap. ³³ Hân sot sumbem buj upabot. Nâgât den zo ko mân buj upap."

Um wâgân ândibi.

(Mk 13:33-37)

³⁴ "Sii nalem nem kut nâi nâi yenŋanŋgât nângâm ândine um nângânâŋgâziŋ buj oi narâk patâgât

mân nangâm ândine muyagei pârâkpm lâu taktak upegât gasâziņ kârâm ândibi. ³⁵Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziņ oi muyagibap. ³⁶Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kembuņâ imbâņâ ziņgi kut ñâi ñâi âsagibapkât sâsâņâ, zo âsagei ândine a bonņâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâm dâzângoip.

³⁷Yesu zâk sirâmân tirik namin den siņgi âlip dâzângom ândeip. Oi mirâ ñâtiksâi birâziņgâm Oliwa bâkņan zâi zemâip. ³⁸Mirâ haņsâi a ambân aksik zâkkât den nangânam tirik namin zâiwe.

Yudaņâ Yesu tirâpziņgobapkât sâip.

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

22 Yuda zengât kendon patâ kutņâ Pasowa, narâkņâ mâte oip. ²Tirik nama galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zengât keņgât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâm mâtâp kâruwe.

³Yatâ op ândine Sataņņâ Yesugât a ñâi kutņâ Yuda, Karioto kamânân gokņâ, zâkkât umņan giarip. ⁴Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zengât galem a patâ zengâren âim tirâpziņgoi gâsubigât dâzângoip. ⁵Oi zen nangâm umziņ âlip oi sâņgâņņâ kât pindâbigât sâwe. ⁶Sâne dînziņâ lum sâm kâtigem Yesu tigâk tirâpziņgobam ek kârum ândeip.

Yesu sot arâpņâ, zen kendon patâgât nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

⁷Kendonân nalem niniņâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamņâ kom gaam omarâwe. ⁸Oi Yesuņâ Petero sot Yohane itâ sâm sâņgonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtâņ tuubabot.” ⁹Sâi zikņâ itâ sâm mâsikâwet, “Mirâ ikâ zoren undat?” ¹⁰Sâitâ itâ sâm dâzâkoip,

“Nangit. Zet kamânân zâim a ñâi egitâ too âmaņoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot. ¹¹Zâim mirâ mariņâ itâ dukubabot, ‘Patâņâ gâgât itâ sap, “Mirâ umņâ ikâ zoren nâ sot arâpņâ Pasowa nalem ninat?’” ¹²Sâitâ zâkņâ mirâ umņâ patâ ñâi kian tâtatņâ kubikkubikņâ, zo tirâpziņgoi zoren nalem om kâtâņ tuubabot.” ¹³Zet âim Yesuņâ sâip dap muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtâņ tuuwet.

Pasowa nalem nem waiņ too ziņgi niwe.

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

¹⁴Nalem niniņâ narâkņâ oi ko Yesu sot arâpņâ zen nalem ninam zâiwe. ¹⁵Zâine Yesuņâ itâ sâip, “Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap. ¹⁶Nâ sa nangânek. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topņan zorat bonņâ, zo âsagibap.”

¹⁷Yatâ sâmņâ waiņ hâkop mem sâiwap sâm itâ sâip, “Zi mem nem angânek. ¹⁸Nâ dâzângobâ. Waiņ too dum mân nem ândia Anutugât um topņan ândiândiņ, zo muyagibap.” ¹⁹Den yatâ sâmņâ nalem ñâi memņâ sâiwap sâm mamuņ itâ sâm ziņgip, “Zi sunumnâ. Zo zengât siņgi san. Nâgât nangâm itâ nem ândibi.” ²⁰Nalem nine waiņ too hâkop mem ziņgâm sâip, “Hâkop ziren târotâroniņ irakņangât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zengât op hânân gibap.

²¹Oi nangânek. A kâsarâpņâ zengât berân nâbanbap, zâkņâ nâ sot tâtarân nalem ârândâņ mem nem tet. ²²A bonņâ, nâ mâtâp sâm niniņ, zoric âibat. Ka a ñâi tirâpziņgoi gâsunibi, yei, zâk hâuņâ yâmbâtņâ mimbap.” ²³Yatâ sâi arâpņâ zen kâmutziņan gâbâ ñâiņâ yatâ upap sâm mâsikâyangâwe.

Arâp zen den sârek âraguwe.

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

²⁴ Yesu arâpñâ, zen osetniñan gâbâ nñâiñâ patâniñâ upap sâam den sârek âraguwe. ²⁵ Utne Yesuñâ itâ sâam dâzân-goip, “Hân a kutâ, zen kore a gâsâzân-gome. A zâizâiñ, zen a yenñandâ sâam âlip kwatziñgâme. ²⁶ Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patâñâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtñandâ kore a yatâ op ândibap.

²⁷ Zen sânek. Ikâ zorân zâizâiñâ? Nalem yen tap niniñâ, zorân zâizâiñ mo nalem uuñâ, zorân zâizâiñ? Yen tap nimbap, zo zâizâiñâ nângâme. Nânâ ko zengât oserân kore a yatâ op ândian. ²⁸ Nâ hânân sâknam nângâm ândia nâ sot tap ek ândie. ²⁹ Oi Ibânandâ imbanñâ nigi a ambân zengât patâziñ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtñâ op ândibigât sâam ziñgan. ³⁰ Zorat nânâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâam kwâkâbi.”

Yesuñâ Petero girem den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

³¹ Yesuñâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubikñâ sâknâ birâme, zo yatik gâ Satangât bikñan zâibangât sap. ³² Oi nânâ ko nângâm pâlâtânñâ lorem buñ opapkât ninâu san, gât ko âburemñâ bukurâpkâ tânzângoban.”

³³ Sâi Peteronñâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” ³⁴ Oi Yesuñâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nângâ. Kurukñâ diñ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniñan.”

³⁵ Yatâ sâam sâip, “Nânâ sângonzângua kât sot irâ, ki pâke buñ âim zorat kâruwe?” Oi ziñâ sâwe, “Yatâ buñâ.” ³⁶ Sâne itâ târokwap dâzân-goip, “Narâk ziren ko a nñâi zâk kât zemñân-gap oi

mem âibap. Nñâi zâk irâ kat zemñân-gap oi gorem âibap. Nñâi zâk kâmbamgât sâu patâ buñ oi hâmbânñâ kwâkâm ziñgi sâu nñâi pindâne mem âibap. ³⁷ Nâ sa nângânek. Propete ziñ nâgât den kânñan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliñ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliñ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nângâbapkât narâk mâte uap.” ³⁸ Sâi arâpñâ ziñâ dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbamgât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipñâ.”

Gezemane kâlamân âiwe.

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu zâk nñâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâkñan zari arâpñâ zen molim âiwe. ⁴⁰ Zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ dâzân-goip, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.” ⁴¹ Yatâ sâam kât lum pâindâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâam ninâu sâip, ⁴² “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buñ oik. Oi nâgât den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴³ Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nñâiñâ gem gam imbanñâ pindâm mem kâtikñan kwâkñanqip. ⁴⁴ Umñan sâknam donbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorân hânân gei gilâm yatâ oip.

⁴⁵ Ninâu sâamñâ zaatñâ arâpñâ zengâren âim ziñgirip. Zen umbâlânñâ mem lotñan kwatziñgi uman ziwe. ⁴⁶ Zine Yesuñâ ziñgit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatñâ ninâu sânek.”

Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Yatâ sâam kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpñâ zengât bukuziñâ, kutñâ Yuda, zâkñâ kâdom otziñgi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânğanbapkât Yesugâren gâip. ⁴⁸ Gâi Yesuñâ itâ sâam dukuip,

“Yuda, Gâ wangât a bonjâ nâ lum mânjanim sâna gâsuninam ue?”

⁴⁹ Oi Yesugât a gakâjâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi ekjâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zângonâ?” ⁵⁰ Yatâ sâmjâ zengâren gâbâ nâinjâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapjâ kârâm kwâkip. ⁵¹ Oi Yesu zo ekjâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâm a zo kindapjâ mem târokwaip.

⁵² Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâukjâ, zen gâsunam gane itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zen nâgât dap nânge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi liŋgip kâlâuziŋoot mem ga gâsânoge?” ⁵³ Nâ zorat sa nângânek. Nâ sirâmjâ sirâmjâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtâtik mariŋangât narâk uap.”

Peteroŋâ Yesu kwâimbip.

(*Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ A ziŋ Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteroŋâ bet moliziŋgâm arip. ⁵⁵ Oi kâwali a zen dâmân kâliŋgen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetziŋan tâip. ⁵⁶ Tâi ko kore ambân nâinjâ ga ekjâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.” ⁵⁷ Sâi Peteroŋâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ zâk mân ekman.” ⁵⁸ Yatâ sâm mâik nâi tâi a nâinjâ ekjâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân gokjâ.” Sâi Peteroŋâ sâip, “Gâ sat, zo nâ bujâ.”

⁵⁹ Mâik nâi tâi a nâinjâ ga ekjâ sâm kâtigem sâip, “Perâkŋak, a zi zâk sot ândimap. Zâk Galilaia gokjâ.” ⁶⁰ Sâi Peteroŋâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kurukjâ diŋ sâip. ⁶¹ Oi Kembuŋâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembuŋâ den mârûm sâip zo nângip, “Kuruk diŋ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâmban.” ⁶² Den zo nângâm umjâ bâliŋj oi âkŋan âi girâp patâ iseip.

Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okŋangâwe.

(*Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24*)

⁶³ Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm siŋan gem dukum kuwe. ⁶⁴ Si sângân kwâtepkum komjâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâinjâ gogap, zo kutjâ sâna nângânâ.” ⁶⁵ Oi den bâliŋjâ nâmbutjâ dukuwe.

⁶⁶ Yatâ op kine mirâ haŋsâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, ⁶⁷ “Dât nângo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsun ningâ.” Sâne itâ dâzângoip, “Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe. ⁶⁸ Nâ mâsikâziŋga sâi ko den torenjâ mân dât nobe. ⁶⁹ Laŋ sa nângânek. Narâk zi a bonjâ nâ Anutu imbanjâ mariŋâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.” ⁷⁰ Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ?” Sâne zâkŋâ sâip, “Zo se, zo.” ⁷¹ Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Zikjâ lâuŋan gâbâ gâi nângen.”

Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.

(*Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38*)

23 Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe. ² Zâkkât mâterjan kin itâ sâm siŋan giwe, “A zirat topjâ itâ ziap. Zâk a donjeb um gulip kwatziŋgâmap. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzângoip. Oi zikŋangât itâ sâmmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

³ Sâne Pilatoŋâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesuŋâ sâip, “Sat, zo.” ⁴ Sâi Pilatoŋâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângom sâip, “Nâ a

zirat tosanâ kâruan.”⁵ Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotjâ dâzângoi hâninjâ dâp op laj kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

⁶Yatâ sânetâ Pilatonâ mäsikâzingâm sâip, “Zo Galilaia gokjâ?”⁷ Zâk zij yatâ sâne Pilatonâ nângâm Yesu zâk Herodegât nebân gokjâ sâm sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

⁸Herode zâk Yesu ekjâ umjâ âlip oip. Herode zâk Yesugât singi nângâm ikpam op ândeip. Oi kut nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip.⁹ Oi zâknâ Yesu den topjâ topjâ sâm mäsikip. Mäsiki ma hâuujâ mân mâburem dukuip.¹⁰ Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm sijan gem kirâwe.¹¹ Herode sot kâwali arâpnâ, zen Yesu sijan gem den gân okjangâwe. Oi Herodejâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ nâi gijangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe.¹² Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

¹³Pilatonâ tirik namâ galem a patâ sot a kâukjâ sot a yenjâ sâi gawe.¹⁴ Gane itâ sâm dâzângoip, “Zen itâ sâm a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umzijan gemap.’ Oi nâjâ zengât mâtezijan topjangât kârua buj uap.”¹⁵ Herode zâk yatik mäsiki buj oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosanandâ mumbapkât singi mân uap.¹⁶ Zorat sa kâwali a zijâ tâknâ lapitne olajbat.”¹⁷ Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olaj zingâmâip.

¹⁸Sâi a kâmut zij den kâtik sâm sâwe, “Zâk buj oik. Baraba ko olaj nijgâ.”

¹⁹Baraba zâk sot a nâmbutjâ, zen a kutâgât âkonziingi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutjâ zângone mune tâk namin zâambarâwe.²⁰ Oi Pilatonâ Yesu

olajbamjâ dâzângoip.²¹ Dâzângoi zen den yu kambâj sâm sâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.”²² Sâne Pilatonâ kwâkâzingi sâp karâmbut oi sâip. “Wan tosgât? Nâjâ nânga tosanandâ mumbapkât singi mân uapkât sandâ tâknak lapitjâ birâne âibap.”²³ Sâi zen kâtigem den kâtik sâm ziwe, “Poru nagân moik.” Sâm gulipmalip utne Pilatonâ dinziñâ lugip.²⁴ Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonâ sâm kwâkip.²⁵ Oi dinziñâ lum kâmbam ku a tâk namin tâip, a zo olaj zijgip. Ka Yesu ko mumbapkât sâm kwâkâm kâwali a zengât bitziñan pâip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)

²⁶Yesu diim mâtâbân âim a nâi muyagiwe, kutjâ Simon, Kirene hânân gokjâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumjâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtjan arip.

²⁷A ambân donjeb patâ molim âiwe. Ambân nâmbutjâ, zen umbâlâ op isem wejâ molim âiwe.²⁸ Yatâ utne Yesujâ puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziiñâ sot murarâpziñâ, zengât isenek.

²⁹Nângânek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziñâ buj sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’³⁰ Narâk zoren bakjâ zengât itâ sâbi, ‘Zen âbângum ge kwâratnângonek.’ Oi bakjâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângonek.’³¹ Kut nâi itâ zo nak wâgân okjange. Nak aronjâ, zo dap okjangâbi?”

³²Oi bâlij mâme a zagât diizikâm zâk sot zâkonam âiwe.³³ Oi âimjâ hân nâi kutjâ kâuk siñit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândâj zâkowe. Yesu zâk tânâmjâ, bâlij mâme a zet toren toren kwânângâzingâwe.³⁴ Utne Yesujâ

ninâu itâ sâip, “Ibânâ, a zi ziñâ kut ñâi ñâi ue, zi topñâ mân nângegât tosâziñ birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbânjângât opñâ wenzu pâne âsageip dâp miwe. ³⁵A donjeb patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziñâ ko mem ge kwâkwat den dukum siñan gem kirâwe. Itâ sâwe, “A nâmbutñâ tâmbetagonam utne tânzân-goip. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutuñâ gâsum sâlâp-kuip oi ko gem gâik.” ³⁶Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too kâlakñâ pindâm sâwe, ³⁷“Gâ Yuda zengât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.” ³⁸Yesugât poru nagân den ñâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zengât a kutâ.”

³⁹Bâliñ mâme a ñâi poru nagân kin betziñan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâknikñâ mâkâ.” ⁴⁰Yatâ sâi bâliñ mâme a nebutñandâ dukum sâip, “Net kâmbangât siñgi ârândân uenñâ Anutugât kenğât mân op sat? ⁴¹Net tosanikñangât dâp otnike. Ka a zi ko bâliñâ mân oip.” ⁴²Yatâ sâmñâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanğ-goot ândim, gâ nâgât nânğâban.” ⁴³Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkñak sa nânğâ. Itârân gâ nâ sot sumbem kamân âlipñan, Paradisi, zoren ândiban.”

⁴⁴Oi mirâ bâkñan oi mirâ sumunkom zeî ñâtâtik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip. ⁴⁵Oi tirik namin sâñgum patâ ñâi kirip, zo tânâmñan oloñ gei kwâkip.

⁴⁶Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

⁴⁷Oi kâwali a galem, zo ek nânğâm Anutu sâm âlip kwâkñangâm sâip, “A zi perâkñak tosanğ buñâ. Hâlâlû a.”

⁴⁸A ambân zo mindum kirâwe, zen ekñâ umbâla opñâ âiwe.

⁴⁹Yesu zikñâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âkñan kin igâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

⁵⁰A ñâi ândeip, kutñâ Yosepe. Kamânñâ Yudaia hânân tâip, kutñâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtñâ zengât kâmurân gokñâ. Oi a zo a târârakñâ. ⁵¹A sâtñâ zen Yesu kunam sâne nânği mân dâp oip. Zâkñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zo âsagibapkat nânğâm ândeip. ⁵²A zorân Pilatogâren âimñâ Yesugât kâmbârânjângât dukuip. ⁵³Oi Pilatonñâ nânğânjangi Yesugât kâmbârân makâmñâ sâñgum kâuñâ kâpimñâ kât mâtâpñan pâi zeip. Kât mâtâp zo anğ kendâm kubigâwe. Zo uñakñâ. Zoren mârûm a mân zâmbârâwe. ⁵⁴Yuda zengât kendongât kubikkubik narâkñâ oip.

⁵⁵Oi ambân nâmbutñâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâmbârânñâ kwagân ga pâip. ⁵⁶Oi kut ñâi ñâi zo ek nânğâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipñâ mem kubigâwe. Oi Yuda zengât kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

Yesu mumuñan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

24 Kendon âki ko mirâ hañsâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe. ²Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbakñine mâtâp pâronsâm kirip. ³Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâmbârân kârûm mân muyagiwe. ⁴Kârûmñâ imbanğziñ buñ oi kenğât op kin a zagât, hâmbâzikñâ âsakñâ tobat ñâi yatâ, zet ambân âiwe, zengât umziñ topñan kirâwet. ⁵Oi ambân zen kenğâtziñangât op pindiñsâm kine a zagât zorân itâ dâzânğowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuñâ zengâren kârue? ⁶Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap.

Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzângoip, zo nângânek, ⁷‘A bonjâ nâ bâliņ mâme zeņgât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

⁸Yatâ sâitâ ambân zen den zo nângâwe. ⁹Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den sinġi zo dâzângowe. ¹⁰Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamņâ. Zen aksik Aposolo den sinġi zo dâzângowe. ¹¹Aposolo zen den so nângâne bon buņ oi mân nângâm kwâtâtiwe. ¹²Ka Petero zâk zaatņâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimņâ pindiņsâm egip. Egi sâņgum kwamenâk zei egip. Oi kut ñâi ñâi âsageip, zorat nângâ kwâkâ opņâ kamânân âbureip.

A zagât Emausi kamânân âiwet.

(Mk 16:12-13)

¹³Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zeņgâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kârep buņâ, goot goot. ¹⁴A zagât zet mâtâbân âim kut ñâi ñâi âsageip, zorat den sâm âiwet. ¹⁵Sâm âim tâitâ Yesuņâ âim muyageziki ârândâņ âiwe. ¹⁶Zet sinzik mân ânâņgâripkât mân ek nângâwet.

¹⁷Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sâņgânzikņâ umbâlâ tobat op kirâwet. ¹⁸Oi zekâren gâbâ a ñâi kutņâ Keleopa, zâkņâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinġi nâņge. Gâ kânokņâ kamân ñâin gok, gât ko mân nângâm ândiat?”

¹⁹Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete gokņâ, zâkkât sinġi. Zâk Anutu mâteņan Propete patâ ândimņâ nep patâ tuum den imbaņâņoot dâtnâņgomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nâņgindâ imbaņâ oip. ²⁰Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm

kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. ²¹Nen ko zâkkât itâ nângâm ândiwen. Zâkņâ Isirae a bâliņan gâbâ olaņņingâbap. Sâm nângâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. ²²Oi itârâņ neņgâren gâbâ ambân nâmbutņâ den dâtnâņgone um kuņkuņ uen. Zen haņgât kwagân âim kâmbârâņ mân muyagem gam itâ se, ²³‘Sumbemgât kâwali a zagât, zet muyageningâm Yesu zaatsap sâm dâtnâņguabot.’ ²⁴Oi den zo nângâm neņgâren gâbâ a nâmbutņâ, zen ambân ziņ se, yatik âim muyagie. Oi zikņâ ko mân ikse.”

²⁵Yatâ sâm dukuitâ Yesuņâ dâzâkoip, “Propete zen den sâm kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nângâm kwâtâtiwe? ²⁶Propete zen Kristo sâknam nângâmņâ sumbem âsakņan bâgibapkât sâm kulemguwe. Anutuņâ nâņgip, yatik âsageip.” ²⁷Yatâ sâmņâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topņâ sâm muyagem zikip.

²⁸Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. ²⁹A zagât zo aņgân kârâņaņgâwet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârum ñâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nâņgâziki mirin zâiwe. ³⁰Nalem ninam ge tapņâ nalem mem sâiwap sâm mamuņ zikip. ³¹Yatâ oi sinzikņâ ânâņgâri ek nângâwet. Ek nâņgitâ zobâ buņ op arip. ³²Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinġi âlipkât topņâ dâtnâkoi umnik âbâņguap.”

³³Yatâ sâmņâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimņâ arâpņâ sot bukurâpziņâ mindum tatne muyageziņgâwet. ³⁴Muyageziņgitâ itâ sâm dâzâkowe, “Kembu zâk perâkņak zaatņâ Simoņ muyageņaņgip.” ³⁵Oi zet yatigâk mâtâbân Kembuņâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinġi dâzângowet.

Yesu zâk arâp muyageziŋgip.

(Mt 28:16-20; Mk
16:14-18; Yo 20:19-23)

³⁶ Arâp zen zorat den siŋgi sâm tatne Yesu zâk osetziŋan muyagem kinŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Umziŋ diim gei ândinek.” ³⁷ Zen eknâ pârâkpan keŋgât op sâwe, “Wâkeŋâ muyagem gaap.” ³⁸ Sâne dâzâŋgoip, “Zen wangât keŋgât op um zagât ue? ³⁹ Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunumnoot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo buŋâ.” ⁴⁰ Den yatâ sâm gutŋâ kiŋ bikŋan zo tirâpziŋgoip. ⁴¹ Oi sâtâre op diŋâ mân nâŋgâm pârâkpan tatne mâsikâziŋgâm sâip, “Nalem ŋâi zeŋgâren taap?” ⁴² Sâi saru zuuŋâ ŋâi oot sisiŋâ pindâwe. ⁴³ Pindâne mem mâteziŋan kin neip.

⁴⁴ Oi itâ sâm dâzâŋgoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzâŋgom ândiwan. Mosegât den sot Propete zeŋgât ekabân sot Psalm ekabân nâgât den kulemguwe, zo bonŋâ op naŋgâbap.” ⁴⁵ Oi Kembugât ekabân den ziap, zo sapsun ziŋgi nâŋgâm umziŋ pârõsâip. ⁴⁶ Oi itâ sâm dâzâŋ-

goip, “Kristo nâgât itâ kulemguwe. Nâ sâknam nâŋgâm momŋâ sirâm karâmbut tap zaatpat. ⁴⁷ Zorat ko kutsiŋginâ a hân dâp zeŋgâren ari umziŋ melâŋne Kembuŋâ tosaziŋ birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi. ⁴⁸ Zen kut ŋâi ŋâi âsageip, zorat siŋgi a ambân dâzâŋgom ândibi.

⁴⁹ Oi nâŋgânek. Ibânandâ kut ŋâi zo zeŋgât siŋgi sâm kâtigeip, zo sâŋgongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbaŋâ sâŋgongua zeŋgâren gibap.” (Zo Tirik Kaa-pum gibapkât sâip.)

Yesu zâk sumbemân zariŋ.

(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)

⁵⁰ Oi kamânân gâbâ diiziŋgâm âi Be-tania kamân gootŋan âim bikŋâ pam mâsop minziŋgip. ⁵¹ Mâsop minziŋgâm zâmbam sumbemân zariŋ. ⁵² Oi zen sâtâre op Yerusalem kamânân âburem âiwe. ⁵³ Âburem sirâm dâp tirik namin zâim Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkŋaŋgâwe.

Zo yatik.

Yesugât sinji âlip Yohanejâ kulemguip.

Yesu zâk Anutugât sât.

1 Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip. ²Topkwâkwatjâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. ³Sât zo Anutuñâ sâi kut nâi nâi aksik muyageziŋgip. Kut nâi nâi, zo zâk buñâ mân muyageip. ⁴Sât zâk ândiândigât mariñâ ândeip. Ândiândi zorâj a zengât âsakñâ op âsageziŋgip. ⁵Ŋâtâtikñâ âsakñâ kwâarakubam osim gâip.

⁶Anutuñâ kore a nâi muyagei ândeip, kutjâ Yohane. ⁷A zâkñâ âsakñangât den sâm muyagei a aksik âsakñâ mariñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât Anutuñâ sâŋgongoip. ⁸A zo, zâk âsakñâ mariñâ buñâ. Zâk yen âsakñâ mariñangât den sâm muyageziŋgâbam âsageip. ⁹Âsakñandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkñâ a kamân dâp âsageziŋgâmap. Zâk âsakñâ bonjâ uap.

¹⁰Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkñak mârur Anutugât sâtkât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân a ziñâ ekñâ topñâ mân nângâwe. ¹¹Zikñâ hânân gem gâi a ambân gakârâpnâ buku mân okñangâwe. ¹²Ka nâmbutjandâ buku okñangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbanâ ziŋgip. Nâmbutjâ zen zâkkât kutjâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen zo yatâ otziŋgâmap. ¹³Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuñâ sâi âsagime.

¹⁴Sât zâk a opñâ âsagem osetnijan ândeip. Âsagei nen neule âsakñâ igâwen. Âsakñâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanñâ kânok, zâkkât âsakñâ oip. Zâkñâ tânzân-

gozânngoŋ sot den bonjâ, zo mem gem gâip.

¹⁵Zâkkât topñâ Yohanejâ sâm muyagem itâ dâzânngoip, “Nâ zâkkât itâ dâzânngowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap.”

¹⁶Zâkñâ tânnânngom âim ândimap. ¹⁷Moseñâ girem den Anutugâren gâbâ mem niŋgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnânngonânngo sot den bonjâ mem niŋgip. ¹⁸A niñâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanñâ zâk Anutuyâk op ândeipñâ Ibânangât âsan topñan tâpmapñâ den sinjiñâ mem ge sâm muyageniŋgip.

Yohanejâ zikñâ topñâ sâm muyageziŋgip.

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)

¹⁹Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a ziñâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutjâ sâŋgonzânngone Yohanejâren gam, gâ wan a nâi, sâm mâsikâm sânetâ topñâ dâzânngoip. ²⁰Zâk topñâ mân kwâimbâm itâ sapsom dâzânngoip, “A bâlijan gâbâ mâkâziŋgâbapkât mârur sâsânj, nâ zâk buñâ. Nâ Kristo buñâ.” ²¹Sâi ziñâ mâsikâm sâwe, “Gâ Propete Elia?” Sânetâ sâip, “Nâ zâk buñâ.” Sâi sâwe, “Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?” Sâne dâzânngoip, “Buñâ.” ²²Oi ziñâ sâwe, “Gâ wan a nâi? Sâŋgonnânngone gen, zo zengâren âi dap sâm dâzânngonat? Gikangât dap sâmat?” ²³Sâne dâzânngom sâip, “Propete Yesaijanâ mârurjan den sâm kulemgoip, zo nâgâren bonjâ uap. Den zo itâ, ‘Barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek.’”

²⁴Sâi Parisaio a ziŋ sâŋgonzânngone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, ²⁵“Gâ Kristo buñâ, Elia buñâ, Propete zo buñâ oi wangât too sanjonziŋgâmat?” ²⁶Sâne Yohanejâ itâ sâm dâzânngoip,

“Nâ tooyâk sanjonzingâman. Ka osetz-
injan a nâi muyagem ândiap, zo mân ek
nânge. ²⁷ Zâk kândâtnan gam taap. Zâk
kâwali nâi zemnânngap. Nâ yatâ zorânj irâ
sikumnâ gorem aria mân dâp upap.”

²⁸ Kut nâi nâi zo Betania kamânân
Yodaņ too nâmbutken muyageip. Zoren
Yohaneņâ too sanjonzingâm ândeip.

Yohaneņâ Yesugât topņâ sâm muyagem dâzânngoip.

²⁹ Haņsâi Yesu gâi Yohaneņâ ekņâ
a itâ sâm dâzânngoip, “Iknek. Râma
gwamņâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân
dâp a zengât tosaziņ zâkkât kwâkņan
zâibap. ³⁰ Zâkkât op itâ dâzânngowan.
Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ
mân ândiwanân zâk ândeip. ³¹ Zorat zâk
patâ op walânim ândiap. Mârum nâ
zâkkât topņâ mân nânngâwan. Isirae a
den sinņiņâ dâzânngua nânngâbigât gamņâ
too sanjonzingâm ândiwan.” ³² Yohane
zâk yatâ sâm sâip, “Nâ Kaapumņâ
nii kembâ yatâ opņâ zâkkât kwâkņan
ge tâi egâwan. ³³ Nâ mârum mân ek
nânge sanjonnogip, Anutu, zâkņâ itâ
sâm dâtnogip, ‘Kaapumņâ a kwâkņan
ge pâmbap, zâkņâ Tirik Kaapum san-
jonzingâbap.’ ³⁴ Yatâ âsagei ekņâ itâ
dâzânnguan. Zi Anutugât nanņâ.”

Yesuņâ a nâmbutņâ gâsuzingip.

³⁵ Mirâ haņsâi Yohane sot azatņâ,
zen zorenâk âi kirâwe. ³⁶ Kinetâ Yesuņâ
zoren gâi Yohaneņâ ekņâ azatņâ itâ
dâzâkom sâip, “Egit. Ândiren zi râma
gwamņâ, Anutugâren gâbâ gok.” ³⁷ Sâi
zet den zo nânngâm Yesu kândâtņan
molim âiwet. ³⁸ Aritâ Yesuņâ puriksâm
zikitņâ sâip, “Zet wan kârum gabot?”
Yatâ sâi zikņâ ziiņ denân sâwet, “Raboni
(niin denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren
ândiat?” ³⁹ Sâitâ dâzâkoip, “Ga egit.” Sâi
zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiņ geibâ
sâi zet zâk sot âi ândeitâ nâtikisâip.
⁴⁰⁻⁴¹ A zagât gawet, zekâren gâbâ a nâi

kutņâ Andrea, Simoņ Peterogât munņâ.
Zâkņâ zorenâk âim âtânâ muyagem
itâ sâm dukuiip, “Net a bâliņan gâbâ
mâkâniņgâbapkât mârum sâsânj, Kristo,
zâk muyagiet.” ⁴² Yatâ sâmņâ Yesugâren
diigi âiwet. Oi Yesuņâ ekņâ itâ sâip, “Gâ
Simoņ Yohaneņâ nanņâ. Kutkâ Kepa san
(niin denân ko, kât kâtikņâ).”

Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.

⁴³ Mirâ haņsâi Yesu zâk Galilaia
hânân âibam Pilipo muyagemņâ itâ
sâm dukuiip, “Gâ târokwatnim molini.”
⁴⁴ Pilipo zâk Besaida kamânân gok.
Andrea sot Petero, zet zo gokņjik.
⁴⁵ Pilipoņâ Natanae muyagem itâ sâm
dukuip, “A zirat Moseņâ gurumin den
ekabân kulengoip. Mârum Propete a
zen yatik kulenguwe. A zâk muyagien,
zâk Yesu, Yosepegât nanņâ, Nasarete
kamânân gokņâ.” ⁴⁶ Sâi Natanaeņâ
itâ mâbureip, “Nasarete kamânân dap
yatâ a patâ âsagibap?” Sâi Pilipoņâ itâ
sâm dukuiip, “Ga eknan.” ⁴⁷ Yatâ sâi
Natanaeņâ Yesugâren ari ekņâ sâip,
“A zi Isirae a bonņâ. Umņan sarâ mân
ziap.” ⁴⁸ Yatâ sâi Natanaeņâ mâsikâm
sâip, “Dap yatâ opņâ topnâ nânngat?”
Sâi Yesuņâ sâip, “Pilipoņâ mân diigigi
wakum nak topņan kina geksan.” ⁴⁹ Sâi
Natanaeņâ itâ sâm dukuiip, “Patâ, gâ
perâkņak Anutugât nanņâ. Gâ Isirae
nenngât a kutâ patâ.” ⁵⁰ Oi Yesuņâ itâ
sâm dukuiip, “Gâ wakum nak topņan
taat, nânâ zo dâgoga nânngâm ko
nânngâm pâlâtân otnigat? Ek nânngat,
zo yenņâ. Kut nâi nâi patâ ek nânngâm
zâiban.” ⁵¹ Yatâ sâmņâ sâip, “Nâ
perâkņak dâgobâ. Sumbem pâroņsâi
Anutugât sumbem a, zen a bonņâ
nânngâren zâim gine zingitpi.”

Yesuņâ sâi toonâ waiņ oip.

2 Sirâm zagât âki Kana kamânân,
Galilaia hânân a ambân zagât
mâpotzikanam sii nalem mine gâip.

²Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop sâsânjan âiwen. ³Zoren mindum nalem sot waiñ nem tâindâ waiñ buñ oip. Buñ oi Yesu mamñandâ dukum sâip, “Waiñziñâ buñ uap.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, ⁴“O ambân, gâñâ nâ mân dâtnoban. Ninak nângâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.” ⁵Yatâ sâi mamñandâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.” ⁶Oi mirâ zoren âmaj kârep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbân kin bitziñ too sanjonñâ nalem namarâwe. Oi mirâ dâp âmaj yatâ kin ândeip. ⁷Oi Yesuñâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Too aam ga âmajân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmaj nâmburân kânok zo too piksâm nanqip. ⁸Yatâ utne ko itâ sâm dâzângoip, “Itârân zen torenñâ aam nalem galem agâren âinek.” ⁹Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonâ waiñ oi nalem galem anâ nemñâ waiñ zo waniñ gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmajân aam lokine giarip, zenak waiñgât topñâ nângâwe.) Nalem galem anâ a ambân meip, zo konsâi gâip. ¹⁰Gâi itâ sâm dukuip, “Kândom wâiñ naamñâ ziñgâne bet umziñ gulip upâ sâi waiñ naam buñâ, zo ziñgâmen. Gâ ko purikgurik opñâ waiñ naamñâ kwarakuna zeï bet muyagiat. Zo âlip uat.”

¹¹Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapñâ tuugip. Oi imbanñanñâ topñâ, zo mem kâkñan pâip. Oi arâpñâ nen zo ekñâ nângâm pâlatân kwâkñanñâwên.

¹²Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpñâ sot arâpñâ molim âiwen. Sirâm nâmbutñâ nen zoren ândiwen.

Yesu zâk Kembangât tirik namin zariip.

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pa-sowa, zo mâte upâ sâi Yesuñâ Yerusalem kamânân zariip. ¹⁴Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donjep zen râma, makau sot kembâ anğâgwanğâ utne a nâmbutñâ zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anğâgwanğâ op kirâwe. ¹⁵Yatâ utnetâ Yesuñâ ziñgitñâ tâkñâ mem a sot râma makau zânjom moliziñgi âine kât nep tuuwe, zengât kât mem lokim tâtatñâ kom kâbakñei giarip. ¹⁶Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen Ibânangât namin kut ñâi lañ utne anğâgwanğâ namâ uap. Kut ñâi ñâiziñ mem âinek.” ¹⁷Yesuñâ yatâ oi arâpñâ nen Kembangât ekabân den kulem ziap, zo nângâwên. Den zo itâ,

“Gâgât namâgât opñâ umnâ kârâp siap.”

¹⁸Oi Yuda a ziñâ itâ sâm mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatñâ top likuliku kulem ñâi tuuna iknâ.” ¹⁹Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kân-dañne nânñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat.” ²⁰Yatâ sâm dâzângoi sâwe, “Patârâpniñâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat sâm sat?” ²¹Ka Yesu zâk sâkñanğât op namin dâpkwap sâip. ²²Yesu ândim moi Anutunñâ mângei zari arâpñâ nen den zo nângâwên. Oi namâgât sâip, zo sot Kembangât ekabân zâkkât den nâmbutñâ ziap, zorat nânğindâ bonñâ oip.

Yesu zâk a neñgât topniñ ek nângâmap.

²³Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutñâ tuugi a ambân pisuk, ziñâ ekñâ zâkkât nângâne bonñâ oip. ²⁴Yesu zâk a zengât topziñ ek nângâmap, zorat op ko

a zengâren mân arip. ²⁵ Zâknâ a nâigât topnâ ek nângâbam a nâigâren mân mâsikâm nângip. Zâk ziknjak umziñan ek nângâm nanjip.

Yesu sot Nikodemo den den urâwet.

3 Parisaio a nâi ândeip, kutnâ Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip. ² A zorân nâtigân Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, nen gâgât topkâ nângen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top tuumat, zorat itâ nângan. Anutuñâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat.” ³ Sâi Yesuñâ mâburem dukuip, “Nâ perâknjak dâgobâ. Iñai zâk âsaâsagiñ uñaknâ mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topñan mân bagibap.”

⁴ Sâi Nikodemoñâ pârâkpm itâ sâm mâsikip, “A nâi mârum patâ opñâ dap op âsaâsagiñ uñaknâ âsagibap? Zâk mam kâmbonjan âburei dum zagâtñâ mimbap-kât sat?”

⁵ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâknjak dâgoba. Iñai zâk Kaapum sot too umñan mân âsagibapñâ Anutugât um topñan mân bagibap. ⁶ Agât kâmboyân âsaâsagiñ, zâk ayâk. Ka a nâi, zâk Kaapumñâ umñan muyamuyagiñ, zâk Kaapumgâren goknâ. ⁷ Zen âsaâsage uñaknâ âsagibigât sa nângâna mân kwakmak upap. ⁸ Pibâ zâk lañ komap. Oi kwamitñâ nângâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân nângâme. Oi nâi zâk Kaapumgâren muyageip, zâkkât topñâ yatâ.”

⁹ Sâi Nikodemoñâ mâburem itâ sâm dukuip, “Zo dap op yatâ orotñâ?”

¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip. “Gâ Isirae a zengât a sâtnandâ kwaksat? ¹¹ Nâ perâknjak dâgobâ. Nen kut nâi nâi ek nângâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinniñâ birâme. ¹² Nâ hânân Anutuñâ nep tuumap, zorat topñâ dâzângua mân nângâme. Oi sumbemân nep tu-

umap, zorat topñâ dâzângua dap dabân nângâne âkâbap? ¹³ A zengâren gâbâ nâinñâ sumbemân mân zarip. Ka a bonñâ nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan. ¹⁴ Mârum mirâ kamân kâtikñan Mosenâ mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonñâ, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. ¹⁵ Oi a zen nângâm pâlâtân kwatnibiñâ ândiândi kâtik muyagibi.

¹⁶ Anutu zâk a zengât umñâ donjeb gâsui nanñâ kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ nângâm pâlâtân kwatnimñâ mân tâmbetagobi. Zen nâ nângâm pâlâtân kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan. ¹⁷ Nanñâ nâ a zengât tosaziñangât sâm kwâkâbatkât buñâ. A tânzângobatkât Anutuñâ sângonnogi gem gâwan. ¹⁸ Oi nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapñâ zâkkât tosagât hâuñâ mân mimbap. Ka nâi zâk nanñâ nâ mân nângâm pâlâtân kwatnibapñâ tosa hâuñangât sinji op zimbap. Wangât, zâk Anutu nanñâ kânok, nâgât mân nângâm pâlâtân kwatnigip, zorat. ¹⁹ Hâuñangât topñâ itâ ziap. Âsakñâ nânñâ hânân ga a ziñ nâttâtkât nângâne bonñâ oi âsakñâ nâ kândâtnowe. Orot mâmeziniñ bâlîñâ zeip, zorat yatâ urâwe. ²⁰ Iñai zâk bâlîñâ opmapñâ âsakñâ kândâtkomap. Bâlîñandâ âsakñan muyagei ikpegât âsakñan mân gâmap. ²¹ Iñai zâk den bonñâ lubapñâ âsakñâ mâte upap. Oi kut nâi nâi opmap, zo Anutugât sâtkât opmap, zorat topñâ muyagibap.”

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

²² Yesu sot arâpñâ, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torenjan âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpñâ niñâ a ambân too sanjonziñgâm ândiwen. ²³ Yohane ko zâk hân nâi kutñâ Aenon, Salim kamân nanjâmñan zoren a too

sanjonzingâm ândeip. Zoren too donjeb zeipkât a zen zoren mindum gane sanjonzingip. ²⁴Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

²⁵Yuda a nâi sot Yohanegât arâp, zen bitziņ too sanjonsanjon zorat topnâ sâm âraguwe. ²⁶Oi ziņâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ Yodaņ too nâmbuten ândina a nâi muyagei topnâ dâtnânjain. Zâk narâk ziren ga a too sanjonzingi a donjebnâ zâkkâren arie.” ²⁷Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzânjoip, “Anutuņâ a nâi kâwali mân pindi zikņak dabân yatâ mimbap? ²⁸Nâ itâ sâm dâzânjowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâliņan gâbâ mâkâningâbapkat mârumsâsâņ, nâ zâk buņâ. Nâ Kristo buņâ. Nâ kândom okņanġâm gaan. ²⁹Ambân sinġi sâm pindâwe, zâkņâ ambân mariņâ. Oi ambân mem âkņâle patâ oi bukuņandâ nânġâm beknan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nânġâbatkât narâkņâ zo mâte uap. ³⁰Zâkkât ko zâizâiņ. Nâgât ko diim gibap.”

³¹Ubâ geipņâ walâningâmap. Hânân gokņandâ hânġât sinġi uen. Nen hânġât kut nâi nâi zorat den sâmen. Ka zâk ko sumbemân gâbâ geipņâ walâningâm nanġap. ³²Kut nâi nâi ek nânġip, zorat sinġi sâmap. Oi a zen zâkkât diņâ birâme. ³³Ka a nâmbutņâ ziņ diņâ nânġâme, zen itâ nânġâbi, “Anutuņâ sâi kâtikkâtigij ândiap, zâk diņâ zo tângumap.” ³⁴Anutuņâ a sângonguip, zâk Anutuġât denâk sâmap. Oi a yatâ zo ko Anutuņâ Kaapumņâ imbanâ pindâmap. ³⁵Anutu Ibânandâ nanġanġât umņâ gâsui zâkkât bikņan kut nâi nâi zo aksik pam nanġip. ³⁶Ĵâi zâk nanġâ nânġâm pâlâtâņ kwâkņanġâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârumsuyagiap. Oi nâi zâk nanġâ kândâtkom diņâ birâm ândibapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap. Buņâ. Anutuņâ kuk okņanġi tap zâibap.

Yesuņâ Samaria ambân nâi sot den den oip.

4 Parisaio a, zen Yesuġât itâ nânġâwe, “Zâkņâ a gâsâzânġom too sanjonzingap, zo Yohanegât kâmut walâzinge.” ²Den zo yen sâwe. Yesu zikņak a too mân sanjonzingip. Zâk yen sâi arâpņâ niņâ too sanjonzingâwen. ³Oi Kembuņâ den zo nânġâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip. ⁴Samaria hân mâtâp arip.

⁵Âimņâ Samaria hânân kamân nâi kutņâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanġâmņan hân nâi zeip. Mârumsanġan Yakoboņâ hân zo nanġâ Yosepe pindip. ⁶Too lâm nâi zoren zeip, kutņâ Yakobogât too lâm. Oi Yesu zâk mâtâp kârep âimņâ loreip. Oi mirâ bâkņan oi zoren takâm lâm ginņan ge tap nânġip. ⁷⁻⁸Yesu arâpņâ, nen nalem sânġân minam kamânân ârindâ Yesu zâk zikņik tâi Samaria ambân nâiņâ too aabam ġâip. ġâi Yesuņâ itâ sâm dukui, “Too nâi aam nina nimbâ.” ⁹Dukui ambân zorâņ sâip, “ġâ Yuda anâ, wangât Samaria ambân nâġâren toogât sat? Zo mân orotņâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorâņ den yatâ sâip. ¹⁰Sâi Yesuņâ itâ sâm dukui, “ġâ Anutuġâren gâbâ kut nâi ġâbap, zo sot nâġât topnâ mân nânġat. Nânġâm sâi ko nâġâren oletnina too takâtakâņ gibam.” ¹¹Sâi ambân zorâņ itâ sâm dukui, “Too lâm zi kârep. ġâ too aan âmaņ buņġât too takâtakâņ ikâ ġâbâ aaban? ¹²Sâkuniņâ Yakoboņâ too lâmniņâ zi esip. Oi zâk sot narâpņâ sot râma makau ġakârâpņâ, zen too zirik nem ândiwe. ġâ Yakobo walâm too takâtakâņ muyagibam sat?” ¹³Sâi Yesuņâ itâ sâm dukui, “Too zi sâumņâ nem zagât nem ândibi. ¹⁴Nâġât too ko nemņâ umġâ sânduksâbap. Ĵâi zâk too zo nimbapņâ toogât mân nânġâm ândibap. Nânâ too zo a nâi

pinda umjan too takâtakâj muyagem zeï a zo ândiândij kâtikjâ ândibap.”¹⁵ Sâi ambânjâ dijângât topjâ mân nângâm kwâkâmjâ itâ sâip, “Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nângâbat. Oi ziren âsâbâj toogât gâman, zo birâbat.”

¹⁶ Yatâ sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Âi apkâ sâna kândiangâm gâit.”¹⁷ Sâi ambânjâ sâip, “Nâ apnâ bujâ.” Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Gâ apkâ bujâ, zo âlip sat.”¹⁸ Gâ a bâtnâmbut mem birâziñgin. Oi irabot miat, zo apkâ bujâ. Zorat gâ den perâkjak sat.”¹⁹ Sâi ambânjâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a ñâi ândiat.”²⁰ Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpniñjâ, zen bakjâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâm sâme.”

²¹ Oi Yesujâ ambân itâ sâm dukuip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk ñâi mâte upâmap. Narâk zoren bakja ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk bujâ. Zoren mo zoren âlipjâ.”²² Samaria a, zen topjâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topjâ nângâm mâpâsimen. Oi Anutujâ kubikkubikniñjâ, zo Yuda a nengâren pâip.

²³ Narâk ñâi mâte upap. Oi zi mârûm mâte uap. Zoren kâmut gakârâpñâ bonjâ, zen Kaapum sot op umziñandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâpâseñjâgâbigât nângâmap.”²⁴ Anutu zâk Kaapum mân igikjâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opjâ mâpâsime. Yatâ upi, zo ko mâpâmâpâse bonjâ.”²⁵ Sâi ambânjâ itâ sâm dukuip, “Nâ nângan. A bâlijan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsâj, zâk gâbap. A zo muyagemjâ kut ñâi ñâi zorat sâm muyagem niñgâbat.”²⁶ Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “A zo, nâ.”

²⁷ Yatâ sâm tâi arâpñâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat

nângâm imbanjâniñ buj oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâsikânam nângindâ yâmbârei birâwen.”²⁸ Oi ambân zâk too âmaj birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzângoip,”²⁹ “Zen gam a ñâi zi iknek. Nâ kut ñâi ñâi orâwan, zo aksik sâm muyagem nanpap. A bâlijan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsâj, zo zi motjâi.”³⁰ Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe.”³¹ Gam tatne Yesu arâpñâ niñ itâ sâm dukuwen, “Patâ, nalem ne.”³² Sâindâ itâ sâm dâtnângoip, “Nalem tobat ñâi zemniçap, zo mân nânge.”³³ Zo yatâ sâi arâpñâ niñ itâ âraguwen, “Nalem zo ñâiñâ mem ga pindap?”³⁴ Sâindâ Yesujâ itâ sâm dâtnângoip, “Sanjonogip, zâkkât den lum nepjâ tuuman, zorâj nalemnâ uap.

³⁵ Zen itâ nângâme, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonjâ muyagibap.’ Ka nâjâ dâzângua nângânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiñ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zengât op sâip.)³⁶ Ijâi zâk nalem bonjâ mem mindubapñâ, zorat sângân mibap. Oi bonjâ zo ândiândi kâtikkât siñgi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zariç, zet ârândâj sâtâre upabot.”³⁷ Oi den ñâi Kembugât ekabân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ, ‘Ijâiñâ nep kârâm kâmitmap. Ijâiñâ ko bonjâ mei zâibap.’

³⁸ Nâjâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonjâ mimbigât sâm ziñgâwan. Mârûm a nâmbutjâ nep zo tuum ândinetâ bonjâ muyagei zen yen galem op bonjâ mem ândie.”

³⁹ Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâm dâzângoip, “A zi kut ñâi ñâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâm muyagiap.” Den zorat a ambân donjâpñâ Yesu nângâm pâlâtâj kwâkñangâwe.”⁴⁰ Yesujâ arâpñâ nen den dâtnângom tâi a ambân zij kamânân gâbâ gam Yesugâren takâm zen sot ândibapkât

dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip. ⁴¹ Yesuñâ sinji âlip dâzân-goi donbep patânâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴² Oi zen ambân zo itâ sâm dukuwe, “Kândom gâgât dengât op nângâm pâlâtân kwâkñangen. Irak ko niinjak diñâ nângâm itâ nângâm kwâtâtien. Zâk perâkñak a hân dap nenngât kubikkubik a op ândiap.”

Yesuñâ katep ñai mâsekñoot kubigip.

⁴³ Yesu zâk sirâm zagât ândimñâ Galilaia hânân arip. ⁴⁴ Yesu zâk zikñak itâ sâip, “Propete a ñaigât kutsinjinâ kamân toren toren lañ kârâm âimap. Kamârâpñâ zinâ ko zâkkât nângâne yennâ opmap.” ⁴⁵ Yesuñâ Galilaia hânân taki Galilaia a zinâ buku okñangâwe. Zen mârumñan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepñâ tuugi igâwe, zorat yatâ okñangâwe.

⁴⁶ Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi tooñâ waiñ oip, zoren dum âi takip. Kapenaum kamânân a sâtñâ ñai ândeip, zâkkât nanñâ mâsek op zeip. ⁴⁷ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânñâ nângâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nanñâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukuip. ⁴⁸ Oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nângâne bon upap?” ⁴⁹ Oi a sâtñâ zorân itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” ⁵⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nânji bon oi arip. ⁵¹ Zâk mâtâbân ari kore a zin gam sâwe, “Nangâ mârum âlip op taap.” ⁵² Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâzinji sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” ⁵³ Yatâ sâne a sâtñâ zâk topñâ itâ nângip, “Narâk zoren Yesuñâ sângonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpñâ, zen Yesu nângâm pâlâtân

kwâkñangâwe. ⁵⁴ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a ñai kubigip.

5 Yuda zengât kendon patâ ñai mâte oi Yesu zâk Yerusalem kamânân zari. ² Oi Yerusalem kamânân poñ kâtikñâ kirip, zoren mâtâp ñai kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat nanngâmñan too dengân ñai zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. ³⁻⁴ Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen ñâtâtik sot kin bitziñ bâlîñ sot sâkziñ giginâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a ñainâ narâk ñain ñain gem ga toin geim golanjoip. Yatâ oi mâsek a ñai kândom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo buñ oip.) Zorat zen too kwamit oi nângânat sâm mambât-marâwe. ⁵ Oi zoren a ñai zeip. Zâk kiñ bikñâ bâlîñ oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. ⁶ Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâm mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” ⁷ Sâi ko sâip, “Patâ, ñainâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a ñainâ walânim kek geimap.” ⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” ⁹ Sâi zorenâk sâkñâ âlip oi zaatñâ isen koremgâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

¹⁰ Zorat Yuda a nâmbutñâ zin a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârân kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. ¹¹ Sânetâ itâ sâm dâzânngoip, “Kubikni-gapñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” ¹² Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâm dâgogap, zâk kutñâ ñai?” ¹³ Sâne kubikñangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe, zengât oserân gâbâ tik arip. ¹⁴ Bet Yesuñâ a zo tirik namin muyagem girem den itâ dukuip, “Gâ sâkkâ âlip uap. Oi

kut n̄ai n̄ai yâmbâtŋâ muyagegibapkât bâliŋâ dum zagâtŋâ mân upan.”¹⁵ Sâi a zo Yesu ek n̄angâm âi Yuda a sâtŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “A kubiknigap, kutŋâ Yesu.”

¹⁶ Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtŋâ, ziŋ kâsa miŋaŋgawe.

¹⁷ Yatâ utne Yesuŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Ibânâ Anutu, zâk nep tok tuum ândim gâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan.”

¹⁸ Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutuŋâ ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtŋâ ziŋ n̄angâne bâliŋ oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

Yesu zâk hâuŋaŋgât den sâm kwâkâbapkât imbanâ zemŋaŋgap.

¹⁹ Yesu zâk itâ sâm dâzâŋgoip, “Nâ perâkŋjak dâzâŋgua n̄angâne. Nanŋâ nâ ninâ umgât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi ekŋâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nanŋâ n̄aŋ tuuman.

²⁰ Ibâ zâk nanŋâ nâ nek umŋâ n̄agâren kinmapkât nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zoric buŋâ. Nep zâizâiŋâ tirâpnogi zen ekŋâ n̄angâne imbanâ upap. ²¹ Zo itâ. Ibâ zâk a mumuŋâ m̄angiziŋgi zaat ândime. Nanŋâ nanŋâ yatik a mumuŋâ n̄ai m̄angibâ sâm m̄angibat. ²² Ibâ zâk nanŋâ nâ a zeŋgât topziŋ sâm kâkŋan kwatziŋgâbatkât nep zo sâm nigip. ²³ Zen Ibâ hurat kwâkŋaŋgâme, zo yatik nanŋâ nâ hurat kwatnibigât yatâ oip. Ijâi zâk nanŋâ nâ mân hurat kwatnibapŋâ Ibânâ s̄aŋgonnogip, zâk mân hurat kwâkŋaŋgâbap.

²⁴ Nâ perâkŋjak dâzâŋgua n̄angâne. Ijâi zâk dinnâ n̄angâbapŋâ s̄aŋgonnogip, zâk n̄angâm pâlâtŋ kwâkŋaŋgâbap. Oi a zo ândiândiŋ kâtikŋâ mem ândiap. Zâk mumuŋâ kândâtkum ândiândiŋ kâtikŋâ muyagiap. Zâk tosaŋaŋgât hâuŋâ mân mimbap.

²⁵ Nâ perâkŋjak dâzâŋgua n̄angâne. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkziŋ

wâgân umziŋ mumuŋ ândie, zen Anutu nanŋâ ninâ den n̄angâm umziŋ kubikaŋgi ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk n̄ai mâte upabân a mumuŋâ zo, ziŋâ Anutu nanŋâ n̄agât dinnâ n̄angâm zaat ândiândi kâtik ândibi. ²⁶ Ibâ zâk ândiândi mariŋâ ândiapkât nanŋâ nâ ândiândi mariŋâ op ândibatkât sâm nigip. ²⁷ Oi nâ a bonŋâ ândiangât a tosaŋi hâuŋaŋgât den sâm kwâkâbatkât sâm nigip. ²⁸ Zen den zo n̄angâne mân kwakmak upap. Narâk n̄ai mâte upap, narâk zoren a mumuŋâ hanzâŋgone zie, zen nânŋâ n̄agât den n̄angâmŋâ gwâlâ op zaat nangâbi. ²⁹ Ândiândi âlip ândiweŋâ dinnâ n̄angâm zaatŋâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutŋâ ândiândi bâliŋ ândiweŋâ zaatŋâ tosaŋiŋaŋgât hâuŋâ mimi.

³⁰ Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânangât sâtikât hâuŋaŋgât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuŋaŋgât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den buŋâ, s̄aŋgonnogip, zâkkât den.”

Anutuŋâ nanŋaŋgât topŋâ sâm muyagemap.

³¹ “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap. ³² Topnâ a n̄aiŋâ sâm muyagemap. Oi nâ n̄aŋgan, topnâ sâm muyagei bonŋâ uap.

³³ Zen Yohanegâren sâm mâsikâne n̄agât den bonŋâ sâm muyageip. ³⁴ Oi aŋâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ n̄angâm ândiândigât mâtâp lâŋbigât sâman. ³⁵ Yohane zâk kârâp âsakŋâ patâ op âsageziŋgip. Zen zâkkât âsakŋâ zo ek âkŋâlêm mâik n̄ai ândiwe.

³⁶ Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ buŋâ. Zo tobat n̄ai. Nepnâ tuuman, zorâŋ topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumŋâ bonŋâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap. ³⁷ Ibânâ s̄aŋgonnogip, zâk zikŋâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lâuŋan gâbâ gâi mân n̄angawe. Zen holi

tobatjâ mân igâwe. ³⁸Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtâj kwatnige, zorat topjâ itâ. Zen sânjonnogip, zâkkât dijâ umziñan mân pane zemap. ³⁹Zen Kembugât ekabân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Andiândi kâtikkât mâtâp zoren zei kârum muyaginâ.’ Oi zorâj nâgât topnâ sâm muyagemap. ⁴⁰Oi zen den zo sâlâpkumjâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Buñâ. Nâgâren mân game.

⁴¹Nâ anj sâm âlip kwatnibigât mân sâman. ⁴²Zenjât topziñ zitâ nânjan. Umziñ Anutugâren mân kinmap. ⁴³Nâ Ibânangât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a nâinjâ zikjâ umgât gâi zâk buku okñangâbi. ⁴⁴Zen ziiñak sâm âlip kwarangâm ândime. Kembuniñ kânok, zâknjâ sâm âlip kwatziñgâbapât mân nângâme. Oi dabân nângâm pâlâtâj kwatnibi? ⁴⁵Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk Ibâgâren nenjât sâm bâlip kwâpap.’ Yatâ buñâ. Zen Mosegâren pâlâtâj upme. Ka Mosenjâ zen sâm bâlij kwatziñgâbap. ⁴⁶Wangât, Mosenjâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. ⁴⁷Ka zen Mosegât den birâmjâ nâgât den dabân nângâbe?”

Yesujâ a 5 tausen nalem ziñgip.

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

6 Yesujâ den yatâ sâm nangâmñâ Galilaia saru kutjâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. ²Ari a ambân donjapjâ a sisi mâsek kubiz-ijngi igâwegât molim âiwe. ³Yesu zâk arâpñâ nen diiniñgi barin zâi tarâwen. ⁴Narâk zoren Yuda zenjât kendon patâ kutjâ Pasowa, zo mâte oip. ⁵A ambân donjap patâ gane Yesujâ ziñgitjâ Pilipo mâsikâm sâip, “Nalem ikâ gâbâ sânjân mem a ambân donjap patâ ziñgindâ dâpziñ upap?” ⁶Yesu zâk zo yatâ zo upat sâm nângi zei yen mâsikip.

⁷Oi Piliponjâ itâ sâm dukuip, “Kât 2 handeret yatâ zorâj kwâlâm ziñgindâ mân dâpziñ upap.” ⁸Sâi arâpñâ nenjâren gâbâ a nâi kutjâ Andrea, Simonjâ Peterogât munjâ, zâknjâ itâ sâip, ⁹“Katep nâi ziren ândiap. Zâknjâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâkñangap. Oi a ambân donjap patâ zirânjâ ziñgindâ dâpziñâ mân upap.”

¹⁰Sâi Yesujâ sâip, “A ambân dâzângone mindum ge tatnek.” Oi zoren hibuk hân lanjaat zeip, zorat kwâkñan a tenjâziñ 5 tausen yatâ zorâj ge tarâwe.

¹¹Yesujâ nalem zo memjâ sâiwap sâm a tarâwe, zo kâsâpkum ziñgip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum ziñgip. ¹²Nalem nem âkon opñâ Yesujâ arâpñâ itâ sâm dâtnângoip, “Buputjâ zen bâlij opapkât sândunek.” ¹³Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputjâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

¹⁴A amban zen sen mârât mân igikñâ, zo ekñâ sâwe, “Propete patâ a nenjâren âsagibapât sâsân, zo perâkñak a zi.”

¹⁵Oi zen Yesu haamgunjâ bitziñandâ gâsum a kutâ kwânângânâ utne ziñgit nângâm birâziñgâm zikñik barin zariñ.

Yesujâ saru kwâkñan lân lân arip.

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

¹⁶Mirâ nâtikisâisâi arâpñâ nen saru sâtnjan geiwen. ¹⁷Geimjâ Kapenaum kamânân âinam wangâyân zâiwen. Oi mirâ nâtikisâi ko ârindâ Yesu zâk zikñik zoren tâip. ¹⁸Oi pibâ kâtikñâ koi saru âbânjoi âiwen. ¹⁹Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmñan ârindâ Yesu zâk saru kwâkñan lân lân âim wangâ gootñan gâi ekñâ pârâkpam kenjât urâwen. ²⁰Yatâ oindâ Yesujâ nângon-sâm sâip, “Ninak gaan. Mân kenjât utnek.” ²¹Yesu wangâyân kopgâbapât sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

**A zen Yesu kulem sen
mârâtkât opnâ dukuwe.**

²² A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine haņsâip. Haņsâi itâ sâwe, “Muka nâtikksâi waņgâ kânok tâi ikxen. Zoren arâpnâ Yesu pam ziiņik arie.” ²³ Zo yatâ nâņgâm tatne Tiberia hânân gâbâ waņgâ nâmbutnâ Kembuņâ nalem ziiņgip, zoren takâwe. ²⁴ Takâne a ambân zen Yesu sot arâpnâ kâruziiņgâm waņgâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruziiņgâwe.

²⁵ Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemnâ itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ dâuņan zi gâin?” ²⁶ Mâsikâne itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ perâkņak sa nâņgânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat buņâ. Nalem ziiņga nem âkon urâwe, zorat molinige. ²⁷ Nalem nemnâ ândim mumbi, zorat umziiņ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziiņ pane zimbap. A bonņâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo ziiņgâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtikâtkât nalem, zo ziiņgâbat.” ²⁸ Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânan. Anutuņâ wan nep tuum ândinatkkât nâņgâmap?” ²⁹ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A sâņgonnogip, nâ nâņgâm pâlatâņ kwatnibi, zo Anutugât nep.” ³⁰ Sâi den itâ sâm dukuwe, “Gâ top likuliku kulem nâi tuuna ekņâ nâņgâm pâlatâņ kwatginat. Wan nep nâi tuuban? ³¹ Sâkurâpnij, zen Mose sot mirâ kamân kâtikņan ândim nalem kutnâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem nâi itâ ziap, ‘Sumbemân gâbâ nalem ziiņgi nem ândiwe.’”

**Nalem sumbemân gâbâ
gem gâip, zorat den.**

³² Oi Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Perâkņak sa nâņgânek. Sumbemân gâbâ nalem bonņâ, zo Mosenâ mân muyagem ziiņgip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonņâ

ziiņgâmap. ³³ Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem ziiņgâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonņâ uan.”

³⁴ Sâi itâ sâm dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niņgâmâmban.”

³⁵ Sâne itâ sâm dâzâņgoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nâgâren ga pâlatâņ upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi nâi zâk nâ nâņgâm pâlatâņ kwatnibap, zo ko toogât mân nâņgâbap.

³⁶ Nâ itâ dâzâņguan. Zen nâ neknâ mân nâņgâm pâlatâņ kwatnime. ³⁷ Ka Ibânandâ nâgât siņgi sâip, a ambân zo zen ko nâgâren gam naņgâbi. Oi a ambân ziiņ nâgâren gane mân moliziiņgâbat. ³⁸ Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât buņâ. Sâņgonnogip, zâkkât den lubatkât gewan. ³⁹ Ibânandâ a ambân nâgâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziiņ uandâ hângât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mâņgiziiņga zaatpi. Sâņgonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. ⁴⁰ Nanņâ nâ neknâ nâņgâm pâlatâņ kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nâņâ narâk patin mâņgiziiņga zaatpi.”

Yesu zâk ândiândi kâtikâtkât nalem

⁴¹ Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonņâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtnâ, ziiņâ nâņgâm bâliņ kwâkņangâwe. ⁴² Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topņâ nâņgâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanņâ.” ⁴³ Sâne Yesuņâ itâ dâzâņgom sâip, “Zen mân nâņgâne bâliņ oik. ⁴⁴ A nâi zik umgât nâgâren gâgaņ, zo mân taap. Ibâ sâņgonnogipnâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumuņan gâbâ mâņgibat. ⁴⁵ Propete zengât ekabân den itâ ziap,

‘Anutu zikņak a siņgi âlip dâzâņgoi nâņgâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ siņgi âlip dukui nâņgâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

⁴⁶ A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. ⁴⁷ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Ijâi zâk nângâm pâlâtâñ kwatnimapñâ ândiândi kâtik miap. ⁴⁸ Ândiândi kâtikât nalem nâ. ⁴⁹ Sâkurâpziñâ, zen mirâ kamân kâtikñan nalem kutñâ Mana, zo nem ândimñâ mom nanğâwe. ⁵⁰ Ka sumbemân gâbâ nalem nemñâ mân mumuñâ, zo ko nâgâren ziap. ⁵¹ Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat ñai zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtikñangât siñgi upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a ziñâ ândiândi muyagibigât ziñgâbat.”

⁵² Yuda a sâtñâ ziiñak itâ âragumñâ sâwe, “A zirâñâ dap op sunumñâ niñgi ninatkât sap?” ⁵³ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzânguan. Zen a bonñâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziñan ândiândi mân muyagibap. ⁵⁴ Ijâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapñâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumuñan gâbâ mâgia zaatpap. ⁵⁵ Nâgât sunumnâ, zo nalem bonñâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonñâ. ⁵⁶ Ijâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapñâ, zâk nâ sot pâlâtâñ op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtâñ op ândibat. ⁵⁷ Ândiândi mariñâ, Anutu Ibâ, zâkñâ sângonnogi gewangât Ibâ-nangât op ândiman. Oi ñai zâk nâ nini-bapñâ nâgât op ândiândiñ muyagem ândibap. Umñandâ nâ sot pâlâtâñ up-apñâ sumbegât siñgi upap. ⁵⁸ Sumbe-mân gâbâ nalem, zorat topñâ itâ ziap. Sâkurâpziñ Mana nalem niwe, zo yatâ buñâ. Zen nemñâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” ⁵⁹ Yesu zâk Kape-naum kamânân mâpâmâpâse namin ândim den zo dâzângoip.

Yesu zâk ândiândi kâtikât den mem gem gâip.

⁶⁰ Yesugât a ambârâpñâ, nenğâren gâbâ donbeppñâ den zo nângâm sâwe, “Den zi nângindâ yâmbâtñâ uap. Den zirat topñâ dap yatâ nângânat?” ⁶¹ Oi sâm âkon utne Yesuñâ umziñan ek nângâm itâ sâm dâzângoip, “Den zi nângâne bâliñ uap?” ⁶² A bonñâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap? ⁶³ Sâkkât sunum zorâñ ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapungât nep. Den dâzânguan, zo Kaapum sot ândiândigât den. ⁶⁴ Oi zenğâren gâbâ a nâmbutñandâ mân nângâm pâlâtâñ kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpziñgoi gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnângoip.

⁶⁵ Oi den ñai itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzânguan. Ibânandâ a ñai imbanñâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtâñ upap? Yatâ zo mân taap.”

⁶⁶ Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpñâ, nenğâren gâbâ donbeppñâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birângangâm âiwe.

Peteroñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

⁶⁷ Yatâ utne Yesuñâ arâp kiin zagât itâ sâm mâsikâniñgip. “Zen yatik nâbam ânam se?” ⁶⁸ Sâi Simoñ Peteroñâ itâ sâm dukui, “Kembu, nen gâ birâgim ñaigâren âinat? Gâ kânokñâ ândiândi kâtikât den mem ândiat. ⁶⁹ Nen gâ nângâm pâlâtâñ kwatgimñâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gain.” ⁷⁰ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpziñgowan. Oi dap yatâ zenğâren gâbâ a ñaiñâ Satangât a uap?” ⁷¹ Zâk Yuda, Simoñgât nanñâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin

zagât neŋgât kâmurân gokŋâ. Oi zâkŋâ ândim Yesu tirâpziŋgoi kâsarâpŋâ ziŋ gâsum kuwe.

Yesugât murâpŋâ, zen mân nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâwe.

7 Kwâkŋan Yerusalem kamânân Yuda a sâtŋâ ziŋâ Yesu kunam den sâne Yesuŋâ zorat siŋgi nâŋgâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. ²Yatâ oi Yuda zeŋgât hâmbâ silep kendon mâte oip. ³Yesu murâpŋâ, ziŋ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimŋâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ ziŋ ikpi. ⁴A ŋâi, zâk patâ upâ sâm nepŋâ tik mân tuumap. A mâteziŋan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.” ⁵Murâpŋâ zen mân nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâm yatâ sâwe. ⁶Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Narâk ziren zo mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap. ⁷A ziŋâ zen um kâlak mân nâŋgâziŋgâbi. Nâ ko ândi mâmanziŋ bâliŋâ, zo sapsuga um kâlak nâŋgânige. ⁸Zen ziŋjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.” ⁹Yatâ sâmŋâ Galilaia hânân ândeip.

Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.

¹⁰Yesu murâpŋâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikŋik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip. ¹¹Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumŋâ mâsikâyaŋgâm sâwe, “Zâk ikâ taap?” ¹²A yenŋandâ zâkkât den halop dorŋbep sâwe. Oi nâmbutŋandâ itâ sawe, “Zâk a âlipŋâ.” Sâne nâmbutŋandâ kwâkâm sâwe, “Buŋâ. Zâk a um gulip kwatziŋgâmap.” ¹³Oi Yuda a sâtŋâ zeŋgât keŋgât op Yesugât siŋgi den muyap mân sâwe.

Yesuŋâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.

¹⁴Kendon tânâmŋan Yesu zâk tirik namin zâimŋâ a Kembugât den sâm dâzâŋgoip. ¹⁵Den yatâ sâi Yuda a zen imbaŋâziŋ buŋ oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripŋâ den topŋâ zi ikâ gâbâ nâŋgâm sap?” ¹⁶Yatâ sânetâ Yesuŋâ itâ dâzâŋgom sâip, “Nâ den dâzâŋgoman, zo ninan gâbâ buŋâ. Sâŋgonnogip, zâkkât den. ¹⁷Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtŋâ lubapŋâ den zirât topŋâ nâŋgâbap. ¹⁸Ŋâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâkŋâ mem zâizâiŋ upap. Ka ŋâi zâk nep mar-iŋaŋgât sâtâre muyagibapkât nep tubap, zâkkât itâ nâŋgâbi, ‘Zâk sarâ buŋâ. Den bonŋâ sâmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

¹⁹Moseŋâ gurmin den sâm muyagem ziŋgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâttime. Yatâ opŋâ zen wangât nâgât denân kwap sâm nonam se.” ²⁰Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorâŋ gobigât se? Gâgât itâ nâŋgen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.” ²¹Sâne Yesuŋâ dâzâŋgom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue. ²²Sa nâŋgânek. Moseŋâ narâpziŋ kwabâ kwatziŋgâbigât sâm ziŋgip. (Oi zo Moseŋâ mân topkwâip. Sâkurâpniŋandâ mârur ŋâi topkwarâwe.) Oi nep zo tuutuunâ mâte oi kendonân tuume. ²³Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buŋ opapkât kendonân narâpziŋ kwabâ kwatziŋgâme. Nâ ko kendonân a kiŋ bik mumuŋ sâkŋâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige? ²⁴Zen den sâkŋik mân sânek. Nâŋgâm sâlâpkum ko bonŋâ sâbi.”

Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a ŋâi?”

²⁵Yerusalem kamân mâirâp nâmbutŋandâ itâ sâwe, “A kunam sâme, zo zirâ mo? ²⁶Zâk a ambân mâteziŋan

zi den muyap sâi patârâpniñandâ mân sâam kwâkâme. Zen topnâ nânngâne a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, zo mo dap? ²⁷ Buñâ motñâi. A zirat muyamuyagiñangât topnâ nânngen. Ka nñai gâbâpkât sâsân, zo âsagei zâkkât topnâ mân nânngânat.” ²⁸ Yatâ sâne Yesuñâ tirik namin kin den patâ itâ sâam dâzânngoip, “Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nânngen sâme. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâknâ sâñgonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nânngâme. ²⁹ Nâ ko zâknâ sâñgonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nânñâ zâkkât topnâ nânngâm kwâtâtian.”

³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânam sâwe. Oi kukuñangât narâknâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe. ³¹ Oi a yenñâ zeñgâren gâbâ dorjbeññâ Yesu nânngâm pâlâtân kwarâwe. Oi itâ sâwe, “A patâ gâbâpkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Buñâ. A zi aksik tuum nanngâmap.”

Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sâñgonzânngowe.

³² A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nânngamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sâñgonzânngowe. ³³ Yesuñâ itâ dâzânngom sâip, “Nâ narâk pânjkânok zen sot ândimñâ sâñgonnogip, zâkkâren zâibat. ³⁴ Oi zen kârûnim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?” ³⁵ Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâam âraguwe, “A zirân ikâ ari kârûnatkât sap. Yuda a bukurâpniñ Grik a hân toren toren zen sot ândie, zeñgâren âibam sap? Mo zâk Grik a zeñgâren âim den dâzânngobam sap? ³⁶ ‘Kârûnim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.’ Den zo wangât sap?”

Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.

³⁷ Yuda zeñgât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesuñâ zaat kin

den patâ dâzânngom sâip, “Nñai zâk toogât nânngamñâ nânngâren ga nimbap. ³⁸ Oi nñai zâk nâ nânngâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zim-bap. Kembangât ekabân den yatâ kulemgune ziap.” ³⁹ Yesu nânngâm pâlâtân kwâkñangâwen, nen Kaapumgât sinñi kwatniñgâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân niñgip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân niñgip.

A ambân zen Yesu topñangât sâam kâsâpagowe.

⁴⁰ A nâmbutñâ zen den zo nânngâm Yesugât itâ sâwe, “Perâknak, zâk Propete gâbâpkât mârûm sâsân.” ⁴¹ Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutñandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap? ⁴² Kembangât ekabân den nñai itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.” ⁴³ A zen Yesugât yatâ sâam kâsâpagowe. ⁴⁴ Oi nâmbutñandâ tâk namin pânat sâam yâmbârem birâwe.

A sâtñâ ziñ Yesu mân nânngâm pâlâtân kwâkñangâwe.

⁴⁵ Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zeñgâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?” ⁴⁶ Sâne kâwali a ziñâ sâwe, “Zâk den sâmap, zo yatâ a nñainâ mân sâmap.” ⁴⁷ Sâne Parisaio a ziñ itâ sâam dâzânngowe, “Zen a yenñâ yatik um gulip kwatziñgâp? ⁴⁸ A sâtñâ sot Parisaio a, neñgâren gâbâ nñai zâk sot pâlâtân uap? ⁴⁹ Zo buñâ. A yenñâ, zen ko Kembangât gurumin den mân nânngâme, zen simgât sinñi.”

⁵⁰ Yatâ sânetâ bukuziñâ nñai kutñâ Nikodemo, mârûm Yesugâren arip, zâknâ itâ sâam dâzânngoip, ⁵¹ “A nñainâ

zikjâ topnjâ mân sâi dap yatâ hâuņąęgât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân utnatkât gurumin den ekabân den ęai ziap.”

⁵² Yatâ sâi ko bukurâņjandâ Nikodemo den kârâņņoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokņâ? Kembugât ekabân sâlâpkum itâ nąņgâban, ‘Galilaia hânân Propete ęai mân âsagibap.” ⁵³ Oi zen kâsâpagom mirâziņan âim nąņgâwe.

Laņ mâman ambân ęai Yesugâren diim âiwe.

8 Yesuņâ Oliwa bâkņan zâi zeip. ² Mirâ haņsâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân doņbepņâ zâkkâren minduwe. Yesuņâ ge tapņâ Kembugât den sâm dâzâņgoip. ³ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân ęai a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamgum kin sâwe, ⁴ “Patâ, ambân zi a laņ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen. ⁵ Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtnjâ ząņgone mumbigât sâm gurumin den ekabân kulemgum ņiņgip. Oi gâņjâ ambân zâkkât dap nąņgat?” ⁶ Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nąņgâm denân pânâam sâwe. Sâne Yesu zâk pindiņsâm bikņandâ hânân kulemgum tâip. ⁷ Kulemgum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Zengâren gâbâ a ęai tosanjâ buņjâ, zâkņâ kâtnjâ topkwap koi ko kumbi.” ⁸ Yatâ sâm du pindiņsâm hânân kulemgum tâip.

⁹ A gawe, zen den zo nąņgâm patâziņjâ kândom ari kânok kânok ari ari âim nąņgâwe. Ambân zâk zikņik Yesugât mâteņan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. ¹⁰ “Ambân, a zen ikâ arie? ęaiņjâ hâuņąęgât den sâm siņgan giap?” ¹¹ Sâi ambânņjâ sâip, “Kembu, buņjâ.” Sâi itâ sâm dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ

mân sâm siņgan gian. Zorat gâ âi ândim bâliņjâ du zagât mân upan.”

Yesu zâk a hân dâp nengât kârâp âsakņâ op ândiap.

¹² Yesuņâ a den dum dâzâņgoip. Itâ sâm dâzâņgoip, “Hân dâp a zengât kârâp âsakņâ op ândian. Oi ęai zâk nâ molin-ibapņâ, zâk ęatâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakņâ tâkņąęgi ândibap.”

¹³ Sâi Parisaio a ziņjâ itâ sâm dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâm muyagiat, zorat nąņgindâ bon mân uap.” ¹⁴ Sâne Yesuņâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buņ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topņjâ nąņgâm den sâman. Zen ko zo mo zorat ârândâņ kwakme. ¹⁵ Zen sâkņik ekņjâ umņan bonņjâ zo mân ikme. Oi zen laņ sâme. Nąņjâ ko zengât topziņ mân sâman. ¹⁶ Oi zengât topziņ sâbat, zo ko bonņjâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sâņgonnogip, zâkņjâ betnan mei nep zo tuubat. ¹⁷ Zengât gurumin den ekabân den ęai itâ ziap,

‘A zagât, zikņjâ a ęaiġât topņjâ sâitâ nąņgâne bon upap.’

¹⁸ Nâ ninâ topnâ sâm muyagia Ibânâ sâņgonnogip, zâkoot yatik sâm muyagemap.”

¹⁹ Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâm dâzâņgoip, “Zen nâġât topnâ mân nąņgâme. Zen nâġât topnâ nąņgâm sâi ko Ibânąęgât topņjâ yatik nąņgâbe.”

²⁰ Yesuņâ den zo tirik namâ umņjâ ęai kât pâpanņan, zoren kin den dâzâņgoip. Oi zâk mumbapkât narâkņjâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

Ąņjâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân gokņjâ.

²¹ Yesu zâk den târokwapņjâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ zâmbam aria zen kârunimņjâ tosanjıoot ândim mumbi.

Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?”
²² Zo yatâ sâi ko Yuda a ziñâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk zikñâ agoyangâm mumbapkât sap?”
²³ Sânetâ Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen âmbiren gokñâ. Nâ ko uren gokñâ. Zen hân ziren gokñâ. Nâ ko hân zi gokñâ buñâ.
²⁴ Nâ zorat opñâ dâzânguan, Zen tosaziñoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanñâ ândim zâibat. Zen zo mân nângâm simbitkubi, zo ko tosaziñ zemziñgi mumbi.”

²⁵ Sâi ziñâ mâsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a ñâi?” Sâne Yesuñâ dâzângom sâip. “Topnâ dâzângom gâwan, zo bonñâ.
²⁶ Nâ zengât tosa sot hâuñangât den doñbep mem ândian. Sângonnogipñâ den bonñâ sâmap. Oi nâ den zâkkâren nângâwan, zorigâk a ambân dâzângoman.”

²⁷ Den zo Ibânangât op sâm dâzângoi zen mân nângâm kwâtâtiwe.
²⁸ Sâmñâ Yesuñâ târokwap itâ dâzângom sâip. “Zen a bonñâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nângâm birañbi. Oi ninâ umgât kut ñâi ñâi mân opman. Ibânandâ den sâm dâtnogip, zorik sâman, zo nângâm kwâtâtibi.
²⁹ Oi sângonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut ñâi ñâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.”
³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi a doñbepñâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

Yesugât den mem ândim dumun buj utnat.

³¹ Yesuñâ Yuda a nângâm pâlâtân kwâkñangâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonñâ upi.
³² Opñâ nâgât den bonñâ, zo nângâne mâkâziñgi dumunziñ buñâ, hâlâluyâk ândibi.”
³³ Yesuñâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? ‘Dumun buj ândibi.’”
³⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzân-

goip, “Nâ perâkñak dâzânguan. Ñâi zâk bâliñ opmap, zâk bâliñangât kore a upap.
³⁵ Kore a, ziñâ patâziñangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpñâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi.
³⁶ Zorat nâ nanñandâ olanziñga, zen perâkñak dumun buj ândibi.

³⁷ Zen Abaramgât kiurâp, zo nângan. Oi zen nâgât denñâ umziñan mân giari nonam se.
³⁸ Nâ Ibânangâren kut ñâi ñâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziñangâren kut ñâi ñâi nângâwe, zo upme.”
³⁹ Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen sâkuniñ Abaram.” Sâne Yesuñâ dâzângoip, “Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe.
⁴⁰ Anutugâren gâbâ den bonñâ nângâwan, zo dâzângoman. Oi ziñâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramñâ mân oip. Zen Abaramgât narâpñâ buñâ. Ibâziñâ, zâk ñâi.
⁴¹ Zen ibâziñangât orot mâme upme.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Nen a lañân gâbâ mân âsagiwen. Ibâniñ Anutu kânok.”
⁴² Sâne Yesuñâ sâip, “Ibâziñ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâkñâ sângonnogi gewan.

⁴³ Zen dap op ândine dinnandâ umziñan mân geimap? Nâ den sa zen kindapziñ angân kârâme, zorat ko yatâ upme.
⁴⁴ Zen ibâziñ Satañ. Zâkkât den lubigât umziñ kinmap. Zâk mârur ñâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonñâ kândâtkoipkât umñan den bonñâ ñâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariñâ. Zorat zâkkât orot mâmenñâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziñan den bonñâ mân gei ziap.
⁴⁵ Zorat nâ den bonñâ dâzângua dinnâ birâme.

⁴⁶ Zengâren gâbâ a ñâi nâgât tosa âlip sâbap? Buñâ. Nâ den bonñâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme?
⁴⁷ Ñâi zâk Anutugât siñgi upapñâ diñâ nângâbap. Zen Anutugât siñgi mân ândimeñâ diñâ birâme.”

Yesugât den mem ândim mân munat.

⁴⁸ Sâi Yuda a sâtjâ, zij kuk op itâ sâm bâlij kwâkņangâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ nengât kâmurân gok buņa. Gâ Samaria a. Wâkenjâ umgan giari ândiat.” ⁴⁹ Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ wâkenjâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâm bâbâlanj kwâkņangâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige.” ⁵⁰ Nâ kutsinginaņgât opņâ mân dâzângowan. Kutsinginaņgât den dâzângobap, zo nâi ândiap. Zâkņâ nâgât kutsingi, zo mem zâi pâmbap.

⁵¹ Nâ perâkņak dâzângua nâņgânek. Ņâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân mumbap.” ⁵² Yatâ sâi Yuda a zijâ itâ sâwe, “Wâkenjâ otgimap, zo perâkņak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Ņâi zâk nâgât den mem ândibapņâ mân mumbap.’” ⁵³ Sâkunijâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?” ⁵⁴ Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buņ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniņ sâme, zâkņâ kutsingina mem zâi pâmap.” ⁵⁵ Zen zâkkât topņâ mân nâņge. Nâņjâ ko zâkkât topņâ nâņgâm kwâtâtian. Nâ mân ek nâņgan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap. Nâ zâk nâņgâņņangan. Oi zâkkât diņâ mem ândiman.

⁵⁶ Sâkunzijâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorâņjâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.” ⁵⁷ Yatâ sâi Yuda a zij sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeiniņjâ Abaram egâwan sat?” ⁵⁸ Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkņak dâzângobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwaniņjâ ândim gaan.” ⁵⁹ Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâm kâtņâ mem kunâ sâne Yesujâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

A sen nâtâtik, zâkkât den sinji.

9 Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim gâip. ² Yesujâ a zo muyagei arâņņâ niņ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosgât yatâ muyageip? Zikņâ mo ibâ mam zekât?”

³ Sâindâ Yesujâ itâ sâm dâtnângoip, “Yatâ buņa. Zikņâ mo ibâ mam zekât tosgât buņa. Anutu imbanjâņgât topņâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip. ⁴ Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sâņgonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkņan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi?” ⁵ Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsakņâ op ândibat.”

⁶ Yesu zâk yatâ sâmjâ hânân tâpkum hân baņet mem golanjcum sen nâtâtik zo siņan saņgorip. ⁷ Itâ sâm saņgorip, “Gâ Siloam too dengânân âi too saņgonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niiņ denân ko sâņgongoip sâmen.)

⁸ Yatâ opņâ kamârâpņâ zijâ a zo ekņâ mâsikâyaņgâm sâwe, “Nalemgât oletniņgâmap, zi zâk mo nâi?” ⁹ Sâne nâmbutņandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutņandâ sâwe, “Zâk buņa. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikņak sâip, “Nâ ko zi.” ¹⁰ Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op siņgâ âlip uap?” ¹¹ Sâne itâ sâm dâzângoip, “A nâi kutņâ Yesu, zâkņâ hânân tâpkum hân baņet mem golanjcum sinnan saņgonņâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ Siloam dengânân âi too sâņgon.’ Oi nâ âi too saņgonsa sinnâ âlip oi eksan.” ¹² Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâkņâ sâip, “Nâ mân ek nâņgan.”

A siņâ âlip oip, zorat Parisaio zij den sâwe.

¹³ A sen nâtâtik op ândimņâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. ¹⁴ Oi

Yesuŋa baŋet golaŋkum siŋa saŋgorip, zo Yuda zengāt kendonān oip. ¹⁵ Zorat Parisaio a, ziŋa a zo māsikām sāwe, “Gā dap op siŋgā ālip uap?” Sāne itā sām dāzāŋgoip, “Zāk baŋet mem sinnan saŋgori nā āi too saŋgonsa sinnā ālip uap.” ¹⁶ Parisaio zengāren gābā nāmbutjandā itā sāwe, “A zo Anutugāren gokŋa buŋa. Zāk Kembangāt gurum den kom mātāp wālap. Zāk kendonān nep tuugap.” Sāne nāmbutjandā sāwe, “Zāk bāliŋ māme a āndim sāi nep itā zo mân tuubap.” Parisaio a, ziŋ yatā sām āragum kāsāpagowe.

¹⁷ Oi a siŋ bāpsāsāŋ kubigip, zo māsikām sāwe, “Siŋgā kubiksap, zorat gā dap nāŋgat?” Sāne zākŋa sāip, “Zāk Propete.” ¹⁸ Sāi Yuda a zen a zo sen ŋātātik āndimŋa ālip oip, zorat nāŋgāne bonŋa mân oi sāne ibā mamŋa, zet gawet. ¹⁹ Gāitā māsikāzikām sāwe, “Nanzikŋa sen ŋātātik muyageip, zi mo? Zāk dap op siŋa ālip uap?”

²⁰ Sāne ibā mamŋa, zik itā sāwet, “Zāk nannikŋa, zo nāŋget. Sen ŋātātik āsageip, zo nāŋget. ²¹ Ka dap opŋa siŋa ālip uap, zo mân nāŋget. Ijāiŋa kubiksap, zo mân nāŋget. Zāk katep buŋa. Mārum lāambarip, zorat ziŋak māsikāne topŋa dāzāŋgoik.”

²² Ibā mamŋa, zet Yuda a sātŋa zengāt kengāt opŋa yatā sāwet. Yuda a zengāt a sātŋa, ziŋ den itā sām āndiwe, “Ijāi zāk Yesugāt itā sābap, ‘A bāliŋan gābā mākāniŋgābapkat mārum sāsāŋ, zāk zo. Zāk Kristo.’ A yatā zo māpāmāpāse namin mân zāibapkat pāke pānat. A yatā zo kākabŋeŋgāindā nengāt kāmūrān mân tāpap.” ²³ Zorat opŋa ibā mamŋa zet kengāt op itā sāwet, “Zāk katep buŋa. Zāk mārum lāambarip, zorat ziŋa māsikāne topŋa sāik.”

²⁴ A sen ŋātātik op āndeipŋa ālip oip, zo dum diim gamŋa itā dukuwe, “Anutu māteŋan kin sarā mân sāban. Nen a zorat topŋa nāŋgen. Zāk bāliŋ māme a.” ²⁵ Yatā sānetā ko a zorāŋ itā sām

dāzāŋgoip, “A zo bāliŋa mo ālipŋa, zo mân nāŋgan. Sen ŋātātik āndiwanŋa sinnā ālip uap, zo nāŋgan.” ²⁶ Sāi dum māsikāwe, “Dap otgigap? Dap op siŋgā mânāŋgātsap?”

²⁷ Sāne a zorāŋa itā sām dāzāŋgoip, “Nā mārum dāzāŋguan. Zen wangāt kisaŋa dāzāŋgobatkāt se? Zen zākkāt a utnam se?” ²⁸ Yatā sāi ziŋa siŋan gem dukuwe, “Gā zākkāt a. Nen ko Mosegāt arāŋŋa. ²⁹ Mose zāk Anutuŋa den dukuip, zo nāŋgen. Ka a zi ikā mo ikā gābā āsagem gāip, zo mân nāŋgen.” ³⁰ Sāne a zorāŋ den itā māburem dāzāŋgoip, “A zi sinnā mânāŋgātsap, zākkāt topŋa kārune nāŋga imbaŋa uap. ³¹ Nen itā nāŋgāmen, ‘Anutuŋa bāliŋ māme a mân betziŋan memap. Ijāi zāk hurat kwākŋaŋgām diŋa lugi bekŋan mimbap.’ ³² Mārum hān āsageibān gābā a ŋāi zāk mam kāmboŋan gābā sen ŋātātikŋa āsagem kubikkubikŋa mân āsagei nāŋgāwen. ³³ Oi a zo Anutugāren gābā mân gāip sāi nep itā zo dap yatā tuubap?” ³⁴ Sāi den kārāpŋoot itā sām dukuwe, “Gā bāliŋ māme sot laŋ māman a zengāren gābā āsageinŋa dap yatā nen den topŋa dātnāŋguat?” Yatā sām kom kākabŋine ārip.

Yesu kāndātikom um ŋātātik āndiāndiŋ.

³⁵ A zo kākabŋine ari Yesuŋa nāŋgip. Oi a zo muyageŋgām itā sām māsikip, “Gā a bonŋa nāŋgām pālātāŋ kwākŋaŋgat mo?” ³⁶ Sāi a zorāŋa sāip, “Patā, sat, zo a ŋāi? Zo tirāpnona ekŋa nāŋgām pālātāŋ kwākŋaŋgābat.” ³⁷ Sāi Yesuŋa itā sām dukuip, “Gā eksat. Den dāgogan, zo nā.” ³⁸ Sāi a zorāŋa sāip, “Kembu, nā nāŋgām pālātāŋ kwatgigan.” Yatā sāmŋa um topŋan pindiŋsām māpāseip.

³⁹ Oi Yesuŋa sāip, “Nā topziŋ sām muyagibatkat hānān gewan. Zorat a ziŋaŋgāt nāŋgāne giginā oi sinniŋ ŋātātik sāme, zen sinziŋ ānāŋgāt āsakŋan bāgim

ândibigât gem gâwan. Oi a ziiņangât nânġâne zâizâiņ oi sinniņ âlipņik sâme, zen nġâtâtigân bagim ândibigât gem gâwan.”⁴⁰ Yatâ sâi Parisaio a ârândân kirâwe, zen nânġâmņâ sâwe, “Nen sen nġâtâtik nânġonsat?”⁴¹ Sâne Yesuņâ sâip, “Zen sen nġâtâtik ândim sâi tosaziņ buņ ândibe. Ka ziiņak sâme, ‘Nen sinniņ âlipņâ.’ Zorat tosaziņ zemziņġap.”

Râma zen mariziiņġât den nânġâme.

10 Yesuņâ den sumbuņâ nġai itâ sâip, “Nâ perâkņak dâzânġua nânġâneġ. Iġai zâk râma zeņġât poņ durubit zo birâm nġain ġâbâ loņġiņ bagibap, zâk kâmbu a op kut nġai nġai laņ memap.² Iġai zâk poņ durubirân ġâbik bagibap, zâk ko râma zeņġât galem a.³ Zâk ġai mâtâp galem a eġņâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziņâ diņâ tobat nânġâbi. Oi râma galem a zo râma kutziņan zânġonsâm poņan ġâbâ diiziiņġâm âibap.⁴ Râma ġakârâpņâ diiziiņġâm ġei kândom ari molim âibi. Diņ tobatņâ nânġâmegât molim âibi.⁵ Ka a nġai ġai diņ tobatņâ mân nânġâmņâ mân molibi. Buņâ. Zen keņġât op birâm âibi.”⁶ Yesuņâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topņâ mân nânġâwe.

Yesu zâk galem a âlipņâ.

⁷ Yatâ utne Yesuņâ dum dâzânġom sâip, “Perâkņak dâzânġua nânġâneġ. Râma zeņġât zâizâiņangât mâtâp, zo nâ.⁸ Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nġai nġai laņ mime. Zen ġanetâ râma zen zeņġât den mân nânġâwe.⁹ Mâtâp nâ. Iġai zâk nâġâren ġam bagibap, zâk mân tâmbetagoġap. Zâk bagimgagam naleġ muyagem nem ândibap.¹⁰ Kâmbu a zen ġa râma kâmbu mem zânġom tâmbetzânġogobigât ġame. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât ġâwan.¹¹ Nâ râma galem a âlipņâ. Galem a zâk galem

otziņġâm ândim râma ġakânġâ tâmbetagoġegât ândiândiņ birâġap.¹² Râma galem a bâliņâ, mariņâ buņâ, kât nep tuutuunġangât aņâ dâņ ġalemziņ mân opmappņâ wâu kâtikņâ ġai zâmbam âibap. Oi wâu kâtikņâ ġamņâ râma ziņġâm molziņġi siņsururuņ upi.¹³ A zo râma ġalem a bâliņâ. Zâk râma zeņġât ġirem mân upap. A zo kât mimbapġât nep tuumap.¹⁴ Nâ ko râma ġalem a âlipņâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nânġâm ândimet.¹⁵ Zorat dâp op nâ kâmurâpņâ zen sot âņak ândimen. Zorat na râma zeņġât opņâ ândiândinâ birâġat.¹⁶ Oi râma kâmut nġain nġain ândie. Zen poņ zi ġokņâ buņâ. Oi ninak ârândân diiziiņġâm ġa dinnâ nânġâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot ġalem a kânok yatâ muyagibap.¹⁷ Râma zeņġât op ândiândinâ birâġat, zorat Ibânandâ umņandâ ġasunimap. Nâ ândiândinâ birâmņâ dum mibat.¹⁸ Ândiândinâ zo a ziņ nonam dinnâ sâne mân birâġat. Buņâ. Ninak nânġâm birâġat. Ninak birâġat sot mimbatkât imbaņâ zemniġap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm niġip.”

¹⁹ Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nânġâm den sâm kâsâpagowe.²⁰ Oi a doņbepņâ itâ sâwe, “Wâkeņâ okņangi um ġulip uap. Den sâi wangât nânġe?”²¹ Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A wâkeņootņâ ândim sâi den itâ mân sâġap. Mo wâke nġaiņâ a sen nġâtâtik zen âlip kubikziņġâġap?”

Yuda a sâtņâ, ziņ Yesu kâsa okņangâwe.

²² Yuda a ziņ tirik namâņ mârur mârur miwe, zorat kendon narâkņâ mâte oip.²³ Maġ pateņ narâkņan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumindugât um patâ nġai kutņâ Salomo, zoren âim ġam kirip.²⁴ Oi Yuda a ziņ eġņâ mindum haamġum kin itâ sâm dukuwe, “ġa wangât topġâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliņan ġâbâ mâkâniņġâġap-

kât mârûm sâsân, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnânngo.”

²⁵Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ mârûm sâm dâzânngua mân nânngâwe. Ibânangât sâtkât nep tuuman, zorân topnâ sâm muyagemap. ²⁶Ka zen nâgât râma mân op ândiegât dinnâ mân nânngâme. ²⁷Râma gakânâ ândie, zen ziñgit holizij nânngâman. Oi ziñâ dinnâ nânngâme. Dinnâ holiñâ nânngâm mâtâbân molinime. ²⁸Oi ândiândi kâtik muyagem zingâ mân tâmbetagom ândim zâibi. Oi nâgât bitnan gâbâ a nâiñâ mâkâmâkân, zo mân taap. ²⁹Ibânandâ nâgâren zâmbarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâzingâm ândiap. Oi nâiñâ Ibânangât bikñan gâbâ mân mâkâbap. ³⁰Nâ sot Ibâ, net orot mâmenikñâ kânogâk ziap.”

³¹Yatâ sâi Yuda a ziñ kât dum mem kunam urâwe. ³²Yatâ utnetâ Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nep âlipñâ top topñâ Ibânâ mam otnigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtnjâ nonam se?” ³³Sâi Yuda a, ziñâ sâtnjan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat buñâ. Gâ ayâk ândiatñâ Anutu hutkum gikangât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” ³⁴Yatâ sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Kembugât gurumin den ekabân Kembugât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nânngâme mo buñâ? Den zo itâ,

‘Nânâ sâwan, Zen Anutu yatâ.’

³⁵(Oi Kembugât den kulem gulipkum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. ³⁶Zorat zen wangât itâ se, ‘Gâ Anutu hutkum sat.’ Anutuñâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nanñâ sa wangât zen den se?

³⁷Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nânngâne bon buñ oik. ³⁸Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât buñâ, nepnangât opñâ itâ nânngâbi. Ibâ-

nandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat topñâ nânngâbi.”

³⁹Yesuñâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâam dum sâne birâzingâm arip. ⁴⁰Birâzingâmñâ Yodañ too nâmbutken Yohaneñâ mârûmñan too sanгонzingâm ândeip, zoren âi ândeip. ⁴¹Zoren âi ândei a doñbep patâ ziñ Yesugâren ga mindum itâ sâwe, “Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nanñap.” Oi zoren a ambân doñbepñâ Yesu nânngâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴²(-)

Lasaro moip.

11 Betania kamânân a nâi ândeip, kutñâ Lasaro. Zâk sot ponâzatñâ Maria sot Mata, zen kamân zo gokñâ. ²Mariañâ mârûm Kembu too wârânñâ âlipñâ zorân sanñon ko kâuk sâmotñandâ kiñâ sângori âronñâ oip. Zâkkât munñâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. ³Mâsek op zeip ponâzatñâ zet Yesugâren den itâ sâm pâitâ arip, “Kembu, gâ nânngâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap.” ⁴Den zo pâitâ ari Yesuñâ nânngâmñâ itâ sâip, “Mâsek zorat bonñâ mumbapkât buñâ. Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât âsagiap. Anutu nanñâ nâgât imbanñâ âsagei ekñâ hurat kwatnibi.”

⁵Mata sot gatñâ sot Lasaro, zengât Yesuñâ umñâ tâip. ⁶Oi mâsekât sinji nânngâmñâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. ⁷Sirâm zagât ândimñâ arâpñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Gane Yudaia hânân âburem âinâ.”

⁸Sâi arâpñandâ itâ sâwen, “Patâ, mârûm Yuda a ziñ kâtnjâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinatkat sat?” ⁹Sâindâ Yesuñâ dâtnânngom sâip, “Mirâ hanñsâm zeip kek mân nâtatiksâbap. Nepnâ hânân tuum kwâkâbatkât narâkñâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zimbap, zorân mân kom subap. Zâk âsakñan kut nâi

njâi ek nângâm âibap. ¹⁰ Njâi zâk njâtigân mâtâbân âim âsakjâ kârum âi kom subap.”

¹¹ Yatâ sâmnjâ den itâ târokwap dât-nângoip, “Bukuniņ Lasaro, zâk uman ziap. Nâ âi mângibat.” ¹² Yatâ sâi ko arâpnâ niņ itâ sâwen, “Uman zemņâ âlip upap.” ¹³ Yesu zâk mumuņangât den sumbuņâ sâi nen umangât nângâwen. ¹⁴ Zorat Yesuņâ sâm kusikņan kwap dâtnângoip, “Lasaro muap. ¹⁵ Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât umnâ âlip uap. Zen nângâm pâlâtâņ kwatnim kwâtâtibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ.” ¹⁶ Sâi ko Yesugât arâp neņgâren gâbâ a njâi Toma, zâk booboo a konsâmarâwen, zâkņâ bukurâpnâ itâ sâm dâtnângoip, “Nen zâk sot ârândâņ arindâ a sâtnâ ziņ nâņgonetâ mumat.”

Yesu zâk zaatzaat sot ândiândi mariņâ.

¹⁷ Lasaro moi kât mâtâpņan pane sirâm kimembut zei Yesu âi takip. ¹⁸ Betania kamân zo Yerusalem kamân nângâmņan tâip. ¹⁹ Zobâ Yuda a doņbep Mata Maria munzikņâ moip, zorat sâņgân ninam Betania kamânân âi tarâwe. ²⁰ Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nângâm ari Maria ko mân nângâm mirin tâi Mataņâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

²¹ Muyagemņâ itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap. ²² Oi irabot zi gâgât nâņgan. Gâ wan mo wangât Anutugâren ninâu sâna nâņgâgibap.” ²³ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumuņan gâbâ zaatpap.” ²⁴ Sâi Mataņâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nâņgan.” ²⁵ Sâi Yesuņâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi mariņâ, nâ. Zorat njâiņâ nângâm pâlâtâņ kwatnibap, zâk momņâ zaat ândiândiņ kâtik ândim zâibap. ²⁶ Oi njâi zâk wâgân ândim nângâm pâlâtâņ kwatnibap, zâk

mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nâņgâna bon uap?”

²⁷ Sâi Mataņâ sâip, “Zo nâņgan. Oi gâgât itâ nâņgan. A bâliņan gâbâ mākâniņgâbapkât mârurum sâsâņ, zo gâ. Anutugât nanņâ hânân gibapkât sâsâņâ, zo gâ. Zorat umnandâ nângâm pâlâtâņ kwatgigan.”

Yesu umņâ bâlei iseip.

²⁸ Den Yatâ sâm birâm âi gatņâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikņâ gaap. Oi gâgât sap.” ²⁹ Sâi Mariaņâ nângâmņâ kârâpņoorâk zaat Yesugâren arip. ³⁰ Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip. ³¹ Mariaņâ kek zaatņâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

³² Maria zâk âim Yesu ekņâ kiņ topņan ge pindiņsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.” ³³ Yatâ sâm isei Yuda a ambân molim âiwe, zen bekņan mem isewe. Isene Yesuņâ ziņgitņâ umņâ bâliņ oip.

³⁴ Yesu zâk mäsikâziņgâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi ziņâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.” ³⁵ Sâne Yesu zâk iseip. ³⁶ Oi Yuda a ziņâ ekņâ sâwe, “Iknek, zâkņâ umņandâ gâsum biranņmap.” ³⁷ Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A sen njâtâtik siņâ mânâņgâriņņâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

Lasaro zaarip.

³⁸ Yesuņâ umņâ bâliņ oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpņan pane zei kât pâtâ mem mâtâpņan pam dooņguwe. ³⁹ Zorat Yesuņâ itâ sâip, “Kât mem kâbakņinek.” Sâi a mumuņâ zorat ponâņâ, Mataņâ itâ sâm dukuip, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârurum kârok uap.” ⁴⁰ Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Den dâgogan, zo mân nâņgat?”

Gâ nângâm pâlâtâŋ kwatninandâ Anutu imbanâŋanġât topŋâ muyagei ikpan.”

⁴¹Yatâ sâi ko kât mem kâbakŋine ari Yesuŋâ siŋâ sumbemân ekŋâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nâŋgat, zorat sâi-wap san. ⁴²Gâ narâk dâp ninâunâ nâŋgâmat, zo nâŋgan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nâŋgâbigât itâ san. Gânâ sâŋgonnona gewangât umziŋandâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

⁴³Yatâ sâmpŋâ den kâtik sâmp kon-sâip, “Lasaro, gâ gem ga.” ⁴⁴Sâi mumuŋandâ zaat gâip. Oi mârûm kiŋ bikŋâ sâŋgum kâpiwe. Si sâŋgânŋâ kâpiwe, zorat Yesuŋâ dâzânġoip, “Sâŋgum olaŋ birânek.”

Yesu mumbapkât sâmp kâtâŋ urâwe.

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ doŋbepŋâ Yesu kut ŋâi ŋâi oip, zo ekŋâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwarâwe. ⁴⁶Nâmbutjandâ ko Parisaio zengâren âim Yesuŋâ kut ŋâi ŋâi oip, zorat den siŋgi sâmp dâzânġowe.

⁴⁷Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nâŋgâm sâne a sâtŋâ mindune itâ dâzânġom sâwe, “A zi kulem top top tuugapkât dap utnat? ⁴⁸Nen ek mân nâŋgânâŋgâ utnat, zo ko a pisuk patâ ziŋ zâkkâren âimŋâ nenġât a kutâ sâne Roma a ziŋ kuk opŋâ gam nâŋgone mom nanġindâ tirik namâ zi kândaŋbe.”

⁴⁹Yatâ sâne zengât buku ŋâi kutŋâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâkŋâ itâ sâip, “Zen um nâŋgânâŋgâziŋ buŋ ândie. ⁵⁰Zen itâ mân nâŋge. A kâmut nen mom nanġâbe-mġât nenġât hâuniŋâ a kânokŋâ moi âlip upap.”

⁵¹Den zo zik umġât mân sâip. Kendon patâ zorat umŋan zâk tirik namâ galem a patâ zengât patâziŋâ ândeipkât Anutuŋâ sâi kânjan den zo sâip. (Yesu zâk perâkŋjak Yuda a kâmut, zengât op mum-

bapkât sâmp pindâpindâŋ. ⁵²Oi Yuda a zengârâk buŋâ, Anutuġât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziŋi kâmut kânok ândibigât sâmp pindâpindâŋ.)

⁵³A patâŋâ Yesuġât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtŋâ zen Yesu kumam den sâmp mâtâp kârûm ândim gawe. ⁵⁴Zorat Yesu zâk mulukŋem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nanġâmŋan kamân ŋâi tâip, kutŋâ Epraim, zoren arâpŋâ diiniŋgi âi ândiwen.

⁵⁵Oi Yuda zengât kendon patâ kutŋâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a doŋbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziŋ kubiknam zâiwe. ⁵⁶⁻⁵⁷Mârûm tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziŋ den itâ sâmp dâzânġowe, “Ŋâiŋâ Yesuġât tâtat mâmenâ ek nâŋgâmŋâ ga dâtnânġoik. Dâtnânġoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârûmŋâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyanġâm sâwe, “Zen dap nâŋge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buŋâ?”

Mariaŋâ Yesu too wârân âlip sanġorip.

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

12 Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zei Yesuŋâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârûm Lasaro mumuŋan gâbâ mânġei zaarip. ²Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Mataŋâ tokim pâi Lasaro ârândâŋ tap niwe. ³Tatnetâ Mariaŋâ kwâip belo ŋâi too wârânŋâ âlipŋâ, sâŋgân zâizâiŋ, zo mem Yesu kiŋjan sâŋgonŋâ kâuk sâmotjandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipŋâ gam zeip. ⁴Oi arâpŋâ nenġât buku ŋâi Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ŋâin Yesu tirâpânġoi gâsum kuwe.), zâkŋâ itâ sâip, ⁵“Too wârân âlip, zorânŋâ sâŋgân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziŋgi dâp opap.” ⁶Zâk a kanpitâ zengât mân nâŋgâm sâip. Zâkŋâ mindum kât

pâpanjanggât irâ, zo zâknâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

⁷Sâi Yesuñâ itâ sârn dâtnânngoip, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanjori mua hanobi, zorat opnâ kânjan sanjonngap. Zâk âlip uap. ⁸A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

A sâtñâ zinj Lasaro kumbigât sârn kâtân urâwe.

⁹Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donjbepon zâkkât sinji nânngâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumujan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. ¹⁰⁻¹¹Yuda a donjbepon Lasarogât den sinji nânngâmñâ Yesu nânngâm pâlâtân kwâknjanngawe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, zinj Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹²Mirâ hanjâi a donjbepon kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne sinji nânngawe. ¹³Den yatâ nânngâm sâtâre op gâmalem sot gâlânngât iinjâ namuñ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam ningat. Nen sârn âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ.”

¹⁴Yesu zâk donji sigan muyagem kwâknjan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

¹⁵“Yerusalem kamân, Sionj mâirâp, zen mân kenngât utnek. Iknek. A kutâ patâzin gaap. Zâk donji sigan zorat kwâknjan gaap.”

¹⁶Narâk zoren arâpnâ nen den zorat topnâ mân nânngawen. Yesu momnâ zaat

sumbemân zari, zoren itâ nânngawen, “Zo zâkkât op kulenguwe. Oi zâknâ zo yatik oip.”

¹⁷Mârn Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igawe, zen den sinji zo a nâmbutñâ dâzânngowe. ¹⁸Oi sen mârât zorat sinji nânngawenñâ a donjbepon gâmalem sot gâlânngât iinjâ namuñ mâtâbân âi muyagiwe. ¹⁹Oi Parisaio a, zinjâ zinjgñâ bukurâpzin mindum târâwe itâ sârn dâzânngowe, “Nânngânek. Zen den nep tuune a donjbepon patâ zâkkârâk op nange. Oi zâknak walâninjgi kwaksen.”

Grik a nâmbutñâ, zinj Yesu iknam gawe.

²⁰A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zenngât oserân Grik a nâmbutñâ ârândân ândim Anutu mâte oknanngawe. ²¹Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân goknâ, zâkkâren âi itâ sârn dukuwe, “Patâniñâ, Nen Yesu iknatkât otningap.” ²²Sâne Piliponñâ nânngâm Andrea dukui ârândân Yesugâren âi den zo sârn dukuwet. ²³Dukoitâ Yesuñâ itâ sâip, “A bonnâ, nâ sumbem âsâknânâ muyagibatkat narâk mâte uap. ²⁴Perâknjak dâzânngua nânngânek. Segonj keetñâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momnâ bonnâ donjbepon muyagibap. Ka keetñâ hânân mân giari sâi bon buñ opap. Hânân giari bonnâ donjbepon muyagibap. ²⁵Ïâi zâk hânân ândiândinñâ buku oknanngi gulip oknanngâbap. Ïâi zâk hânân ândiândinñâ kâsa oknanngâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. ²⁶Ïâi zâk nâgât kore ândibâ sârn nânñâ mâtâp ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapñâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Ïâi zâk kore otinibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

Yesu zâk mumbapkât den sâmbuyageziŋgip.

²⁷ “Itârâŋ umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknam âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknam itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. ²⁸ Zorat Ibânâ gâ sâna kutsiŋgigangât kutkâ neule âsakŋoot âsagibap.” Yesuŋâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den ŋâi itâ geip, ²⁹ “Neule âsakŋâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziŋâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârap.” Oi nâmbutŋanda itâ sâwe, “Sumbem a ŋâiŋâ den dukuap.”

³⁰ Sâne Yesuŋâ itâ sâmbuyageziŋgoip, “Den zo ninangât buŋâ. Zengât op muyagiap. ³¹ Narâk ziren hângât a kutâ Sataŋ kâbakŋiŋiŋ. Oi a ambân tosaziŋgangât hâuŋâ mimbigât sâmbuyageziŋgâŋ.

³² Nâ nagân nom mem zaat kwânâŋgânine ko hân dâp a diiziŋga nâgâren gabi.” ³³ Zo mumuŋangât dap yatâ mumbap, zorat den sumbuŋâ zo sâip.

³⁴ Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nâŋgâmen. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsâŋ, zâk âsagemŋâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gâŋâ itâ sat, ‘A bonŋâ nagân nom mem kwânâŋgânibi.’ A bonŋâ, zâk dap yatâ?”

³⁵ Sâne Yesuŋâ itâ mâburem dâzâŋgoip, “Kârâp âsakŋandâ narâk pânkânok osetziŋan âsageziŋgâm ândibap. Oi zen ŋâtâtikŋâ kâpizâŋgobapkât kârâp âsakŋâ zemziŋgi zâk mâte okŋangâm ândibi. A ŋâi ŋâtâtigân âibap, zâk dap op mâtâpŋâ ikpap? ³⁶ Zorat âsakŋâ zemziŋgi nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâne kâmut gakârâpŋâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmbuyageziŋgâ tik âi ândeip.

Yuda a doŋbep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.

³⁷ Yesu zâk a ambân mâteziŋan sen mârât kulem top top tuugi ekŋâ mân nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâwe. ³⁸ Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârumŋan den itâ sâmbuyageziŋgoip,

“Kembugât den siŋgi sâindâ mân nâŋgâme. Zorat Kembugât imbaŋâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

³⁹ Oi Yesugât den mân nâŋgâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den ŋâi itâ sâmbuyageziŋgoip,

⁴⁰ “Zâk otziŋgi sinziŋ ŋâtâtiksâi umziŋ kâtigeip. Zo zen sinziŋandâ ek nâŋgâbegât. Oi umziŋandâ nâŋgâm kwâtâtibegât. Oi umziŋ melâŋne kubikziŋgâbamgât.”

⁴¹ Yesaianâ Yesugât sumbem âsakŋâ, zo ekŋâ zâkkât yatâ sâip.

⁴² A sâtŋâ zengâren gâbâ doŋbepŋâ Yesugâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziŋ nâŋgâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbakŋezingâbegât yatâ urâwe. ⁴³ Zen a ziŋâ sâmbuyageziŋgâbigât yatâ urâwe. Anutuŋâ sâmbuyageziŋgâbigât, zorat nâŋgâne yenŋâ oip.

Yesugât den zo topniŋ sâmbuyageziŋgip.

⁴⁴ Yesuŋâ den kâtikŋâ sâmbuyageziŋgip, “Ŋâi zâk nâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnibap, zo nâyâk buŋâ. Sâŋgonnogip, zâk ârândâŋ nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâbap. ⁴⁵ Oi ŋâi zâk nâ nikpap, zo yatik sâŋgonnogip, zo ikpap. ⁴⁶ Nâ kârâp âsakŋandâ hânân gewan, zorat ŋâi zâk nâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnibapŋâ ŋâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. ⁴⁷ Ŋâi zâk dinnâ biri nâŋâ hâuŋangât mân sâbat. Nâ a zengât tosagât hâuŋâ ziŋgâbatkât buŋâ. Nâ kubikziŋgâm

tânzângobatkât gewan. ⁴⁸Ŋâi zâk kândâtnom dinnâ biri nâiñâ tosañangât den sâm kwâkâbap. Den sâmân zo, zâkñâ narâk patin tosañangât topñâ sapsubap. ⁴⁹Nâ den zo ninâ umgât mân sâmân. Ibâ sângonnogip, zâkñâ sapsumnigi sâmân. ⁵⁰Oi nâ nângan. Ibânañgât diñâ lum ândiândi kâtikñâ muyagibi. Den sâmân, zo Ibânandâ sâip dâp sâmân.”

Yesuñâ arâpñâ kinziñ sañgorip.

13 Pasowa kendon narâk mâte oi Yesuñâ zikñangât itâ nângip, “Hân birâm Ibânañgâren zâibatatkât narâk mate uap.” Yatâ nângâm hânân arâpñâ umñandâ gâsuningâm ândeipñâ yatâ otningâm ari ma ko narâkñâ âkip.

²Oi nâtiksâisâi nalem ninam min-duindâ Sataññâ mârûm Yuda, Simoñgât nanñâ, Karioto kâmânân gokñâ, zâkkât umñan den itâ pâip, “Yesu a sâtñâ tirâpzanğona ekñâ gâsubi.” ³Yesu zâk itâ nângip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutugâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutugâren zâibat.” ⁴Yatâ nângâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sângum mem lâip. ⁵Oi too aam âmanân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniñ sañgorip. Oi sângumñâ sañgori âronñâ oip. ⁶Yatâ otningâm Simoñ Peterogâren ari itâ sâm dukui, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ sañgonbam uat?”

⁷Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâ uan zi topñâ mân nângat. Gâtâm ko nângâban.” ⁸Sâi Peteroñâ itâ sâm dukui, “Kinnâ mânâk sañgonban.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâ mân sañgongiga gâ dabân nâgât siñgi a upan?” Yesuñâ um sañgonsañgon, zorat op den zo sâip. ⁹Peteroñâ den zorat topñâ mân nângâm itâ sâm dukui,

“Kinnigâk mân sañgonban. Sâknâ aksik sañgonban.”

¹⁰Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Ŋâi zâk too sañgonñâ mâtâbân obândim ko kinjik sañgori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan gokñâ nâi, zâk zeñgât dâp mân ândiap.” ¹¹A sâtñâ zenggâren âi tirâpzanğoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziñan gokñâ nâi zâk zeñgât dâp mân ândiap.”

Kinziñ sañgorip, zorat topñâ sâm muyageziñgip.

¹²Kinniñâ too sañgonñâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnânğoi, “Nâ kinziñ sañgonsan, zorat topñâ sa nângânek. ¹³Zen nâgât Patâ sot Kembu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. ¹⁴Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sañgonsan. Ziiñak yatik kinziñ sañgonsañgon op kore oranzâm ândine âlipñâ upap. ¹⁵Tirâpzanğuan, zo yatik op ândibi. ¹⁶Nâ perâkñak dâzânğua nângânek. Kore añâ patâñâ walâm ândiândiñ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. ¹⁷Zen den zi nângâm yatingen ândine zeñgât nânga sâtâreñoot upap. ¹⁸Nâ zeñgât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorarâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzanğowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ, ‘Ŋâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâkñâ tikootñandâ nobap.’

¹⁹Zo mân muyagei kânñan dâzânğuan. Oi bet muyagei Kembuñâ kândom dâtnânğoi sâm nâgât topñâ nângâm kwâtâtibi. ²⁰Nâ perâkñak dâzânğua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâiñâ a zo dâñ galem op ândibapñâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapñâ sângonnogip, Anutu, zâk yatik kore okñangâbap.”

Yesuñâ Yuda sârn uyageip.

(Mt 26:21-25; Mk
14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Yesuñâ den yatâ sârnñâ um bâlinj oi itâ sârn uyageip, "Nâ perâkñak sa nânğânek. Zengâren gâbâ a nânğñâ sâi gâsânobi." ²² Yesuñâ den yatâ sâi arâpnâ ninj nânğât sap sârn ninjâ senân senân ânğâwen. ²³⁻²⁴ Oi nânğñâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesuñâ umñâ gâsunimâip, nânğâren Simonj Peteronjâ bikñandâ dâp op sâip, "Mâsikâna dâ-gogik. Nânğât sap?" ²⁵ Peteronjâ yatâ oi nânğñâ Yesu gootñan âimññâ sâwan, "Kembu, gâ nânğât sat?" ²⁶ Sa Yesuñâ sâip, "Nalem mem sirogân pam pinda nimbap, a zorat san." Yatâ sârnñâ nalem memñâ sirogân pam Yuda, Simonj nanğñâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip. ²⁷ Nei ko Sataññâ umñan giarip.

Oi Yesuñâ Yuda itâ sârn dukuip, "Kut nânğ upam nânğat, zo kek upan." ²⁸ Den yatâ dukui arâp nâmbutññâ, nen den zorat topññâ mân nânğindâ âkip. ²⁹ Oi itâ nânğâwen, "Zâk kât mindu-mindunj galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât zingâbapkât sap." ³⁰ Oi Yudanğñâ nalem zo nemññâ zaat âkñan nânğâtigânak arip.

Yesuñâ neule âsakññâ âsagibapkât sâip.

³¹ Yudanğñâ ari Yesuñâ arâpnñâ nâmbutññâ nen itâ sârn dâtnânğoi, "A bonğñâ nânğât neule âsakññâ âsagiap. Oi nânğât opññâ Anutugât neule âsakññâ ârândânğ âsagiap. ³² A bonğñâ, nâ Anutugât neule âsakññâ muyagiangât Anutu zâk zikñak a bonğñâ nânğât neule âsakññâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. ³³ Katep gakarâpnâ, nâ narâk pânğânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzânğowan, yatik zen dâzânğobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi. ³⁴ Oi zi gu-

rumin den unakññâ dâzânğobâ. Ziinjak buku orañğâm ândibi. Nânğñâ buku otz-inğâm gâwan, zo yatik orañğâm ândibi. ³⁵ Zen yatâ op ândine a zinjâ zingitññâ itâ nânğâbi, "Zen buku orañğâm ândiegât topzinjâ itâ nânğen. Zen Yesugât kâmut gakarâpnñâ."

Yesuñâ Petero um den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk
14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronjâ mâsikâm sâip, "Kembu, gâ ikâ âiban?" Sâi Yesuñâ sâip, "Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban." ³⁷ Sâi Peteronjâ itâ sârn dukuip, "Nâ wangât itârânğ mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira buñ upap." Sâi Yesuñâ itâ sârn dukuip. Gâ nânğât opññâ ândiândigâ birâna buñ upapkât sat, zorat nâ perâkñak dâğobâ. Gâ nânğatik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuruk anğ dinqsâbap." ³⁸ (-)

Yesuñâ sumbemân mirâ kianğñij kubik ândiap.

14 Oi Yesuñâ itâ sârn dâtnânğoi, "Zen nânğâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nânğâm pâlatânğ kwâkñangâm, nâ yatik nânğâm pâlatânğ kwatnibi. ² Ibânangât kamânânğ mirâ donğbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzânğobam. ³ Nâ âim mirâ kianğñij kubikññâ âburem ga diizinga nâ sot âi ândibi. ⁴ Âibat kât mâtâp, zo nânğe."

⁵ Sâi Tomanğñâ itâ sârn dukuip, "Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nânğen. Zorat dap op mâtâp zo ek nânğânat?" ⁶ Sâi Yesuñâ itâ sârn dukuip, "Ibâğâren âiânğ mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâğâren âiânğ, zo mân taap. Den bonğñâ sot ândiândi mariññâ, nâ. ⁷ Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekññâ topññâ nânğe."

⁸ Yatâ sâi arâpnñâ nenğâren gokññâ, a nânğñâ kutññâ Pilipo, zâkññâ itâ sârn

dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnângona ekñâ nângindâ âkâbap.”⁹ Yatâ sâi ko Yesuñâ itâ sâm dukui, “Pilipo, nâ narâk kêrep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmâ? Ñâi zâk nekmappñâ Ibâ ekmap.¹⁰ Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnângona iknâ.’ Ibâ sot net pâlatân op kânok uet, zo nângat? Den dâzângoman, zo ninâ umgât mân dâzângoman. Ibâ-nandâ nâgât umnan ândim diñâ sâmap sot nepñâ tuumap.¹¹ Ibâ sot net pâlatân op kânok. Den zo nângâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nângâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nângâm pâlatân kwatnibi.”

Tirik Kaapum gibapkât den sâip.

¹² “Nâ perâkñak sa nângâne. Ñâi zâk nângâm pâlatân kwatnibapñâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik buñâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânangâren zâim zo Kaapumnâ sângongua zengâren gem ga lâmbamzângobap, zorat.¹³ Zen nâgât korân sâm ninâu sâm ândine nângâziñgâbat. Zo yatâ ua ko nanñâ nâgât opñâ Ibâ sâm âlip kwâkñangâbi.¹⁴ Zen nâgât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne ziñgâbat.

¹⁵ Umziñandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi.¹⁶ Oi nanñâ Ibâgâren ninâu sa ñâi sângongoi gem mam otziñgâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mâme opmâmbap. Zo Kaapumgât op san.¹⁷ Kaapum, zâk den bonjangât mar- iñâ. Den singi âlipñâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topñâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziñan ândimâmbap.

¹⁸ Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zengâren âburem gâbat.¹⁹ Narâk pânkânok ziap. Zo âki a singi âlipñâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi.²⁰ Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlatân uet,

zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlatân uen. Nâgât yatâ nângâbi.²¹ Ñâi zâk umñandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umñandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okñangâbap.”

²² Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok buñâ, Yuda ñâiñâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ neñgâren sapsam um kâtik a zengâren mân sapsubam sat?”²³ Sâi Yesuñâ den itâ mâburem dukui, “A ñâiñâ umñandâ gâsânobapñâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umñandâ gâsubap. Oi Ibâ net zâkkâren gam tâtat mâme utat.²⁴ Ñâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umñandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ buñâ. Zo Ibâ sângonnogip, zâkkât den.”

²⁵ Yesu zâk yatâ sâmñâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman.²⁶ Gâtâm Tirik Kaapum gamñâ mam otziñgâm kut ñâi ñâi zorat topñâ sapsumziñgâm ândibap. Oi den nanñâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sângongoi gem mam otziñgâm ândibap.

²⁷ Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziñgan. Um kâtik a zengât lumbenâ, zo buñâ. Ninâ zo ziñgan. Zorat nângâ kwâkâ sot keñgât, zo mân upi.²⁸ Nâ itâ dâzângua nângâwe. Nâ âimñâ du zengâren âburem gâbat. Zen umziñ nâgâren sângongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nângâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanjanandâ Ibâgât imbanñâ ombenjan, zorat.²⁹ Oi zo mân âsagei kânjan dâzânguan, zorat kut ñâi ñâi zo âsagei ko nângâm pâlatânziñ kâtigibap.

³⁰ Nâ zi den kêrep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Satañ, zâk tâmbetnobam gâbapkât narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkât imbanñâ mân tâkñangap.³¹ Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diñ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat.

Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziņâ nâņgâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

Yesu zâk waiņ nak, nen bâranņâ.

15 Nâ waiņ nak topņâ âlipņâ. Ibâ-nandâ ko waiņ nep mariņâ. ²Nâgâren gâbâ bâranņâ ņâi mân oi mânâņgât pâmbap. Bâranņâ ņâi bon oi kubikņangâm bonņâ patâ upapkât galem upap. ³Zen siņgi âlipņâ dâzâņ-gowan, zorâņ kubikziņgi salek op ândie. ⁴Zen nâ sot pâlâtâņ utne nâ zen sot pâlâtâņ op ândibat. Waiņ bâranņandâ topņoot mân târoyagom zikņigâk bonņâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlâtâņ opņâ bonziņ mân upi.

⁵Waiņ nak topņâ nâ. Zen ko bâranņâ. ņâi zâk nâ sot pâlâtâņ oi nâ zâk sot pâlâtâņ ua bonņâ doņbep patâ upap. Ka zen birânim kut ņâi utnam kwakpi. ⁶A zen nâ sot pâlâtâņ op mân ândine birâziņgâbat. Oi waiņ bâranņâ mânâņgât pane moi mindumņâ kârâbân une semap, zo yatâ otziņgâbi.

⁷Zen ko nâ sot pâlâtâņ op dinnâ mem ândimņâ wan mo wangât sâne muyagem ziņgâbat. ⁸Zen bonziņâ patâ op nâgât arâp bonņâ op ândine a ziņ ziņgitne âlip oi Ibânâ sâm âlip kwâkņangâbi. ⁹Ibâ-nandâ umņandâ gâsânomap, zo yatik umnandâ zen gâsuziņap. Zen nâgât den, zo nâņgâm ândine umnandâ gâ-suziņgi ândibi. ¹⁰Nâ Ibânaņgât den luga umņandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umnandâ gâ-suziņgi ândibi. ¹¹Nâgât sâtâre, zorâņ zeņgâren doņbep âsagem zimbapkât den zi dâzâņguan. Zen sâtâre kwâkņan ândibigât san.

¹²Nâgât den kâtik itâ dâzâņgoman. Nâņâ umnandâ gâsâzâņgomap, yatik ziiņak umziņandâ gâsâyagom ândibi. ¹³ņâi zâk bukurâpņâ tâmbetagobegât ândiândiņ biri buņ upap, a zo bukurâpņâ umņandâ gâsâzâņgom

birâņmap. A neņgât orot mâme, zorâņ zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap. ¹⁴Nep diņ sâm ziņgan, zo tuune ziņgitsa buku bonņâ upi. ¹⁵Nâ narâk ziren topkwapņâ kore a mân sâm zâņgonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore aņâ patâņangât umņan den zemap, zo mân nâņgâmap. Nâņâ kut ņâi ņâi Ibânaņgâren nâņgâwan, zo pisuk patâ sapsum ziņgâwangât zeņgât nâņga bukurâpnâ ue.

¹⁶Ziņâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nâņâ zen gâsum sâlâpzâņgowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim ziren sot sumbemân bonņâ muyagibigât sâm ziņgâwan. Oi ziņâ bonziņâ muyagine narâk dâp zemâmbap. Yatâ op nâgât kot sâm Ibâgâren wan mo wangât op ninâu sâne ziņgâbat. ¹⁷Nâgât den kâtik zi dum dâzâņgobâ. Umziņandâ gâsâyagom ândibi.”

Yesu birâņangâwe, yatik arâpņâ birâniņgâbi.

¹⁸Yesu zâk itâ dâtnâņgom sâip, “Um kâtik a ziņ kâsa otziņgânetâ ko itâ nâņgâbi, ‘Kembu yatik kâsa okņangâwe.’” ¹⁹Zen hâņgât siņgi ândine sâi buku otziņgâbe. Nâ zeņgât oserân gâbâ gâsum sâlâpzâņgua kândâtzâņgowegât kâsa otziņgâme. ²⁰Nâ den itâ dâzâņgowan, zo nâņgâbi, ‘Kore aņâ patâņâ walâm ândiândiņ, zo mân taap.’ A ziņ kâsa otniwe, zo yatik zen kâsa otziņgâbi. Zen nâgât den nâņgâwe sâi yatik zeņgât den nâņgâbe. ²¹Sâņgonnogip, Anutu, zâk mân ek nâņgâmegât nâgât op yatâ otziņgâbi.

²²Nâ um kâtik zeņgâren mân gemņâ den dâzâņgowan sâi ko tosaziņ buņ ândibe. Ka nâ gem ga dâzâņgua tosaziņâ zo dap yatâ sâm kwârakubi? ²³ņâi zâk kâsa otnibapņâ Ibânâ yatik kâsa okņangâbap. ²⁴Nâ osetziņan nep patâ tuuwan, a ziņ mân tuume yatâ. Zo mân tuuga sâi tosaziņ buņ ândibe. Kâ nâ

gem ga ko neknâ nâ sot Ibânâ laŋ kâsa otnikâme. ²⁵Yatâ utnetâ Kembangât ek-abân den ziap, zo nâgâren bon uap. Den zo itâ.

‘Nâ bâliŋâ mân ua ko laŋ kâsa otnige.’

²⁶Nâ Ibâgâren âburem âimnâ, mam otziŋgâbap, Kaapum, den bonnâ mariŋâ, zâk sâŋgongua gem gam topnâ sâm muyageziŋgâbap. ²⁷Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik topnâ sap sum ândibi.”

16 “Zen nebân kin loribegât yatâ sâm dâzâŋguan. ²Zen mâpâmâpâse namin angân kârâziŋgâbi. Perâknjak, narâk nâi mâte upap, zoren a ziŋ nen Anutugât nep tuunâ sâm zâŋgone mumbi. ³Zen Ibânâ sot nâ, nekât topnik mân nâŋgegât yatâ upi. ⁴Nâ den kânŋan dâzâŋguan, zorat bonnâ muyagei itâ sâbi, ‘Kembuŋâ mârûm dâtnânŋoip, zo muyagiap.’ Nâ mârûm zen sot tâpat sâm mân dâzâŋgowan. Nârâk zi ko dâzâŋguan. ⁵Itârâŋ sâŋgonnogip, Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren gâbâ a nâiŋâ mân mâsikâniŋap, ‘Gâ ikâ âiban?’ ⁶Âibam ua narâknâ dâzâŋguan, zorat umziŋ bâliŋ uap.”

Kaapumnâ a topziŋ sapsuŋap.

⁷“Nâ perâknjak sa nâŋgânek. Âburem zâibat, zo zengâren bonnâ muyagibapkât zâibat. Nâ mân zaria sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam otziŋgâbap. Ka nâ zâim sâŋgongua gem gâbap. ⁸Zâk gem ga a zengât bâliŋâziŋâ sot târârak ândiândiŋ sot hâuŋâ mimbî, zorat sapsuŋ zingâbap. ⁹Tosaziŋaŋgât topnâ itâ nâŋgâbi. Zen nâ mân nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnime. ¹⁰Târârak orotŋaŋgât itâ nâŋgâbi. Nâ Ibâgâren âburem zaria mân nikpi. ¹¹Hâuŋaŋgât den sâsâŋ, zorat itâ nâŋgâbi. Hân zirat a kutâ Sataŋ, zâk tosaŋaŋgât hâuŋâ mimbapkât mârûm sâm kwâkâm pindap.”

Kaapum zâk diiniŋgâmap.

¹²Yesu zâk yatâ sâmnâ itâ sâm dâtnânŋoip, “Den doŋbep ziap. Narâk ziren zo dâzâŋgua dap op nâŋgâm nâŋgâbi?

¹³Kaapum, den bonnâ mariŋâ, zâk gem gam den bonnâ dâzâŋgobap. Zik umgât den zo mân sâbap. Den nâgâren gâbâ nâŋgâbap, zo yatik sapsuŋ zingâbap. Oi kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zo sapsuŋ zingâbap. ¹⁴Den zo ninan gâbâ mem sâm muyagem ziŋgi kutsingînâ lum zatpi. ¹⁵Ibâgâren den bonnâ ziap, zorat mariŋâ nâ. Zorat op itâ san, Nâgâren gâbâ den mem muyagem zingâbap.”

Yesu zâk âburem gâbap.

¹⁶“Nârâk pânknok ziap, zo âki aria kârûnibi. Oi zorat kwâknjan narâk pânknok ziap. Zo âki ga nikpi.” ¹⁷Yesu zâk yatâ sâi arâpnâ nâmbutjâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Nârâk pânknok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâknjan narâk pânknok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den nâi itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” ¹⁸Yatâ sâmnâ sâwen, “Nârâk pânknok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

¹⁹Mâsikânam oindâ Yesuŋâ niŋgit umniŋan ek nâŋgâm itâ sâm dâtnânŋoip, “Nâ itâ dâzâŋguan. Nârâk pânknok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâknjan narâk pânknok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te? ²⁰Nâ perâknjak dâzâŋgobâ. Um kâtik, ziŋ none mua ko arâpnâ âigirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, ziŋ sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuŋâ sâtâre upi. ²¹Ambân nâi zâk katep mimbam sâknam patâ nâŋgâbap, zorâŋ katep âsagei sâknam buŋ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap. ²²Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuŋan gâbâ zaat ziŋgitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buŋ upap.”

²³Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mu-
muñan gâbâ zaatsa zen kut ñâi ñâigât
mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen
wan mo wangât Ibâgâren sâne kut-
nangât op muyagem zingâbap, zorat.
²⁴Ândim gawe, zoren kut ñâi ñâigât
nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi
ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo
wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem
zingâbap.”

Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.

²⁵“Den sâm gâwan, zo sumbuñik
dâzângowan. Narâk ñâi mâte upabân
den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât
topñâ, zo muyabâk dâzângobat. ²⁶Narâk
zoren ziiñak kutnâ mem ândim ninâu
sâne Ibâ zâk âlip nângâzingâbap. Nâ
wangât kut ñâi zingâbapkat dukubat. Ibâ
zâk ninâuziñâ wâratkum âlip zingâbap.
²⁷Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm
umziñâ gâsânomapkât Ibâ zâk yatik
umñandâ gâsâzângomap. ²⁸Nâ Ibâgâren
gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm
Ibâgâren âburem zâibâman.”

²⁹Yesu zâk yatâ sâi arâpñandâ itâ sâm
dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâm,
muyap dâtnânguat. ³⁰Zorat itâ nângen.
A ziñâ mân mâsikâgine gâ gikak kut
ñâi ñâi zo nângâm nanğâmat. Gâ Anu-
tugâren gâbâ gâin, zo nâgâm kwâtâ-
tien.” ³¹Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnâñ-
goip, “Zen irabot zi nângâm kwâtâtie?
³²Narâk ñâi ziap, zo mâte oi nâ birânim
siñsururuñ op mirâziñan âibi. Oi nâbane
ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot
ândimap.

³³Nâgât um lumbe zengâren zimbap-
kât yatâ dâzânguan. Zen hânân sâknam
kwâkñan ândibi. Ka nâñâ tâmbetzâñ-
gobegât imbañâ zo kuan. Zorat umâlep
op ândinek.”

Yesuñâ zikñangât ninâu sâip.

17 Yesu zâk den zo sâmñâ siñâ
sumbemân ekñâ itâ sâip, “Ibâ,

âburibatkât narâkñâ mâte uap. Gâ
nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsag-
ibap. Nângoot yatik gâgât neule âsakñâ
sa âsagibap. ²Gâ nangâ nâ hân dâp a
zengât mariziñ nâbarin. A nâgâren zâm-
barin, ândiândi kâtik muyagem zingâ-
batkât sâm nigin. ³Oi ândiândi kâtik
zorat topñâ itâ ziap. Gâ Anutu bonñâ
kânok sot sâñgonnogin, Yesu Kristo, net
a ziñâ nikit net sot pâlatâñ utne ândiândi
kâtik muyagem zingârat.

⁴Nâ hânân ândim nep sâm nigin, zo
tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap.
⁵O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot
sumbemân neule âsakñanoot ândiwan,
zo yatik narâk ziren mâburem nina mem
ândibat.”

Yesuñâ arâpñâ zengât ninâu sâip.

⁶“Hânân a donjeb zengâren gâbâ
nâgât siñgi sâm gâsum sâlâpziñgoin, zo
siñgi dengâ sapsun zingâwan. Zo gâgât
siñgi ândinetâ nâgât siñgi sâin. Oi zen
gâgât den nângâm mem ândie. ⁷Kut ñâi
ñâi zemnigip, zo gâgâren gokñik. Zo zen
nânge. ⁸Den nigin, zo zingâ nângâm
umziñan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ
gewan, zo nângâm kwâtâtie. Gikak nep
diñ sâm nigin, zo nânge.

⁹Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A
um kâtik zengât op mân san. A nigin
zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât siñgi
ue. ¹⁰A ambân nâgât siñgiñâ gâgât siñgi.
Gâgât siñgi zorâñ nâgât siñgi. Oi um-
ziñan nâgât âsakñâ muyagem ziap.

¹¹Nâ hânân ândiândinâ ândia âkap.
Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ
gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kut-
siñgigangât imbañandâ pâit saazingâna
hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op
ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen
um kânok ândibi. ¹²A nigin, zen sot
ândim kutsingigangât imbañandâ lâm-
bamzângua ândiwe. Nep diñ zo sâm
nigip. Oi dâñ galem otziñga mân tâm-

betagowe. Gâgât den kulem bon upap-
kât simgât siŋgi, zâk kânok tâmbetagoip.
¹³ Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâ-
goga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre
kwâkŋan ândibi.

¹⁴ Gâgât den zo ziŋga mem ândine
hângât siŋgi a, ziŋâ kâsa otziŋgâwe. Nâ
hângât siŋgi mân ândiman. Arâpnâ zen
yatâ hângât siŋgi mân ândimegât yatâ
otziŋgâwe. ¹⁵ Arâpnâ hânân gâbâ diiz-
iŋgâm zâibangât mân san. Bâliŋâ mar-
iŋandâ tâmbetzâŋgobapkât san. Gâŋâ
galemziŋ upangât san. ¹⁶ Nâ hângât siŋgi
buŋâ. Zen yatigâk hângât siŋgi buŋâ.
¹⁷ Gâgât den bonŋâ umziŋan pâna âsagei
târarak op ândibi. Gâgât denŋâ, den
bonŋâ. ¹⁸ Gâŋâ sâŋgonnona hânân gem
nep tuuwan, zo yatik sâŋgonzâŋgua zen
um kâtik zengâren nep tuubi. ¹⁹ Zen
umziŋâ gâgâren pambigât zo yatik nâŋâ
umnâ gâgâren paan.”

Yesuŋâ kâmut gakârâpŋâ neŋgât ninâu sâip.

²⁰ “A zi kinze, zengârâk mân ninâu
san. Den siŋgi âlip sâne nâŋgâm pâlâtâŋ
kwatnibi, zengât sot ârândâŋ ninâu
sân. ²¹ Zen um kânok op ândibigât dâ-
gogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap.
Nâŋâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik
ziŋâ nekâren umziŋâ kinbap. Oi umz-
iŋandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ
ko um kâtik a zen gâ sâŋgonnona
gewan, zo nâŋgâm kwâtâtibi. ²² Net um
kânok ândimet, zo yatik um kânok op
ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsakŋâgâ
nigin, zo ziŋgâwan. ²³ Nâ umnandâ
gâsâzâŋgua gâ yatik umgândâ gâsânona
umziŋ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ
ândine um kâtik zen gâŋâ sâŋgonona
gewan, zo nâŋgâm biranŋbi. Oi umgandâ
nâ kâpinom yatik zen kâpizâŋgomat, zo
nâŋgâm biranŋbi.

²⁴ Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot
ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot
ândim neule âsakŋânâ ikpigât dâgogan.

Neule âsaknâ zo umâlepkaŋgât op hân
mân muyageinân nigin.

²⁵ O Ibâ, târarak mariŋâ, um kâtik a
zen topkâ mân nâŋgâwe. Nâ ko topkâ
nâŋgâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen
gâŋâ sâŋgonnona gewan, zo nâŋgâme.
²⁶ Nâ gâgât den siŋgi sâm muyagem
ziŋgâwan. Oi sâm muyagem ziŋgâm zâi-
bat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik um-
gandâ zen gâsâzâŋgoi nâ yatik umnandâ
gâsuziŋgi ândibat.”

Yesuŋâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk
14:43-50; Lu 22:47-53)

18 Yesu zâk den zo sâm nâŋgâm
arâpŋâ diiniŋgi Yerusalem
kamânân gâbâ gemŋâ Kidoroŋ too
nirem hân ŋâi nak kâlam ŋâi zeip,
zoren zâiwen. ² Yesu sot arâpŋâ, nen
zoren âsâbâŋ mindumarâwengât Yuda
zâk kâlam zo ekmâip. ³ Zoren ândeindâ
Yudaŋâ tirik namâ kâwali a sot a sâtŋâ
nâmbutŋâ diiziŋgi gawe. Kembangât
namâ galem a pâtâ sot Parisaio a, ziŋ
sâŋgonzâŋgone gawe.

⁴ Oi Yesu zâk kut ŋâi ŋâi okŋaŋgâbi, zo
nâŋgâm arâpŋâ nâmbamŋâ âi mâsikâz-
iŋgip, “Zen ŋâi kârum ge?” ⁵ Sâi ziŋâ
sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokŋâ.”
Sâne itâ sâm dâzâŋgoip, “Nâ zi.” Oi Yuda
zâk kâwali a zen sot kirip. ⁶ Yesuŋâ sâip,
“Nâ zi.” Sâm dâzâŋgoi kândât kândât
âim ge kom ziwe.

⁷ Yatâ utne du zagâtŋâ mâsikâziŋgip,
“Zen ŋâi kârum ge?” Sâi ziŋâ sâwe,
“Yesu, Nasarete kamânân gokŋâ.” ⁸ Sâne
Yesuŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Nâ mârum
dâzâŋguan. Nâ ko zi. Nâ kârunim ge oi
ko arâpnâ zi birâziŋgâne âibi.” ⁹ Yatâ oi
mârum den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin,
zen galem otziŋga mân tâmbetagowe.”

¹⁰ Oi Simoŋ Peteroŋâ sâu mem ân-
deip, zo inzurân gâbâ sâmbum tirik
namâ galem a, zâkkât kore a kindap

bongen kârâm kwâkip. Kore a zorat kutjâ Maiko. ¹¹ Yatâ oi Yesuñâ Petero itâ sâam dukuiip, “Sâugâ inzuran pâna giarik. Dapkât uat? Dap nanğat? Sâknam Ibâ-nandâ nâgât sinji sâip, zo birâbat?” ¹² Oi kâwali a sâtjâ sot Yuda zengât a sâtjâ, zen Yesu gâsum bikjâ saawe. ¹³ Saamñâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutjâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratjâ meip. ¹⁴ Kâipa zâk mârûm Yuda a sâtjâ itâ sâam dâzânğoiip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânokjâ nenğât hâuniñâ moi âlip upap.”

Petero zâk Yesu kwâimbânğajip.

(Mt 26:69-70; Mk
14:66-68; Lu 22:55-57)

¹⁵ Yesu diim âine Simoñ Petero sot bukuñâ nâi, zet bet molizingâm âiwet. Oi bukuñâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nânğâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândânğâm dâmân kâligen bagiwe. ¹⁶ Petero zâk ko pâit âkñan mâtâbân kirip. Oi Bukuñâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nânğâmâip. ¹⁷ Mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteroñâ pâit umñan bageip. ¹⁷ Mâtâp galem ambân, zorân Petero ekñâ itâ sâam dukuiip, “A ândiren zirat arâpñâ zengât kâmurân gokjâ, gâ.” Sâi Peteroñâ sâip, “Nâ buñâ.” ¹⁸ Sâi kore a sot kâwali a, zen patej op kârâp om nânğâm kinetâ Petero zâk yatik osetziñan kârâp nânğâm kirip.

Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâam mäsikâ okñajip.

(Mt 26:59-66; Mk
14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Tirik namâ galem a patâñâ Yesu diñâ sâip sot arâpñâ gâsuziñğip, zorat sâam mäsikip. ²⁰ Mäsiki Yesuñâ den itâ melân dukuiip, “Nâ den muyap sâaman. Tirik namin sot mâpâmâpâse

namin Yuda a ziñ mindune dâzânğoman. Nâ tik mân sâaman. ²¹ Zorat gâ wangât nâ mäsikânigat? Den dâzânğua nânğâmê, zo mäsikâziñğâna dinnâ zo dâgone nânğâ.”

²² Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomñan komñâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” ²³ Sâi Yesuñâ itâ sâip, “Den gânğonñâ san oi ko zorat topñâ sâna nânğâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” ²⁴ Yesugât bikjâ saane kiri Hanasijâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

Peteroñâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.

(Mt 26:71-75; Mk
14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵ Oi Simoñ Petero, zâk kârâp nânğâm kiri mäsikâm sâwe, “Arâpñâ zengâren gokjâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ buñâ.” ²⁶ Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteroñâ kindapñâ kârâm kwâkip, zâkkât torenğandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina gek-san.” ²⁷ Yatâ sâi Peteroñâ dum kwâimbi zorenâk kurukñâ diñsâip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutjâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân gokjâ. Hanğât nâitkñâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziñ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nânğâmê, “Hân nâin gokjâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuñâ niñgiri mân dâp upap.” Yatâ sâamñâ a kutâgât namin mân zâiwe. ²⁹ Sombemân kine a kutâ Pilatoñâ mirâ gwenduin âi kin mäsikâziñğip, “A zi wan tosağât diim ge?” ³⁰ Sâi ziñâ sâwe, “A zi bâliñ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

³¹ Sâne Pilatoŋa itâ sâm dâzâŋgoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziiŋa gurumin den ziap. Zo wâratkum ziiŋak sâm kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtŋa, ziiŋ itâ sâwe, “Nen mumuŋan zâmbanzâmbanŋagât mâtâp dooŋguwe. ³² Sâna poru nagân kumbigât nânŋen.” (A poru nagân zaŋgonzâŋgoŋ, zo Roma a zo ziiŋa opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikŋak poru nagân kune mumbapkât den mârum sâip, zo kâtigeip.

³³ Pilatoŋa namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâm mâsikip, “Gâ perâkŋak Yuda a zeŋgât a kutâ?” ³⁴ Sâi Yesuŋa itâ sâm dukuip, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutŋandâ dâgone sat?” ³⁵ Sâi Pilatoŋa itâ sâm dukuip, “Nâgât dap dap nânŋat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

³⁶ Yatâ sâi Yesuŋa itâ sâm dukuip, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ ŋai yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ ziiŋ kâmbam mem galem otnine Yuda a ziiŋ mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ ŋai yatâ ândian.” ³⁷ Sâi Pilatoŋa sâm mâsikip, “Gâ gikaŋgât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesuŋa sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonŋa sâm muyagibatkat âsagawan. Ŋai zâk dinnâ nânŋâm lubap, zo ko den bonŋagât buku upap.” ³⁸ Sâi Pilatoŋa sâip, “Den bonŋa, zo dap dap?”

Pilato zâk Yesu mumbapkât sâm kwâkip.

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmŋa gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâm dâzâŋgoip, “Nâ a zirât tosaŋa kâruan. ³⁹ Zeŋgât orot mâme mâtâpŋa ŋai ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zeŋgâren gâbâ ŋai olaŋ ziiŋgâman. Oi zi nânŋâne dâp oi Yuda a kutâziŋa olaŋ ziiŋga ândibap.” ⁴⁰ Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâm kambânâ sâwe, “Zâk buŋa. Baraba olaŋ

niŋgâban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

19 Pilatoŋa Yesu diim namin zâimŋa sâi kâwali a ziiŋa Yesu inzut kuupŋootŋa lapirâwe. ² Zen lapitŋa itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmat, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen.” Yatâ sâmŋa tâk sâtmam goŋkom kâukŋan pane giarip. Oi hâmbâ ziiŋa, a kutâgât hâmbâ giŋaŋgâne giarip. ³ Yatâ opŋa um topŋan âi kin siŋan gem sâwe, “Oe, Yuda zeŋgât a kutâ.” Yatâ sâm bitziŋandâ si sâŋgânŋan kuwe.

⁴ Oi Pilatoŋa Yuda a zeŋgâren dum âi itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen iknek. Nâ zeŋgâren diim gandâ ziiŋak topŋa nânŋânek. Nâ tosaŋa kâruan.” ⁵ Oi Yesu zâk kâukŋa kâpiwe sot hâmbâ kuriŋa, zo sot gem ga kiri Pilatoŋa tirâpziŋgom sâip, “A zi iknek.” ⁶ Sâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtŋa, zen eŋa den kambânŋ sâm sawe, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatoŋa sâip, “Nâ tosaŋa kâruangât ziiŋak mem poru nagân kunek.” ⁷ Sâi Yuda a ziiŋ itâ sâwe, “Zikŋagât nâ Anutugât nanŋa sâmap. Zâk Anutu hutkum sâmap. A yatâ zo mumbigât gurumin dinninŋan ziapkât mumbap.”

⁸ Yuda a sâtŋa, ziiŋa Yesu zâk zikŋagât nâ Anutugât nanŋa sâmap sânetâ Pilatoŋa zo nânŋâm keŋgâtŋagât oip. ⁹ Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi Yesuŋa den hâuŋa mân sâip. ¹⁰ Yatâ oi Pilatoŋa itâ sâm dukuip, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nânâ sa ândiban. Nânâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanâ niwe, zo nânŋat?”

¹¹ Sâi Yesuŋa itâ sâm dukuip, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutuŋa ubâ imbanâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosaziiŋ gâgât zo walâwalâŋ.” ¹² Sâi Pilatoŋa den zo nânŋâm Yesu olaŋbat sâm mâtâp kârui. Kârui Yuda a ziiŋ den sâm kambânŋ sâwe, “Gâ a zo olaŋa a kutâ patâniŋa

Româ kamânân ândiap, kutjâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk zikjanğât nâ a kutâ sâmâp. Zâk Sisa kâsa okjanğâmap, zorat.”

¹³ Yatâ sâne Pilatoñâ den zo nânğâm sâi Yesu diim gine den sâm kwâkâk-wâkâñ tâtatjan tâip. Oi tâtatjâ zorat Yuda a zinjâ ziiñ denân Gabata sâ-marâwe. (Niiñ denân ko a patâ zeñğât kiañ kâtnjâ tuutuuj.) ¹⁴ Oi Yuda zeñğât kendon patâ kutjâ Pasowa, zo mâte oi kut nâi nâi kubikkubik narâk oi mirâ bâkjan oi Pilatoñâ tapnjâ Yuda a itâ sâm dâzânğoip, “Iknek. Zi a kutâziñjâ, zo ka.” ¹⁵ Sâi zen den sâm hoñsâwe, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatoñâ mâsikâm sâip, “A kutâziñjâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ zinjâ den itâ dukuwe, “Neñğât a kutâ nâi buñjâ, Sisa kânok.” ¹⁶ Sâne Pilatoñâ nânğâziñğâm Yesu poru nagân kumbigât ziñgip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷ Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân nâi kutjâ kâuk siñit (Yuda zeñğât denân Goligata), zoren âiwe. ¹⁸ Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliñ mâme a zâgât, nâi toren, nâi toren poru nagân zâkom kwânânğâzikâm Yesu osetzikjan kwânânğâwe.

¹⁹ Pilatoñâ sâi Yesugât kâuk kwâkjan nagân den itâ kulemguwe, “Yesu Nasarete kamânân gokñâ, Yuda zeñğât a kutâ.” ²⁰ Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemguwe. Yesu kuwe, hân zo kamân gootjan zeipkât a ambân doñbeppjâ âim gam den zo sâlâpkuwe. ²¹ Yuda zeñğât tirik namâ galem a patâ, zinj Pilato itâ sâm dukuwe, “Yuda zeñğât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Zikñak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zeñğât a kutâ.’” ²² Yatâ sâne

Pilatoñâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

²³ Kâwali a kimembut, zinj Yesu poru nagân komjâ sâk pâke umñanğât sâkjanğât, zo mem kâsâpkum anğâwe. ²⁴ Hâmbâ umñan zorat itâ sawe, “Zo mânânğârindâ bâliñ opap.” Yatâ sâm wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembugât ekabân den kulemguwe, zo bon oip. Den zo itâ, “Hâmbânâ kwâkjan kâsâpkum miwe.

Hâmbâ umñan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

²⁵ Yesugât poru topñan ambân kirâwe, zo kutzinjâ itâ. Mamjâ sot mamñanğât gatjâ. Maria, Kelopagât ambinjâ sot Maria, Madala kamânân gokñâ. ²⁶ Yesu mamjâ sot anjâ nâ umñandâ gâsunimâp, net nikiri kiritâ mamjâ itâ sâm dukuip, “Nangâ zi eknan.” ²⁷ Yatâ sâmñjâ nâ itâ dâtnogip, “Mamgâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamjâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

Yesu moip.

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸ Yesujâ nepnâ âkap nânğâm Kembugât ekabân den ziap, zo bon upap-kât den itâ sâip, “Toogât otnigap.” ²⁹ Oi hâkop nâi umñan winiga too kâlakñjâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapiñkum lâujan pane neip. ³⁰ Yesu zâk too zo nemñjâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmñjâ kâuk pindiñsâi kaapumñjâ taki moip.

³¹ Yuda zeñğât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nânğâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo Yuda zeñğât kendon patâ.) Yatâ nânğâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zeñğât soozinj siñit kom namuñne mumbigât sot kâambarñzinjâ

mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâz-
ingip. ³²Oi kâwali a zen bâliŋ mâme a
zagât zo soozik siŋit kom namuŋâwe.
³³Yatâ opŋâ Yesugâren ga igâwe. Zâk
mârum moip. Yatâ ekŋâ soonâ siŋit mân
kom namuŋâwe. ³⁴Kâwali a ŋâiŋâ Yesu
parâmŋan kâlâuŋâ sum kwâpârâŋgi
gilâm sot too gem gâip. ³⁵Nâ zo
egâwangât perâkŋak san. Nâ nâŋgan,
den zo bonŋâ. Zorat zen nângâne bon
upap.

³⁶Kembugât ekabân mârum itâ
kulemguwe, zo bon upapkât urâwe.
Den zo itâ,

“Zen siŋitŋâ mân kom namuŋbi.”

³⁷Oi Kembugât ekabân den ŋâi itâ
ziap,

“Zen sum pâroŋ parâwe, zâkkâren sen
kwap ikpi.”

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk
15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸Kwâkŋan Yosepe, Arimataia
kamânân gokŋâ, zâkŋâ Pilatogâren
âimŋâ Yesugât kâambarâŋ mâkâbapkât
sâip. Sâi Pilatoŋâ nângâŋanŋi âi
kâambarâŋ mem ârip. (Mârum Yosepe
zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda
a sâtŋâ zengât kengât op zo muyap
mân sâm ândeip.) ³⁹Oi a ŋâi mârum
ŋâtigân Yesugâren gâip, kutŋâ
Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top
ŋâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât
mimiŋ yâmbâtŋâ, zo yatâ zo mem âim
Yosepe bekŋan meip. ⁴⁰Bekŋan mei
Yesugât kâambarâŋ sanŋonŋâ sâŋgum
kâu sot kelâk hitom âlipŋâ, zorâŋ
kâpiwet. Yuda a ziŋ yatâ opmarâwe.
⁴¹Oi Yesu kuwe, hân zorat ginŋan
nak kâlam ŋâi zeip. Zoren kât mâtâp
kwâpârâŋgâne zeip. Zoren a ŋâi
mârum mân zâambarâwe. Narâk zoren
Yuda zengât kendon patâ mâte oipkât
Yesugât kâambarâŋ zo pânkânogân zo
parâwet. ⁴²(-)

Yesu mumuŋan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

20 Yuda zengât kendon âki hanŋât
ŋâtikŋâ Maria, Madala kamânân
gokŋâ, zâk Yesugât kwagân arip. Âi
takâm egi kât patâ mâtâp mârum
doonŋuwet, zo kâbakŋine zeip. ²Yatâ
ekŋâ sârârâk kârâm âim Simoŋ Petero
sot Yohane, nâ Yesuŋâ umŋandâ gâ-
sunimap, net muyagenikâm dâtnâkom
sâip, “Kembugât kâambarâŋ, zo kwagân
gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân
nâŋgen.”

³Yatâ sâi Petero sot bukuŋâ nâ,
net mirin gâbâ gemŋâ kwagân âiwet.

⁴Mâtâbân sârârâk kârâm âim nâŋâ Pe-
tero walâm kek âim kândon takâwan.

⁵Âi takâm kât mâtâpŋan mân bagim yen
pindiŋsâm eksa sâŋgumâk zeip egâwan.

⁶Simoŋ Petero, zâk bet gamŋâ kât
mâtâpŋan bagim sâŋgumâk zeip egip.

⁷Sâŋgum ŋâi Yesugât kâukŋâ kâpiwet,
zo zeip egip. Sâŋgum zo sâŋgum nâm-
but zen sot mân zeip. Zikŋik kâpiyagom
zeip. ⁸Yatâ zeip kândom kwagân âi
takâwan, nâŋâ bagimŋâ yatik ek, zaat-
sap zo bonŋâ sâm zo nângâwan.

⁹Ombenjan ândiwenân Yesu
mumuŋan gâbâ zaatpapkât Kembugât
ekaban den ziap, zo mân nângâm
kwâtâtiwen. ¹⁰Yatâ ekŋâ a zagât net
kamânân âburem âiwet.

**Yesu zâk Maria Madala kamânân
gok, zâkkâren muyageip.**

(Mk 16:9-11)

¹¹Maria zâk kwak sâtŋan kin iseip.
Isem tap ko pindiŋsâmŋâ kwagân egip.

¹²Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu
Yesu mârum zeibân zo tâitâ zikirip.
Ŋâi zâk kâukŋâ zeibân, ŋâi kiŋâ zeibân
tarâwet. ¹³Oi zikŋâ sâwet, “Ambân, gâ
wangât isem taat?” Sâitâ zâkŋâ sâip,
“Kembunangât kâambarâŋ mem ŋâin
âine kâruan.” ¹⁴Yatâ sâm puriksâm Yesu

zikhâ egip. Egip, zo Yesu holiñâ mân ek nânġip.

¹⁵ Oi Yesuñâ mâsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Ijâi kârum taat?” Oi Mariañâ a zo kâlam mariñandâ kin-zap nânġâm itâ sâm dukuip, “Patânâ, gâ kâambarâñâ mem nâin âi paat oi ko sâna nânġâm âi mimbâ,” ¹⁶ Sâi Yesuñâ sâip, “Maria.” Sâi puriksâm Yuda denân Raboni sâip (niiñ denân ko, Patânâ).

¹⁷ Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Irbot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zari-angât gâ mân gâsum angân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sâm dâzânġo, ‘Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.’” ¹⁸ Maria, Madala kamânân gokñâ, zâk âburem kamânân âimñâ arâpñâ itâ sâm dâtnânġoip, “Nâ Kembu eksan.” Yatâ sâmñâ Yesuñâ den sâip, zo arâpñâ dâtnânġoip.

Arâpñâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ Sirâm zoren nâtikssâi arâpñâ nen Yuda a sâtnâ zengât kenġât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp dooñgumñâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetniñan âsagem kin itâ sâm dâtnânġoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁰ Yatâ sâmñâ bikñâ toren toren sot parâmñâ, zo tirâpnânġoip. Oi arâpñâ nen Kembu ekñâ umniñ âlip oip. ²¹ Yesuñâ dum zagâtñâ dâtnânġoip, “Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sâñgonnogip, yatik nânġoot zen sâñgonzânġuan.” ²² Yatâ sâmñâ waatningâm sâip, “Tirik Kaapum minek. ²³ Zen a zengât toszaiñ birânetâ buñ upap. Ka toszaiñ zimbapkât sâne zemziñgâbap.”

Tomagât den siñgi.

²⁴ Yesu arâp kiin zagât, nengâren gokñâ nâi kutñâ Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nâin âi ândei Yesugât

arâpñâ, nen minduindâ muyageniñġip. ²⁵ Oi bet a bukurâpñâ nen siñgi zo Toma itâ sâm dukuwen, “Nen Kembu ik-sen.” Yatâ sâindâ Tomañâ itâ sâm dâtnânġoip, “Ninak sinnandâ ekñâ bikñan gutñâ sâlâpnandâ pamñâ parâmñan gâsum dinziñâ nânġa bon upap.”

²⁶ Yatâ sâi ko bet ândim nânġâ kânok zoren Yesu arâpñâ, nen Toma sot ârândâñ mindum mirâ mâtâp dooñgumñâ tarâwen. Tâindâ Yesuñâ osetniñan muyagem kin itâ sâm dâtnânġoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁷ Yatâ dâtnânġomñâ Toma itâ dukuip, “Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnan weenan. Oi gâ um zagât mân op nânġâm pâlâtân kwatni.” ²⁸ Sâi Tomañâ sâip, “Gâ Kembunâ sot Anutunâ.” ²⁹ Sâi Yesuñâ dukuip, “Gâ neksatkât nânġâm pâlâtân kwatniġat? A zen mân nekñâ nânġâm pâlâtân kwatnime, zengât nânġa sâtâreñoot uap.

Ekap zirat topñâ.

³⁰ Yesuñâ arâpñâ nen sot tap kulem top top tuugip, torenñâ zo ekap ziren mân kulemguwan. ³¹ Den kulemguwan, zo itâgât kulemguwan. Zen sâlâpkum nânġâm Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Anutugât nanñâ. Den zo nânġâne bon upap. Oi zikhâ nânġâm pâlâtân kwâkñangâm kutsiñġiñangât opñâ ândiândi kâtik mimbî.

Arâpñâ saruyân ândine zengâren âsageip.

21 Ândim Yesuñâ arâp nengâren saruyân itâ muyageniñġip. Tiberia saruyân itâ muyageniñġip. ² Simon Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kamân Galilaia hânân gokñâ, Zebedaiogât nanzatñâ Yakobo sot munñâ nâ sot arâpñâ nâmbutñâ zengâren gâbâ a zagât. A yatâ zo

mindum ândiwen. ³Ândeindâ Simon Peteronâ itâ sârn dâtnânngoip, “Nâ saru zuu mimbam âibâman.” Sâi niñâ sâwen. “Nen ârândân.” Sârnñâ âi wangâyân zâim nâtik zoren zuugât nep tuum ândim mân muyagiwen.

⁴Sâruyân ândeindâ mirâ hanjsâbam oi Yesunâ sagân ga kirip. Kiri Yesu tobatñâ mân ek nânngâwen. ⁵Oi Yesunâ mâsikâningâm sâip, “Katep, zen zuu nñai mie?” Sâi niñâ sâwen, “Buñâ.” ⁶Sâindâ itâ sârn dâtnânngoip, “Irâ zo bongen pane giari saru zuu donbep sândubi.” Sâi irâ pândâ giari saru zuu donbep patâ gam geine sâmbum osiwen.

⁷Yesu umñandâ gâsunimap, nânñâ Petero itâ dukuwan, “Zo Kembu.” Sa Petero zâk Kembu kutñâ nânngâm nepkât sângumâk lap ândeipkât hâmbânñâ mem hurâgum saruyân pâtan arip. ⁸Nen kârebân mân ândiwen. Sak gootñan ândiwen. Arâpnâ nâmbutñâ, nen wangâyâk sâtñan ânam zuu sot irâ, zo diigindâ tâi âiwen.

⁹Sagân zâimñâ kut nñai nñai itâ muyagiwen. Kârâp sisinjan saru zuu sot nalemm sem zeip. ¹⁰Âi takindâ Yesunâ itâ sârn dâtnânngoip, “Zuu mie, zo torenñâ mem ganek.” ¹¹Sâi Simon Petero, zâk wangâyân zâim zuu irâ zo sâmbui sagân gâip. Oi irin zo zuu patâ patâ donbep 153 yatâ, zo ziwe. Oi irâ zo mân âmbârângip, zorat nânngindâ metñâ oip.

¹²Yesunâ itâ sâip, “Zen ga nalemm ninek.” Sâi arâpnâ nen dap yatâ mâsikâbem, “Gâ nñai.” Nen Kembu zo nânngâwen. ¹³Oi Yesunâ nenngâren gamñâ nalemm sot zuu kâsâpkum niñgip.

¹⁴Zo Yesu mumuñan gâbâ zaatñâ muyageniñgi sâp karâmbut oip.

Yesunâ Petero sâp karâmbut den sârn mâsikip.

¹⁵Hanğât nalemm neindâ ko Yesunâ Simon Petero itâ sârn mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, Bukurâpkâ zi,

zen umziñandâ gâsânome. Gânñâ walâziñgâm umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteron sâip, “Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nânngat.” Sâi Yesunâ dukui, “Gâ râma gwamñâ gakârâpnâ galem otziñgâban.”

¹⁶Yatâ sârn dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteron sâip, “Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nânngat.” Sâi Yesunâ dukui, “Râma gakârâpnâ zengât galem otziñgâm ândiban.”

¹⁷Yatâ sârn dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak nâgât otgimip?” Yesunâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umñâ bâlei sâip, “Kembu, gâ kut nñai nñai zo nânngâm nânngâmat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nânngat.” Sâi Yesunâ sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otziñgâm ândiban. ¹⁸Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opñâ bikâ pâna kâsarâpkâ ziñ saagim gobi.” ¹⁹(Yesunâ zo yatâ sârn Petero mumbapkât den dukui. Mumbap, zoren a ziñâ ekñâ Anutu sârn âlip kwâkñangâbigât nânngâm sâip.) Den yatâ sârn dukui, “Gâ molini.”

²⁰Oi Petero zâk puriksârn a Yesu umñandâ gâsunimap, nâ kândâtñan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ nen sot nalemm neip, narâk zoren nâ Yesu gootñan âi itâ mâsikâwan, “Kembu, nñainñâ sâi gâsâgobi?” ²¹Oi nâ bet ga Peteronâ neknñâ Yesu nâgât mâsikâm sâip, “Kembu, a zirâñ dap upap?” ²²Mâsiki Yesunâ itâ sârn dukui, “Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini.” ²³Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpziñ Yohane nâgât itâ sârn gulipkuwe, “A zo mân mumbap.” Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâknñâ itâ sâip, “Zâknñâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

**Yohanegât bukurâpñâ den
murukñâ kulemguwe.**

²⁴ A zorâñ kut ñâi ñâi zo ek nâñgâm sâmbuyagem ekap zi kulemgoi. Zâk kwembiñ den kulemgoi. Oi nen zâkkât itâ nâñgâmen, “Diñâ zo bonñâ.”

²⁵ Yesuñâ kut ñâi ñâi donbep oip, zo ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân kulemgum nanjindâ sâi hân zi piksâi a ziñ mân sâlâpkum nâñgâbe.

Zo yatik.

Aposolo zengât den sinji Lukanjâ kulengoip.

Yesujâ Tirik Kaapum zingâbat sâm sumbemân zariip.

(Mk 16:19-20; Lu 24:53)

1 O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot sinji âlip sâip, zorat den sinji otgiwan. ²Zâknâ nepnâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâknâ mâte oi Tirik Kaapumnâ oknanji Aposolo mârûm gâsum sâlâpzânngoipnâ nep dij sâm zingip. Den zo dâzângom nanji Anutuñâ diim sumbemân zariip. Zorat den sinji mârûm kulemguwan. ³Zâk sâknam nânngâm mom zem zaatnâ arâpnâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsagezingâm ândeip. Zen nânngâm pâlâtân kwâknangâbigât âsagezingâm ândeip. Anutu um topñan ândiandinangât den dâzângom ândeip. ⁴Oi zen sot tapnâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut ñai zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâm dâzângowan. ⁵Yohane zâk too sanjonzingip. Ka narâk mân kêrep oi nânâ Tirik Kaapum sanjonzingâbat.”

⁶Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâm mâsikawe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpninâ molizingâna Isirae niinjak dum a kutâ op ândinat?” ⁷Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ibâ, zâk zinâ narâknâ nânngâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanjanangât opnâ narâk zo pâip. Zinâ zo mân nânngâbi. ⁸Zâknâ Tirik Kaapum sângongoi zengâren gem gam imbanjâ zingip zen nâgât den sinji sâsân a upi. Yatâ opnâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den sinji zengâren sâne laj kêrâm âibap.”

⁹Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumñâ ga doongoi mem zari mân igawe. ¹⁰Oi sumbemân zari arâpnâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. ¹¹Oi itâ sâm dâzângowet, “Galilaia goknâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariip. Yesu zariip, zo yatik âburem gibap.”

Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.

¹²Aposolo zen Oliwa bâknjan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Baknâ zo Yerusalem kamân gootñan taap. ¹³Kamânân âimñâ mirâ tâpmarawe, zoren zâiwe. A kutzinâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo, Andrea, Pilipo, Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaiogât nanñâ, Simon Zelote sot Yuda Jakobogât nanñâ. ¹⁴A zo aksik um kânok op ninâu sâm ândiwe. Yatâ utne Yesu mamñâ Maria sot ambân nâmbutnâ sot Yesu murâpnâ, zen aksik betzinan mem ândiwe.

Yudagât gebâknjan a ñai muyagiwe.

¹⁵Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpnâ ândiwe, 120 yatâ, zorân mindum tarawe. Oi Peteronâ zaat den itâ sâm dâzângoip, ¹⁶“Bukurâp, Yudañâ kâsa diizingip Yesu gâsuwe. Zorat mârûmñan Tirik Kaapumñâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâm Kembugât ekabân kulengoip. Zo dap op yen zembap? ¹⁷Yuda zâk niinjan goknâ. Nen sot nep ârândân meip. ¹⁸Oi a zorân kâmbangât sângânñâ mem hân ñai kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâamboñ kunziri zem tip gem nanjip. ¹⁹Den sinji zo Yerusalem a ambân zin aksik nânngâm hân zorat kutnâ Akedama sâwe (niin denân ko kâmbam hân). ²⁰Psalms ekabân den itâ kulemgune ziap, ‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zimbap. Zoren a ñai mân ândibap.’

Oi den ñai itâ ziap,

‘Zo a nâinjâ gebâkñan kinbap.’

²¹Oi a nâmbutñâ nen sot ândimñâ Kembu Yesuñâ nep tuugip, zo ek nangâwe. ²²Oi Yohanennâ too sañgonñangi nepñâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zarip. Oi a zo zeñgâren gâbâ a nâi, zâk betniñan mei Yesu mom zaarip, zorat den siñgi sâindâ lañ kârâbap.”

²³Peteroñâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Njâi kutñâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutñâ nâi Yusito. Oi a nâi ko kutñâ Matia. ²⁴Muyagezikâm itâ sâm ninâu sâwe, “O Kembu, a zeñgât umziñâ ek nâñgâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnâñgona iknâ. ²⁵Yudañâ Aposolo nepñâ kwâkâm mâtâp bâliñan arip, zorat nâinjâ zâkkât gebâkñan ândibap.” ²⁶Ninâu yatâ sâmñâ wenzu pane Matia gât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziñgip.

Tirik Kaapum gem gâip.

2 Yuda zeñgât kendon nâi kutñâ Pen-tekos narâk oi Yesugât a ambârâpñâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe. ²Tatne sumbemân gâbâ kwamit nâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemñâ mirâ tarâwe, zoren zâi pik-sâip. ³Zen tap iknetâ kârâp bâlam yatâ âsagem âbâñgum kâukziñan ge tap arip. ⁴Oi Tirik Kaapumñâ umziñan gei pik-sâm imbanjâ ziñgi den gându nâi nâi sâm âiwe.

⁵Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâtâpsemarâwe. ⁶Oi a doñbep patâ zen kwamit zo nâñgâm mindune Aposolo zen dinziñâ dâp sâne nâñgâm kwakmak op kirâwe. ⁷Oi imbanjâziñ buñ oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a. ⁸Dap op den yatâ sâne nâñgindâ dinniñâ yatâ uap? ⁹Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia

hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok. ¹⁰Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zeñgât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutñâ nen Roma kamânân gok. ¹¹Oi nen Isirae sot kamân nâin gâbâ Anutu mâtâpâsimen. Nâmbutñâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorâñ ândimñâ dinniñâ dâp Anutu kut nâi nâi âlipñâ oip, zorat siñgi sâne nâñgen.” ¹²A zen yatâ sâm imbanjâziñ buñ oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topñâ dap yatâ?” ¹³Oi a nâmbutñandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

Peteroñâ zorat topñâ dâzâñgoip.

¹⁴Petero zâk bukurâpñâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikñâ itâ sâm dâzâñgoip, “Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutñâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nâñgânek. ¹⁵A zi kinze, zeñgât itâ se, ‘Too kâtik nemñâ um gulip ue.’ Yatâ buñâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. ¹⁶Zorat Propete Yoelenjâ den nâi itâ sâm kulemgoip. Den zo bonjâ muyagiap,

¹⁷‘Anutuñâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik ziñgâbat. Ziñga ko nan bârarâpziñâ zen Propete ziñâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziñâ kut nâi nâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziñâ uman bonjâ nâñgâbi. ¹⁸Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum ziñga Propete a yatâ op den sâbi. ¹⁹Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombeñan hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorâñ hân kwârakubap. ²⁰Mirâsiñ sumunkumbap. Kâin siñâ kuriñkom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap. Kembugât narâk âlipñâ âsakñoot muyagibap. ²¹Oi

narâk zoren nâi zâk Kambu kon-sâbap, zâk bâlijan gâbâ mâkâbap.”
”

**Peteronâ Yesugât topnâ
sâm kâkjan kwâip.**

²²Yatâ sâmñâ Peteronâ itâ sâip, “Isirae a, nâ dâzângua nânğânek. Anutuñâ Yesu Nasarete kamânân goknâ mam oknangi osetnijan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorânâ topnâ sâm muyagei igâwe. ²³Mârum Anutuñâ zâkkât nânği zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi oknangâm Kembangât gurumin den kukuñ a zingâne âi poru nagân kune moip. ²⁴Ka Anutuñâ mumuñangât tâk olañ diim sumbemân zariip. Mumuñandâ dap yatâ anğân kârâbap? ²⁵Zorat Dawidiñâ zâkkât den kânjan sâm itâ kulemguip, ‘Nâ Kambu mâteyâk ek ândiwan. Zâkñâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat. ²⁶Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlam-nandâ sâm sâtâre oknangâman. Sâk-nandâ mom zaatpakât mambât ândibat. ²⁷Anutuñâ, Gâ mân birâni-ban, zorat ko mumuñâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniiban, zorat ko momñâ mân alâgibat. ²⁸Gâ ândiândiñ mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otni-nandâ sâtâre kwâkjan ândibat.”
²⁹Peteronâ yatâ sâmñâ itâ sâip, “O bukurâpnâ, nâ sâkuniñâ Dawidi, zâkkât den sapsun zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakñâ ek nânğâm ândime. ³⁰Zâk Propete a ândim itâ nânğip, ‘Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâ-sum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâ-papkât sâm kâtigeip.’ ³¹Zo nânğâm Kristo zaatzaaknangât itâ sâip, ‘Zâk mumuñâ zengâren ândibapkât Anutuñâ mân birâbap. Momñâ sâkñâ mân alâgibat.’ ³²Oi Anutuñâ Yesu mânğei

zaari sinniñandâ igâwen. ³³Oi Anutuñâ Yesu âsanñâ bongen a kutâ kwânânği tâi Tirik Kaapum sinği kwatniñgip. Yesuñâ zo mem niñgi kwamit nânğâm ikse. ³⁴Dawidiñâ sumbemân mân zariip op ko lañ den itâ sâip, ‘Kembuñâ nâgât kembu itâ sâm dukuiip, “Nâgât âsannan tâtnan. ³⁵Tâtna kâsarâpkâ minduziñga kinğangât kombânğ upi.”’
³⁶Isirae a aksik patâ itâ nânğâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuñâ Kambu sot a bâlijan gâbâ mâkâninğâbapkât mârum sâsân, Kristo, kwânânği ândiap.”

**A doñbep umziñ melânje
too sanğonziñgawe.**

³⁷Peteronâ den yatâ sâm dâzânğ-goi nânğâm umziñ bâliñ oi Petero sot bukurâpnâ itâ sâm mâsikâziñgawe, “Bukurâpnin, nen dap oindâ dâp upap?”
³⁸Sâne Peteronâ itâ sâm dâzânğgoip, “Umziñ melânje Yesu Kristogât korân too sanğonziñgindâ tosaziñ buñ upap. Yatâ utne Anutuñâ Tirik Kaapum zingâbap. ³⁹Ziñâ sot kiurâpziñâ sot kârebân ândie, Kambu Anutuñâ diiz-ingâbap dâp, Tirik Kaapum zengât sinği sâsân, zo zingâbap.”
⁴⁰Petero zâk den yatâ sâm den târokwap den girem itâ sâm dâzânğgoip, “Zen bâliñ mâme a osetziñan gâbâ gane Anutuñâ gâsuzingâbap.” ⁴¹Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziñâ Peterogât den nânğâm umziñâ gâsui too sanğonziñgâne Yesugât kâmut, zengâren târokwarâwe.

Ninâugât âsâbân mindumarâwe.

⁴²Oi Aposolo, zen sinği âlip dâzânğgone nânğâm ândiwe. Oi umziñâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbân mindumarâwe. ⁴³Oi Aposolo ziñ Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik kenğât op nânğawe. ⁴⁴Yesu

nângâm pâlâtân kwâkņangâwe, zen kut ñai ñâiziñâ kânogâk zeip. ⁴⁵ Oi hân sot sikumziñ pane sângân mem a gigiñâ kâsâpkum ziñgâmarâwe. ⁴⁶ Zen sirâmñâ sirâmñâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziñan nalem ârândân namarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân namarâwe. ⁴⁷ Oi Anutu sâm âlip kwâkņangâwe. Yatâ utne a ambân, zen ziñgit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmñâ sirâmñâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatziñgâmâip.

Peteroñâ a ñai kubigip.

3 Sirâm ñain mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. ² Oi a ñai mam kâmbonj kâligen gâbâ kiñ bâliñâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpñâ sirâmñâ sirâmñâ lum tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkņoot, zoren pane kât sikumgât oletziñgâmâip.

³ Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitñâ oletzikip. ⁴ Oletziki zet ek kin Peteroñâ itâ sâm dukuip, “Gâ net nikit.” ⁵ Peteroñâ sâi kât niram sabot sâm sen kwap zikirip. ⁶ Yatâ oi Peteroñâ itâ sâm dukuip, “Kât sikum mân zemniġap. Kut zi kânok zemniġap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokñâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” ⁷ Yatâ sâm bikñâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâñak kiñ bâliñ zo winziksâi zaat kirip. ⁸ Zaat âim gam kin ko zet sot ârândân tirik namin zâiwe.

A kiñ bâliñ zo pâtan âim gam Anutu sâm âlip kwâkņangip ⁹ Anutu sâm âlip kwâkņangi a aksik zen ek nângâwe, zen itâ sâwe. ¹⁰ “A zo tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkņoot, zoren tap oletziñgâmap.” Oi a zo kubikņangip, zorat ekñâ imbañâziñ buñ oip. ¹¹ Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziñki a aksik patâ tirik namâ umñâ ñai kutñâ Salomo, zoren zekâren mindumñâ sâlâpziñan zim kirâwe.

Peteroñâ a siñgi âlip dâzânġoip.

¹² Zen mindum kine Peteroñâ ziñgitñâ den itâ sâm dâzânġoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opñâ nikit kinze? Zi nikñâ imbañan mân kubikset. Zen dap nângge? Târâraknikņangât Anutuñâ kubiksap? ¹³ Yatâ buñâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpniñ, zengât Anutu, zâkñâ kore añâ Yesu sumbemân a kutâ kwânângi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtñâ ziñgâne Pilatogâren diim âine olañbat sâip. ¹⁴ Olañbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târarak a zo kândâtkum kâmbam a ñai olañbapkât sâwe. ¹⁵ Ândiândiñ mariñâ kuwe. Kune moi Anutuñâ mânggei zaari igâwen. ¹⁶ Oi kiñ bâliñ a ikme zi Yesu kutñâ konsâitâ a zi kubikņangi sâkñâ âlip oi ikse. Yesugâren nângâm pâlâtân oitâ âlip op zaatsap.

¹⁷ Bukurâpnâ, nâ nângan. Zen sot patârâpziñâ, zen Yesu topñâ mân nângâm kuwe. ¹⁸ Yatâ utnetâ Kristo sâknam nângâm moip, zorat Anutuñâ mârumņan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutuñâ sâi den kulemguwe, zorat bonñâ âsageip. ¹⁹ Oi zen umziñâ melân ândiândi sângiñâ kândâtkune tosaziñ birâbap. Oi Kembuñâ umziñ mem sândukņan kwatziñgâbap.

²⁰ Kembu Yesu Kristo ziñgâbap. Zâk zengât siñgi sâm gâsum sâlâpkoip. ²¹ Zâkñâ sumbemân ândei kut ñai ñai âsagem nañgâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutuñâ mârumņan den Propete gakârâpñâ lâuziñan pâi sâwe. ²² Mose zâk den itâ sâip,

‘Kembu Anutuñâ bukurâpziñ zengâren gâbâ Propete ñai, nâ yatâ, muyagem den dâzânġoi nângâbi. ²³ Oi ñai zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutuñâ kom nañgâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

²⁴Oi Samue sot Propete a nâmbutnâ ândim gawe, zen kut nâi aksik narâk ziren âsagiap, zorat den sâmbulemuwe. ²⁵Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpziñ zen sot Anutuñâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umñan ândie. Anutuñâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip, ‘Nâ kiurâpkâ mâsop minziñgâbat. Mâsop zorâñ hânñâ hânñâ a dâpziñ upap.’

²⁶Anutuñâ kore anâ Yesu sângongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliñâziñâ birâbigât gem gâip. Zâknâ diizîngi bâliñâziñâ birânetâ mâsop minziñgâbat.”

Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.

4 Petero sot Yohane, zet a den dâzân-gom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtñâ sot Sadukaio a, zen ârândân zekâren gawe. ²Zet a siñgi âlip dâzân-gowet. Yesu zâk mumuñan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zatpi, zorat den sâitâ a sâtñâ zen nângâne bâliñ oip. ³A sâtñâ zen gâsuzikâm mirâ mârûm nâtiksaîpkât tâk namin zâpane zeitâ hañsâip. ⁴Oi Peteronâ siñgi âlip sâi nângâwe, zengâren gâbâ donbep ziñâ zo nângâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tenngâziñâ a 5 tausen yatâ urâwe.

Peteronâ Yesugât kutñâ sâmbuyageip.

⁵Hañsâi a sâtñâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. ⁶Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziñâ zen sot minduwe. ⁷Mindum sâne Petero sot Yohane diizikâm osetziñan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mâsikâzikâwe, “Ŋâiñâ imbanâ ziki kulem zi tuugabot? Ŋâigât sâtkât uabot?”

⁸Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumñâ umñan piksâi itâ sâmbâzân-goip, “Galem a sot a ambân zengât patârâpziñâ, nâ sa nângânek. ⁹Net kiñ bâliñ a beknjan miet, zorat mâsikânike? A zi dap op âlip uap sâmbâ, zorat op mâsikânike? ¹⁰Mâsikânike, gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nângânek. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân goknâ poru nagân kune moi Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaat ândiap. Zâkkât imbanân-gât opñâ a zi âlip op mâteziñan kinzap. ¹¹Yesu zâk mirâ kunkun nâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

‘Mirâ tuutuuy a zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânân-gi kunkun patâ kâtikñâ op kinzap.’

¹²Kubikkubik zo zâk zikñik kubikniñgâbat. A nâigât korân sâmbrotñâ, zo hânân mân ziap.”

Kembugât den lubi.

¹³Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziñan kin mân kenngât op den sâmbkiritâ a ziñ zekât itâ nângâwe, “Zet ekap namin mân zâiwet.” Zo nângâm imbanânziñ buñ oip. Oi zet mârûm Yesu sot ândiwet, zo zikit nângâwe. ¹⁴Oi kiñ bâliñ kubigâwet, zorâñ zet sot kiri ekñâ zorat den sâmbâburinam kwagâwe.

¹⁵Den kârûm sâne âknjan gei kiritâ ziñjak den itâ sâmbâraguwe, ¹⁶“Nen a zâgât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem nâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siñgizik nânge. Zo mân sâmbkwârakunat. ¹⁷Oi den zo kamân dâp lañ kâri nângâbegât sâmbkenngât otzikindâ a ambân den mân dâzân-gobabot.” ¹⁸Yatâ sâmbâne zaritâ itâ sâmbdâzâkowe, “Zet Yesugât kot sâmba ambân mân dâzân-gobabot.”

¹⁹Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melân dâzân-gowet, “Ziñjak nângâm iknek. Zengât den lum Anutuñâ den

birânat, zorat Anutuŋâ nânŋi dap upap?
²⁰ Kut ŋâi ŋâi ek nânŋâwen, den zo mân tik pânât.”

²¹ Yatâ sâitâ sâm keŋgât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nânŋâm Anutu sâm âlip kwâkŋaŋgâwegât a sâtŋâ ziŋ zengâren kwakŋâ Petero sot Yohane kut zo laŋ mân otzikâwe. ²² A kubigâwet, zo kendonŋâ 40 yatâ ândim gâi kubigâwet.

Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.

²³ Petero sot Yohane minduminduyân gâbâ gem bukurâpzik zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, ziŋâ den dâzâkowe, zo aksik dâzâŋgom nanŋâwet. ²⁴ Yatâ sâitâ a ambân den zo nânŋâm umziŋ mindum Anutuŋâren den itâ sâwe, “Kembu, gâ hân sumbem mariŋâ. Gâ sumbem sot hân, saru sot kut ŋâi ŋâiziŋoot muyageziŋin. ²⁵ Sâna Tirik Kaapumgâ zâkŋâ sâkuniŋ kore agâ Dawidi, zâkkât umŋan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitage? A zen wangât den bon buŋ se? ²⁶ Hânŋâ hânŋâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbâpkât sâsân, Kristo, kâsa otzikânam ga kinze.’”

²⁷ Yatâ sâmnâ itâ sâwe, “Perâkŋjak kamân ziren tirik kore agâ kwânâŋin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtŋâ, zen zâk kâsa okŋaŋgânam minduwe. ²⁸ Mârûm gikak nânŋâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. ²⁹ Oi Kembu, zi ko sâm keŋgât dinziŋâ ek nânŋâm kore arâpkâ imbanâ niŋgâna keŋgât buŋ gâgât den sâm ândinat. ³⁰ Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziŋgâm sâna kulem top top muyagibap.”

³¹ Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsâsâip. Oi Tirik Kaapumŋâ umziŋan

piksâi keŋgât buŋ, lâu bâbâlaŋâk a ambân Anutuŋât den dâzâŋgowe.

Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.

³² Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut ŋâi ŋâi zemziŋgip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemziŋgip. ³³ Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumuŋan gâbâ zaarip, zorat den siŋgi imbanâŋoot dâzâŋgom ândiwe. Anutuŋâ imbanâ ziŋgâm tânzâŋgoip. ³⁴ Zengât oserân gâbâ ŋâi sii nalemgât kârûkârû mân urâwe. A hânziŋoot sot mirâziŋoot, zen zo pam kât memŋâ Aposolo zengâren parâwe. ³⁵ Oi Aposolo ziŋâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo ziŋgâm ândiwe.

³⁶ Oi a ŋâi ândeip, kutŋâ Yosepe. Aposolo ziŋâ kutŋâ ŋâi Banaba sâwe (niŋ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokŋâ. ³⁷ A zorânâ hânŋâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

Anania sot Sapira, zekât siŋgi.

5 A ŋâi ândeip, kutŋâ Anania. Zâkkât ambinŋâ Sapira, zâk sot sâm nânŋâm hânzikŋâ pâitâ mem sâŋgân zikâwe. ² Ananiaŋâ sâŋgân mem torenŋâ tik pam torenŋigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. ³ Pâi Peteroŋâ itâ sâm dukuiŋ, “Anania, gâ wangât Sataŋŋâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hângât sâŋgânŋâ torenŋâ tik paat? ⁴ Hângât sâŋgân mân mena zemgibap. Mo kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” ⁵ Yatâ sâi Anania zâk den nânŋâm kin zorâŋjak hânân gei zem moip. Oi zâkkât siŋgi nânŋâwe, zen keŋgât urâwe. ⁶ A sigân, zen kâambarânâ mem kâpim lum âi hanguwe.

⁷ Narâk mân kârep oi ambinŋâ zâk siŋgi mân nânŋâm gâip. ⁸ Gâi Peteroŋâ

itâ sâmbâsikip, “Hângât sângânñâ kât itik miwet?” Sâi zâknâ sâip, “Zo yatik miwet.”⁹ Sâi Peteronâ itâ sâmbâ dukui, “Zet wangât den saamñâ Kembangât Kaapum kâitkuabot? Nânghâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk gâ mingim âi hangobi.”¹⁰ Yatâ sâi zorenâk kiñ topñan gei zen moip. A sigan ziñâ mirin gam muyagem lum âi apñâ nangâmñan hanguwe.¹¹ Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutñâ zen siñgi zo nânghâm kengât donjebp urâwe.

Aposolo ziñ kulem top top tuuwe.

¹² Aposolo zen a zengâren sen mârât kulem top topñâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umñâ ñâi kutñâ Salomo, zoren um kânok opñâ mindumarâwe.¹³ Mindunetâ a nâmbutñâ hurat kwatziñgâm târokwatziñgânâ kengât op birâwe.¹⁴ Ka a ambân kâmut kâmutñâ, zen Kembu nânghâm pâlâtân kwâknangâm Yesugât kâmut zengâren târokwatziñgâwe.¹⁵ A ambân zen bukurâpziñâ sisi mâsekziñoot helânân pam luziñgâm âi mâtâbân itâ sâmbâ zâmbârâwe, “Peteronâ mâtâbân âim gâi sândokjandâ zengâren ari âlip upi.”¹⁶ Oi Yerusalem kamân nangâm nangâm a ambân ândiwe, zen gam minduwe. A ambân mâsekziñoot sot wâkezziñoot diiziñgâm gane âlip op nangâwe.

Anutugât sumbam anâ Aposolo tâk namin gâbâ diiziñgip.

¹⁷ Oi kut ñâi yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpñâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nânghâm Aposolo gâsuziñgâwe.¹⁸ Gâsuziñgâm tâk namâ patin zâmbârâwe.¹⁹ Zâmbane zinetâ ñâtigân Kembangât sumbem a ñâiñâ ga hânghi mem pam diiziñgâm gem itâ sâmbâ dâzân-goip,²⁰ “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi unakñangât den dâzân-gom kinbi.”²¹ Yatâ sâmbâ dâzân-goip nânghâm hangât tirik namin zâim a ambân siñgi

âlip dâzân-gowe.²² Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpñâ, zen Isirae a sâtñâ aksik minduziñgâne gawe. Oi a nâmbutñâ sângonzân-gom tâk namin âi Aposolo diiziñgâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruziñgâmñâ mân muyageziñgâm âburem gam sâwe,²³ “Nen âimñâ namâ hânghi kâtikñâ kiri iksen. Oi galem a zen hânghiyan kinze. Oi hânghi mem pam bagim a kâruziñgindâ buj ue.”

²⁴ Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nânghâne kwakmak oip.²⁵ Utnetâ a ñâiñâ ga sâip, “Nânghâne. A tâk namin zâmbane, zen tirik namin a den dâzân-gom kinze.”²⁶ Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpñâ zen Aposolo gâsuziñgânâ âiwe. A ziñâ kuk op kâtñâ zânghobegât kengât op mulunâk diiziñgâm gawe.

Aposolo zen minduminduyân kengât buj den sâwe.

²⁷ Minduminduyân diiziñgâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patânâ itâ sâmbâ dâzân-goip,²⁸ “Mârum den kâtikñâ dâzân-gowen. A zorat korân a ambân den mân dâzân-gobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân lañ kârip. A kuwe, zorat tosa nengâren pânâmbâwe.”

²⁹ Sâi Petero sot Aposolo nâmbutñâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap.³⁰ Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpniñ zengât Anutu, zâknâ mângei zaarip.³¹ Zaari Anutuñâ âsan topñan bongen pam a sâtñâ patâ sot kubikkubikniñâ kwânânghip. Oi Isirae a ambân, zen umziñ melânne tosaziñ gulipkubapkât sâmap.³² Kut ñâi ñâi zo igâwen. Oi zorat siñgi den nen sot Tirik Kaapum, niñâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuñâ sât lulu gakârâp ziñgâmap.”³³ Den yatâ sâmbâ dâzân-goip kuk opñâ Aposolo zânghonam urâwe.

Parisaio a n̄aiñâ bukurâp girem den sâm dâzângoip.

³⁴Oi minduminduyân Parisaio a n̄ai tâip, kutjâ Gamalie. Zâk gurumin dengât kubikkubik a oi a ambân ziñ hurat kwâkñangâwe. Zâkñâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe. ³⁵Oi bukurâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen a zi kut n̄ai n̄angâmñik otzingâbi. ³⁶Mârum a n̄ai kutjâ Teuda, zâkñâ nâ a kutâziñâ sâi a 4 handeret yatâ zâkkât a urâwe. Oi zikñâ kâmbam zigi arâp ziñâ sinsururuñ urâwe. ³⁷Oi bet a sâlâpzângoizângoñ narâkñan Galilaia gokñâ, a n̄ai kutjâ Yuda, zâkñâ a kutâ kunat sâi a nâmbutjâ arâpñâ urâwe. Ka a zo moi ko arâpñâ zen siñsururuñ urâwe. ³⁸Zorat den dâzângua n̄angâne. Zen a zi birâzingâne ândinek. Zen den sot nep zo ziiñ umziñangât upme oi ko bon buñ upap. ³⁹Ka Anutugâren gâbâ oi ko mân buñ upap. Oi zen Anutu kâsa miñangâbegât.”

Aposolo lapitziñgâwe.

⁴⁰Zo yatâ sâm dâzângoip n̄angâne dâp oi sâne Aposolo mirin zâine tâkñâ lapitziñgâwe. Zângomñâ Yesugât kot mân dâzângobigât sâm sângonzângowe. ⁴¹Sângonzângone sâtâre op âiwe. Yesugât a, zen Yesugât op lapitziñgâwe, zorat minduminduyân gâbâ gem sâtâre op âiwe. ⁴²Oi sirâmñâ sirâmñâ tirik namin sot a mirin Yesu Kristogât siñgi âlip mân birâm dâzângom ândiwe.

Sâkkât nep, zorat a gâsum sâlâpzângowe.

6 Narâk zoren Yesugât kâmut doñbep muyagem târokwatziñgâwe. Oi nalem kâsâpkum Yuda a ambân nâmbut Grik den sâmarâwe, zengât oserân ambân malâ nâmbutjâ zen nalem mân niñgâwe sânetâ a Grik den sâmarâwe, zen n̄angâne mân dâp oip. Oi a Yuda

den sâmarâwe, zen sot den sârek sâm âraguwe. ²Yatâ utne Aposolo kiin zagât zen Yesugât arâpñâ kâmut minduziñgâm itâ sâm dâzângowe, “Nen Anutugât den sâsâñ nep zo birâm nalem nep tuugindâ mân dâp upap. ³Zorat a bukurâpniñ osetziñan gâbâ zen a nâmburân zagât, a n̄angânângâziñoot sot Kaapumñâ umziñan piksâsâñ zo ziñgitne âlip oi gâsum sâlâpzângonat. Nep zi ziñgindâ tuum ândibi. ⁴Nen ko ninâu sot den siñgi sâsâñ, zorat nebâk tuum ândinat.” ⁵Zen den yatâ sâne zen aksik n̄angâne dâp oi a itâ gâsum sâlâpzângowe. Setepano, zâk n̄angâm pâlâtâñoot sot umñan Tirik Kaapum piksâm zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena sot Nikolau, Antiokia kamânân gok. Zâk hân n̄ain gokñandâ Yuda zengâren târokwâip. ⁶A zo diizingâne Aposolo zengâren âi kine bitziñâ kâukziñan pam ninâu sâwe. ⁷Oi Anutugât denñâ lañ kârâm ari Yerusalem kamânân Yesugât kâmut zen târokwâi târokwâi op âiwe. Oi tirik namâ galem a zengâren gâbâ doñbepñâ den siñgi âlip n̄angâm luwe.

Setepano den sâkñanâk sâwe.

⁸Anutuñâ Setepano tângum imbanjâ pindi a zengâren sen mârât kulem top top tuum arip. ⁹Oi a nâmbutjâ zen zâk sot den âraguwe. A zo zen mâpâmâpâse namâ n̄ai kutjâ Libertene, zoren mindumarâwe. A zen Kirene a, Alesandiria a, Kilikia a, Asia a. A yatâ zorân Setepano sot den âraguwe. ¹⁰Tirik Kaapumñâ Setepano den n̄angânângâ âlip pindi den âlipñâ sâi den hâuñâ mâburinam kwagâwe. ¹¹Kwakñâ a nâmbutjâ tigâk itâ sâm dâzângowe, “Setepanogât itâ sâbi. ‘A zâk Mose sot Anutu sâm bâliñ kwatziki n̄angâwen’” ¹²Sâne yatâ utnetâ a yenñâ sot a sâtñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen den zo n̄angâmñâ kuk opñâ Setepano

kom gâsum a sâtñâ mindumindu patin diim âiwe. ¹³Oi Setepanogât den sarâ sâbigât a muyageziñgâne Setepanogât den sarâ sâm itâ sâwe, “A zi zâk tirik namâ sot Kembugât gurumin den sâm bâliñ kwâpmap. ¹⁴Zâk itâ sâi nânğâwen, ‘Yesu, Nasarete kamân gokñâ, zâkñâ tirik namâ zi kom kândañâ gurumin den Mosenâ sâip, zo kândañbap.’” Yatâ sâwe. ¹⁵Oi minduminduyân târâwe zo, zen Setepano iketâ si sâñğânñâ sumben a yatâ oip.

Setepanogâ sâkurâpziñ zengât singi sâm dâzânğoip.

7 Tirik namâ galem a patâ, zâkñâ Setepano mäsikâm sâip, “Den se, zo bonñâ?” ²Sâi Setepanogâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nânğânek. Sâkuniñâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsâkñâ mariñâ, Anutuñâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, ³‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâziñğâm nânñâ hân ñâi tirâpğobat, zoren âi ândiban.’ ⁴Abaram zâk den zo nânğâm Kaidai hânñâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânñâ moi Anutuñâ diim gâi Yuda hânân zi ga ândeip. ⁵Anutuñâ diim ga hân ñâi mân pindi galem oip. Buñâ hân murukñâ ñâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât siñgiyâk sâm pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo ko Anutuñâ lañ yatâ sâip.

⁶Oi Anutuñâ den itâ sâip, ‘Kiurâpziñ zen hân ñâin kendon 4 handeret umñan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpñâ zen sâknam ziñgâne ândibi. ⁷Kiurâpziññâ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hâuñâ ziñga kiurâpziñ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.’ ⁸Oi Anutuñâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwarangip. Oi nanñâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbujan kwabâ kwâkñangip. Isakanñâ Yak-

abo yatik kwabâ kwâkñangip. Yakobo zâk narâpñâ kiin zagât yatik otziñgip.

⁹Oi sâkurâpniñâ zen munziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak nânğâm kât minam Aigitâ a ziñgâwe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuñâ zâk sot ândeip. ¹⁰Anutuñâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâtejan nânğânğgâ âlipñâ pindâm tângoi Paroanñâ a ambân gâkârâpñâ aksik galem otziñgâbapkât gâsum sâlâpkoip. ¹¹Gâsum sâlâpkoî ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpniñ nalemgât kârükârû op ândiwe. ¹²Oi a nâmbutñandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nânğâm narâp sâñgonzânğoi âiwe. ¹³Oi du zagâtñan âine Yosepe zâk topñâ âtârâpñâ sapsum ziñgip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp gawe, zorat siñgi nânğip.

¹⁴Oi Yosepeñâ sâi ibânñâ Yakobo sot torerâpñâ aksik, a ambân tengâziñ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. ¹⁵Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpñâ zen zoren mom nanğâwe. ¹⁶Munetâ kâambarânziññâ Sikem hânân minziñğâm âi hanzânğowe. Hân zo Abaramñâ mârurñan Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlip. Zoren hanzânğowe.”

Mosegât singi dâzânğoip.

¹⁷“Oi Anutuñâ Abaram kânñan den siñgi dukuip, zo âsagibapkât narâkñâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân doñbep âsagem lañ kârâm ândiwe. ¹⁸Yatâ op ândine Aigita a kutâ ñâi âsageip. Zâk Yosepegât siñgi mân nânğip. ¹⁹Oi a kutâ zorânñâ sâkurâpniñ kâitzânğom sâknam kwatzziñgip. Oi katep mâik gâkârâpziññâ, zen mumbigât sâi âkñan zâmbane zem muwe. ²⁰Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuñâ egi holi tobat âlipñâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kâin karâmbut

âkip. ²¹Oi âkñan pane ândei Parao b̄aratñand̄a muyagemñ̄a mem nann̄a s̄am galem oi lâambarip. ²²Parao ar̄ap zen Aigit̄a zenḡat n̄anḡan̄anḡa kw̄ak̄am pind̄ane n̄anḡam k̄atigem kut ñ̄ai ñ̄ai zorat topñ̄a s̄ai n̄anḡane imban̄a oip. Oi nep topñ̄a tuubam mân kwagip.

²³Ândei kendon pat̄a 40 oi Isirae a bukur̄ap zinḡitpam arip. ²⁴Âi egi Aigita a ñ̄aiñ̄a Isirae a ñ̄ai kom t̄ai ekñ̄a bukuñ̄a bekn̄an mem Aigita a zo koi moip. ²⁵Oi it̄a n̄anḡip, 'Bukur̄apn̄a n̄anḡat it̄a n̄anḡabi. N̄a bukur̄apn̄a Paraoḡat bikñan ḡab̄a mâk̄az̄inḡabatk̄at Anutuñ̄a s̄am nigip.' Ka bukur̄apñ̄a zen mân n̄anḡawe.

²⁶Sir̄am ñ̄ain Moseñ̄a âi egi Isirae a zaḡat agom t̄ait̄a muyagezik̄am kw̄ak̄az̄ik̄am it̄a s̄am d̄az̄akoip, 'A zaḡat, zet buku bukuñ̄a. Wanḡat k̄asa uabot?' ²⁷S̄ai a k̄ambam topkwap bukuñ̄a koip, zor̄añ̄a Mose mem k̄abakñem it̄a s̄am dukuip, 'Ñ̄aiñ̄a ḡa neñḡat a s̄atñ̄a mo den kubikkubik a ḡabarip?' ²⁸Muka Aigita a ñ̄ai koin, zo yatik n̄a nobam sat?' ²⁹Oi Mose z̄ak den zo n̄anḡam keñḡat opñ̄a s̄ar̄ar̄ak k̄ar̄am âi Midian h̄an̄an âi h̄an mâir̄ap zen sot ândeiip. Zoren amb̄an mem nanzatñ̄a minzikip.

³⁰Oi kendon 40 âki ko mir̄a kam̄an ât̄añ̄a, a mân ândīandiñan, bakñ̄a Sinai zorat topñan ândei sumbem a ñ̄aiñ̄a nak topñan k̄ar̄ap b̄alam̄an âsageñangip. ³¹Moseñ̄a zo ekñ̄a wanñ̄a yat̄a uap s̄am ikpam ari Kembuḡat diñ̄a it̄a âsageip. ³²'N̄a s̄akur̄ap̄k̄a zenḡat Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zenḡat Anutu.' S̄ai Mose z̄ak s̄an̄am s̄ambui pindiñs̄am kirip. Zo ikpam keñḡatñanḡat donjbeoip. ³³Yat̄a op kiri Anutuñ̄a it̄a s̄am dukuip, 'H̄an lâñsat, zo tirik h̄an. Zorat opñ̄a ko kip̄akeḡa kw̄ak̄am p̄anan. ³⁴Ar̄apn̄a Aigit̄a h̄an̄an s̄aknam pat̄a kwatziñḡane isem umb̄al̄a utne n̄anḡam betziñan mimbam gian, ḡat ko ḡa s̄angongoga Aigita h̄an̄an âiban.'

³⁵Sumbem añ̄a Mose yat̄a dukuip. Isirae a zen m̄arum Mose bir̄añanḡam it̄a dukuwe, 'Ñ̄aiñ̄a ḡa a s̄atñ̄a mo den kubikkubik a ḡabarip?' Ka Anutuñ̄a a zo a kut̄a sot betziñan mimiñ̄a a upap-k̄at s̄am s̄angongoiip. Sumbem a ñ̄aiñ̄a k̄ar̄ab̄an muyagem nep zo s̄am pindip. ³⁶Oi s̄angongoi âi Aigit̄a h̄an̄an ḡab̄a diiziñḡam ḡaip. Z̄ak Aigit̄a h̄an̄an sot saru kuriñan sot mir̄a kam̄an k̄atikñan sen m̄arat kulem top top tuum ândei kendon 40 âkip. ³⁷Oi Moseñ̄a Isirae a it̄a s̄am d̄az̄angoiip, 'Anutu z̄ak bukur̄apziñ̄a zenḡat oser̄an ḡab̄a Propete ñ̄ai, n̄a yat̄a, muyagem zinḡabap.' ³⁸Yat̄a s̄aip. Oi z̄akñaḡak mir̄a kam̄an k̄atikñan s̄akur̄apniñ̄a zen sot ândei Sinai b̄akñan sumbem a ñ̄aiñ̄a den ziniñ̄a k̄atikñ̄a Anutuḡat lâunjan ḡab̄a mem pindip. Mose sot s̄akur̄apniñ̄a zen Anutuḡaren ḡab̄a ândīandiñḡat den n̄anḡamñ̄a den zo mem niñḡawe.

³⁹Oi s̄akur̄apniñ̄a zen Moseḡat diñ̄a k̄abakñem bir̄am Âigita h̄an̄an âburinam umziñ̄a pat̄a kirip. ⁴⁰Zen Aaron̄ it̄a s̄am dukuwe, 'Ḡa lopio sobim niñḡana, zor̄añ̄ k̄andom otninḡane âinat. Mose z̄ak Aigit̄a h̄an̄an ḡab̄a diiniñḡam ḡaip, z̄ak âi buñ̄ oip mo dap?' ⁴¹Yat̄a s̄am makau d̄apñ̄a lopio sobim z̄akk̄at siñgi s̄am nalem om s̄am âlip kw̄akñanḡawe. Bitziñand̄a tuuwe, zorat s̄at̄are opñ̄a z̄akk̄at siñgi s̄am sii nalem uwe. ⁴²Yat̄a utne Anutuñ̄a bir̄aziñgi umziñ̄a gulip oi k̄ain s̄anḡelak m̄ap̄aseziñḡawe. Oi zorat Propete zenḡat ekab̄an den it̄a ziap, 'O Isirae mâir̄ap, zen kendon pat̄a 40 mir̄a kam̄an ât̄añ̄a, h̄an mân ândīandiñan ândim n̄anḡat siñgi zuu mo nalem kom om nemar̄awe? Buñ̄a. ⁴³Zen Moloko lopio ḡat h̄amb̄a silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repanḡat s̄anḡelak d̄ap mem ândiwe. Lopio zo m̄ap̄asinam sobiwe, ḡat ko Babilon̄ kam̄an k̄and̄atñan z̄ambanbat.'"

Anutugât hâmbâ silep.

⁴⁴ Setepanojâ Propetegât den sâmñâ itâ sâip, “Mirâ kamân âtânjâ, hân mân ândiândinjan sâkurâpniñâ zengâren Anutugât hâmbâ silep tatziñgip. Silep zo Anutuñâ Mose dâpnâ tirâpkoi yatik tuugip. ⁴⁵ Sâkurâpniñâ zen silep zo mem gane Yosuanjâ diizingi hân ziren ga takâwe. Anutuñâ hân mâirâpnâ zo molizingi âine sâkurâpniñâ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren kwânângâne kiri ândine Dawidi âsageip. ⁴⁶ Anutuñâ Dawidigât nânji âlip oi Dawidinjâ Isiraegât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. ⁴⁷ Oi zikjak buñâ. Salomonjâ Anutugât namâ tuugip. ⁴⁸ Ka u sumbemân patâ, zâk a betjâ tuutuujan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ñâi zâk den itâ sâm kulemguip,

⁴⁹ Anutuñâ itâ sâip, ‘Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zengât kembu op galem otzingâman. Hân ko kinnâ lânj tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? ⁵⁰ Nâ bitnandâ hân sot kut ñâi ñâi, zo muyagewan.’”

Setepanojâ den kâtik sâm dâzângoip kuwe.

⁵¹ Sâmñâ Setepanojâ a kâmut zo itâ sâm dâzângoip, “Zen ko umziñ kâtik. Um nânngânângâziñ mân pâronsap. Sâkurâpziñ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapungât diñâ kwâkâme. ⁵² Sâkurâpziñâ zen Propete aksik sâknam kwatziñgâwe. Perâkjak, Propete zen târârak mariñâ muyagibapkât den kânñan sâwe, zo aksik zângowe. Oi târârak mariñâ zâk âsagem ândim gâi zen ekñâ neñgât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. ⁵³ Mârum sumbemgât anjâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem ziñgip, ka zen den zo birâm, mân luwe.’”

⁵⁴ Setepanojâ yatâ sâm dâzângoip nânngâm kuk op kunam urâwe. ⁵⁵ Tirik Kaapumjâ Setepano umñan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanjâ bongen kiri ekñâ itâ sâip, ⁵⁶ “Sumbem pâronsâi a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.’”

⁵⁷⁻⁵⁸ Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziñ doonjum zâkkâren mindum âim mem kâbakñem geim kamân âkñan geim kâtnjâ kuwe. Oi a mâteñâ, zen hâmbâziñ kwâkâm a sigan ñâi kutjâ Saulo, zâkkât kiñ topñan parâwe. ⁵⁹ Oi Setepano kâtnjâ kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” ⁶⁰ Yatâ sâm siminñâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zengât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

8 Kune Saulonjâ nânji âlip oip.

Yesugât kâmut topkwap kâsa otzingâwe.

Narâk zoren Yuda a ziñ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otzingâwe. Otzingânetâ siñsururuñ op Yudaia sot Samaria hânân âim nanggâwe. Aposolo ziiñik Yerusalem kamânân ândiwe. ² Oi a târârak nâmbutñâ zen Setepano hangum âigirâp urâwe. ³ Saulonjâ ko Yesugât kâmut kâsa otzingâm mirâñjâ mirâñjâ zâim a sot ambân gâsum diizingâm tâk namin zâambarip.

Piliponjâ Samaria hânân nep tuugip.

⁴ Yesugât kâmut siñsururuñ op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siñgi âlip dâzângom ândiwe. ⁵ Oi Pilipo zâkñâ Samaria zengât kamân ñâi gamñâ Kristogât siñgi âlip sâm dâzângoip. ⁶ A donjep zen mindum diñâ nânngâm âkñâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. ⁷ Zâkñâ wâke donjep molizingip. Wâke zen a umñan gâbâ den kâtik sâm geim âiwe. Oi kin bitziñ

mumuṅṅâ zo doṅbep kubikziṅgip. ⁸Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

⁹Kamân zoren a ṅâi ândeip, kutṅâ Simoṅ. Zâkṅâ zikṅaṅgât nâṅgi zâizâiṅ oi kware suṅa tuugi Samaria a zen ekṅâ imbaṅâziṅ buṅ oip. ¹⁰Oi a zâizâiṅ, gigiṅ zen zâkkât nâṅgâne zâizâiṅ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukṅâ ṅâi zâkkâren ziap.” ¹¹Oi kwareṅandâ um gulip kwatziṅgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe. ¹²Ândinetâ Pilipoṅâ ga Anutugât um topṅan ândiândiṅâ sot Yesu Kristogât den siṅgi âlip sâm dâzâṅgoi a ambân zen zorat nâṅgâne bon oi Pilipoṅâ too saṅgonziṅgip. ¹³Yatâ utne Simoṅ yatik siṅgi âlip nâṅgi bon oi too saṅgone Pilipogât um topṅan ândeip. Oi Pilipoṅâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbaṅâ oip.

**Petero sot Yohane,
zet Samaria hânân âiwet.**

¹⁴Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nâṅgâm mem umziṅan gine, zorat siṅgi Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nâṅgâwe. Nâṅgâm Petero sot Yohane saṅgonzâkone zengâren âiwet. ¹⁵Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet. ¹⁶Ombenjan Tirik Kaapumṅâ zengâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too saṅgorâwe. ¹⁷Petero sot Yohane zet bitzikṅâ kâukziṅan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

**Simoṅ Tirik Kaapum
sâṅgân mimbam sâip.**

¹⁸Aposolo zagât zet bitzikṅâ a ambân kâukziṅan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simoṅâ ekṅâ kât mem itâ sâm dâzâkoip, ¹⁹“Zet imbaṅâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukziṅan pa Tirik Kaapum mimi.”

²⁰Sâi Peteroṅâ itâ sâm dukuip, “Ga Anutuṅṅâ imbâṅâ yen ziṅgâziṅgâṅ zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot

gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetabobot. ²¹Anutuṅṅâ um sarâgâ eksapkât zirâṅâ gâgât siṅgi mân uap. ²²Gâ nâṅgânâṅgâgâ bâliṅâ zo birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembuṅṅâ tosaṅâ birâbapkât ninâu sâban. ²³Gâ bâliṅaṅgât kâlakṅâ umgan piksâm ziap. Bâliṅandâ saagigap.”

²⁴Sâi Simoṅâ itâ sâip, “Zikṅak nâṅgât opṅâ Kembugâren ninâu sâitâ den sat, zo bonṅâ mân muyagenibap.” ²⁵Petero sot Yohane zet Kembugât den dâzâṅgom naṅgâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânṅâ kamânṅâ den siṅgi âlip dâzâṅgom âiwet.

**Pilipoṅâ Aperika a
ṅâi siṅgi âlip sâm dukuip.**

²⁶Kembugât sumbem a ṅâiṅâ Pilipogâren muyagem itâ sâm dukuip, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândiṅan ziap.) ²⁷⁻²⁸Yatâ sâm dukui Pilipoṅâ zaatṅâ arip. Mâtâbân âi a ṅâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ ṅâi ândeip, kutṅâ Kandake, zâkkât a sâtṅâ ṅâi. Zâk kât sikum galem a. Zâkṅâ Anutu mâpâsibam Yerusalem kamânân âimṅâ purik-sâm gâip. Zâk a lalaṅâ kwâkṅan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip. ²⁹Yatâ oi Kaapumṅâ Pilipo itâ sâm dukuip “Gâ zâkkâren âinan.” ³⁰Sâi Pilipoṅâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtṅâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nâṅgâm itâ sâm mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topṅâ nâṅgat?”

³¹Sâi zâkṅâ sâip, “Ṽâi mân dâtnone ninak dap yatâ nâṅgâbat?” Yatâ sâmṅâ sâi Pilipoṅâ zâi zâk sot tâip. ³²Den sâlâpkoip, zo itâ,

“Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Aṅṅâ râma gwamṅâ gâsum sâmot mânâṅgâri diṅ buṅ tâpmap, zo

yatâ diŋ buŋ oip. ³³Zâkkât nâŋgâne giginâ oi den nebân pamŋâ den sâkŋanâk sâwe. Hânân ândiândiŋâ buŋ oip. Oi kiurâpŋâ dap yatâ sâlâpžâŋgom naŋgâbe.”

³⁴Oi a sâtŋâ zâk Pilipo itâ sâm mâsikip, “Gâ sâna nâŋgâbâ. Propete zâk ŋâigât yatâ sap? Zikŋaŋgât sap mo a ŋâigât sap?”

³⁵Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapŋâ Yesugât den siŋgi âlip sâm dukuip. ³⁶Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtŋandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa saŋgonniban?”

³⁷Sâi Piliponŋâ sâip, “Gâ den san, zo nâŋgâna bon oi âlip saŋgongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ nâŋgan. Yesu Kristo, zâk Anutugât nanŋâ. Zâk nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgan.”

³⁸Yatâ sâmpŋâ kore a dukui biosi saagi a sâtŋâ sot Pilipo ârândâŋ toin geiwet. Geim Piliponŋâ saŋgonŋaŋgip. ³⁹Oi toin gâbâ kopgâtâ Kembangât Kaapumŋâ Pilipo mem ari a sâtŋâ zâk dum mân ekŋâ sâtâre op mâtâbân arip. ⁴⁰Pilipo, zâkŋâ ko Asido kamânân taki igâwe. Oi zâk kamânŋâ kamânŋâ den siŋgi âlip dâzâŋgom Kaisarea kamânân arip.

Kembuŋâ Saulo muyageŋaŋgip.

(Apo 22:4-16; 26:9-18)

9 Saulo zâk Kembangât a ambârâpŋâ kâsa otziŋgâm zâŋgobatkât umŋâ kârâp oip. Oi âi tirik namâ galem a patâgâren sâip. ²Âi sâi Damasiko kamânân Yuda a zengât mâtâbânâpâse namâ galem a, zengât ekap kulemgum pindip. Pindi âim Damasiko kamânân a ambân zen Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe, zo gâsuziŋgâm saaziŋgâmŋâ diiziŋgâm Yerusalem kamânân gâbam arip. ³Zâk âimŋâ Damasiko kamân mâte oi sumbemân gâbâ âsakŋandâ gem gâm zâkkâren âsagem naŋgip. ⁴Âsagei hânân gei kom den ŋâi itâ nâŋgip, “Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?” ⁵Sâi

Sauloŋâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ ŋâi?” Sâi zâkŋâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ Yesu. ⁶Gâ zaat kamânân âina nep tuban, zorat a ŋâiŋâ diŋâ dâgobap.”

⁷Oi a zâk sot âiwe, zen dinziŋ buŋ oi kirâwe. Zen den zo ko nâŋgâwe. Ka a ko mân igâwe. ⁸Oi Saulo zâk zaatŋâ siŋâ ikpâ sâm egi ŋâtâtik oip. Yatâ oi bukurâpŋâ zen bikŋan gâsum Damasiko kamânân zâiwe. ⁹Oi sirâm karâmbut umŋan siŋâ ŋâtâtik kâri tap too nalem mân neip.

Ananiaŋâ Saulo too saŋgonŋaŋgip.

¹⁰Damasiko kamânân Yesugât kâmurân gok a ŋâi ândeip, kutŋâ Anania. Oi Kembuŋâ umanân muyagem konsâip, “Anania.” Sâi Ananiaŋâ sâip, “Kembu, nâ zi.” ¹¹Sâi Kembuŋâ itâ sâm dukuip, “Gâ kamân mâtâp kutŋâ târârak, zoren âim a ŋâi kutŋâ Yuda, zâkkât mirâŋan zâim zoren a ŋâi kutŋâ Saulo, Taso kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk zoren ninâu sâm ziap. ¹²Oi uman ŋâi itâ eksap. A ŋâi kutŋâ Anania, zâkŋâ zâkkâren gamŋâ siŋâ ânâŋgâtpapkât bikŋâ kâukŋan paap.”

¹³Kembu zâk den yatâ sâi Anania zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat a doŋbepŋâ sâne nâŋgâman. Zâk arâpkâ Yerusalem kamânân doŋbep tâmbetzâŋgoip. ¹⁴Oi ziren yatigâk kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum saaniŋgâbapkât tirik namâ galem a patâŋâ ekap kulemgum pindâwe.”

¹⁵Sâi Kembuŋâ itâ sâm dukuip, “Gâ laŋ âi. A zo gâsum sâlâpkuan. Zâkŋâ a kâmut ŋâin ŋâin sot a kutâziŋ sot Isirae a zengâren nâgât den siŋgi dâzâŋgom ândibap. ¹⁶Yatâ oi kutsiŋginanŋât opŋâ sâknam nâŋgâbap, zorat tirâpkubat.”

¹⁷Oi Anania zâk âim mirin zâim bikŋâ Saulo kâukŋan pamŋâ sâip, “Saulo bukumâ, Kembu Yesuŋâ mâtâbân muyagegigip, zâkŋâ saŋgonnogi gaan. Gâ siŋgâ ânâŋgâri Tirik Kaapumŋâ

umgan piksâbapkât sap.”¹⁸ Yatâ sâi zorenâk siŋan gâbâ sâkŋâ senâŋâ yatâ gem gei siŋâ âlip egip. Yatâ okŋaŋgi zaari aritâ too saŋgonŋaŋgi.¹⁹ Yatâ oi Sauloŋâ nalemmemŋâ kâtigeip.

Saulo zâk siŋgi âlip nep topkwâi kâsa okŋaŋgâwe.

²⁰ Saulo zâk Yesugât kâmut Damasiko kamânân ândiwe, zen sot mâik nâi ândeip.²¹ Oi narâk zoren Yuda zengât mâtâmpâse namin zâim Yesugât siŋgi sâmmuyagem itâ sâmmâdzâŋgoip, “Yesu, zâk Anutugât nanjâ.” Yatâ sâmmâdzâŋgoi nâŋgâwe, zen aksik imbaŋâziŋ buŋ oi itâ sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât kutjâ zo konsâne laŋ kâri a zo tâmbetzâŋgom ândeip. Ziren yatigâk gam saam diiziŋgâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorâŋ dap op purikgurik uap?”

²² Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapkât mârumsâsâŋ, Kristo.” Yatâ sâmmâzorat den topŋâ sâmmuyagem dâdzâŋgoip. Oi Damasiko kâmmânân Yuda a ândiwe, zen diŋâ zo nâŋgâm kwakmak urâwe.

²³ Yatâ oi ândimŋâ Yuda a zen Saulo kunam sâmmâtâŋ urâwe.²⁴ Diŋâ sâne Sauloŋâ den zo nâŋgâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe.²⁵ Yatâ utne Yesugât kâmut ziŋâ nâtigân Saulo mem âim kamângât paŋ kâtikŋâ saasaanjâ, zoren irin gem mem pane âkŋan gem arip.

²⁶ Âimŋâ Yerusalem kamânân takâmŋâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât kenjât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nâŋgâne bon mân oip.²⁷ Oi Banabaŋâ Paulo buku okŋaŋgâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimŋâ Kembuŋâ Saulo mâtâbân muyageŋgâm den dukuip sot Damasiko kamânân Sauloŋâ Yesugât den siŋgi sâmmuyageip, zorat den siŋgi sâmmâdzâŋgoip.²⁸ Zorat kwâkŋan

Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip.²⁹ Oi Saulo zâk Kembangât korân lâŋ kâtigem a zen sot Yesugât topŋâ sâmmâraguwe. Oi Yuda a Grik den sâmarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo ziŋâ kâsa okŋaŋgâm kunam urâwe.³⁰ Oi Saulogât bukurâpŋâ zen den zo nâŋgâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

Yesugât kâmut lumbenan ândiwe.

³¹ Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimŋâ Kembu hurât kwâkŋaŋgâm uruŋsâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumŋâ mam otziŋgi kâmut doŋbep urâwe.

Peteroŋâ a nâi kubigip.

³² Petero zâk kamânŋâ kamânŋâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip.³³ Zoren a nâi egip, kutjâ Ainea. A zo kiŋ bik muŋâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip.³⁴ Peteroŋâ itâ sâmmâdukuip, “Ainea, Yesu Kristoŋâ kubikgigap. Zaatjâ isengâ gikak kubik.”³⁵ Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saroŋ kamân mâirâp zo igâwe, zen umziŋ melân Kembangât a urâwe.

Peteroŋâ Tabita mâŋgeip.

³⁶ Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândeip, kutjâ Tabita. Grik denân ko kutjâ Doka sâmarâwe. Ambân zo a ambân betziŋan mem kut nâi nâi âlipŋâ op ândeip.³⁷ Narâk zoren ambân zo mâsek opŋâ moip. Moi ko kâmbarâŋâ too saŋgon mem mirâ umŋâ nâin zâi pane zeip.³⁸ Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den siŋgi nâŋgâm a za-

gât sângonzâkone Peterogâren âi itâ sâm dukuwet, “Gâ diigigitâ nenġât kamânân kek âinâ.”

³⁹Sâitâ Peteroġâ zen sot ârândân âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbârân zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haamgum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim ziġip, zo Petero tirâpkuwe. ⁴⁰Peteroġâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâm nanġâm kâmbârân mâte okġanġâm itâ sâip. “Tabita, gâ zaat.” Sâi siġ kârum Petero ekġâ zaat tâip. ⁴¹Peteroġâ bikġan gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteroġâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. ⁴²Oi zorat siġi Yope kamânân laġ kâram ari doġbepġâ Kembugât a ambân urâwe. ⁴³Oi Petero zâk a ġâi kutġâ Simoġ, zâk bâu sâkziġ lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândeip.

Sumbem a ġâiġâ Konelio muyageġġip.

10 Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zengât kutziġâ Italia sâmarâwe. A ġâi kutġâ Konelio, zâkġâ kâwali a kâmut zo zengât a sâtnâ ândeip. ²Zâk sot a ambârâpġâ, zen Anutu hurât kwâkġanġâm mâpâseġġâm ândiwe. Zâkġâ a ambân kanpitâ kât nalem ziġġâmâip sot Anutugâren ninâu sâm ândeip.

³Konelio zâk yatâ opġâ sirâm ġâin mirâ oi uman ġâi itâ egip. Anutugât sumbem a ġâiġâ zâkkâren gam itâ sâm dukuip, “Konelio.” ⁴Konsâi tâpâk ekġâ kenġâtġanġât op sâip, “Kembu, dapkât sat?” Sâi ko sâip, “Ninâugâ sot orot mâmegâ Anutuġâ egi âlip oip. ⁵Zorat Yope kamânân kore a sângonzânġona âi a ġâi kutġâ Simoġ, kutġâ ġâi Petero, zâk diim gabi. ⁶Zâk sot tâip zo bâu sâkziġ lâkum tuumap, kutġâ Simoġ. Zâkkât mirâ saru sâtnan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap.”

⁷Sumbem aġâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a ġâi sângonzânġoip. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip. ⁸Den siġi zo dâzânġomġâ Yope kamânân sângonzânġoi âiwe.

Petero zâk uman egip.

⁹A zen âim mâtâbân ziwe. Haġsâi zaat kamân goot goot utne mirâ bâkġan oi Peteroġâ ninâu sâbam mirin zarip. ¹⁰Zâi ninâu sâmġâ tepġanġât oi nalem une sei zâk uman zem, uman ġâi itâ egip. ¹¹Sumbem mâtâp pâroġsâi sumbemân gâbâ isen patâ ġâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. ¹²Umġan zuu, mulum mot, nii top top sot kut ġâi ġâi ziwe. ¹³Oi den ġâi itâ Peterogâren geip, “Petero, gâ kom gaam ne.” ¹⁴Yatâ sâi Peteroġâ sâip, “Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâliġâ mo mân niniġâ, zo mân neman.” ¹⁵Sâi ko den dum âsageip, “Anutuġâ kut ġâi ġâi âlipġâ sâm paap, zo bâliġâ mân sâban.” ¹⁶Kut ġâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranġoot sâmbune sumbemân zarip.

¹⁷Oi Petero uman egip, zorat nânġâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamġâ Simoġgât mirânâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. ¹⁸Kinġâ mâsikâm sâwe, “Simoġ, kutġâ ġâi Petero, zâk mirâ ziren tap?” ¹⁹Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nânġâm kwâkâm tâi Kaapumġâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamġâ gâ kârugige, gât ko gâ geimġâ zen sot âibam kenġât mân upan. ²⁰A zo nânâ sângonzânġua ge.”

²¹Oi Peteroġâ den zo nânġâmġâ zengâren geimġâ sâip, “Wangât nânġâren ge?” ²²Sâi a ziġâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nânġâne a âlipġâ opmap. Sumbem kore a ġâiġâ zâkkâren âsagem gâ mirânġan diigim arindâ diġâ nânġâbapkât sâip,” ²³Yatâ sâne Peteroġâ nânġâm sâi mirin zâine nalem

zingip. Haṅsâi zâk sot Yope kamânân gokṅâ a nâmbutṅâ zen sot âiwe.

**Peteroṅâ Konelioḡât mirin
zâim den sâmb dâzâṅgoip.**

²⁴Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpṅâ sot bukurâpṅâ minduziṅgi mambâtziṅgâm tatne gawe. ²⁵Gamṅâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiṅ topṅan gei zem mâpâseip. ²⁶Zei Peteroṅâ mem zaatṅâ itâ sâmb dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.” ²⁷Yatâ sâmb mirâ umṅan âim a ambân kâmut patâ muyageziṅgâm itâ sâmb dâzâṅgoip, ²⁸“Zen Yuda a neṅgât topniṅâ nâṅgâme. Nen a kamân ṅâin gokṅâ zen sot buku opṅâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den ṅâiṅâ mâtâp zo dooṅgoi ziap. Nâ ko Anutuṅâ zingiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuṅâ umanân nii zuu bâliṅâ sot mân niniṅâ burâṅgoot saam pâi gei tirâpnogip. ²⁹Zorat a ziṅâ nâgâren ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nâṅgânâ.”

³⁰Yatâ sâi Konelioṅâ itâ sâmb dukuip, “Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâmb ta a ṅâi hâmbânâ âsakṅâṅgoot nâgâren muyagem itâ sâmb dâtnogip, ³¹Konelio, Anutuṅâ ninâuḡâ sot orot mâmegâ nâṅgi âlip uap. ³²Zorat gâ Yope kamânân a sâṅgonzâṅgona âi Simon, kutṅâ ṅâi Petero, zâk diim gabi. A ṅâi bâu sâkziṅ lâkum tuumap, kutṅâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirâṅâ saru sâtṅan taap.’ ³³Oi nâ zorat a sâṅgonzâṅgua gâgâren âiwe. Gâ nâḡât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutuṅâ den dâgogip, zo sâna nâṅḡânatkât Anutugât mâteṅjan mindum ten.”

**Peteroṅâ Konelio sot arâpṅâ
siṅgi âlip sâmb dâzâṅgoip.**

³⁴Petero zâk topkwapṅâ itâ sâmb dâzâṅgoip, “Itârâṅ nâ itâ ek nâṅḡan.

Anutu zâk a kâmut ṅâi buku otziṅgâm a kâmut ṅâin kândâtziṅgom mân opmap. ³⁵A kâmutṅâ kâmutṅâ zengâren gâbâ nâmbutṅandâ hurâtkwapṅâ târârak ândine, zengât nâṅgi âlip opmap.

³⁶Anutu zâk Isirae a den niṅgip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a neṅgât Kembu. Anutuṅâ zâk sâṅgongoi gem lumbenṅâḡât den dâtnâṅgoip, zo nâṅge. ³⁷Yohane zâk too sâṅgonziṅgâbapḡât den dâzâṅgoip, narâk zoren Yesugât den siṅgi âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. ³⁸Oi Yesu, Nasarete kamânân gokṅâ zo ko Anutuṅâ imbanṅâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatziṅgip. Oi a ambân Satâṅṅâ saaziṅgip, zo aksik olaziṅgip. Anutuṅâ tâṅgoi nep zo tuugip. ³⁹Oi Yuda a neṅgât hânân sot Yerusalem kamânân kut ṅâi ṅâi tuum arip, zo ek nâṅgâwen. Oi a sâtṅâ ziṅ gâsum poru nagân kune moip. ⁴⁰⁻⁴¹Mom zei sirâm karâmbut oi Anutuṅâ kwagân gâbâ mâṅgeip. Mâṅgei neṅgâren âsageniṅgip. Zorat mârumṅan Anutu zâk siṅgi kwatniṅgip. A nâmbutṅâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumuṅan gâbâ âsagei nalemb sot too ârândâṅ niwen.

⁴²Oi Anutuṅâ Yesu a mumuṅâ sot gwâlâ neṅgât den sâmb kwâkâkwâkâṅ a kwânâṅgip. Oi nen den zo a ambân dâzâṅgonatkât nep diṅ sâmb niṅgip. ⁴³Oi a ziṅ nâṅḡâm pâlatâṅ kwâkṅâṅgâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete ziṅ sapsum nâṅgâwe.”

**Tirik Kaapumṅâ a hân ṅâin
gokṅâ zengâren geip.**

⁴⁴Petero zâk den yatâ sâmb kiri nâṅḡâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. ⁴⁵Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuṅâ a hân ṅâin gokṅâ Tirik Kaapum zingip, zo ekṅâ imbanṅâziṅ buṅ oip. ⁴⁶A hân ṅâin gokṅâ, zen den gându uṅakṅâ

sâm Anutu sâmbâlip kwâkñangâwe. ⁴⁷ Oi Peteronjâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsagez-ijngap. Zorat too sanjonsanjon zo a ziñ angân kârâne mân dâp upap.” ⁴⁸ Yatâ sâi ziñâ Yesu Kristogât korân sâmbâlip sanjonziñgâwe. Too sanjonziñgâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

Yesusalem kamânân Peteronjâ den siñgi sâmbâlip dâzâñgoip.

11 Aposolo nâmbutjâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân nâin gokñandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat siñgi nângâwe. ² Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutjâ Mosegât gurumin den zoric zimbapkât kâtigiwe, a zo ziñâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip. ³ Oi Petero itâ sâmbâlip dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

⁴ Oi Peteronjâ kut nâi nâi âsageip, zorat topñan gâbâ itâ sâmbâlip dâzâñgom nanjip, ⁵ “Nâ Yoep kamânân ninâu sâmbâlip ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbe-mân gâbâ pane gem umnâ topñan zeip. ⁶ Gem gâi umñan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umñan ziwe. ⁷ Oi nâgâren den nâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ ⁸ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, yatâ bujâ. Zuu bâlinjâ mo mân nininjâ mân nemân.’ ⁹ Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtjâ itâ muyageip, ‘Anutunjâ kut nâi nâi zo âlipñâ sap, zo gâñâ ekñâ bâlinjâ mân sâban.’ ¹⁰ Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenñoot sumbemân zarip. ¹¹ Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâziñâ zâk sanjonziñgoi gawe. ¹² Gane Kaapumjâ itâ sâmbâlip

dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kengât mân upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtñâ, zâkkât mirin zâiwen. ¹³ Zarindâ den siñgi itâ sâmbâlip dâtnâñgoip, ‘Nâgât mirin sumbem a nâinjâ muyagem kin itâ sâmbâlip dâtnogip, “Gâ Yoep kamânân kore a sanjonziñgonâ ai Simonj, kutñâ nâi Petero diim gabi. ¹⁴ Zâkñâ gamñâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât siñgi upigât den dâzâñgobap.”’ ¹⁵ Oi nâ siñgi âlipñâ dâzâñgua mârur Tirik Kaapum nenngâren geip, zo yatik zenngâren geip. ¹⁶ Oi nâ zo ekñâ Yesunjâ den dâtnâñgoip, zo nângâwan. Den zo itâ, ‘Yohanenjâ too sanjonziñgip. Nâñâ ko Tirik Kaapum sanjonziñgâbat.’ ¹⁷ Oi nen Kembuninjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtñâ kwâindâ Kaapumjâ niñgip, zo yatik zen utne ziñgip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâkñangâbâmb?”

¹⁸ Yatâ sâmbâlip dâzâñgoi nângâmñâ umziñ diim gei Anutu sâmbâlip kwâkñangâm itâ sâwe, “Oponj, Anutunjâ a kamân nâin gok umziñ melânji ândiândiñ kâtikkât siñgi upigât kwatziñgip.”

Den siñgi âlip Antiokia kamânân arip.

¹⁹ Setepano komñâ Yesugât kâmut zâñgonetâ siñsururuñ op kamân toren toren âiwe. Nâmbutñandâ Poinike, Kipiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zoric siñgi âlip dâzâñgom ândiwe. ²⁰ Oi Kipiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimñâ hân nâin gok Kembu Yesugât den siñgi dâzâñgowe. ²¹ Oi Kembunjâ imbanjâ ziñgi a ambân donjep patâ zen den siñgi âlipñâ nângâm umziñ melânjê Kembu nângâm pâlâtñâ kwâkñangâwe.

²² Zorat den siñgi Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sanjonziñgongune Antiokia kamânân arip. ²³ Âi

ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem aṅandâ ga kinzap.”

¹⁶ Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam zikṅâ ekṅâ imbanâziṅ buṅ oip. ¹⁷ Oi zen den birâbigât bikṅandâ dâp oi den birâne Kembuṅâ tâk namin gâbâ olaṅ diim gâip, zorat den siṅgi dâzâṅgoip. Dâzâṅgomṅâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den siṅgi dâzâṅgonek.” Ya sâm dâzâṅgomṅâ zâmbam mulukṅem ṅâin tik arip.

Anutuṅâ Herode hâuṅâ pindip.

¹⁸ Haṅsâi kâwali a zen Petero kârûmṅâ dap op buṅ uap sâmṅâ kwagâwe. ¹⁹ Oi Herodeṅâ kârûm muyagibigât sâi kârûmṅâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zâṅgone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

²⁰ Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zeṅgât kâsa otziṅgip. Oi kamân zorat mâirâpṅâ zen mindum den sâm kubiknam Herodegât a sâtṅâ ṅâi kutṅâ Bilasto den dukune buku otziṅgip. Zen Herodegât hânân nalem memarâwe, zo buṅ opapkât lumbeṅâ den dukuwe.

²¹ Oi Herode zâk den mâburem dâzâṅgobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipṅâ pam a kutâgât tâtatṅan tap a ambân den dâzâṅgoip. ²² Den dâzâṅgoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, “Den zo a den buṅâ. A zo Kembu patâ.” ²³ Herode zâk den zo nâṅgâm mân kwâkâziṅgipkât Kembugât sumbem a ṅâiṅâ zorenâk koip. Oi nane ziṅâ umṅan bagim zine moip.

²⁴ Anutuṅât denṅâ ko lâmbatṅâ laṅ kârâm sambâlem zeip.

²⁵ Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, ziṅâ nep diṅ sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nanṅâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigitâ ârândân âiwe.

Banaba sot Saulo, zet siṅgi âlip nebân âiwet.

13 Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zeṅgâren Propete nâmbutṅâ ândiwe. Kutziṅâ itâ Banaba sot Simoṅ (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân gokṅâ sot a ṅâi kutṅâ Manaey. Zâk a kutâ Herode tâlanṅâ. Zet ârândân ṅandim lâmbarâwet. Oi ṅâi Saulo. ² Oi sirâm ṅâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumṅâ den itâ sâm dâzâṅgoip, “Zen Banaba sot Saulo nep diṅ sâm zikâwan, zo tubabotkât sâṅgonzâkonek.” ³ Sâi nalem birâm ninâu sâmṅâ bitziṅâ kâukzikṅan pam sâṅgonzâkone âiwet.

Kware a Elima, zâkkât den siṅgi.

⁴ Tirik Kaapumṅâ yatâ opṅâ sâṅgonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtṅan âi takâwet. Zo takâm waṅgâyân zâim âi Kipiro hân saru tânâmṅan âi takâwet. ⁵ Oi zoren kamân patâ kutṅâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zeṅgât mâpâmâpâse namin zâi Anutuṅât den siṅgi âlip sâm dâzâṅgowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betzikṅan mem ândeip.

⁶ Oi hân torengen gâbâ gamṅâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a ṅâi, kware a sot propete sarâṅâ ândeip, kutṅâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. ⁷ A zâk galem a ṅâi kutṅâ Seregio Paulo zâk sot pâlâtân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nâṅgânṅagṅoot. Zâk Anutuṅât den nâṅgâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirâṅan zâiwet. ⁸ Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâkṅâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk siṅgi âlipṅâ mân nâṅgâbapkât sâip.

⁹ Yatâ oi Saulo, kutṅâ ṅâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umṅan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, ¹⁰ “Satâṅgât nanṅâ, gâ. Gâ kut ṅâi ṅâi târârak, zo-

rat kâsanâ. Umgan sarâ sot bâliņâ pik-sâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târârak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? ¹¹ Zorat Kembu imbanâņangât kulem ikpan. Gâ siņgâ nâtâtik kâri narâk ziren âsakņâ mân ek ândiban.” Yatâ sai zorenâk siņâ nâtâtik kâri gâsum birâbirâ op a nâi bikņan gâsum diibapkât sâip. ¹² Âsagei galem a zo ekņâ Kembangât siņgi âlip, zorat nâņgi imbanâ oi nâņgâm pâlâtâņ kwâip.

Pauloņâ Antiokia kamân nâin, zoren âim siņgi âlip sâm dâzâņgoip.

¹³ Paulo sot arâpņâ zen Papo kamân birâm wangâyân zaimņâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. ¹⁴ Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimņâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zeņgât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. ¹⁵ Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zeņgât ekabân den sâlâpkumņâ itâ dâzâņgowe, “A bukuratniņâ zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nâņgânâ.”

¹⁶ Sâne Paulo zâk zaatņâ hiriņsâbigât bikņandâ dâp opņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Isirae a sot a nâmbutņâ Anutu mâpâsime, zen aksik den dâzâņgua nâņgânek. ¹⁷ Isirae neņgât Anutu, zâk sâkurâpniņâ gâsum sâlâpzâņgone Aig-itâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbanâņandâ zobâ diizingâm gâip. ¹⁸ Oi zen hân a mân ândiândiņan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip. ¹⁹ Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zâņgomņâ hân zo sâkurâpniņ zîņgi zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. ²⁰ Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyageziņgi ândine Propete Samue âsageip.

²¹ Narâk zoren a kutâgât sâne Anutuņâ Benyamin kiurâp zeņgâren gâbâ Kisi nanņâ Saulu ziņgip. Zâkņâ a kutâ op galem zâņgoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. ²² Oi Anutuņâ zâk kâbakņei zâkkât gebâkņan Dawidi a kutâ kwânâņgip. Oi zâkkât den itâ sâip, ‘Nâ Yesegât nanņâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipņâ uap. Nep diņ sâm pindâbat, zo tuum naņgâbap.’ ²³ Oi Dawidigât kiurâpņâ zeņgâren gâbâ Isirae a neņgât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutuņâ sai Yesu âsageip.

²⁴ Yesuņâ nep topkwap mân tuugi Yohanerņâ Isirae a ambân umziņ melânņe too sâņgonziņgâbapkât dâzâņgom ândeip. Zo yatâ a ambân kubikziņgip. ²⁵ Oi Yohane zâk nep zo tuum naņgâm itâ sâip, ‘Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buņâ. Zikņâ bet gam taap. Zâk patâ oi nâņâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.’

²⁶ A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nâmbutņâ Anutu mâpâsime, nâņâ den sa nâņgânek. Kubikkubik den zi neņgât op geip, ziap. ²⁷ Yerusalem mâirâp sot a sâtņâ ziņâ Yesu ekņâ topņâ mân nâņgâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zeņgât den kâņņan sâsâņ kendon dâp sâlâpkume, den zo kâtigeip. ²⁸ Zen Yesu tosanņagât kârum mân muyagem laņ sâne Pila-toņâ koi moip. ²⁹ Oi Kembangât ekabân den zeip, zo op naņgâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpņan âi parâwe. ³⁰ Ka Anutuņâ mumuņan gâbâ mâņgei zaarip. ³¹ Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândâņ âiwe, zeņgâren sirâm nâmbutņan muyageziņgâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât siņgi sâsâņ a opņâ a ambân dâzâņgom ândie.

³² Nen umâlep den dâzâņgonam gen. Anutuņâ sâkurâpniņâ kut nâi nâi siņgi

dâzânngoip, zorat bonnâ âsagiap. ³³ Anutuñâ Yesu mângei nenngâren bonnâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzânngonam gen. Psalm danjon zagât, zoren den itâ kulemguwe,

‘Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpgogan.’

³⁴ Yesu mumunjan gâbâ mângei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutuñâ den itâ sâip,

‘Nâ Dawidigât sinji sâwan, zorat bonnâ zinziñ kâtik, zo zingâbat.’

³⁵ Oi Psalm ekabân den nâi itâ ziap, ‘Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.’

³⁶ Dawidigât nânngâme. Zâk Anutuñâ nep diñ sâm pindip, zo arâp zengâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zengât kwagân hângune alâgeip. ³⁷ Ka Dawidigât kiunñâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutuñâ mumunjan gâbâ mângei zaarip.”

³⁸ Yatâ sâmñâ Paulonâ itâ sâm dâzânngoip, “A bukurâpnâ, dâzângua nânngânek. Bâliñâ guligulipkuñ, zo a zorân muyageipkât zorat den mâte otziñgap. ³⁹ Mosegât gurumin den, zo bâliñâziñ gulipkubam oseip. Yesugâren nânngâm pâlâtân kwatne bâliñâziñâ zo gulipkubap.

⁴⁰ Propete zengâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânnguan,

⁴¹ ‘A zen den nânngâm kwâkâkwâkânâ zengâren nep top nâi tuubat. Ziñâ zorat nânngâne bon buñ upap. Zen kut nâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.’”

⁴² Oi Pâulo sot Banaba zet mâpâmâpâse namin gâbâ geitâ kendon nân yatik dâzânngobotkât sâwe. ⁴³ Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donjebep sot kamân nân gâbâ Anutu mâpâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzânngowet.

⁴⁴ Bet kendon nân mâte oi kamân zorat mâirâp a topñâ topñâ zen ak-

sik minduyangâm Anutugât den nânngânam gawe. ⁴⁵ Mindum gane Yuda a ziñâ zingitñâ nânngâm bâliñ kwatziñgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâliñ kwâkjanngâwe.

Paulonâ Yuda a kândâtzânngom hân nân gokñâ sinji âlip dâzânngoip.

⁴⁶ Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenngât buñâ itâ sâm dâzânngowet, “Yuda a zen Anutugât den kândom dâzânngonatkat sâsân. Ka Yuda a zen kândâtkomñâ ândiândigât sinji mân utnatkât se, gât ko zâmbamñâ hân nân gok zen sinji âlip dâzânngonat. ⁴⁷ Kembu zâk zorat itâ sâm dâtjânngoip, ‘Zen hân toren toren a zengât âsakñâ zâmbarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekñâ zoren âi ândibi.’” ⁴⁸ Yatâ sâitâ hân nân gokñâ zen den zo nânngâm umziñ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlan kwârâwe. Oi ândiândi kâtikkât sinji urâwe, zen den zo nânngâne bon oip. ⁴⁹ Oi hân zoren Kembugât den lan kârâm arip.

⁵⁰ Yuda a ziñâ kamân zorat a sâtñâ sot ambân sikumziñoot zen Anutu mâpâsemarâwe, zo den dâzânngone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet. ⁵¹ Âiram kinzikjan gwapgwap tuugitâ gei kândâtzânngom Ikonioñ kamânân âiwet. ⁵² Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziñan Tirik Kaapum piksâm ze sâtâre kwâkjan ândiwe.

Ikonioñ kamânân den sinji âlip sâwet.

14 Oi Ikonioñ kamânân takâm yatigâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâimñâ sinji âlipñâ imbanñâjoot sâm dâzânngowet. Dâzânngoitâ Yuda a sot hân nân gok donjebepñâ Yesugât kâmut urâwe.

² Yuda a nâmbutñâ zen ko sinji âlip zo kândâtkom a hân nân gokñâ den dâzânngonetâ Kristogât kâmut kâsa otz-

inggawe. ³Zet zoren narâk kêrep ândim Kembangâren nângâm pâlâtân kwap sinji âlip kenjât buj sâmbâ ândiwet. Kembujâ imbanjâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. ⁴Kamân zorat a zen kâsâ-pagom nâmbutjâ zen Yuda zengât a utne nâmbutjâ zen Aposolo zekât a urâwe. ⁵Oi Yuda a sot hân nâin gokjâ zen Aposolo kâtjâ zâkonat sâmbâ mindum gawe. ⁶⁻⁷Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den sinji âlip dâzângom ândiwet.

Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsawe.

⁸Listera kamânân a nâi tâip. Zâk kinj toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonjan gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. ⁹Zâk zo zem tâi Paulonjâ den sinji âlip sâi ek tâi Paulonjâ ekjâ itâ nângip, “A zo sâkjâ âlip up-apkât nângâm pâlâtân âlip zemjângap.” ¹⁰Yatâ nângâm den kâtik itâ sâmbâ dukuip, “Gâ kinjandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindiñ zaat âim gâip.

¹¹Oi a kâmut patâ zen Paulonjâ sen mârât kulem tuugip, zo ekjâ Likaonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniñan ga ândiabot.” ¹²Oi Banaba zâk bem nâi kutjâ Dia, zâkkât kutjâ pindawe. Oi Paulo zâk den sâsâj a oipkât bem nâigât kutjâ Hemesi pindawe. ¹³Kamân zoren Diagât namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anjâ, zâkjâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a zinjâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

¹⁴Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpm hâmbâzik mem ginbololoñ mem a osetniñan âim den kwamit patâ itâ sâwet, ¹⁵“O a ambân, zen dap ue? Net a yenjâ, zen yatâ. Net den sinji âlipjâ dâzângoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon buj zo

kândâtzângom Anutu, ândiândi marijâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâkjâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topjâ muyageziñgip.

¹⁶⁻¹⁷Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâziñgi umziñgât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziñgit mân kubikziñgip. Topjâ nângâbigât buku otziñgâm sâi map sot maanjâ sambe muyageziñgi nem seronkwap ândiwe.”

¹⁸A zagât zo den zo yatâ sâmjâ kwâkâziñgâm den imbanjâ sâitâ zekât sinji nalem unat sâmbâ urâwe, zo birâwe.

Paulo kâtjâ kuwe.

¹⁹Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonioñ kamânân gâbâ Yuda a nâmbutjâ, zen gam Listera kamân mârâip zen sot den sâmbâ saam Paulo kâtjâ kuwe. Kune mom zeip muap sâmbâ diim kamân ginjan gei parâwe. ²⁰Oi zoren zeip Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonjâ zaat kamânân arip.

Hañsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. ²¹Oi kamân zoren den sinji âlip sâitâ a ambân doñbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zorik puriksâmbâ Listera, Ikonioñ sot Antiokia kamânân âburem gawet. ²²Antiokia kamânân gamjâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomjâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâkjan ândim Anutu um topjan ândiândiñ, zoren takânat.” ²³Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem sâlâpziñgom nalem birâmjâ zengât opjâ Kembangâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkjanjâwe. Oi Aposolo zet Kembu zâkkâren zâmbârâwet.

²⁴Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet. ²⁵Zoren takâm Perege kamânân den sinji âlip dâzângomjâ Atalia kamânân geiwet. ²⁶Zoren gei wajgâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mârumbjan Yesugât

kâmut zen Anutugât um lumbenjan zâpan nep diņ sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet. ²⁷Zoren takâmņâ a ambân minduziņgâm Anutuņâ galem otzikâm hân nâin gokņâ mâtâp mem ziņgi nâņgâm pâlâtâņziņoot urâwe, zorat den ziņgi sâm dâzâņgowet. ²⁸Narâk kârepep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

**Paulo sot Banaba zet dengât
Yerusalem kamânân zâiwet.**

15 Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutņâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzâņgom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarâņgâbi zo ko Kembugât siņgi mân upi.” ²Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyangâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutņâ ziņâ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

³Yatâ sânetâ Yesugât kâmut ziņâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sâņgonzâņgone âiwe. Âimņâ Poinike sot Samaria hânân kamânņâ kamânņâ a hân nâin gokņâ ziņ Anutugât a urâwe, zorat den siņgi dâzâņgom âiwe. Dâzâņgone Yesugât kâmut zen nâņgâm umâlep patâ urâwe.

⁴Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâm sâtâre otziņgâwe. Anutuņâ tânzâkoi nep tuugitâ bon oip, zorat den siņgi dâzâņgowe. ⁵Den siņgi zo dâzâņgone Yesugât kâmurân a nâmbutņâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin gokņâ zen kwabâ kwarâņgâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzâņgobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

Peteroņâ den sâm dâzâņgoip.

⁶Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtņâ, zen den zo sânam minduwe. ⁷Mindumņâ den âragune ko Peteroņâ zaatņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok siņgi âlip dâzâņgowan, zo Anutuņâ mârurņan nâ gâsum sâlâpnogi dâzâņgua nâņgâm Yesugât kâmut urâwe, zo nâņge. ⁸Oi Anutu zâk a umziņ ekmap, zâkņâ Yuda nen Tirik Kaapum niņgip, yatikgâk a hân nâin gokņâ ziņgi igâwen. ⁹Zen zâk nâņgâm pâlâtâņ kwatne umziņ saņgon kubik, nen otņiņgip, zo yatik otziņgip. ¹⁰Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtņâ zo nen sot sâkurâpniņâ lum osiwen. Zo yatigâk hân nâin gok Yesugât kâmut zengât kwâkziņan pânat sâm se? ¹¹Yatâ buņâ. Nen itâ nâņgen. Yuda a sot hân nâin gokņâ Kembu Yesu um lâklâkņangât op zâkkât siņgi uen.”

¹²Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nâņgâm den buņ tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuņâ nepzikņâ galem op hân nâin zengâren kulem top top tuugip, zorat den siņgi otziņgâwet.

Yakoboņâ den sâm dâzâņgoip.

¹³Zet dâzâņgom naņgitâ Yakoboņâ den itâ sâm dâzâņgoip, “A bukurâp, den sa nâņgânek. ¹⁴Mârurņan Anutuņâ hân nâin gok zengâren gâbâ kâmut nâi zâkkât siņgi upigât diiziņgip. Zorat siņgi Simoņâ sâi nâņgen. ¹⁵Zorat Propete zengât ekabân Kembugât den nâi itâ ziap,

¹⁶Nâņ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat. ¹⁷Siņitņâ sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârurim mâte ot-nibi. Hân nâin gokņâ zen nâgât siņgi sâwan, zen yatik upi. ¹⁸Kembu zâk

den yatik sâip. Zo mârûmjan sâm muyageip.’

¹⁹Oi zorat nânâ itâ san. Niñâ hân ñâin gokñâ zen Anutugât a upi, zen kut ñâi ñâi yâmbâtñâ mân zingânat. ²⁰Ka zen nalem bem mo lopiogât singi kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmñoot zo mân nimbi. Kut ñâi ñâi zo birâbigât ekap kulemgum zingânat. ²¹Mosegât gurumin den zo mârûmjan gâbâ sâkurâpniñandâ top-kwap kamân dâp mâpâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniñ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.

²²Oi Aposolo sot a sâtñâ set Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zengâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Ñâi kutñâ Yuda, kutñâ ñâi Basaba sot a ñâi kutñâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtñâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândân Antiokia kamânân âibigât sângonzâkowe. ²³Oi ekap ñâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân ñâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opñâ ekap zi pen. ²⁴Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutñâ zengâren gam den ñâi dâzângone kwakmak urâwe. ²⁵Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpzkoindâ bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge. ²⁶Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândizikñâ buñ upapkât mân keñgât op nebân âiwet. ²⁷Oi zagât Yuda sot Sila sângonzâkoindâ ekabân den ziap, zo lâuzikñan gâbâ nângâbi. ²⁸Tirik Kaapum sot nen

nângâm kut ñâi ñâi yâmbâtñan mân târokwâtnat. Zo yatâ zo ko zingânam sen, zo itâ. ²⁹Zen nalem bem lopigât singi sâne zo mân nimbi. Gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zen den zo lum âlip ândibi. Zo yatik. Kelikmelik ândibi.”

Yuda sot Sila âburiwet.

³⁰Oi a ambân kâmut, zen a zo sângonzângone Âiwe. Âim Antiokia kamânân takâm Yesugât kâmut minduzingâm ekap zo zingâwe. ³¹Zingâne mem sâlâpkum nângâm umziñ âlip oip. ³²Oi Yuda sot Sila zet Propete ândiwetñâ den doñbep sâm dâzângoitâ a ambân umziñ âlip oi Kembugât den luluyân kâtigiwe. ³³Oi narâk ñâi zet zen sot ândimñâ âiram oitâ bukurâpzik zen um lumbe den dâzâkom sângonzâkone âburiwet. ³⁴Sila zâk zen sot ândibat sâip.

Pauloñâ nebân âibam Sila diigi âiwet.

³⁵Paulo sot Banaba zet Antiokia kamânân târokwap ândiwet. Zet sot a doñbep zen Kembugât den a ambân dâzângom ândiwe. ³⁶Ândim Pauloñâ Banaba itâ sâm dukuip, “Net kamânñâ kamânñâ âim Kembugât den dâzângowet, zoren âim bukurâpniñâ dap yatâ ândie, zo âi zingit nângârat.” ³⁷Yatâ sâi Banaba zâk Yohane Mareko di-ñangitâ ârândân âibigât sâip. ³⁸Mareko zâk mârûm zet sot âim Pampilia hânân zâpamñâ âbureipkât Pauloñâ zâk sot âibam nângi mân dâp oip. ³⁹Oi Paulo sot Banaba zet den sârek op kâsâpagom Banaba zâk Mareko diim wangâyân zâim Kipiro hânân âiwet. ⁴⁰Pauloñâ ko Sila gâsui Yesugât a kâmut ziñâ Kembuñâ galemzik upap sâm zâpane âiwet. ⁴¹Âimñâ Siria sot Kilikia hânân kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut sâm kâtikñan kwatziñgâwet.

**Paulo Listera kamânân âi
Timoteo diigi âiwet.**

16 Paulo sot Sila zet âimnjâ Derebe sot Listera kamânân takâwet. Oi Listera kamânân Yesugât kâmurân a njaî ândeip, kutjâ Timoteo. Mamjâ Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok. Ibânjâ Grik a. ²Yesugât kâmut Listera sot Ikonioj kamânân ândiwe, zen Timoteogât nângâne âlipjâ oi Paulo dukuwe. ³Dukunetâ Paulonjâ zâk sot ândibap-kât dukuip. Oi hân zoren Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânjâ Grik a zo nângâwe. Paulonjâ zengât opjâ Mosegât gurumin den lum kwabâ kwâkjangip. ⁴Oi Yesugât kâmut kamânjâ kamânjâ ândiwe, zen den Aposolo zij sâm ek-abân kulemguwe, zo lubigât dâzângom âiwe. ⁵Yatâ op tuunetâ Yesugât kâmut kamânjâ kamânjâ, zengâren nep tuum âine nângâm pâlâtâzizij kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân Yesugât kâmurân târokwatziŋgâm âiwe.

Paulonjâ Makedonia a njaî egip.

⁶Oi Asia hânân siŋgi âlip sâm âinâ sânetâ Tirik Kaapumjâ pâkekoi Pirigia sot Galatia hân walâm âiwe. ⁷Âimnjâ Misia hân ginŋan takâm Bitinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaapumjâ mân âibigât sâip. ⁸Oi Misia hân murukŋan âim Taroa kamânân takâwe. Kamân zo saru sâtŋan tâip. ⁹Zoren takâm nâtigân Paulonjâ uman njaî itâ egip. Makedonia a njaî muyagem itâ sâm dukuip, “Zen Makedonia hânân gam tânnângobi.” ¹⁰Paulonjâ uman zo egi itâ sâwen, “Anutu zâk Makedonia hânân âi den siŋgi âlip dâzângonatkat sap.” Yatâ sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân Luka, nânjâ Paulo sot Sila sot Timoteo târokwatziŋgâwan.)

Lidia Kembugât ambân oip.

¹¹Oi wangâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmŋan takâwen. ¹²Haŋsâi wangâyân âimnjâ Neopoli kamânân takâm wangâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ njaî. Roma a zijâ kamân marijâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutjâ ândiwen. ¹³Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkŋan too njaî zeip. Zoren itâ sâm geiwen, “Ziren Yuda a zijâ ninâu sâme, zorat kabâ njaî ziap mo bujâ? Gei iknâ.” Yatâ sâm geimnjâ ambân mindum tatne muyageziŋgâm ge tapjâ den siŋgi âlip dâzângowen.

¹⁴Zengât osetziŋan ambân njaînjâ Anutu mâpâsem ândeip, kutjâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokjâ. Zâkŋâ sângum neulejoot pâi kwâlâmarâwe. Ambân zo Kembujâ okjâŋgi umjâ pâronsâi Paulogât den nângâm kwâtâteip. ¹⁵Oi zikjâ sot a ambârâpŋâ too saŋgonziŋgindâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen nikne nângâm pâlâtâŋnoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâm kâtigem diiningi zâiwen.

Paulo sot Sila tâk namin zâparâwe.

¹⁶Narâk zoren ninâu sânam giarindâ kore ambân njaî muyageniŋip. Ambân zo wâkejoot ândimjâ a kwâkŋan ândim zâibi, zorat topjâ nângâm dâzângoi mâirâpŋâ kât sikum zingâmarâwe. ¹⁷Ambân zorânjâ muyageniŋâm nen sot Paulo moliniŋâm den itâ sâip, “A zijâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembugât mâtâp, zorat dâzângom ândie.” ¹⁸Den zorik sirâmjâ sirâmjâ sâm zari Paulo den zo nângâm âkonzigi âburem wâke itâ sâm dukuip, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umŋan gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

¹⁹Oi ambân zo patârâpnâ zen kât sikum memarâwe, zorat mâtâp doon-goip, zo nângâm Paulo sot Sila gâ-suzikâwe. Oi diizikâm kamân sombe-mân Roma a sâtñâ mâteziñan zâparâwe. ²⁰Zâpanñâ Roma a sâtñâ itâ sâm dâzân-gowe, “Zet Yuda aña nengât kamânân gam den sâitâ bâliñâ uap. ²¹Zet mân orotñâ upi sâm ândiabot. Roma a nengâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” ²²Oi a kâmut patâ kirâwe, zen um kâlak nângâzikâne a sâtñâ ziñâ sâne kâwali a ziñâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikâwe. ²³Doñbep lapitzikâm tâk namin zâ-pamñâ galem a zâk hângi doon-gum dâñ galem otkikâbapkat dukuwe. ²⁴Dukune tâk namâ tânâmñan umñâ ñâin, zoren zâpam kinzikñâ nagân saaziki ziwet.

Tâk namâ galem aña Kembugât a oip.

²⁵Ñâtik tânâmñan Paulo sot Sila zet Anutu mâpâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarâwe, zen kwamit nângâm tarâwe. ²⁶Oi wâriñ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâroñsâip. Oi tâk namin tarâwe, zengât bitziñan tâk olaiyan-gip. ²⁷Oi tâk namâ galem a, zâk umanân gâbâ nângâm zaat egi mâtâp pâroñsâm kiri tâk namâ a âim nanje sâm petñan zemba sâmbum sâkñâ tâmbetkubam oip. ²⁸Yatâ upâ sâi Paulonâ den kambân sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluyâk ten.” ²⁹Sâi galem a zâkñâ âsakñangât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânam sâmbui Saulo sot Sila kinzik topñan ge zeip. ³⁰Zemñâ namâ umñan gâbâ diizikâmñâ mâsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

³¹Oi zet itâ sâm dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwap Kembugât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik.” ³²Yatâ sâm zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzân-goip. ³³Ñâtik zorenâk galem aña diizikâm mârur kâmbamñâ zâkone use oip, zo san-

gonzikâwe. Oi zikñâ sot a ambârâpnâ too san-gonziñgâwet. ³⁴Oi zet mirânjan diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.

³⁵Hañsâi a sâtñâ zen kâwali a sâñ-gonzân-goip âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanzikâna arit.” ³⁶Oi galem a zorân nângâm Paulo itâ sâm dukuip, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtñâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbeñan ândibabot.”

³⁷Sâi Paulonâ kâwali a itâ sâm dâzân-goip, “Net Roma a bonñâ op ândiet. Den nebân mân nâpanñâ lan a mâteziñan kâmbamñâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âirat-kât se? Zo yatâ buñâ. Ziiñâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

³⁸Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a ziñâ âburem âi a sâtñâ dâzân-gone zen a zagât zo Roma a bonñâ op ândiwet, zo nângâm pâràkparâwe. ³⁹Pâràkpam zekâren gamñâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkowe. ⁴⁰Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâim Yesugât kâmut ziñgit Kembugâren kâtigem ândibigât dâzân-gomñâ âiwet.

Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.

17 Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ñâi tâip. ²Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâpâmâpâse namin zâimñâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembugât den ekabân den topñâ dâzân-gom itâ sâip. ³“Kristo zâk sâknam nângâm mom zaatpapkât den Kembugât

ekabân ziap. Oi Yesu kutjâ dâzângoman, zâk a bâlijan gâbâ mâkâniḡgâbap-kât mârûm sâsâḡ. Zâk Kristo.”⁴ Yatâ sâm dâzâḡgoi zengâren gâbâ nâmbutjâ zen den zo nâḡgâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziḡan Grik a doḡbep zinjâ Kembangât den siḡgi mârûmjan nâḡgâm Anutu mâpâsem ândiwe sot ambân zâizâinjâ nâmbutjâ zen târokwatziḡgâwe.

⁵ A ambân doḡbepjâ utnetâ Yuda a zen nâḡgâm um kâlak nâḡgâziḡgâm zen den kwamit patâ sâm Yasoḡgât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumjâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. ⁶ Paulo sot Sila mân muyagezikâmjâ Yasoḡ sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutjâ gâsuziḡgâm a sâtjâ zengâren di-iziḡgâm âiwe. Âimjâ itâ sâwe, “A zen hânjâ hânjâ ândim den bâliḡ dâzâḡgom a um gulip kwatziḡgâme, a zorâḡ nengâren ge.” ⁷ Gane Yasoḡjâ sâi mirâḡan tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ uḡakjâ muyagiap, kutjâ Yesu sâme.” ⁸ Yuda a zinjâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtjâ zen Yasoḡ sot bukurâḡjâ kâsa otziḡgâm den kwamit patâ sâwe. ⁹ A sâtjâ zen Yasoḡ sot bukurâḡjâ tâk namin mân zâibigât sâm sâḡḡân mine zâmbane âiwe.

Paulo zâk Berea kamânân siḡgi âlip sâm dâzâḡgoip.

¹⁰ ḡâtiksâi Yesugât kâmut zen keḡgât op Paulo sot Sila sâḡḡonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zengât mâpâmâpâse namin zâi den siḡgi âlip dâzâḡgowa. ¹¹ Kamân zoren Yuda a zen a âlipjâ. Zen Tesalonike a yatâ buḡjâ, gât ko den siḡgi âlipjâ nâḡgâm âḡḡâliwe. Dinziḡjâ zo bonjâ mo sarâ sâm sirâm dâp Kembangât den ekabân sâlâpkum nâḡgâwe. ¹² Oi zengâren gâbâ doḡbepjâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik

a ambân patâ nâmbutjâ, zinjâ zengâren târokwarâwe.

¹³ Pauloḡjâ Berea kamânân Anutugât den sâi siḡgi Tesalonike kamânân ari Yuda a zinj nâḡgâwe. Nâḡgâm Berea kamânân âim kâsa otzikâbigât a ambân dâzâḡgowe. ¹⁴ Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nâḡgâm zorenâk Paulo sot a nâmbutjâ sâḡḡonzâḡgone saru sâtjan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. ¹⁵ Oi a zen Paulo diim âi Ateḡ kamânân pane itâ sâm dâzâḡgoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

A zen Paulogât den birâwe.

¹⁶ Paulo zâk Ateḡ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eḡ lo-pio doḡbep tatne ziḡgit umjâ kârâp oip. ¹⁷ Oi Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutjâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmjâ sirâmjâ kamân sombemân a muyageziḡgâm siḡgi âlip dâzâḡgoip.

¹⁸ Kamân zoren a nâḡḡânḡḡâziḡjâ patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zengâren gâbâ a nâmbutjâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutjandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nâḡḡânḡḡâjâ buḡ den laḡ sap. Zâk wan wan den sâm taap?” Nâmbutjandâ itâ sâwe, “Zâk lo-pio uḡakjâḡgât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatjâḡgât den sâi zen yatâ sâwe. ¹⁹⁻²⁰ Yatâ sâm mindumindu sombemân diim zâimjâ sâwe, “Den uḡakjâ sat, zo nâḡḡânatkât sen. Den mârâtjâ, zorat topjâ sapsuna nâḡḡânâ.” ²¹ Ateḡ kamân mâirâḡ sot kamân ḡâin gokjâ zen sot ândiwe, zen den uḡakjâ nâḡḡânam den âragum ândiwe.

Pauloḡjâ Kembangât topjâ dâzâḡgoip.

²² Paulo zâk Areo den sâsâḡ sombemân kin a itâ sâm dâzâḡgoip, “Ateḡ mâirâḡ, nâ topziḡ ek nâḡḡan. Zen lo-

pio donḅep sobim bimbi kwatziḅgâme. ²³Nâ kamânziḅan âim gam lopiозиḅnâ ekḅnâ lopiogât nalem pâpanḅan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Nalem pâpanḅnâ zi bem lpio nâigât siḅgi, kutḅnâ mân nânḅen.’ Mân nânḅâm mâpâsime, zorat topḅnâ dâzânḅobâ.

²⁴Anutu zâk hân muyagem kwâkḅjan kut ḅai ḅai pâip. Zâk hân sot sumbem zorat mariḅnâ. Zo namâ a betḅnâ tuu-tuuḅ, zoren tâtat mâme mân opmap. ²⁵A zeḅgât kut ḅai ḅai tuume, kut zo mân kârûmap. Zâkḅjak a ândiândiniḅnâ sot Kaapum sot kut ḅai ḅai zo niḅḅâmap. ²⁶A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem laḅ kârâm hânân a kâmutḅnâ kâmutḅnâ muyagem laḅ kârâm âi-wen. Oi muyagem âinat, narâk sot daḅgon zo zâkḅjak sâm niḅḅip. ²⁷Nen umniḅandâ Anutu kârûm âim muyaginatkât yatâ oip. Zâk kârebân buḅnâ, gootniḅan a hutnânḅon ândiap. Den ḅai itâ ziap, ²⁸‘Nen zâkkât ândiândiḅ umḅan ândim kut ḅai ḅai upmen.’

Zeḅḅâren gâbâ a nâmbutḅandâ zitâ sâwe,

‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

²⁹Anutugât nânḅḅindâ lpio yatâ mân upap. Lpio kât âlipḅnâ a bitziḅandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagi-wenḅnâ nânḅḅindâ Anutu zâk lpio yatâ mân upap. ³⁰Mârûmḅan kwakmak ândi-wen. Anutuḅnâ niḅḅitḅnâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniḅ melânḅnatkât sap. ³¹Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânḅnâ hânḅnâ topniḅnâ sâm muyagemḅnâ hâuḅnâ niḅḅâbap. Oi a ḅai, zâk nep zo tuubapkât gâsum kwânânḅḅip. Oi hân a aksik zâkkât nânḅḅindâ bon upapkât mumuḅan gâbâ mânḅei zaat ândiap.”

³²Paulo zâk mumuḅan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutḅnâ ziḅ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutḅnâ ziḅ sâwe, “Den zo narâk ḅain ko sâna nânḅânat.” ³³Yatâ utnetâ Pauloḅnâ zâm-

bam arip. ³⁴A nâmbutḅandâ Paulogâren pâlâtân op Yesugât siḅgi urâwe. Oi zeḅgât osetziḅan kamân zorat a sâtḅnâ zeḅgât kâmurân gok kutḅnâ Dionisio. Oi ambân ḅai kutḅnâ Damari sot nâmbutḅnâ ândiwe.

Pauloḅnâ Korinti kamânân siḅgi âlip nep tuugip.

18 Pauloḅnâ Ateḅ kamân birâm Korinti kamânân arip. ²Zoren Yuda a ḅai muyageip, kutḅnâ Akwila. Zâk Ponto hânân gokḅnâ. Oi ambinḅnâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâkḅnâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo moliziḅḅip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. ³Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândânḅ tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zeḅḅâ nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. ⁴Yuda zeḅḅâ kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a siḅgi âlip dâzânḅgoi nâmbutḅnâ zen Yesugât kâmut urâwe.

⁵Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo siḅgi âlip nep zorarâk nânḅḅâm ândeip. Zâkḅnâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzânḅgoip, “A bâliḅan gâbâ mâkâniḅḅâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” ⁶Yatâ sâi Yuda a zen diḅnâ birâm kâsa okḅanḅân zâkḅnâ hâmbânḅan gwapḅwap koi gei itâ sâm dâzânḅgoip, “Tâmbetagoi, tosa zo nâḅât buḅnâ. Ziḅnâ upap. Zorat nâ kândâtziḅgom hân ḅain gok zeḅḅâren âibat.” ⁷Yatâ sâm a ḅai kutḅnâ Titeo Yusito, zâk Grik anḅnâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkḅanḅḅâm ândeip, zâkkât mirin zo Yuda zeḅḅâ mâpâmâpâse namâ ḅinḅan kirip. Pauloḅnâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. ⁸Mâpâmâpâse galem a kutḅnâ Kirispo, zâk sot a ambârâḅḅnâ zen aksik siḅgi âlip nânḅḅâm Kembugâren nânḅḅâm pâlâtân kwâkḅanḅâwe. Oi Korinti a zeḅḅâren gâbâ donḅepḅnâ siḅgi

âlip nânġâm Yesugât kâmut utne too sanġonziġġawe.

⁹Pauloġâ nġatik nġain uman egi Kembuġâ itâ sâmb dukuip, “Gâ mân keġġât otnan. Siġġi âlip sâmb mân birâban. Sâmbjik ândiban.” ¹⁰Nâ galem otġiga aġâ mân gobi. Kamân ziren nâġât siġġi a doġbep ândie.” ¹¹Yatâ sâmb dukui Pauloġâ kamân zorat a Anutuġât den dâzâġgom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

Paulo sâkġanâk sâne a sâttġandâ dinziġ birip.

¹²Oi Galioġ zâk Grik hânân a sâttġâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok oprġâ Paulo kâsa okġaġġâm ġâsum diim a sâttġaġġaren âiwe. ¹³Diim âim Paulogât itâ sâmb dukuwe, “A zi zâk Anutuġât ġurumin den komġâ mâtâp uġakġan âim Anutu mâpâsibigât sâmap.”

¹⁴Yatâ sâne Pauloġâ den hâuġâ sâbam oi Galioġâ Yuda a itâ sâmb dâzâġgoip, “O Yuda a, a zi bâliġ op tosa patâ muyagei sâi dinziġâ nânġâbam. ¹⁵Zen sâkurâpziġâ zeġġât den kâtik sot den nâmbutġâ âragum diim ġe, zorat nâ mân kubikpat. Ziġġak kubikpi. Zo nâġât nep buġâ.”

¹⁶Yatâ sâmb moliziġġi ġem âiwe. ¹⁷Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutġâ Sostene ġâsum lumġâ a sâttġaġġât mâteġan kom mem nġâ nġâ utne ziġġitġâ mân nânġânâġġâ oip.

Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.

¹⁸Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziġ kelik Siria hânân âibam arip. Pisisila sot Akwila zet zâk sot ârândâġ âiwe. Kenkereeai kamânân takâm kâukġâ mânânġârip. Zorat mârumġan Anutu mâteġan den sâmb kâtiġem kâukġâ mân mânâġât ândieip. ¹⁹Zobâ waġġâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagoše.

Oi Pauloġâ mâpâmâpâse namin zâim Yuda a zen sot den siġġi âlip âraguše. ²⁰Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâmb dâzâġgoip, ²¹“Anutuġâ sâi nâ du zeġġâren âburem ġâbat.” Yatâ sâmb kelikmelik otziġġâm waġġâyân zâim Epeso kamân birâm arip. ²²Âimġâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut kândâtziġ kelik den dâzâġgom Antiokia kamânân âburem arip. ²³Paulo zâk Antiokia kamânân mâik nġâ ândim zâmbamġâ siġġi âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânġâ kamânġâ Yesugât kâmut ândiše, zo sâmb kâtikġan kwatziġġâm arip.

Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân siġġi âlip nep tuuġip.

²⁴Oi Epeso kamânân Yuda a nġâ ġâip, kutġâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nânġânâġġâġâ patâ. Zâk Kembuġât den ekabân sâlâpkum nânġâm naġġip. ²⁵A zo Kembuġât topġâ zo dukune nânġâm naġġip. Too sanġon nep ko Yohanegârâk nânġipġâ Yesugât siġġi imbaġâġoot dâzâġgom ândieip. ²⁶Zâk Yuda a zeġġât mâpâmâpâse namin zâim siġġi den keġġât buġ, lâu bâbâlaġ sâmb dâzâġgoip. Zoren siġġi âlip sâi Pisisila sot Akwila zet nânġâm buku okġaġġâm diim âi Anutuġât den nâmbutġâ dukum naġġâše.

²⁷Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap nġâ kulemġum Yesugât kâmut Grik hânân ândiše, zeġġât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okġaġġâbi.” Den yatâ kulemġum pindâne arip. Âimġâ Korinti kamânân takâm Anutuġâ tâġoi Yesugât kâmut itâ betziġan meip. ²⁸Kembuġât den ekabân ġâbâ Yuda a den dâzâġgom sâip, “A bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât mârum sâsâġ, Kristo, zâk Yesu.” Zâkġâ minduminduyân den

yatâ sâmb Yuda zengât den zo mem ge kwatziŋgip.

**Pauloŋa Epeso kamânân
Yohane arâp muyageziŋgip.**

19 Apolo zâk Korinti kamânân ândei Pauloŋa hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziŋgip. ²Oi mâsikâziŋgâm sâip, “Zen Kembangât den siŋgi âlip nângâm, nângâm pâlâtâŋ kwapŋâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buŋâ?” Sâi ziŋâ sâwe, “Buŋâ. Tirik Kaapum ândiap, zorat siŋgi mân nângâwen.” ³Sâne itâ sâmb mâsikâziŋgip, “Zen ŋâigât korân too saŋgonziŋgâwe?” Sâi itâ sâmb dukuwe, “Nen Yohanegât too saŋgonziŋgâwe.”

⁴Sâne Pauloŋa itâ sâmb dâzâŋgoip, “Yohane zâk a umziŋ melâŋbigât too saŋgonziŋgâm itâ sâmb dâzâŋgoip, ‘A ŋâi bet gâbap, zen zâk nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” ⁵A zen den so nângâne Kambu Yesugât korân too saŋgonziŋgâwe. ⁶Too saŋgonziŋgâne Pauloŋa bikŋâ kâukziŋan pâi Tirik Kaapum zengâren gei Kembangât den gându uŋakŋan sâwe. ⁷A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatâŋa urâwe.

**Pauloŋa siŋgi âlip nep sot sen
mârât kulem top top tuugip.**

⁸Paulo zâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin âsâbâŋ zâimŋâ keŋgât buŋ siŋgi âlip dâzâŋgom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topŋan ândiândiŋangât den sâmb bâbâlaŋ kwap dâzâŋgoip. ⁹Oi a nâmbutŋa zen um kâtik opŋa Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziŋan den bâliŋâ sânetâ Pauloŋa birâziŋgip. Oi Yesugât kâmut, zenâk diiziŋgâm sirâmŋâ sirâmŋâ a ŋâi kutŋâ Tirano, zâkkât mirin minduziŋgâm zen sot âraguwe. ¹⁰Kendon patâ zagât umŋan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia

hânân ândiwe, zen aksik Kembangât topŋa nângâwe.

¹¹Oi Anutuŋa Paulo mam okŋaŋgi sen mârât kulem ŋâi ŋâi tuugip. ¹²Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândei, zo mem mâsekziŋjoot zengâren mem âine gâsune sâkziŋ âlip urâwe. Yatâ utne wâkeŋa a umziŋan gâbâ takâm âiwe.

Kware suŋa a ândiwe.

¹³Oi Yuda a nâmbutŋa sâgân sâmbu opŋa hânŋa hânŋa âim gam ândim zâiziŋ op Kambu Yesugât kot zo sâmb wâke moliziŋgânat sâmb wâkeziŋjoot itâ sâmb dâzâŋgowe, “Yesu kutsiŋgiŋa Pauloŋa sâmap, zâkkât korân sa âiban.” ¹⁴Yuda zengât tirik namâ galem a patâ ŋâi kutŋa Sikewa, zâkkât narâpŋa nâmburân zagât, zen Paulo ekŋa yatâ urâwe. ¹⁵Yatâ op sâne wâkeŋa den itâ sâmb dâzâŋgoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniŋ gokŋa?” ¹⁶Wâkeŋa yatâ sâi a wâkeŋjoot zo kâwali imbaŋa mem zâŋgom mem kâbakgwâbakŋe otziŋgâm hâmbâziŋ mem giŋbololoŋ mei sâk bârak sot gilâmziŋjoot mirin gâbâ pâtan âiwe. ¹⁷Zorat den siŋgi Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm keŋgât urâwe. Oi Kambu Yesugât kutŋa sâmb âlip kwâkŋangâwe.

¹⁸Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donbep patâŋa gam mârumban gâbâ kware suŋa op gâwe, zorat den siŋgi sâmb kâkŋan parâwe. ¹⁹Kware suŋagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziŋan kârâp une seip. Oi ekap zorat saŋgânŋa sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip. ²⁰A ziŋâ yatâ utnetâ Kembangât denŋa imbaŋa mem kâtigemŋa laŋ kârâm arip.

**Pauloŋa Yerusalem
kamânân âibam oip.**

²¹Paulo zâk nep zo tuum naŋgi Kaapumŋa okŋaŋgi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âi-

batkât sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.” ²² Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kândom op âiwet. Zâk zikjik zoren mâik nâi ândeip.

**Atemis bem loppio, zâkkât
kwamit patâ urâwe.**

²³ Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen singi âlipkât den kwamit patâ urâwe. ²⁴ Zoren kâtjâ loppio tuutu-urjâ a nâi ândeip, kutjâ Demeterio. A zorâjâ Atemis loppio namâ dâpñâ mâik mâik kâtjâ tuugi a zinjâ sângân mine zâk sot nep arâpñâ kât doņbep muyagiwe. ²⁵ Oi Demeterionjâ nep a gakârâpñâ minduzingâm itâ sâm dâzângoip, “A, zen nâņge. Nepniñâ zorâjâ kât sikum muyageningâm. ²⁶ Oi a nâi ga ândiap, kutjâ Paulo. Zen zâkkât topñâ nâņge. Zâkñâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamân dâp a doņbep um gulip kwatzingâm itâ sâm dâzângomap, ‘A betjâ loppio tuutu-urjâ, zo bon buñâ.’ ²⁷ Zâk yatâ oi a ambân zen nepniñangât nâņgâne giginjâ upap. Bemniñâ Atemis zâkkât kutjâ gigin oi namâñâ zi gâugâu gâ-subap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutjâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buj upap?”

²⁸ Demeterionjâ den yatâ sâm dâzângoip nâņgâm umziñan kuk op den yu kambân sâm itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutjâ patâ.” ²⁹ Yatâ sâm den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opñâ mindumindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutzikñâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm dizikâm âiwe. ³⁰ Oi Paulonjâ singi nâņgâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut zinjâ aņgân kârâņangâwe. ³¹ Oi kamân zorat a sâtjâ nâmbutjâ Paulo buku okņangâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkât den pane arip.

³² Mindumindu kabâñan a ambân nâmbutjandâ den nâi sâne nâmbutjângoot nâi sâne den gulip oi doņbep zinjâ den topñâ mân nâņgâwe. ³³ A zen yatâ op kine Yuda a zen, zeņgât bukuzinjâ kutjâ Alesande mem aline a osetziñan kin den dâzângobam op den mân sâbigât bikñandâ dâp tuugip. ³⁴ Yatâ oi a zen a ândopñâ, Yuda gokñâ ek nâņgâmñâ zen aksik patâ den yu kambânjâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutjâ patâ.” Zen narâk kârep den zo sâm kirâwe.

³⁵ Yatâ utne den galem a gamñâ sâi hirinsâne itâ sâm dâzângoip, “Epeso mâirâpñâ, kamân zirat Atemis patâniñangât namâ sot loppio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nâņge. ³⁶ Gât ko zen umziñ diim gei kut nâi nâi laj mân upi. ³⁷ A sâkziñanâk se, zen lopioniñangât namin âim kut nâi nâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliñ kwâkņange. ³⁸ Oi Demeterio sot nep a gakâñâ, zen a nâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusun narâkñan a sâtjâ zeņgâren sâne kubikpi. ³⁹ Zeņgâren den nâi ziap, oi ko a sâtjâ zeņgât minduminduyân mem âibi. ⁴⁰ Zen itârâñ den laj sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutâñâ neņgât nâņgi mân dâp oi kubikniñgâbap.” ⁴¹ Den galem a zorâñâ den yatâ sâm dâzângoip kâsâpagom âiwe.

**Paulo zâk Makedonia
sot Grik hânân arip.**

20 Den kwamit patâ buj oi Paulonjâ Yesugât kâmut diizingâm den dâzângomñâ kândâtziñ kelikñâ Makedonia hânân arip. ² Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den doņbep dâzângomñâ walâziñgâm Grik hânân arip. ³ Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim waņgâyân zâim Siria hânân âibâ

sâi Yuda a ziŋâ kunam sipkune waŋgâ birâm Makedonia hân mâtâp arip.

⁴Oi a itâ zorâŋ zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nanŋâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. ⁵A yatâ zorâŋ kâdom âi Taroa kamânân mam-bâtningâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândiaŋgâm betniŋan sâne âiwen.) ⁶Oi Yuda zengât nalemininiŋgât kendon patâ kutŋâ Pasowa, zo âki Pilipi kamânân gâbâ waŋgâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

Pauloŋâ Taroa kamânân katep ŋâi mumuŋan gâbâ mângeip.

⁷Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalemininam minuwen. Paulo zâk haŋsâi âibat sâmb den dâzâŋgom kiri ma ŋâtik tânâmŋâ oip. ⁸Mirâ umŋâ tarâwen, zoren kârâp âsakŋâ doŋbep seip. ⁹Oi katep ŋâi kutŋâ Eutiko, zâk Pauloŋâ den sâi nânŋâm tap mâtâp mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi zeimem zaatne moip. Oi mirâ zo kârep patâ. Um karâmbut kwâkŋan topŋan. Zoren kwâkŋan gâbâ gei koip. ¹⁰Pauloŋâ geimŋâ katep zo kwârakum lumŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Âgirâp mân utnek. Zâk umŋâ mânŋim ziap. Mân muap.” ¹¹Yatâ sâmbâ mirâ umŋan zâim nalemin kâsâpkum nemŋâ zen sot âragum tatne haŋsâip. Haŋsâi zâmbam arip. ¹²A zen katep zo diim mirâziŋan zâim umziŋ âlip oip.

Pauloŋâ Milete kamânân arip.

¹³Nâmbutŋâ nen Pauloŋâ sâi waŋgâyân zâim Aso kamânân kâdom âiwen. Paulo zâk hân mâtâp âim Aso kamânân waŋgâyân zâibam oip. ¹⁴Oi ko Aso kamânân âim muyageniŋgâm

waŋgâyân zâi niŋgiri ârândâŋ âiwen. Âimŋâ Mitilene kamânân takâwen. ¹⁵Zobâ sirâm ŋâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm ŋâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm ŋâin Milete kamânân âi takâwen. ¹⁶Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâmb Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zengât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkât sâip.

Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzâŋgoip.

¹⁷Milete kamânân gamŋâ Pauloŋâ a sângonzâŋgoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zengât galem a di-izingâne gawe. ¹⁸Gane Pauloŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Nâ Asia hânân gam zengâren nep tuum gâwan. Zo topŋan gâbâ nânŋâm nanŋe. ¹⁹Nâ a ginŋandâ Kembugât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa otninetâ sâknam kwâkŋan ândim isem ândiwan. ²⁰Oi den dâzâŋgobatkât ŋâi mân ziap. Zen âlip upigât den siŋgi âlipŋâ sombemân sot mirin aksik dâzâŋgowan. ²¹Oi Yuda a sot Grik a, zen umziŋ melâŋâ Anutu mâteŋan Kembuniŋâ Yesu Kristo nânŋâm pâlâtâŋ kwâkŋangâbigât dâzâŋgowan.

²²Irak ko Kaapumŋâ umnan saam diinigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren aria kut ŋâi ŋâi otnibi, zo mân nânŋan. ²³Ka Tirik Kaapumŋâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nânŋâbat. ²⁴Nâ ândiândinangât nânŋâm keŋgât mân uan. Nâ ândiândinâ mân aŋgân kârâbat. Kembu Yesuŋâ nep diŋ sâmb nigip, zorik tuum âibatkat nânŋan. Anutu um lumbeŋangât den siŋgi sa laŋ kârâbapkât nep diŋ sâmb nigip.

²⁵Oi ŋâi sa nânŋânek. Nâ Anutu um topŋan ândiândigât den siŋgi dâzâŋgom osetziŋan ândia nikme, zo dum

zagâtñâ sângânâ mân nikpi. ²⁶ Itârân dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ ñâi tâmbetagobap, zorat tosa nâgâren mân zimbap. ²⁷ Wangât, nâ Anutugât den sinji âlip zo aksik dâzângowan. Ñâi mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap. ²⁸ Zen ziiñak galem orañgâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumñâ zo zengât galem a sâm zâmbariip. Kembangât kâmut zo Yesu zâknâ gilâmñandâ kwâlâziñgip, zen galem otzîngâm ândibi.

²⁹ Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutñâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzângonam gabi. ³⁰ Oi osetziñan gâbâ a nâmbutñâ muyagemñâ zen a nâmbutñâ zengât a upigât den bâliñ sâm um gulip kwatziñgâbi. ³¹ Zorat zen galem orañgâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umñan sirâm ñâtik zo girem den dâzângom isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi. ³² Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbeñâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutuñâ tânzângoi bonñâ muyagibi. Yatâ opñâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opñâ bonñâ muyagibi.

³³ Nâ a ñâigâren kât sikum mot mân mimbatkât sâwan. ³⁴ Ninâ sot arâpnâ neñgât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nânge. ³⁵ Nâ mâtâpñâ dâzângom nañgâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo ziñgâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpziñgowan. Oi yatik opñâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ,

‘Kut ñâi ñâi mimiñ, zo âlipñâ. Ka kut ñâi ñâi ziñgâziñgân, zorân umâlep zâizâiñ.’”

³⁶ Paulo zâk den yatâ sâm dâzângom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemñâ lum kândât kelikñâ pane arip. ³⁷⁻³⁸ Oi itâ sâm dâzângoip, “Zen dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi.” Yatâ sâi

umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtñâ kelikñâ diim wañgâyân âi parâwe.

Paulo Yerusalem kamânân âibam wañgâyân zarip.

21 Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân ñâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. ² Kamân zoren wañgâ ñâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen. ³ Zobâ âimñâ Kipiro hân egindâ yanğâgen tâi ek walâm âiwen. Ai Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wañgânâ sikum pam tâip. ⁴ Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziñgi Pauloñâ Yerusalem kamânân mân âibapkât sâwe. ⁵ Zoren ândeindâ wañgâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen aksik diiniñgâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. ⁶ Ninâu sâmñâ âbânañgâm zen kamânân zâine nen wañgâyân zâiwen.

Propete Agabonñâ Paulogât den sâip.

⁷ Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wañgâyân âiâiñâ zo âkip. Yesugât kâmut ñâtik kânok zen sot ziwen. ⁸ Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârum a nâmburân zagât nalek kâsâpkum ziñgâmarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. ⁹ Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembangât den sâmarâwe.

¹⁰ Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete ñâi kutñâ Agabo, zâk neñgâren gâip. ¹¹ Gamñâ Paulogât inzutuñâ memñâ zikñâ kiñ bik saamñâ itâ sâip, “Tirik Kaapumñâ itâ sap, ‘Inzut zi mariñâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a ziñâ itâ okñañgâm

kamân nâin gok zengât bitziyan pambi.”

¹² Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. ¹³ Dukuindâ itâ sâip, “Zen wangât isem umbâlâ ot-nige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân kenjât uan.” ¹⁴ Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, “Kembugât den kâtigibap.”

Paulo zâk Yerusalem kamânân zarip.

¹⁵ Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikangâwen. ¹⁶ Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutjâ ziñâ diiningâm Ijasonj zâkkât mirin nâambarâwe. Ijasonj zâk mârurumjan Kembugât a oip. Zâk Kîpiro gokjâ. ¹⁷ Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât kâmut nâmbutjâ ziñâ sâtâre op buku otningâwe.

¹⁸ Hañsâi Paulo sot nen ârândânj Yakobogâren âiwen. Zâi tâindâ Yesugât kâmut galem a zen gawe. ¹⁹ Gane Paulonjâ bitziñ kom Anutuñâ mam oknangji kamân nâin gok zengâren nep tuugip, zorat den siñgi dâzângom nangip.

Paulo zâk zengât den nângip.

²⁰ Paulonjâ den siñgi dâzângom nanji nângâm Anutu sâm âlip kwâkjangâmñâ itâ sâm dukuwe, “Bukuniñâ Paulo, nângat. Yuda a doñbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. ²¹ Gâgât den itâ gâi nângâme, ‘Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzângomap. Zen murarâpziñâ mân kwabâ kwatziñgâbigât dâzângomap. Sâkurâpniñangât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ ²² Kamân ziren Yuda añâ gâgât yatâ nângâme, gât ko dap utnat?”

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat siñgi nângâm nangâbi. Nângâmñâ mindubi. ²³ Gât ko nen den nâi dâgogindâ

zo upan. Nengâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtejan den sâm kâtigem kâukziñ mân mânângât ândime. ²⁴ Oi gâ zengâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziñ mânângâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nângâbi, ‘Zâkkât den nângâwen, zo bon buñâ. Zâk gurumin den lum ândimap.’ ²⁵ Hân nâin gokjâ ziñ Yesugât kâmut urâwe, zengât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât siñgi sâne mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot.’ Zo yatâ sâm kâtigiwen.”

²⁶ Yatâ sâne Paulo zâk dinziñâ nângâm a kimembut zengâren târokwaip. Hañsâi too sanjonjâ tirik namin zâiwe. Sâkziñ kubikangâm Anutugât siñgi nalem pânam utnetâ Paulonjâ tirik namâ galem a zorat dukuip.

Paulonjâ tirik namin zari gâsuwe.

²⁷ Nep mâme nâi âkââkânjan Paulonjâ tirik namin zâi tâi Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutjâ ziñâ zâk ekjâ a aksik kâsa oknangânat sâm gâsuwe. ²⁸ Gâsumñâ den kâtikjâ sâm sâwe, “O Isirae a, ga betniñan minek. A zirâñ hânñâ hânñâ ândim Yuda a kâsa otningâmñâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâm dâzângomap. Oi tirik namâniñan Grik a diizingi zâine mân dâp uap.” ²⁹ Paulo zâk Epeso kamânân gokjâ Toropimo, Yuda a buñ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekjâ zorat sarâ itâ sâwe, “Paulonjâ tirik namin diim zâim geip.”

³⁰⁻³¹ Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziñ aksik umziñ bâliñ oi zatjâ mindum gawe. Oi a nâmbutjandâ Paulo gâsum diimñâ tirik namin gâbâ âkjan giwe. Diim gine mâtâp doonguwe. Paulo gâsumñâ kune mumbapkât utne siñgi zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nângip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.” ³² Den yatâ nângâmñâ

zorânjak kâwali a galem patânjâ arâpñâ sâtñâ sot yen gâsuziñgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziñgit birâwe. ³³ Oi kâwali a galem patânjâ ga Paulo bitziñan gâbâ betziñan mem sâi tâk kâtikñandâ saawe. Oi Paulogât topñâ sot kut ñâi ñâi oip, zorat mâsikâziñgip. ³⁴ Mâsikâziñgi a ambân zen den ñâi sâne nâmbutñandâ den lañ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nângâm sâi kâwali a ziñ gâsu diim namâziñan âiwe. ³⁵ Oi Paulo tiregân gâi a donbep patâ ziñâ mindum mâtâp doonguwe. Doongune kâwali a ziñâ Paulo gâsum bitziñâ kwâkñanâk mem namin zâiwe. ³⁶ A aksik patâ moliz-iñgâm gam den yu kambâñ sâm itâ sâwe, “A zo kune buñ oik.”

³⁷ Paulo diim namin baginâ sâne Paulonjâ kâwali a galem dukum sâip, “Nângânina den ñâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemñâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat? ³⁸ Mârûmâk Aigita a ñâiñâ a kutâ kunat sâmñâ a 4 tausen diiziñgi hân a mân ândiândiñan âiwe. Gâ a zo mo ñâi?” ³⁹ Yatâ sâm mâsiki Paulonjâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokñâ. Gâ nângânina den ñâi dâzângobâ.” ⁴⁰ Oi nângânñgi Paulo zâk tiregân kin a den hiriñsâbigât bikñandâ dâp oi zen hiriñsâne Yuda ziñ denân itâ sâm dâzângoip.

Paulonjâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzângoip.

(Apo 9:3-19; 26:12-18)

22 “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nângânek.” ² Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziiñâ denân dâzângoip hiriñsâm den mân sâm tarâwe. ³ Oi târokwap dâzângoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâmbarâwan. A patâ Gamalie, zâkkât

um topñan ândia sâkurâpniñangât gurumin den zo kwâkâm nigî nângâwan. Oi zen itârâñ ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan. ⁴ Oi Yesugât kâmut zi buñ upi sâm nâ kâsa otziñgâm a sot ambân aksik saaziñgâm tâk namin zâmban ândiwan. ⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen nâgât topñâ âlip nâñge. Zen bukurâpniñ Damasiko kamânân ândime, zengât ekap kulemgum nine itâ sâm âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nângâm pâlâtân kwapme, zen gâsuziñgâm diiziñgâm Yerusalem kamânân ga hâunjâ sâknam ziñgâbi.’

⁶ Yatâ sâm mâtâbân âim mirâ bâkñan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakñâ patâ nâgâren âsageip. ⁷ Âsagei hânân gei zemñâ den itâ muyagei nângâwan, ‘Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?’ ⁸ Oi nâñâ sâwan, ‘Kembu, gâ ñâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokñâ.’ ⁹ A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakñik igâwe. Den ko mân nângâm kwâtâtiwe. ¹⁰ Oi nâñâ sâwan, ‘Kembu, Nâ dap up-atkât sat?’ Sa Kembunjâ itâ sâm dâtnogip, ‘Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a ñâiñâ nep tuubangât dâgobap.’ ¹¹ Oi kârâp âsakñâ patâgât sinnâ bâp-sâipkât eksandâ ñâtâtiiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

¹² Kamân zoren a ñâi ândeip, kutñâ Anania. Zâkñâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nângâne a âlipñâ oip. ¹³ A zorâñ nâgâren ga itâ sâm dâtnogip. ‘Bukunâ Saulo, gâ siñgâ ânângârik.’ Sâi zorenâk sinnâ ânângâri egâwan. ¹⁴ Oi den itâ sâm dâtnogip, ‘Sâkurâpniñangât Anutu, zâk mârûm zâkkât nepñâ tuubangât gâsum sâlâppogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot diñâ nângâbangât sâip. ¹⁵ Gâ kut ñâi egin sot zâkkât siñgi den, zo a ambân aksik dâzângoban. ¹⁶ Oi zi wangât

mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâkņangāna too sâņgongiga Yesuņā tosagā gulipkubap.’¹⁷ Yatâ opņā mâik űai tap nâņgām ko Yerusalem kamānān āburem gam tirik namin zâim nināu sām umanān Yesu egāwan.¹⁸ Eksa itā dâtnogip, ‘Kamān zirat a, zen gâgât lâuyān gâbâ nâgât den siņgi nâņgām birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kāmān birām ai.’¹⁹ Sâi nâ den hâuņā itā dukuwan, ‘Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpāse namin muyageziņgām gâsuziņgām zâņgom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamān zirat mariņā âlip nâņge.²⁰ Oi gâgât den sâsâņ a Setepano kunam hâmbâziņ kwâkâm kinnâ topņan pamņā kune nâņga âlip oip. Oi nâ zengât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamān zirat a ambân nâņgām nanģegât gâgât siņgi âlip dâzâņgobat.’²¹ Yatâ sa Kembuņā itā dâtnogip, ‘Gâ zaat kubikaņgāna hân űain gok zengâren sâņgongoga âiban.’”

Paulo tâkņā lapitnâ sām birâwe.

²² A zen kindap kwap Paulonĵa hân űain gokņā ziņā Anutugât siņgi upigât sâi nâņgāne mân dâp oi den yu kambâņ sām itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.”²³ A ziņā zo yatâ sām yu kambâņ hâmbâziņ kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip.²⁴ Kâwali a galem patâņā sâi arâpņā Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den doņbep se sâmņā zorat topņā sām muyagei nâņgānat sām tâkņā lapitpigât sām ziņgip.²⁵ Oi zen tâkņā lapitnamņā inzutņā saane ko Paulonĵa a sâtnâziņā itâ sām mâsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diņā mân nâņgāmņā tâkņā lapitne dâp upap?”

²⁶ Yatâ sâi a sâtnâziņandâ patâgâren ai dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonĵā.”²⁷ Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkņā Paulogâren ai mâsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâkņak Roma a?”

Sâi Paulonĵa sâip, “Zo perâkņak.”²⁸ Sâi Galem a patâņā itâ sâip, “Nâ a yenĵandâ kât doņbep pamņā Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonĵa sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.”²⁹ Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nâņgām wangât yatâ uan sām pârâkņam keņgât oip.

³⁰ Haņsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkņā Yuda a wangât sām Paulo nâņgām bâliņ kwâkņanje sām zorat topņā nâņgâbat sām tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâkņā olaņ diim gâi mindumin-duyân pâip.

Paulo zâk a sâtnâ zengât minduminduyân den sâip.

23 Paulo zâk a sâtnâ sen tâpâk ziņgit itâ sām dâzâņgoip, “A bukurâpnâ, Anutugât mâteņan târârak ândim gâwan. Aņunnangât mân op-man.”² Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâkņā a ziņā lâuņan kumbigât sâip.³ Sâi Paulonĵa itâ sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipņā. Umgâ ko bâliņā. Gâ Anutuņā gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzâņguat.”⁴ Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sām bâliņ kwâkņâņgat?”⁵ Sâne Paulonĵa itâ dâzâņgoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nâņgām den zo san. Kembangât ekabân den űai itâ kulemguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sām bâliņ kwâkņangâban.’ Nâ den zo nâņgāman.”

⁶ Oi a sâtnâ kâmut tarâwe, zen nâmbutņā Sadukaio a ândiwe. Nâmbutņā ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nâņgām den mem zâi pam itâ sām dâzâņgoip, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momņā zaatnat sâmen.

Momņā zaatzaatņā, den zo luman, gât ko denân nâbanse.”

⁷Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâm kwâkâyangâne kâsâp muyageip. ⁸Sadukaio a zen mumuņan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nângâne bon opmap. ⁹Oi zorat minduminduziņan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opņâ Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembugât gurumin den galem a nâmbutņâ zen zaatņâ den kârâpņoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanĵa buņ uap. Sumbem a mo a tabâņâ ziņâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

¹⁰Oi den kârâpņoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât keņgât op sâi arâpņâ kâmut ziņâ geim Paulo osetziņan gâbâ gâsum diim namâziņan zâiwe.

¹¹Ķâtik zoren Kemuņâ muyagem Paulo gootņan kin itâ sâip, “Gâ mân keņgât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den siņgi sâm muyagiat, zo yatik Roma kamânân sâm muyagiban.”

Yuda a nâmbutņâ Paulo kunam sâwe.

¹²Haņsâi Yuda a nâmbutņandâ den itâ sâm saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâm Anutu mâteņan den zo sâm kâtigiwe. ¹³A teņgâziņ 40 yatâ zorâņ den zo sâwe. ¹⁴A zo zengâren gâbâ nâmbutņandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimņâ Paulo kom nalem ninatkât sâm kâtigien. ¹⁵Zorat gâ sot a sâtņâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sâņgonguna gâi zâkkât diņâ sâm kubiknat.’ Oi dinziņâ nâņgâm Paulo sâņgongoi mâtâbân gâi kunat.”

Paulo biitņandâ kâmbamgât den sâm muyageip.

¹⁶⁻¹⁷Oi Paulogât biitņandâ kâmbamgât den zo nâņgip. Nâņgâmņâ kâwali a zengât namin bagim aniņâ dukuip. Dukui ko Paulonĵa kâwali a zengât a sâtņâ nâi konsâm itâ dukuip, “Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap.” ¹⁸Sâi a zorâņ katep zo diim patâņangâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutņâ Paulo, zâkņâ noonsâm dâtnogi katep zi diim gaan. Katep zirâņ den nâi dâgobap.” ¹⁹Yatâ sâm dukui kâwali a galem patâņâ katep bikņan gâsum diim ginņan âim mâsikâm sâip, “Den dap dâtnoban?” ²⁰Mâsiki katepņâ itâ sâm dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduziņan diim âine topņâ sâm muyagibapkât dâgobi. ²¹Dâgone dinziņâ mân nâņgâban. A 40 yatâ zorâņ Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.” ²²Katep zorâņ den yatâ sâi kâwali a galemņâ den itâ sâm sâņgongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzâņgoban.”

Kâwali a ziņâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.

²³Oi kâwali a galem a patâņâ kâwali a sâtņâ zagât diizikâm itâ sâm dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâiņâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkņan âiâiņâ 70 sot liņgip kâlâu a 2 handeret zorâņâ kubikangâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. ²⁴Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâkņan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okņangâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

²⁵Oi Kâwali a galem a patâņâ Pelikigât ekap nâi itâ kulengoip,

²⁶ “Klaudio Lisia, nânâ a kutâ âliprânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan. ²⁷ Kâwali a ziy a nâi diim ge. Zo Yuda a ziy kune mumbam oi a zo Roma a nânngâmñâ sa kâwali anâ sot âimñâ bitziñan gâbâ mâkâwen. ²⁸ Oi denân parâwe, zorat topñâ nânngâbat sâam a sâtnâ minduminduyân diim âiwan. ²⁹ Diim âim ziñangât gurumin den sâne itâ nânngâwan. Kut nâi nâi oip, zorân kâmbam mo tâk namin tâtat, zorat dâp mân uap. ³⁰ Oi a nâmbutñâ ziñâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sângogua gaap. Oi den sâkñanâk sâme, zen sângonzângua gâgâren gam diñâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpñâ ziñgâm mem âibigât sâip.

³¹ Oi Kâwali a zen patâgât den lumñâ nâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. ³² Harñsâi kâwali a nâmbutñâ kamânziñan puriksâne kâwali a biosi kwâkñan tâtat ziñjik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. ³³ Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikñan parâwe. ³⁴ A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topñangât mâsikip. Zâk Kilikia hânân gokñâ nânngâm itâ sâip, ³⁵ “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sâam kâwali a zengât bitziñan pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.

24 Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutñâ sot a nâi kutñâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sânam Roma a kutâgâren âiwe. ² Âine a kutañâ sâi Paulo diim gane Teatuloñâ Paulo tosanâñangât den itâ sâam muyageip, “A kutâ âliprânâ Peliki, gâ âlip galem otningâna lumbeñ ândimen.

Oi Yuda a kâmut nen zi betniñan mena ândiândi âlip ândien. ³ Gâ kâman dâp âlip galem otningâmat, zorat nânngindâ âlip opmap.

⁴ Oi den sa kârep opapkât nânngâina den pânkânok dâgobâ. ⁵ A zirat nânngindâ bâliñ opmap. Yuda a hânñâ hânñâ den dâzângom um gulip kwatziñgâmap. A zo Nasarete gokñâ sarâ agât arâpñâ, zengât a sâtnâ ândiap. ⁶ Zâkñâ tirik namin âim mem bâliñ kwapâ sâi gâsuwen. ⁷ Niññâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemñâ Lisia, zâk sot arâpñâ ga diim âiwe. ⁸ Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topñâ nânngâban.”

⁹ Den yatâ sâi Yuda a ziyâ beknjan mem zorik sâwe.

Pauloñâ Peliki mâteñan den torenñâ sâip.

¹⁰ Oi Pelikiñâ bikñâ dâp oi Pauloñâ itâ sâip. “Gâ Yuda nengât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat. ¹¹ Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziñgâna dâgonek. ¹² Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niñgirâwe. ¹³ Oi a zirânâ den se, zorât bonñâ mân tirâpgoi.

¹⁴ Oi nâi dâgoga nânngâ. Mâtâp uñakñâ birâme, zorik ândim sâkurâpnâ zengât Anutu mâpâseman. Ka Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zorat nânnga bonñâ opmap. ¹⁵ Oi gâtâm Anutuñâ a orot mâmeziñ bâliñâ sot âliprânâ, nen mumuñan gâbâ mânginiñgi zaatnat, zo nânngâm ândime. Zo yatik nâ nânngâm ândiman. ¹⁶ Yatâ opñâ galem orañgâm ândim Anutu sot a zengât mâteziñan anjun mân op ândiman.

¹⁷Yatâ op hân kêrebân ândim bukurâpnangât kât mem Yerusalem kamânân gâwan. ¹⁸Kât zo mem gam tirik namin zâim kubikangâm ta muyageniwe. Zoren a kâmurân mo kwamit patâ, zoren mân tarâwan. ¹⁹Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutjâ zen tarâwe. Oi a zo zinjâ nâgât tosa nânge oi ko gâgât mâtegan ga sâam muyaginek. ²⁰Mo a sâtjâ mindumunduyân nânâ den sa tosa nâi muyagiwe oi ko a zi zinjâ gâgât mâtegan sapsunek. ²¹Nâ a minduminduyân den kânok sâwan. Zo nânngâne mân dâp oip. Zo ko den kâtik sâam itâ sâwan. Mom zaatzaatjâ den zo sâaman, zorat nâmbutjandâ denân nâbanetâ kinzan.”

²²Pauloñâ den yatâ sâi ko Roma a kutâ Peliki, zâk Paulogât den zo mân sâam kwâkâm biri zeip. Wangât, zâk mâtâp ujakjâ zorat den sinji nânngip, zorat itâ dâzânngoip, “Kâwali a galem a Lisianjâ Yerusalem kamânân gâbâ gâi ko zengât den sâam kwâkâbat.” ²³Yatâ sâamjâ kâwali a sâtjâ itâ sâam dukui, “Gâ sâne arâpkâ zen Paulo galem op kâsa mân oknjangâbi. Bukurâpnâ, zen kut nâi nâi mem ga pindânam utne mâtâp mân doonjubi.”

Paulo zâk kendon patâ zâgât tâk namin tâip.

²⁴Sirâm nâmbutjâ zo tapjâ Peliki zâk ambinjâ, Yuda gokjâ, kutjâ Durusila, zâk sot tapjâ Paulo sâi gâam Kristo Yesu nânngâm pâlâtân kwâkwatjângât dâzâkoip. ²⁵Oi Pauloñâ târâarak ândiândin sot âknâlegât kendon ândiândin sot hâunjâ mimiñangât narâknâ, zorat den sâi Pelikiñâ keñgât opjâ Paulo itâ sâam dukui, “Âlip âi ândina nenngât kabâ nâi muyagei ko sa gâban.” ²⁶A kutâ zo Paulo kât nibap sâam narâk dâp sâi gâi zâk sot den den op ândeip. ²⁷Oi kendon zagât âki a kutâ nâi kutjâ Porikio Pesto, zâk Peliki

hâukwâip. Oi Peliki zâk Yuda a ambân umzinj âlip upapkât Paulo tâk naminâk birânjangâm arip.

Yuda a zen Pestogâren ga Paulogât den sâwe.

25 Pestonjâ nep zo mem sirâm karâmbut tap Kaisarea kamânân gâbâ Yerusalem kamânân zarip. ²Zai taki tirik namâ galem a sot Yuda a zâizâinj, zen zâkkâren gamjâ Paulogât den dukuwe. ³Zâk nânngâzinjâm sâi Paulo Yerusalem zâibapkât sâwe. (Oi zen zinjâk mâtâbân Paulo tik tap kunat sâam, sâam kâtânj urâwe.) ⁴Sânetâ Pestonjâ itâ sâam dâzânngoip, “Paulo zâk Kaisarea kamânân tâk namin taap. Oi zoren âburem geibâman. ⁵Paulogât tosa sânam zengâren gâbâ a sâtjâ, zinjâ nâ sot ârândânj geimjâ sâbi.”

⁶Yatâ sâamjâ sirâm nâmburân karâmbut mo bâzagât yatâ zo Yerusalem kamânân tap ko Kaisarea kamânân giarip. Zoren taki mirâ hanjâi den sâsânj namin zâimjâ sâi Paulo diim zâiwe. ⁷Pauloñâ zari Yuda a Yerusalem kamânân gâbâ gawe, zen haamgumjâ tosanjngât opjâ den donjebep sâam kirâwe. Den sâwe, zorat bonjâ nâi mân muyageip. ⁸Sâne Pauloñâ dinzinjâ mem gem itâ sâip, “Yuda a zengât gurumin den sot tirik namâ sot Roma a kutâ patâ, zen mân sâam bâlij kwatjângâman.”

⁹Sâi Pestonjâ Yuda a umzinj âlip upapkât Paulo mâsikâm sâip, “Gâ dap nânngat? Gâ diigim Yerusalem kamânân zâim zoren dinggâ sâam kwâkâbâ?”

¹⁰Sâi Pauloñâ itâ sâam dukui, “Buñâ. Nâgât den ziren sâam kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nânngat. Nâ Yuda a mân bâlij otzinjâwan. ¹¹Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân anjgân kârâbam. Zen nâgât sâknânâk se, gât ko zengât bitzinjâman mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ

sâm kwâkâbapkât san.”¹² Yatâ sâi Pesto sot arâpnâ zen mindum den âragumjâ Pestonjâ Paulo itâ sâm dukuip,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

A kutâ Agripanjâ Pestogâren gâi Paulogât den dukuip.

¹³⁻¹⁴ Sirâm nâmbutjâ âki a kutâ Agripa sot ponânjâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okjângâm sirâm nâmbutjâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonjâ Paulogât den singi a kutâ itâ sâm dukuip, “Pelikiñâ tâk namânan a nji pam ari zi taap.¹⁵ Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zengât tirik namâ galem a sot a zâizâinj zen nâgâren mindumjâ a zo kua mumbapkât sâwe.¹⁶ Oi nâ den torenjâ itâ sâm dâzânj-gowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduzingindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

¹⁷ Yatâ dâzângua zen gane hañsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduzingâwan.¹⁸⁻¹⁹ Oi Yuda a zinjâ zâkkât bâlinjâ nji sâbi sa ko zen Yuda a zinjângât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumujâ nji Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonjâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’²⁰ Nâ den zorat kwakjâ Paulo Yerusalem kamânân zari dijâ sâm kwâkâbatkât dukuwan.²¹ Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patânjâ dijâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk namin mambât ândiap.”²² Pestonjâ yatâ sâm dukui Agripanjâ sâip, “Nâ a zorat dijâ nanjâbatkât otngap.” Sâi Pestonjâ itâ sâip, “Âlip. Mukan dijâ nanjâban.”

Paulonjâ a kutâ Agripagât mâteñan kirip.

²³ Mirâ hañsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikjoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zo-

rat a zâizâinj, zen molizikâne ârândânj zâiwe. Zâinetâ Pestonjâ sâi Paulo diim zâiwe.²⁴ Diim zâine Pestonjâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzângua nanjânek. A kinzap, zirat opjâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosgât den sâm den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâknjâ ândeî mân dâp upap.’²⁵ Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosanjâ kârua kâmbangât singi mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sângongua âibap.²⁶ Oi zâkkât tosa mân muyagemjâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâm kwaksan. Zorat a zi, zengâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâtegan ga kinzap. Oi zâkkât topnjâ sâi nanjindâ dijâ ekabân kulemguandâ âibap.

²⁷ Nâ tâk namâ a nji tosanjângât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sângongua ari mân dâp upap.”

Paulonjâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikñan den sâip.

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

26 Agripanjâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gikak topkâ sâna nanjânâ.” Sâi Paulonjâ bikjâ pamjâ den itâ sâm dâzângoi,² “Yuda a zinjâ denân nâbanse, zorat torenjâ a kutâ Agripa mâtegan sâbatkât umnâ âlip uap.³ Gânjâ Yuda a neñgât orot mâmeninjâ sot kut nji nji upmen, zo topnjâ nanjâm nanjat. Nanjânina den singi kârep patâ sa mân âkon upan.

⁴ Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetziñan ândia orot mâmenâ zo ek nanjâwe.⁵ Zen nâgât topnâ ek nanjâwenjâ mân se. Nâ Parisaio a zengât oserân ândim lâmbarâwan. Sâkurâpniñ zengât gurumin den zo lum ândim kâtigewan.⁶ Nâ tâk namin zeman, zo njiigât buñâ. Anutujâ âse sâkurâpniñ zengât den nji sâm kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momjâ zaatnat.⁷ Den zo

bonjâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen njâtik sirâm sâm ândime. Nâ den zorat op nângâm ândia Yuda a ziñâ denân nâbarâwe. ⁸ Anutuñâ a mumuñâ mângizingâmap. Zen wangât zo nângâne mân orotjâ yatâ uap?

⁹ Nâ mârumjan itâ nângâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokjâ sot arâpnâ kâsa otzingâm sa buj upigât nepnâ tuum ândiwan. ¹⁰ Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a donjeb tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, ziñâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diñ sâm nine ândiwan. A zângonatkât den sâne den zo tângum sâmarâwan. ¹¹ Yuda a zengât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutjâ sâm bâlijan kwapigât zângom sâknam zingâm gâwan. Oi nâ um kâlak otzingâm hân njâin njâin âi zângom sâknam zingâm gâwan.

¹² Yatâ ua tirik namâ galem a patâ ziñâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan. ¹³ Mâtâbân aria mirâ bâkjan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakjâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageningip. O a kutânâ, mirâsiñ zerâmap, zo tobat njâi. Zi âsakjâ patâ, mirâsiñ zo walip.

¹⁴ Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den njâi itâ nângâwan, ‘O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A njâinâ wâuñâ dumunân pam diim âibam oi hârânsâm tâpap zo ko sâknam nângâbap. Zo yatâ sâknam nângâm ândiat.’ ¹⁵ Oi nâñâ itâ sâwan, ‘Kembu, gâ njâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Nom ândimat. Nâ Yesu. ¹⁶ Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut njâi njâi eksat sot kut njâi njâi gâtâm tirâpgobat, zorat siñgi a ambân dâzângom ândiban. ¹⁷ Nâ Yuda a zengât bitziñan sot hân njâi a zengât bitziñan gâbâ mâkâgim ândibat. ¹⁸ Nâ sângongoga zengâren âi siñgi âlipjangât nep tuuna umziñ âburibap. Zen njâtâtik ek birâm âsakjan bagibi. Sataññâ zaaziñgi

ândie, zo birânjangâm Anutugât a upi. Oi tosaziñ gulipkoi nângâm pâlâtâñ kwatniwe, zengât kâmurân bagim sumbe mgât siñgi upi.’ Zâk yatâ sâm dâtnogip.

¹⁹ A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nângâwan, zo lum ândiwan. ²⁰ Zo ko kâdom Damasiko kamânân dâzângowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzângowan. Zobâ Yudaia kamânñâ kamânñâ âi dâzângowan. Oi hân njâin gokjâ, zengâren âi nep tuuga umziñ melâññâ Anutu sot pâlâtâñ op târârak ândibigât dâzângowan. ²¹ Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a ziñâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe. ²² Oi Anutu zâk betnan mei siñgi âlip sâwannâ sâm ândiman. Oi a zâizâinâ sot giginâ zo dâp kânok dâzângom ândiman. Mârumjan Mose sot Propete ziñâ bet a njâi muyagibapkât kânjan sâwe, zorik sâm ândian. ²³ Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nângâm mumbapkât sâsâñâ. Oi mumuñâ zengâren gâbâ kâdom op zaatjâ zâkkât den zo Yuda sot hân njâin gok, zengât âsakjâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

²⁴ Pauloñâ yatâ dâzângom tâi Pestonjâ den kambâñjâ sâip, “Paulo, umgâ gulip oi den lañ sat? Ekap donjeb sâlâpkum ândina umgâ gulip oip.” ²⁵ Sâi Pauloñâ itâ sâm dukuip, “A kutâ âlipjânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonjâ sot târârakjâ. ²⁶ Den san, zorat topñâ a kutañâ âlip nângap. Oi zâkkâren aksik dukum nângan. Kut njâi njâi zo tik mân muyageip, zorat a kutâ mân kwaksap. ²⁷ A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtiat. Zo nângan.”

²⁸ Yatâ sâi Agripañâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kârep oi Kristo a opam.”

²⁹ Sâi Pauloñâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutjâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembuñâ betziñan mei nâ yatâ upigât san.

Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinji âlipkât op san.”

³⁰Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutjâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. ³¹Âi kinjâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât sinji mân oip.”

³²Sâne Agripañâ Pesto itâ dukui, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanjâ diñjâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olañna âi yen ândibap.”

Paulo diim Roma kamânân âinam wañgâyân zâiwe.

27 Italia hânân âinatkât sâne Roma kâwali a sâtñjâ kutñjâ Yulio, zâkñjâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutjâ di-izingi wañgâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) ²Wañgâ zo Adramiteñjai kamânân gâbâ gâip. Zo Asia hân murukñan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsânj. Wañgâ zoren zâim Makedonia a ñâi kutñjâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. ³Mirâ hañsâi Sidoñj kamânân takâm Yulioñj Paulo buku okñangâm nânngânñangi kamânân âimñjâ bukurâpñoot nalem niwen. ⁴Oi zobâ arindâ pibânjâ gam mem kâbakñei Kipiro hânân âim hân kândâtñan âiwen. ⁵Oi Kilikia sot Pampilia zeñgât saru mâtâp âimñjâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

⁶Zoren wañgâ ñâi tâip. Zo Aleksandiria kamânân gâbâ gâip. Zorânjâ Italia hânân âibam oi Kâwali anjâ sâi zoren zâiwen. ⁷Zâimñjâ mulun âim Kirido kamân gootñan takâwen. Oi Pibânjâ mem kâbakñeningi kamân zo birâm Keret hânângen âiwen. ⁸Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimñjâ Lasea kamân gootñan saru bikñjâ ñâi tâip, zoren takâwen. Kutñjâ wañgâ tâtat âlip.

Paulogât den nânngâm tâtâlim âiwe.

⁹Saruyân narâk kârep arindâ Yuda zeñgât kendon narâkñjâ âki pibâ narâkñjâ mâte oip. Zorat Pauloñjâ girem den dâzânjom sâip. ¹⁰“Bukurâp, zi dum âinatkât nânnga âlip âinatkât dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk buñjâ, nen ârândânj wañgâ bâliñ oi sâruyân tâmbetagonemgât umnâ gwârâ uap.” ¹¹Yatâ sâi kâwali a sâtñjâ Yulioñj Pauloñj den birâm wañgâ mariñjâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru bikñjâ zoren map pibâ gâi wañgânjâ tâpapkât dâp mân oip. ¹²A doñbepñjâ zorat Keret hânân saru bikñjâ ñâi kutñjâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkât sâwe. Saru bikñjâ zoren pibâ patâ mân komap.

Saruyân geinam urâwe.

¹³Oi pibâ bâbâlañ mirâ toren gâbâ gâi umziñj âlip oi kela sâmbune koggâi Keret hân nânngâm âiwen. ¹⁴⁻¹⁵Âim tâindâ pibâ patâ yuarañjâ ga mem kâbakñei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. ¹⁶Yatâ opñjâ hân ñâi kutñjâ Kaunda, zorat nânngâmñan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. ¹⁷Oi nep patâ tuum sâmbuindâ koggâip. Oi wañgâ âbânjgubapkât tâk doñbep kâpim saawen. Oi saruyân kât ñâi kirip, kutñjâ Sirita, zoren âibemgât pibâgât isen di-igindâ gei pibânjâ kom kâbakñei mâtâp gulip âiwen. ¹⁸Pibâ imbanjâ kom zeipkât hañsâi sikum mem pane saruyân giarip. ¹⁹Sirâm karâmbuñan wañgâgât kut ñâi ñâi mem pane saruyân giarip. ²⁰Sirâm nâmbutñan pibâ doñbepñjâ koi mirâsiñ sot sângelak mân muyagei ekñjâ umniñj keñgât oi tâmbetagonamen sâm nânngâwen.

Pauloñj um âlip kwatziñgip.

²¹Oi a zen nalem birâm narâk kârep yen ândine Pauloñjâ osetziñan kin itâ sâm dâzânjoip, “Bukurâp, zen nâgât den

nângâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. ²²Zen mân keŋgât utnek. Anâ mân buŋ utnat. Waŋgâ ko tâmbetgobap. ²³Ŋâtigân Marinâ kutŋâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâkŋâ sumbem kore anâ sâŋgongui gem ga nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogap, ²⁴‘Paulo, gâ keŋgât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâteŋan takâ kinban. Oi itâ nâŋgâ. Anutuŋâ gâ galem otgigi gâ sot a waŋgâyân te, zo mân tâmbetgobi.’ ²⁵Zorat bukurâp, zen umziŋ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nâŋgan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ ²⁶Waŋgânâ hân nâin âi komŋâ âbâŋgubap.” ²⁷Adria saruyân laŋ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmŋan waŋgâ galem a ziŋâ hân gootŋan gen sâm nâŋgâwe. ²⁸Yatâ nâŋgâmŋâ tâk dâp pane saruyân giari kârepŋâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kârepŋâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. ²⁹Oi kât kwâkŋan zâibap sâm keŋgât op waŋgâ tipŋan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ haŋsâbapkât mambât tarâwe. ³⁰Tapŋâ waŋgâ galem a zen keŋgât op waŋgâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen waŋgâ sâŋgânŋan kela yâmbât saanamem.” ³¹Yatâ utnam utne Pauloŋâ kâwali a sâtŋâ sot arâpŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Waŋgâ galem a zen âine nen saruyân geim naŋgânat.” ³²Dâzâŋgoi kâwali a zen bamingât tâkŋâ mânâŋgâtne saruyân giari birâwe.

³³Mirâ haŋsâbapkât mambât tapŋâ Pauloŋâ a aksik nalem ninatkât itâ sâm dâtnâŋgoip, “Zen umziŋ keŋgât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. ³⁴Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kârâkŋan zâi ândibi. Sâkziŋ mân tâmbetgobi. Zen hâlâuyâk op ândibi.” ³⁵Yatâ sâi egindâ nalem nâi memŋâ Anutugâren sâiwap

sâm namuŋ neip. ³⁶Nei ekŋâ umniŋ bâbâlaŋ oi nen aksik nalem niwen. ³⁷A waŋgâyân tarâwen ko teŋgâniŋ 276 yatâ zorâŋ tarâwen. ³⁸Nen nalem nem âkon opŋâ waŋgâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari waŋgâ bâbâlaŋ op kopgâip

Waŋgânâ saru sâtŋan âbâŋgoip.

³⁹Mirâ haŋsâi hân nâi ekŋâ kwagâwen. Waniŋ gien sâwen. Oi saru bikŋâ nâi kâtŋâ buŋ ekŋâ zorat sâtŋan zâinat sâm urâwen. ⁴⁰Galem a ziŋâ kelagât tâkŋâ mânâŋgâtne saruyân giari tâk olaŋâ pibâgât isen nâi saane zarip. ⁴¹Waŋgâ âimŋâ hân murukŋan zâim waŋgâgât sâŋgânŋandâ hânân sum kâtigei saruŋâ waŋgâ tipŋan kom namuŋip. ⁴²Waŋgâ âbâŋgoi kâwali a ziŋâ tâk nâma a zen âibegât zâŋgonam sâwe. ⁴³Patâziŋandâ Pauloŋâ op kwâkâziŋgip. Oi sâi nâmbutŋandâ saru lâbâŋgum âiwe. ⁴⁴Ka nâmbutŋâ ombonŋ sot nak sâmbaŋâ kwâkŋan âiwe. Zo yatâ opŋâ nen aksik saru sâtŋan takâm zâiwen.

A aksik Melite hânân zâiwe.

28 Nen hâlâuyâk sagân zâimŋâ tâunan zo kutŋâ Melite sâne nâŋgâwen. ²Hân mâirâp ziŋâ buku otŋiŋgâm map pateŋ op zeï kârâp sândum une sei nâŋgâwen. ³Pauloŋâ kârâp tâmbânŋoot zo mem pâi sei kârâp zorat umŋan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpŋan zim kâtigem kirip. ⁴Oi kamân mâirâp zen zo ekŋâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buŋ op kopgap, zorat hâuŋâ muyageŋâŋgap.” ⁵Pauloŋâ ko mulum zo kwititapkoï kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. ⁶Yatâ oi hân mâirâp zen bikŋâ lâmbatpap mo kek mumbap sâm mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buŋ oi itâ nâŋgâwe, “A zi ko bem lopio.”

Pauloŋa a sisi mâsekziŋoot kubikziŋgip.

⁷Kamân ândiwen, zorat naŋgâmŋan a kutâziŋ tâip, kutŋa Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorâŋ on galem otŋiŋi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. ⁸Zoren ândeindâ Popilio ibâŋâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Pauloŋa nâŋgâm mirin zâim bikŋâ kâukŋan pam ninâu sâm kubikŋangip. ⁹Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziŋoot zen siŋgi nâŋgâm ganetâ kubikziŋgâmâip. ¹⁰Oi zorat hâuŋa a zen umâlip op galem otŋiŋâne âinam oindâ mâtâpkât kut ŋâi ŋâi betniŋan miwe.

Pauloŋa waŋgâ ŋâin zâim Roma kamânân arip.

¹¹Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki waŋgâ ŋâin zâiwen. Waŋgâ zo Alesandiria kamânân gok. Sâŋgânŋan loppio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren waŋgâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. ¹²Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. ¹³Zo birâm haangum Region kamânân takâwen. Sirâm ŋâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakŋeniŋi ŋâitik sirâm zagât âimŋâ Puteoli kamânân takâwen. ¹⁴Zoren takâm waŋgâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziŋgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. ¹⁵Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neŋgât siŋgi nâŋgâm Apio kamânân âine kândiaŋgâwen. Oi nâmbutŋâ mirâ karâmbut, zoren kândiaŋgâwen. Oi Pauloŋa ziŋgitŋâ umâlep nâŋgip.

Pauloŋa Yuda a den dâzâŋgoip.

¹⁶Roma kamânân takâm a sâtŋandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a ŋâiŋâ Paulo diim âi mirin pam

galem oip. A nâmbutŋâ ko tâk namin zâambarâwe.

¹⁷Zoren ândei sirâm karâmbut âki Pauloŋa sâi Yuda a sâtŋâ zen gane itâ sâm dâzâŋgoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniŋâ kwerâziŋ mân sâwan. Sâkurâpniŋ zeŋgât den mân kowan. Oi zen laŋ Roma a zeŋgât bitziŋan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. ¹⁸Roma a ziŋâ topnâ sâmŋâ nobigât tosanâ kârum birâni-nam urâwe. ¹⁹Ka Yuda a zen mân birâniŋigât kâtigine Roma a kutâ patâŋâ dinnâ sâm kwâkâbapkat sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zeŋgât um kâlak mân nâŋgâwan. ²⁰Oi nâ zorat ziŋgitŋâ zen sot den utnatkât sa ge. Isirae a nen momŋâ zaatzaat den zo nâŋgâm ândimen. Den zorat tâkŋâ saanine ga ândian.”

²¹Yatâ sâm dâzâŋgoi sâwe, “Ândiren Yuda hân topniŋan ândie, zen gâgât den ŋâi mân kulemgum niŋge. Zoren gâbâ a ŋâi mân gam sâm bâliŋ kwatgigi nâŋgâwen. ²²Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nâŋgânatkât sen. Oi mâtâp uŋakŋâ zorat itâ nâŋgâmen. Hân dâp a ambân, ziŋâ sâm bâliŋ kwâtziŋgâwe.”

²³Yatâ sâm narâk ŋâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topŋan ândiândiŋangât den hanŋât topkwap dâzâŋgom tâi ŋâitik-sâip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zeŋgât den kulemguwe, zo Yesugâren bonŋâ âsageip. Zorat den dâzâŋgoip. ²⁴Oi a nâmbutŋâ zen diŋâ nâŋgâwe. Oi nâmbutŋandâ diŋâ birâwe.

²⁵Oi den sâm kâsâpagone Pauloŋa itâ sâm dâzâŋgoip. “Tirik Kaapumŋâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniŋ den itâ sâm dâzâŋgoip,

²⁶‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzâŋgonan, “Kindapziŋandâ den nâŋgânâŋgân, zo nâŋgâbi. Ka umziŋandâ ko mân nâŋgam kwâtâtibi. Sinziŋandâ igikŋâ, zo ikpi. Ka zorat topŋâ zo

mân ek kwâtâtibi. ²⁷A ambân kâmut zen zi um kâtik. Kindapziņ bâpsâsâņâ. Sinziņandâ mân ek kwâtâtibi. Umziņandâ mân nâņgâm kwâtâtibi. Oi umziņ mân melâņne ko nâ dap yatâ kubikziņgâbat.” ’

²⁸Zorat nâ dâzâņgua nâņgânek. Anutuņâ kubikkubik mâtâp muyageip, zo a hân ñain gok zeņgât siņgi uap. Zen nâņgâm âkņâlîbi.”

²⁹Yatâ sâm dâzâņgoi Yuda zen ziiņak den sâm mâsikâyaņgâm âiwe.

Paulo Roma kamânân kendon patâ zagât ândeip.

³⁰Oi Pauloņâ Roma kamânân mirâ ñai kwâlâm zoren kendon patâ zagât ândei a ziņâ zâkkâren âim ândiwe. ³¹Âinetâ Anutugât um topņan ândiândigât den dâzâņgom Kambu Yesu Kristo, zâkkât topņâ keņgât buņ dâzâņgom ândeip.

Zo yatik.

Roma zengât ekap Paulonâ kulemguiip.

Paulo nepnangât topnâ.

1 Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâam nim Anutugât sinji âlip den sa laŋ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

²Den sinji zo muyagibapkât Anutunâ sâam kâtigemnâ mârurnjan Propete a sâam muyagemzinji Kembangât ekabân kulemguwe. ³Kulemgune nanjâ Yesugâren âi sugip. Nanjâ Yesu, zâk a kutâ Dawidigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip. ⁴Yesu zâk Anutugât nanjâ op um salek sot hâlâlû oi Anutunâ nanjangât topnâ imbanjâŋoot itâ muyageip. Mumujan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatnâ kembu patâniŋâ ândiap. ⁵Yesu Kristo, zâk kembuniŋandâ tânnomnâ aposolo nep sâam nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzâŋgua nâŋgâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nâŋgâm sâip. ⁶Oi a nâmbutnâ zen ziiŋik bujâ. Zen sot ârândâŋ Roma a ziiŋ Yesu Kristogât arâp upigât diiziiŋip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâam nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuziiŋip. ⁷Anutu umnandâ gâsuziiŋi ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniŋ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

Paulonâ Roma kamânân âi Kembangât sinji a ziiŋitpatkât sâip.

⁸Roma a zen Kembangâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nâŋgâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâaman. Yesu Kristonâ tânzâŋgoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap. ⁹Nanjangât sinji âlip sâam

umnandâ Anutu kore okŋanga topnâ nâŋgâmap, zâkkât mâtejan den zi sa nâŋgânek. Nâ ninâu sâaman dâp zengât op sâaman. ¹⁰⁻¹¹Nâ zen ziiŋitpatkât ot-nimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut nâi nâiŋâ saanigi tâpman. Anutunâ nâŋgi dâp oi mâtâp muyagem nigi zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamnâ tânzâŋgua Kaapumnâ imbanjâ nâi ziiŋi kâtigem ândibigât sâaman. ¹²Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nâŋgâm pâlâtâŋgât bonjâ tirâpagom tânagonat.

¹³Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzâŋgobâ. Nâ a kâmut nâmbutnâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamnâ nep tuum bonjâ muyagibatkât sâaman. Oi gabâ sandâ kut nâi nâi nâmbutnandâ saanigi tâpman. ¹⁴Nâŋâ saru a sot barâ a, a nâŋgânâŋgâziŋoot sot kwakmak ârândâŋ sinji âlip dâzâŋgobatkât sâam nigip. ¹⁵Zorat Roma kamânân a zen sinji âlip dâzâŋgobatkât umnandâ bâbâlaŋ opmap.

Nâŋgâm pâlâtâŋgât op ândiândi mimbî.

¹⁶Nâ sinji âlipkât nâŋga anunŋoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanjâŋoot, zorat. Sinji âlip zo nâŋgâm Kembangâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwapi dâp tânzâŋgom bâlijan gâbâ mâkâz-iiŋgâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândâŋ. ¹⁷Sinji âlibân Anutugât mâtejan târâraknâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nâŋgâm pâlâtâŋziŋoot zo mâtâp zoren diiziiŋgâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm tosaziiŋ buj urâwe zo, ziiŋâ ândiândi mimbî.”

A ziiŋâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

¹⁸A Kembu kândâtkom bâliŋ upme, zen bâliŋ utne zorânâ den bonjangât mâtâp zo dooŋgumap. Bâliŋ mâme a ziiŋ

yatâ upmegât Anutu kukņangât bonņâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap. ¹⁹ Anutuņâ hâuņâ zingâmap, zorat topņâ itâ. Anutugât topņâ zo muyap zei nângâme. Anutu zikņak topņâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a zij Anutugât topņâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk aņâ mân igikņâ. ²⁰ Oi zâk imbanņoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorâņ topņâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomņâ baliņ utne hâuņâ zingi ko dap op den hâuņâ sâbi?

²¹ A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkņangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkņangâwe. Oi zen nângânângâziņan baliņâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikņâ kâpizâņgoip. ²² Oi a zij nen nângânângâniņoot ândien sâweņâ kwakmak op ândiwe. ²³ Yatâ otziņgi zen Anutu ândiândiņ kâtik, âsakņâ mariņâ, zâk mân hurat kwâkņangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buņ orotņâ zorat lopio sobem hurat kwatziņgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

²⁴ A zen yatâ utne Anutuņâ zingit birâziņgi umņâ sâkkât âkņâle top top nângâm baliņâ op um sâkziņ mem baliņ kwap piuriyâunzabân bagiwe. ²⁵ Zen Anutugât topņâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okņangâwe. Oi mariziņâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkņangâm kore okņangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziņgip zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Perâkņak.

²⁶ A zen Anutu kândâtkuwegât birâziņgi âkņâle baliņâ muyageziņgip. Oi ambân zen Anutuņâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenņâ ândiândi baliņan bagiwe. ²⁷ Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiņ birâmņâ umziņan âkņâle baliņangât kârâņņâ sei

a torenņâ sot baliņ top top muyagiwe. Oi baliņâziņangât hâuņâ um sâkziņ tâmbetagowe.

²⁸ Zen Anutugât topņâ nângâm mân hurat kwâkņangânam utne zâkņâ birâziņgi umziņ gulip oip. ²⁹⁻³⁰ Oi kut nâi nâi baliņâ top topņâ donbep urâwe. Baliņâ sot laņ orotņâ, ziņâ umziņan siksâuk oi sikumgât âkņâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okņangâme, zâizâiņ, sâk mâme, baliņangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. ³¹ Um nângânângâziņ buņ ândime. Um lâklâk buņ ândime. A lumbeņâ buņâ, buku orot buņâ ândime. ³² Kut nâi nâi yatâ opņâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim laņ upme. Oi zorik buņâ. A nâmbutņâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

Gâtâm âlipņâ sot baliņâ zorat sângân minat.

2 Zorat a, gâ dap op topkâ sapsuban? A nâmbutņandâ tosa muyagine hâuņangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm baliņ kwatziņgâmat, zo yatigâk gâ opmat. ² Oi Anutuņâ a yatâ upme, zen hâuņâ zingi dâp uap. Zo yatâ nângâmen. ³ A, gâ nâmbutņâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ Anutuņâ hâuņâ mân nibap, yatâ sâm opmat? ⁴ Kembuņâ lumbeņâ patâ otgimņâ hâuņangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yenņâ opmap. Gâ umgâ melâņbangât Anutuņâ lumbeņâ otgimap, zo âkon opmat? ⁵ Gâ umgâ kâtikņâ. Umgâ mân melâņna tosa gâ kârâp yatâ kwâkņan kwâkņan pam zari kârâp simbap narâkņan, narâk patin, Anutuņâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukņangât bonņâ âsagegibap. ⁶ Anutuņâ a orot mâmeniņangât dâp

hâuñâ ninggâbap. ⁷A nâmbutñâ kut ñâi ñâi âlipñâ tuume, zen sumbemân neule âsakñâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat kwatziñgâm ândiândi kâtik ziñgâbap. ⁸A nâmbutñâ zinñâ op, zâizâiñ opñâ den bonñâ kwâkâm kut ñâi bâliñâ mem ândime, zengâren Anutu kukñangât bonñâ muyageziñgâbap. ⁹Bâliñ mâme a Yuda a sot hân ñâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziñgâbap. Yuda a kândom muyageziñgâbap. Bet ko hân ñâin gokñâ muyageziñgâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kândom nângâwe, zorat. Hân ñâin gok zen bet nângâwe. ¹⁰Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân ñâin gok zen neule âsakñâ sot lumbeñâ muyageziñgâbap. Yuda a zen kândom. Hân ñâin gok zen bet. Yuda a sot hân ñâin gok zen âlipñâ sot bâliñâ utne hâuñâ dâbâk otziñgâbap. ¹¹Kembuñâ hâtubâtu mân otningâbap.

Anutuñâ a hân ñâin gokñâ zengât umziñan gurumin den pâip.

¹²A Mosegât gurumin den mân nângâm bâliñ upme, zen aksik gurumin den mân nângâm tâmbetagobi. A gurumin den nângâm ândim bâliñ upme, zen aksik Anutuñâ gurumin dengât dâp hâuñangât den sâbap. ¹³A gurumin den kindapñâ yen nângâme, zen Anutuñâ ziñgiri târârak mân upme. Ka a nângâmñâ lum kwâtâtime, zengât târârakñâ sâm ziñgâbap. ¹⁴Hân ñâin gokñâ Mosegât gurumin den mân nângâwe, zen umziñangât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nângâweñâ gurumin denziñoot upme. ¹⁵Yatâ utnetâ gurumin den umziñan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziñan pâip, zorâñâ um nângânângâziñâ purikgurik op tosaziñangât den sâm kwâkâziñgâmap mo lumbeñâ den âlip sâmap. ¹⁶Zo

narâk patâgât sinji yatâ opmap. Narâk zoren Anutuñâ sâi Yesu Kristoñâ umniñan kut ñâi ñâi ziap, zorat topñâ sâm muyagibap. Nâ sinji âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziñ sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutñâ, ziñ Kembugât den zo sâkñak mem ândiwe.

¹⁷Gâ gikangât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denñâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nângâman. ¹⁸Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nângâm kwâtâtiman.” Gikangât yatâ nângâm zâizâiñ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nângâm sâlâpkumat. ¹⁹Oi gikangât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipñangât mâtâbân diiziñgâbat. Oi ñâtâtigân ândie, zen âlip âsakñâ ziñgâbat. ²⁰Oi kwakmak a zo âlip kubikziñgâbat. Oi katêp umâlep den sâm kwâkâm ziñgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonñâ zorat topñâ nângâman, zorat.” ²¹Gâ gikangât yatâ nângâm ândimatkat den ñâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutñâ kwâkâm ziñgâmatñâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutñâ kâmbu mân upi sâm dâzângomñâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat? ²²Ap ambin mân birâyangâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opñâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootñan arindâ Anutuñâ ningiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâm dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut ñâi ñâi kâmbu memmat, zo ka. ²³Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâiñ opmatñâ den kâtik kona a nâmbutñâ ziñâ gekñâ Anutu sâm bâliñ kwapme, zo ka. ²⁴Zorat ko Kembugât ekabân zengât den ñâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliņ utne hân nâin gokņâ zen ziņgitņâ yatik Anutu sâm bâliņ kwâkņangâme.”

**Kaapumgât tobatņâ
umân zei bonņâ sâsâņ.**

²⁵ Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yenņâ uap. ²⁶ Oi zorat torenņâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkņangâwe, zâk den kâtikņâ lugi kwabâ kwâkņangâwe, zo yatâ âlip upap. ²⁷ Oi kwabâ mân kwâkņangâne ândimņâ den kâtikât nep tuubapņâ nepņâ zâkkât topņâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtikņâ nâņgâmņâ mân lume, zengât topziņ yatik sapsubap. ²⁸ Ņâi zâk kwabâ kwâkņangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonņâ? Buņâ. ²⁹ Sâgân den kâtikât tobat mem ândiândiņ, zo bonņâ buņâ. A nâi umņandâ bâliņâ birâm Kembugât siņgi ândimap, zâkkât Yuda a bonņâ sânat. Umân Kaapumņâ nep tuumap, zo bonņâ. A yatâ zorat a ziņâ buņâ, Anutuņâ nâņgi âlip oi sâm âlip kwâkņangâbap.

**Bâliņâniņandâ Anutugât
den mân mem gei kwâpap.**

3 Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniņgâwe, zo yenņâ? ² Yatâ buņâ. Yuda a, nen Anutuņâ diņâ niņgip. Nen Anutuņâ siņgi den top top dâtnâņgoi zorat mariņ urâwen. ³ Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutņâ zen Anutugât den nâņgâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotziņandâ Anutuņâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” ⁴ Buņ kâtikņâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinniņâ sarâ sot bon buņ sâmen. Nengât yatâ sâsâņ. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm kubikna a ziņ nâņgâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diņgâ mân kwâkâbi.”

⁵ Bâliņ oindâ Anutuņâ târârakņangât topņâ sâm muyagemapkât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapkât Anutuņâ zobâ hâuņâ niņgi mân dâp upap.” Yatâ buņâ. ⁶ Zo agât den. Anutuņâ târârak mariņ ândiap, zorat Anutuņâ a bâliņâniņangât hâuņâ niņgi dâp upap. ⁷ Oi den toren ko den sarânanđâ Anutugât den bonņâ tângoï kutsiņgiņangât wangât nâ bâliņ mâme a sâm hâuņâ nibap?” ⁸ Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliņ oindâ Anutuņâ bonņâ muyagibap.” A nâmbutņâ ziņ nengât yatâ sâme. Sâm sâtniņan sâme. Den bâliņâ yatâ zo sâm mâtâp zo lâņme zo, zen ko hâuņâ ziņgi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

⁹ Yuda a nen a nâmbutņâ walâziņgâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buņâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliņangât kore upmen. ¹⁰ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zengâren gâbâ nâi târârakņâ mân ândiap. ¹¹ Ņâiņâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topņâ nâņgâbâ.’ ¹² A zen pisuk Kembugât mâtâp birâm bâliņan âiwe. Zengâren gâbâ nâiņâ âlip mân opmap. ¹³ Gânduziņan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziņâ puriksâi sarâ den koptgâmap. Lâuziņâ mulum kâtikņâ yatâ. ¹⁴ Lâuziņan den bâliņâ sot um kâlak den piksâm ziap. ¹⁵ Kâmbamgât bâbâlaņ op âime. ¹⁶ A tâmbetzâņgom âim tâmbetagome. ¹⁷ Lumberņangât mâtâp zorat kwakme. ¹⁸ Zen Anutugât kengât mân op ândime.”

¹⁹⁻²⁰ Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nâņgâmen. Gurumin den zo a ambân aksik nengât op sâi umņan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâteņan târârak ut-

nat? Gurumin den, zorânj tosanij sâm muyagemap. Zo a aksik neŋgât topnij sâm muyagei dap op hâuŋâ sânat? A aksik neŋgât tosanij Anutugâren ziap.

Yesuŋâ suupnij meip, zorat nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangâm tosanijâ buŋâ upap.

²¹ Mosegât gurumin denŋâ mân tânnâŋgomap. Ka narâk ziren gurumin den yen ze Anutugât mâteŋan tosa buŋ utnatkât Anutuŋâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zeŋgât ekabân siŋŋijâ kânŋan sâm kulemguwe. ²² Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangindâ tosanij buŋ oi ândiândiŋâ mâtâp zo neŋgât siŋgi uap. Zo a topŋâ topŋâ neŋgât matâp kânok. Mâtâp ŋâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bâliŋ urâwengât Anutuŋâ niŋgiri mân dâp oip. Anutugât âsakŋâ neuleŋan takânatkât mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sâŋgânnij mem suupnij meipkât Anutuŋâ sâŋgân buŋ tânnâŋgom hâlâlu minniŋgip. ²⁵ Zâkŋâ nanŋâ sâŋgongoi gem gâi a ambân mâteziŋan kune moi gilâmŋandâ bâliŋâniŋ saŋgorip. Oi zen zâkkâren nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangâm ândibiŋâ tosazij buŋ ândibi. Bâliŋâ op gawe, zorat tosazij Anutuŋâ umâlipŋangât pâi zeipkât Yesu mumuŋan bagei Anutugât mâteŋan tosanij buŋ orotŋangât mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangâm, zen tosazij buŋ upme. Zorat topŋâ narâk ziren muyagibapkât Anutuŋâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariŋâ ândiap. Oi zorat topŋâ zo muyap pâi ziap.

Nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangâmengât op tosanij buŋ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâiŋ utnat? Buŋâ. Zâizâiŋâ zo kândaŋip. Wangât kândaŋip? Nen orot mâme âlip op

ândim tosa buŋ uen? Buŋ kâtikŋâ. Nen yen nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangindâ tosanij buŋ kwatniŋgip, zorat. ²⁸ Nen itâ nâŋgen. A nen gurumin den luluniŋangât buŋâ. Nâŋgâm pâlâtânjgât op tosanij buŋ upmen.

²⁹ Zen dap nâŋge? Anutu zâk Yuda a neŋgât Anutuyâk? Buŋâ, Zâk hânŋâ hânŋâ neŋgât Anutu. ³⁰ Zâk Anutuniŋ kânok ândiapkât Yuda a sot hân ŋâin gokŋâ ârândân nâŋgâm pâlâtânjgât op tosanij buŋ minniŋgâmap. ³¹ Oi yatâ sâm nâŋgâm pâlâtânjgât op gurumin den kândaŋmen? Buŋâ. Gurumin den zo tângumen.

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangitâ tosazik birip.

4 Gurumin den zorat nâŋgâm sâkunniŋ Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikŋâ orot mâmeŋangât op tosaŋâ buŋ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâteŋan sâkŋâ mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembugât den ŋâi itâ ziap,

“Abaramŋâ Anutu nâŋgâm pâlâtânj kwâkŋangip, zorat opŋâ Anutuŋâ zâkkât nâŋgi tosaŋâ buŋ oip.”

⁴ Zorat itâ sa nâŋgânek. Ŋâi zâk nep tuum sâŋgân mei, zorânj yen pindâpindân zo yatâ buŋâ. Nepkât sâŋgân uap. ⁵ Oi ŋâi ko ândiândi târârakŋangât nep mân tuumŋâ bâliŋ mâme zeŋgât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nâŋgâm pâlâtânj kwâpap zo ko Anutuŋâ nâŋgâm pâlâtânjgât op nâŋgi tosaŋâ buŋ upap. ⁶ Marumŋan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuŋâ a ŋâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosaŋâ birâbap, zâk sâm âlip kwâkŋangâm itâ kulemgop,

⁷ “Kembuŋâ tosazij birip sot bâliŋâziŋ gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A ŋâi zâk Kembuŋâ zâkkât nâŋgi tosaŋâ buŋ opmap, zâk sâtâreŋoot upap.”

**Abaramnâ nângâm pâlâtânngâgât
opnâ hân anjâ anjâ kândom otningip.**

⁹Sâtâre den zi kwabâ kwatningâwe, Yuda a neŋgârâk? Mo a hân nâin nâin goknâ zengât sot ârândân uap? Kembugât ekabân Abaramgât den nâi ziap. Zo sâlâpkum nângâmen. Zâk Anutuñâ nângâm pâlâtânngâgât op tosanjâ birip. ¹⁰Narâk ikâ zoren tosanjâ buj miñangip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanjâ buj miñangip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanjâ buj miñangip. ¹¹Zâk kwabâ mân kwâkñangâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangi tosanjâ birip. Nângâm pâlâtânngâgât undip zo bet sâkñan pindip. Abaram zâk yatâ opnâ kwabâ mân kwâtzingâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâne tosazij buj oip, zengât kâukñâziji op ândeip. ¹²Oi kwabâ kwâtningâne ândim nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwen, neŋgât kâukñâ oip. Zâk nângâm pâlâtânngâgât mâtâp lânjip. Mâtâp zorik kiunnâ kiunnâ Abaram zâk kâukniñâ sâindâ dâp upap.

¹³Anutuñâ Abaram sot kiurâpnâ hân patâ sinji kwâtzingip, zo gurumin den lulunangât bujâ. Nângâm pâlâtânngâgât op tosanjâ birâm yatik oip. ¹⁴Oi sinji kwatzingip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nângâm pâlâtânngâgât mâtâp sot Anutuñâ Abaram den dukuiip, zo bon buj opap. ¹⁵Gurumin den bujâ oi sâi ko tosgât hâunangât den mân muyagebap. Gurumin denñâ tosgât hâunangât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulunangât mâtâbân lân ândimñâ tosazij buj mân upi. Bujâ. Kembu kukñangât bonñâ zengâren muyagibap.

¹⁶Anutuñâ sâm kâtigem kut nâi nâi sinji kwatningip, zo nângâm pâlâtânngâgât op muyagibap. Zo bon buj mân upap. Zinzij kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipñangât op tânzânngozânngonj, zo pindi Abaramgât

kiurâp neŋgâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk bujâ. Abaramnâ nângâm pâlâtânngâgât mâtâp lânmen, nen aksik Abaramnâ Anutuñâ mâteñan sâkunniñâ uap. ¹⁷Anutuñâ Abaram den nâi dukunñâ sâm kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap,

“Nâñâ gâ a kâmutñâ kâmutñâ zengât ibâziji upangât sâm giwan.”

Abaram zâk den zo nângâm Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm itâ nângip, “Anutu zâk mumuñan gâbâ mânginingâbâ sâm mânginingâbap. Oi kut nâi nâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nângip.

**Abaram nângâm pâlâtânñâ
zâizâinj zemñangip.**

¹⁸Abaram zâk a kâmut donjbe zengât ibâ upap. Den zo nângâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buj ândi-angât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Bujâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonñâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuiipkât, “Kiurâpkâ donjbe patâ yatâ muyagibi.” ¹⁹Oi zâk kendonñâ 1 handeret oip. Sâkñâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkñâ âron oip, zo ekñâ nângâm pâlâtânngâgât um zagât mân oip. ²⁰Anutuñâ sinji den dukuiip, zo nângi mân bon buj oip. Nângâm pâlâtânngâgât kâtigem Anutuñâ nângi zari sâtâre okñangip. Zâk itâ nângâm ândeip. ²¹“Anutuñâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonñâ âlip muyagibap.” ²²Abaram zâk nângâm pâlâtân zemñangipkât Anutuñâ nângi tosanjâ buj oip.

²³Anutuñâ nângi tosanjâ buj oip, den zo Abaram zikñangârâk mân kulemgoiip. Neŋgât ârândân kulemgoiip. ²⁴Kembuniñâ Yesu mumuñan gâbâ mângeiip, Anutu, zâk nângâm pâlâtân kwâkñangindâ neŋgât yatik nângi tosanij buj utnat. ²⁵Anutuñâ sâi Yesu

kune tosaningât op moip. Oi tosanij buj upapkât mumujan gâbâ zaarip.

**Yesuñâ lumbenâ
muyageipkât sâtâre utnat.**

5 Yesu Kristonâ suupnij mem moipkât nen nângâm pâlâtângât op tosanij buj urâwengât Yesu Kristogâren pâlâtâj op Anutu sot lumben op ândimen. ²Yesuñak mâtâp mem ningipkât Anutuñâ tânnângoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbanjngât âsaknjâ âsagei mem ândinat, zorat nângâm ândim sâtâre upmen. ³Oi zorik bujâ. Sâknam ândiândiniñngât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknamân ândimñâ umnij mân loribap. ⁴Oi yatâ ândeindâ Anutuñâ ningiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtâj sot ândim Anutuñâ kut ñâi ñâi neñgât singi sâip, zorat nângâm um bâbâlañ op mambât ândinat. ⁵Nen zo yatâ ândimñâ bonñâ minat. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ umnijan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageningâmap, “Anutugât umjandâ donbep gâsuningâm tânnângomap.”

⁶Mârum nen imbanjâ buj ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâknâ mâte oi Kristo zâk bâlij mâme a neñgât op moip. ⁷Nen itâ nângâmen. A târârak ñâigât hâujâ op mumujâ, zo a neñgâren mân taap. A âlipñâ ñâigât op mumujâ, zo ko muyagibap mo dap? ⁸Nen bâlij op ândeindâ Anutu nen umjandâ donbep gâsuningip. Anutuñâ umâlipñangât opñâ Kristo sângongoi gem hâuniñâ moip. ⁹Zâk neñgât op moipkât itâ nângâm kwâtâtimen, “Tosanij buj urâwen. Anutu kukñangât bonñâ muyamuyagij narâknjan Anutuñâ tosanijngât hâujâ mân ningâbap.”

¹⁰A nen mârum Anutu kâsa okñangâm ândiwen. Oi narâk zoren nanjandâ neñgât op moip. Oi zorik bujâ. Neñgât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot

buku urâwen. Oi zorik bujâ. Zâknâ walâm otningâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanjandâ ândim bâlijan bag-ibemgât tânnângobap. ¹¹Oi zorik bujâ. Kembuniñâ Yesu Kristo, zâknâ lumbenâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñangâmen.

**Adamñâ mumuj muyageip.
Yesuñâ ândiândi muyageip.**

¹²Zorat itâ nângânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâlijâ hânân muyageip. Oi bâlijangât op mumujâ muyageip. Oi a aksik zeñgâren zarip. Wangât, a aksik zen bâlij urâwe, zorat zeñgâren arip. ¹³Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâlijandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâlijâ yen zem gâip. Anutuñâ tosazij mân sâlâpkoip. ¹⁴Ka bet gurumin denñâ muyagei a zij tosazij ek nângâwe. Adam zâk bâlij oi mumujandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otzingâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zeñgâren lañ ârip. Adam zâk mumujangât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsâñ, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik ñâi ñâi.

¹⁵Anutu umâlipñangât tânzângozângonj, zorâñ den ku zorat dâp bujâ. Zorâñ wâlap. A aksik patâñâ Adamgât den kuñangât opñâ mom nanjâwe. Oi Anutugât tânzângozângonj, zo a kânok Yesu Kristogât tânzângozângonjngât op Adamgât den ku walâmñâ a donbep tânnângoip. ¹⁶Kembugâren gâbâ tânzângozângonj sot toren Adam den kuñangât bonñâ, zet topzik ñâi ñâi. A kânokkât tosanjâ simgât sâm kwâkâkwâkân muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângozângonjandâ tosa donbep birâm tosanij buj muyageip. ¹⁷A kânok Adam den

kuņangāt op mumuņā muyagemņā imbaņā mem a kutā otziņgip. Ka Kembugāren gābā tanzāngozāņgoņandā walām tātalek oi a doņbep nen tosanij buj orot, zo mem umniņan mem gimennā a kānok Yesu Kristo, zākkāt opņā āndiāndiyān a kutā op āndinat.

¹⁸Zorat itā. Mārum a kānok Adam, zākņā bālij oi a aksik simgāt siņgi urāwen. Oi bet zo yatik a kānokņā tārarak āndei Yesugāt siņgi a nen doņbep tosanij buj oi āndiāndi muyagiwen. ¹⁹Akānok Adam, zākņā bālij oi a doņbep niņā bālij māmē a ambān urāwen. Zo yatik a kānok Kristo, zāk sāt lulu āndeipkāt a doņbep nen Anutugāt mātēņan tārarak op kinat. ²⁰Adamņā bālij oi bālijā hānān muyageip. Bālijā gwālāntēnsābapkat sot bālijangāt topņā muyagibapkat Mosegāt gurumin den muyageip. Oi bālijā muyagem zari Anutugāt siņgi tanzāngozāņgoņandā walām zari. ²¹Den san, zo itā. Bālijandā mumuņā muyageip. Muyagemņā a ambān a kutā otziņgām āndim gāip, zo yatik tanzāngozāņgoņandā a kutā op tosa buj minniņgām āndiāndi kātigān nāmbanbap. Kembuniņā Yesu Kristo neņgāt op moipkat yatā muyagibap.

Yesugāt mumuņan tārkwatniņgip.

6 Bālijā hānān muyagei Kembugāren gābā tanzāngozāņgoņandā walām tātalek oip, zorat dap sānat? “Anutugāt tanzāngozāņgoņandā laj kārābapkat bālij doņbep op āndinat.” ²Yatā sānat? Kutsiņgiņā laj kārābapkat yatā utnat? ³Yatā bujā. Kristo sot muwen. Too saņgonniņgāwe, narāk zoren Yesu Kristogāren tārkwarāwen. Nen Yesugāt mumuņan tārkwarāwen. Zo nāngāme mo? Zo yatā oi dap op bālijan tārkwap āndinat? ⁴Zo yatā nen too saņgonniņgāne Kristo sot ārāndāņ mom hanagowen yatā uap. Oi Kristogāt ibā, Anutu, zāk imbaņandā Kristo

mumuņan gābā māņgei zaarip, āndiap. Nen yatik wāgān op āndiāndi ujakņā ņai muyageniņgi āndinat.

⁵Nen mumuņangāt tobat op tārkwarāwengāt zaatzaatņangāt, zo yatik op tārkwātmat. ⁶Niņangāt itā nāngāmen. Um sāņgiņā Yesu sot ārāndāņ poru nagān kuwe. Zo um sākniņan bālijangāt imbaņā koi gibapkat sot bālijangāt kore mān op āndinatkat. ⁷Ņai zāk moi bālijangāt tākņā olaņbap. Oi nen yatik Kristogāt mumuņan tārkwarāwengāt bālijangāt tākņā mān saaniņgi āndinat.

⁸Itā nāngāmen. Kristo sot muwenņā hānān sot sumbemān zāk sot āndinat. ⁹Kristogāt itā nāngāmen. Anutuņā zāk mumuņan gābā mem zaaripkat dum zagātņā mān mumbap. Mumuņandā Kristogāt a kutā dum zagātņā mān upap. ¹⁰Yesu moip, zāk bālijāniņangāt op sāp kānok moi ākip. Oi Anutuņā Yesu mumuņan gābā māņgei zaatņā Anutugāt kutsiņgi laj kārābapkat nep tuum āndiap. ¹¹Oi zengāt yatik. Ziiņangāt nāngānetā bālijāziņangāt zāk sot muwe yatā uap. Oi Yesu Kristo, zāk sot pālātāņ op zaat Anutugāt arāp āndie. Yatā nāngābi.

Bālijangāt kore mān utnat.

¹²Bālijandā sākziņan a kutā upā sāi mān nāngābi. Oi sākziņandā ākņāle bālijangāt aleziņgi zo yatik mān nāngābi. ¹³Oi um sākziņā zo bālijangāt kore opapkat um sākkat kendon āndibi. Zen mumuņan gābā māngiziņgipkat um sākziņā Anutugāren pane zimbap. Tārarak āndibigāt yatā upi. ¹⁴Zen Mosegāt gurumin dengāt mātābān mān āndie. Bujā. Gurumin denņā mān tanzāngomāp. Yesu Kristogāt op Anutugāt tanzāngozāņgoņ mātābān āndime. Zorat op ko bālijandā a kutā mān otziņgābap.

Singi âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵Oi zi dap orot? Anutugât tânzângozângoŋan bageindâ gurumin dengât pâkenâ siriksâipkât bâliŋ utnat? Yatâ buŋâ. ¹⁶Zen itâ nânge mo? A kutâ um sâkziŋâ zâkkâren pam kore okŋaŋgâbiŋâ, zâkkât kore a op nepŋâ tuubi. Bâliŋandâ a kutâziŋ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kemu zâk a kutâziŋ oi sât luluŋ op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷Zen bâliŋaŋgât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi singi âlip kwâkâm ziŋgâwe dâp umziŋ nângeamŋâ lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. ¹⁸Zen bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâm olaŋziŋi târârak ândiândiŋaŋgât kore a op ândie. ¹⁹Um nângeângeziŋ lotŋaŋgât ayân kut ŋâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâŋguan. Zen mârumŋan um sâkziŋâ pane âkŋâle bâliŋâ sot bâliŋâ zorat kore oi laŋ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziŋ Kembugâren pane ândiândi târârakât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰Zen bâliŋaŋgât kore op ândiwe, narâk zoren târârakât kore mân ândiwe. ²¹Oi narâk zoren wan bonŋâ muyagiwe? Kut ŋâi ŋâi urâwe, zorat narâk ziren nângeane aŋunŋoot opmap. Oi itâ nângeamen. A kut ŋâi ŋâi yatâ zo upme, zen zorat sâŋgân mem mom tâmbetagobi. ²²Zen ko Kemuŋâ bâliŋaŋgât dumun olaŋi Anutugât kore a op ândie. Oi bonŋâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi. ²³Bâliŋaŋgât kore upme, zen bâliŋaŋgât hâuŋâ tâmbetagoagoŋ zo mimb. Ka Anutu um âlipŋaŋgât ziŋgâziŋgân zo ândiândi kâtik. Oi nen Kemuŋiŋâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

Kaapungât mâtâp uŋakŋan ândinat.

7 Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nângeame, zengât op san. Zen itâ

nângeame? “Gurumin den luluŋâ zo mumuŋan âkâmap.” ²Zorat ambân ŋâi apŋâ wâgân ândei birâbirâŋ, zo mân taap. Gurumin denân den ŋâi yatâ ziap. Apŋâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikân, zo âkâbap. ³Ambân ŋâi, zâk apŋâ wâgân ândei birâm ŋâi sot ândei laŋ mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândei tâ apŋâ moi ko gurumin denŋâ saazikip, zo ânâŋgâtpap. Oi ambân zo a ŋâi mimbap, zo ko laŋ mâman yatâ mân upap.

⁴Bukurâp, zengât topziŋâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen mumuŋan târokwap mune gurumin dengât tâkŋâ ânâŋgârip. Oi mumuŋan gâbâ kândom zaarip, zâkkât singi urâwe. Nen Anutu kore okŋaŋgâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip. ⁵Ândiândi sâŋŋiŋâ ândiwen, narâk zoren gurumin denŋâ bâliŋaŋgât âkŋâlegât kârâp waari sâkniŋan nep tuugip. Yatâ otŋiŋi tâmbetagoagoŋaŋgât mâtâbân ândiwen. ⁶Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sâŋŋiŋaŋgât tâkŋâ zo ânâŋgârip. Oi gurumin dengât mâtâp sâŋŋiŋâ mân lâŋ, Kaapungât mâtâp uŋakŋâ lâŋ Anutu kore okŋaŋgâmen.

Bâliŋandâ kâitnâŋgomap.

⁷Oi zi dap sânat? Mosegât gurumin den zo bâliŋâ? Zo buŋâ. Gurumin den buŋâ sâi ko nâ bâliŋaŋgât topŋâ mân nângeâbam. Gurumin denân den ŋâi itâ sapsun niŋgâmap, “A ŋâigât kut ŋâi ŋâi laŋ mimbât sâm mân ek âkŋâliban.” ⁸Bâliŋandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutŋâ zengât kut ŋâi ŋâi laŋ mimbât sâm ek âkŋâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâliŋâ yen zembap. ⁹Nâ mârumŋan gurumin den mân nângeâwan, narâk zoren tosanâŋgât topŋâ mân nângeâm laŋ ândia bâliŋandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi bâliŋandâ umnan laŋ kâri topŋâ itâ nângeâwan, “Um mumuŋ yatâ op ân-

dian.”¹⁰ Gurumin denŋâ otnigi ândim zâibatkat sâsâŋ, zorâŋak mâburei kâmbamnâ oip.¹¹ Bâliŋandâ gurumin denân mâtâp muyagemŋâ kâitnogi gurumin denŋâ nogi mowan.¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipŋâ sot tosaŋâ buŋâ. Mâbâŋgum ŋâi ŋâi sâwe, zo tosa buŋ sot târârak âlipŋâ.

¹³ Gurumin den âlipŋandâ nogi mowan? Yatâ buŋâ. Bâliŋandâ nogip. Bâliŋandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâliŋangât topŋâ muyagibapkat bâliŋandâ nogi mowan. Bâliŋangât nâŋgindâ sumunŋâ uap. Nen bâliŋangât topŋâ yatâ nâŋgânatkât gurumin denŋâ sai mowan.

Um sâkniŋan bâliŋandâ nep tuumap.

¹⁴ Nen itâ nâŋgâmen. Gurumin den zo Anutugâren gokŋâ. Nâ ko hânân gokŋâ. Bâliŋandâ sâŋgânâ mei zâkkât kore op ândian.¹⁵ Orot mâmenangât nâŋga kwakmak opmap. Nâ kut ŋâi upam, zo birâm mân opman. Oi kut ŋâi âkon opman, zo opman.¹⁶ Gurumin denân pâke den ziap, zorat nâŋga âlip opmap. Kut ŋâi âkon opman, zo opŋâ gurumin den âlipŋâ zorat topŋâ muyageman.¹⁷ Yatâ opman, zo ninâ umgât buŋâ. Bâliŋandâ um sâknan zem kâitnogi opman.¹⁸ Nâ topnâ itâ nâŋgan. Sâk sunumangât umŋan âlipŋandâ mirâ kamân mân meip. Kut ŋâi âlipŋangât zo sâman. Ka bonŋâ mân muyageman.¹⁹ Kut ŋâi âlipŋâ upat sâmŋâ mân opman. Nâ kut ŋâi bâliŋâ zo mân upat sâm zorâŋak opman.²⁰ Nâ bâliŋâ mân upat sâm zorâŋak opman. Zo itâgât. Zo ninak buŋâ. Bâliŋandâ um sâknan mirâ kamân meipkat yatâ opman.

²¹ Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut ŋâi âlip upâ sa bâliŋandâ mâte otnimap.²² Nâ umnandâ Anutugât den nâŋgâm âkŋâleman.²³ Oi sâknan ko bâliŋandâ ziap, zo um nâŋgânâŋgânâ den ziap, zâk

sot kâsa opmabot. Bâliŋandâ um sâknan ziap, zorâŋâ kâtigem saanigi zâkkât tâk namâŋangât a opman. Bâliŋandâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

²⁴ Yei, a umbumamburuk. Ijâiŋâ tânâŋgom um sâknan bâliŋangât imbaŋâ koi gibap?²⁵ Anutugât sâtkât Yesu Kristoŋâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkŋangâbat.

Kaapumgât den lum mâtâp uŋak lâŋnat.

8 Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nâŋgânâŋgânandâ Anutugât gurumin den zo kore okŋangâman. Sâknandâ ko bâliŋangât kore okŋangâman.

¹ Ka Yesu Kristo sot pâlâtâŋ op ândimen, nengâren bâliŋangât hâuŋâ sâm kwâkâkwâkâŋ mân muyagibap.² Nen Yesu Kristo sot pâlâtâŋ oindâ Kaapumŋâ ândiândi muyagem niŋgâmap. Kaapum zâkŋâ bâliŋan sot mumuŋan gâbâ mâkâniŋgip.³ Mârum um sâŋgiŋniŋandâ gurumin den zorat imbaŋâ mem gei nengâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutuŋâ itâ op um sâŋgiŋniŋangât imbaŋâ koi geip. Nanŋâ sâŋgongoi bâliŋ mâme nengât sâk yatâ opŋâ nengât bâliŋangât suup meip.⁴ Gurumin den lum târârak ândiândiŋ, zorat Kembuŋâ nâŋgi âlip opmap. Oi um sâŋgiŋangât mâtâp buŋ, Tirik Kaapumgât mâtâp lâŋmen, nen Kaapumgât imbaŋan den siŋgi âlip zo lum ândinatkat Kristoŋâ um sâŋgiŋangât imbaŋâ koi geip.

⁵ A ândiândi sâŋgiŋangât mâtâp lâŋme, zen um nâŋgânâŋgâziŋ hângât kut ŋâi ŋâi zoren pane zemap. Kaapumgât mâtâp lâŋme, zen ko um nâŋgânâŋgâziŋ Kaapumgâren pane zemap.⁶ Um sâŋgiŋangât nâŋgâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapumgât nâŋgâm ândimen, nen ândiândi sot lumbeŋâ muyaginat.⁷ Um sâŋgiŋâ nâŋgânâŋgâŋ, zorâŋ Anutu kâsa

okņangâmap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸Oi um sânģiņ ândime, Kembuĵâ zeņģât orot mâmeziņâ zorat nânģi mân dâp opmap.

⁹Zen ko Anutugât Kaapumņâ umziņan ziap, zo ko mâtâp sânģiņan buĵâ, Kaapum sot ândim mâtâp uņakņan uruņsâm ândime. Zen Kaapumġât mâtâbân ândime. Oi zen Kaapumġât a ambân sâsânģ. Ņĵâi zâk Kristogât Kaapumņâ zâkkât umņan mân zimbap oi ko Kristogât siņģi mân upap. ¹⁰Zen ko mârum umziņandâ bâliņangġât mumuņ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziņâ tosa buņ minziņģipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziņan ândiap. ¹¹Zen dap nânģe? Tirik Kaapumņâ umziņan tâtât mâme opmap mo buĵâ? Tirik Kaapumņâ umziņan tâtât mâme opmap oi ko Anutuĵâ Yesu mumuņan ġâbâ mânģeip, zo yatik Kaapumņâ um dâpziņ mumuņan ġâbâ mânģiziņģâm ândiândi ziņģâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.

¹²Bukurâpnâ, Nen um sânģiņangġât kore a mân utnat. Um sânģiņandâ wan niņģâmapkât hâuĵâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? ¹³Zen um sânģiņangġât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapumġât imbaņâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

¹⁴Anutugât Kaapumņâ âkom diiniņģi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. ¹⁵Anutuĵâ Kaapum niņģip, zo kore arâp op keņģât utnatkât buĵâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niņģip. Kaapumņâ um bâbâlaņ kwatniņģi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboņ.” (Yuda denan Abba sâme. Niiņ denân ko Aboņ sâmen.) Nen umniņandâ itâ nânģâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ân-

dien.” ¹⁶Yatâ nânģindâ Kaapumņâ umniņan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageniņģâm. ¹⁷Oi itâ nânģâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienņâ Anutugât kut ņâi ņâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândânģ galem utnat. Hânân ziren zâkņâ sâknam nânģip, zo yatik sâknam kwâkņan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipņan bagim ândinat.”

A umniņ âlip oi kut ņâi ņâi yennâ zo yatik âlip upap.

¹⁸Sumbemân Anutugâren ġâbâ kut ņâi ņâi âsakņâ neuleņoot walâwalâņ muyageniņģâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nânģa yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut ņâi âsakņâ neuleņoot doņbep muyaginât, zorat. ¹⁹Anutuĵâ ġâsuniņģâm nan bârarâp sâm âsakņâ neuleniņ muyagiņģip, nen zorat mambât ândien. ²⁰Kut ņâi ņâi yennâ hânân ziap, zo gukupitņâ yen zimbapkât sâm ziņģip. Ziiņâ umġât buĵâ. Anutuĵâ yatâ sâi muyageip. Ka zo ziniņģ kâtik zimbġât mân sâm ziņģip. ²¹Zorat kut ņâi ņâi yennâ hânân zen mumuņangġât dumun zo olaņ Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsakņâ mimb.

²²Nen nânģâmen. Kut ņâi ņâi zo zen mârumņan ġâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nânģâm ândim gawe. ²³Oi zenâk buĵâ, nen ârândânģ yatik mambât ândim sâknam nânģâm ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâkniņ kubikņâ minniņģâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân ġâbâ Kaapumņâ niņģip. Kâdom Kaapumņâ niņģip. Bet ko kut ņâi ņâi niņģâbap. ²⁴Nen Anutuĵâ um sâkniņ kubikņâ minniņģâbapkât um bâbâlaņ op mambât ândinatkât diiniņģip. Bonġâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. ²⁵Bonġâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ân-

dinat? Bonjâ mân muyagei ikmengât umjâ nângâm mambât ândimen.²⁶ Kaapum zâk lolotningât op betnijan memap. Nen yatâ mo yatâgât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nângâmengât Kaapumjâ betnijan mem, yaak mem, anjâ mân sâsânjâ, den zo yatâ nengât op Anutugâren sapsupap.²⁷ Anutugât Kaapumjâ nengâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumjâ Anutugât umjan den ziap, zo nângâm Anutujâ tânnângobapkât den dukumap. Oi Anutu zâk um igikjâ Kaapumgât umjan den ziap, zo nângâm.

Anutu zâk nengâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nanjâbap.

²⁸Nen itâ nângâmen. Wan mo wanjâ muyageningâmap, zo Anutujâ kubigi tânnângomap. A umniandâ Anutu gâsum ândimen, nengâren yatâ otningâmap. Nen zâkujâ diiningâbam nângi zeipkât diiningip, nengâren yatâ otningâmap.²⁹ A mârûm diiningâbam nângip, nen nanjangât tobat utnatkât sâip. Oi a donbepjâ nanjangât murâp op ândeindâ Yesujâ âtâniñ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkât sâip.³⁰ Anutujâ a kânjan nângâningip dâp, nen diiningâm tosanij buj minningip. Tosanij buj minningip dâp, nen âsakjâ neule zo nen ningip.

Kut nâi nâinjâ Anutugât bikjan gâbâ mân mâkâningâbap.

³¹Den zorat topjâ dap dap ziap? Anutujâ buku otningâm galem otningâm ândei kâsanijandâ dap op tâmbetnângobap?³² Anutujâ nanjâ mân anjân kârip. Nengât op sângongoi gem moip. Zorat dap nanje? Yatâ oipjâ kut nâi nâi torenjâ ningâbap mo mân ningâbap? Ningâbap.

³³Anutujâ buku otningâm tânnângoi, zorat a ikâ zorâj Anutugât a ambân gâkârâpnâ denân nâmbanbap?

Anutu zikjak tosanij buj minningip, zorat a ikâ zorâj nen tosanijangât hâujâ minatkât sâbap.³⁴ Yesu Kristojâ nengât op moip. Oi moibâk bujâ. Zâk mumujan gâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap nengât op Anutu den dukumap.

³⁵Kut nâi ikâ zorâj Kristogât bikjan gâbâ mâkâningâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut nâi yatâ zo dap op Kristogât bikjan gâbâ mâkâningâbap.³⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp otningâme. Den zo itâ,

“Kembu, gâgât op sirâmjâ sirâmjâ nângome. Râma kom gaame, zengât tobat yatâ otningâme.”

³⁷Oi kut nâi yatâ zorâj mân mem lot kwatningâbap. Bujâ. Yesujâ umjandâ gâsânângomapkât imbanjâ ningi zâkkâren kâtigem ândim walâmen.

³⁸Zorat nâ itâ nângan. Mumujâ mo ândiândinjâ, sumbem a mo bâlijangât a kâukjâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorâj mo kut nâi nâi imbanjoot, zorâj Yesu Kristo zâkkât bikjan gâbâ mânâk mâkâningâbap.

³⁹Anutu umjandâ gâsuningapapkât kut nâi ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipjâ, kut nâi zorâj mo zorâj Kembuninjâ Yesu Kristo, zâkkât bikjan gâbâ mân mâkâningâbap.

Paulo zâk Yuda a bukurâpnâ, zengât op sâknam nângip.

9Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonjâ sa nângânek. Kaapumjâ umnan den ziap, zorat nângi bon uap.

²Yuda a torerâpnâ zengât op umbâlâ op sâknam nângâm ândiman.³Yuda a bukurâpnâ, sâk torerâpnâ, zen Kembugât singi upigât opjâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ gigiñangât nânga âlip bâbâlañ opap.⁴Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutujâ narâpnâ gâsuningip. Oi imbanjâ âsakjâ tirâpnângoip. Anutujâ nen sot târotâro op gurumin den sapsupap.”

ningip. Oi mâte okņangânatkât mâtâp tirâpnânngoip. Oi kut ñai ningâbap, zorat singi den kânjan kesap pâroņ den dâtnânngoip. ⁵Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zeņgât kiurâpziņâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziiņangât yatâ nânġâm sâme. Oi nen nânġen. A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zeņgât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut ñai ñai neņgât Kambu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangindâ ândim zâimâm-bap. Zo perâkņak.

Singi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonņâ.

⁶Isirae a nâmbutņâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ zingit nânġi Anutugât den zo loreip mân sânat. Isir-aegâren gâbâ muyagiwe, zeņgâren gâbâ nâmbutņâ zeņgât Isirae a bonņâ mân sâsân. ⁷Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torenņâ zen kiurâp bonņâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den ñai itâ ziap, “Isakagât kiurâp zeņak Abaramgât singi upi.”

⁸Den zorat topņâ itâ ziap. Sâkņâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patâņâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buņâ. Singi den umņan muyagiwe, zeņak Abaramgât kiurâp bonņâ sâsân. ⁹Kembuņâ singi den Abaram itâ sâm dukuiip, “Kendon ñai âki âburem ga ambingâ Sera zâkņâ nanņâ mimbap.”

¹⁰Oi zorik buņâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekâņâ sâkunniņâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ^{11–12}Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâliņâ zo mân oitâ Anutuņâ zekât op mamzikņâ itâ sâm dukuiip, “Âtâņandâ munņangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nânġâm zikņak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³Katep zagât zet orot mâmezikņâ

ekņâ mân sâip. Kânjan nânġâzikâm yatâ sâip. Zorat den ñai Kembugât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonnigap.”

Anutu zâk ândiândiniņangât buņâ, um lâklâkņangât op galem otniņgâmap.

¹⁴Anutuņâ ñai kâsa okņangâm ñai buku okņangip, zorat dap sânat? ¹⁵“Zo bâliņâ.” Yatâ sânat? Buņ kâtikņâ. Zâkņâ den ñai Mose itâ sâm dukuiip, “A ñai birâņangâbâ sâm âlip birâņangâbat. Ka a ñai tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe okņangâbâ sâm âlip okņangâbat.”

¹⁶Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsân. Anutu um lâklâkņangât tânzânġozânġoņ sânat. ¹⁷Anutuņâ a kutâ Parao den dukuiip, zo Kembugât ekabân itâ kulemuwe, “Nâ gâgâren imbaņânâ sâm muyagia kutsiņginâ hân dâp âibapkât sâm kwânânġâgiwan.”

¹⁸Oi zorat Anutugât itâ nânġânat, “Zâk a ñai tângubâ sâm tângubap. A ñai um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a neņgât nânġi bâliņ uap. Anutuņâ den ñai sâi aņâ kwâkâbapkât dâp buņâ.” ²⁰Den yatâ zo sânanđâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmaņâ dap op âmaņ tuutuuj a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’” ²¹Âmaņ tuutuuj a, zâk deņgop mem toren a zeņgât âmaņ tuubap. Oi torenņâ mem wâu, bâu zeņgât tuugi nânġindâ bâliņ upap?

²²Oi Anutu zâk âmaņ kukņangât bonņâ zorat singi, zo bet kunzit birâbapkât nânġi ziap. Âmaņ zo zeņgâren kâmbam muyagem kukņangât bonņâ sot imbaņâņâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? ²³Oi âmaņ

nâmbutnâ tânzângobapkât siŋgi, zen kubikziŋgâm sumbemân âsak neuleŋan teŋgâ kwatziŋgâbapkât kânŋan nânŋi ziap. Âmaŋ zo zeŋgâren neule âlipnâ gom sâmbe ziŋgâbapkât diiziŋgâm ândiap. ²⁴Yuda ayâk buŋâ. Hân nâin goknâ ârândân âmaŋ um lâklâkŋaŋgât op zâkkât siŋgi utnatkât diiniŋgâmap. ²⁵Zorat Propete Hoseagât ekabân diŋâ itâ ziap,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘A kâmut mariziŋ mân orâwan, zen nâgât siŋgi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzân-gowan, zo umnandâ gâsâzân-gobat. ²⁶Oi a zeŋgât nâgât arâpnâ buŋâ dâzân-gowan, zeŋgât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândiŋaŋgât nan bârarâp op ândie.’”

²⁷Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâm Isirae a zeŋgât itâ sâip,

“Isiraeŋât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ doŋbep muyagibi. Ka zeŋgâren gâbâ bituktânâ Kembugât siŋgi upi.”

²⁸Kembugât itâ nânŋâmen. Kembu zâk a zeŋgât sâm kwâkâmŋâ kegâk hâuŋâ ziŋgâm naŋgâbap. ²⁹Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zeŋgât Kembu, zâk mân nânŋâniŋgi sâi ko kiurâpniŋ buŋ upe. Mirâ kamânziŋ zo Sodom sot Gomora zeŋgât tobat yatâ upe.”

(Anutuŋâ kamân zagât zo zikiri bâliŋ oitâ sâi kârâpnâ zikesem naŋgip.)

Yuda a ziŋ târârak utnâ sâm osiwe.

³⁰Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin goknâ, ziŋ târârak mân ândimŋâ tosanij buŋ utnâ sâm tosaziŋ buŋ urâwe. Kembugâren nânŋâm pâlâtânŋ kwâkŋaŋgâm tosaziŋ buŋ urâwe. ³¹Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâweŋâ gurumin den zo lum osiwe. ³²Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nânŋâm pâlâtânŋziŋ buŋâ. Zen yen ândim mâmanziŋaŋgât târârak utnatkât sâwe.

Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziŋ luakŋime. ³³Kembugât ekabân diŋâ zitâ kulemgune ziap,

“Nânŋâ. Nâ Sioŋ bâkŋan, Yerusalem kamânân zeŋgâren kât nâi paan. Zoren kinziŋ luakŋibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a doŋbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nânŋâm pâlâtânŋ kwatnibapŋâ mân kwakpap.”

Anutuŋâ Yuda a tosaziŋ buŋ upigât mâtâp muyagei Yuda a doŋbep ziŋ kândâtkuwe.

10 Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zeŋgât op Anutugâren ninâu sâman. ²Zen Anutu kore okŋaŋgânam um bâbâlaŋ ândime. Zo ziŋgitmanŋâ san. Ka zen mâtâp mân ek nânŋâm upme. ³Zen Anutugâren gâbâ târârak orotŋâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziŋjak târârak utnatkât nepŋâ tuume. Anutugât mâteŋan tosa buŋ orotŋaŋgât mâtâp, zo mân ek nânŋâm Kristo kândâtkuwe. ⁴Nen ko itâ nânŋen. Anâ nânŋâm pâlâtânŋgât opŋâ tosanij buŋ muyaginatkât Kristoŋâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

⁵Moseŋâ gurumin denân den nâi itâ kulemgoiŋ,

“A zen gurumin den lum naŋgâm târârak op ândiândi muyagibi.”

⁶Nânŋâm pâlâtânŋgât tosa buŋ orotŋaŋgât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Ŋâiŋâ sumbemân zâimŋâ Kristo diim gibap? ⁷Mo nâiŋâ âmbi geimŋâ Kristo mumuŋâ zeŋgâren gâbâ diim kopgâbap.’ ⁸Yatâ buŋâ.”

Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nânŋânânŋgâgan ziap.”

(Zo nânŋâm pâlâtânŋgât den kwâkâm ziŋgâmen, zorat sâsânŋ.) ⁹Yesu, zâk Kembuŋâ. Den zo lâugan zimbap oi Anu-

tuŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mănŋeip, zorat umgandâ nănŋi bon opmap oi ko âlip op sumbemgât siŋgi upan. ¹⁰Nen itâ nănŋâmen, “Umŋâ Yesu nănŋâm pâlâtâŋ kwap tosaninŋ buŋ utnat. Oi lâuniŋandâ Yesu Kembuniŋâ sâmnâ sumbemgât siŋgi utnat.”

¹¹Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe,

“Ŋâi zâk Kembu nănŋâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâbapŋâ kwakmak mân upap.”

¹²Âlip nânŋen. Yuda a sot hân nânin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otniŋgâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otniŋgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niŋgâmap. ¹³Zorat Kembugât ekabân itâ sâsâŋ,

“Kembu konsâm ândibi, zen Kembuŋâ bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbap.”

¹⁴Ka a zen ko zâk mân nănŋâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâmŋâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topŋâ mân nănŋâmŋâ dap op nănŋâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâbi? A nâinŋâ Anutugât siŋgi den mân dâzâŋgoi ko dap topŋâ nănŋâbi? ¹⁵Oi Anutuŋâ a mân sâŋgonzâŋgoi dap op âi siŋgi dâzâŋgobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Siŋgi âlip sâsâŋ a, zeŋgât kinziŋ kwamitŋâ nănŋâm ko nănŋâne âlip upap.”

Anutuŋâ Yuda a sâm osiziŋgip.

¹⁶Siŋgi âlip zo Yuda a nâmbutŋandâ nănŋâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianŋâ itâ sâip,

“Kembu, siŋgi den sâindâ mân nănŋâme.”

¹⁷Zorat op itâ nănŋâbi. Nănŋâm pâlâtâŋ, zo den siŋgi sâsâŋaŋgât bonŋâ. Oi den siŋgi âragumen, zo Kristogât siŋgi âlip den.

¹⁸Itâ sâm mâsikâziŋgan. Zen siŋgi âlip den zo nănŋâwe mo buŋâ? Zen nănŋâwe. Den nâi itâ ziap,

“Kembugât denŋâ hân dâp âim nânŋip. Oi diŋandâ hân muruk toren toren âim nânŋip.”

¹⁹Dum mâsikâziŋgâm san. Isirae a zen dâŋ nănŋâm kwâtâtiwe mo buŋâ? Kândom Mosenŋâ den nâi itâ kulemgoi nănŋâwe,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘A yenŋâ, hân nânin gokŋâ kâmut nâi diiziŋga Isirae zen nănŋâne bâliŋ oi um kâlak otziŋgâbi. A kwakmak kâmut zo diiziŋga zen ek kuk upi.’”

²⁰Bet Propete Yesaianŋâ kengât buŋ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiweŋâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârur ândiwe, zen mâte otziŋgâwan.’”

²¹Ka Isirae a zeŋgât Kembuŋâ den nâi itâ sâi kulemguwe,

“Nâ a kâmut zâizâiŋ sot den kukuŋ zi, zen hârâŋsâm narâk kârep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

Isirae a nâmbutŋandâ um kâtik utnetâ Anutuŋâ nâmbutŋik gâsuziŋgip.

11 Oi zi den nâi mâsikâziŋgan. Anutuŋâ Isirae arâpŋâ birâziŋgip? Buŋâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân gokŋâ. ²⁻³Anutuŋâ kânŋan nânŋâniŋgip, nen mân birâniŋgip. Zen Propete Eliagât den siŋgi nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Propete Elia, zâk Isirae a zeŋgât tosaziŋaŋgât den sâm Anutu itâ sâm dukuip, “Kembu, zen Propete arâpkâ zâŋgom nanŋe. Gâgât siŋgi sâm nalem pâpanŋâ zo kom kândaŋâwe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴Propete Eliaŋâ yatâ sâi Anutuŋâ den dap mâburem

pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ anġân kârâziġa lopio kutġâ Baali, zâkkâren mân âi pindiŋsâwe.”

⁵Oi narâk zi yatigâk Anutuġâ um lâk-lâkġanġât opġâ Isirae zengâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpziġgoi arâpġâ op ândie. ⁶Zen orot mâmeziġanġât buġâ. Zikġâ um lâklâkġanġât op gâsuziġgâm tânzânġoip. Yatâ mân oi sâi tânzânġoziġgoġanġât bonġâ mân âsagebap.

⁷Oi dap dap? Isirae a kut ġâi zo muyaginât sâwe, zo mân muyagiwe. Anutu zikġak nânġgâm gâsum sâlâpziġgoip, zeġak kut zo muyagiwe. A nâmbutġâ umziġ kâtigeip. ⁸Zorat op Kembuġât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Anutu zâk umziġ mem gulipkoip. Sinziġ kwâtepkui. Kindapziġ mem dooġgoip. Yatâ otziġi ândiweġak ândim ge.”

⁹A kutâ Dawidiġâ itâ sâm kulemgoi, “Zen Kembuġât den sâtġak lum sii nalem nime, ka umziġandâ Kembu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalem ninetâ kâsaziġ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zânġoi hâuġâ takâziġgâbap. ¹⁰Gâ sinziġâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtzij mem namuġna kârîġoġ ândibi.”

Oliwa nagân bâranġâ ġâi mem ga târokwâip.

¹¹Oi den ġâi mâsikâziġgan. Isirae a zen kârân kinziġ luakġem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ buġâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân ġâin gokġâ zengât siġi oip. Oi hân ġâin gokġâ zen nânġâne Isirae a ziġâ ziġgit umbâlâ upi. ¹²Isirae a zen Kembuġât den kândâtkune a hân ġâin gokġâ zen nânġâm lum âlip urâwe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziġ melânġ Kembu sot pâlâtân utne bonġâ donġbep walâwalân muyageziġgâbap.

¹³Hân ġâi gokġâ zen den zi dâzânġua nânġânek. Nâ hân ġâin gokġâ zengât Aposolo ândimanġâ nepnâ

tuum kwâtâteman. ¹⁴Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ aleziġa nâmbutġandâ umziġ melânġ âlip upi. Hân ġâin gok zen siġi âlipkât bonġâ muyagine Isirae a nâmbutġâ ziġ ek nânġâm zo yatik minâ sâm umziġ melânġbi. ¹⁵Anutuġâ Isirae a birâziġi hân ġâin gokġâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuġâ Isirae a dum gâsuziġi ko mumuġan gâbâ zaatzaatġâ yatâ upi. ¹⁶Kândom Kembuġât siġi pâpanġâ oi ko du ombenan âsagine zo yatik zâkkât siġiyak pâpanġâ. Oi nak topġandâ hâlâlû zeï nak bâranġâ sot bonġâ zet yatik hâlâlû zimbabot.

¹⁷Oi Anutuġâ kamân Oliwa nagân bâranġâ nâmbutġâ mânânġât birâm zorat gebâġan ulinġâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânâ kelâk tooġandâ tângogip. ¹⁸Gâ bâranġâ sânġiġâ zengât nânġâna gigij oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nânġâ. Gânâ ândânâ mân tângum nalem pindâmat. Zâkġâ tângom nalem gimap.

¹⁹Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuġâ nâ târokwatnibapkât bâran sânġiġâ mânânġâtziġgâm birâziġip.” ²⁰Den zo bonġâ. Zo siġi âlip birâm ândiwegât mânânġât birâziġip. Gâ ko nânġâm pâlâtânġanġât op zâk zengât kinkin gebâġan kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ândiban. ²¹Anutuġâ Oliwa bâranġâ sânġiġâ zâizâinâ, zo mânânġât birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ândina mânânġât birâgibap. ²²Zorat gâ Anutu um lâklâkġanġât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuġâ ziġgip. Zorat mân nelâmġobap. Um kârâpġanġât bonġâ, zo siġi âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkġanġât bonġâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlâtân op ândina bonġâ âlip zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânânġâtġâ birâgibap. ²³Oi bâranġâ sânġiġâ zen

um kâतिकziñâ birâne Anutuñâ dum zagâtñâ târokwatziñgâbâ sâm âlip upap. ²⁴Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranñâ kamângât Oliwa nagân târokwâkwatñâ, zo mân orotñâ. Ka Kembuñâ barin gâbâ Oliwa bâranñâ mingimñâ kamângât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikñâ bâranñâ mânângârip, zo târokwatziñgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziñgâbap.

Anutuñâ a topñâ topñâ tânzângobapkât nângâmap.

²⁵Bukurâpnâ, zen kwakñâ ziiñâ nângânângâyân siñgi âlibân bagim nângâm gulipkubegât den tikñâ zi sapsun zingâbâ. Isirae a nâmbutñâ zen um kâtik op ândine hân nâin gokñâ zen siñgi âlipkât bagine teñgâziñ mârurñan sâip, zo dâpñan op nângâbap. ²⁶Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op nângâbi. Kembugât ekabân diñâ itâ kulemgune ziap.

“Sioj bâkñan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniñâ muyagem Isiraegât kiurâp zengâren bâliñâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷Yatâ oi nâ bâliñâziñ sañgonñâ zen sot târotâro upat.”

²⁸Hân nâin gokñâ, zen siñgi âlibân bâgibigât Yuda a ziñ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuñâ Yuda a sâkurâpziñ mem sâlâpziñgoipkât Anutugât umjandâ zengâren patâ oi ândie. ²⁹Anutu zâk buku orotñangât den sot diizingâziñgânangât sâi den zo mân loribap.

³⁰Hân nâin gok, zen mârurñan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin gokñâ zen Anutuñâ tânzânguap. ³¹Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimñâ birânetâ ko Anutuñâ tânzângobap. ³²Anutu zâk a aksik patâ bet tânzângobapkât op nângâmñâ nângâziñgi bâliñandâ saaziñgi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangânat.

³³Opoñ, Anutu zâk siñgi âlipkât gom sambe tâtalek zemñangap. Zâkkât nângânângân, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâkñâ walâningâm nângap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuunangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nângânat?

³⁴Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembugât umjan den ziap, zo a neñgâren gâbâ nâinñâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâkñâ den nâi sâi ko dap op bekñan mem sânat? ³⁵Nâinñâ Kembuñâ kut nâi pindip, zorat tosañâ ze ma ko mâkâbap?”

³⁶Zâkñâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeningip. Zâkñâ imbañâ niñgi ândimen. Oi zâkkât siñgi op ândimen. Zâk mariniñâ sot kembu patâniñâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangindâ târokwaî zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimbap.

12 Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipñangât op tânnângoipkât kindap pâroñ den dâzângua nângânek. Mârurñan sii nalemo mo zuu bâu Kembugât siñgi sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziñ Anutugâren panetâ ze egi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ okñangâm ândibi. ²Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânângâziñ Anutugâren pane ze kubikziñgi tobat nâi upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipñâ sot târarakñâ zo ek nângâbi.

Nep sâm niñgip, zo yatik tuum ândinat.

³Kembuñâ tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembugât siñgi ân-

diat. Ka gâ gikaŋgât nâŋgâna zâizâiŋ mân upap. Anutuŋâ nepkât imbaŋâ gipip, zorarâk nâŋgâm tuum ândiban. ⁴Itâ nâŋgâmen. Sâk bonniŋâ kânok. Ka kore orotŋâ doŋbepŋâ nep top topŋâ tuume. ⁵Oi torenŋâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwaîndâ bonniŋâ kânok uap. Kristo zâk kâukniŋâ uap. Oi nen kiŋ bik op ândim tânagomen. ⁶Siŋgi âlipkât imbaŋâ top topŋâ niŋgip, zo tânâŋgom niŋgip dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepŋâ tuunat. Zorat a ŋâi, zâk Kembugât den sâm muyagibapkât imbaŋâ zemŋaŋgap oi ko nâŋgâm pâlatâŋâ tâkŋaŋgap dâp Kembugât den sâbap. ⁷Ŋâi zâk kore orotŋaŋgât nep tuubapkât imbaŋâ zemŋaŋgap oi ko nep zo tuum ândibap. Oi ŋâi zâk den kwâkâm ziŋgâ nep tuubapkât imbaŋâ zemŋaŋgap oi ko zo yatik tuubap. ⁸Um bâbâlaŋ kwatziŋgâziŋgâŋ den sâmap, zâk zorat imbaŋâ zemŋaŋgabâbân sâbap. Ŋâi zâk kât sikum ziŋgâziŋgâŋaŋgât imbaŋâ zemŋaŋgap, zâk umŋâ diim gem umâlip op tuubap. Ŋâi zâk a sâtŋâ ândibapkât sâm pindâpindâŋ, zâk zo kâtigem tuum ândibap. Ŋâi zâk tânzâŋgobapkât imbaŋâ zemŋaŋgap, zâk umbâbâlaŋâk upap.

Lumbeŋaŋgât den.

⁹Buku orot zo sâkŋandik mân upi. Umŋâ gâsâyagom upi. Orot mâme bâliŋâ, zorat âkon op ândibi. Oi orot mâme âlipŋâ, zorik upi. ¹⁰Zen buku bonŋâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpŋaŋgât nâŋgâna mân gigiŋ upap. ¹¹Zo um bâbâ lolot buŋâ. Kâtigem ândibi. Kaapumgât op umziŋâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlaŋ op Kembu kore okŋaŋgâbi.

¹²Kembuŋâ sumbembgât siŋgi kwatziŋgip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyageziŋgi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlaŋ op âsâbâŋ ninâu sâm ândibi.

¹³Kembugât kâmurân gokŋâ nâmbutŋâ zen kut ŋâi ŋâi kârum ândine betziŋ mimbi. A lombaŋâ zeŋgâren gane kiaŋ kubik zâmbanbi.

¹⁴Kâsaziŋ sâm bâliŋ kwatziŋgâne zeŋgoot mâsop den sâm dâzâŋgobi. Lâuziŋaŋ gâbâ sâit den buŋâ, mâsop denâk gibap.

¹⁵A nâmbutŋandâ sâtâre utne zen yatik târokwatziŋgâm upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatziŋgâm isebi.

¹⁶Umziŋ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziiŋaŋgât nâŋgane zâizâiŋ mân upap. Nâŋgânâŋgâziŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ mân upap. Oi zen a gigiŋâ buku otziŋgâbi.

¹⁷Ŋâi zâk kut bâliŋ otgigi hâuŋâ mân okŋaŋgâban. A ziŋ mân orotŋâ otziŋgâne buku otziŋgâbi. Zen yatâ op ândim a ziŋ zeŋgât nâŋgâne âlip ŋâi upapkât nâŋgâmŋik upi, ¹⁸Zen a pisuk patâ zen sot lumbeŋâ op ândibigât kâtigibi. A ziŋ kâsa otziŋgâne lumbeŋâ den sâm dâzâŋgobi. ¹⁹Bukurâpnâ, a ziŋ kut ŋâi mân orotŋâ otziŋgâne hâuŋâ mân otziŋgâbi. Hâukâu mân upi. Tosa zo Kembugât kukŋaŋgât siŋgi pane zimbap. Zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Kembuŋâ itâ sap, ‘Tosa mâkâmâkâŋ, zo nâgât nep. Hâuŋâ ziŋgâziŋgâŋ, zo ninak ziŋgâbat.’ Kembu zâk yatâ sap.”

²⁰Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nâŋgi too pindâban. Gâ yatâ otnandâ kârâp kâukŋâ kwâkŋan pâna simbap yatâ upap. ²¹Bâliŋandâ mân mem gei kwatgibap. Buŋâ. Gâ âlip op bâliŋâ mem gei kwâpan.

Hân a kutâ, zeŋgât den.

13 A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtŋâ zeŋgât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren gokŋâ. Hân a kuta sot a sâtŋâ zen Anutugât sâtkât ândie. ²Zorat ŋâi zâk a kutâ zeŋgât

den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuñjâ mimbî.³ Orot mâmezij âlipñjâ zen a kutâ zengât keñgât mân upme. Bâliñjâ upme, zen ko a kutâ zengât keñgât upme. Zorat gâ keñgât buñ ândibâ sâm ândi mâ-mangâ kubikñjâ âlipñjâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutâñjâ gâgât nâñgâgigi âlip upap.⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziñjâ gâlem otginetâ âlip ândibangât sâm ziñgip. Zen kâmbam hâuñjâ lañ mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliñjâ mâme zengâren nep tuum hâuñjâ ziñgâbi. Zorat gâ bâliñjâ upan zo keñgât upan.⁵ A kutâ zengât dinziñjâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât keñgârâk buñjâ. A kutâ dinziñjâ lulunangât nâñgindâ mâtpâ âlip ñai opmap. Zorat op ko mâtpâ zo lâñ ândinat.⁶ Anutuñjâ galem a sot a kutâ nep sâm ziñgip, zen nep zo tumegât op kât zengâren pame.⁷ Zen kut ñai ñai sâsâñjâ dâp otziñgâbi. Kât sikumgât sâsâñjâ, zo kât ziñgâbi. Kore otziñgâbigât sâsâñjâ, zen kore otziñgâbi. Hurat kwatziñgâbigât sâsâñjâ, zen hurat kwatziñgâbi. Dinziñjâ lubigât sâsâñjâ, zen dinziñjâ lubi.

Kembugât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut ñai yenñangât tosa mâkâne âkâbap. Buku orangâm ândibigât sâm ziñgip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. ñai zâk a toren buku otziñgâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsâñjâ.⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyangâm âbânangâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A ñaigât kut ñai lañ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutñjâ mâpotñjâ kâukñjâ itâ sâsâñjâ, “Gikangât otgimap, zo yatik a torenñjâ zengât otgibap.”¹⁰ Buku op ândibapñjâ a ñai bâliñjâ mân oñangâbap. Zorat ñai zâk buku otziñgâm ândibapñjâ gurumin den lum nangâbap sâsâñjâ.

Nen târâragâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topñjâ nâñgâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum siñgi âlip topkwap nâñgâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkat narâk kârep zeip. Zi ko narâk pâñkânok uap.¹² Mârum hañsâbâmap, zorat ñâtâtikkât orot mâme bâliñjâ zo birâm âsakñangât hâmbâ âmbum kâsaniñjâ Satañ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat.¹³ Sirâmgât siñgi op ñâtâtikkât orot mâme bâliñjâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot lañ ândiândiñjâ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi.¹⁴ Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtâñjâ op ândibi. Oi um sâkziñjan âkñjâle bâliñjâ muyagem bâliñjan diiziñgâbâ sâi mân nâñgâm kândâtkubi.

Siñgi âlip donjep mo bituk zemningap, nen ârândâñjâ Kembugât siñgi ândinat.

14 Siñgi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziñgâbi. Den topñangât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi.² A nâmbutñjâ ziñjâ nâñgâ kwâkâ buñjâ nalem top top nime. Oi a nâmbutñjandâ nalem nâmbutñjâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime.³ ñai zâk nalem top top nemapñjâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât nâñgi giginâ mân upap. Oi ñai zâk nalem nâmbutñjâ mân nemapñjâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât nâñgi mân bâliñjâ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat.⁴ Zorat itâ sa nâñgânek. Gâ wangandâ a ñaigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patâñangât mâterjan upap. Oi zâk mân loribap. Patâñjâ Anutu, zâkñjâ tângoi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutñjandâ itâ nâñgâme, “Sirâm kânok, zo Kem-

bugât singi.” Yatâ nângâm kendon tapme. A nâmbutjâ, ziŋ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik bujâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nângânek. Sirâm nâinjâ mo nâinjâ, yatâ mo yatâ upâ sâam, nângâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶Ŋâi zâk sirâm kânokkât nâŋgi zâizâinj oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a nâi zâk naleam top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmjâ nemap. Oi a nâi zâk naleam toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sâam dukumap.

⁷Âlip nângen. Nenġâren gâbâ nâinjâ dap yatâ Kembu sot bukurâp, zengât mân nângânâŋgâ op zikŋangârâk nângâm ândibap? Oi dap op zikŋangârâk nângâm mumbap? Nen Anutugât singi op ândimen sot mumen. ⁸Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât singi op utnat. ⁹Zorat op Kristonjâ mumujâ sot gwâlâ ârândânj kembu otningâbapkât momjâ mumujan gâbâ zaarip.

¹⁰Kristo zâk Kembu patâniŋ ândiap. Zorat den nâi mäsikâzinga dâtnonek, “Gâ wangandâ bukugangât den sâam kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukugangât nângâna giginj upap?” Nen aksik patâ Kembugât mâtejan kirindâ nenġât den sâam kwâkâbap. ¹¹Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“Kembujâ itâ sap, ‘Nâ ândim kwâtâtemangât a aksik patâ kinnâ topjan gam siminizinj lim kwap pindiŋsânibi. Oi aksik patâ zen lâuzinjandâ sâam âlip kwatnibi.’”

¹²Zorat nen nângen. Ŋâran nen aksik patânj Anutugâren pindiŋsâm topniŋ sânatkât sâam niŋgip. ¹³Zorat op ko nen buku zengât den hâujâ mân sâam kwâkânat. Bujâ. Nen itâ utnat.

Nen buku nâmbutjâ umgulip kwatz- iŋgindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nângâmŋik ândinat. ¹⁴Nâ Kembu Yesu sot pâlâtânj op ândimannâ itâ nângâm kwâtâtian. Nalem nâi mo nâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka nâi zâk naleam laj nem sumunkubat sâam laj nimbap, zâk perâkŋak um sumun upap. ¹⁵Oi itâ nângan. Gâ naleam nâi nena bukugandâ gekjâ nâŋgi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Bujâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristonjâ zâkkât op moip. Gâ zorat nângâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶Zen kut nâi orotŋangât nângâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutjandâ sâam bâlij kwatzingâbegât galem orangâm ândibi.

¹⁷Anutugât um topjan ândiândinj, zo dap yatâ? Zo sii naleam nemŋik ândiândinj? Bujâ. Um hâlâlu sot um lumbejâ sot Tirik Kaapumġâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândinj, zorânj bonjâ.

¹⁸A zen yatâ zo ândim Kristo kore okŋangânetâ Anutujâ zingiri âlip upap. Oi a ziŋjâ zengât nângâne dâp upap. ¹⁹Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkât kâtiginat. ²⁰Gâ nalemgât opnjâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii naleam aksik zo âlipŋik. Ka nâi zâk nemjâ nâmbut tâmbetzâŋgobapkât nep tuubap, yatâ nângâm nei bâlij upap.

²¹Gâ bukugâ kâsa okŋangâbatkât zâkkât op naleam, waij too mo wan wan zo birâna dâp upap. ²²Gâ kut yatâ zo orotŋangât um salek ziap, zo Anutu mâtejan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat nâi zâk naleam nemap mo kut nâi nâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtâreŋoot upap. ²³Ŋâi zâk um zâgât op naleam nei bâlij upap. Zâk nângâ kwâkâ op laj nei bâlij upap. Wangât, zâk nângâm pâlâtânj kwâkjan mân uap, zorat. Kut nâi zo mo zo nângâm pâlâtânj kwâkjan mân oindâ tosanjoot upap.

**Yesugât tobat op niij
nângânângâyân mân ândinat.**

15 Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diizingânat. Oi nen niijangârâk nângânângâyân mân ândinat. ²Nen bukurâpniij zengât nângâm ândim âlip upi sot singi âlibân kâtigibigât betzijan minat. ³Kristo zâk yatik zikjangât nângânângâ mân ândeip. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâmbâliij kwatgiwe. Zengât sâmbâliijâ zo nâgâren zariap.”

⁴Mârumjan den sâmb Kembangât ekabân kulemguwe, zo nen singi âlip top nângânatkât urâwe. Den zorânj mem kâtikjan kwatningi kut nâi singi kwatningip, zorat um bâbâlanj op nângânângâ ândinatkat kulemguwe.

⁵Zengât op Kembangâren itâ sâmb ninâu sâman, “Mem kâtikjan kwatningâmap, um bâbâlanj orotjangât marijâ, zâknâ diizingi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. ⁶Oi umziij sot lâuziij mindui Kembuniijâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânjâ Anutu mâpâsem sâmb âlip kwâkjangâbi.” Zen yatâ upigât Kembangâren ninâu sâman.

Umjâ gâsâyagom ândibi.

⁷Zorat op Anutu sâmb âlip kwâkjangâbigât Kristonjâ umjandâ gâsuzingip. Oi zen yatigâk umjâ gâsâyagom ândibi. ⁸Nâ itâgât dâzânguan. Anutunjâ sâkurâpniijâ kut nâi nâi zingâbapkât singi den dâzângoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a nejjât kore a op ândeip. ⁹Oi Anutunjâ hân nâin gok zen tânzângoi sâmb âlip kwâkjangâbigât yatâ oip. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“O Kembu, nâ hân nâin gok zengâren sâmb âlip kwatgim kep mimbat.”

¹⁰Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin goknâ, zen Anutugât kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin gok, zen aksik Kembu sâmb âlip kwâkjangâbi. A hânjâ hânjâ, zen zâk sâmb âlip kwâkjangâbi.”

¹²Oi Propete Yesaijanâ den nâi itâ kulemgoip,

“Nak tâtopjan kâmnâ, Yesegât kiun, zo takâm, zâk a hânjâ hânjâ zengât kembu patâ op kembu otzingâbap. Oi hân nâin goknâ zen zâkkâren nângâm pâlâtânj kwâkjangâbi.”

¹³Nâ zengât op ninâu sâmb itâ sâman. “Nângâm pâlâtângât marijâ, Anutu, zâknâ diizingi nângâm pâlâtânj kwâkjangâm lummbenâ op sâtâre kwâkjan ândibi. Yatâ op ândine Tirik Kaapumjâ imbanjâ zingi bet muyagibap, zorat nângâm um bâbâlanj op ândibi.” Zengât nângâm yatâ ninâu sâman.

Paulo nepjangât den.

¹⁴Bukurâpnâ, zengât nânga âlip uap. Zen âlip ândim singi âlipkât topnjâ nângâme. Oi singi âlip ziijak âragunâ sâmb mân kwakpi. ¹⁵Oi nâ Anutunjâ nep sâmb nigipkât den nâmbutnjâ kengât buj dâzângom kulemgum zingjan. Zen singi âlip nelâmzângobapkât kulemgum zingjan. ¹⁶Yesu Kristo, zâknâ nâ um kâtik singi âlip dâzângobatkat kore a nâbarip. Kembangât tirik namâ gâlem a zij Kembu kore okjangâme. Oi nâ zo yatik Kembu kore okjangâm singi âlip a um kâtik dâzângoman. Nâ Anutugât singi âlip nep tuuga Tirik Kaapumjâ um hâlâlu kwatzingi Kembangât singi op ândibi. ¹⁷Nâ Yesu Kristo sot pâlâtânj op Anutu kore okjangâm nep zo tuuman, zorat nângâm sâtâre opman. ¹⁸Nep zo ninak mân tubam yatâ. Yesu Kristonjâ mam otnigi a hân nâin goknâ zen singi âlip nângâm lubigât lâunandâ sot bitnandâ nep tuwan. Yesu Kristonjâ mân mam otnigi

nep tuuwan sâi ko dap yatâ sâm sâtâre sâbam? ¹⁹Nâ Tirik Kaapungâren gâbâ imbanjâ mem Yerusalem kamânân gâbâ topkwap kulem sot sen mârât tuum âim Kristogât siŋgi âlip pisuk, zo a hân dâp dâzângom aria Ilurikoŋ hânân âi âkip. ²⁰Oi a nâmbut ziŋ tuuweyân tubamgât Kristogât kut siŋgi mân arip, zoren uŋakŋan âibatkat otnigip. ²¹Kembugât ekabân den kulem njai itâ ziap, zorat dâp opman,

“Kembugât den siŋgiŋâ mân dâzângowe, zen zo nângâbi. Oi siŋgiŋâ mân nângâwe, zen topŋâ nângâbi.”

**Paulo zâk Roma kamân walâm
Sipen hânân âibam sâip.**

²²Nâ yatâgât Roma kamânân gokŋâ zeŋgâren gâbam narâk dâp kwakman.

²³Ândim gâwan, zo zeŋgâren gâbat sâm umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân torengeŋ zi nep tuuman, zo âkap. ²⁴Zorat Sipen hânân âibam zeŋgâren gâbatkat nângan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutjandâ zeŋgâren gâbâ betnan sâne Sipen hânân âinat.

²⁵Kândom nârâk ziren ko Anutugât siŋgi a kât betziŋan mimbam Yerusalem kamânân âibâman. ²⁶Makedonia sot Griik hânân Kembugât kâmut ziŋ Yerusalem kamânân Kembugât siŋgi a nâmbutjâ kanpitâ ândie, zen kât betziŋan minam sâm kâtigiwe. ²⁷Zen um bâlâlaj op kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân nâin gokŋâ zen Yuda a zeŋgâren gâbâ siŋgi âlip miwe, zorat tosa zeŋgâren ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut njai njai ziŋgâne dâp upap. ²⁸Den zo bon oi ninak mem âim Yerusalem kamânân ziŋgâmŋâ âburem Roma kamân mâirâp zeŋgâren gâbat. Zeŋgâren ga tapŋâ Sipen hânân âibat. ²⁹Nâ it nângan. Nâ zeŋgâren gâbam bet bâsaŋ mân gâbat. Kristogâren gâbâ mâsop den yâmbâtŋâ mem ga ziŋgâbat.

**Paulo zâkkât op ninâu
sâbigât kulemgum ziŋgip.**

³⁰Bukurâpnâ, nâ Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaapumŋâ buku orotŋangât den umniŋan pâmapkât kindap pâroŋ den dâzângobâ. Zen nâgât op Anutugâren doŋbep ninâu sâbi. ³¹Betnan mine Yudaia hânân Yuda a bitziŋan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem kamânân Kembugât siŋgi a kut zo ziŋga umâlep upi. ³²Zorâŋâ bet Anutuŋâ nângi umâlibân zeŋgâren gam zen sot tap umnâ sânduksâbap. ³³Um lumbe mariniŋâ, Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâkŋak.

**Paulo zâk Roma kamânân
buku zeŋgât nângâm ândeip.**

16 Ambân bukuniŋâ Poibe, zen zâkkât topŋâ mân nângge, zorat nâ zâkkât itâ sa nângâne. Zâk Keŋkerei kamânân kâmut betziŋan mem ândimap. Zorat zâk zeŋgâren gâi buku okŋangâbi. ²Zen Kembugât siŋgi ândienjâ Kembugât op buku op bekŋan mimbi. Zen yatâ utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât okŋangi nângâŋangâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutjâ doŋbep kore otnigâm ândeip.

³Oi Pirusila sot Akwila, Yesu Kristo nepŋangât berân mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nângânângânâ zekâren ziap. ⁴Zet nâgât op sâkziŋangât keŋgât mân urâwet. Zorat nâyâk buŋâ, kamân dâp Kembugât siŋgi a zen sot zekât op umâlip nângâm ândien. ⁵Zekât mirin Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâm sâtâre otziŋgan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân murukŋan kândom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nângâmŋik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre oknângan. Zâk zengâren nep donbep patâ tuugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namin ârândâj nâambarâwe, zekât nângâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zengât kâmurân ândiwet. Nâ mârûm Kristo buj ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânga âlip opmap. Kembangât op zâkkât nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet sâmbâ âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonjâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zengât sâmbâ âlip kwatziŋgan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutjâ Kristogât siŋgi ândie, zengâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembangât op nep patâ tuuwet sot Peasi zâk Kembangât op nep yatik tuugip. Zen sâmbâ âlip kwatziŋgan.

¹³ Kembangât a âlipjâ Rupu sot mamjâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamjâ zâkja mam otnigip.

¹⁴ Asiŋkiritto, Philegoj, Hemesi, Patroba, Herema sot bukurâpziŋ sâmbâ âlip kwatziŋgan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponâjâ Olimpa sot Kembangât siŋgi a ambân zen sot ândime, zengât âksik nânga âlip uap.

¹⁶ Kembangât op ziiŋâ mindumjâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zengât op nângâm ândime.

Kembangât den sâsâj a sarâ, zengât girem sâip.

¹⁷ Bukurâp, zengâren kâsâp ziap, zorâj siŋgi âlip kwâkâm ziŋgâwe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zengât galem orangâm ândibi. ¹⁸ A yatâ zo, zen sot pâlâtâj mân upi. A yatâ zo, zen Kambu Kristogât kore a bujâ. Zen

tep kâmbuziŋgât kore op ândime. Oi den kelâk sâmbâ a ambân nângânângâziŋ gigiŋâ nâmbutjâ kâitzângom um gulip kwatziŋgâme. ¹⁹ Zen ko Kembangât sât lume, zorat siŋgi sâne kamân dâp âim nangip. Oi nâ zorat umâlip opjâ itâ upigât dâzângobâ. Kut jâi jâi âlipjâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut jâi jâi bâliŋjâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

²⁰ Narâk mân kêrep oi lumberj marjâ, Anutu, zâkja sâi Sataj mem ge kinziŋandâ lâj kwândâlibi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângogandâ zengâren zimbap.

Buku den sot mäsop den.

²¹ Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yasoŋ sot Sosipate, zen zengât nângânângâ ândime.

²² Teatio, nâjâ den zi Paulogât lâujan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembangât mâtenjan zengât nângâman.

²³ Gaio zâkja nâ sot Kembangât kâmut zi galem otniŋgâmapjâ zo yatik zengât nângap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniŋâ jâi Kwato, zet yatik zengât nângabot.

²⁴ (Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângogandâ zengâren zimbap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât siŋgi âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâmbâ muyageman, zorat dâp nângâm pâlâtâziŋ tânzângobapkât imbanjâ zemjângap, Anutu, zâk sâmbâ sâtâre oknângânat. Anutu zâk ândeipjak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diŋâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâmbâ muyagime. Zo a hân dâp ziŋâ nângâm lubigât kânjan Kembangât ekabân sâmbâ muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nângânângâjâ patâ ândimap, zâk sâmbâ âlip kwâkangâm ândinat. Yesu Kristogât

opnjâ nen sâtâre okņangindâ sâtâre Zo yatik.
patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo
perâkņak.

Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

1¹⁻² Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât sinji hâlâlû ândibigât saip. Yatâ otz- ingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutnjâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. ³ Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângozângonj zengâren zimbap.

Korinti zengâren den sinji âlipnjâ muyagem zeip.

⁴ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu saiwap sâm dukuman. ⁵ Zen Kristo sot pâlâtân utne sinji âlip sâsânâ sot nângânângâ topnjâ topnjâ zingâm nanjip. ⁶ Zingâmñâ Kristogât sâm âsak denjâ umziñan ândânâ gâsui. ⁷ Oi Kaapumñâ imbanjâ zingî nep top top tuume. Zen Kembuniñ Yesu Kristo âburem gâbapkât um bâbâlanj op mambât ândime. ⁸ Zâknâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâteñan tosazij buj hâlâlû kinbigât mem kâtikñan kwatziñgi ândinetâ narâkziñ âkâbap. ⁹ Anutu zâk nanjâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipnjâ dumñâ den nâi mân sâbap.

Korinti a, ziñâ kâsâpagowe.

¹⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutnjangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ

mâpotne kânok oi ândibi. ¹¹ Bukurâpnâ, osetziñan den kâsâp muyagem ziap. Koloï zâkkât arâpnâ, zengâren gâbâ nâmbutnjâ zij yatâ sâne nângâwan. ¹² Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” ¹³ Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nâjâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sañgonz- ingâwe? ¹⁴ Kabik ninak too mân sañgonz- ingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sañgonzikâwan. ¹⁵ Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutnjandâ lonjiniñgi too sañgonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. ¹⁶ Zi nâi nânga. Setepano arâpnâ too sañgonz ingâwan. Nâmbutnjâ ko mân nângan. ¹⁷ Kristonâ a too sañgonz ingâbatkât mân sâm nigip. Den sinji âlipnjâ dâzângom ândibat kât sâm nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanjâ buj opapkât a nâmbutnjâ den kelâknoorâk sâme yatâ sâm kubikñâ mân sâman. Nâ sinji âlip den zo bonjîk sâman.

A um kâtik zij Yesugât den sinji nângâne yen opmap.

¹⁸ A tâmbetagoagonjngât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nângâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimenñâ ko nângindâ Anutugâren gâbâ imbanjânjootnjâ opmap. Sinji âlip, zo sâm kubik mân sâman. ¹⁹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuñâ itâ sap, ‘Nâjâ sa a nângânângâziñjoot zen kwakpi. Nângânângâziñjoot, zengât nângânângâ zo doongubat.’”

²⁰ Zen dap nânge? A nângânângânjoot, zo ikâ? A nâi den nângâm simbitkum sâmap, zo ikâ? A narâk zirat topnjâ nângâmap, zo ikâ? Nâ sa nângânek. Anu-

tuŋâ hân a zeŋgât nâŋgânâŋgâziŋ egi yenŋâ oip.

²¹A zen ziiŋâ nâŋgânâŋgâyân Anutugât topŋâ iknam kwagâwe. Wangât, zen yatâ upigât Anutuŋâ kânŋan nâŋgâm kubigi zeip, zorat. Den siŋgi âlipŋâ dâzâŋgomen. Um kâtik a, zen zorat nâŋgâne yen opmap. Ka Aposolo a, nen den zorat nâŋgindâ bon opmap. Oi nen den siŋgi zo sâindâ a nâmbutŋâ ziŋâ nâŋgâm Kembugât siŋgi upme. Zo Anutuŋâ kânŋan nâŋgi zeipkât yatâ âsagemap. ²²Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sâme. Grik a, zen ko hân a zeŋgât nâŋgânâŋgâ den zo nâŋgânam kâtigime. ²³Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziŋ nâŋgâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân ŋâin gokŋâ, ziŋâ den zo nâŋgâne den yenŋâ opmap. ²⁴Ka a nâmbutŋâ Kembuŋâ gâsuniŋgip, Yuda a sot hân ŋâin gok ârândâŋ, nen Kristogât nâŋgâm itâ sâmen, “Anutugât imbaŋâ sot nâŋgânâŋgâŋâ zemŋâŋgap.” ²⁵Um kâtik a, zen Anutugât nâŋgânâŋgâ den nâŋgâne yen opmap. Ka Anutugât nâŋgânâŋgâ, zorâŋ a zeŋgât nâŋgânâŋgâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nâŋgâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorâŋâ ko a zeŋgât imbaŋâ wâlap.

A zâizâiŋ ziŋâ ko bituk, a gigiŋâ ziŋâ ko doŋbep Kembugât siŋgi upme.

²⁶Bukurâpnâ, A ikâ zorâŋ Anutuŋâ diiniŋgip? Zo ek nâŋgâne. Osetniŋan a nâŋgânâŋgâziŋ patâ doŋbep buŋâ. A kutâ doŋbep buŋâ. ²⁷A mâteziŋan a gigiŋâ ândimen, nen Anutuŋâ diiniŋgâm a nâŋgânâŋgâziŋoot zo aŋun kwatziŋgâmap. A um kâtik ândime, zen nâŋgânâŋgâziŋaŋgât nâŋgâne aŋun upapkât yatâ oip. A zeŋgât mâteziŋan a gigiŋâ sot lolot ândimen, nen Anutuŋâ diiniŋgâmŋâ a imbaŋâziŋoot aŋun

kwatziŋgâmap. ²⁸A mâteziŋan bâbâ lolot ândimen sot a yenŋâ ândimen, nen Anutuŋâ diiniŋgâmap. Oi a zâizâiŋ upme, zeŋgât imbaŋâziŋ koi yen upme. ²⁹Zo hân a nen Anutugât mâteŋan sâk mâme upemgât yatâ opmap. ³⁰Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtâŋ utnetâ Anutuŋâ ândiândi uŋakŋâ ziŋgip. Anutuŋâ kembuniŋâ Yesu Kristo kwânâŋgip, zo neŋgât nâŋgânâŋgâ sot tosanŋi gulipkukun a sot um salek muyageniŋgâniŋgân sot neŋgât suupniŋâ mimiŋâ a kwânâŋgip. ³¹Zorat Kembugât ekabân den kulem ŋâi itâ ziap,

“Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuŋâ oip, zorat sâbap.”

Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmaip.

2 Bukurâpnâ, nâ zeŋgâren gamŋâ Anutugât den sapsun dâzâŋgowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zeŋgât nâŋgânâŋgâ den mân dâzâŋgowan. ²Nâ itâ nâŋgâm kâtigem zeŋgâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun ziŋgâbat. ³Oi nâ zen sot tap imbaŋâ buŋ, keŋgât op ândiwan. ⁴Oi siŋgi âlip sâsâŋ, zo nâŋgânâŋgâ pâtâ sâm kubikŋâ mân sâwan. Buŋâ. Kaapumŋâ tânnogi siŋgi âlip sa imbaŋâ muyageziŋgi igâwe. ⁵Den sâwan, zo a zeŋgât nâŋgânâŋgâ patâ den yatâ buŋâ. Zen a zeŋgât nâŋgânâŋgâ den zorat nâŋgâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbaŋâ zeŋgâren muyagei ekŋâ nâŋgâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâbigât yatâ orâwen.

Anutuŋâ nâŋgânâŋgâ bonŋâ niŋgâmap.

⁶A Anutuŋâ kubikziŋgi nâŋgânâŋgâziŋoot ândime, zen Kembugât nâŋgânâŋgâ den bonŋâ dâzâŋgomen. Ka den dâzâŋgomen, zo um kâtik

a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yennâ bujâ. Hângât a kutâ nângânângâzizangât bonjâ mân muyagem mârûm buj utname. ⁷Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmjâ sumbengât siŋgi neule âsakjâ minatkât Anutuŋâ mârûmjan, hân mân muyageibân den zo sâm kâtân oip. ⁸Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsakjâ mariŋâ poruyân mân kumbe. ⁹Zorat Kembugât ekabân den jâi itâ kulemgune ziap,

“Anutu umziŋandâ gâsume, zengât siŋgi Anutuŋâ kut jâi jâi kubigip. Kut jâi jâi zo a sennâ mân igikjâ sot kindapjâ mân nângânângâjâ sot a umziŋan zo mân nângâwe.”

A Kaapum sot ândim siŋgi âlip nângâne bon upap.

¹⁰Nen ko Anutuŋâ sâi Kaapumjâ den Anutugât umjan ziap, zo sapsûm niŋgip. Kaapum zâk den Anutugât umjan tik zemap, zo aksik nângâmap.

¹¹A jâiŋjâ bukuŋangât nângânângâ zo dap yatin nângâbap? Um mariŋandik zo nângâbap. Zo yatik a jâiŋjâ Anutugât nângânângâ zo mân nângâmap. Anutugât Kaapumjâ zikjâk zo nângâmap.

¹²Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ bujâ. Anutu, zikjan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuŋâ kut jâi jâi nengât siŋgi sâip, zo nângânatkât Kaapumjâ niŋgip.

¹³Anutuŋâ Kaapumjâ niŋgip. Zorat den Anutugât umjan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nângânângâyân mân sâmen. Bujâ. Kaapumjâ den umnijan pâi sâmen. Kaapumjâ den umnijan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniŋâ zo nângâme.

¹⁴Ka a um kâtik ândime, Kaapumziŋ buj ândime, zen Kaapumgât den sot imbanjâ, zo umziŋan mân mem ândie. A yatâ zo, ziŋ den zorat nângâne yen

opmap. Zen dap yatâ nângâbe? Den zo Kaapumziŋoot ziŋjik nângâme. ¹⁵A Kaapum sot ândime, zen kut jâi jâi zorat topjâ nângâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziŋâ buj ândime, zen kut jâi jâi zorat topjâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topjâ mân nângâme. ¹⁶Kembugât ekabân den jâi itâ ziap,

“Kembugât umjan den ziap, zo jâiŋjâ nângipjâ âlip den jâi dukubap? Yatâ Bujâ.”

Nen ko Kaapumjâ Kristogât nângânângâ den zo niŋgi mem ândimen. Mem ândimjâ kut jâi jâi zorat topjâ nângâm kubikmen.

Korinti a ziŋ siŋgi âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.

3 Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziŋoot, zo dabângen dâzângobam? A kaapumziŋ buj, zo dâzângobam. Zen siŋgi âlibân katep mâik yatâ ândie ²Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ siŋgi âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. ³Zen um kâtik. A kaapumziŋ bujâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziŋ bujâ yatâ op ândie. ⁴Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât a.” Nâmbutjâ ziŋ sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sâŋgiŋangât mâtâbân ândime.

⁵Apolo, zâk jâi? Paulo, nâ jâi? Net kore aŋâ Kembugât den dâzângoitâ nângâm pâlatâŋ kwâkŋangâwe. Kembujâ nep diŋ sâm nikip yatigâk tuuwet.

⁶Den sumbuŋâ jâi sa nângâne. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembujâ ko mâsop mei bonjâ muyageip. ⁷Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonjâ mân sâbi. Mâsop mei bonjâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. ⁸Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zo-

rat sângânjâ mia zâk yatik mimbap. ⁹Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

**Kârâpnâ nepkât topnâ
sâm muyagibap.**

¹⁰Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuñâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ tuutuunj a op kunkun kâtik pa giarip. Oi a nâmbutnâ zinj kunkun kwâkjan târokwap tuume. A yatâ zorân nângâmjik tuubi. ¹¹Kunkun giarip, kinzap, zorat kutnâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. ¹²Oi kunkun zorat kwâkjan a nâinjâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipnâ, sângân patâ mo nak, ogep mo um târokwap tuubap zo ko mirâ tuutuunjâ zorat topnâ muyagibap. ¹³Narâk patin zorat topnâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbângum sim-bap. Oi kârâp zorân sem nep ziknjik ziknjik tuuwe, zorat top sâm muyagibap. ¹⁴Kârâpnâ a nâigât nep tuutuunj zo mân sei sângân mimbap. ¹⁵Ka a nâigât nep tuutuunj, zo kârâpnâ sei sângân buj upap. Oi ziknâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

A mân sâm âlip kwatziñgâbi.

¹⁶Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumjâ umnijan tâtat mâme opmap. Zo nânge mo bujâ? ¹⁷A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutuñâ a zo yatik kiom miñangâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsân. Oi namâ zo, zen.

¹⁸Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nângânângâ zorat nângi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorân nângânângâ zo birâm hân a mâteziñan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nângânângâ yenjâ zo biri Anutuñâ zâkkât nângi nângânângâ bonjoot upap. ¹⁹Hân a zengât nângânângâ zorat Anu-

tuñâ nângi bon buj opmap. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A nângânângâziñangât nângâne zâizâinj opmap, zen Anutugât arâpnâ kâitzângonam orot mâme upme. Ka Anutuñâ topziñ nângi bâlij oi kâbakjeziñgâmap.”

²⁰Oi den nâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nângânângâziñ patâ zengât den nângi yen, bon buj opmap.”

²¹Zorat zen hân a nengât nângânângâ mo imbanjâ zorat nângâm um zâizâinj mân upi. Nâ Paulogât a mo nâ Peterogât a sâme, zen ziñangât nângâne zâizâinj oi yatâ mân upi. Zi den zorat torenjâ sa nângânek. Kut nâi nâi aksik zo zengât siñgi. ²²Paulo sot Apolo, Petero, nen zengât siñgi. Oi hânân kut nâi nâi mu-muñâ sot ândiândinjâ, zo zengât siñgi. Itârân ziap sot gâtâm muyagibap aksik, zo zengât siñgi. ²³Zen ko Kristogât siñgi ândie. Oi Kristo zâk Anutugât siñgi. Zorat zen Kristo sot Kembugât siñgi ândie, zorarâk sâtâre upi. A zengât nângâne zâizâinj mân upap.

**Kembuñâ nep a zengât
topziñ sâm muyagibap.**

4 Zen nengât itâ nângâbi. Kristogât nep a sot Anutugât den tik zem gâip, zorat galem a. ²Oi galem a nen dâñ galem op ândinatkat sâsân. Zorat op ko yatâ op ândeindâ dâp upap. ³Oi zi ni-nangât sâbâ. A minduminduyân nâinjâ nâgât den sâme oi ko zorat nânga yenjâ opmap. Oi ninak topnâ âlip mân sâman. ⁴Nâ ninangât nângâm tosanâ mân nângan, zorat nâ tosanâ buj ândian mân sâbat. Topnâ sâbap, zo Kembu kânoknâ ândiap. Zâknâ tosa ek nângâmap. ⁵Zen ko ayâk, zorat topnâ muyagibigât kek mân sâbi. Kembu ziknjak gamjâ kut nâi nâi tik ziap, zo mem kâkjan pâmbap. Oi umnijan kut nâi nâi tik ziap, zo aksik âsagem nangâbap. Oi Anutuñâ a ak-

sik holiziņ ekmap, zâkņâ a ziņgiri holiziņ âlip oi ko sâm âlip kwatziņgâbap.

Korinti a zen zâizâiņ urâwe.

⁶ Bukurâpnâ, zen Kembugât den mân walâbi. Ziņâ hân a nen mem zâi kwap, mem gei kwap mân otniņgabi. Zâizâiņ man upi. Nâ den san, zo Apolo sot nâ, niikņan kwap san. Zen nekât topnik ek nâņgâm kwâkâbigât san. Net Anutugât berân mâme ayâk. ⁷ Zâizâiņ upme, zengât sâbâ. Gâ a ņâiņâ a patâ upan sâm, sâm gigip? Nâņgânâņgâ den zemgigap, zo gikak muyagein mo ņâiņâ mem gigip? ⁸ ņâiņâ gigip oi ko wangât gikâ sâkkâ mem zâi pâmat? Zen zâizâiņ op ziiņangât itâ nâņgâme? “Umgât gom sambe neņgâren piksâm ziap. Nen mârum sikumniņoot urâwen.” Oi zen itâ sâme, “Nen Paulo buņâ a kutâ op ândien.” Zen topziņâ yatâ nâņgâme? Perâkņak, zen a kutâ op sâi ko diiniņgâne zengâren târokwap a kutâ upem. Zo yatâ âsagei sâi ko umâlep opam. Zen ziiņangât nâņgâne zâizâiņ opmap. Ka nâ ko zâizâiņ mân opman. ⁹ Aposolo neņgât itâ nâņgan. Aposolo a nen gigiņâ ândien. Anutuņâ sâi Aposolo a nen kâmbangât siņgi yatâ op ândien. A aksik patâ, sumbem a sot hân a zengât mâteziņan a ziiņ nâņgom kut ņâi ņâi otniņgâne niņgitme. ¹⁰ Nen Kristogât opņâ a kwakmak yatâ urâwen. Zen ko Kristogâren târokwap nâņgânâņgâziņ patâ yatâ urâwe? Nen lolotņâ. Zen ko kâtikņâ? Um kâtik a ziiņ zen sâm âlip kwatziņgâme? Nen ko sâm bâliņ kwatniņgâme.

¹¹ Nen too nalemgât mom ândiwennâ ândim gen. Hâmbâ alâkņâ mem ândimen. A ziiņ nâņgom moliniņgâme. Mirâ buņ ândiwennâ ândim gen. ¹² Betņâ sâknam nep tuumen. A zen sâm bâliņ kwatniņgâne nen den âlipņâ dâzâņgomen. Laņ otniņgânetâ nen hâuņâ mân otziņgâmen. ¹³ Sâm bâliņ kwatniņgânetâ nen

buku orotņangât den dâzâņgomen. Nen a doņbep zengâren gâbâ iisak alâ gwapgwap yatâ otniņgâne ândiwennâ ândim gen.

Paulo zâk siņgi âlibân Korinti a zengât ibâziņ oip.

¹⁴ Zen aņun upigât den zi mân kulemgum ziņgan. Nan bârarâpņâ girem den dâzâņgobam ekap zi kulemgum ziņgan. ¹⁵ Kristogât berân mâme a kâmut zengâren ândie. Ka siņgi âlibân ibâ doņbep buņâ. Nâ kâdom Yesu Kristogât den siņgi âlip dâzâņgom nâ kânok ibâziņ orâwan. ¹⁶ Zorat nâgât mâtâp zo lâņ ândibigât kindap pâroņ den dâzâņgua nâņgânek. ¹⁷ Zen nâgât mâtâp lâņ ândibigât Timoteo sâņgongua zengâren gaap. Timoteo zâk Kembu sot pâlâtâņ opņâ ninâ nannâ âlip yatâ op ândei umnâ zâkkâren kinmap. Zâk sâņgungua zengâren gam nâ Kristo sot pâlâtâņ op orot mâmenangât siņgi den, zorat sapsum ziņgi nâņgâbi. Yesugât kâmut kamân dâp ândie, zen nâgât mâtâp zo yatik lâņ ândibigât dâzâņgoman.

¹⁸ Korinti zengâren a nâmbutņandâ zâizâiņ op nâgât itâ sâme, “Paulo zâk mân gâbap.” ¹⁹ Nâ ko Kembuņâ nâņgâniņgi narâk mân kârep oi kek gâbat. Zengâren gamņâ a zâizâiņ op den sâme, zengât topziņ ikpat. Dinziņâ zorat mân sâm imbaņâziņangât topņâ ikpat. ²⁰ Anutugât um topņan ândiândiņ, zo denân mo denâk buņâ. Zo Kembugât imbaņâņan kâtigem ândiândiņ. ²¹ Oi mâsikâziņga zen sânek. Nâ kâmbam mem gâbatkât se? Mo buku opņâ lumbenâ op gâbatkât se?

Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.

5 Zengât siņgi den itâ sâne nâņgâman. Zengâren laņ mâman ņâi ândiap. Oi laņ mâman bâliņâ zo a um kâtik

zenġâren mân muyagemap. A nġainġa ibânġġât ambinġoot ândimap, zorat san. ²Zo yatâ muyagem ze zen dap op zorat mân nânġânġġâ op tok zâizâinġ op ândie? Zo mân orotġâ. Zen zorat umbâlâ opġâ anġa bâlinġa oip, zo osetziġan mân tâpapkât molinetâ ari dâp upap.

³Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapġâ yatâ, a bâlinġa oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. ⁴Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbarġġan kâtiginat. ⁵A zo um dâpġâ kubikkubik opġâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Sataġġât bikġan pâindâ um sâkġġġġât âkġġâle bâlinġa zorânġ tâmbetkubap.

Kut nġai nġai kâlakġâ zo birâm samġâ mem ândibi.

⁶Bâlinġa yatâ zo osetziġan ze mân nânġânġġâ op zâizâinġ utne nânġa mân dâp uap. Zuu usinġandâ nalemnâ gi-ari une kâlak op nanġâmap. Zo nânġe. ⁷Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zenġât kâlakziġâ betziġan meip, zorat kâlak buġ ândibi. Mârum Yuda a ziġ Pasowa kendon tâtnam râma nġai kuwe. Oi zo yatik nenġât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. ⁸Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâlinġa zorat kâlakġâ birâm kut nġai nġai salek sot târârakġâ zo mem ândinat.

⁹Nâ mârum ekap nġai itâ kulemgum ziġġâwan. Zen laġ mâman a ambân zen sot nalemnâ kânok niniġ sot tâtat mâme mân upi. ¹⁰Den parâwan, zo um kâtik zenġât mân sâwan. Um kâtik a zen laġ ândime. A zenġât kut nġai nġai âkġġâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziġġâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam nanġâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. ¹¹Nâ itâ zorat kulemgum ziġġâwan. Nġainġa Yesugât kâmurân ândim bâlinġ

mem ândiap, mo a nġaigât kut nġai nġai âkġġâle op laġ memap mo den bâlinġ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembuġât kâmurân a bâlinġa zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi nalemnâ ârândân mân nimbi. ¹²Yesugât kâmut âkġan ândie, zenġât den mân sâm kubikziġġâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zenġât tosaġât den sâm kubikziġġânetâ dâp upap. ¹³A âkġan ândie, zenġât tosaġât den hânġâ zo Anutuġâ sâbap. Zen ko bâlinġ mâme a zo zenġât osetziġan gâbâ diim âi âkġan pambi. Zâk osetziġan mân ândibap.

Den muyagei ziiġak mân sâm kwâkâwe.

6 Zenġâren gokġandâ nġainġa bukuġġġġât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtnġa zenġâren mân sâm um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nânġe? Zo âlipġâ orotġâ? ²Yesugât kâmut a nen nġaran a um kâtik zenġât den sâm kwâkânat. Zo nânġe? Oi zi Yesugât kâmurân gok zenġâren den mâik nġai muyagei ziiġak mindumindu op sâm mân kwâkâbi mo? ³Nġaran nen sumbem a zenġât den sâm kwâkânam mân kwaknat. Zo nânġe? ⁴Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâm kwâkânat. Zorat wangât kut nġai yenġġġât den muyagei a um kâtikziġ zenġâren mem âinetâ sâm kwâkâme. ⁵Zen den zo nânġâm anġun upigât dâzânġuan. Zen dap nânġe? Zenġâren a nânġânġġânġoot nġai mân ândiap? Zenġâren den nġai muyagei zâkkâren mem âine sâm kubikpap. ⁶Nânġânġġânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buġâ. Yesugât kâmurân gokġâ nġainġa buku nġai sot den muyagei a um kâtik zenġâren mem âine sâm kwâkâme.

⁷Zenġâren den âsagemap, zorânġ sinġi âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nġai,

zorat sa nângânek. A nâinjâ kulem bâlijâ otgigi denân mân pam tosanâ birânjângâna yen zimbap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmaban. Nâ zorat nânga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. ⁸Zen ziiŋak bâlijâ op bukurâpziŋangât kut nâi nâi betziŋan mime. Zo nâin goknâ buŋâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziŋ zen sot ârandân upme.

⁹⁻¹⁰Den zi nângâm biranċi. Bâlij mâme a ambân zen Anutugât um topŋan mân ândibi. Zen umziŋ mân kâitkunek. Laŋ mâman a sot kware suŋa mem ândiândiŋ. Ambân mem birâ sot bâlij upme, Kâmbu orot sot sikumgât âkŋâlîme, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâlij sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorân Anutugât um topŋan mân bagibi. ¹¹Oi zengâren gâbâ a nâmbutċâ ziŋ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuċâ umziŋ sanċorip. Kembuċâ um hâlâlu minziŋgip sot tosa buŋ minziŋgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniŋangât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziŋgip.

Bâlijangât girem den.

¹²A nâmbutċâ ziŋ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotċik ziap.” Ka nânjâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbut orotċâ zorânâ mân betniŋan memap. Kut nâi nâi, zo orotċik ziap, Ka zobâ nâinjâ kembu otnibâ sâi zâkkât kore mân upat. ¹³Nalem, zo tep kâmbogât siŋgi. Oi tep kâambo, zo nalemgât siŋgi. Bet Anutuċâ sâi nalem sot tep kâambo zo ârandân buŋ upabot. Sâkniŋ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiŋ mo ambân nâmbutċâ zen sot laŋ ândiândiŋangât siŋgi buŋâ. Zo Kembugât siŋgi. Kembu zâk sâkkât mariċâ op ândiap. ¹⁴Anutuċâ Kembu Yesu muŋan gâbâ mânggei zaarip. Zo yatik imbanċandâ mânginiŋgâbap.

¹⁵Nângâm biranċi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonċâ op ândien.

Kristo zâk kâukniŋ ândiap. Oi nen kiŋ bikċâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânge? Kristo sot pâlâtân op ândien, nenċaren gâbâ nâinjâ âi mâtâp ambân sot pâlâtân op ândei dâp upap? Buŋ kâtikċâ. ¹⁶Zen itâ nângâm biranċi. “A nâinjâ ambân laŋ mâman nâi sot pâlâtân oitâ zet sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zet zagâtċâ kânok op ândibabot.”

¹⁷Nen âlip nângen. Iċâi zâk Kembu sot pâlâtân oi um dâpziŋċâ kânok upabot. ¹⁸Zen laŋ mâman ambân zo kândâtzân-gobi. A nâinjâ bâlijâ nâmbutċâ upap, zorân sâkċâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikċâ sâkċâ tâmbetagobap. ¹⁹Zen zitâ nângâm? Tirik Kaapumċâ umziŋan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziŋ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zengât um sâkziŋan ândibapċât Anutuċâ sâŋ-gongoi geip. Zen sâkziŋangât mariċâ buŋâ. ²⁰Kembuċâ mârûm sângânziŋ mei zâkkât siŋgi urâwe, ândie. Zorat zen sâkziŋâ târâarak galem op ândine a nâmbutċâ ziŋâ ziŋgitċâ Anutu sâm âlip kwâkċangâbi.

Ap ambin zengât den.

7Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuċâ sa nângânek. Nâ itâ nângan. A nâinjâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap. ²Ka bâlijangât mâsimâsikâ gâi bâlij uegât anċâ ambân mem zâk sot pâlâtân op ândibap. ³Oi agât sâkċâ ambin mân anċân kârânjângâbap. Oi ambân zâk yatik sâkċâ apċâ mân anċân kârânjângâbap. ⁴Ambân zâk sâkċangât mariċâ zikċik mân ândiap. Zo apċangât siŋgi. Oi apċâ zo yatik sâkċangât mariċâ zikċik mân ândiap. Zo ambinċangât siŋgi. ⁵Zorat ap ambin zen sâkziŋ mân anċân kârâyanċâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât mâsimâsikâyân

loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi. ⁶A ambân miangâbigât op san, zo sâmbâtigemñâ mân san. ⁷Anutuñâ imbanñâ nigî ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuñâ imbanñâ ñâi zikñjik zikñjik niñgâmap. Nen dâbâk buñâ, ñâi itâ, ñâi yatâ. Zorat a ambân âlip miangâbigât san.

⁸A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. ⁹Ka zen umziñan âkñjalezizandâ diizizñgi bâliñan bagim tâmbetagobegât op miangâm ândibi.

¹⁰Ap ambin zengât den sa nângânek. Den zi nâgât buñâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân ñâiñâ apñâ mân birâbap. ¹¹Oi ambinñandâ apñâ mârumbirip oi ko a buñâ, yen ândibap mo dum apñoot miangâm ândibabot. Oi yatik a ñâiñâ ambinñâ mân birâbap.

¹²Nâmbutñâ zengât den zi sa nângânek. Kembugât den buñâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a ñâi âmbinñâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâñ zâk sot ândibat sâi mân birâbap.

¹³Mo Yesugât kâmurân gokñâ ambân ñâi zâkkât apñâ um kâtik ândibap, oi a zorâñ zâk sot ândibat sâi mân birâbap.

¹⁴A um kâtik zo ambinñâ Kembugât siñgi, zâkkât mâsop zorâñ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apñâ Kembugât siñgi, zâkkât mâsop zorâñ zâkkâren arip. Oi yatigâk murarâpziñ Kembugât siñgi op ândibi. Zo buñ sâi um kâtik ândibe. ¹⁵Um kâtik a mo ambân ñâiñâ birâbam sâi mân añgân kârâñangâbi. Zorat pâke mân ziap. Anutuñâ lumbeñan ândibigât diizizñgi.

¹⁶Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buñâ? Zo nângat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buñâ? Zo nângat?

¹⁷Zen zikñjik zikñjik kinkin zoren mo zoren kine Kembuñâ ândiândi muyagezizñgi sot nep sâmbâtizñgi, zo yatik siñgi

âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzângoman. ¹⁸Zengâren ñâi zâk kwabâ kwâkñangâne ândei Kembuñâ diiñangip, zâk mân birâbap. Oi a ñâi zâk kwabâ mân kwâkñangâne ândei Kembuñâ diiñangip, zâk kwabâ kwâkñangâbigât mân sâbap. ¹⁹Kwabâ kwatizñgawe mo kwabâ mân kwatizñgawe, zorat nângâne bon mân upap. Anutuñâ den luluñ, zorâñ bonñâ uap. ²⁰Ñâi zâk kinkinñâ zoren mo zoren kiri Kembuñâ diigip, kinkinñanâk zo kinbap. ²¹Gâ kore mâman a ândina Kembuñâ diigigipkât nângâm kwâkâ mân upan. Olanjinâ sâne mân kwâkâban. ²²Ñâi zâk kore a op ândei Kembuñâ bâliñangât tâgân gâbâ olanñangi Kembugât a bonñâ op ândibap. Ñâi zâk a bonñâ ândei Kembuñâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. ²³Kembu zâk sâñgânziñ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a ñâiñâ kembu otzizñgâbâ sâi mân nângâbi. ²⁴Bukurâpnâ, ñâi zâk kinñâ siñgi âlip nângip, tengâ zorenâk narâk ziren kinñâ Anutu sot pâlatâñ upap.

A ambân sigan, zengât den.

²⁵A ambân sigan, zengât den sa nângânek. Zi Kembugât den buñâ. Kembuñâ tânnogi siñgi âlip mem ândimanñâ ninâ nângânângâyân den zi dâzângua nângânek. ²⁶Narâk zi mâte uap, zoren sâknam patâ muyagibapkât a ñâi zâk ambân buñ ândibat sâmbâtizñgi upap. ²⁷Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâmbâtizñgi oi ko ambângât mân sâban. ²⁸Gâ ambân mimbâ sâmbâtizñgi mân bâliñ upap. Oi ambân sigan ñâiñâ a ñâi mei mân bâliñ upap. Ka miangâbi, zen sâkkât nep tuum sâknam nângâbi. Nâ zorat nângâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

²⁹Bukurâpnâ den zi sa nângânek. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap. Zorat a ambirâpziñoot ândimeñâ ândinetâ ambirâpziñ buñ yatâ upap. ³⁰Oi umbâlâ

op isem ândimeŋâ ândine umbâlâ buŋâ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimeŋâ ândine sâtâre buŋ yatâ upap. Oi kut ŋâi ŋâi kwâlâmeŋâ ândine sikum buŋ yatâ upap. ³¹ Oi kut ŋâi ŋâi aŋgâgwanŋâ up-meŋâ ândinetâ yen ândime yatâ upap. Hângât kulem zi ek nâŋgâme, zo buŋ upap. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap, zorat den zo san.

³² Zen hânân ândim kut ŋâi yenŋaŋgât mân nâŋgâm kwâkâm ândibigât san. A, ambân buŋandâ Kembugât denâk nâŋgâm ândimap. Kembuŋâ zâkkât nâŋgi âlip upapkât nâŋgâmap. ³³ Ka a ambinŋootŋâ ko sâkkât kut ŋâi ŋâi zorat nâŋgâmap. Oi ambinŋandâ zâkkât nâŋgi âlip upapkât nâŋgâmap. ³⁴ A yatâ zo sâkkat kut ŋâi ŋâi sot Kembugât nepkât nâŋgâm um zagât opmap. Ambân sigân zen Kembugât nepkârâk nâŋgâme. Oi um sâkziŋâ Kembugât siŋgi upapkât nâŋgâme. Oi ambân a sotŋâ sâkkât kut ŋâi ŋâi zorat nâŋgâm ândibap. Apŋandâ zâkkât nâŋgi âlip upapkât nâŋgâbap. Ambân zo yatâ zorâŋ sâkkât kut ŋâi ŋâi sot Kembugât nepkât nâŋgâm um zagât opmap. ³⁵ Zen âlipŋâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzâŋguan. Mâtâp pâke kwatziŋgâm mân san. Um nâŋgânâŋgâziŋ zo Kembugâren pane zei ândibigât otnigi yatâ san.

³⁶ Oi a ŋâi zâk bâratŋâ a mimiŋaŋgât dâp oi aŋgân kârâbâ sâm upap. Oi bet nâŋgi mân dâp oi ayân pâmâ sâm pâi mân bâliŋ upap. ³⁷ Ŋâi zâk umŋandâ itâ nâŋgâbap, “Bâratnâ yen ândibap.” Yatâ sâm um zagât mân upap. Yatâ sâm kâtigei dâp upap. ³⁸ Zorat itâ sa nâŋgânek. Ŋâi zâk bâratŋâ ayân pâi âlip upap. Ka a ŋâi zâk sâi bâratŋâ yen ândei âlip ŋâi upap.

Malâ zengât den.

³⁹ Ambân ŋâi zâk apŋâ ândei mân birâm ândibap. Apŋâ moi ko a ŋâi

mimbâ sâm âlip mimbap. A zo Kembugât a ândiap oi ko âlip miangâbabot. ⁴⁰ Ka ambân zorâŋ apnâ buŋ yen ândibat sâm yen ândibap. Zorat nâŋga âlip upap. Zo yatâ nâŋgan. Oi den zo ninâ umgârâk buŋâ. Anutugât Kaapumŋâ nâŋgânâŋgânâ zo nigi san.

Lopioŋât siŋgi nalem, zorat den.

8 Lopioŋât siŋgi sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nâŋgâme, “Nen aksik top nâŋgânâŋgâniŋoot ândien.” Ka nâ itâ sa nâŋgânek. Top nâŋgânâŋgâ zorâŋ zâizâiŋ muyagemap. Oi zen mân zâizâiŋ upigât otnigap. Buku op ândiândiŋ zo ko berân miangâm âlip ândibi. ² Ŋâi zâk buku orot mân op ândimŋâ Anutugât topŋâ nâŋgâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nâŋgâm kwâtâtiap. Nâŋgânâŋgâ bonŋâ mân zemŋaŋgap. ³ Ŋâi zâk umŋandâ Anutu gâsubap, zâk Anutuŋâ buku okŋaŋgâbap.”

⁴ Lopioŋât siŋgi sii nalem, zorat itâ nâŋgâmen, “Lopio zâk bonŋâ buŋâ. Zâk wâgân mân ândiap. ⁵ Anutu zâk kânokŋâ bonŋâ ândiap.” Nen yatâ nâŋgâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbemân lopio sot kembu donbep ziap.” ⁶ Nen ko itâ nâŋgen, “Anutu lbâniŋ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut ŋâi ŋâi muyagem nâŋgip. Oi nen zâkkât siŋgi ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutuŋâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut ŋâi ŋâi aksik muyageniŋgip. Oi zâkŋâ galem otniŋgi ândien.”

⁷ Kembugât kâmurân a nâmbutŋâ zen topŋâ yatâ zo mân nâŋgâm ândie. Zen mârumŋan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen siŋgi âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nâŋgâne bon oi um kâtik, ziŋ nalem lopioŋât siŋgi sâne zo nemŋâ umziŋ sumunkomap. ⁸ Nâ den sa nâŋgânek. Anutu zâk nalemgât opŋâ nâŋgi mân zâizâiŋ uap. Nen sii nalem

birindâ nenġât mân nânġi geibap. Mo nalem neindâ mân nânġâniġi zâibap. Buġâ. Nalem, zo yenġâ. ⁹Zenġâren ġâbâ nâmbutġâ ziġâ nalemgât topġâ nânġâm nalem nem tatne bukurâpziġ siġi âlip bituktâ zemziġap, zen ziġgitġâ bâliġ upegât galem oranġâm ândibi. A lolot yatâ zo lopiogât siġi nalem nemġâ umziġ sumunkomap. ¹⁰Ġâ lopiio zâk bon buġ sâm lopiio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ nâi lotġâ, um oset a ga gekġâ niapkât nimbâ sâm zo yatik nemġâ umġâ sumunkumbap. ¹¹Bukugâ siġi âlip bituktâ zemġânġap, zâk Kristo ġilâmġandâ sâġġân meip. Zâk ġâġât kâtikkânġât lorebapkât girem uan. ¹²Zen lopiogât siġi nalem nemġâ bukurâpziġ um oset ândime, zen umziġ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. ¹³Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nânġâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

Paulo zâk nepnânġât den sâip.

9 Korinti a zen nâġât dap nânġe? Nâ Aposolo buġâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otniġi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniġâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziiġak topnâ nânġâm biranġbi. Nepnânġât bonġâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen siġi nânġâ a ambân urâwe, zo. ²Kamân nâin gok nâmbutġâ zen nâġât Aposolo mân sâme motġâi. Zen ko topnâ âlip nânġe. Nâ perâkġjak zenġât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepnânġât bonġâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

³A ninâ topnânġât sâme, zen den itâ mâburem ziġan. ⁴Zenġâren ġâbâ nâmbutġâ zen nen nepniġânġât sâġġân zenġâren ġâbâ too nalem mân minatkât

sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutġâ zen mâtâbân âim gane too nalem ziġġâme. ⁵Aposolo nâmbutġâ sot Petero sot Kembugât murâpġâ, zen ambirâpziġoot kamân toren toren âim gane nalem mot ziġġâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutġâ nen yatâ mân utnatkât sâwe. ⁶Nâ sot Banaba, net betġâ nep tuum ândim kât muyagem sâkkât kut nâi nâi sâġġân mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkât se. ⁷Den nâi mâsikâziġga sânek. Kâwali a nâiġâ zikġâ nalem sot kut nâi nâi muyagemap? A nâiġâ nep kârâm kâmiri bonġâ muyagei mân mem nimbap? Mo nâiġâ noniġ makau nepġâ tuumġâ zenġât nam mân mâsan nimbap?

⁸Den zi a den san? Buġâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap. ⁹Mosenġâ Kembugâren ġâbâ den mem itâ kulemgoi ziap,

“Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

¹⁰Oi dap nânġe? Den zo Anutuġâ wâu zenġârâk nânġâm sâip? Mo nenġât nânġâm sâip? Den zo a nenġât op sâip. Nâi zâk nepġâ kârâm kâmitmap, zâk bonġâ oi nimbatkât nânġâm nep zo tuumap. Oi yatigâk nâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonġâ muyagei nimbatkât nânġâm tuubap. Anutu zâk yatâ nânġi ziap.

¹¹Nen zenġâren umġât nep tuumġâ zenġâren ġâbâ sâkkât kut nâi nâi minatkât nânġâne yâmbâremap? ¹²A nâmbutġâ ziġ zenġâren ġâbâ nalem sikum minetâ nen zenġâren nep topkwap tuuwenġâ mân minatkât se?

Nâ itâ sa nânġânek. Nen Kristoġât siġi âlip laġ kâri pâke pambemġât zenġâren ġâbâ nalem sikum mimiġâ sâsâġ, zo birâm betġâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

**Paulo zâk nep tuum Korinti
zeŋgâren gâbâ sâŋgânjâ
mân meip, zorat sâtâre oip.**

¹³ Kembugât siŋgi nalem uujâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât siŋgi nalem kut nâi nâi pâpanjâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutjâ mem nem ândime. ¹⁴ Kemu zâk siŋgi âlip sâsâŋ a, nen yatik siŋgi âlip sâindâ betniŋan mimbigât sâip.

¹⁵ Nâ ko mâtâp zo mân lâŋman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik ot-nibigât ekap zi mân kulemgum ziŋgan. Nâ zeŋgâren gâbâ kât mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nâŋgâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mum-bat. A nâiŋâ kât nigî ko nâ dap yatâ zâizâiŋ op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zeŋgâren mân mimbat. ¹⁶ Nâ siŋgi âlip den dâzâŋgom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâiŋ den sâbat? Nep zo Anutuŋâ kwâknan pâip. Den siŋgi âlip zo mân dâzâŋgobat oi ko, yei, Kemuŋâ dap otnibap? ¹⁷ Nep zo ninâ umgât tuuwan sâi ko sâŋgân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâiŋ mân upat. ¹⁸ Zâizâiŋ opman, zorat topjâ itâ. Nâ siŋgi âlip mem ândiman, zo a dâzâŋgom ândim zeŋgâren gâbâ sâŋgân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi siŋgi âlip sâman, zo sâŋgânjâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

Paulo zâk a top top zeŋgât kore a oip.

¹⁹ Nâ a aksik zeŋgât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanjâ laŋ kore otziŋgâm ândian. A doŋbep ziŋ siŋgi âlip nâŋgâm Kembugât siŋgi upigât yatâ op ândian. ²⁰ Yuda a zen sot ândim Yuda zeŋgât orot mâmegât teŋgâyân ândiwan. Zo Yuda a ziŋ Kembugât siŋgi upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimjâ gurumin dengât kore a yatâ

orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a bujandâ a kore upme, zen Kembugât siŋgi upigât orâwan. ²¹ Um kâtik a, Kembugât den mân nâŋgâme, zen sot ândim ziŋ ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât siŋgi upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâteŋan gurumin den mân nâŋgâm ândim buj. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. ²² A siŋgi âlip bituktâ zemziŋgap, zen sot ândim orot mâmeziŋ yatâ op ândiwan. Zen Anutugât siŋgi âlip nâŋgâm Kembugât siŋgi upigât yatâ orâwan. A top topjâ zeŋgâren ândim zeŋgât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutjâ ziŋ Anutugât siŋgi upigât yatâ op ândiwan. ²³ Zo yen bujâ. Siŋgi âlip laŋ kârâm âibap-kât yatâ opman. Oi siŋgi âlip bonjâ zo nâgâren sot zeŋgâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

**Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân
takâm neule muyaginat.**

²⁴ Zen itâ nâŋgâme mo? Dâp orotŋangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiŋ, zo ko a kânokŋak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi. ²⁵ Katep zen imbanâziŋangât dâp op kendon ândime. Zen neule yenjâ, zinziŋ kâtik buj, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinziŋ kâtik, zorat yatâ utnat. ²⁶ Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekjâ târârâgâk âiman. Nâ kâlâunâ yenŋan mân lum pâman. ²⁷ A siŋgi âlipjâ dâzâŋgom ândia Anutuŋâ nâgât nâŋgi mân dâp oi kâbakŋeniŋi ginjâ opamgât sâknaŋgât âkŋâle zo mem gei kwap kubikŋâ sâknaŋgât a kutâ op ândiman.

**Isirae a zeŋgâren kut nâi nâi
muyageip, zorâŋ giremniŋ uap.**

10 Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâp-niŋâ kut nâi nâi urâwe, zorat sa nâŋgâne. Zen aksik Mose sot

unumunum ombejan âim saru nirem nâmbut âiwe. ²Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombejan âim saru nirewe. Too zorâŋ too saŋgonz-iŋgip yatâ oip. ³Oi Anutuŋâ nalem muyagem ziŋgi zen aksik niwe. ⁴Oi too Anutuŋâ muyagem ziŋgip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutŋâ Kristo. Kristo zâk hân kabâŋan too ziŋgip, zorat dâp galem otziŋgâm ândeip. ⁵Ka zeŋgâren gâbâ doŋbep patâ Anutuŋâ ziŋgiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikŋan kâbakŋeziŋgi mom naŋgâwe. ⁶Zeŋgâren kut ŋâi ŋâi muyageip, zorâŋ giremniŋ uap. Zen bâliŋ urâwe, zo nen yatik upemgât. ⁷Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutŋâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Mosegât a gakârâpŋâ, zen Kembugât nelâmzâŋgoi lopio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “A zen ge tap sii nalem nemŋâ zaat kep kom kirâwe.”

⁸Oi Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutŋâ zen laŋ op ândiwe. Nen a ambân laŋ ândiândiŋ zo yatâ mân utnat. Zen bâliŋ urâwegât sirâm kânogân 23 tausen yatâ zo ziŋ muwe. ⁹Nen ko Kembugât mâteŋan bâliŋâ mân utnat. Zâizâiŋ mân utnat. Zeŋgâren gâbâ nâmbutŋandâ zâizâiŋ utne Anutuŋâ sâi mulumŋâ ziŋgi muwe. ¹⁰Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zeŋgâren gâbâ nâmbutŋandâ âkon den sâm Kembu sâmbâliŋ kwâkŋaŋgâne tâmbet tâmbet mar-iŋandâ tâmbetzâŋgoip.

¹¹Zeŋgâren kut ŋâi ŋâi âsageip, zorâŋ giremniŋâ uap. Hângât narâkŋâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, nenŋât den zi sâmb giremniŋ kulemuwe. ¹²Zorat Korinti a zeŋgât girem den ŋâi dâzâŋgua nâŋgânek. Ŋâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi zâizâiŋ op itâ sâmap, “Nâ a kâtikŋâ.” Yatâ sâbap zo ko lorebap-kât galem oraŋgâm ândibap. ¹³Zeŋgâren

mâsimâsikâ âsagem gâip, zo a doŋbepziŋgât dâp muyagemap. Oi Anutuŋâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlâŋ koi imbaŋâziŋgât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ gâbap dâp mâtâp ŋâi tirâpziŋgoi âlip kâtigem kinbi.

Kembugât nalem nem Satangât nalem niniŋ, zo mân taap.

¹⁴Zorat opŋâ bukurâpnâ, zen lopio sot lopiogât siŋgi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. ¹⁵Zen nâŋgânâŋgâziŋjoot ândime, zorat den zi sa ziŋjak nâŋgâm iknek. ¹⁶Waiŋ hâkobân zeip, zorat sâiwap sâmpŋâ nemŋâ Kristo gilâmŋaŋgât op târotâro upmen. Nalem namuŋ nemŋâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nâŋgâm biranŋbi. ¹⁷Nalem kânok zo nemŋâ a doŋbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtâŋ op kâmut kânok upmen.

¹⁸Zen Isirae a ziŋ upme, zo nâŋgânek. Kembugât tirik namin Kembugât siŋgi nalem uuŋâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutugât siŋgi nalem pâpanŋan nep tuum zobâ nalem nâmbutŋâ mem nem ândime. ¹⁹Den san, zorat topŋâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniŋâ, zorat nâŋgâne bon upapkât san mo? Mo lopio zikŋaŋgât nâŋgâne bon upapkât san? ²⁰Yatâ buŋâ. Den san, zorat topŋâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutugât siŋgi buŋâ. Zo Satan sot wâke, zeŋgât siŋgi uap. Oi nâ Korinti a zeŋgât itâ san. Zen Satan sot wâke zen sot târotâro mân upi. ²¹Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zeŋgât hâkobân gâbâ too niniŋâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemŋâ wâke zeŋgât nalem niniŋâ, zo mân taap. ²²Kembu zâk kuk otniŋgâbapkât yatâ utnat? Mo dap nâŋge? Nenŋât imbaŋandâ zâk wâlap? Yatâ buŋâ.

Ŋâi zâk zikŋangât nâŋgi zari ândeï mân dâp upap.

²³ A ziŋ itâ sâme, “Kut ŋâi ŋâi, zo orotŋjik ziap.” Ka nâ itâ sa nâŋgânek. Kut ŋâi ŋâi nâmbutŋâ oindâ zorâŋâ mân betniŋan mimbap. ²⁴ Ŋâi zâk zikŋangât mân nâŋgâm bukuŋangât nâŋgâbap zo ko âlip upap.

²⁵ Aŋgâgwangâ minduminduyân zuu bâu sâŋgân minâ sâm âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât siŋgi sâm mân mâsikâziŋgâbi. ²⁶ Wangât, Kembuniŋâ zâk hân sot kut ŋâi ŋâi piksâm ziap, zorat mariŋâ ândiap, zorat.

²⁷ A um kâtik ŋâiŋâ buku otziŋgâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem ziŋgi zorat topŋâ mân mâsikâm nimbi. ²⁸ Ka nem tatnetâ bukuziŋâ ŋâiŋâ ga dâzâŋgobap, “Bâu zi lopiogât siŋgi sâsâŋan gokŋâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâm muyagem ziŋgâbap, a zâkkât op nâŋgâm birâbi. ²⁹ Zo nine umziŋ sumun opapkât buŋâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuziŋâ niegât nimbâ sâm nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zeŋgâren gâbâ ŋâiŋâ itâ sâbap? “Ninâ umnâ nâŋgâm kwâka mân zeï upâ sa bukunâ ŋâiŋâ pâke pâmbap? ³⁰ Nâ Anutugâren sâiwap sâm nia wangât bukunâ ŋâiŋâ nâŋgâm bâliŋ kwatnibap?”

³¹ Nâ zorat itâ sa nâŋgânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziŋ ziŋgitŋâ Anutu sâm âlip kwâkŋangâbigât nâŋgâmŋjik upi. ³² Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zeggât mâteziŋan tosaziŋ buŋ ândine âlip upap. ³³ Nâ yatigâk a top topŋâ zen niknetâ dâp upapkât nâŋgâm ândiman. Nâ ninangât nâŋgâm buŋâ. A doŋbep, zeŋgât nâŋgâm opman. Zen Kembugât siŋgi âlip nâŋgâm âlip upigât nep tuuman.

11 Nâ Kristogât mâtâp lâŋman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nâŋgâm wârâtkum ândibi.

A ambân topniŋâ.

² Zen kut ŋâi ŋâi orâwan sot den dâzâŋgowan, zorat nâŋgâm lum upme. Zorat nâŋga âlip opmap. ³ Oi zi den ŋâi sa nâŋgânek. Kristo zâk agât kâukŋâ. Aŋâ ambângât kâukŋâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâukŋâ. ⁴ Minduminduyân a ŋâi zâk kâuk pâkeŋâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Yatâ oi kembu patâŋâ aŋun upap. ⁵ Minduminduyân ambân ŋâi zâk kâuk pâke buŋ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Zâk yatik oi apŋâ aŋun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân laŋ ândiândiŋ kâukziŋ sâmot mimiŋâ, zen yatâ aŋun upap. ⁶ Ambân ŋâi kâuk pâke mân pam ândeï kâukŋâ mânâŋgât nâŋgâne aŋun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ okŋangâbigât aŋun opŋâ kâuk pâke pam ândibap. ⁷ Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsakŋâ mariŋâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

⁸ A, zâk ambângâren gâbâ mân muyageip. Ambânŋâ agâren gâbâ muyageip. ⁹ A, zâk ambângât opŋâ mân muyageip. Buŋâ. Ambân, zâk agât opŋâ muyageip. ¹⁰ Ambân, zâk agât ombenjan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândeï sumbem a ziŋ iknetâ bâliŋ opapkât sâsâŋ.

A sot ambân, nen ârândâŋ Kembugât mâteŋan kinat.

¹¹ A, zâk zikŋjik Kembugât mâteŋan mân kinbap. Ambân, zâk zikŋjik Kembugât mâteŋan mân kinbap. ¹² A ambân ârândâŋ kinbabot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zeŋgâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut ŋâi ŋâi zo Anutugâren gâbik gawen.

¹³ Zen ziŋjak nâŋgâm iknek. Minduminduyân ambân ŋâi kâuk pâke buŋ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap

mo buŋâ? ¹⁴ Oi a ŋâi zâk kâuk sâmotŋâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buŋâ? Zorat topŋâ mârûm siŋgi âlip mân mem ândiwe, zen zoren nâŋgâm ândiwe. ¹⁵ Oi ambân ŋâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuŋâ kâuk sâmot ilimbam ziŋgâmap, zo kâuk pâkeziŋ. Kâuk sâmot ilimbamŋâ zo zâkkât neuleŋâ. ¹⁶ Ŋâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nâŋgâbap. Zo birâbirâŋ, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutŋâ nen mân upmen.

Korinti a zen nalem nem gulipmalip urâwe.

¹⁷ Zen mindumŋâ kut ŋâi ziŋ upme, zorat nâŋga mân dâp oi girem dâzâŋguan. Zen âlip mân opŋâ bâliŋ op ândime. ¹⁸ Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap. Zen ziiŋak kâmutŋâ kâmutŋâ sâm kâsâpagome. Yatâ sâm dâtnone nâŋga perâkŋjak yatâ uap. ¹⁹ Oi kâsâp zo yen buŋâ. Zengâren gâbâ nâmbutjandâ den siŋgi âlip mem kâtigie, zengât topziŋ muyagibapkât âsagiap. ²⁰ Ka zen nalem ninam mindumŋâ Kembangât nalem kâtik nem gulipmalip upme. ²¹ Nalem mem gamŋâ ziiŋâ kâsâpkum zikŋjik zikŋjik nime. Ŋâi zâk tepŋangât opmap. Ŋâi zâk âkon buŋ nemap. Ŋâi zâk too waiŋ doŋbep nemŋâ um gulip opmap. ²² Wangât yatâ upme? Ziiŋ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen nalem too ninâ sâm mirâziŋan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zengât nâŋgâne gigiŋ oi a kanpitâ sot nalem buŋ ândime, zen aŋun kwatziŋgâme? Zorat wan den dâzâŋgobâ? Nâ sâm âlip kwatziŋgâbat? Buŋâ. Nâ zirat mân sâm âlip kwatziŋgâbat.

Kembangât nalem niniŋ, zorat den.

²³ Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo ziŋgâwan. Zo itâ. Kambu Yesu zâk Yudaŋâ tirâpzâŋgoi gâsuwe, zo mân

âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpŋâ sot tap nalem meip. ²⁴ Nalem ŋâi memŋâ sâiwap sâm namuŋ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zengât siŋgi san. Nâgât nâŋgâm nalem zi itâ nem ândibi.” ²⁵ Nalem ninetâ Yesuŋâ waiŋ too hâkop memŋâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakŋangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakŋâ âsageziŋgâbap. Nimbi dâp nâgât nâŋgâm yatik nem ândibi.” ²⁶ Zen nalem sot too zo nimbi dâp Kambu moip, zorat siŋgi sâm muyagem ândine âburibap.

²⁷ Zorat ŋâi zâk mân orotŋâ opŋâ Kembangât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. ²⁸ Zorat nalem sot too zo ninâ sâm umziŋangât topŋâ ek nâŋgâmŋâ Anutugâren sâm muyagemŋâ nimbi. ²⁹ Ŋâi zâk Kembangât sunum egi yenŋâ oi nimbap, zâk hâuŋâ mimbap. ³⁰ Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutŋâ lolot sot nâmbutŋâ sisi mâsek sot nâmbutŋâ mârûm muwe. ³¹ Niŋak um topniŋ ek nâŋgâm kubigindâ sâi ko Kembangât hâuŋâ mân niŋgâbap. ³² Ka gulip okŋangindâ Kembangât hâuŋâ niŋgâm kubikniŋgâmap. Um kâtik, zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikniŋgâmap.

³³ Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ aksik gam naŋgânetâ ko topwkap nimbi. ³⁴ Ŋâi zâk tepŋangât okŋangi zikŋâ mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembangât nalem kâtik nem gulipkune hâuŋâ muyageziŋgâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutŋâ zo ninak gam dâzâŋgobat.

Kaapumŋâ neŋgâren nep tuomap.

12 Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumŋâ imbanŋa niŋgâmap. Zorat kwakpegât dâzâŋgua nâŋgânek. ² Zen mârûmŋan um kâtik ândine a ziŋ diiziŋgâne lopio diŋ buŋ, zâkkâren pâlatâŋ op ândiwe. Zen lopiogât kembuniŋâ sâm kiŋ topŋan ândim

gulipmalip op ândiwe. ³Zorat torenjâ njaî itâ sâm dâzângua nângânek. Ijâi zâk Anutugât Kaapumjâ mam okņangî dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâm bâliņ kwatgigan.” Oi njaî zâk Tirik Kaapumjâ mam mân okņangî dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kembu patâ.”

⁴Anutugât umâlepņangât op sâi Kaapumjâ imbanjâ niņgi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok. ⁵Kore orotjâ top top ziap, zo doņbep. Nep mariņâ, zo Kembu kânok. ⁶Siņgi âlipkât mâtâp topņâ topņâ ziap. Imbanjâ mariņâ Anutu kânok. Zâk imbanjâ muyagem niņgâmap. ⁷Kembugât kâmurân nen ârândâņ âlip ândinatkât Kaapum zâk a kânok kânok imbanjâ muyagem niņgâmap. Ijâi zâk Kaapumjâ mam okņangî kut njaî njaî âsagemap, zorat topņangât den nângâm sâmap. ⁸Ijâi zâk Kaapumjâ mam okņangî den nângânângâ zo sâmap. Nep zagât, zo mariņâ Kaapum kânok. ⁹Ijâi zâk Kaapumjâk mam okņangî nângâm pâlâtâņ patâ op ândimap. Ijâi zâk Kaapumjâk mam okņangî a sisi mâsek kubikziņgâmap. ¹⁰Oi njaî zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanjâ pindâmap. Ijâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanjâ pindâmap. Ijâi zâk Kaapumjâ imbanjâ pindi den sot kut njaî njaî zorat topņâ nângâm kubik sapsuamap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembugât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Satâņ, zeņgâren gok. Zo bâliņâ.” Ijâi zâk siņgi âlip den gându uņakņan sâbapkât imbanjâ pindâmap. A njaî den gându uņak zo nângâm a dinniņan melâņbapkât imbanjâ pindâmap. ¹¹Nep top top zo Kaapumjâk tuumap. Kaapum zâk zikņak nângâm nep zo mo zo a mariņâ dâp kâsâpkum niņgâmap.

Sâkniņ ko kânok, kore mâman doņbep.

¹²A nen sâkniņandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo doņbep. Oi zen doņbepņâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi Kristogât kâmut nen zo yatik. ¹³Kaapum kânokņak tooyân mâpotniņgi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân njaî gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumjâ umniņan piksâm zimbapkât miwen.

¹⁴Oi sâkkât kore, zo kânok bujâ. Zo doņbep. ¹⁵Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet bujâ. Nâ sâkkât torenjâ mân uan.” Den yatâ sâmņâ dap op sâk birâm zikņik ândibap. ¹⁶Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen bujâ. Nâ sâkkât torenjâ mân uan.” Yatâ sâmņâ dap op sâk birâm zikņik ândibap. ¹⁷Sâgân sinniņâ zei sâi ko sâkņâ kindap kârubap. Mo sâgân kindabâk zine sâi sângân kârubap. ¹⁸Anutu zâkņâ yatâ nâņgi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm ziņgip. ¹⁹Sâkkât kore mâman zen nepziņ kânok oi sâi sâk zâk bâliņ opņâ buj opap. ²⁰Zi ko kore mâman doņbep, ka sâk ko kânok.

²¹Senjâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ gâ bujik âlip ândibat.” Mo kâukņâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet bujâ âlip ândibat.” ²²Yatâ mân ziap. Sâkninangât torerâpņâ lolotjâ zen buj utne sâi âlip mân ândibem. ²³Oi sâkniņangât torerâpņâ gigiņâ ziņâ galem otziņgâmen. Oi sâkniņangât torerâpņâ mân igikņâ zo ekap zâņgoindâ âlipņâ yatâ ândime. ²⁴Sâkniņ torerâpņâ muyap zime, zo yatâ neule mân pam ândimen. Oi Anutuņâ sâk muyagem torerâp nâmbutņâ gigiņâ zen nep patâ sâm ziņgip. ²⁵Zo sâkniņangât torerâp kâsa mân op kore oraņgâm ândibigât yatâ oip. ²⁶Zorat torenjâ njaîņâ sâknam nâņgi nâmbutņâ,

zen ârândâŋ nânġâbi. Mo nġâiŋâ sâtâre oi nâmbutŋâ zen yatik sâtâre op nanġâbi.

Nep a topŋâ topŋâ ândie.

²⁷ Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tuume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonŋâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziŋ ândiap. Oi zikŋjik zikŋjik sâkŋanġât kore mâman ue. ²⁸ Oi Anutu zâk kâmut gakârâpŋâ, nenġâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnânġoip. Ombeŋan Anutugâren gâbâ den mem sâsâŋ a. Ombeŋan den siŋgi âlip kwâkâm ziŋġâziŋġâŋ a. A sisi mâsek kubikziŋġâziŋġâŋ, berân mâme a sot a sâtŋâ, oi a den gându mârâtŋan sâsâŋ. Zo yatâ nâmbariŋ. ²⁹ Nen Aposoloyâk nâmbariŋ? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm ziŋġâziŋġâŋ a nâmbariŋ? Nen aksik sen mârât tuutuunġânġât imbaŋâ niŋġip? Zo yatâ buŋâ. ³⁰ Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikŋanġât imbaŋâ niŋġip? Mo den gându uŋakŋan sânatkât imbaŋâ niŋġip sot den zo nânġâm melânġnatkât imbaŋâ niŋġip? Yatâ buŋâ. ³¹ Zorat itâ sa nânġânek. Zen Kaapumġât imbaŋan Yesugât kâmut mem kâtikŋan kwatz- iŋġânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nânġâ mâtâp âlipŋâ nġâi, zorat dâzânġua nânġânek.

Umnġandâ mân gâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.

13 Nâ Kaapum imbaŋan a gânduyân mo sumbem a zengât gânduyân Kembangât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzânġobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitŋjik opap. ² Nâ Propete op ândim kut nġâi nġâi âsagemap, zorat topŋâ nânġâbam sot siŋgi âlipkât topŋâ nânġâm kwâtâtebam oi bakŋâ sa âbânġubapkât zorat nânġâm pâlâtâŋ imbaŋâ zemniġi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzânġobap, zo ko nâ a yenŋâ opam. ³ Oi kut nġâi nġâi zemni-

gap, zo a kanpitâ ziŋġâm nanġâm sâknâ bira kârâpkât siŋgi opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuziŋġâbap zo ko nâ a yenŋâ op nanġâbat. Kut nġâi nġâi zo ua sâi zorânġâ âlipŋan mân kwatnibap.

Buku opŋâ mâtâp âlipŋâ lâŋnat.

⁴ Nġâi zâk umŋandâ bukurâpŋâ gâsuziŋġâmapŋâ lumbenġâ ândibap. Bukurâpŋâ, zen kuk mân otziŋġâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâiŋ mân upap. ⁵ Kut nġâi mân orotŋâ zo mân upap. A zo zikŋâ kutŋâ mân mem zaatpap. Um kâlak buŋâ. A zengât tosa mân mem ândibap. ⁶ Bâliŋandâ laŋ kâri umbâlâ upap. Oi den bonŋandâ laŋ kâri zorat umâlep upap. ⁷ A umŋandâ bukurâpŋâ gâsâzânġomap, zâkŋâ bukurâp zengât nânġi zâizâiŋ opmap. Oi bukurâpŋâ ziŋ kulem bâliŋâ okŋanġâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut nġâi nġâi bâliŋâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutuŋâ gâtâm tânnânġobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

Buku orotŋâ, zorânġ mân buŋ upap.

⁸ Umŋâ buku orotŋâ, zo mân buŋ upap. Ka Kembangât den sâsâŋ, zo buŋ upap. Oi den gându nġân nġân sâsâŋ, zo buŋ upap. Den topŋâ nânġânġânġâŋ, zo buŋ upap. ⁹ Zo itâgât. Hânân zi ândien, zorat op ko torenŋik nânġâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torenŋik opmap. ¹⁰ Gâtâm hânġât narâkŋâ âkâbabân bonŋâ muyagei orot mâmenġi kwakŋâ, zo buŋ op nanġâbap. ¹¹ Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nânġâm ândiwan. Bet ko lâmbatŋâ a opŋâ katep nânġânġânġâŋ, zo birâwan. ¹² Narâk ziren kut nġâi nġâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap, zo yatâ. Gâtâm ko bonŋâ ek nânġânat. Narâk ziren torenŋik nânġan. Gâtâm bonŋâ ek nânġâbat. Anutuŋâ nek nânġâmap, zo yatâ ek nânġâbat.

¹³Zinziņ kâtik zimbi, zo nâņgâm pâlâtâņ, um bâbâlaņ op mambât ândiândiņ sot umņâ gâsâyagom buku orotņâ, zen karâmbut. Buku orotņâ, zo patâziņâ uap.

**Anutugât den sâm muyamuyagiņ,
zorâņâ nep patâ.**

14 Zen umziņandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumņâ nep top top niņgâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsâņ nep, zorat nâņgâne zâizâiņ upap. ²Iĵâi zâk den gându uņakņan sâmap, zo a mân dâzâņgom Anutu dukumap. Zâk Kaapumņâ mam okņangi den gându uņakņan sâi a zen kwakme. ³Ka ģâiņâ a denân Kembugât den sâm muyagemapņâ a kâtigibigât betziņan mimbap. Zen um bâbâlaņ upigât dâzâņgomap. ⁴Iĵâi zâk den gându uņakņan sâmapņâ zik umņâ Kembu sot pâlâtâņ op kâtigibapkât sâmap. Ka ģâi zâk a kâmut zengât mâteziņan Kembugât den muyap sâm muyagemapņâ kâmut ziņ siņgi âlibân kâtigibigât sâmap. ⁵Zen aksik patâ den gându uņakņan sâne nâņga âlip upap. Ka Anutugât den a denân muyap sâm muyagine nâņga âlip ģâi upap. A ģâi zâk Kembugât den muyabâk sâm muyagemap, zâk den gându uņakņan sâmap, zo walâbap. A ģâi minduminduyân den gându uņakņan sâmnâ melâņ a denân dâzâņgoi âlip upap. Zâk yatâ opņâ Kembugât den muyap dâzâņgomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembugât den nâņgâm âlip upigât otnigi yatâ san. ⁶Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unakņan den sâm dâzâņgom dap op betziņan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den ģâi mân mem ga muyap dâzâņgobat, zo dap op betziņan mimbap? Nâ nâņgânâņgâ den mo sâm kwâkâziņgâziņgâņ den mo Kembugât

den ģâi mân mem ga dâzâņgobat, zo dap op betziņan mimbap?

Kembugât den ekapņoot mân sâbi.

⁷Kut ģâi yenņâ kâmam sot uluwet zo kune diņâ muyap mân sâi dap op nâņgâbi. ⁸Mo lâmun waatne kwamitņâ muyap mân sâi dap opņâ kâmbamgât kut ģâi kubikņâ âi pâiziņgâbi? ⁹Oi zen yatik gându uņakņan den ekapkum sâne a nâmbutņâ dap op nâņgâbi? Dinziņâ zo yenņan âibap. ¹⁰Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziņak dinziņâ zo nâņgâme. ¹¹A ģâiņâ den gându ģâi sâi nâņga kwakmak upap. Den zorat mariņandâ nâgât nâņgi kamân ģâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nâņga zâk kamân ģâin gokņâ upap. ¹²Oi zengâren topņâ yatik ziap. Kaapumgât imbaņâ zengâren muyagibapkât nâņgâm sâme. Zo âlipņâ. Ka nâ itâ sa nâņgânek. Zen Kaapumgâren gâbâ imbaņâ mem Yesugât kâmut mem kâtikņan kwatzingâbigât otziņgi ândibi.

¹³Zorat den gându uņakņan den sâbapkât imbaņâ zemņâņgap, zâk den zorat topņâ nâņgâm mâburibapkât imbaņâ zorat Kembugâren ninâu sâi beknan mimbap. ¹⁴Nâ den gându uņakņan ninâu sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nâņgânâņgânâ zo mân nâņgâm kubiksa yen zimbap. ¹⁵Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nâņgânâņgânandâ nâņgâm lâunandâ ninâu sâm sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nâņgânâņgânandâ nâņgâm simbitkum kep mimbat. ¹⁶Gâ um dâpkandâ den gându uņakņanâk Kembugâren sâiwap sâna a kândâtņan gokņâ diņgâ mân nâņgâmņâ dap op perâkņak sâbap? ¹⁷Gâ sâtâre den bonņâ zo sâban. Oi a zorâņ kwagi dap dap yatâ oi zorâņâ tângubap? ¹⁸Zen den gându uņakņan sâne nâ walâziņgâm sâman.

Zorat Anutu sâiwap sâam dukuman.
¹⁹Ka nâ itâ sa nânġânek. Den ġându uŋakŋan sâsânġâgât nânġa bon oi sâi minduminduyân den ġându uŋakŋan den kârep patâ sâbâ sâam sâbam. Nâ zorat nânġa ġiap. Ka Kembuġâren den memŋâ minduminduyân muyap sâam muyagiġi, zorat nânġa zariap.

Kembuġât den âragunam katep tobat mân upi.

²⁰Bukurâpnâ, den nânġâm kubikku-bikŋanġât nânġânânġâziŋandâ katep yatâ mân upi. Nânġânânġâziŋandâ lâmbatlâmbatŋâ zengât dâp upap. Bâliŋâ nânġâbi, zo ko umziŋandâ katep mâik yatâ upap. ²¹Mârumŋan Yuda a ziŋ um kâtik ândine Kembuġâ den ŋâi itâ sâip. Zen zo Kembuġât gurumin den ekabân kulemgune ziap,

“Kembu zâk itâ sap, ‘Nâ hân ŋâin gokŋâ sânġonzânġua kâmut zi zengâren gam den ġându ŋâin ŋâin nâġât den dâzânġone laŋ mân nânġâbi.’”

²²Oi zorat torenŋâ sâbâ. Ġându uŋakŋan den sâsânġ, zo top lâkulâku ŋâi uap. Oi zo Yesuġât kâmut zengât siŋġi mân uap. Zo um kâtik zengât siŋġi. Oi Anutuġâren ġâbâ den mem muyapŋâ sâam muyamuyagiġi, zo top lâkulâku ŋâi uap. Zo a um kâtik zengât siŋġi buŋâ. Zo Yesuġât kâmut zengât siŋġi.

²³Yesuġât kâmut zen aksik mindum aksik ġându uŋakŋan den sâne sâi a yenŋâ, a um kâtik zâk ziŋġitŋâ sâbe, “Um gulip otziŋap.” ²⁴⁻²⁵Um kâtik ziŋ ziŋġitŋâ sâi zorat nânġâne Kembuġât top lâkulâku ŋâi mân opap. Yesuġât kâmut mindumŋâ Anutuġât den muyap sâam muyagem tatne a yenŋâ, um kâtik ŋâi zengâren gam den sâbi, zo nânġâbap zo ko aksik umŋanġât topŋâ sâam muyagine den zo umŋan ġiari umŋâ melânġap. Oi umŋan kut ŋâi ŋâi tik zemap, zo muyagei umŋâ melânġi hânân ġei pindiŋsâm zem Anutu mâpâsem itâ

sâbap, “Anutu zâk perâkŋak zen sot ândiap.”

Bet bâsaŋ mân mindubi.

²⁶Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâam um bet bâsaŋ mân ġabi. Ŋâi zâk sâtâre kep ŋâi mem ġâbap. Ŋâi zâk kwâkâm ziŋġâziŋġân den mem ġâbap. Ŋâi zâk Anutuġât den uŋakŋâ. Ŋâi zâk den ġându uŋakŋan sâbâ sâam sâbap. Ŋâi zâk den ġându uŋakŋâ zorat top sâsânġ sâbâ sâam sâbap. Zo Kembuġât den laŋ kârâbapkat upi. ²⁷Den ġându uŋakŋan den sânâ sâam doŋbepŋâ buŋâ, zagât mo karâmbutŋâ sâbi. Doŋbepŋâ mân walâm sâbi. Oi zikŋik zikŋik sâne a kânokŋâ mâburem topŋâ sâbap. ²⁸Ka mâbumâbure a ŋâi mân tâi ko minduminduyân den ġându uŋakŋan mân sâbi. Ŋâi zâk sâbâ sâam zâk zikŋik Anutuġâren sâbap. ²⁹Anutuġât den muyap sâsânġ, zo a zagâtŋâ mo karâmbutŋâ sâbi. Oi nâmbutŋâ zen den zo nânġâm sâlâpkum sâbi. ³⁰Ŋâi zâk tâi Kaapumŋâ umŋan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap. ³¹Anutuġât den sâam muyamuyagiġi zo utnâ sâam upi. A ŋâiŋon sâam nânġâm ge tâi a ŋâiġoot sâam dâzânġobap. Sâam mânânġât dâzânġobi, zorânġ âlip upap. Oi sâne a nâmbutŋâ ziŋ nânġâm umziŋ bâbâlaŋ upap. ³²Anutuġât den sâsânġ a zen Kaapumġât den sânam otziŋġi sâbi. Mân sânam otziŋġi birâbi. ³³Anutu zâk gulipmalipkat Anutuŋâ buŋâ. Zâk lumbenġan orotŋanġât Anutu. Anutu kânok, diŋâ kânok. A kânokŋak pâtârânġak sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriŋsâm tapi.

³⁴Yesuġât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriŋsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opŋâ ġiġiŋâ ândibigât nenġât orotŋâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembuġât gurumin denân ziap. ³⁵Ambân zen den ŋâi mâsikâm nânġânam mirâziŋan âi arâpziŋ mâsikâziŋġâbi. Ambân ŋâiŋâ

minduminduyân den sâi ajuņņoot upap. ³⁶Korinti a zen zâizâiņ upme, zengât sa nâņgânek. Zen dap nâņge? Anutugât dennâ zengâren topkwap muyageip, mo zen ziņņik nâņgâwe?

³⁷Zengâren gâbâ ņâiņâ zikņangât nâņgi Propete mo a Kaapumņoot upap zo ko den kulemgum ziņgan, zo Kembugât sâtikât kulemguan, yatâ nâņgâbap. ³⁸ņâi zâk den zi nâņgi bon mân upap, zo zâkkât nâņgindâ Anutugât den sâsâņ a mân upap. ³⁹Zorat bukurâpnâ itâ sa nâņgânek. Zen Anutugât den muyap sapsusuņ, zorat kâtigibi. Den gându uņakņan sâsâņ, zorat pâke mân kwapi. ⁴⁰Minduminduziņan gulipmalip mân op, orotņigâk utnetâ a nâmbutņâ ziņ ziņgitnetâ dâp upap.

Yesu zâk mumuņan gâbâ zaatņâ arâpņâ zengâren muyageziņgip.

15 ¹⁻²Bukurâpnâ, siņgi âlip den dâzâņgua nâņgâwe. Oi zo mem ândime. Siņgi âlip kwâkâm ziņgâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikziņgâbap. Mo dap nâņge? Siņgi âlip dâņ mân mem ândinetâ umziņan bonņâ mân âsageziņgâbap?

³Zen siņgi âlip nâņgâm ândibigât dâzâņgua nâņgânek. Siņgi âlip nâņgâwan, zo dâzâņgowan. Zorat kâukņâ itâ sâm dâzâņgowan. Kembu Yesu, zâk den siņgi Kembugât ekabân ziap, zorat dâp opņâ baliņangât suup mem moip. ⁴Oi Kembugât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zei sirâm karâmbuņan Anutuņâ mâņgei zaarip. ⁵Zaatņâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpņâ nâmbutņâ zengâren muyageip. ⁶Oi Yesugât kâmut teņgâņâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ doņbepņâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutņâ muwe. ⁷Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageziņgi igâwe.

⁸Paulo nâ zengât teņgâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katep mân kubikangâm âsageip yatâ nâ laņ nâgâren muyagei egâwan. Aposolo ziņâ kot ninetâ mân dâp uap. ⁹Nâ Aposolo nâmbutņâ zengât ombeziņan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zâņgom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. ¹⁰Nâ Aposolo orâwan, zo Anutuņâ um lâklâk ot-nim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâkņak tânnogi zorâņâ nâgâren bon buņ mân oip. Buņâ. Aposolo nâmbutņâ zen nep tuune walâziņgâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutuņâ tânnogip, zorâņâ mem kâtikņan kwatnigi siņgi âlipkât nep tuum kâtigeman. ¹¹Nâ orâwan sot ziņ urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat siņgi sâm den siņgi âlip sâm muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

Yesu zâk mumuņan gâbâ zaaripkât zaatnat.

¹²Yesu mumuņan gâbâ zaarip. Den yatâ sâm dâzâņgoindâ wangât zengâren gâbâ nâmbutņandâ mumuņan gâbâ zatzaat, zo mân ziap sâme? ¹³Mumuņan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmņâ Yesu mumuņan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. ¹⁴Oi Kristo mumuņan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmen, zo bon buņ opap. Oi nâņgâm pâlâtâņziņ zo yatik bon buņ opap. ¹⁵Oi zorik buņâ. Nen Anutugât itâ sâwen, “Zâkņâ Kristo mumuņan gâbâ mâņgei zaarip.” Oi mumuņan gâbâ zatzaat mân zei sâi ko Anutuņâ Kristo mân mâņgei zaarip opap. Zorat den sâwen, zo Anutugât den târârak mân sâm sarâ sâbem. ¹⁶A mumuņan gâbâ zaatzaatņâ mân zei sâi ko Kristo mumuņan gâbâ mân zaarip opap. ¹⁷Kristo mân zaari sâi nâņgâm pâlâtâņziņ yenņâ opap. Oi toszaiņ tok zemziņgâbap. ¹⁸Oi Kristo nâņgâm pâlâtâņ kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. ¹⁹Nen hânân

narâk ziren Kristo nângâm pâlâtân kwâkņangâmen, zorat bonņâ mârûm miwen sot sumbemân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

**Mumuņan gâbâ zaatzaat,
zo teŋgâyâk zaatnat.**

²⁰ Kristo, zâk perâkņak mumuņan gâbâ zaarip. Zâk a mumuņâ kândom otziŋgâm zaat ândiap. ²¹ Zo itâgât. A ŋâiņâ mumuņâ topkwapņingip. Zo yatik a ŋâiņâ mumuņan gâbâ zaatzaat, zo topkwapņingip. ²² Nen aksik Adamgât kiurâp opņâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniņ ziapkât zaat nanġânat. ²³ Oi teŋgâņâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kândom Kristo mumuņan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât siņgi a nen zaatnat.

²⁴ Âkââkâņ narâkņan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiņ sot imbaņâziņoot aksik mem gei kwatziŋgâm kembu nepņâ zo Anutugât bikņan pâi narâkņâ âkâbap. ²⁵ Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpņâ kiņ gobetņan kâbakņezingâm nanġâm nepņâ tuum nanġâbap. ²⁶ Kâsarâņâ boiņâ tâmbetkubap, zo mumuņâ. Mumuņâ zo buņ upap. ²⁷ Anutuņâ a sot kut ŋâi ŋâi aksik Kristogât gigiņâ zâmbarip. Zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Anutuņâ a sot kut ŋâi ŋâi aksik mem ge kiņangât gobetņan kwatziņgi mân walâbe yatâ.”

Den zo nânġindâ Anutuņâ nânġi Kristogât ombenjan gigiņâ upapkât mân sâip. ²⁸ Nanņâ zâk a sot kut ŋâi ŋâi nen mem gei kwatningâmņâ Anutu Ibâņangât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikņak a sot kut ŋâi ŋâi neņġât kembu patâniņ op ândibap.

**Mumuņan gâbâ zaatzaat
mân ze i sâi ko bâliņ upem.**

²⁹ Korinti a zengâren a nâmbutņandâ a mumuņâ zengât op too saņgonme.

Zo mumuņan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi dap dabân yatâ upe? ³⁰ Oi nen ko wangât sâknam kwâkņan ândiwennâ ândim gen? ³¹ Bukurâpnâ, Zen Kembuniņâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuņandâ mâte otnigi ândian. ³² Den sumbuņâ sa nânġâneġ. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuņan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi ko wan bonņâ membam? Den zo sumbuņâ san. Mumuņan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nânġânâņġâ op itârân sii nalem om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nânġâneġ. Zen yatâ mân nânġâbi.

³³ Zen umziņ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a ŋâi a laņ ândiândiņâ zengâren pâlâtân upap zo ko orot mâme âlipņâ zo gulipkubap. ³⁴ Zen umziņ kubikņâ ândiândi bâliņâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ Anutu kândâtkume. Zo nânġâm aņun upigât dâzâņġuan.

Zaatzaat top top zaatnat.

³⁵ Nâmbutņandâ itâ sâbi? “A mumuņâ zen dap op zaatpi? Sâkziņ tobat dap op muyagibi?” ³⁶ Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut ŋâi kendâme, zo yen mân zaatmap. Keetņâ zo pane kâmņâ âlip taki keetņâ zo alâgem buņ opmap. ³⁷ Zen keetņâ kendâme, zo ŋâi. Bonņâ ko ŋâi. Keetņik kendâme. Segon mo kut ŋâi kendâne kâmņâ sot bonņâ bet takâmap. ³⁸ Oi Anutu zâk nânġâm kwâtâtemņâ sâm pindip, bonņâ yatik takâmap. Keet dâpņan bonņâ tobat ŋâi ŋâi âsagemap. ³⁹ Zo yatik sâkkât topņâ kânok mân ziap. A neņġât sunum, zo ŋâi. Bâu zuu zengât sunum, zo ŋâi. Saru zuu zengât sunum, zo ŋâi. ⁴⁰ Oi sumbem a, zen sâkziņ tobat ŋâi. Hân a, nen sâkniņ tobat ŋâi. Sumbem a zengât neule, zo ŋâi. A neņġât neule, zo ŋâi. ⁴¹ Mirâsiņ, zâk âsakņâ tobatņâ ŋâi. Kâin, zâk âsakņâ tobatņâ ŋâi. Sâņġelak, zen âsakziņâ tobatņâ ŋâi. Oi

sângelak âsakziņ tobatņâ kânok buņâ. Tobatziņ ñâi ñâi zem ariap.

⁴² Mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat topņâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buņ upapkât siņgi. Zaatpap, zorâņ mân buņ upap. ⁴³ Hân sâk hangume, zo bon buņâ. Zo yenņâ. Zaatpap, zo bonņâ sot âsakņâ neuleņoot. Hân sâk hangume, zo lolotņâ. Zaatpap, zo imbaņâņoot. ⁴⁴ Hanguguņandâ hân sâk sot. Zaatzaatņandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

A saņgiņâ Adam sot a uņakņâ Kristo.

⁴⁵ Kembuġât ekabân den ñâi itâ kulemgune ziap,

“A kândom muyageip, Adam, zâk um dâpņoot op zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaapum sot ândiândi mariņâ op ândiap.”

⁴⁶ Sumbemân gâbâ gok, zâk kândom hânân ge mân ândiap. Hânân gokņâ zorâņâ kândom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip.

⁴⁷ A kândom muyageip, zâk Anutuņâ hânņâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokņâ.

⁴⁸ Anutuņâ hân memņâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpņâ nen yatik hânân gokņâ muyageniņġâniņġâņ. Sumbemân gokņâ a ândiap, yatik sumbemġât siņgi op ândinat. ⁴⁹ Nen hânân gokņâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokņâ, zâkkât tobat minat.

Yesuņâ taki sumbem sâk minat.

⁵⁰ Bukurâpnâ, den ñâi zitâ sa nâņġânek. Hân sâk zirâņâ Anutu um topņan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâalâġiņ zo ziņziņ kâtikņâ mân zimbap.

⁵¹ Nâņġânek. Den ñâi tik zeip, zo sapsam ziņġâbâ. Nen mân mom naņġindâ Kembu Yesuņâ taki tobatniņ ñâi op hâukwâtnat. ⁵² Lâmun diņ sâi kegâk, sinniņâ kwilitikpamen yatâ, tobat ñâi

utnat. Lâmun diņ sâi mumuņandâ zaatņâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziņ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatņâ hâukwap tobat ñâi utnat. ⁵³ Sâkņâ lolot, zinzij kâtik buņ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuņanġât siņgiņâ ândiândi kâtik gwagori geibap. ⁵⁴ Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembuņâ mumuņanġât imbaņâ koi geip. ⁵⁵ ‘O mumu, ġâ imbaņâġâ ikâ? Mumu, ġâ nâņġobanġât imbaņâġâ ikâ taap?’”

⁵⁶ Mumuņandâ nâņġobapkât bâliņandâ imbaņâ pindâmap. Oi Kembuġât gurumin denņâ bâliņâ imbaņâ pindi gwâlanteņsâmap. ⁵⁷ Ka mumuņandâ mân kembu otningâm ândibapkât Anutu sâtâre okņanġânat. Anutuņâ Yesu Kristo sâņġongoi gem tânnâņġoi ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâkņanġânat.

⁵⁸ Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbâņ Kembuġât nep tuum kâtigibi. Itâ nâņġâm tuubi, “Kembuġât opņâ nep tuugindâ bon buņ mân upap.”

Yerusalem zeņġât siņgi kât mindubigât sâip.

16 Kembuġât siņgi a zeņġât kât mindunam Galata hânân a kâmutņâ kâmutņâ dâzâņġowan. Zo yatik upi. ² Kendon dâp kât tatziņġap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zeņġâren ga kâtkât diņâ mân sâm kârubi. ³ Nâ zeņġâren ga a nâņġâziņġâne âlip oi zo ekap ziņġâm sâņġonzâņġua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. ⁴ Mo nâņġa âlip oi ninoot ârândâņ âinat.

Paulo zâk Korinti zeņġâren âibam narâkņâ ziņġip.

⁵ Nâ Makedonia hânân âi walâm zeņġâren ġâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. ⁶ Korinti zeņġâren gam tâtat mâme upat

motņāi. Zen sot āndia map narākņā ākābap. Oi ziņā mātāpkāt betnan mine zoren mo zoren āibat. ⁷Nā narāk ziren yen ga ziņgit zāmban āibatkā māt ot-nigap. Zorat Kembuņā nāņgi ālip oi zeņgāren gam māik ņāi tāpatkā san. ⁸Nā narāk ziren Epeso kamānān āndia Pentekos kendon ākābap. ⁹Ziren Kembuņā mātāp patā mem pāi nep patā muyagei ziap. Oi siņgi ālipkā a kāsa doņbep āndie.

¹⁰⁻¹¹Timoteo zāk zeņgāren gāi buku okņangāne keņgāt māt op āndibap. Nā Kembuņā nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zākkāt nāņgāne māt gibap. Mulun galemgum sāņgongune um lumbe op nāgāren gābap. Nā zāk sot buku nāmbuņā zen ārāndāņ gābigāt mambāt āndian.

¹²Bukuniņā Apolo, zāk bukurāp nāmbuņā, zen sot zeņgāren gābāpkāt dukum sāņgongua māt bābālaņ oip. Narāk ziren buņā, narāk ņāin mātāp muyagemņā zeņgāren gābap.

Kembuņā den sāsāņ a hurat kwatziņgābi.

¹³Zen galem oraņgām siņgi ālip mem kātigibi. Keņgātziņ buņā kātigem āndibi.

¹⁴Kut ņāi ņāi upme, zo umziņandā gāsāyagom upi.

¹⁵Oi bukurāpnā, den ņāi sa nāņgānek. Zen Setepano sot kāmūt gākārāņā,

zeņgāt nāņgāme. Zen Grik hānān kāndom Kembuņā siņgi urāwe. Oi zen Kembuņā siņgi a kore otziņgām āndime. ¹⁶A zo sot a nāmbuņā ziņ yatik nep tuume, zen ziņgit hurat kwatziņgābi.

¹⁷Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nāgāren gane umnā ālip oip. Korinti zen kārebān āndine zen gebākziņā nāgāren gam umālep kwatniwe. ¹⁸Nā sot Korinti a zen ārāndāņ umālep kwatziņgāwe. Zorat zen a yatā zo zeņgāt nāņgāne ālip upap.

¹⁹Asia hānān Yesu gāt kāmūtņā kāmūtņā zen Korinti a zeņgāt nāņgām āndie. Akwila sot ambiniņā Pirišila sot zekāt mirin mindume, zen Kembuņā opņā sām sātāre otziņgāme. ²⁰Bukurāpņā nāmbuņā, zen yatik sātāre otziņgāme. Zen buku muyageyāņgām luyāņgām upi

²¹Paulo, nā den zi sa bukunā ņāiņā lāunan gābā mem ekabān kulemgum āndim gāi zi nā ninak bitnandā simbuņā mem den murukņā zi kulemguan.

²²Ņāi zāk Kembuņā ākonziņgi simgāt siņgi upap.

Kembuniņā Yesu gā gāban. ²³Kembu Yesu gāren gābā tānzāņgozāņgoņ zorāņ zeņgāren zimbap. ²⁴Nā Yesu Kristogāt op umnandā gāsāzāņgomap.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap zagâtñâ Pauloñâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâtâre den.

1 Anutugât sâtâkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuzinj Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembugât singi a ândie, zengât ekap zi kulemgum zinget.

² Anutu Ibâniñâ sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziñgoñ sot um lumbe zengâren zimzap.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâñâ Anutu sâam âlip kwâkñangânât. Zâk tânzângoziñgoñ sot um diim giginâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukñan kwatniñgâmap.

⁴ Anutuñâ sândukñan kwatniñgâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukñan kwatziñgânatkât opmap.

⁵ Kristo sot pâlâtâñ oindâ Kristo sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâkñan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtâñ oindâ Anutuñâ mem sândukñan kwatniñgâmap. ⁶ Nengâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk sot kubikkubik muyagibapkât nengâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângozi sâknam nengâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniñ sânduksâbap. ⁷ Nen zengât nângâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nângâbi.”

Kembuñâ Paulo sot bukurâpñâ mumuñan gâbâ mâkâziñgip.

⁸ Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nângâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nângânek. Zoren kut ñâi ñâi yâmbâtñâ kwâkniñan zari ândiândiniñâ buñ upap nângâwen.

⁹ Nen mumuñangât singi uen sâam

nângâwen. Oi yen mân muyageip. Niiñ imbañâniñangât nângindâ yen oi Anutuñâ a mumuñan gâbâ mângizingâmap, zâk kânok nângâm pâlâtâñ kwâkñangânatkât zo yatâ muyageniñgip. ¹⁰ Oi zâk mumuñan gâbâ mâkâniñgipñâ yatik mâkâniñgâbap. Zâkkât itâ nângâmen, “Sâknam muyageniñgi mâkâniñgâbap.” ¹¹ Korinti a zen ko ninâuñâ betniñan minetâ Anutuñâ mâkâniñgi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

Paulo zâk um târârak ândeip.

¹² Nen niñangât nângindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yennâ, zengât nângânângâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnângozi âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zingen. Oi den kulemguen, zorâñ yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

Pauloñâ sarâ mân sâmâip.

¹⁵ Kândom nen buku op ândinat sâam nângâm nâ zengâren gam umâlep kwatziñgâbatkât sâwan. ¹⁶ Oi ga zingitñâ Makedonia hânân âibatkât sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatziñga zingâ sângonnone Yudaia hânân âibatkât nângâwan.

¹⁷ Korinti a zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâ-

bat sâmnâ birâm mân gâwan? Nâ yatâ buņâ. Nâ mem birâbirâ mân opman. ¹⁸Ibâniņ Anutu, zâknâ sâi kâtikkâtigiņ ândiapkât den sâindâ dap op bon buņ upap? ¹⁹Anutugât nanņâ Yesu Kristo, zâkkât den siņgi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niņâ dâzângowen. Zo bonņâ sot nâmbutņâ yenniâ mân oip. Buņâ. Yesugât den bonņigâk. Yesuņâ den sâi kâtigemap. ²⁰Anutuņâ den sâm kâtigeip, zorat bonņâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâknâk sâm Anutu sâm âlip kwâkņangâmen. ²¹Anutuņâ sâi nen sot zen ârândâņ Yesu sot pâlâtâņ op kâtigimen. Anutu zâk zikņak gâsum sâlâpnâņgoip. ²²Oi zâkņak târotâroņangât undip Kaapumņâ umniņan pâip. Oi Kaapumņâ umniņan ândim Kembuņâ tânnâņgobapkât den umniņan sâm muyagemap.

²³Zengâren gâbat sâmnâ mân gâwan, zorat sa nâņgânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep zingâm umbâlâ kwatziņgâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuņâ nâņgi perâkņak san. ²⁴Niņâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân miangâm nep tuumen. Zen nâņgâm pâlâtâņân kâtigem kinze, zo nâņgan.

Pauloņâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.

2 Umnandâ itâ nâņgâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtņâ mân gâbat.” ²Nâ itâ nâņgâwan, “Nâņâ den sa umbâlâ utne waniņ ziņ umâlep kwatnibi?” ³Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziņgâwan. Umnandâ itâ nâņgâwan, “Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap.” ⁴Ka umnâ bâliņ oi isemņâ ekap zo kulemgum zingâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziņgâbatkât buņâ. Umnâ zengâren kinmap, zorat topņâ tirâpâņgobatkât orâwan.

A nâiņâ bâliņ oip, zorat den.

⁵A nâi bâliņ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutņâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziņan zarip. ⁶A doņbepņâ a zo kubikņangâwe, zorat nâņga âkap. ⁷A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosaņâ birâm um diim gibapkât den dukubi. ⁸Buku okņangâbigât san. ⁹Nâ mâsikâm topziņ ikpatkât ekap kulemgum zingâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum zingâwan. ¹⁰Itâ sa nâņgânek. A nâi zâk nâgâren bâliņ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosaņâ birâbat? Zâk tosaņâ buņâ. Ka zen a nâigât tosa birâne nâņgoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâteņan tosa zo biran. ¹¹Sataņņâ kâitnâņgom tâmbetnâņgobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmeņâ, zorat mân kwakmen. Âlip nâņgen.

Siņgi âlip, zo wârân âlipņâ yatâ.

¹²Nâ Taroa kamânân gam Kristogât siņgi âlip sâbatkât umnâ bâbâlaņ oip. Kembuņâ nep zo muyagem nigî, zo tubat sâm kubikangâwan. ¹³Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi uņgeunje orâwan. Yatâ op a zâmbamņâ Makedonia hânân âiwan.

¹⁴Opoņ, Kristo sot pâlâtâņ op kâtigem ândim Yesugât siņgi âlip, zo a dâzâņgom naņgindâ a doņbep nâņgâne zâkkât itomņandâ a hânņâ hânņâ zengâren laņ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembugâren okņangânat. ¹⁵Nen Kristogât itomņâ âlip yatâ upmen. Anutuņâ zo nâņgâmap. Oi a Kembugât siņgi ândie sot a simgât siņgi ândie, zen ârândâņ nâņgâbi. ¹⁶Simgât siņgi, zen siņgi âlip zo kândâtkom itom zo nâņgâne mu-muņangât kârokņâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândiņangât siņgi, zen itomņâ âlipņâ

zo nângâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât singi sâsâñâ, zo nep zâizâiñ sot nep yâmbâtñâ. Nen niij imbanjan nep zo tuugindâ yâmbâtñâ upap. Ka Kembugât Kaapumñâ betniñan mei nep zo tuugindâ bâbâlañ upap. ¹⁷Nen a nâmbutñâ ziñâ upme, yatâ mân upmen. A donjbeñâ zen angâgwanğâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târarak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâtenjan Kristogât den singi târarak sâmen.

Korinti a zen ekap Pauloñâ kulengoip, zo yatâ.

3 Zen nengât dap nânge. Zen nengât dum zagâtñâ itâ se? “Zâizâiñ op den se.” A nâmbutñâ upme, zo yatâ op zengâren gam topniñangât ekap tirâpzânğonatkât se? Mo zen topniñangât ekap kulemgune ñâi pindânatkât se? ²Yatâ mân utnat. Topniñangât ekap, zo zen. Niñâ Korinti zengâren nep tuugindâ bonñâ âsagei a zen ek nângâme. Nep zorat bonñâ topniñ muvagemap. Den Korinti a zengât umziñan kulemguwen, zo a aksik ziñ ek sâlâpkum nângâme. ³Nen umniñandâ saziñgâm zengâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topñâ muvap ziap. Ekap zo simbupñâ mân kulemguwen. Zo Anutu ândiândi mariñâ, zâkkât Kaapumñâ kulengoip. Kârân mân kulengoip. A umñan kulengoip.

⁴Kristogât op Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm zengât yatâ nângâmen. ⁵Singi âlip nep, zo zâizâiñ. Niñak nep itâ zo mân tuubem yatâ. Zorat niñak itâ mân sânat, “Niij imbanâyân tuugen.” Buñâ. Anutuñâ tânnâñgoi tuumen. ⁶Kembugât nep a ândimen, zo itâgât. Anutuñâ târotâro uñakñangât nep a mem kubikniñgip. Târotâro uñakñâ, zo sâñgiñâ simbupñâ kulengoip, zo yatâ

buñâ, Kaapumgât nep. Gurumin den Moseñâ mârumñan kulengoip, zorân nângomap. Ka Kaapumñâ ândiândi muvagem niñgâmap.

⁷Târotâro sâñgiñâ, zo kârân kulengoip. Zo âsakñoot muvagei Moseñâ meip. Zorat Mose si sâñgânñâ âsakñoot oi Isirae a, ziñâ dap op ek nanğâbe? Oi âsakñâ zo zinziñ kâtik buñâ. ⁸Târotâro uñakñangât âsakñâ zorân sâñgiñâ wâlap. Târotâro uñakñâ zorat mariñâ Tirik Kaapum. ⁹Târotâro sâñgiñandâ tosanij sapsuwap, zo âsakñâ giginâ. Ka târotâro uñakñâ, zorânñâ târarakñâ muvageniñgâmap. Oi zorat âsakñandâ walâm ba zariap. ¹⁰Târotâro sâñgiñangât âsakñâ zo âsagei uñakñangât âsakñandâ âsagem kwâtepkoi buñ uap. ¹¹Zinziñ kâtik buñ, zo mârum âsakñoot âsageip. Oi zinziñ kâtikñâ, zorat âsakñandâ walâmñâ patâ uap.

Um ekapniñ zo Kembuñâ olañmap.

¹²Târotâro uñakñangât âsakñâ zo zinziñ kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlañ op singi âlip kenğât buñ sâmen. ¹³Mose yatâ mân upmen. Moseñâ târotâro sâñgiñangât den zo Kembugâren gâbâ memñâ Sinai bâkñan gâbâ gem a ziñâ âsakñâ zinziñ kâtik buñâ, zo mân ikpigât si sâñgân kwâtepkoi. ¹⁴Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sâñgiñâ ekapñoot sâlâpkum topñâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziñan tok ziap. Kristo kânokñâ ekap zo olañbap. Kristoñâ ekap zo olañi nângânâñgâziñ pâroñsâi Kembugât den zorat topñâ âlip nângâbi. ¹⁵Perâkñak, Isirae a zen um kâtik op mârumñan gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziñan ekapñoot ziap. ¹⁶Kembugât ekabân Moseñâ oip, zorat den ñâi itâ ziap,

“Kembu mâte okņangâbâ sâm si sângânņâ kwâtepkoip, zo mem pam Kembu mâte okņangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A ñâi Kembangâren mâte oi Kembuņâ a zorat um nângânangâņâ mâtâp mimbap. ¹⁷ Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembangâ Kaapum a ñâigâren tâi dumun buņ ândibap. ¹⁸ Oi Kembangât siņgi a, nen aksik si sângânņiņ ekap buņ ziapkât Kembangât âsakņâ ek nângâmen. Kembangât holi tobat yatâ utnatkât kubikņiņgâm ândiap. Kubikņiņgâm âsakņâ ka âsakņâ niņgâm zâibap. Kembuņâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

Siņgi âlip zo ekapņâ buņ.

4 Kembu zâk tânnâņgom Kristo âsakņangât den siņgi âlip zo sânatkât sâm niņgip. Nep yatâ zo sâm niņgipkât umniņandâ mân lorimen. ² Kut ñâi ñâi aņunņoot, mân orotņâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buņâ. Nen Anutugât mâteņan den bonņâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutņâ ziņâ topniņâ ek nâņgâme. ³ Den siņgi sâmen, zo ekapņoot uap oi ko tâmbetagoogangât siņgi zengât umziņan ekapņoot opmap. ⁴ A nâņgâm pâlâtânziņ buņâ zen hân zirat a kutâ, Satañņâ umziņ dooņgoi dap yatâ Kristo âsakņangât den siņgi âlip zo nâņgâbe. Nen itâ nâņgâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. ⁵ Den dâzâņgomen, zo niij siņgi buņâ. Yesu Kristo zâk Kembuniņâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opņâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzâņgomen. ⁶ Mârumņan hân ñâtâtik zei Anutuņâ sâi âsakņandâ âsageip. Oi yatigâk umniņan âsakņâ pâip. Oi Kristogât si sângânņan Anutugât âsakņâ zei ikmen.

Paulo zâk mâsimâsikâyân mân loreip.

⁷ Imbaņâ zi niijan buņ, Anutugâren ziap. Zorat topņâ âsagibapkât umgât gom sambe âsakņâņoot zo âmaņ hânņâ tuutuuj nengâren pâip. ⁸ Oi nen sâknam top top kwâkņan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nâņgâm kwâkâ upmen. ⁹ Nen itâ nâņgâmen, “A zen nâņgom sâknam niņgâne Anutuņâ mân birâniņgap. A ziņ nâņgom mem ñâi ñâi otņiņgâne mân mumen.” ¹⁰ Yatâ opņâ sâkniņan Yesugât mumuņâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândiņ, zo yatik sâkniņan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. ¹¹ Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opņâ a ziņ gwâlâ nâņgom hannâņgonam sâme. Yesu ândiândiņangât imbaņâ zo sâkniņan muyagibapkât yatâ otņiņgâme. ¹² Oi itâ ziap. Korinti a zengâren Yesu ândiândiņangât imbaņandâ nep tuugi bonņâ âsagibapkât nen mumuņangât siņgi yatâ op ândim nep tuum ândimen.

Paulo zâk Kembu sot pâlâtân op nepkât âkon mân oip.

¹³ Nen siņgi âlipkât nep tuum sâknam nâņgâm sândândeņ kârâm tuum ândimen. Kembangât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

“Nâ Kembu nâņgâm pâlâtân kwâkņangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dap Kaapumņâ aleniņgi Kembu nâņgâm pâlâtân kwâkņangâm den sâmen. ¹⁴ Nen itâ nâņgâm kwâtâtimen. Kembuņâ Yesu mâņgeip, zâk zo yatik Yesu sot mâņginiņgâm Korinti a zen sot ârândâņ zikņâ kiņ topņan nâmbari ândinat. ¹⁵ Nen zo zengât sâm nep yatâ upmen. Kembangât den laņ kârâm ari a doņbepņâ nâņgâm Anutu sâtâre okņangâne zorâņâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât

kutsingijandâ patâ op sambâlem laj kârâbap.

Hânân sâknam, zorân giginâ.

¹⁶ Hânân sâknam kwâknan ândim umniņ mân lorimen. Buņâ. Nen itâ nâņgâmen. Nen hânân zi ândim imbaņâniņ diim gei sâkniņ loremap. Umniņ ko Kembuņâ sirâmņâ sirâmņâ tângui kâwal-ijoot kinmap. Kubigi uņakņâ opmap. ¹⁷ Hânân sâknamniņâ zo narâk kârep buņâ. Sâknam zo kubikniņgi bet hâuņâ âlipņâ, yâmbâtņâ sot zinzij kâtikņâ, âsakņoot, zo zemniņgâbap. ¹⁸ Kut ņâi ņâi muyap, zoren umniņâ mân pâmen. Kut ņâi ņâi tik ziap, zoren umniņâ pâindâ muyageniņgâbap. Kut ņâi ņâi ikmen, zen zinzij kâtik buņâ. Kut ņâi ņâi mân igikņâ, zorân zinzij kâtikņâ uap.

Silepniņ kândaņâ Kembuņâ mirâ kâtikņâ muyagem niņgâbap.

5 Nen itâ nâņgâmen. Nen hân sâkniņ mem ândimen, zi silep yatâ dâņduņsâi birânat. Oi Anutuņâ mirâ kâtikņâ sumbemân muyagem niņgâbap. Mirâ zo betņâ mân tuutuunâ. Zinzij kâtik ņâi zo muyagem kinzap. ² Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âkņâlê opņâ zorat nâņgânâņgâyâk ândien. ³ Um dâpniņangât sâk pâkeņâ buj opapkât nâņgâmen. Sumbemân sâk uņakņâ minatkât nâņgâm ândimen. ⁴ Hân sâkniņoot ândim nâņgâm kwâkâ upmen. Hân sâkniņ zi buj upapkât mân otniņgâmap. Buņâ. Sâk uņakņâ hâukwatnatkât otniņgâmap. Sâkniņ mumuņâ zi tâi ândiândigât sâk uņak hâukwâtntat sâmen. ⁵ Nen yatâ utnatkât Anutuņâ kubikniņgap. Zâk târotârogât undip Kaapumņâ niņgip.

Nen hânân kwande yatâ ândimen.

⁶ Nen zorat op nâņgâm ândimen. Oi itâ nâņgâmen. Nen hân sâkniņan zi ândim Kembu sot mân ândimen. ⁷ Narâk

ziren umņâ nâņgâm pâlâtâņ kwap ândimen. Bonņâ mân ek nâņgâmen. ⁸ Oi laj nâņgâm bâbâlaļ kwap ândimen. Hân sâkņâ hân kwande ândiândiņ, zo birâm Kembu sot ândiândiņ, zo rat âkņâlîmen. ⁹ Hân kwande ândiândiņ mo zâk sot ândinat zo ko itâ nâņgâm ândimen. Kembuņâ niņgiri âlip upapkât târârak ândinat. ¹⁰ Itâ nâņgâmen, “Kembu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkâņ târarân tâi nen pisuk patâ mâtejan kirindâ hâuņangât den sâm mâkâniņgâbap. Âlipņâ mo bâliņâ zorat hâuņâ zikņik zikņik niņgâbap. Hân sâgân ândim kut ņâi ņâi upmen, zorat dâp hâuņâ niņgâbap.” Zo yatâ nâņgâm orot mâmenîņ kubikņâ târârak ândinat. ¹¹ Oi Kembuņâ kengât op ândeindâ a orot mâmezîņ kubik Kembu sot buku upigât dâzâņgomen.

Anutuņâ umniņâ ek topniņ nâņgâmap. Oi Korinti a zen yatik umziņandâ topniņ nâņgâbigât otniņgap. ¹² Nen itâ mân nâņgâmen. Nen niij kutniņâ mem zaatnat. Oi ziņâ nâņgâniņgâne a âlip upap. Yatâ buņâ. A dinnâ mân lum zâizâiņ upme, zengât mâteziņan Korinti a, zen nengât siņgi sâm aņun mân upigât den zi sâm kulemgum ziņgen. Zâizâiņ a yatâ zorân a topziņ mân nâņgâm sâtņak sâme. Zen nengât dum zagâtņâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko topniņ âlip nâņge. ¹³ A ziņ topniņ mân nâņgâm niņgiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepņangât op um gulip upmen. Mo a ziņ nengât nâņgâne umniņ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

¹⁴ Nen itâ nâņgâmen. Kânokņâ aksik nengât hâuniņâ moip. Zo nâņgâmņâ itâ nâņgâm kwâtâtîmen. Kristo umņandâ doņbep gâsânâņgom ândeipņak ândiap. Oi zo yatâ nâņgâmņâ dabân yatâ kwâimbâņangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dâp buņâ. Kristo, zâk nengât hâuniņ moipkât nen aksik muwen yatâ uap. ¹⁵ Aksik nengât hâuniņ moip, zo-

rat topnâ itâ. Ândiândi ândinat, zo ni-
injangât opnâ buñâ. Hâuniñâ momnâ
zaarip, zâkkât op ândinat.

¹⁶Zorat narâk ziren a laj mân zingitnâ
umnâ birâzingâzingân, zo mân utnat.
Mârum Kristo zâkkât sâk tobat eknâ
topnâ mân nângâm sâtnjak sâwen. Narâk
ziren ko yatâ mân utnat. A nâigât topnâ
mân nângâmñâ sâtnjak mân sânat. ¹⁷Nen
itâ nânjen. A nâi Kristo sot pâlâtân
opmap, zâk a unaknâ opmap. Kut nâi
nâi sânginâ zo buj oi Anutuñâ unaknâ
muyageip. ¹⁸Kut nâi zo Anutuñâ sâi
muyageip. Zâknâ sâi Kristonâ diiniñgi
nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen
nep tuugindâ a nâmbutnâ zen Anutu sot
buku upigât nep zo sâm ningip. ¹⁹Nep
zorat diñâ dâzângomen, zo itâ. Anu-
tuñâ Kristo sot ândimnâ a zâk sot buku
utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanij
birip. A zen Anutu sot buku upigât
dâzângom ândinatkât nep diñ zo sâm
ningip. ²⁰Zorat nen Kristogât den sâsânj
a op Anutugâren gâbâ den mem a itâ
dâzângomen, “Zen Kristogât opnâ Anutu
sot buku upi.” ²¹Nengât opnâ Anutuñâ
sâi Kristonâ bâliñaniñ mem tosanoot oip.
Itârân nen zâk sot pâlâtân opnâ Anutu
târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ
oip.

**Paulo zâk Anutugât a ândim
nepnâ tuugi bon âsageip.**

6 Nen Anutugât berân mâme
a ândimnâ itâ dâzângomen.
Anutugâren gâbâ tânzângozânjonj zo
zeñgâren bon buj opapkât umziñ galem
orañgâm ândibi. ²Anutuñâ itâ sâi
Kembugât ekabân kulemguwe,
“Narâk parâwan, zoren nângâgiwan.
Bâliñan gâbâ mâkâzingâzingân
narâkñan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot
bâliñan gâbâ mâkâzingâzingân narâknâ
zi.

³A ziy nen sot nepniñ sâm bâliñ
kwatningâbegât Kembugât mâtâbân
bagibegât pâke mân pamen. A pisuk
ziñâ Kembugât siñgi upigât otningâmap.
⁴Nen Anutugât kore a ândimen.
Zorat topnâ muyagibapkât itâ upmen.
Sâknam kwâkñan ândim mân lorimen.
Kiom minningâne sâsâlim ândimen.
⁵Kâmbamñâ nângone sâsâlim ândimen.
Tâk namin nâmbane tapmen. Kâsa
osetziñan ândimen. Nepkât sâknam zo
nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân
ândimen. Nalem buj ândimen. ⁶Tosa
buj ândimen. Nângânângânijoot
ândimen. Um sânduk ândimen. A buku
otzingâmen. Tirik Kaapum sot ândimen.
A buku otzingâzingân bonñâ ândimen.
⁷Den bonñâ sâmen. Anutugât imbanjan
ândimen. Târârak ândiândinjangât kâlâu
bongen mem yangâgen sâiwa mem
kinmen. ⁸Sâm âlip sot arjun oserân
ândimen. A nâmbutñandâ nengât
nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a
buñâ. A bonñâ. ⁹A ziy nengât nângâne
gei kutsiñginiñoot ândimen. Zen nengât
mumuñangât siñgi ândie sâne nen
gwâlâ ândimen. Ziy nângone mân
mumen. ¹⁰Zen nengât nângâne umbâlâ
a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen
nengât nângâne a kanpitâ opmap. Ka
nen a nâmbutnâ kut nâi nâi betziñan
mimen. Zen nengât nângâne yenñâ
opmap. Ka umgât gom sambe patâ
zemningap.

**Paulo zâk Korinti a
zeñgât umñâ kirip.**

¹¹O Korinti a, umniñâ zeñgârâk kiri
lâuniñ bâbâlañ uap. ¹²Umiñandâ sipa-
pzângowen. Zen ko umziñ doongune
zeñgâren buku orotnâ zo bituktâ ziap.
¹³Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzângobâ.
Zen umziñangât mâtâp mem pane patâ
op zimbap.

**Bâliņâ sot âlipņâ, zet
buku buku mân upabot.**

¹⁴ A um kâtik zen nakziņ lune mân betziņan mimbi. Târâarak sot gâņgoņâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsакņâ sot ņâtâtik, zet dap op târotâro upabot? ¹⁵ Kristo sot Sataņ, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? ¹⁶ Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nâņge. Anutugât ândiândiņangât namâ, zo nen. Kembugât siņgi a nen lopio mâpâsime, zengâren mân târokwatziņgânat. Zorat Anutuņâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe,

“Nâ osetziņan sot umziņan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziņâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. ¹⁷ Zorat um kâtik zen sot pâlâtâņ mân ândibi. Zen umziņ sumun opapkât galem oraņgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziņgâm galem otziņgâbat. ¹⁸ Oi nâ zengât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.’ Kembu, imbaņâ mariņandâ den yatâ sap.”

**Paulo zâk Korinti a umziņ mân
aņgân kârâbigât dâzâņgoip.**

7 Bukurâpnâ, Anutuņâ yatâ sâm, sâm kâtigeipkât kut ņâi ņâiņâ umniņ sumunkomap, zo saņgon kubikņâ târârakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkņangâm um salek ândinat. ² Korinti a, zen umziņandâ mân aņgân kârâniņgâbi. Nen zengâren kut ņâi ņâi bâliņ, zo mân urâwen. Oi kut ņâi ņâiziņâ mân tâmbetkuwen. Oi kut ņâi ņâiziņâ mân kâmbu miwen. ³ Nâ den sâm bâliņ kwatziņgâm mân san. Nâ mârum itâ sâm dâzâņgowan. Umniņandâ kâpizâņgomen. Zen sot munat mo ândinatkât nâņgâmen. ⁴ Umnandâ itâ nâņgan. Zen âlipņâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ

yatâ nâņgâm umnâ diim giap. Sâknam kwâkņan ândim sâtâre muyageman.

**Paulo zâk Korinti zengât
siņgi nâņgâm umņâ âlip oip.**

⁵ Makedonia hânân gamņâ Korinti a zengât umniņ giremâk oi nâņgâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniņangât siņgi kâmbam sot sâknam. Umniņangât kengât. Kut ņâi yatâ zo muyageniņgâwe. ⁶ Ka mandu betziņan memap, Anutu, zâkņâ Tito sâņgongoi Korinti a zengâren gâbâ âburem gâi umniņ diim geip. ⁷ Oi âbureip, zorarâk buņâ. Ziņâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nâņgâm zâk sot umniņâ âlip oip. Zen nâgât den nâņgâm a bâliņ oip, zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opņâ nepziņ tângune zaatmap. Zorat siņgi dâtnogi nâņgâm umâlep patâ orâwan.

**Korinti a ziņ umbâlâ mâik
ņâi nâņgâmņâ âlip urâwe.**

⁸ Nâ mârum ekap kulemgum ziņgâm umbâlâ muyageziņgâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zorat perâkņak umbâlâ nâņgâwan.) Zi ko nâņgan. Narâk pâņkânok umbâlâ muyageziņgâwan. ⁹ Umâlip nâņgan, zo umbâlâ urâwe, zorat buņâ. Zen umbâlâ op umziņ melâņgâwe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlaņ nâņgâmņâ umziņ kubikaņgi âlip upigât Anutuņâ nâņgâziņgi âlip oip. Dinniņandâ zengâren âi mân bâliņ oip. ¹⁰ Wangât, umbâlâ bâbâlaņ zorâņ agât umziņ melâni aņâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapņâ bet nâņgi mân bâliņ upap. Umbâlâ bâliņ ko zorâņâ um kâtik a muyageziņgi tâmbetagobi.

¹¹ Nâņgânek. Umbâlâ nâņgâwe, zorâņ zengâren bonņâ muyageip. Umziņ bâliņ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topņâ itâ. Top lâku sot tosa hâuņangât kengât opņâ kubikaņgâwe. Nen zengât nâņgindâ âlip

upapkât a zo kubiknangâwe. Kut n̄ai zo yatâ muyageip, zo bâlin̄a kwâimbâk-wâimbân zo zengâren mân ziap, zorat topn̄a muyageip.

¹²Mârum ekap kulemgum zingâwan, zo a bâlin̄a oip, zâkkât buñâ. Mo bâlin̄a oknangâwe, zâkkât op buñâ. Den dâzân-goindâ Anutu mâtenan sât luluzingangât topn̄a muyagibapkât ekap zo kulemgum zingâwan. ¹³Oi zen yatâ op umniñ diim giwe.

Korinti a ambân ziñ Tito umâlep kwâknangâwe.

Oi umniñ sânduksâip, zorik buñâ. Zen Tito umâlep kwâknangâne âburei nen donbepn̄a n̄angâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opn̄a Tito umn̄a diim giwe. ¹⁴Nâ mârumñan sâm bâbâlan kwatzingâm Tito itâ sâm dukuwan. Oi den zo bon buñ mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonn̄a op nangip. Zo yatik Tito zengât sâm âlip den dukuwan, zo bonn̄a oip. ¹⁵Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opn̄a hurat kwâknangâm sâtñâ lum buku oknangâwe. Zâk zorat n̄angâm umñandâ zengârenâk kinmap. ¹⁶Nâ ko zengât opn̄a um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

Makedonia hânân Yesugât kâmut ziñ kât minduwe.

8 Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutñâ kâmutñâ Anutuñâ tanzângoi bukuziñ betziñan miwe, zorat sin̄gi dâzângonâ. ²Zen sâknam sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut n̄ai n̄ai donbep mân ândim kanpitâ ândimñâ lañ bukurâpziñ betziñan minam kât donbep minduwe. ³Nâ zengât n̄angan. Zen tâtziñgip dâp parâwe. Zen ziiñik um bâbâlanâk urâwe. ⁴Niñâ mân sâindâ ziiñak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan mimbigât sâm kâtigem dâtnowe. ⁵Oi kut n̄ai n̄ai bâbâlan upi

sâindâ zen walâm uñânâk itâ urâwe. Kândom umziñâ Kembugâren pane kiri nen aksik Anutugât opn̄a umziñâ nengâren pane kirip.

Yerusalem kamânân umâlep muyagezingâwe.

⁶Yatâ utnetâ Titonâ Korinti a zengâren ga kât mindumindu nep tuum toren birip, zo tuum nangâbapkât sâm pindien. ⁷Oi n̄angâm pâlâtân sot sin̄gi âlip den sâsân sot den top n̄angânangân sot nepkât kâtigime sot buku otningâme. Kut n̄ai n̄ai zorat bonn̄a muyagiwegât yatik bukurâpziñ kamân n̄ain ândie, zengât sin̄gi kât mindunam um bâbâlan op tuubi.

⁸Den mâtâpñâ mân zingân. Yesugât kâmut nâmbutñâ zen um bâbâlan op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotñâ zo dap dap ziap, zorat topn̄a âsagibapkât san. ⁹Zen ko Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât topn̄a n̄angâme. Zâk gom sambe mariñâ ândim nengât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom sambe patâ utnatkât yatâ oip.

¹⁰Oi zi ninâ den dâzângobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenjan kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe. ¹¹Oi zi târokwap op nangâne bâbâlan urâwe, zorat bonn̄a muyagibap. Kut n̄ai n̄ai zemziñgap, zorat dâp pane muyagibap. ¹²Um bâbâlan op panetâ Anutuñâ zengât n̄angi âlip upap. Pambi zo itâ. N̄ai zâk patâ tâknangâbap, zâk zo yatik pâm-bap. Mâik n̄ai tâknangâbap, zâk zo yatik pâm-bap. Zen yatâ upi zo ko Kembuñâ n̄angi âlip upap.

¹³Zen kâtziñ aksik pam nangâbigât mân san. Zâk zenâk tanzângobigât mân san. Zâk zen mo ziiñâ ârândâñak gom sambe muyagibigât san. ¹⁴Korinti zengât sikumñâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut n̄ai n̄ai ârândâñak zimbapkât san. Oi narâk n̄ain Yudaia zengât gom sambenâ Korinti a betziñan

mei yatigâk ârândânâk dâp kânok upi.
¹⁵Zorat Kembugât ekabân den kulem
 nâi itâ ziap,
 “Donbep patâ sânduwe, zorânâ sambe
 mân muyagiwe. Bituk sânduwe,
 zorân pu mân urâwe.”

**Tito sot bukuzatnâ
 buku otziŋgâbigât den.**

¹⁶Umnandâ Korinti a zeŋgât
 gâsâzâŋgomap, zo yatik Titonâ
 umjandâ gâsâzâŋgomap. Anutuŋâ sâi
 yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren
 muyagiapkât sâtâre utnat. ¹⁷Nen sâindâ
 nâŋgip, zorik buŋâ. Zikŋak umjandâ
 bâbâlaŋ oi zeŋgâren gâbam sap.
¹⁸Yesugât kâmurân gokŋâ bukuniŋâ
 nâi, zâk ârândân sâŋgonzâkoindâ
 gabot. A zo Yesugât kâmutŋâ kâmutŋâ,
 zeŋgâren siŋgi âlip nep tuumap. Zorat
 zâkkât nâŋgâne âlip opmap. Zâk sot
 Tito ârândân sâŋgonzâkoindâ gabot.
¹⁹Yesugât a kâmutŋâ kâmutŋâ, ziŋâ
 a zo betniŋan mimbapkât gâsum
 sâlâpkuwe. A ziŋ Anutu sâm âlip
 kwâkŋaŋgâbigât Yesugât kâmut Yudaia
 hânân ândie, zen betziŋan minam kât
 mindumindu nep zi tuum ândien.
 Umniŋ zeŋgâren kinzap, zorat nep zi
 tuumen.

²⁰Sâm gulip muyagebapkât kât patâ
 zo a mâteziŋan dâŋ galem upem. ²¹Nen
 yatâ oindâ Kembuŋak niŋgiri âlip upap-
 kât buŋâ. A ziŋ ârândân neŋgât nâŋgâne
 âlip upapkât sâmen.

²²Nen a zagât zet sot bukuniŋâ nâi
 sâŋgonzâŋgoindâ ge. A zo narâk nâm-
 butŋan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk
 ziren zeŋgât op nepŋâ tuugi âlip op
 walâm kâtigiap.

²³Zen Titogât topŋâ nâŋge. Zâk bet-
 nan mei ârândân nep tuum kore otz-
 iŋgâmet. Bukuzatniŋâ zekât nâŋgâme.
 Zet kâmut ziŋâ sâŋgonzâkowe. Zet nep
 tuugitâ Anutu sâm âlip kwâkŋaŋgâme.

²⁴Nen Korinti a zen sâm bâbâlaŋ
 kwatziŋgâmen. Den zo bonŋoot upapkât
 a zo ganetâ buku otziŋgâne Yesugât kâ-
 mut kamân toren toren ândie, ziŋ zo ek
 nâŋgâbi.

**Kât kânŋan pam bet
 kubikpigât dâzâŋgoip.**

9 Kembugât siŋgi a Yudaia hânân
 ândie, zen buku otziŋgâm kât
 ziŋgâbi, zorat âlip nâŋge. Zorat wangât
 op donbep kulemgum ziŋgâbat?
²Korinti kamânân gok sot Grik hânân
 gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon
 ombenjan bâbâlaŋ op kât mindunam
 urâwe. Zorat siŋgi Makedonia a
 dâzâŋgua donbepŋâ zeŋgât siŋgi
 nâŋgâm umziŋ bâbâlaŋ oip. ³Nâ Korinti
 a zen sâm bâbâlaŋ kwatziŋgâwan, zo
 yen opapkât bukurâpnâ sâŋgonzâŋgua
 Korinti a zeŋgâren gane kât zo mindune
 âkâbap. ⁴Ninak bet Makedonia a
 nâmbutŋâ zen sot ga kât pâpanŋangât
 kwakne dinnâ gigiŋâ oi nâ sot Korinti
 a ambân zen ârândân aŋun upem.
⁵Zorat a sâŋgonzâŋgua kândom op ge.
 Ga takâne umâlepkât kât pambigât
 dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo
 a sâtŋangât buŋâ. Kât zo umâlepkât
 Kembugât siŋgi sâm pambi.

**Umâlebân kut nâi pâpan, zo
 Anutuŋâ nâŋgi âlip opmap.**

⁶Den sumbuŋâ nâi sa nâŋgânek. Ijâi
 zâk nebân kut nâi ariŋŋâ bituk pâmbap,
 zâk zo yatik bâbâlaŋâk mem nim-
 bap. Oi nâi zâk nepŋan kut nâi yâmbâ-
 tâ kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâ-
 tâŋik mem nimbap. ⁷Zorat itâ upi. Ijâi
 zâk nâŋgâbap dâp yatik kât pâmbap. A
 sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikŋâ um
 bâbâlaŋŋangât op pâmbap. A yatâ zo
 zeŋgât Anutuŋâ nâŋgâziŋgi âlip upap.
⁸Anutu zâk imbaŋâ mariŋândâ im-
 baŋâŋangât mâsop minziŋgi gom sambe
 muyageziŋgi ziiŋâ mem nemŋâ a ziŋgâz-

ingânjangât op mân kwakpi. ⁹Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Anjâ sikumjâ kâsâpkum a kanpitâ zingâmap zâkkât orot mâmenjâ âlipjâ zo âkââkânjâ buj zem zâibap.”

¹⁰Anutujâ arikjâ muyagem zingji kârâm kâmitme sot bonjâ muyagem zingji nime. Zinjâ kârâm kâmitpigât arikjâ muyagem zingjâm mâsop mei um bâbâlaņ op a nâmbutjâ zingjâbigât gom sambe muyagem zingjâbap. ¹¹Yatâ âsagei gom sambezijoot opjâ Kembugât singji a Yudaia hânân ândie, zengât singji sâm kât nengâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ utnetâ Kembugât kâmut Yudaia hânân ândie, zij zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsibi. ¹²Zinjâ Kembugât a kâmut yatâ otzingânetâ pu zo molibap, zorarâk bujâ. Zorânjâ sâiwap sâm mâpâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. ¹³Zen Kristogât singji âlip nângâm lum ândim umâlepzingjângât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembugât kâmut sot a nâmbutjâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâm âlip kwâkņangjâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen singji âlip lunat sâwenjâ lum buku otniwe.” ¹⁴Oi Korinti a zengâren Anutu nepņangjât bonjâ donbep muyagiapkât umjâ sipapzângom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. ¹⁵Oponj, Anutujâ imbanjâ tânnâņgoip. Nen zorat nângindâ walâwalâņ uap. Nen waniņņangjât op yatâ otniņgap? Zorat mâpâsem sâiwap sâna.

Hângât kut nâi nâi, zorân nep bonjâ mân uap.

10 Zi Paulo nâņjâ, Kristo um sândukjâ op ândeip, yatik um sânduk sot um giginjâ op itâ dâzâņgua nâņgânek. Zengâren gâbâ nâmbutjandâ nâgât itâ sâme, “Pauloņjâ zi nen sot ândim lumbeņjâ den dâtnâņgoip.

Ka kârebân âi tap keņgât buj den kâtikjâ kweraniņ sâm kulemgum kwatningâmap.” ²Zengât sa nâņgânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzâņgom kubikzingâbatkât mân otnigap. Zengâren gâbâ a nâmbutjandâ nengât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut nâi nâi, zorat nâņgâm ândimap. Oi hângât imbanjâ mem nep tuumap.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzâņgom kubikzingâbatkât umnâ bâbâlaņ uap. ³Nen hânân ândiândiniņ zo perâkņak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiņ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. ⁴Kâwali opjâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokjâ bujâ. Zo Anutugât imbanjâ kâtikjâ zorânjâ kâsa zengât paset kâtikjâ zo kâdanjmen. Anutugât imbanjan kâtigem a um kâtik zengât den bâliņjâ sot sarâ zo koi gemap. ⁵Oi zâizâiņ denjâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakņimen. Kristogât sât luluņ zorik zimbapkât nâņgânâņgâ top topjâ saam pamen. ⁶Zen sât lulugât bâbâlaņ utne a nâmbutjâ zen den birâbirâzingjângât zâņgom kubikzingânatkât mambât ândimen.

A nâiņjâ Paulogât sâi giginjâ oip.

⁷Mâteziņan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut nâi zorarâk nâņgâne bonjâ opmap? Zengâren gâbâ a nâiņjâ zikņangjât itâ nâņgâbap? Zâk zikņik Kristogât a bonjâ ândiap. Zâk itâ nâņgâbap. Nen yatik Kristogât a ândien. ⁸Kembujâ nep tuunatkât gâsum sâlâpnâņgoip, zo zen tâmbet zâņgonatkât bujâ. Zengâren nep tuugindâ kâtigibigât sâip. Nâ nep nigip, zorat nâņga zâizâiņ oi zâizâiņ den sâwan. Zorat sâm aņun mân upat.

⁹Nâ ekap kulemgum zingjâman, zorat nâņgâne keņgât den mân upap. ¹⁰Nâmbutjandâ nâgât itâ sâme, “Ekabân den yâmbâtjâ sot kâtikjâ kulemgum niņgâmap. Ka mâte otniņgap, zo kak-

bak. Oi den sâsânjâ, zo gigiñâ sâmap.” Nâgât yatâ sâme. ¹¹A yatâ zo, ziñâ itâ nânğâbi. Nen kârebân ândim den kulemgum ziñğâmen, den zorat bonğâ osetziñan ga ândim muyageziñğâbat.

Nepkât sâk mâme mân upi.

¹²A sâk mâme ândime, zengâren nen yatâ zorân dap op târokwap sâk mâme utnat? A yatâ zorân nenğât nepkât mân nânğâm ziiñanğârâk nânğâne zâizâiñâ oi sâk mâme op den lañ sâme. A nânğânânğâziñ buñandâ yatâ upme.

¹³Nen ko Anutuñâ nep sâm niñgip, dangon zo mân walâm Korinti a zengâren gâwan. Zorat nânğâmñâ sâm bâbâlañ den sâm zâizâiñ den donğep mân sâmen. Walâm den lañ mân sâmen. ¹⁴Nen nepniñanğât târokwap mân sâmen. Nep dangonniñâ zo perâkñak zengâren ziap. Nen kândom zengâren gam Kristogât siñgi âlip dâzânğowen. ¹⁵A nâmbut zengât nebân âi lañ kin sâk mâme den mân sâmen. Zengât ita nânğâmen. Nânğâm pâlâtânziñâ lañ kârâm ari nepniñanğât bonğâ sambâlem lañ kârâm âibap. Zo perâkñak nânğâm ândimen. ¹⁶Zen yatâ utnetâ a kândâtziñan ândime zo, zengâren siñgi âlip nep tuum âinat. Ka a nâigât nepkât galem op zâizâiñ den zo mân sânat. ¹⁷Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk zâizâiñ den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap.”

¹⁸Nâi zâk zikñanğât nânği zâizâiñ oi Anutuñâ zâkkât nânği giñap. Ka a nâi Anutuñâ egi âlip oi hurat kwâkñanğâbat.

Siñgi âlip mârâtñâ nâi mân ziap.

11 Nâ um gulip den mâik nâi dâzânğua lañ nânğâbi. Den zo sa nânğânek. ²Nâ zengât op kâuk birâman. Oi kâuk birâm den sâman, zo Anutuğâren gok. A nâiñâ bâratñâ sigan ayân

sâbap, zo yatâ zen Kristo sot mâpotziñğâwan. Nâi sot mân mâpotziñğâwan. ³Zi ko mulumñâ Ewa kâitkoi bâliñ oip, zo yatâ zen a nâmbutñandâ kâitzânğone umziñ gulip oi Kristo mâik nâi birâbegât umnâ girem oi san. ⁴A nâiñâ zengâren gam Kristogât top siñgiñâ dâzânğomen, zo birâm nâi dâzânğomap. Oi zen zâkkât den nânğâm Kaapum miwe, zo buñâ, uñakñâ nâi mine siñgi âlip nengâren gâbâ miwe, zo buñâ, siñgi nâi dâzânğomap. Dâzânğoi zo mân birâm yen nânğâne dâp opmap.

⁵Nâ itâ sa nânğânek. Nâ ninanğât nânğa Aposolo nâmbutñâ zâizâiñ upme, zengât ombeziñan mân op ândian. Zen ziiñanğât itâ nânğâme, “Nen Aposolo a bonğâ zâizâiñ ândien.” Ka zen aposolo sarâ a ândie. ⁶Korinti a nâmbutñâ, ziñâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsânğ âlip, zo nâğâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nânğânek. Nânğânânğâ patâ, zo nânğâman. Oi zorat topñâ sapsom dâzânğom nânğâwen.

Siñgi âlip nep a sarânğâ.

⁷Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutuğât siñgi âlip sânğân buñ dâzânğowan. Zorat dap nânge? Zo bâliñ orâwan? ⁸Yesugât kâmut nâmbutñâ zengâren gâbâ zo perâkñak kât mem Korinti a zengâren kore otziñğâm nep tuuwan. ⁹Nâ Korinti a zen sot ândim kut nâi kârûm zengâren gâbâ kut nâi mân mewan. Buñâ. Bukurâpnâ ziñâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zengâren yen ândia kut nâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zengâren ga ândim kut nâi nibigât mân san. ¹⁰Kristogât den bonğâ zo nâğâren ziap, zo perâkñak. Oi yatik Grik hânân gok nâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. ¹¹Dap nânge? Umnandâ mân gâsuziñgi san? Yatâ buñâ. Umnandâ gâsuziñgap, zo Anutuñâ nânğap.

¹² Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen bujâ. A nâmbutjâ Paulogât dâp nep tu-umen sâm umziy mem zâibegât yatâ op ândibat. ¹³ A yatâ zo, zen aposolo sarâjâ. Nep a bonjâ bujâ ândim Kristogât Aposolo bonjâ neŋgât tobat yatâ upme. ¹⁴ Oi Korinti a ziy zorat nângâne mârâtjâ mân upap. Sataj zikjâ sumben a imbaŋâ âsakjâziŋoot, zeŋgât tobat yatâ opmap. ¹⁵ Oi zorat a gakârâpjâ zen yatigâk târârakjângât kore ândimen, neŋgât tobat ândinetâ nângindâ mârâtjâ mân upap. Nen itâ nângen. Satajgât a gakârâpjâ zo, zen nepziŋangât dâp hâuŋjâ mimbî.

¹⁶ San, zo dum sâbâ. Nâgât nângâne um gulip a mân upap. Oi laj dât-nonâ sâm dâtnonek. Yatâ nângânimjâ laj dinnâ nângâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâij den sâbat. ¹⁷ Nâ um gulip den zi Kembugât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembujâ mân sâm nigip. Ka laj kwakmak a yatâ opjâ zâizâij den zi sâbat. ¹⁸ Korinti zeŋgâren a doŋbepjâ sâkkât kut jâi jâi zorat zâizâij den sâme. Nâ yatik sâbat. ¹⁹ Oi top nângânângâ zen nâmbutjandâ kwakmak den dâzâjgone nângâne dâp opmap. ²⁰ Oi a zo, ziy kore a gâsuziŋâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut jâi jâiziŋjâ betziŋan mimbî mo kâitzâjgobi mo zâizâij op pâlomziŋan zâjgobi, zo zen nângâne dâp op nangâbap. ²¹ Nen ko a lolotjandâ zo dap yatâ otziŋgâbem. Zo arjun op san,

A nâmbutjâ ziy wan mo wangât zâizâij upi, zo nâ yatik upâ sâm âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo laj san. ²² A nâmbutjâ zo, zen ziiŋangât itâ sâme, “Nen Yuda a.” Yatâ sâme. Oi nâ zo yatik. Ziiŋangât Isirae a sâme. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kirâp sâme. Nâ yatik. ²³ Zen nen Kristogât kore a sâme. Nâ laj um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat jâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat jâi.

Oi tâk namin tâpman, zorâj walâziŋgap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. ²⁴ Yuda a um kâtik ziyâ sâp bâtnâmbut tâkŋâ lâpitnine teŋgâziŋ 39 oip. ²⁵ Sâp karâmbut kâmbamjâ nowe. Jâi ko kâtiŋâ nowe. Sâp karâmbut wangâyân âi âbâjgoi saruyân geiwan. Oi sirâm jâtik jâi wangâ bâlei saruyân op ândiwan.

²⁶ Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uurubân âim gam ândiwan. Kâsa osetziŋan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetziŋan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetziŋan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtikjâ sâknamân ândiwan. Saru kwâkŋan keŋgât op ândiwan. Buku sarâ zeŋgât oserân ândim sâknam ândiwan. ²⁷ Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi jâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem bujâ. Patej opjâ hâmbâ mot buj. Mirâ namânâ buj ândiwan. ²⁸ Oi zorik bujâ. Sirâmjâ sirâmjâ Yesugât kâmut, zeŋgât nângâm kwâkâ op ândiwan. ²⁹ Dabân Yesugât kâmurân zeŋgâren gokjâ nâijâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ jâi bâlij oi nângâm tâtâlim ândibam? ³⁰ Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap. ³¹ Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâteŋan den perâkŋak san, zo nâjgap. Zâk sâm âlip kwâkŋangâm zâinat.

³² Damasiko kamânân a kutâ, kutjâ Arereta, zâkkât a sâtiŋandâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamangât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. ³³ Ka kamân zoren bukurâpnâ, ziy irin ginim kamangât poŋ kâtikjâ âkŋan nâbane gei zem zaat âiwan.

Paulojâ kut jâi sen pup ek nangip.

12 Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi laj sâbâ. Kembujâ

umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den siŋgi sâbâ. Zo den sumbuŋâ sâbâ. Muyapŋâ mân sâbâ. ²Nâ, Kristogât a ŋâi, zâkkât itâ nânŋan. A zo, zâk Kambuŋâ mem zari sumbem tengâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâŋ ombenjan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpŋoot zarip, zo mân nânŋan. Zo Anutuŋâ nânŋap. ³⁻⁴A zo Kambuŋâ kamân âlipŋâ, Paradisi, zoren pâi ândim aŋâ mân nânŋânâŋgâŋ sot aŋâ mân sâsâŋâ, zo nânŋip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nânŋan. Zo Anutuŋâ nânŋap. ⁵A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninanŋât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnânŋât op sâbat. ⁶Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân opam. Zen nânŋât nânŋâne zâizâiŋ opapkât mân upat. Kut ŋâi ŋâi ua ek nânŋâne, zorik zimbap.

Paulo zâk sâknam nânŋâm ândeip.

⁷Kambuŋâ kut ŋâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâiŋ opapkât sâknam ŋâi kwâknan pâip. Zo Satanŋât kore a ŋâi. Zâk umnâ zâizâiŋ opapkât sâknam nim ândim. ⁸Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kambu dukuwan. ⁹Ka Kambuŋâ den itâ sâm dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanâ zorâŋ dâpkan upap. Nânŋât imbanâ zorâŋ lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâm dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânŋa zari sâtâreŋoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanâ nânŋâren zeî kâtigibat. ¹⁰Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâm bâliŋ kwatninetâ ândibat mo mem ŋâi ŋâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kambuŋâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nânŋâman.

Pauloŋâ Aposolo nepnanŋât top muyageip.

¹¹Zi kwakmak den san, zo ziiŋâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Ziŋâ

sâm âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nânŋâne. A zen ziinjanŋât itâ nânŋâne, “Nen Aposolo a zâizâiŋ ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombeziŋan mân ândiman. ¹²Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanâk tuum gâwan. Tuuga kut ŋâi ŋâi sen mârât muyagei zorâŋâ Aposolo nepnanŋât topŋâ sâm muyageip. ¹³Korinti a zen nânŋât dap nânŋe? Zen nânŋât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otninŋâmap.” Korinti a zen dap otziŋgâwangât nânŋâne bâliŋ uap? Nâ kut ŋâi ŋâiziiŋâ mân betziŋan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nânŋâne bâliŋ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

Paulo zâk Korinti a zengât umŋâ kirip.

¹⁴Nâ sâp zagât zengâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamŋâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziŋanŋât buŋâ, ziinjanŋât otnim. Katep mâik ziŋâ ibâ mamziŋ galem otziŋgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziŋâ katep mâik galem otziŋgâne dâp upap. ¹⁵Nâ um dâpziŋ âlip upapkât, kât sikumâk buŋâ, kore otziŋgâm ândim ândiândinâ buŋ upapkât nânŋa âlip uap. Nânŋât umnâ zengâren donbep kinzapkât zengât umziŋandâ nânŋâren mâik ŋâi kinbap?

¹⁶A nâmbutŋandâ nânŋât itâ sâme, “Kut ŋâi ŋâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnânŋom kut ŋâi ŋâi mem neip.” ¹⁷Zorat zen sânek. Nâ ârapnâ sângonzânŋua zengâren ga kut ŋâi miwe? ¹⁸Tito zot bukuŋâ ŋâi sângonzâkua zengâren gawet. Tito zâk gamŋâ zengâren kut ŋâi betziŋan meip? Mo kâitnânŋom um gulip kwatziŋgawe? Zen nekât dap nânŋe? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

A nâmbut umziŋ melânbigât girem dâzânngoip.

¹⁹Den sâm gamen, zo nânġâne sâk mâme den uap? Yatâ buŋâ. Nen Kristo sot ândim Anutugât mâteŋan den sâmen. Bukurâp, den zo ŋâi mo ŋâigât buŋâ. Zen aleziŋgindâ kâtigibigât dâzânġomen.

²⁰Nâ zeŋġâren ga ziŋgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zeŋġâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâteŋ, sarân sâsân, den uman pâpan, zâizâiŋ, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zeŋi muyagebamgât umnâ girem uap. ²¹Nâ zeŋġâren gam a nâmbutŋandâ um sumun, laŋ mâman, kut ŋâi laŋ orot zo opŋâ umziŋ mân melânġme. Oi yatâ op ândine zeŋġâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zeŋġât isem umbâlâ opamgât nânġâm kwâkâ uan.

Tosagât op den sâsân muyagibap.

13 Zi Korinti zeŋġâren du ga sap karâmbut upap. Den ŋâi sa nânġânek. A kânokŋâ a ŋâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutŋâ a ŋâigât tosa sânetâ denân pam kubikŋanġâbi. ²A mârum bâliŋ urâwe sot nâmbutŋâ sâp zagât zeŋġâren gâwanân girem dâzânġowan, zeŋġât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliŋâ mem ândine dum zagâtŋâ zeŋġâren gam mân birâziŋġâbat. ³Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwaliŋâ muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zeŋġâren nepŋâ âkon buŋâ imbaŋâŋoot tuumap. ⁴Mârum perâkŋak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbaŋâŋoot zaat ândiap. Yesuŋâ hânân lotŋâ sot lumbeŋâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlâtân oindâ Anutugât imbaŋandâ mem kâtikŋan kwatniŋgi zeŋġâren ga nep tuum kubikziŋġânat.

Girem den.

⁵Zen nânġâm pâlâtânziŋoot ândime mo buŋâ, Zorat umziŋ mâsikâm zorat topŋâ ikpi. Mo Yesu Kristoŋâ umziŋan ândimap, zo mân nânġe? Yatâ upme oi ko sâkŋak Kembugât a ândie sânat. ⁶Nen ko sâkŋak Kembugât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nânġânġâbigât nânġâmen. ⁷Anutuŋâ galem otziŋgi zen bâliŋ mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niŋgitne Kembugât a bonġâ utnat mo buŋâ, zorat mân sâmen. Zen Kembugât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. ⁸Nen yatâ zorân dabân den bonġâ kâsa miŋanġânat? Nen lunat, zorik taap. ⁹Nen imbaŋâ kârum ândeindâ zen imbaŋâziŋoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziŋ lâmbari âlip upigât Kembugâren ninâu sâmen. ¹⁰Nâ zeŋġâren ga den nep tuubamgât kârebân tapŋâ giren den zi kulemgum ziŋgan. Zen den zo nânġâm umziŋ kubikpi. Nâ zeŋġâren ga nep tuubat. Kembugât imbaŋâ nigip, zorânâ tâmbetzânġobatkât buŋâ. Nâ tânzânġobatkât imbaŋâ nigip.

Den murukŋâ.

¹¹Bukurâpnâ, den sâm kwâkâmŋâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nânġâm umziŋ sot ândi mâmanziŋ kubikânġâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mariŋâ. Zâk zen sot ândibap.

¹²Zen buku op luyânġâm ândibi.

¹³Kembugât siŋgi a ambân nâmbutŋandâ ziŋ Korinti a zeŋġât nânġâme.

¹⁴Kembu Yesu Kristoġâren gâbâ tânzânġozânġoŋ sot Anutugâren gâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapumŋâ betziŋan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Paulonâ ziknangât topnjâ sâm muyagezingip.

1 Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A zinj Aposolo ot mân sâm niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mu-mujan gâbâ mängeip, ziknâ nep zo sâm niwet. ²Nâ sot bukurâpnâ nâ sot ândime, nen aksik Galata hânân ândime, zengât topzin nângâm ekap zi kulemgum zingen.

³Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ tânzângom um lumbenâ muyagem zingâbabot. ⁴Yesu zâk Ibâniyangât sâtkât nen ândiândi bâliñâ zi ândimenân gâbâ mâkâniñgâbap sot tosaniñ buj upapkât ândiândiñâ mân angân kârip. ⁵Zorat narâknâ narâknâ Anutu sâm âlip kwâknangindâ zimbap. Perâknjak.

Njâi zâk singi âlip sâm gulipkum njâi sâbap, zâk simgât singi upap.

⁶Anutu zâk zen Kristo sot pâlatâñ ut-netâ tânzângoi ândibigât diizingip. Di-izingi zâk sot ândine mân kêrep oi zâk kândâtkom singi âlip njâi zorat kindap kwap ândime. Zorat nângâm pârâkpan. ⁷Zorat itâ sa nângânek. Singi âlip top njâi bonjoot zo mân ziap. Buñâ. Ka a nâmbutñandâ Yesu Kristogât den singi âlip zo tâmbetkunam op um gulip kwatizingâme. ⁸Singi âlip dâzângowen, zo zinziñ kâtik. Zorat nen mo sumber a nâiñâ singi âlip dâzângowen, zo birâm njâi dâzângonatkât sâm sâi ko tâmbetagonatkât singi upem. ⁹Den mârûm sen, zo dum sâbâ. A nâiñâ singi âlip kwâkâm zingâwen, zo birâm njâi dâzângobap, zâk tâmbetagobap. Oi nâ zorat nânga dâp upap.

¹⁰Oi dap dap? Den san zi a zinjâ nâgât nângâne âlip upapkât san? Mo Anutu zâk nâgât nângi âlip upapkât san. Nâ a zen nâgât nângâne âlip upapkât nep tu-uman sâi ko Kembu Kristogât kore a mân opam.

Paulo ziknâ topnangât den.

¹¹Bukurâpnâ, nâ den njâi dâzângua nângânek. Den singi âlip dâzângowan, zo ayân gâbâ buñâ. ¹²A zo zinjâ mân dât-nowe. Zo zinjâ mân kwâkâm niwe. Yesu Kristo ziknâ sâm muyagenigip.

¹³Nâ mârûmñan Yuda a zengât den kâtik Mosenâ sapsom zingip, zo lum ândiwan. Zo nânge. Yatâ ândim Yesugât kâmut imbanâ zângom tâmbetzângom ândiwan. ¹⁴Oi sâkurâpniñangât den gei kombapkât sâm kâtigem tâlarâpnâ nâmbutñâ walâzingâm kâtigem ândiwan. ¹⁵Ka Anutu zâk mârûm mamnâ kâmbonjan gâbâ zâkkât singi upatkât nângi zeip. Yatâ nângi zeipkât tâ-nobam diinigip. ¹⁶Nannangât den singi hân njâin goknâ zengâren âim dâzângobatkât nannangât topnjâ sâm muyagenigip. Yatâ otnigi a zen sot den den mân orâwan. ¹⁷Oi Aposolo a kândom muyagem Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot singi âlipnangât den mân âraguwen. Zengâren mân âiwan. Arabia hânân âi ândim Damasiko kamânân âburem gâwan.

Paulonâ Yerusalem kamânân zâi ândeip.

¹⁸Ândia kendon patâ karâmbut âki Petero ikpat sâm Yerusalem kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut zâk sot ândiwan. ¹⁹Zâk sot Kembugât munñâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a nâmbutñâ mân zingirâwan. ²⁰(Den kulemguan, zi sarâ buñâ. Anutu mâteñan perâknjak sâm kulemguan.) ²¹Yatâ opñâ Siria sot Kilikia hânân âi ândiwan. ²²Oi Kristogât kâmut Yudaia hânân ândiwe,

zen si sângânnâ mân nigâwe. ²³Zen nâgât siŋgiyâk itâ nângâwe, “Anjâ nân-gom moliniŋgip, zâk siŋgi âlip tâmbetkumâipnâ siŋgi âlip a dâzângom ândimap.” ²⁴Yatâ nângâmñâ nâgât op Anutu sâm âlip kwâkñangâwe.

**Pauloñâ Yerusalem kamânân zâim
Aposolo a nâmbutñâ ziŋgirip.**

2 Oi kendon patâ kiin kimembut âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaba sot Tito diizika ârândân zâiwen. ²Oi zo yen buñâ. Kembuñâ den sapsu-
sum nigi lum zâiwan. Yesugât kâmurân a zeŋgât a sâtñâ sâme, zeŋgâren âim siŋgi âlip hân nâin gokñâ dâzângoman, zorat sapsu-
sum ziŋgâwan. Nâ siŋgi âlip sâm ândiwan, zorat a sâtñâ neburâpnâ zen sapsu-
sum ziŋga nângânetâ âkâbapkât zi-
iŋik tatne den zo dâzângowan. ³Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a buñâ, Grik a oi a sâtñâ ziñâ kwabâ kwâkñangâbigât mân sâwe. ⁴Ka a sarâñandâ kâmurân bagimñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op dumun buñ ândeindâ tigân niŋgitñâ Mosegât gurumin den, zorânñâ saaniŋgi ândinat-kât Tito kwabâ kwâkñangâbigât sâwe. ⁵A zo, ziŋ mem ge kwatniŋgâ-
nam sâne mân loriwen. Buñ kâtikñâ. Siŋgi âlip mân tâmbetkune Galata a, zeŋgâren hâlâluyâk op zimbapkât mân nângâziŋgâwen.

**Aposolo a nâmbutñâ ziŋ Paulo
nepñangât nângâne dap oip.**

⁶(Oi a, zeŋgât a sâtñâ sâme, zen mârum dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nânga tobat nâi mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtñâ zo, ziñâ den uñakñâ mân târokwatniwe. ⁷Buñâ. Itâ nângâwe. Anutuñâ Petero Yuda a zeŋgâren siŋgi âlip dâzângobapkât nep diŋ sâm pindip, yatigâk nâ hân nâin gokñâ zeŋgâren den siŋgi âlip dâzângobatkât nep diŋ sâm nigip. ⁸(Oi Petero mam okñangi nepñâ tuugi bon oip,

zâk zikñâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) ⁹Oi Kembuñâ nep tânnogip, zo ekñâ Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zeŋgât patâ ândiweñâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin gokñâ zeŋgâren den siŋgi âlip nep tuugitâ ziñâ Yuda a zeŋgâren tuunat sâwe. ¹⁰Oi kanpitâ a ambân kut nâi nâi ziŋgânam zorarâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mârumñan sâm kâtigiwan.

¹¹Oi Peteroñâ Antiokia kamânân gam bâliŋ oi ekñâ a ambân mâteziŋan kin den yâmbâtñâ dukuwan. Wangât, zâk bâliŋâ oip, zorat op ko. ¹²Zâk hân nâin gokñâ zen sot nalem ârândân niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Yakobogât arâpñâ zen gawe. A zo, ziŋ Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalem mân nemarâwe. A zo, zen gane Peteroñâ ziŋgitñâ keŋgât opñâ a hân nâin gok birâziŋgâmñâ Yuda a zen sot nalem neip. ¹³Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutñâ, ziñâ târokwâkñangâne Banaba zâk yatik zeŋgâren târokwâip. ¹⁴Oi siŋgi âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zeŋgât mâteziŋan Petero itâ dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin gokñâ zeŋgât tobat opmatñâ dap op hân nâin gokñâ ziñâ Yuda a neŋgât tobat upigât sâmat?”

¹⁵Yuda a nen hân nâin gokñâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. ¹⁶Ka nen itâ nângâmen. Anjâ Mosegât gurumin denâk lune Anutuñâ ziŋgiri tosaziŋ buñ mân upap. Ka anjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen Anutuñâ ziŋgiri tosaziŋ buñ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosanin buñ orot, zo mân taap. A ziñâ gurumin den lum ândine Anutu-
tugât mâteŋan tosaziŋoot kinbi. ¹⁷Oi nen Kristo sot pâlâtân opñâ tosanin buñ upapkât sâmenñâ bâliŋâ upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristoñâ betniŋan

mei bâliņ upmen.” Yatâ mân sânat. Buņ kâtikņâ. Yatâ mân ziap.

¹⁸Nen gurumin sânņiņâ luluņņagât mâtâp birâmņâ zoren puriksâm ândinat. Zorâņâ topniņâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. ¹⁹Gurumin den sânņiņâ lubatkât nânğâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtâņ op ândibatkât gurumin denņâ nogi mowan. ²⁰Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiândinâ zi ândian, zo ninâ buņâ. Kristoņâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiândiņ ândiman, zo Anutugât nanņâ nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiman. Zâkņâ umņandâ gâsânogi ândiândiņâ nâgât op buņ oip. ²¹Anutugât tânzâņgozâņgoņņagât den siņgi âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutuņâ niņgiri tosanij buņ opabân Kristo zâk yen moip opap.

Gurumin dengât mâtâp lâņâwe.

3 O Galata a, zen nânğânâņgâziņ buņâ. Dap dap op um gulip kwatziņge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât siņgi muyap sâm muyegeziņgâwen. ²Nâ den nâi mâsikâziņga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumņâ miwe? ³Nânğânâņgâziņ buņ? Kaapum sot pâlâtâņ urâwenâ zo birâm mâtâp sânņiņan bagie? ⁴Zen Kembangâren nânğâm pâlâtâņ kwâkņangânetâ Kembangât imbaņâ muyagei igâwe. Kut nâi nâi zo ek nânğâne yenņâ uap? Kaapumņâ zengâren nep tuugi bon mân âsagiap? ⁵Zen sânek. Anutu zâk Kaapum ziņğâmņâ sâi sen mârât zengâren âsagemap, zo gurumin den luluziņņagât mo nânğâm pâlâtâņziņņagât otziņgap?

Abaramgât mâtâp lâņnat.

⁶Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm Kembangât

den nânği bon oi Anutuņâ tosaņâ buņâ sâip.” ⁷Zorat itâ nânğânek. A Kembangâren nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonņâ ândien. ⁸A hân nâin gokņâ zen Anutu nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâne tosaziņ buņ upapkât sâip. Zorat mârumņan nânğâmņâ siņgi âlip den Abaram itâ sâm dukuip, “Gâgât mâsop zorâņ a hânņâ hânņâ zengâren âibap.”

⁹Abaramņâ Anutu nânğâm pâlâtâņ kwâkņangip. Oi a Kembangâren nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândimen, nen Abaramgât mâsobân bagimen.

Nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiengât ândiândi minat.

¹⁰A zen Mosegât den kâtikņâ lum tosanij buņ ândim sumbemân zâinatatkât sâme, zen tâmbetagoagoņņagât siņgi upi. Wangât, Kembangât ekabân gurumin siņgiņņagât kulemguwe, ziap, zorat, “Ijâiņâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutņâ zo lum ândim den nâi birâbap, zâk um dâpņâ tâmbetagobap.”

¹¹Gurumin den lum ândim Anutugât mâteņan tosanij buņ orot, zo mân ziap. Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Ijâi zâk nânğâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândimap, zâk Anutugât mâteņan tosaņâ buņ opņâ ândiândi kâtik muyagem ândibap.”

¹²Gurumin denân ko nânğâm pâlâtâņgât mân sâwe. Den nâi itâ sâwe, “Ijâi zâk gurumin den lum kwâtâtibapņâ ândiândi muyagibap.”

Yesu zâk neņgât opņâ sâknamân kirip.

¹³Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “A nagân zâņgom kwânâņgâziņgâbi, zen bâliņņagât siņgi.”

Oi Kristo zâk yatik neŋgât opŋâ bâliŋandâ kwâkŋan zarip. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât suupniŋâ meip. ¹⁴ Oi zorat hân nâin nâin gokŋâ, zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Abaramgât mâsobân bagibi. Oi nen Kaapum neŋgât siŋgi sâip, zo nâŋgâm pâlâtân sot op minatkât yatâ âsageip.

Siŋgi âlipkât bet sâwât, zorat den.

¹⁵ Bukurâpnâ, a niŋan dâpkwap sâbâ. A nâiŋâ mumbamŋâ bet boi zo kâsâpkum ziŋgâbap. Zorat kwâkŋan a nâiŋâ komŋâ den nâi mân sâbap. ¹⁶ Anutuŋâ Abaram den kânŋan dukuip, zo Abaram sot kiunŋâ zekât siŋgi sâip. Kiurâp doŋbep zengât mân sâip. Kânokkât sâip, zâk Kristo. ¹⁷ Nâ itâgât op san. Anutu, zâk mârumŋan Abaram sot târotârogât den sâip. Oi bet kendon patâ 430 yatâ âki gurumin den Mosegâren gâip. Gurumin den bet gâip, zorân den kândom sâsân, zo mân kom gulipkoip. Târotâro den kândom muyageip, zo kâtigem ziap. ¹⁸ Anutuŋâ Mose gurumin den dukuip, zo tosaninŋ buŋ oi sumbe mân zâizâinŋgât mâtâp muyagei sâi târotâro den zo buŋ opap. Ka Anutuŋâ siŋgi âlipkât bet sâwât den, zo umâlepŋangât op Abaram kânŋan sâm pindip.

¹⁹ Gurumin den Moseŋâ sâm muyageip, zo wangât sâsânŋâ? Zo bâliŋâziŋâ zo mem kabâŋan pâmbapkât Kembuŋâ sâkurâpniŋ sâm ziŋgip. Zo zinzinŋ kâtik zimbapkât buŋâ. Abaramgât kiunŋâ Anutuŋâ mârum zâkkât den kânŋan sâip, zâk muyagei siriksâbapkât sâsânŋâ. Gurumin den zo sumbem aŋâ Anutugâren gâbâ mem Mose bikŋan parâwe. ²⁰ Mindumindu a Mose zâk kânokkât buŋâ, toren toren zengât. Zâkŋâ minduziŋgâm kirip. Ka Anutuŋâ den Abaram kândom dukuip, zo zikŋak dukuip.

Gurumin denŋâ a umziŋ mân melânŋbap.

²¹ Dap dap sânat? Gurumin denŋâ Anutuŋâ den Abaram kândom dukuip, zo wâlâp? Yatâ buŋâ. Gurumin denŋâ a umziŋ mân melânŋbap. Zo yatâ orotŋâ sâi ko gurumin dengât op a tosaninŋ buŋ orot, zo muyagebap. ²² Bâliŋandâ a aksik patâ saaniŋgi ândimen. Topniŋâ zo yatâ Kembugât ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwapŋâ Anutuŋâ Abaram den dukuip, zorat bonŋâ âlip minat.

Mârum dumunân ândiwen.

²³ Yuda a nen mârum nâŋgâm pâlâtânŋniŋ buŋ ândeindâ gurumin denŋâ saaniŋgi dumunân ândeindâ nâŋgâm pâlâtânŋgât den âlipŋâ, zo âsageip. ²⁴ Oi zorat gurumin denŋâ galem otningâm Kristogâren nâmbarip. Zo Kristogâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋangâm tosaninŋ buŋ upapkât yatâ oip. ²⁵ Neŋgât nâŋgâm pâlâtânŋniŋgât mâtâp muyagei zoren lânjindâ gurumin dengât dumun zo ânâŋgârip.

²⁶ Oi zen Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwâkŋangâwegât Anutugât nan bârarâp op ândie. ²⁷ Zen too sanŋonziŋgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie. ²⁸ Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâinŋ sot gigiŋâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niŋjik niŋjik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opŋâ kâmut kânok urâwe. ²⁹ Zen Kristogât siŋgi urâwenŋ Abaramgât kiurâp bonŋâ op ândie. Oi zorat Anutuŋâ mârum Abaram siŋgi den bonŋâ dukuip, zorat bonŋâ mem ândibi.

Anutugât nan bârarâp urâwen.

4 Itâ sa nâŋgânek. Katep mâik nâi ibânŋâ moi bet boi zo zâkkât siŋgi oi dâŋ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. ² Oi zâkkât torerâpŋandâ

zâkkât bet sâwât zo galemgum ândine lâmbatjâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. ³Kristogât siŋgi a ândien, neŋgâren zo yatik ziap. Mârumŋan umniŋan katep yatâ oi hângât kut ŋâi ŋâi zorat kore op ândiwen. ⁴Oi bet narâkŋâ sâsâŋjâ zo mâte oi Anutuŋâ nanjâ sâŋgongoi ambân sigan ŋâigâren gem gâi kâmbonjâ opŋâ meip. Zâkŋâ âsagemŋâ Mosegât gurumin den lum kore op ândeip. ⁵Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olanŋingâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

⁶Oi nen Anutugât nan bârarâpŋâ uengât Anutu nanŋangât Kaapumŋâ umniŋan sâŋgongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, “Aboŋ, Ibânâ âlipŋâ.” ⁷Zorat nen kore a bujâ, narâpŋâ ândimen. Oi nanjâ ândimŋâ Anutu umâlepŋangât bet sâwât mariŋâ op ândinat.

**Kut ŋâi ŋâi bon buj kândâtkuwe,
zo mân mâte utnat,**

⁸Zen mârumŋan Anutu mân nâŋgâŋangâm ândim lopio sot kut ŋâi ŋâi yenjâ, zengât kore op ândiwe. ⁹Narâk ziren ko Anutuŋâ ziŋgit buku otziŋgi zengoot zâk ekŋâ topŋâ nâŋge. Yatâ opŋâ wangât sâkurâpziŋangât pat siŋgi mem ândiwe, zo dum mâte otziŋgânam kore otziŋgânam ue. ¹⁰Zen kendon top top zorat nâŋgâne bonjâ oi tapme. ¹¹Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buj opapkât nâŋgâm kwâkâ opman.

**Galata a ziŋ Paulo
birâŋangânam urâwe.**

¹²Bukurâpnâ, nâ dâzâŋgua nâŋgânek. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâliŋjâ mân otniwe. ¹³Zen nâŋgâme. Nâ mârum kamân ŋâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den siŋgi âlipŋâ dâzâŋgom ândiwan. ¹⁴Nâ

mâsek patâ op ândia zen âkonjâ buj on galem otniwe. Oi mân nikne bâliŋ oip. Bujâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Oponj, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. ¹⁵Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buj uap? Zen mârum sinziŋ keetjâ sâmbum nâ niam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâkŋak nâŋgâmjâ san. ¹⁶Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonjâ dâzâŋgua niknetâ kâsaziŋ yatâ uan?

¹⁷A nâmbutŋandâ den kelâkŋoot sâme. Ziŋâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsâŋjâ zo âlipŋangât bujâ. ¹⁸Kut ŋâi âlipŋangât den kelâk sâsâŋjâ, zorâŋ âlipŋâ. Zo zengâren ga ândiayâk bujâ, zâmbamjâ aria utne âlip upap. ¹⁹Murarâpnâ, nâ zengât op sâknam op tâpman. Oi zorik nâŋgâm Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknam zo nâŋgâm zâibat. ²⁰Nâ zengât nâŋgâmjâ zengâren gamjâ den dâzâŋgobatkât otnigap. Nâ zengât op nâŋgâm kwâkâ uan.

**Sera sot Haga nanzatzikŋâ
topzikŋâ, zikŋik zikŋik.**

²¹Den ŋâi mâsikâziŋga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nâŋgâme mo bujâ. ²²Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatjâ âsagiwet. Ijâigât kutjâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Ijâi ko kutjâ Isaka. Zâk zikŋâ âmbinŋandâ meip. ²³Oi kore ambânjâ meip, zo ko yenjâ muyageip. Ambinŋandâ meip, zo Anutuŋâ den kânŋan sâip, zo kâtigei âsageip. ²⁴Oi den zorat torenjâ itâ ziap. Ambân zagât zo siŋgi âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuŋâ Sinai bâkŋan târotâro ŋâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpŋâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Hagaŋjâ oip. ²⁵Haga zâk Sinai bakjâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi

Yerusalem mâirâp sot Sinai bakjâ, zen dâpziq kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât gurumin den zo kore kwap ândime. ²⁶Oi Yerusalem kamân ujakjâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buj. Oi kamân zorânjâ mamniq uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem ujakjâ sumbemân taap, zorat kâmut. ²⁷Kembugât ekabân Yerusalem kamân sânginjâ sot ujakjâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep mân mimiñâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsaginjangât sâknam mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apjâ bujâ, zâk katep dojbep minziqap. Ambân apjoot, zâk murarâ bituk minziqap.”

²⁸Bukurâpnâ, Anutuñâ den kânjan sâip, zorat bonjâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip.

²⁹Mârum katep yenjan âsageip, Ismael, zâkñâ nâi Kaapungât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miñangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziñ Kristogât kâmut nen kâsa otningâme. ³⁰Oi Kembugât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanjâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanjandâ bet boi zi mân galem upap. Zikjâ ambinjangât nanjandâ bet boi zo galem upap.”

³¹Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun buj. Nen ambinjangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

Olanñingipkât dumunân mân zâinat.

5 Nen dumun buj ândinatkât Kristonjâ olanñingip. Zorat a nâmbutjandâ saaningânam sâne mân nângânat.

²Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutjandâ itâ sâme, “Anutugât mâtejan tosaziq buj upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nângâziqgâne kwabâ kwatziqgâne ko

Kristogât nep zo zengâren bon buj upap. Wangât, zen siñi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat. ³Dum dâzângua nângânek. Ijâi zâk kwabâ kwâkñangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem ândibapkât sâsâñ. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap? ⁴Den kâtik lum ândim tosanij buj utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânângâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângozângonandâ, zo zengâren bon buj uap. ⁵Nen ko Kaapumñâ diiningi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm um bâbâlanj op Anutu mâtejan tosanij buj kinatkât mambât ândimen. ⁶Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opjâ itâ nângâmen, “Kwabâ zângozângonj sot daajoot ândiândij, zo bon bujâ uap. Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiândij sot buku orotjâ, zorânj bonjâ uabot.”

Sâm gulip a, zengât den.

⁷Zen siñi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâinjâ pâke pâi den bonjangât mâtâp walâwe? Wannjâ um gulip kwatziñgi mâtâp zo bire? ⁸Anutuñâ diizingipjâ zen yatâ upigât mân sâip. ⁹Bâu usinjandâ âbângum sirogân giari aksik kâlak op nangâbap. ¹⁰Nâ itâ nângan. Kembujâ diizingi nângânângâziñjâ nâgât yatâ upap. Oi anjâ um gulip kwatziqgâmap, zâk Kembugâren gâbâ hâuñjâ mimbap.

¹¹Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziqgâbigât dâzângoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzângoman sâi ko poru nakkât siñi zo nângâne mân bâlij opap. ¹²A um gulip kwatziqgânam kwabâ kwatziqgâbigât sâme, zengât itâ nângâman. Zen ziiñ sâkziñ kâriangânetâ sâi dâp opap.

Dumunniq buj ândim laj gulip mân utnat.

¹³Bukurâpnâ, zen dumun buj ândibigât Anutuñâ diizingip. Oi nen

dumun buj ândien sâam um sâkkât âkñâle bâliñâ zo mân lum ândibi. Umziñandâ gâsâyagom kore oranjâm ândibi. ¹⁴Den kâtikñangât kombânâ, zo itâ, “Gâ gikangât otgimap, zo yatik a torenñâ zeñgât otgigi betziñan mem ândiban.” ¹⁵Zen ko sâtziñandâ ziyangâm agom buj upegât girem dâzâñguan.

Lañ gulip ândiândiñ, zorat bonñâ sot Kaapum wâratkum ândiândiñ, zorat bonñâ.

¹⁶Sa nâñgânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbañan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âkñâle, zo mân upi. ¹⁷Um sâkkât âkñâleñâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut ñâi utnam upme, zo mân bâbâlañ opmap. ¹⁸Zen Kaapum wâratkune diiziñgi Mosegât den kâtikñandâ mân saaziñgâbap.

¹⁹Um sâkkât âkñâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Lañ ândiândiñ, bukunañgât ambân lañ mimiñ, anuziñ buj lañ orot. ²⁰Lopio hurat kwâkwat, kware suñâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk suñguruk, a zikñangât nâñgi zâizâiñ, um kâsâp op kâsâpagoagon. ²¹A ñâigât kut ñâi ñâi âkñâle op lañ mimiñ, too kâtik nem um gulip orotñâ, sii nalem nemjik ândiândiñ sot kut ñâi ñâi nâmbutñâ. Zorat mârur dâzâñgowan, oi zi dum dâzâñguan. Anjâ bâliñâ zo upiñâ Anutuñgât um topñan mân ândibi.

²²Ka Kaapumñâ umziñan ândei wâratkum ândime, zo zeñgâren bonñâ itâ muyagemap. Umñâ gâsâzâñgomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiñ, den luluj, ²³Um diigi gei ândiândiñ, umñâ kendon ândiândiñ. Kaapum den wâratkum ândine bonñâ zo zeñgâren muyagem zimbap. Gurumin denân kut ñâi ñâi âlipñâ zo mân utnatkât den ñâi mân ziap. ²⁴Oi a

ambân Yesu Kristogât siñgi ândime, zen ândiândi sâñgiñâ sot um sâkkât âkñâle bâliñâ zo buj upakât poru nagân kune kinzap.

²⁵Kaapumñâ ândiândi niñgi ândimengât Kaapumñâ holi wâratkum zâkkât imbañan kâtigem ândinat. ²⁶Sâkñâ zâizâiñ mân utnat. A torenñâ mân mem gei kwatziñgânat. A ñâigât kut ñâi ñâi lañ âkñâle mân utnat.

6 Bukurâpnâ, a ñâiñâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okñangâm sâam kubikñangâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban. ²Kut ñâi ñâi yâmbâtñâ zo berân miangâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. ³Ñâi zâk kut ñâi bonñâ zo mân opñâ zikñangât nâñgi zâizâiñ opmap, a yatâ zo umñâ kâitkuap sâsâñ. ⁴Zorat zâk zikñangât ândi mâmanñâ ek nâñgâm kubikpap. Yatâ opñâ a torenñâ mân mem ge kwatziñgâbap. ⁵Nepkât yâmbât kâsâpkukuj zo a mariñâ dâp lum kinbi.

⁶Den siñgi âlip kwâkâm ziñgâme, a zo ziñ betziñan mem kut ñâi ñâi kâsâpkum ziñgâbi.

Ñâran orot mâmeningangât bonñâ minat.

⁷Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Anjâ Anutu kâit kunatkât dâp bujâ. Anjâ kut ñâi ñâi kârâm kâmitnat, zorat bonñâ yatik minat. ⁸Ñâi zâk um sâkkât âkñâle bâliñâ, zorat nepñâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âkñâle bâliñâ, zorat bonñâ tâmbetagoagon muyagibap. Ka ñâi zâk Kaapumñâ nep tuubap, zâk yatik Kaapumñâ bonñâ ândiândi kâtikñâ muyagibap. ⁹Kut ñâi ñâi âlipñâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonñâ muyaginat. ¹⁰Zorat itâ sa nâñgânek. Mâtâp muyagei a eluj patâ

kut n̄ai n̄ai âlipn̄a otzingânat. Den sin̄gi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut n̄ai n̄ai mem zâi pam otzingânat.

Girem sot mâsop den.

¹¹ Zen kulem zi iknek. Den nâmbutn̄a zo yen sa bukunâ n̄ai kulemgup. Ka âkââkân̄ zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum zingân. ¹² A nâmbutn̄andâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkn̄andik den sin̄gi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nângâm moip, zorat den sin̄gi sâne a zîr sâknam zingâbegât yatâ upme. ¹³ A zo, zen zâizâin̄ op zengât a patâ utnatkât mâtâp urâwe. A kwabâ agowe, zen den kâtik mân lum kwâtâtîme.

¹⁴ Nâ ko kut n̄ai n̄ai yenngâgât buñâ, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk nen̄gât op poru nagân sâknam nângâm moip, zo-

rarâk nângâm sâtâre op ândiman. Yesu zâk nen̄gât op poru nagân moip, zorat opn̄a hângât kut n̄ai n̄ai eksa yenñâ opmap. Oi hân a um kâtik ândime, zen kândâtnom mân nângânângâ upme.

¹⁵ Kwabâ agom ândiândin̄ mo yen ândiândin̄, zorân̄ bon buñâ. Yesu sot pâlâtân̄ op ândiândi un̄akn̄a, zorân̄ bonñâ. ¹⁶ A den zi lum ândime, zen Anutugâren gâbâ um lumbeñâ sot tânzân̄gozân̄goñâ zimbap. Anutugât kâmut zengâren zimbap.

¹⁷ Bet an̄a sâknam mân nibigât otnigap. Wangât, nâ Yesu Kristogât op sâknam nep tuum gâwan. Oi a zîr nonetâ gut dârâbut sâknam don̄bep ziap, zorat.

¹⁸ Bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristogâren gâbâ um lumbeñâ umziñan zem zimbap. Zo perâkn̄ak.

Zo yatik.

Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

1 Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwannâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkjangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingan.

²Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbe zengâren zimbap.

Anutuñâ mârumanj sumbemgât singi kwatningip.

³Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâkñâ sumbemân gâbâ singi âlipkât mâsop topñâ topñâ Kristogât opñâ ningip. Zorat nen sâmbâ âlip kwâkjangânat. ⁴Zâk mârumanj hân mân muyageibân nen zâkkât mâteñan um hâlâlu sot tosanin buñ kinatkât Kristogât singi kwatningip. ⁵Zâkñâ umñâ gâsânângomñâ kânñan nâñgi zeipkât Yesu Kristogât opñâ nan bârarâp utnatkât sâmbâ kâtigem ningip. ⁶Zikñâ nanjangât opñâ tânzângozângoñâ sâñgân buñ ningipkât sâmbâ sâtâre okjangânat.

Yesugât gilâmñandâ sâñgânniñ meip.

⁷Nanñâ Yesu, zâkkât gilâmñandâ sâñgânniñ meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ, zorat nâñgindâ imbanñâ opmap. ⁸Zâkñâ imbanñâ patâ tânnângoip. Tânnângom nâñgânângâ bonñâ sot top nâñgânângâñâ ningip. ⁹Oi zikñik den kânñan nâñgi âlip oi itâ mem kwânângip. Zo itâ sâmbâ muyageip. Den zo mârumanj ekapñoot zeip. Den zo itâ, ¹⁰“Narâkñâ nâñgâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonñâ a sot kut ñâi ñâi hânân

sot sumbemân zo mâpotzingâmñâ kâukziñ sot patâziñâ upap.”

¹¹Anutuñâ kut ñâi ñâi aksik umjangârâk sâmbâ kâtigem muyageizingâmap, zâk mârumanj ningit nâñgâm Kristogât opñâ nen zâkkât a ambân gakârâpñâ utnatkât sâip. Oi nen singi âlipkât bonñâ minatkât sâip. ¹²Zorat op kâdom Kristogâren nâñgâm pâlâtân kwâkjangâm ândimen, nen Anutu sâmbâ sâtâre okjangâm ândinat.

¹³Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den bonñâ nâñgâne zorânñâ kubikziñgi Yesugâren nâñgâm pâlâtân kwâkjangâne Anutuñâ undipñâ Tirik Kaapum zingip. Anutuñâ Tirik Kaapum ningâbapkât mârumbâ sâmbâ kâtigeip. ¹⁴Sumbemân zarindâ kut ñâi ñâi ningâbap, zorat undipniñâ Kaapum ningip. Anutu kutsingingânñâ sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpñâ nengâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nâñgâbap.

Singi âlip zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.

¹⁵Zen Kembu Yesu nâñgâm pâlâtân kwâkjangâm Kembugât singi a buku otzingâme, zorat den singi nâñgâwan. ¹⁶Zorat nâ zengât op narâk dâp nâñgâmñâ Kembugâren sâiwap sâmbâ sâmbâ âlip kwâkjangâman. ¹⁷Kembunñâ gâsuzingipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâmbâ dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakñâ neule mariñâ, zâkñâ Kaapum zingit zorânñâ nâñgânângâ zingâm Kembugât topñâ sâmbâ muyagei nâñgâm biranbi. ¹⁸Oi umziñ ânâñgâri Kembunñâ gâsuzingâm sumbemgât singi kwatzingip, zorat nâñgâm, nâñgâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpñâ zen sumbemân kut ñâi ñâi âsakñâ neuleñoot zingâbap, zorat nâñgâne bon upap. ¹⁹Oi nâñgâm pâlâtânñiñoot, nengâren imbanñâ patâ zorânñâ nep tuumap, zorat

topnâ nânġâbi. ²⁰Imbanġa zorat bonġa igâwe. Zoranġa Kristo mumuġan ġâbâ mânġim diim sumbemân zâim Anutugât âsanġa bongen pâip. ²¹Oi a kutâ sot sumbem a, a top top imbanġazinoot zengât a kâukziġa pâipkât hânân sot sumbemân kotsiġi ziap, zoranġa koi ġiap. Narâk zirenâk buġa. Zo yatâ zem zâimâmbap.

²²Anutuġa a sot kut nġi nġi aksik Kristogât ombenjan zâmbamġa kâukziġ upapkât sâm kâmut gakârâp nenġât kembuniġ kwânânġip. ²³Zâkkât kâmut zo kiġ bikġa oindâ ġiningâm nenġât kâukniġ op ândiap. A sot kut nġi nġi dâpniġanâk niġi meindâ dâp op âimap.

Mârumġan laġ gulip ândiwen.

2 Zen mârum bâliġ top top opġa um mumuġa op ândiwe. Ka Kristonġa mumuġan ġâbâ mânġiziġi ândie. ²Mârum zen hân a zengât mâtâp lâġ ândim âi wâke zengât a kutâ, Sataġ, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâkġa siġi âlip den ku a mam otziġi ândie. ³Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nânġânânġaniġangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukġangât bonġa muyaginatkât siġi op ândiwen.

Anutuġa mânġiningâmġa sumbemġat siġi sâip.

⁴Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umġa ġâsum biranġiġipkât buku otningip. ⁵Bâliġaniġangât op um mumuġa op ândiwen, nen Kristo sot mânġiningip. (Zen nânġe. Umâlepġangât op kubikningip.) ⁶Zâk Yesu Kristo sot mânġiningâm zâk sot ârândâġ a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâambarip. ⁷Itâ muyagibapkât oip. Tânzânġozânġonġangât gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepġangât op mâbâlâkġem niġġabap. ⁸Zen nânġe. Zâk tânzânġomġa nânġâm

pâlâtânġiġangât op kubikziġip. Zo ziġangât buġa. Anutu umâlipġangât op sânġân buġ yatâ otziġip. ⁹Nep nġi tuuwegât yatâ otziġġabap, zo buġa. Zorat a nġiġa sâkġa mem zari mân dâp upap. ¹⁰Nen Anutugât bikġan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageniġip. Oi mâtâp âlipġangât nep tuum ândinatkat Anutuġa sâm niġip. Mâtâp zo mârum kubigiġkât zoren lâġ ândinat.

Barin gokġandâ kamânân ġawe.

¹¹Mârumġan um kâtik ândiwe, zorat nânġâm ândibi. Zen Yuda a buġa, kamân nġin gokġa. Oi Yuda a ziġa kwabâ kwaranġamġa ândiwenġa kwabâ ulin sâm dâzânġomarâwe. ¹²Narâk zoren Kristo buġ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opġa zâkkât siġi den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsaġ ândiwe. ¹³Narâk ziren ko zen barin ândiwenġa Yesu Kristogâren târokwap Kristo ġilâmġangât op kamânân ândie.

Yesuġa kâsa koi ġei um kânok urâwen.

¹⁴Yesu zikġak lumbeġaniġ ândimap. Zâk a nakġa zagât osetniġan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândanġa Isirae a sot hân nġin nġin gok minduniġi kâmut kânok urâwen. ¹⁵Zâkġa Yuda nenġât pâke den zeip, zo tâmbetnânġobapkât imbanġa zemġangip, zo koi ġeiġ. Oi a kâmut zagât nekât kinkin ġebagân kâmut uġakġa kânok zâk zikġak muyagem kin lumbeġa muyageip. ¹⁶Zâk poru nagân moibân a nakġa zagât zo bonġa kânokġak mâpotniġâm Anutu sot buku utnatkât kâsa koi ġeiġ. ¹⁷Oi zâk gamġa barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbeġangât siġi den dâtnânġoi nânġâwen. ¹⁸Oi nen aksik zâk sot pâlâtân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okġangâmen.

A nen Kembangâ namâ yatâ utnat.

¹⁹Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembangâ sîngi a nâmbutnâ zen sot Anutugât kamân mariņ op Anutugât kâmut opnâ zâkkât namâ op ândie. ²⁰Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zîņâ lanîngâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniņ uap. ²¹Zâkkâren aņâ aņâ târokwâindâ Kembangâ hâlâlû namâ muyagem zâimap. ²²Kaapumņâ Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziņgi Anutugât namâ ue.

Kembunâ den tiknâ zeip, zo Paulo sâmb muyagem pîndip.

3 Zorat opnâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zeņgâren sîngi âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian. ²Zen nâgât sîngi nâņgâwe. Anutu tânzân-gozâņgongângât op zeņgâren sîngi âlip nep tuubatkât sâmb nigip. ³Sâmb nimņâ tik den sâmb muyagem nigip. Den zorat pânkânok kulemguan. ⁴Kristogât den tiknâ zeip, zo ek nâņgâman. Zen den zi sâlâpkumņâ nâgât yatâ nâņgâbi. ⁵Den tik zeip, zo a mârumb ândiwe, zeņgâren mân sâmb muyageip. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete neņgâren Kaapumņâ sâmb muyageip. ⁶Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin goknâ, zen sîngi âlip nâņgâmņâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op sîngi den zorat bonņâ ârândâņ minat.

⁷Oi sîngi âlip zorat kore a ândibatkât Anutuņâ umâleprâņgât imbanâ patâ nigip.

Den tikņangât bonņâ Yesuņâ muyageip.

⁸Nâ Kembangâ sîngi a nâmbutnâ ombeziņan a gîgîņâ op ândiman. Ka laņ Kristogâren umgât gom sambe mân igiknâ ziap, zorat den a hân nâin goknâ sâmb muyagem ziņgâbatkât Kembunâ

sâmb nigip. ⁹Anutuņâ a sot kut nâi nâi muyagenîngipnâ den tik pâi zeip, zo narâknâ narâknâ mân sâmb muyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuņâ zo sâmb muyagemņâ den zorat bonņâ sâmb muyagem zen sot a nâmbutnâ aksik patâ dâzâņgobatkât sâip. ¹⁰Narâk ziren Anutuņâ kâmut gakârâpņâ neņgâren nâņgânâņgânâ bonņâ mâbâlakņei kulem top topņâ muyagei sumbem a sot a imbanâziņoot sumbemân ândie, zen ek nanğâbi.

¹¹Anutu zâk mârumb hân mân muyageibân den sâmb kâtigeip, zorat bonņâ Kembuniņâ Yesu Kristo sâņgongoi gem muyageip. ¹²Oi zâknâ mâtâp mem niņgi nâņgâm pâlatâņ kwap keņgât buņ Anutu mâte okņangâmen. ¹³Zorat nâ itâ dâzâņgua nâņgânek. Nâ zeņgât op sâknam kwâkņan ândia umziņ mân yâmbâribap. Buņâ. Zen zorat nâņgânetâ âlip upap.

Paulo zâk Epeso a zeņgât op ninâu sâip.

¹⁴⁻¹⁵Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niņâ Ibâ bonņâ, zâkkâren pîndiņsâmb zeņgât op ninâu itâ sâman. ¹⁶Anutu zâk sâi Kaapumņâ umgât gom sambe imbanâ muyagem ziņgi umziņ lâmbat kâtigibap. ¹⁷Oi Kristo nâņgâm pâlatâņ kwâkņangâne umziņan tâtat mâme upap. Nak ândâņandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotnâ, zo gâsum kâtigem kinbi. ¹⁸Oi zen Kembangâ sîngi a nâmbutnâ zen sot ârândâņ Kristo zâk umņâ gâsâzâņgomap, zorat toren toren mâpot nâņgâm kwâtâtibi. ¹⁹Oi Kristo umņâ gâsâzâņgomap, zorâņâ a nâņgânâņgâziņ walâmap, zo laņ nâņgâm biranbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâmb ziap, zorâņâ zeņgâren âi piksâbap. Nâ zeņgât op yatâ ninâu sâman.

Sâtäre den.

²⁰ Imbanjâpoot nenngâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut nâi nâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk bujâ. Kut nâi nâi walâwalâņ upapkât kâwali tâkņaj-gap. Zorâņ ninâu sot nângânângâniņ walâmap. ²¹ Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtärenjâ narâknâ narâknâ zem zâimâmbap. Perâkņak.

Kaapumņâ minduningi kâmut kânok urâwen.

4 Nâ Kembugât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum zingān. Zorat zen itâ nângânek. Kembujâ gâsâzângomņâ târârak ândibigât sâm zingip, zorat dâbâk ândibi. ² Giginjâ sot um sânduk ândim buku orāngâm hâuņangât den mân sâbi. ³ Oi Kaapum zâk lumberņangât tâkņâ mâpotzingâm saazingip, zo mânāngâtpegât galem orāngâm ândibi. ⁴ Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât sinġi, zorat sinġi kwatzingâm diizingip. ⁵ Kembu kânok. Nângâm pâlâtâņ kânok. Too sanġon kânok. ⁶ Anutu zâk Ibâniņ kânok. Zâk aksik patâ walâniņgâm kembuniņâ op ândiap. Oi um dâp imbanjâ niņgâm um dâp tâtat mâme opmap.

Kembujâ sinġi âlip nepkât a top top nâmbarip.

⁷ Kristo zâk nep sâm niņgip dâp imbanjâ niņgâmap. ⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zarip, narâk zoren tâk namâ a doņbep diizingâm zarip. Oi a umgât gom sambe sot imbanjâ zingip.” ⁹ Yesu zâk u zarip, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenjan geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zarip. ¹⁰ Zâk geip, zâkņagâk sumbemņâ sumbemņâ walâm zarip. Zâk sumbem sot hân

piksâm ândibapkât zarip. ¹¹ Oi zâkņagâk a nep sot imbanjâ zingip, zo itâ. A nâmbutņâ Aposologât nep sâm zingip. Nâmbutņâ Propete zâmbarip. A nâmbutņâ sinġi âlip mem hân nâin âiâiņangât sâip. Nâmbutņâ kâmut zenġât galem a. Nâmbutņâ sinġi âlip kwâkâm zingâ a. ¹² Zo zâkkât sinġi a gakârâpņâ mem kubikz- iņgâm ândinatkât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonņâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâmbarip.

Sinġi âlibân mân lorinat.

¹³ Zo yatâ op sinġi âlip topņâ sot Anutu nanņangât topņâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Sinġi âlibân ândim lâmbatnatkât sâip. Lâmbatņâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. ¹⁴ Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a ziq um gulip kwatningânam upme, zorat. Sarâziņandâ pibâ yatâ mân mem kâbakņeniņgi kâtigem kinat. ¹⁵ Itâ op ândinat. Nen umniņandâ a gâsâzângom den bonņigâk dâzângonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnâņgoi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. ¹⁶ Zâkkâren târokwâindâ sânanmniņandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpņâ opņâ imbanjâ zemniņgap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumņâ umņâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

Kwakmak mân ândinat.

¹⁷ Kembugât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zenġât tobat yatâ mân upi. ¹⁸ Um kâtik a, zeggât um nângânângâziņ nâtâtik oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. ¹⁹ Oi um nângânângâziņ buj sii nalem laņ nemņâ âkņâle sot bâliņ top top âkon buj upme. ²⁰ Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen.

Kristogât topnâ sâm dâzângom ândiwen. ²¹Den topnâ kwâkâm ziŋgâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. ²²Zen ândiândi sâŋgiŋâ kândâtkum umziŋâ sâŋgiŋâ âkŋâle sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. ²³Oi Kaapum nângâŋangâne umziŋ mângei uŋakŋâ upi. ²⁴Oi ândiândi uŋakŋâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

Bâliŋâ top top birânat.

²⁵Zorat zen sarâ birâm den bonŋigâk sâm âragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat. ²⁶Kugân bâliŋ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiŋ geibap. ²⁷Sataŋgât tirek mân kwâpan. ²⁸Mârum kâmbu opmarâwe, zen birâm betŋâ nep tuum kât naleŋ muyagemŋâ a kanpitâ âlip tânzângobi. ²⁹Den bâliŋâ lâuziŋan gâbâ mân gibap. Den âlipŋigâk tânagom sânetâ zorâŋâ a tânzângom umziŋ kelikpap.

³⁰Anutugât Tirik Kaapumŋâ umbâlâ opapkât diŋâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziŋgâbapkât narâkŋâ mâte oi Anutuŋâ zo ekŋâ gâsuziŋgâbap. ³¹Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut ŋâi ŋâi sumunŋâ zo zengât osetziŋan mân zimbap. ³²Zen buku opnâ âlip oraŋgâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosaŋ birip.

Bâliŋâ kândâtkom ândinat.

5 Zen nan bârarâpŋâ op ândie, zo-rat Anutuŋâ opmap, yatik op ândibi. ²Oi buku op umziŋâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otningâm neŋgât opnâ ândiândiŋâ birip. Zo Anutuŋâ egi âlip yatâ oip. Kembugât siŋgi naleŋ une sei nâŋgi âlip opmâip, zo yatâ.

³Laŋ mâman sot kut ŋâi bâliŋâ, mân orotŋâ sot a ŋâigât kut ŋâi ŋâi zorat âkŋâle op laŋ mimiŋ, zorat tâtâlek den

zo mân sâbi. ⁴Den aŋunŋoot, den laŋ sâsaŋâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliŋ upap. Sâiwap den sot sâm âlip den sâne dâp upap. ⁵Zen itâ nângânek. Laŋ mâman a, den sumunŋâ sâme. A nâmbut zengât kut ŋâi ŋâi âkŋâle op laŋ mime. A yatâ zo, zen Kristo, Anutu umzik topŋan tâtatŋâ zo kârubi. A nâmbutŋâ zengât kut ŋâi ŋâi zorat âkŋâle op laŋ upme, zen a ziŋ lopio hurat kwapme yatâ Anutu kândâtkom umziŋ hângât kut ŋâi ŋâi zoren pane zemap.

Tik kut ŋâi ŋâi aŋunŋoot mân utnat.

⁶Kâitziŋgom sarâ den dâzângone nângâne bonŋâ mân upap. Bâliŋâ top top zorat Anutu kukŋangât bonŋâ zo den ku a zengâren muyagibap. ⁷⁻⁸Zoren zen mân betziŋan mimbî. Zen mârumŋan ŋâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsakŋâ op ândie. Zorat âsakŋangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi. ⁹Âsakŋangât bonŋâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârak ândiândi sot perâkŋak den sâsâŋ. ¹⁰Kut zo mo zo utnam Kembuŋâ nâŋgi âlip upap mo buŋâ, zen zorat nângâm sâlâpkum ikpi.

¹¹Nâmbutŋâ ŋâtâtikkât kut ŋâi ŋâi utne mân betziŋan mimbî. Buŋâ. Bâliŋâziŋâ sâm kâkŋan kwatzziŋgâbi. ¹²Um kâtik zen kut ŋâi ŋâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko aŋunŋoot opap. ¹³Kut ŋâi yatâ, zo sâm kâkŋan pâindâ âsakŋandâ zeri zorat topnâ muyagibap. Oi kut ŋâi muyapŋâ ziap, zorâŋ âsakŋoot upap. ¹⁴Zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Uman zematŋâ zaat. Mumuŋan gâbâ zaat. Kristoŋâ âsakŋâ muyagem gibap.”

Um kâtik op nepkât narâk mân tâmbetkumat.

¹⁵Zorat op ko zen ândiândiziŋangât galem op ândibi. Oi mân nângâm

nângâm yatâ bujâ. Um nângânângâzi-
iņoot ândibi. ¹⁶Narâk ziren bâliņandâ
laņ kârâm ziapkât narâk nâmbut mân
birâm nep kâtigem tuubi. ¹⁷Zorat um
nângânângâziņ bujâ yatâ mân ândibi.
Nep zo mo zo utnam Kembujâ nâņgi âlip
upap mo bujâ, zorat nâņgâm sâlâpkum
ikpi.

¹⁸Oi too kâtik nem um gulip orotņâ,
zo mân upi. Zo tâmbetagoagoņągât
nep. Kaapum ko nâņgâņągâne umz-
iņan piksâi ândibi. ¹⁹Kaapumņâ mem
bâbâlaņ kwatziņgi mâpâmâpâse kep
mem um aņgâgwaņgâ upi. Oi umz-
iņandâ Kembugât keņņâ mem sâm
sâtâre okņągâbi. ²⁰Oi Kembuniņâ Yesu
Kristogât opņâ narâk dâp Anutu Ibâ
kut ñâi ñâigât sâiwap sâm, sâm âlip
kwâkņągâbi.

²¹Zen Kristo hurat kwâkņągâm
umņâ âwe kwarągâm ândibi.

A ambân zengât den.

²²Ambân zen Kembugât sât lulu
ândie, yatik abârâpziņ zengât op ândibi.
²³Aņandâ ambinņągât kâukņâ uap.
Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziņ uap.
A ambân gakârâpņâ zen kiņ bikņâ ândie.
Oi zâk kiņ bikņągât kubikkubik uap.
²⁴Oi kâmutņâ Kristogât sât lumap, zo
yatik ambân zen narâk dâp abârâpzi-
ņągât den lum ândibi.

²⁵Kristo zâk umņâ kâmut gâsuniņgâm
buku otniņip. A ziņ zo yatik umziņ
âmbirâpziņ gâsuziņgâm buku otziņgâbi.
Kristo zâk kâmutņâ buku otniņgâm
neņgât suup meip. ²⁶Zâkņâ kâmut diņâ
sot too sanņonniņgâm kubikniņgi salek
op Anutu mâteņan hâlâlu kinatkât yatâ
oip. ²⁷Oi kâmutņâ sanņon kubikniņgi
hâlâlu sot tosaniņ buj sâot neuleniņoot
mâteņan nâmbanbapkât sâm pindip.
²⁸Oi a zen ziiņ sâkziņ galem upme,
yatigâk ambirâpziņ galem otziņgâbi. Ijâi
zâk ambinņâ dâņ galem upap, zo zikņâ
sâk yatik galem oraņgâbap. ²⁹A zikņâ

sâkņâ mân kâsa okņągâm. Bujâ. On
galem oraņgâm ândimap. Kristoņâ kâ-
mutņâ otniņgâm, zo yatâ. ³⁰Kristo
zâk kâukniņâ ândiap. Oi nen kiņ bikņâ,
sâkņągât torerâp ândiengât yatâ galem
otniņgâm ândimap. ³¹Kembugât ekabân
den ñâi itâ ziap,

“Zorat a ñâiņâ ibâ mamņâ zâpam am-
binņągâren âi pâlâtâņ oi zet um sâk
kânok op ândibabot.”

³²Den zo den sumbuņâ. Den zorat
topņâ itâ nâņgan. Kristo sot kâmut,
zengât op sâip. ³³Oi den zorat topņâ
ñâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A ak-
sik zen sâkziņ buku otziņgâme, zo yatik
âmbirâpziņâ buku otziņgâm ândibi. Oi
ambân zen abârâpziņ hurat kwatziņgâm
ândibi.

Ibâ mam sot katep, zengât den.

6 Katep zen Kembugât op ibâ
mam zengât den lubi. Zorâņâ
mâtâp âlipņâ. ²“Gâ ibâ mamgâ hurat
kwatzikâm dinzik luban.” Den kâukņâ
zo Mosegât den kâtik ekabân ziap. Oi
den ñâi itâ târokwap sâsâņâ, ³“Yatâ op
hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

⁴Ibâ zen nan bârarâpziņ um kâlak
muyagibegât kut ñâi kârâpņoot laņ mân
otziņgâbi. Kembugât den dâzâņgom ku-
bikziņgâm galem otziņgâne lâmbatpi.

A patâ sot kore a, zengât den.

⁵Kore a zen hân a patârâpziņ hu-
rat kwatziņgâm umziņ kânok zei Kristo
kore okņągânat yatâ upap sâm zo yatik
patârâpziņ bimbî kwatziņgâm zengât
sâtziņ lum ândibi. ⁶Hân a patârâpziņâ
mâte pirik otziņgâne ziņgitne âlip up-
apkât bujâ. Nen Kristogât kore a sâm
Anutuņâ mâtâp sâm ziņgip, zo lâņbi.
⁷Zen itâ nâņgâbi, “Nen a zengârâk kore
bujâ.” Yatâ nâņgâm Kembugât nâņgâm
nepziņ âkon buj tuubi. ⁸Zen nâņgâme.
Ijâi zâk kore a mo a patâ ândim kut

ñâi ñâi âlipñâ op ândibap, zâk Kambuñâ hâuñâ yatik pindâbap.

⁹Oi a patâ zen kore arâpziñ yatik galem otzingâm ândibi. Oi mân zân-gom ziñgitsâbi. Kârâpñoot mân otz-ingâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziñâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otningâbap, zo nângâm ândibi.

Kâsa mân igikñâ ândime.

¹⁰Sâm kwâkâm sâbâ. Kambuğâren târokwatne imbaññâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi. ¹¹Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Satañgât kâwali arâpñandâ kâitzân-gonam gane kâtigem kinbi.

¹²Zen nângâme. Kâsarâpniñ, zo hân a buñâ. Zen a mân igikñâ. Zen Satañ sot wâke gakârâpñâ. Zen bâliñ op ândime. ñâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbaññâziñoot. Nen zen sot kâsa upmen.

¹³Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliñan kâtigem kirindâ kâsarâpniñ ziñ osiniñgâm birâm âibi.

Kâwaligât kut ñâi ñâi mem ândinat.

¹⁴Nen itâ kinat. Den bonñandâ in-zutniñ oi mem lap ândinat. Târârak ândiândiñandâ hâmbâniñ oi akum ândinat. ¹⁵Lumbeñangât siñgi âlip mem kinat. Zorâñâ kipâke gine giari lân kâtigem kinbi. ¹⁶Oi mamñâ patâ ko nângâm pâlâtânâ dugumniñ oi mem

kirindâ kâsa, bâliñâ mariñangât lingip kâlâuñâ zo gâi kom kâbakñibap. ¹⁷Oi pindok kâtik kutñâ kubikkubik, zo kâukniñan akunat. Oi Kaapumgâren gâbâ sâu patâ, Anutugât den, zo mem kinat. ¹⁸Narâk dâp Kaapum wâratkum Kambuğâren ninâu sâm mâpâsem ândinat. Oi lañ gulip mân ândim, âkon buñ galem orañgâm ândinat. Oi kamân dâp Kambuğât siñgi a zengât op ninâu sâm ândinat.

¹⁹Oi zen nâgât op ninâu sâm ândine Kambuñâ lâunâ mem bâbalañkoi siñgi âlipkât den tik zeip, zo sâm muyagibat. ²⁰Na zorat siñgi sâsân a ândiangât tâk namin nâbane zeman. Zen nâgât op ninâu sâne keñgât buñ siñgi âlip sâm muyagia dâp upap.

Den murukñâ.

²¹Tâk namin dap dap yatâ ândiman, zen zorat kwakpegât Tikiko, zâkñâ zengâren gamñâ zorat den siñgi otz-ingâbap. Tikiko, zâk bukuniñ âlipñâ, Kambuğât kore a sât luluñoot. ²²Zâkñâ nengât den siñgi otz-ingâm umâlep kwatziñgâbapkât sângongua gaap.

²³Bukurâpnâ, Anutu Ibâ sot Kambu Yesu Kristo, zikñâ zen lumbe muyageziñgâm nângâm pâlâtânziñ mem kâtigei buku orañgâm ândibi.

²⁴A umziñandâ Kambu Yesu Kristo gâsum lum kâpim ândimambi, zengâren tânzân-gozân-gonj zimbap.

Zo yatik.

Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop den.

1 Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât siŋgi a sot galem a sot a sâtŋâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

²Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot um lumbeŋâ zengâren zimbat.

Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembangâren ninâu sâip.

³Nâ zengât nâŋgâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁴⁻⁵Zen siŋgi âlip nâŋgâmŋâ nen sot pâlâtâŋ urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândâŋ nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembangâren sâiwap sâm ninâu sâman. ⁶Oi itâ nâŋgâm kâtiŋian. Anutuŋâ nep âlip zengâren topkwâipŋâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonŋâ muyagibap. ⁷Nâ zengât yatâ nâŋgâman. Zo topŋâ itâgât. Nâ zoren siŋgi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saaziŋgâmap. ⁸Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saaziŋgâmap, zo perâkŋjak dâzâŋgua Anutuŋâ nâŋgi bon uap.

⁹Oi buku orotziŋandâ sot um nâŋgânâŋgâziŋ kubikaŋgâm lâmbari kut ŋâi ŋâi bâliŋâ sot âlipŋâ zo târârak ek nâŋgâm kubikpigât ninâu sâman. ¹⁰Oi zen kut ŋâi bonŋâ ek nâŋgâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa buŋ bâbâlaŋ op mambât ândibi. ¹¹Oi Yesu Kristonâ tânzâŋgoi ândiândi târârakkât bonŋâ muyagine Anutugât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

Nâmbutŋandâ pabâtgwabât op siŋgi âlip sâwe.

¹²Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzâŋgobâ. Ziren kut ŋâi ŋâi muyagenigip, zorâŋ siŋgi âlip laŋ kârâbapkât muyageip. ¹³Nâ Kristogât opŋâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat siŋgi orâwan, den zorâŋ a kâukŋâ sot kâwali a sot a torenŋâ ziren ândie, zengât kindapziŋan giarip. ¹⁴Oi tâk namin yatâ ândim kâtiŋiangât bukurâpnâŋ doŋbep mârûm keŋgât urâwe, zen zo birâm Kembangâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwap Anutugât den keŋgât buŋ sâme.

¹⁵A nâmbutŋâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlâgân sâme. A nâmbutŋandâ ko umâlep otnim sâme. ¹⁶Umâlep otnim sâme, zen nâ siŋgi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziŋandâ gâsânogi sâme. ¹⁷Nâmbutŋandâ ko zâizâiŋ op kâsa otnim Kristogât kot sâne laŋ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkŋjan um sâknam muyageninam upme. ¹⁸Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâkŋjak sâbi, zorat wangât doŋbep sânat. Kristogât den laŋ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

Paulo zâk mumuŋâ sot ândiândiŋâ, zorat ârândâŋ okŋangip.

¹⁹Oi itâ sâm umâlip nâŋgâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumŋâ betnan mei olaŋnine ândibat. ²⁰Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren keŋgât sot aŋun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okŋangâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziŋâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâkŋangâbi. ²¹Nâgât ândiândiŋ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Ŋâi mo ŋâigât ârândâŋ otnigap. Mumbatŋâ kut ŋâi âlipŋâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât

zo birâm sumbemân kut nâi âlip zo mimbat. Zorat nânga sâtâreņoot uap. ²² Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonņâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Njâi mo nâigât bâbâlaņ upâ. ²³ Njâi mo nâigât ârândâņ otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkat âkņâlian. Zâk sot ândibat, zorat nânga sâtâreņoot uap. ²⁴ Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. ²⁵ Oi zorat itâ nângan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziņan mem ândia nângâm pâlâtâņziņ gwâlântensâi sâtâre op ândibi. ²⁶ Zengâren gamņâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkņangâm ândim zâibi.

Tânogom ândiândiņ nep tuunat.

²⁷ Zen umziņ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât siņgi âlip zo târârak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpņâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opņâ tânogom kin siņgi âlipkât ândiândi nep tuune ga zingitpat mo kârebân ândim siņgiziņik nânga âlip upap. ²⁸ Tânogom kin kâsarâpziņâ zengât kengât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuņâ zâk kâsaziņ birâziņgâm zen gâsâzângobap, zorat topņâ muyagei ek nângâbi. ²⁹ Anutuņâ zen Kristo nângâm pâlâtâņ kwâkņangâbigât sâip. Oi zorik buņâ. Zâkkât opņâ sâknam nângâm kore okņangâbigât nângâziņgip. ³⁰ Nâ mârur sâknam nep topkwap tuum ândia nigâwe. Oi irak zi yatik sâknam kwâkņan tuuga siņginâ nângâme. Oi zen yatik sâknam kwâkņan siņgi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

Um Kânok op buku utnat.

2¹⁻² Zengâren gâbâ Kristogât opņâ umziņ tânogom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlaņ orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtâņ utnetâ umziņ saamņâ kâtikņan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko

um nângânângâziņ mâpotpi. Oi umziņ kânok oi zorarâk nângâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkņan ândibat. ³ Zen zâizâiņ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemņâ bukugangât nângâna zâibap. ⁴ Gâ gikangât kut nâi âlip upapkât buņâ, bukurâpkâ zengât kut nâi âlip upapkât ârândâņ nângâban.

Yesuņâ mâtâp lâņip, zo yatik lâņnat.

⁵ Yesu Kristogât nângânângâ zeip, zo yatik zengâren zimbap. ⁶ Zâk Anutuyâk op ândeipņâ Anutu tobat ândian sâm mân angân kârip. ⁷ Zâkņâ kut nâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. ⁸ Oi tobatņâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a gigiņâ op ândim sât luluņ mâtâpņâ lâņ ândimņâ moip. Mumuņâ mâte oi poru nagân mumbapkât mân angân kârip. ⁹ Yatâ oipkât Anutuņâ mem zâi a zâizâiņâ patâ kwânângip. Kwânângâmņâ kut siņgiņâ laņ kârâm a zengât kotsiņgi, zo mâpot mem kinbapkât sâm pindip. ¹⁰ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombeņan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nângâm hânân gei pindiņsânat. ¹¹ Oi lâuniņandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkņâ Kembu patâniņâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkņangânat.

Âlip utnatkât kâtiginat.

¹² Bukurâpnâ, zen âsâbâņ sâtnâ lume. Zen sot ândiayâk buņâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziņangât bonņâ muyaginam zikņik zikņik kâtigibi. Zorat umziņ kengât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. ¹³ Wangât, Anutu zikņak umziņan nep tuugi um bâbâlaņ op sâtņâ lubigât imbaņâ ziņgâmap, zorat. ¹⁴ Zen kut nâi nâi upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. ¹⁵ Zen yatâ opņâ Anutugât nan bârarâp tosa buņ sot um salek op ândibi. A gâņgonņâ narâk ziren ândie, zengât osetziņan âsakņâ yatâ op ândibi. ¹⁶ Âsak yatâ op

ândiândigât den ziiņ mem ândim a ambân dâzâņgobi. Yatâ utne Kristo takâ-takâņ narâkņan itâ sâm zengât sâtâre upat, “Sâknam nâņgâm nep tuuwan, zorat bonņâ muyagiapkât sâtâre upat.”

¹⁷ Zen nâņgâm pâlâtâņziņâ Anutugât siņgi sâm pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât siņgi sâm mumbat, zorat umâlep sâtâre opņâ zen sot umâlep nâņgâbat. ¹⁸ Oi zen yatik sâtâre op nâgât umâlep nâņgâbi.

Timoteogât den.

¹⁹ Kembu Yesuņâ nâņgi dâp oi Timoteo kek sâņgongua zengâren gâbapkat san. Oi zengâren gâbâ den siņgi mem âburem ga zengât siņgi den dâtnogi umnâ diim gibap. ²⁰ A yatâ zo ñâi mân ândie. Zâk perâkņak zengât nâņgâmņâ umņandâ tânzâņgobap. ²¹ Nâmbutņâ zen ziiņangât nâņgâm Yesu Kristogât nep zo dâņ mân tuume. ²² Timoteo ândiândiņangât topņâ âlip nâņge. Nanņandâ ibâņâ beknan memap, zo yatik nâ siņgi âlip nebân betnan memap. ²³ Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nâņgâmņâ zâk sâņgongua gâbap. ²⁴ Oi Kembuņâ nâņgânigi ninak zengâren kek gâbat.

Epaporidito, zâkkât den.

²⁵ Nâ kut ñâi kârum ândia zen Epaporidito sâņgongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san. ²⁶ Oi zâk mâsek op zeï zen siņgiņâ nâņgâwe. Zâkkât nâņgâm kwâkâ upegât umņâ zengâren tâi nâņgâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okņangap. ²⁷ Zâk mâsek doņbep op mumbam oip. Oi Anutuņâ tângum beknan meip. Oi zorik buņâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknan meip. ²⁸ Zen ekņâ umâlip upigât sot nâ yatik nâņgâm kwâkâ mân ândibatkat zâk mân angân

kârâm sâņgongua gâbap. ²⁹ Zorat zengâren gâi zen umâlip nâņgânangâm Kembugât op buku okņangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatziņgâbi. ³⁰ Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâuņâ kore otnibapkât sâkņâ mân angân kârip.

Siņgi âlip kukuņ a zo zengât galem utnat.

3 Bukurâpnâ, den ñâi sâbâ. Kembugât opņâ umâlibân ândibi. Den zo mârum sâm dâzâņgowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nâņgâm mân kwaksan. Wangât, zorâņâ tânzâņgobap, zorat.

² Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâliņangât nep tuume. Sâkziņâ mânâņgâtme, a yatâ zo zengât galem oraņgâm ândibi. ³ Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kembugât a sâme. Zo yenņâ. Nen ko Anutugât a bonņâ ândimen. Kaapumņâ otniņgi Kembu kore okņangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtâņ upmen. Oi nâņgâm pâlâtâņniņâ zo sâkkât zoren mân pamen. ⁴ Nâ sâkkâren târokwapâ sâm âlip opam. A nâmbutņâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâm walâziņgâbam. ⁵ Zorat topņâ sâm muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbuņan kwabânowe. Nâ Isirae a kâmurân gokņâ, Benyamingât kiuņâ. Nâ Yuda a, Yuda zengâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan. ⁶ Kâtiknaņgât op Kembugât kâmut, zengât kâsa orâwan. Kembugât gurumin den zo perâkņak lum kwâtâtewan. Oi târârak mâtâp lân ândiwan.

Pauloņâ Kristogât op kut ñâi ñâi birip.

⁷ Oi nâ mârum kut ñâi ñâi mem ândim nâņga bon oip. Bet ko Kristogât opņâ nâņga yenņâ oip. ⁸ Perâkņak,

nâ Kembuñâ Yesu Kristo, zâkkât topñâ ek nânğa bon oi kut ñâi ñâi mârum orâwan sot nâmbutñâ pisuk patâ, zorat nânğa yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâam kut ñâi ñâi sângiñâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. ⁹Nâ gurumin den lum târarak upatkât buñâ. Kristogâren nânğâm pâlâtân kwap tosanâ buñ ândiandin, zorat otnigap. Nânğâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâknâ nânği tosanâ buñ upapkât sok. ¹⁰Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatñangât imbanñâ nâğâren muyagei zâk sâknam nânğip, yatik nânğâbat. Yatâ opñâ moip, zorat holi muyagibat. ¹¹Yatâ op âim muñan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.

¹²Nâ ninanğât itâ mân san, “Paulo nâ sârârak kârâm mârum kikerân ga gâsuan.” Buñâ. Ka Yesu Kristoñâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârak kârâm âiman. ¹³Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninanğât nânğa yatâ mân uap. Zità opman. Kut ñâi birâwan, zo kândâtroman. Oi kut ñâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. ¹⁴Oi Anutuñâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

¹⁵A um nânğânânğaniñ lâambarip, nen aksik zo yatâ nânğâm ândinat. Oi a nâmbutñandâ kut ñâigât nânğâne mâtâp ñâi opmap oi ko Anutuñâ mâtâp âlip tirâpzanğoi ek nânğâbi. ¹⁶Mâtâp lâñ gawen, zorik lâñ âinâ.

Nen sumbem kamângât bonñâ ândinatkat niñgip.

¹⁷Bukurâp, nâ mâtâbân kâdom otzînga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lâñbi. A nâmbutñâ yatik ândim kâdom otzîngâme, zengâren sinziñ ek ândibi. ¹⁸A donbep zengât dâzânğom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzânğobâ. Zen Kristo poru nagân kukuñâ, zâk kâsa miñanğame. ¹⁹A zo, ziñ tâmbe-

tagoagonğangât siñgi ue. Zen tep kâamboziñandâ kembu otzîngâmap. Oi anunğoot zorân umâlip kwatzîngâmap. Hângât kut ñâi ñâi, zorarâk nânğâm ândime. ²⁰Nen ko sumbem kamângât bonñâ. Oi zoren gâbâ nengât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâknâ ga gâsânânğobapkât mam-bât ândimen. ²¹Zâk a sot kut ñâi ñâi mem gemñâ zikñâ ombenjan nâmbanbapkât imbanñâ zemñanğap. Zâkkât imbanñâ zorânñâ sâkniñ giginâ melânji zik sâk yatâ neule âsakñoot upap.

Paulogât berân mâme a, zengât den.

4 Bukurâpnâ, nâ ga zîngitpatkât nânğan. Umnâ zengâren kinzap. Nâ zengât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândibi.

²Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembangât op um kânok op ândibabot. ³Oi betnan memmat, gâ ambân zagât zo betzikñan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutñâ, zen siñgi âlipkât nep tânnone tuuwen. Kutzîñâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

Sâm bâbâlan den.

⁴Zen Kembangât op umâlip nânğâm sâm âlip kwâkñanğâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. ⁵Zen um lumbeñâ sot um lâklâk ândine a ziñ zîngit nânğâbi. Kembu takâtakñanğât narâk mâte otniñgap. ⁶Kut ñâi ñâi zorat mân nânğâm kwâkâ upi. Umziñan den topñâ topñâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. ⁷Oi Anutugâren gâbâ um lumbeñâ, zo a nânğânânğaniñ walâmap. Yesu Kristogât op um lumbeñâ zorânñâ nengâren kwâlâlâksâm zimbap.

⁸Oi bukurâp, den ñâi sâbâ. Kut ñâi ñâi bonñâ sot hurat kwâkwat, kut ñâi ñâi târarakñâ sot salekñâ, kut ñâi ñâi tobat âlip sot hikpârâkñoot, kut ñâi ñâi kwâtâkwâtâtiñ sot umâlip muyagime. Kut ñâi ñâi zo aksik nânğâm ândibi.

⁹Nâ den dâzângom tirâpzângua ek nângâwe, zorik op ândine Anutu, lum-beñâ marijandâ zen sot ândibap.

Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.

¹⁰Zen betnan miegât Kembangâren umâlip patâ nângan. Zen mârum nâgât nângâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nângan. ¹¹Nâ kut nâi kârum mân san. Nâ kut nâi kârumnâ yen ândian, zorat nânga mân bâliñ opmap. ¹²Nâ gigiñ op ândiândiñ mo gom sambe zemniñi ândiândiñ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiñ mo gomsambe kwâkñan ândiândiñ mo puyân ândiândiñ, zorat topñâ aksik nângâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. ¹³Yesu Kristoñâ imbanñâ nigî kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

¹⁴Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânga âlip uap.

Paulo kut nâi nâi pindâwe.

¹⁵Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ siñgi âlip nep topkwap Macedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñik nâ sot târotâro op betnan miwe. ¹⁶Oi

Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut nâi nâi zo sâp zagât nim tânnowe. ¹⁷Nâ kât sikum nibigât mân san. Siñgi âlip bonñâ zengâren muyagibapkât san. Oi bonñâ zo zengâren lañ kârâbap. ¹⁸Ziñâ nâ kut nâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditoñâ zengâren gâbâ kut nâi zo mem ga nigî gom sambe op ândian. Ziñâ nâ kut nâi otniwe, zorat nânga Kembu okñangâwe yatâ uap. ¹⁹Oi Kembuñâ zorat nângi âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut nâi nâi donbep ziñgi kut nâi mân kârum ândibi. ²⁰Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâm âlip zinziñ zem zâimâm-bap. Perâkñak.

Den murukñâ.

²¹Yesu Kristogât opñâ nângâziñgan. Zo Yesugât siñgi a dâzângom nângâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nângâziñge. ²²Kembangât siñgi a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembangât siñgi a nâmbutñâ, zen aksik nângâziñge.

²³Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângozângonandâ um dâpziñjan zimbap. Perâkñak.

Zo yatik.

Kolosai zengât ekap Paulonjâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

1¹⁻² Bukurâpniknâ, Kembugât sinji a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zinget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum zinget. Anutu Ibâniņangâren gâbâ tânzângozân- goņ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.

³ Ninâu sâmet dâp net Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâm ninâu sâmet. ⁴ Zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkņangâwe sot Kembugât sinji a kamân nâmbutņan gâbâ gane buku otzingâme, zorat sâiwap sâmet. ⁵ Sumbemân ândiândi kâtik zengât sinji pâipkât zo minam um bâbâlanj op mambât ândime. ⁶ Anutugât tânzângozângoņangât den, den bonņâ, zo zengâren gâi nângâne zengâren bonņoot oip. Zo yatik sinji âlip zo hân dâp muyagem laņ kârâm âim bon opmap.

⁷ Bukuniņâ âlipņâ Eparara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâkņâ sinji âlip dâzângoi nângâwe. ⁸ Oi Kaapumņâ umziņ kubigi umziņâ gâsâyagom ândie. Eparara zâk zorat sinjiņâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tuumap.

Kolosai zengât op ninâu sâwet.

⁹ Oi net zengât den sinji zo nângâm zobik topkwap zengât op ninâu sâm gamet. Anutuņâ sâi Kaapumņâ den topņâ sot nângânangâ zingi Anutugât den nângâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. ¹⁰ Kembuņâ yatâ otzingi Kembugât

a târârak ândine zingiri dâp upap. Oi âlipņangât nep top top, zo tuum bonņâ muyagibi. Oi Anutugât topņâ nângâm biranji. ¹¹ Anutu zâk imbanâ mariņâ. Zâk imbanâ âsakņoot zorânj kâtikņan kwatzingi kâtigem ândine kwâkziņan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlanjâk op sâiwap sâm dukubi. ¹² Oi Ibâniņ u âsakņan ândiap, zâkņâ ândiândi kâtikkât sinji kwatningip. Zo Kembugât sinji a nengât sinji upapkât sâi ziap. Zen zorat nângâm um bâbâlanjâk op sâiwap sâm dukubigât ninâu sâmet. ¹³ Anutu zâk nâtâtik mariņangât bikņan gâbâ mâkâningâm nanņangât kiņ topņan nâambarip. ¹⁴ Nanņâ zâk tosaningât sângânņâ pam bâliņan gâbâ mâkâningip.

¹⁵ Anutu Ibâ, zâk mân igikņâ. Ka nanņâ Anutugât holiņâ sot topņâ muyageip. Mârum hân kwâkņan kut nâi nâi mân muyagei nanņâ kândom muyageipkât kâukniņ ândiepnjak ândiap. ¹⁶ Anutuņâ sâi nanņandâ a top topņâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageningip. Igikņâ sot mân igikņâ. Sumbem a âlipņâ imbanâziņoot sot Sataņ sot sumbem arâpņâ bâliņâ imbanâziņoot. A kutâ sot zâizâiņ zo aksik patâ nanņangât imbanandâ muyageizingip. Oi zo zâkkât sinji muyageizingip. ¹⁷ Mârumņan a sot kut nâi nâi mân muyagei zei nanņâ kândom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanņâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtnâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikņan zem gâmap. ¹⁸ Kiņ bitningât kâukņâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kiņ bikņâ ândeindâ zâk kâukniņâ ândiap. Zâk ândiândi niņgi zâkkât kâmurân ândien. Nanņâ zâk mârumņan gâbâ kândom op mumuņan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâukņâ upapkât mumuņan gâbâ kândom otningâm zaarip.

Yesuñâ nen Anutu sot buku utnatkât diiningip.

¹⁹ Anutuñâ zikñâ imbanñâ sot ândiândiñâ sot holiñâ nanñangâren dâbâk zimbapkât nânji dâp oip. ²⁰ Oi a sot kut nñai nñai hânân sot sumbemân Anutu kâsa okñangâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanñâ sâmpindi poru nagân moi gilâmñandâ lumbenñâ muyageningip.

²¹ Kolosai a ambân zen mârûm Anutu kâsa okñangâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nânñânñagâziñ bâlîñ oi lañ gulip ândim bâlîñâ top top op ândiwe. ²² Ka Kristoñâ um salek kwatziñgi Anutu sot buku op zâkkât mâtenjan hâlâlû sot tosa buñ ândibigât a yatâ opñâ poru nagân moip. ²³ Zorat zen Yesugâren nânñâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem kinbi. Den siñgi âlip muyagem ziñgip, zo gulip opapkât mân loribi. Siñgi âlip zorat bonñâ minam um bâbâlanñâk op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesuñâ diizingi Anutugât mâtenjan añun buñ kinbi.

Siñgi âlip a hân dâp zenğâren lañ kârâm ariap.

Siñgi âlip zo zen Eparañâ dâzân-goip. Oi zenâk buñâ. Siñgi âlip zo a kamân dâp dâzânğom arindâ nânğawe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zengât op sâknam kwâkñan ândiman.

²⁴ Kristoñâ a kâmutñâ nengât kâukniñ ândiap. Oi nen ombenjan kiñ bikñâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ nengât op sâknam nânji. Sâknam torenñâ nñai nânñânñagân ziap, zo kwâkñan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknam kwâkñan ândiman. ²⁵ Anutuñâ nep sâmpindi nigi zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otziñgâm ândibat sot a hân nñain gokñâ siñgi âlip dâzânğom nanğabatkât sâmp

nigip. ²⁶ Siñgi âlip den zo narâkñâ narâkñâ ekapñoot zei mân nânñâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu zikñak zâkkât siñgi a nen sâmpuyageningip. ²⁷ Oi den mârûm tik zeip, zo a hânñâ hânñâ muyageziñgâbapkât Anutuñâ nânji âlip oip. Den zo bonñoot sot âsakñoot. Oi den zorat topñâ itâ. Kristogât Kaapumñâ umziñan ândiapkât sumbemân zâim neule âsakñoot ândibigât mambât ândie. ²⁸ Nen a ambân Kristogât topñâ sâmpuyageziñgâmen. Oi girem den dâzânğomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlâtân op mem kâtigem nânñânñagâziñ yâmbârem gwâlantenşâbapkât yatâ upmen. ²⁹ Zen Kristo sot pâlâtân op kâtigem upigât Kristoñâ imbanñâ nigi kâtigem sâknam nep tuuman.

2 Kolosai zengât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzânğua nânğânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmânân ândie, zengât op ninâu nebân kâtigem tuuman. A nigawe sot a mân nigawe ârândân. Zengât op nebân sâknam patâ nânğaman. ² Zen Anutugât den tikñâ zeip, zorat topñâ nânğâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nânğâm kwâtâtem umziñandâ gâsâyagoi um bâbâlan op keñgât buñ ândibi. ³ Yesu Kristogâren den nânñânñagâ sot top nânñânñagân mamñâ ziap. Oi zâk nânñânñagâ niñgi den bonñangât topñâ nânğamen. ⁴ A nâmbutñâ ziñ um gulip kwatziñgâbegât yatâ san.

⁵ Nâ zengât nânğâm ândiman. Nâ sâknanđâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nânğâm pâlâtân kwâkñangâm târoyagom ândine ziñgitñâ umnâ âlip uap. ⁶ Zen Kristo sot pâlâtân urâwe, zo yatik zâk sot pâlâtân op ândibi. ⁷ Den bonñâ mem ândim zâkkâren pâlâtân op kinbi. Zen yatâ opñâ topñâ nânğâm kwâtâtibi. Mâtâp

tirâpânḡowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

Kristo sot pâlâtân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.

⁸ A ziñâ zo zeḡgât arâpziñâ upigât den kelâkñoot dâzânḡom um gulip kwatz- iḡgâbegât umziñ galem oraḡgâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nânḡânânḡâ den, sarâ, yenñâ. Den zo sâkurâpziñanḡât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

⁹ Kristogât sâkñan Anutugât holiñâ sot ândiândiñ sot imbanñâ piksâm zei ândimap. ¹⁰ Kristo zâk a kutâ zâizâiñ sot kembu patâ otñiḡgâm ândiap. Sumbem a âlipñâ sot bâliñâ sot wâke top topñâ imbanñâziñoot, zen ombeñan ândie. Oi zâkkât siñgi a nen zâk sot pâlâtân oindâ ândiândi nengâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ñâi ñâi zorat mân kârume. ¹¹ Zen Kristo sot pâlâtân utne umziñan bâliñâ zeip, zo saḡgorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi sâñgiñâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtân urâwe. ¹² Tooyân saḡgonziḡgâwe, zorânâ Yesugât mumuñan târokwatziḡgip. Oi Anutu zâk imbanñanḡât Kristo mumuñan gâbâ mânḡeip. Imbanñâ zo yatik nânḡâm pâlâtân kwapme, zeḡgâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatziḡgip.

¹³ Zen mârum bâliñâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosaziñ birâmñâ Kristo sot mânḡiziñgi ândie. ¹⁴ Oi tosaziñanḡât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip. ¹⁵ Yatâ opñâ Satañ sot wâke zâizâiñ sot imbanñâziñoot timbâ kâmbamziñ mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topziñ sâm muyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

A ziñ um gulip kwatniḡgâbegât gasâniñ kârâm ândinat.

¹⁶ A ziñ nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zeḡgât kendon

patâ mo mâik tâtatñanḡât, zorat den sâkziñan sâne mân nânḡâbi. ¹⁷ Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorân kândom gâip. Bonñâ ko Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtân upme. ¹⁸ A nâmbutñandâ sâkkât âkñâle bâliñâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, ziñ kut ñâi ñâi uman ekñâ zorat nânḡâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziñ lañ mem zâi pam den bon buñ, zo dâzânḡom ândime. Nânḡânânḡâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtân mân upme. ¹⁹ Kristo zâk kâukniñâ. Nen kiñ bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sânamñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaniḡgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niḡgâm tânnânḡoi lâmbatnatkât imbanñâ zemñanḡap. Anutu zâk yatâ nânḡâm kubigi ziap.

Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nânḡânat.

²⁰ Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hânḡât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sâñgiñâ kândâtkomñâ dabân hânḡât a yenñâ yatâ ândim agât den lume? ²¹ A ziñ den itâ sâne lume, “Zi mân gâ-suban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.” ²² Kut ñâi ñâi zo buñ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opñâ wangât mân nimbi, mân mimbi sâme? Den yatâ zo Anutugât den buñâ. Den zo a ziñ umziñan nânḡâm sâm kwâkâyañḡâme. Zorat a ziñ den yatâ zo sâne mân nânḡâbi. ²³ A yatâ zorân den nânḡânânḡâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonñâ buñâ. Zo top nânḡânânḡânḡanḡât den buñâ. Zen sâkkât âkñâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziñ mem geinam sâne den zorân den bonñâ yatâ opmap. Ka yatâ zorân bon buñâ. Zorânâ sâkkât âkñâle pâke mân kwâpap.

**Sumbemân zâim ândiândiņ,
zorât nânġânât.**

3 Kristo zâk mumuņan ġâbâ zaatņâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatņan târokwarâwe. Zorat urâ Anutugât âsanņâ bongen Kristoņâ den nânġâm ândiap, zorarâk nânġâm ândibi. ²Hânân den sâm âragume, zorat buņâ. Sumbemân den âlipņâ nânġâm ândie, zorat nânġâm ândibi. ³Zen Kristo mumuņan târokwarâwegât a mumuņâ yatâ hân a zengât den bâliņâ zo mân nânġâm ândibi. Wangât, ândiândiziņ zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat. ⁴Oi Kristo zâk ândiândiņ mâriņandâ taki zen yatigâk zâk sot ârândân âsakņâ neuleņan muyagem ândibi. Zen zorat op nânġâm ândibigât san.

Um sâņġiņâ lândim pânat.

⁵Zen sâkkât âkņâle bâliņâ zorat kendon ândim kut ñâi ñâi itâ zo birâbi. Laņ mâman, kut ñâi ñâi mân orotņâ sot sâkkât âkņâle bâliņâ. A ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkņâle mân upi. (A ñâigât kut ñâi ñâiņangât âkņâle orot, zo Anutu kândâtkum umziņ ñâigâren pâpanņâ yatâ.) ⁶Um kâtik a ziņ bâliņâ zo aksik upmegât Anutuņâ hâuņâ ziņġâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârur kut ñâi bâliņâ top top zo op ândiwe.

⁷⁻⁸Narâk zi ko kut ñâi ñâi bâliņâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâliņâ. ⁹Sarâ mân sâbi. Um sâņġiņâ sot orot mâme ġânġoņâ zo lândim pegât zo aksik birâbi. ¹⁰Oi um uņakņâ zo Anutugâren ġâbâ mem ândibi. Um uņak Anutuņâ muyageip, zo kubigi nânġânangâ sot opņâ zikņâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topņâ nânġâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip. ¹¹Zorat kâsâp ândiândiņ zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwarangâwe sot mân

kwabâ kwarangâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristoņâ mâpotningâmņâ kâukniņâ ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombenjan dâp kânok ândien.

**Nen Kristo sot pâlâtâņ urâwengât
singi âlip lum ândinat.**

¹²Anutuņâ umņandâ ġâsuziņġâm buku otziņġâm ġâsum sâlâpziņġoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umziņ ġiġiņâ oi um sânduk ândibi. Singi âlip lum ândim âkon mân upi. ¹³A ziņ bâliņ otziņġâne zorat hâuņâ mân otziņġâbi. Osetziņan tosa ñâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembuņâ tosaziņ birip. Zen yatik bukurâpziņangât tosaziņ birâbi. ¹⁴Oi kut ñâi ñâi zo opņâ walâm umziņandâ ġâsâyagom ândiândiņ, zo mem kâtigem ândine zorâņâ mâpotziņġi um kânok upi. ¹⁵Oi Kristo sot pâlâtâņ op ândine zâkkâren ġâbâ um lumbe zorâņâ umziņan nep tuubap. Zen lumbe opņâ um kânok op ândibigât Anutuņâ diiziņġip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nânġip. ¹⁶Kristogât den osetziņan laņ kârâbapkât kâtigibi. Oi nânġânangâ den top topņâ kwâkâyangâm galem orangâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumņâ mem bâbâlaņ kwatziņġi mâtâmâpâse kep sâņġiņâ sot singi âlipkât kep mimbi. Umziņandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkņangâm mimbi. ¹⁷Zen Kristogât kâmut gakârâpņâ ândie, zorat nânġâm den mo nep utnam dâņâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi Kembu Yesugât kutsiņġiņâ laņ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristoņâ imbaņâ ziņġâbap. Zorat Anutu Ibâniņ sâiwap sâm dukubi.

¹⁸Zen Yesu Kristo sot pâlâtâņ urâwenġâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziņangât ombeziņan ândim sâtziņ lum ândibi. ¹⁹A zen âmbirâpziņ buku

otziŋgâm ândibi. Ambirâpziŋ kârâpŋoot mân otziŋgâbi.

²⁰ Katep zen ibâ mamârâpziŋ den ŋâi mo ŋâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziŋandâ nânŋi âlip upap.

²¹ Ibâ mam zen nan bârarâpziŋ ziŋgit um kâlak upegât kubikziŋgânam kut ŋâi kârâpŋoot walâwalâŋ mân otziŋgâbi.

²² Kore a sot nep a, zen patârâpziŋ zengât sâtziŋ lubi. Zo a ziŋ ziŋitne âlip upapkât buŋâ. Kembu hurat kwâkŋaŋgâm utne dâp upap. ²³ Nep aksik zo a patâ zengârâk opŋâ buŋâ. Kembugât op bâbâlaŋâk tuubi. ²⁴ Zen itâ nânŋâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sâŋgânŋâ sumbemân ziap, zo Kembugâren gâbâ mimbi. ²⁵ Ka ŋâi zâk bâliŋaŋgât nep tuugi zo yatik hâuŋâ yâmbâtŋâ mimbap. Kembuŋâ kore a sot a patâ dâbâk otziŋgâmap. Zâk hâtubâtu mân otŋiŋgâmap.

4 A patâ zengât den sa nânŋânek. Patâziŋâ Kembu zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nânŋâm kore a gakârâpziŋ kut ŋâi ŋâi târâragâk dâpziŋan galem otziŋgâbi.

Ninâu sâsâŋaŋgât den.

² Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. ³ Oi neŋgât op ninâu sâne Anutuŋâ siŋgi âlip sânatkât mâtâp muyageniŋgi Kristogât den mârum tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzâŋgom ândiwangât um kâtik, ziŋ kâsa otnim gâsânom tâk namin nâbane ândian. ⁴ Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuŋâ betnan mine bâbâlaŋ op Kembugât den zo sâm muya-gia dâp upap.

⁵ Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtŋan gok, zen sot kândiaŋgâm gulip ândiândiŋ mân op kut ŋâi ŋâi nânŋâmŋik upi. Kembugât den dâzâŋgonam ândibi. ⁶ Dinziŋâ kubikne

sii semen yatâ naam oi dâzâŋgobi. Zen yatâ opŋâ a den melâŋ dâzâŋgonam mân kwakpi.

Tikiko sot Onesimo

⁷ Nâgât den siŋgi zo Tikikoŋâ otziŋgâbap. Zâk Kembugât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeninâ sot Kembugât kore a sât luluŋoot. ⁸ Zâk zengâren gam den siŋgi otziŋgâbapkât sâŋgongua gaap. Um bâbâlaŋ kwatz- iŋgâbapkât op zengâren gaap. ⁹ Oi bukuniŋâ Onesimo, Kembugât sât luluŋ a zengâren gokŋâ, zâk ârândân sâŋgongua gamŋâ kut ŋâi ŋâi ziren âsagiap, zorat den siŋgi dâzâŋgom naŋgâbabot.

¹⁰ Bukunâ Aristako nâ sot tâk namin ândiap, zâk sot Banabagât nepânâ Mareko sot Yusito, kutŋâ ŋâi Yosua, ziŋâ nânŋâziŋge. (Marekogât den mârumŋan dâzâŋgowan. Zâk zengâren gâi buku okŋaŋgâbi.) ¹¹ Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziŋâ Yuda a zengâren gâbâ muyagiwe. Ziŋâ Anutu um topŋan ândiândiŋâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutŋâ Yesu sot pâlatâŋ urâwe, zengâren gâbâ ŋâi mân betnan mime.

¹² Oi Kolosai zengât kamânân gokŋâ a ŋâi, Eparara, Kristogât kore a, zâkkât nânŋânâŋgâŋ Kolosai a zengâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlatâŋ op Anutugât diŋaŋgât topŋâ nânŋâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap. ¹³ Zâkkât topŋâ nânŋâmangât itâ dâzâŋgobâ. Zâkŋâ zengât opŋâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokŋâ Kembugât siŋgi a ambân kâmut ândie, zengât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

¹⁴ Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniŋâ Luka, zet nânŋâziŋgabot.

¹⁵ Oi Laodikea kamânân bukuniŋâ a kâmut sot Nimbasi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zengât nânŋâm sâtâre opman. Den zo sapsum ziŋgâbi.

¹⁶ Ekap zi a ambân sâlâpkum nâŋgâm naŋgâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zeŋgâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zeŋgât ekap ŋâi kulemguan, zo yatik zen ziŋgâne sâlâpkubi.

¹⁷ Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kem-buŋâ gigip, zo mulunâk tuum biraŋban.”

¹⁸ Den nâmbuŋâ zo yen sa bukunâ ŋâiŋâ kulemguaŋ. Ka zi ko Paulo nâ ninâ

bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan. Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋâ zeŋgâren zem sambâlem zimbap.

Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zîngip.

Paulonâ zengât op Anutugâren sâiwap sâip.

1 Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zîngen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemguen. Tânzângoziŋgoŋ sot um lumbenâ zengâren zimzap.

²Nen âsâbânj zengât op Anutugâren sâiwap sâim dukumen. Ninâu sâmen dâp zengât nângâm ândimen. ³Zen nângâm pâlâtânziŋgât op Kembu kore okŋangâme. Zen umziŋandâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembuniŋâ Yesu gâbapkât um bâbâlaŋ op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nângâm Ibâniŋâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. ⁴Bukurâpnâ, nen itâ nângen. Anutuŋâ umŋâ gâsum sâlâpzâŋgoi gâsum sâlâpzâŋgoip.

⁵Yatâ otziŋgipkât den siŋgi âlip mem ga dâzângoindâ den yenŋâ mân oip. Zo imbanâŋoot sot Kaapum sot oip. Den zo nângâne umziŋan giarip. Nen zen sot ândim kut ŋâi ŋâi urâwen, zorat topŋâ ek nângâwe. Zengât op yatâ op ândiwen, zo nânge.

⁶Nengât orot mâme ek nângâweŋâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekŋâ yatik moliwe. Zen siŋgi âlip nângâm mem ândiwe. Siŋgi âlip sâknam kwâkŋan mem ândine Tirik Kaapumŋâ mem bâbâlaŋ kwatzîngi sâtâre op nângâwe. ⁷Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkŋangâne Makedonia sot Grik hânân siŋgiziŋ nângâm yatik urâwe.

Tesalonike a zengât den siŋgi kamân dâp arip.

⁸Zengâren gâbâ Kembugât den laŋ kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik kwarâwe, Zen Anutu nângâm pâlâtânj kwarâwe, zorat den siŋgi kamân dâp ari nângâne niŋâ mân dâzângowen. ⁹Zen ziiŋjak nen zengâren ga nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat den siŋgi dâtnângome. Oi zen lo-pio yenŋâ, aŋâ tuutuunj, zo kândâtkom Anutu, ândiândi mariŋâ bonŋâ mâte okŋangâm arâpŋâ urâwe. ¹⁰Oi nanŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângeip, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukŋangât bonŋâ zo sâi nengâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlaŋ op mambât ândime. Nen zengâren nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat siŋgi ziiŋjak nângâm nâ zo yatâ sâim dâtnowe.

Paulo zâk Kembuŋâ egi âlip upap, zorat sâip.

2 Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon buŋ mân oip, zo ziiŋjak nânge. ²Mârum Pilipi kamânân nângom mem ŋâi ŋâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâne Anutuŋâ betniŋan mei keŋgât buŋ zengâren gam ândiwen. Oi a doŋbep kâsa otningâne laŋ Anutugât den siŋgi zo sapsum zîngâwen. ³Um bâbâlaŋ den sâmen, zo nângâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen. ⁴Zorat op Anutuŋâ niŋgiri âlip opmap. Den siŋgi âlip sânatkât sâim niŋgip, zorat dâp sâmen. A zîŋ niŋgitne âlip upapkât buŋâ. Anutuŋâ nengât nângi âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umniŋangât top ekmap. ⁵Zen nengât topniŋ nângâme. Nen mân kâitzângomen. Mân elakzângomen. Oi zengâren kât sikumgât âkŋâlê mân urâwen. Zo Anutuŋâ nângi ko san.

⁶A kutâ otziŋgânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut ŋâi

ņāigāt sāindā dāp upap. Zo nāņgāmņā zen mo kamān nāmbutņā zen a kutā otziņgānat mān sāwen. ⁷Buņā. Ambān nāiņā murarāņņā on galem otziņgāmap, zo yatā nen zengāren āndim galem otziņgāwen. ⁸Neņgāt ākņāle zengāren zeipkāt Anutugāt siņgi ālip dāzāņgonatkāt zorik buņā. Nen kore otziņgām āndinam urāwen. Umniņā zengāren kirip, zorat.

⁹Bukurāpniņā, sāknam nep tuum āndiwen, zo nāņge. Zengāren gābā kut nāi nāi zo mān minam nātik sirām nep kārāpņoot tuum āndiwen. Kanpitā mān kwatziņgānatkāt zengāren nep tuum āndiwen. Zo yatā op Anutugāt den siņgi ālipņā dāzāngowen, zo nāņgāme. Oi Anutu zāk yatik topniņ nāņgap. ¹⁰Nen um salek sot tārārakņā, tosa buņ āndim Kembugāt kāmūt op āndie, zengāren nep tuuwen. ¹¹Ņāi itā nāņgāme. Ibāņandā murarāņā den dukumap, zo yatik niijā den dāzāngowen. Um bābālaņ den sot girem den dāzāngowen. ¹²Anutuņā zākkāt um topņan sot āsakņan āndibi sām diiziņgāmap. Oi zen zākkāt a bonņā op, zākkāt tobat op āndibigāt den yatā zo dāzāngowen.

Kembugāt den lunetā kāsa otziņgāwe.

¹³Nen Anutugāt den dāzāngoindā nāņgāne a den mān oip. Zo ālip nāņgāwe. Zo Anutugāt den. Zen den zo nāņgām mem umziņan pane nep tuumap. Oi zorat nen āsābāņ Anutugāren sāiwap sāmen.

¹⁴Bukurāpnā, zen Anutugāt kāmūt Yudaia hānān Yesu Kristogāren pālātāņ urāwe, zen sot tobat kānok urāwe. Zen Yuda a ziņā kāsa otziņgām sāknam ziņgāwe, zo yatik zengāren kamārāpziņandā zāņgom sāknam ziņgāwe. ¹⁵Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zāņgone muwe. Oi nen yatik nāņgom moliniņgābi. Zen Anutuņā ziņgiri mān dāp uap. Zen a kāmūtņā

kāmūtņā kāsa otziņgāme. ¹⁶A hān nāin gokņā den siņgi ālip nāņgābe sām pāke kwatziņgāme. Hān nāin gokņā zen Kembugāt siņgi a upigāt ākonziņgap. Tosaziņā tārōkwap utne patā oi tosaziņāņgāt op Anutugāt kuk zo zengāren āsageziņgap.

Paulo zāk zengāt op umņā sisiwalōņ oip.

¹⁷Bukurāp, nen zāmbam gam narāk zi mandu yatā op āndiwen. Sāknāiņandā ziren māik nāi āndien. Umniņā ko zen sot tap ziņgitnatkāt otziņgap. ¹⁸Oi zo ga ziņgitnatkāt sāwen. Oi Paulo, nā narāk nāin nāin gābam ua Sataņņā mātāp pāke kwap gāip. ¹⁹Kembu Yesuņā gāi ko nen mātēņan kin wan mo wangāt sātāre utnatkāt nāņgen. Nen zengāren gam nep tuugindā bonņā āsageip, zorat sātāre utnat. ²⁰Zengāt op sātāre sot umālip upmen.

Pauloņā Timoteo sāņgongui arip.

3 Net zengāt nāņgām kwākā op net nikņik Ateņ kamānān tātāt sāwet. ²Oi net Timoteo sāņgongoitā zengāren gāip. Zāk bukuniņā Anutugāt nep a āndim Kristogāt siņgi ālip sāmāp. Zākņā zengāren gam nāņgām pālātāņziņ mem kātikņan kwāpam gaap. ³Zen sāknāmān āndimņā loribegāt yatā urāwen. Zen nāņge. Siņgi ālip zo sāndukņā āndim nāņgānatkāt mān sām niņgip. ⁴Nen zen sot āndim den kāņņan itā dāzāngowen, “Nen sāknam nāņgām āndinat.” Den sāwen, zo yatik āsageip, zo nāņge. ⁵Sarā mariņandā kaitzāņgoi nep zengāren tuuwen, zo bon buņ opapkāt umnā girem oi āndiandā mān dāp oi a zo sāņgungua gaap. Siņgi ālip dāņ mem āndie mo mān mem āndie, zorat ek nāņgābapkāt gāip.

Timoteo zāk āburem gāip.

⁶Narāk ziren ko Timoteo zāk āburem gam nāņgām pālātāņ sot buku orotz-

injangât den sinji dâtnangoip. Oi zen nengât doņbep umâlip nângâme. Oi nen zingitnat sâmen. Zengoot yatik nen niņgitnatkât sâme. ⁷Bukurâpniņâ, nen ziren sâknam kwâkņan ândim zengât nângâm kwâkâ op umniņ gwârâ oip. Nen yata ândimņâ nângâm pâlâtânziņangât sinji nângâm umniņ diim gei ândien. ⁸Zen yatâ op Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândine umniņ diim gei ândinat.

Kembugât den zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.

⁹Zengât op Anutu mâteņan umâlip patâ nângâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoindâ dâp upap. ¹⁰Nen zengâren ga zingitņâ Kembugât den nâmbutņâ tânzângomņâ târokwap zingânatkât âsâbâņ ninâu kâtikņâ sâmen. Nângâm pâlâtânziņâ nâiyân pâton opapkât gwârâ uan. ¹¹Oi Zorat Anutu Ibâniņâ sot Kembuniņâ Yesu zikņak diiniņgi zengâren gânat. ¹²Zengâren ko Kembuņâ tânzângoip buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântensâi ziņâ sot a nâmbutņâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen. ¹³Oi Anutuņâ tânzângoip umziņ mân loribap. Oi Kembuniņâ Yesu, zâk sot sinji a târârakņâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniņangât mâteņan um salek, tosaziņ buj kinbi.

Um sumun buj, um salek ândibi.

4 Bukurâpnâ, Kembu Yesu sot pâlâtân op den nâi sa nângânek. Zen ândi mâmanziņ kubik ândine ziņgiri âlip upap, zorat dâzângowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

²Nen Kembu Yesugât sâtkât den dâzângowen, zorat mân kwakme. ³Anutuņâ itâ sâmap, “Bâliņâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nângânek. Zen laņ mâman a ambân, zengât mâtâp mân lâņbi. ⁴Zen nâi zikņik zikņik Anutuğâren târârak ândim zikņâ ambiņjik mem galem upap. ⁵Um kâtik a

zen Anutu mân nângâņangâm âkņâlez-injangârâk ambân laņ minziņgâm birâz-inğâme. Zen zo yatâ mân upi. ⁶Ņâi zâk daņgon walâm bukuņangâren kâmbu oi Anutuņâ zorat hâuņâ pindâbap. Den girem zo mârumņan sâm muyagem dâzângowen. ⁷Nen um sumun ândinatkât buņâ, um salek ândinatkât Anutuņâ diiniņgip. ⁸Zorat nâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buņâ, Anutuğât den zo birâbap. Anutuņâ Tirik Kaapum umziņan pâmap, zo birâbap.

Um kânok op ândim nep tuunat.

⁹Kembu zikņak buku upigât den umziņan pâmap. Zorat zen buku upigât den doņbep mân sâm kulemgunat. ¹⁰Oi zen Makedonia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap ândine gwâlântensâbapkât dâzângowen. ¹¹Oi den itâ sâm dâzângowen, “A ambân âkon op yen tap den laņ sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziņangât nângâne gigiņâ oi bitziņandâ nepziņâ tuum kâtigem ândibi.” ¹²Zen bitziņandâ nepziņ tuum kâtigem ândim sambe kwâkņan ândim mân kwakpi. Oi um kâtik a ziņâ orot mâmeziņ zo ekņâ hurat kwatziņgâbi.

Yesu gâbapkât den.

¹³Bukurâpnâ, zen muwe zengât a um kâtik ziņâ isem umbâlâ upme, zo yatâ upegât dâzângonâ. ¹⁴Nen, Yesu mom mumuņan gâbâ zaarip, den zo nângâm itâ nângânat, “Yesu mom zaarip, zorat Anutuņâ zâkkât kâmut op muwe, zo mâņgiziņgâm diiziņgâm zâibap.” ¹⁵Oi nâi zi Kembugât den dâzângonâ. Hânân wâgân ândeindâ Kembuņâ gâbap, narâk zoren niņâ a muwe, zo mân kândom otziņgâm zâinat. ¹⁶Narâk zoren Anutuğât lâmun kwamit sot Kembugât den kwamit sot sumbem a patâgât den kwamit âsagei Kembuņâ sumbe mân gâbâ gem gâbap. Gem gâi Yesu sot

pâlâtân op muwe, zen kândom op zatpi. ¹⁷Zaatnetâ bet wâgân ândinatjâ nen minduningâm zengâren târokwatningâm unumunumân diiningâm zari sumbem kabâjan Kembu sot kândi-angânat. Oi Kembu sot ândim zâimânat. ¹⁸Zen den zo sâm âragum nângâm umziņ diim gei ândibi.

Kembugât narâk kek mâte upap.

5 Bukurâpnâ, narâkņangât den zo wangât doņbep kulemgum ziņgânat? ²Ziņnak itâ nângâme, “Mân nângâm ândine kâsâziņ nâtigân game yatik Kembugât narâk patâ zo mân nângindâ âsagibap.” ³Oi a zen âlip lumbeņan ândinat sâne narâk zorenâk tâmbetagoagon zo muyageziņgâbap. Ambân kâmborņoot nâi, zâk katep âsaâsagiņ narâkņâ mân nâņgi âsagibap, zo yatâ âsagibap. A aksik zengâren zo yatâ muyagibap. ⁴Zen ko nâtâtigân mân ândime. Zorat zen narâk zo âsagibabân kâsa ziņâ game yatâ gâi mân kwakmak upi. ⁵Zen âsakņâ sot maagât kâmut op ândie. Zen nâtik sot nâtâtikkât kâmut buņâ.

Narâk mân nângengât um gwâlâ op nebân ândinat.

⁶Zorat a nâmbutņâ ziņ uman zine zen zo yatik mân zimbi. Nen galem oraņgâm um wâgân ândinat. Um gulip mân utnat. ⁷Uman zânze, zen nâtik uman zime. Too kâtik nem um gulip upme, zen yatik nâtigân too nem bâliņ top top muyagime. ⁸Nen ko sirâmġât siņgi op ândienņâ umniņ galem op ândinat. Oi nângâm pâlâtân sot buku orotņâ, zorâņ kâmbamġât hâmbâniņ upap. Oi kubikņâ diiningâmap, zorat nângânat. Zorâņâ kâmbamġât irâmarâkniņâ oi akum ândinat.

⁹Zo itâġât. Anutuņâ neņġât kukņangât siņgi mân sâip. Kembuniņâ Yesu Kristoņâ kubikniņgi zâkkât siņgi utnatkât sâmap. ¹⁰Zâkņâ neņġât op moip. Zorat nen momņâ mo gwâlâ ândim zâk

sot pâlâtân utnatkât yatâ oip. ¹¹Zorat zen siņgi âlip mem kâtigem ândibigât dâzâņgone âragwârâgu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

A sâtņâ hurat kwatziņgâm a nâmbut tânzâņgobi.

¹²Bukurâpnâ, nen den kâtikņâ nâi dâzâņgonâ. Zengâren sâknam nep tuume sot Kembugât kâmurân patâziņ op ândime, zen hurat kwatziņgâbi. Zen den dâzâņgome, zo zengât sâtziņ lubi. ¹³Zen nepziņangât op buku otziņgâm nângâziņgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

¹⁴Bukurâp, nâ kindap pâroņ den dâzâņgua nângâne. A konam ândime, zen girem dâzâņgobi. Siņgi âlibân lorem ândie, zo tânzâņgobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzâņgobi. Zo yatâ a otziņgâm ândim um taan mân nângâbi.

¹⁵Bâliņ otziņgâne hâuņâ mâkâbegât galem oraņgâm ândibi. Ziņâ sot a nâmbutņâ zen kut nâi nâi âlipņik oraņgâm ândibi. ¹⁶Sâtâre op ândibi. ¹⁷Âsâbâņ ninâu sâm ândibi. Mân birâbi. ¹⁸Kut nâi nâi zengâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristoġât op sâbigât Anutuņâ sâm ziņgap.

¹⁹Tirik Kaapumġât kârâp zo mân lâmuņbi. Kaapumġât den mân kwâkâbi. ²⁰Anutugât den zo sapsune nângâne yenņâ mân upap. ²¹Den zo nângâm kâsâpkubi. Âlipņâ oi mem ândibi. ²²Bâliņâ top topņâ zo birâbi.

Mâsop den.

²³Lumbeņâ mariņâ, Anutu, zikņak saņgonziņgâm kubikziņgi um salek op naņgâbi. Oi kaapum sot um dâpziņ sot sâkziņ hâlâlu zei Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâņan tosaziņ buņ kinbi. ²⁴Gâsuziņgipņâ sâi kâtigemap, zâk zorat nep tuum naņgâbap.

²⁵Bukurâp, zen neņġât op ninâu sâbi.

²⁶ Yesugât kâmut zen Kembangât op buku buku op luyangâbi.

²⁷ Nâ Kembangât mâtejan dâzângobâ. Zen ekap zi Yesugât kâmut aksik sâlâp-kum zingâne nângâbi.

²⁸ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâknâ tânzângoi um lumbe zengâren zimbap.

Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop sot sâiwap den.

1 Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum ziŋgen. Ibâniñ Anutu sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum ziŋgen.

²Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ um lumbe zengâren zimbap.

³Nen zengât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nâŋgâm pâlâtânziñâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotñâ, zorân zengâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. ⁴Oi um kâtik a, zen sâknam ziŋgânetâ sâknamân ândim nâŋgâm pâlâtânziñ mân lorei kâtigem ândime. Nen zengât nâŋgindâ âlip opmap. Oi zorat den siŋgi kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzânngomen.

Kembu zâk hâuŋaŋgât den târârak sâm kwâkâbap.

⁵Zen sâkziñan muyageziŋgâmap, zorat itâ sâbi, “Anutuñâ den hâuŋâ sâsâñ narâkñan kut ñâi patâ otningâbap, zorat dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutuñâ zengât nâŋgi dâp oi um topñan bagim ândibigât sâknam kwâkñan ândie, zorat. ⁶Oi gâtâm Anutuñâ nâŋgâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otziŋgâbap. Sâknam ziŋgâme, zen hâuŋâ yatik sâknam ziŋgâbap. ⁷Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nâŋgâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukñan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbañâziŋoot, zen sot sumbemân gâbâ

gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otningâbap. ⁸Zâk kârâp mem gem a Anutu mân nâŋgâŋaŋgâme sot Kembu Yesugât siŋgi âlip nâŋgâm birâme, zen hâuŋâ ziŋgâbap. ⁹A yatâ zo, zen Anutu mâteñan gâbâ kâbakŋeziŋgâne sâknamân geim Anutu imbañâŋgât âsakñâ mân ek ñâtâtigân ândim zâimambi. ¹⁰Oi narâk zoren kâmut gakârâpñâ neŋgâren âsakñâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nâŋgâm pâlâtân kwarâwe, zen aksik zâkkât nâŋgâne imbanjâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzânngowen, zo nâŋgâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

Zen âlipziŋ upigât Paulonâ ninâu sâip.

¹¹Zorat zengât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutuniñâ zâk gâsuziŋgip dâp kubikziŋgi ândibigât tânzânngobap. Oi imbañâñandâ tânzânngom kut ñâi ñâi âlipñâ nâŋgâm, nâŋgâm pâlâtânngât nep bonñâ muyagibi. ¹²Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsakñâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtân op âsakñoot upi. Zo Anutuniñâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zikñâ tânzânngoitâ yatâ âsageziŋgâbap.

A nâmbutñâ ziñâ den siŋgi âlip birâne Yesu gâbap.

2 O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândiaŋgânatkât den dâzânngua nâŋgânek. ²A nâmbutñâ, zen Kembugât narâk mârum gaap sâm Kaapumgâren sâm mândâbi. Zo a lâuziñandik sâm târokwapi mo ekap neŋgâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatziŋgânam yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot keŋgât mân upi. ³Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatziŋgâbegât galem oraŋgâm ândibi. Kembugât narâkñâ mâte upâ sâi a donbep patânâ siŋgi âlip birâbi. Oi Anutugât den kukuŋ

a imbanjoot, zâknâ muyagibap. A zo simân tâmbetagoapkât singi. ⁴Zâknâ zâizâinj op Anutu sot kut nâi nâi anâ mâpâsime, zo kâsa otzingâbap. Oi Anutugât tirik namin zâi tâtatjan tap zikjangât sâbap, “Nâ Anutu.”

⁵Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge. ⁶Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo buj oi zâkkât narâknâ zo muyagibap. ⁷⁻⁸Narâk ziren ko bâlijandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukuj a, zo âsagibap.

Sarâ imbanjâ muyagibap.

⁹A zo Satanjâ mam okjangâm imbanjâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topnâ topnâ tuubap. ¹⁰Oi a nâmbutjâ den bon nângâm âlip orot zo birâm tâmbetagoangojangât singi upme, zen bâlijandâ mem um gulip kwatzingâbap. ¹¹A zen yatâ upmegât Anutuñâ sâi sarâ mamñâ muyagei sarâ denân pâlâtâj op mem ândibi. ¹²Zo yen bujâ. Den bonjâ zo birâmñâ kut nâi nâi bâlijâ zorat âknâlîme. A zo zen hâuñâ zingâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukuj a zo âsagei Kembu Yesugât lâujan gâbâ Kaapumñâ gamñâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

Kembugât den sot ninâu mân birâbi.

¹³Bukurâpniñ, zen Kembuñâ mârûm buku otzingâm gâsuzingip. Kaapumñâ um salek kwatzingi den bonjâ mem ândim zâkkât singi upigât sâip. Zorat âsâbâj zengât op Anutugâren sâiwap sâmen. ¹⁴Zen yatâ upigât sâi den singi âlip dâzângoindâ nângâm Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ upigât diizingip. ¹⁵Zorat bukurâp, zen kâtigemñâ den dâzângowen sot ekabân kulemgum zingâwen, zo mem kâtigem ândibi.

¹⁶Kembuniñâ Yesu Kristo zot Anutu Ibâniñâ, zâknâ umñâ gâsuningâm umâlepjangât op umâlep zinziñ kâtik

muyagem niñgip. Oi bonjâ biken minat, zorat nângâm um bâbâlanj op mambât ândinatkat sâip. ¹⁷Oi zâknâ umziñ diim gem tânzângoi nep âlip sot den âlip mem kâtigem kinbi.

A zij Paulo bekjan mem ninâuñâ tângubigât sâip.

3 O bukurâp, den nâi itâ ziap, zo nângânek. Nengât op ninâu sâne Kembugât den lanj kârâm âibap. Oi zengâren kâtigem bon oip, zo yatik a zengâren op âibap. ²Anutuñâ galem otningi bâlij mâme a zij mân nângobigât ninâu sâbi. A doñbep zen Kembu mân nângâm pâlâtâj kwâkjangâme, zorat.

³Ka Kembu zâk sâi kâtigemap, zâknâ galem otzingâm tânzângoi bâlij marinjandâ mân tâmbetzângobap. ⁴Zen den dâzângoindâ nângâm lum ândimeñâ ândibi. Nen Kembugât op zengât um zâgât mân upmen. ⁵Kembuñâ umziñâ diigi Anutu umjandâ gâsâzângomap, zo nângâm Kristoñâ kâtigem ândeip, zo yatik kâtigem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

Konam a, zengât den.

⁶Bukurâp, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzângoindâ nângânek. Osetziñan gâbâ buku nâmbutjâ nepziñ tuum ândibigât dâzângowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. ⁷Nen mâtâp topkwap lâjâwen, zo yatik moliningâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapnâ konam a mân urâwen. ⁸Nen zengâren gâbâ naleme sângân buj mân nem ândiwen. Bujâ. Kanpitâ mân kwatzingânam yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betjâ muyaginatkat sirâm nâtik nep tuum ândiwen. ⁹Oi yatâ utnatkat Kembuñâ mân sâm niñgip. Nep a nepñâ tuumñâ sângâm mimbap, zorâñâ bâbâlanj. Ka nen zengâren yatâ mân urâwen. Zen niñgitñâ yatâ upigât yatâ urâwen.

¹⁰Nen zen sot tap itâ dâzângowen, “Ŧâi zâk konam ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

¹¹Oi zi zeŋgâren gâbâ den siŋgi itâ gâi nâŋgâwen, “A nâmbutjandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân tuum yen âim ga takâtakâ op den laŋ sâlâpkume.”

¹²A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzângoindâ nâŋgâbi. Zen uruŋsâm nepziŋ tuune bon oi ziiŋan gâbâ mem nem ândibi.

¹³Bukurâp, zen ko âlipŋaŋgât nep tuum ândim âkon mân upi. ¹⁴Ekabân den zi kulemgum ziŋgen, zo a ŋâiŋâ biri topŋâ sâm muyagem birâne zikŋik

ândim aŋun upap. ¹⁵Kâsa upigât mân san. Bukuniŋâ sâm buku okŋaŋgâm den girem dukubi.

¹⁶Kembu zâk lumbegât mariŋandâ lumbe muyageziŋgi narâk dâp, dâp op zimbap. Oi Kembuŋâ zen sot ândibap.

¹⁷Den nâmbutjâ zo yen sa bukunâ ŋâiŋâ kulemguap. Ka âkââkâŋan zi ko Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziŋgan. Ekap kulemguman dâp yatâ opman.

¹⁸Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkŋâ tânzâŋgoi um lumbe zeŋgâren zem zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

1 Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkat mambât ândimen, zet Aposolo nep sâm niwet.

²Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

Sâm gulip a, zengât den.

³Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, ziñâ den sinji âlip sâm gulipkume, zen kwâkâzingâna birâbi. ⁴Zen den pat yenñâ sâm a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâm kwâkâyângame. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâne yenñâ opmap. Zen kut ñâi ñâi zo birâm ândibigât dâzângoban.

⁵Sinji âlip sâmen, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlatânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. ⁶A nâmbutñandâ mâtâp zo birâm âi gulip ândim den bon buñ sâm âragum mem ândie. ⁷Oi ziñangât itâ sâme, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm zingâzingân a utnat.” Yatâ sâmñâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâme.

Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.

⁸Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanğâm ândeindâ dâp upap. ⁹Zo-

rat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târarakñâ zengât sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâne zâizâin opmap. Ibâ mam tâmbetzângozângoñ, kâmbam ku. ¹⁰Lañ mâman a, añandik ayân bâliñ mâme. Añâ katep diim âim angân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo zingâbat sâme. Sarâ sâsân a, Kembugât mâteñan sarâ sâm kâtigime. Kut ñâi ñâi Kembugât den bonñâ kâsa miñangâmap. Kut ñâi ñâi yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. ¹¹Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsum zingâm ândibatkat sam nigip. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangâmen, zâkkât sinji âlip neule âsakñoot zo a dâzângoman.

Yesuñâ Paulo tosanâ birâm nep diñ sâm pindip.

¹²Imbanâ nim mem kâtikñan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâm dukuman. Zâkñâ nângânigi dâp oi nep diñ sâm nigip. ¹³Nâ mârumñan zâk sâm bâliñ kwâkñangâm arâpñâ zângom kâsa minzingâwan. Nâ nângâm pâlatânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lâñ orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâm nigip. ¹⁴Kembuniñangâren gâbâ tânzângozângoñandâ nâgâren pik-sâi Kristo Yesu sot nângâm pâlatân opñâ um kânok orâwan.

¹⁵Yesu Kristo zâk bâliñ mâme a kubikniñgâbam hânân geip. Den zo bonñâ. Den zo a pisuk patâ ziñâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâliñ mâme a zengât patâziñâ, zo nâ. Nâ mârum yatâ op ândiwan. ¹⁶Nâ bâliñ op ka op ândia mân birânigip. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângozângoñ, zo nâgâren pâi a zen zo eknâ nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiândi kâtikñan bagibigât otnigip. ¹⁷Ândim

gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mumujâ sot mân igiknâ, Anutu kânok, zâkkât kutsingnâ zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâknjak.

Paulonâ Timoteo singi âlipkât kâwali nep tuubapkât sâip.

¹⁸Nannâ Timoteo, mârûm a sâtjâ zen gâgât op Kaapungâren gâbâ den sâam muyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. ¹⁹Oi nângâm pâlâtânjâ kâtigem ze umgâ galem otna salekkom zimbat. A nâmbutjâ zinjâ um salek ândiândij birâmjâ nângâm pâlâtânzij lorei gulipkuwe. ²⁰Zo zengâren gâbâ nâi Hemenao sot nâi Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satangât biknjan zâparâwan. Oi Sataņjâ sâknam ziki den bâlijziknâ zo birâbabotkât zâparâwan.

Ninâugât den.

2 Den nâmbutjâ dâzângobâ. Kâdom ninâugât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorân zijjâ sot a nâmbutjâ zengât op Anutugâren ninâu sâam ândibi. ²A kutâ sot galem a ârândânjân gom zengât op ninâu sâbi. Oi galem-nângone târârak ândim lumbeņâ op sânduknjan ândinat. ³Zorân âlip upap. Kubikkubiknâ Anutu, zâknjâ zorat nângi dâp upap. ⁴Zâknâ a aksik patâ den bonjâ nângâm sumbegât singi upigât nângâmap. ⁵Anutu kânokjak ândiap. Oi Anutu sot a osetnijan a kânokniņâ ândiap, Yesu Kristo. Zâknâ a pisuk patâ nen sumbegât singi utnatkât mâtâp kubigi ziap. ⁶Zâknâ ândiândijâ birâm aksik patâ neņgât suupnij meip. Zorat den singi sâsânj narâk mâte oi sâne laņ kârâm ariap. ⁷Zorat singi sâsânj sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân nâin nâin goknâ den bonjâ sot nângâm pâlâtânjât topjâ kwâkâm zingâbatkat

sâam nigip. (Den zo sarâ bujâ, bonjâ san.)

A ambân zengât den.

⁸A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek ze Anutugâren ninâu sâbi.

⁹Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorân neulezij upap. Oi neule top top sângân zâizâinj mân pam ândibi. ¹⁰Ambân Kembugât singi ândinat sâmeņâ orot mâme âlipjâ utne dâp upap. ¹¹Ambân zen giginjâ ândim kindap kwatne a zen Kembugât den sâne nângâbi. ¹²Ambânjâ a Kembugât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm den nâi sâbap, zorat nânga dâpņâ mân uap. Zâk yen urujsâm ândibap.

¹³Adam zâk kâdom muyageip, Ewa zâk bet. ¹⁴Oi sarâ marijandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâlij oip. ¹⁵Ambân, zâk katap miminjângârâk ândibap, zo ko nângâm pâlâtânj sot buku orot sot um salek sot giginj op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutujâ gâsâzângobap.

Yesugât kâmurân a satjâ ândie, zengât den.

3 Nâi zâk Yesugât kâmurân a sâtjâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipjângât okņangap sâsânjâ. Den zo perâknjak. ²A zâk târârak ândimjâ ambân kânok sot pâlâtânj ândimap. A yatâ zo a sâtjâ kwânângâban. Oi umņangât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotņik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingânj nep zo târârak tuubap. ³Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbeņâ op ândibap. Kât sikumgât âknâle mân upap. ⁴Ambâ murarâp dâņ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzângoij sât lulu op ândibi. ⁵Nâi zâk ambâ murarâp dâņ

mân galem otziŋgâmap, zâk dap op Anutugât kâmut galem otziŋgâbap? ⁶Oi a nâi um kâtik ândeipnâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwaip, zâk a sâtjâ mân kwânângâbi. A yatâ zo, zâk zâizâinj oi Sataŋnâ kâitkui kek birâbap. ⁷A kândâtjan ândie, ziŋâ a nâigât nângâne dâp upap, a zorâŋ a sâtjâ ândibap. Ziŋ sâmbâliŋ kwâkŋangâne Sataŋgât ârâmbâgân gâsubapkât san.

Yesugât kâmut zorat galem a, zengât den.

⁸Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâmbâ ândibi. Waiŋ too doŋbep mân nimbi. Kât sikumgât âkŋâlê mân upi. ⁹Den siŋgi âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. ¹⁰Zen kânŋan mâsikâziŋgâm Yesugât kâmurân nep tu-une âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâmbâ ziŋgâbi. ¹¹Ambân Yesugât kâmut zengâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziŋangât kendon ândim den sânetâ bonŋâ upap. ¹²Galem a nâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlâtâŋ ândibap. Zâk murarâpŋâ sot kut nâi nâi gakâŋâ dâŋ galemziŋ upap. ¹³Galem a nâi, zâk nepŋâ tuugi âlip oi a ambân ziŋ sâmbâ âlip kwâkŋangâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlâtâŋ opŋâ keŋgât buŋ nepŋâ kâwalinjoot tuubap.

Siŋgi âlip zorat den kombâŋâ.

¹⁴Nâ gâgâren kek gâbat sâmbâ den zi kulemgum gigan. ¹⁵Nâ kut nâi nâiŋâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zengât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariŋâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonŋâ sot kombâŋâ mem ândien. ¹⁶Siŋgi âlip-niŋangât topŋâ yâmbâtŋâ tik pam zeip, zo Anutuŋâ sâmbâ muyageip. Zo âlipŋâ sot sâtâreŋoot. Den zo itâ.

“Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaapumŋâ topŋâ sâmbâ muyageip. Sumbem a ziŋâ igâwe. Hânŋâ hânŋâ a zengâren siŋgiŋâ sâmbâ muyagiwe. Hân dâp a zen nângâm pâlâtâŋ kwarâwe. Neule âsakŋan mem zarip.”

Sataŋnâ a umziŋ mem gulipkoi siŋgi âlip kumbi.

4 Kaapum zâk kânŋan itâ sâmbâ muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutjandâ siŋgi âlip birâm um gulip op Sataŋ sot wâke, zen sot pâlâtâŋ op zengât den nângâbi. ²Zo ko sarâ aŋâ umziŋâ heban oipkât a kâitzâŋgom itâ dâzâŋgobi, ³“Ambân mân memŋâ sigan ândibi sot nalembâ nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonŋâ itâ nângâmen. Anutuŋâ nalembâ top top pam naŋgip. Oi nen zâkkâren nângâm pâlâtâŋ kwapŋâ nalembâ zorat sâiwap sâmbâ ninatkât sâip. ⁴Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zo âlipniŋgâk. Oi sâiwap sâmbâ mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkâŋâ mân ziap. ⁵Anutugât denŋâ sot ninâuŋandâ nalembâ zo mâsop mem hâlâlu pâip.

Um bâbâlaŋân nep tuunat.

⁶Yesugât kâmut den zo dâzâŋgoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nângâm pâlâtâŋ den sot siŋgi âlip topŋâ nângâm lum gâin, zorâŋ umgan zem tângogi ândiban. ⁷Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlâlulu sâmbâ, zo birâban. Gâ Kembugât mâtâbân târârak ândim umgâ kubikangâm ândiban. ⁸Sâkniŋâ kubikangâm ândiândi, zo bâbâlaŋ sot yenŋâ yatâ. Kâ Kembugâren nângâm umniŋ kubikangâm ândiândiŋ, zorâŋ bonŋâ. Zorâŋ hânân sot sumbêmân ândiândi muyageniŋgâbapkât sâsâŋâ. ⁹Den zo bonŋâ. A aksik nângâm naŋgânat. ¹⁰Oi nep zorat bonŋâ minatkât sâknam nep

tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât nânġânânġâyân upmen. Zâkņâ a hân dâp nen kubikniņġâbapkat imbaņâ zemņanġi ândiap. A nânġâm pâlâtânġiņoot, zâkņâ perâkņak neņġât kubikkubikniņ op galemniņ opmap.

Timoteo ândi mâmanņanġât den.

¹¹ Den san, zi aksik dâzânġoban. Kut nâi nâi zo nânġâm upigât girem dâzânġoban. ¹² Gâ a sigan op ândiatkât a ziņ ġâġât nânġâne ġiġiņâ mân upap. Gâ diņġâ sot ândi mâmanġâ sot buku orotkâ, nânġâm pâlâtânġi sot um salek ândim Yesugât kâmut zeņġât mâteziņan ândim mâtâp âlipņâ lân tirâpzanġona ġekņâ yatik upi. ¹³ Nâ ġâbatkât mam-bât ândim siņġi âlip sâlâpkum ziņġâm dâzânġom ândiban. ¹⁴ A sâtņâ zen Kaa-pumġâren ġâbâ ġâġât den sâm muyagem bitziņâ kâukan pam mâsop mingiwe. Mâsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. ¹⁵ Gâ zorat nânġâ kwâkâ op nepkâ imbaņâ tuuna bonņâ muyagei ek nânġâbi. ¹⁶ Gâ um sâkkâ galem op siņġi âlip sâsân nep sâm ġiġip, zo ârândânġi galem upan. Gâ nep zo âsâbânġi tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diņġâ nânġâme sot ġikâ ârândânġi ândiândi âlipņan âibi.

Sâm kubikkubik den.

5 A sombâ nâi dukubam den kârâpņoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziņanâk dâzânġoban. ² Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzânġoban. Ambân sâk wâġân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târârak kin den dâzânġoban.

Ambân malâ, zeņġât den.

³ Ambân malâ sombâ, zeņġât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zeņġât op san. ⁴ Malâ nâi nan bârarâp

sot bagirâp ândibi oi ko ziņâ Kembuġât den mem kin âse âlarâpziņġi galem otziņġâbi. Oi ombenjan kut nâi nâi ziņġâwe, zorat tosa zo ziņâ mâkâbi. Anutuņâ zorat nânġi dâp upap. ⁵ Ambân malâ sombâ zâk zikņik ândim Anutuġâren nânġâm pâlâtânġi kwap wâratkubap. Oi âsâbânġi kut nâi nâiġât kwakņâ zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zeņġât op san. ⁶ Ka ambân malâ sâk wâġân ândime, zeņġât girem den itâ sâban, “Zen laņ ândibi zo ko mumuņanġât siņġi op ândibi.” ⁷ Ambân malâ den so dâzânġom kâtigena tosa buņ ândibi. ⁸ A mo ambân nâi, zâk torerâpņâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâņ mân galem otziņġâbap, zo ko zâk siņġi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutuņâ walâziņġâm bâliņâ oip, zorat.

Malâ topziņ nânġâbi.

⁹ Malâ nâi zâk kendonġâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtânġi op ândeip, zo yatâ zo kutņâ malâ zeņġât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buņ sot torerâp buņ, zâk Yesugât kâmut ziņâ on galem upigât kutņâ kulemgum galem upi. ¹⁰ Oi ambân zo sât lulu nep tuuġip mo buņâ, zorat topņâ nânġâbangât sâm mâsikâziņġâban. Nan bârarâp minziņġâm dâņ galem otziņġip mo buņâ? Zâkņâ lomba a ambân buku otziņġip mo buņâ? Yesugât siņġi a on galem otziņġip mo buņâ? A sâknam nânġâne betziņan meip mo buņâ? Nep âlip top top zo tuuġip mo buņâ? Nep top top zo tuuġi ikne âlip oi topņâ ekabân kulemgubi.

¹¹ Malâ sâk wâġân zen kutziņâ malâ zeņġât ekabân panâ sâne kwâkâziņġâban. Zen yatâ zorânġi laņ ândiândiņanġât otziņġi a minam Kristo kândâtkubi. ¹² Oi mârum Kembuġât nep tuubiġât den sâwe, zo loņġiņne tosaņoot opmap. ¹³ Oi zorik buņâ. Nepkât mân nânġâm mirâ lâkņan nem obândime. Oi zorik buņâ. Den bon buņ sot den

bâliņâ laņ sâme. ¹⁴Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziņ a dum mem murarâ minziņgâm mirâ umņan ândie, zen on galem otziņgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziņ sâm bâliņ kwatniņgânâ den kârum birâbi. ¹⁵Malâ nâmbutņandâ mârûm mâtâp âlipņâ birâm Satañgât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. ¹⁶Yesugât kâmurân ambân ñâi zâkkât toren malâ ñâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziņâ galem upi. Ka malâ ñâi torerâpziņ buņâ zo ko kâmut ziņ galem otziņgâbi.

Galem a, zeņgât den.

¹⁷Galem a, ziņâ Kembugât nep kâtigem tuune âlip oi kut ñâi mem zâi pam otziņgâbi. Siņgi âlip sâme sot kwâkâm ziņgâme, a zo yatâ otziņgâbi. ¹⁸Galem a ziņ nepkât sâņgân mimbi, zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Wâugandâ zuu zigi mem ko kemberi mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den ñâi itâ,

“Nep a zâk nepkât sâņgân mei dâp upap.”

¹⁹A kânokņâ galem a ñâi denân pambâ sâi mân nâņgâbi. A zagât mo karâmbut ziņâ den sâsâņangât sâne nepņâ tuuban. ²⁰Galem a ñâiņâ bâliņ op mân biri a kâmut zeņgât mâteziņan den sâm kubikņangâna nâmbutņâ ziņâ ekņâ keņgât upi.

²¹Nâ Anutu sot Yesu Kristo sot sumbem arâpņâ zeņgât mâteziņan itâ sâm kâtigian. Den dâgogan, zi dâņâk galem otna ñâi mân gibap. Oi umgâņgârâk a ambân laņ mân otziņgâban. Hâtubâtu mân otziņgâban. ²²Gâ a nepkât mâsop kâukziņan bikâ kek mân pâmaban. Zâk zeņgât tosaņâ gâgâren zâibapkât yatâ upan. Um sâkkâ galem otna salekkom zimbap.

Mâsekât den sot bâliņangât den.

²³Gâ umgan mâsek âsâbaņ muyagemap, zorat tooyak mân nimban. Waiņ too mâik ñâi nena âlip upap.

²⁴Narâk ziren a nâmbutņâ bâliņâ utne sinniņandâ ikmen. Ekņâ hâuņâ mim-iņangât siņgi sâmen. A nâmbutņâ ko bâliņâziņâ tik ziap. Zo bekņan muyagei hâuņâ mimbi. ²⁵Orot mâme âlip zo yatik muyagemap. Tik ziap, zo yatik mân zim-bap. Zo bet muyagem nangâbap.

Kore mâman a, zeņgât den.

6 Kore mâman ândime, zen patârâpziņâ hurat kwatziņgâm dinziņ lubi. Anutugât den sot kutņâ sâm bâliņ kwapegât yatâ upi. ²Kore a nâmbutņâ patârâpziņâ Kembugât siņgi ândime, zen mân mem gei kwatziņgâbi. Zen Kembugât opņâ buku kânok uen sâmņâ mân mem gei kwatziņgâbi. Patârâpziņ zen Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâne buku otziņgâmap, zorat opņâ um bâbâlaņân kore otziņgâne dâp upap. Gâ den zi dâzâņgona nâņgâm yatik op ândibi.

Kât sikum laņ mân mimban.

³A ñâi, zâk sâm gulip den ñâi sâm Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât den âlipņâ birâm ñâi sâbap, zâkkât itâ sânat, ⁴“Zâk um gulip op sâkņâ mem zâim den bon mân nâņgâm den yenņâ laņ sap.” Den zorat bonņâ itâ. Den sârek, um kâlak, sâm bâliņ kwâkwat, den sâgân sâsâņ. ⁵Oi den sâm kwâkâkwâkâņ muyagemap. A zo umziņ gulip oi nâņgânâņgâziņ buņ oi kât sikum muyageniņgâbap sâm Kembugât kâmurân ândie.

⁶Kembu sot pâlâtâņ oindâ tânnâņgoi nâņgindâ umniņ âkâbap. ⁷Nen itâ nâņgâmen. Nen muyagem hânân bet bâsaņ gawen. Oi zo yatik momņâ bet bâsaņ âinat. ⁸Zorat hânân zi nale

sot sâk pâke zemniŋgi nâŋgindâ âki ândinat. ⁹Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariŋaŋgât ârâmbâgân zâibi. Oi kut ŋâi yenŋâ sot bâliŋâ top topŋaŋgât âkŋâle muyagem zorat nâŋgânâ sâm tâmbetagobi. ¹⁰Kât sikumgât âkŋâleŋâ bâliŋâ top top zorat topŋâ uap. Oi a nâmbutŋandâ zorat opŋâ siŋgi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

Ândiândi kâtikŋaŋgât kâtigibi.

¹¹Anutugât siŋgi a, gâ kut ŋâi ŋâi zo birâban. Gâ âlip opŋâ târârak ândiândiŋ sot siŋgi âlip sot nâŋgâm pâlâtâŋ sot buku orot, kâtigigiŋâ sot lâlôn kwatziŋgâziŋgâŋaŋgât kâtigiban. ¹²Oi gâ nâŋgâm pâlâtâŋgât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtikŋâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a doŋbep mâteziŋan sâm kâtigena nâŋgâwe.

¹³Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi ândiândi muyageziŋgâmap, zâkkât mâteŋan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteŋan sâm kâtigeip, zekât mâtezikŋan itâ sâm, sâm kâtigem dâgobâ. ¹⁴Gâ den kâtik sâm gigip, zo mem târârak kinna Kembuniŋâ Yesu Kristo gâbap. ¹⁵Zorat narâkŋâ mâte oi imbaŋâ mariŋâ, a kutâ sot a zâizâiŋ aksik zeŋgât Kembu patâziŋ, Anutu, zâkŋâ haŋgi mori Kembuniŋâ Yesu

takâbap. ¹⁶Anutu zâk zikŋik mumuŋâ buŋâ. Zâk âsakŋâ umŋan ândiap. Gootŋan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâm âlip sot Kembu nepŋâ memŋâ ândim zâimâmbap. Perâkŋak.

Kombâŋâ zinzij kâtik muyaginat.

¹⁷A kât sikum patâ zemziŋgap, zen girem dâzâŋgona sâkziŋ mân mem zâibi. Kut ŋâi ŋâi buŋ orot, zorat nâŋgâne zorâŋ kombâŋziŋ oi zoren mân kâtigibi. Anutuŋâ gom sambe muyageniŋgi mem nem sâtâre op ândien, zorat nen zâkkâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâm ândinat. ¹⁸Oi sâm zingâna âlipŋaŋgât nep tuum umâlepkât op kut ŋâi ŋâiziŋ kâsâpkum a kanpitâ zingâm ândibi. Oi siŋgi âlipkât bonŋâ muyagibi. ¹⁹Yatâ opŋâ kombâŋziŋ ŋâi zinzij kâtik memŋâ ândiândi mimbî. Ândiândi zo bonŋâ.

Timoteogât girem den

²⁰O Timoteo, gâ Kembangât den gigip, zo dâŋ galemgum mem ândiban. Oi a nâmbutŋandâ nen nâŋgânâŋgâniŋoot sâm den yenŋâ mo bon buŋ zo sâne nâŋgâm kubik birâban. ²¹A nâmbutŋâ den zoren mândâm nâŋgâm pâlâtâŋgât mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ zo zeŋgâren zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap zagâtñâ Pauloñâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

1 Paulo nâ Anutugât sâtâkât Yesu kristoñâ ândiândi muyageip, zorat den sa lañ kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

²Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângezângeon, buku orotñâ sot um lumbenâ gâgâren zimbap.

Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemngangip.

³Ibâ âserâpnâ zen hâlâlû ândim Anutu kore okngangâm gane kiunziñâ nânâ yatik opmannâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâm gâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. ⁴Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. ⁵Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkngangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkngangâm ândiat, zo nângan.

Kâtigem sinji âlip nep tuuban.

⁶Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nânâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanñâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap. ⁷Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo keñgât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanñâ sot buku orot zorat mariñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkât Kaapum niñgip.

⁸Zorat gâ Kembuninangât den sinji sâm muyagibam anjun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam anjun mân upan. Anu-

tunâ imbanñâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam kwâkñan ândiban. ⁹Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlû ândinatkât diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat buñâ. Zikñak nânñgi zeip sot um lâklâkngangât op yatâ otiniñgip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip. ¹⁰Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mu-muñangât imbanñâ koi gei ko ândiândin zinziñ kâtik muyageniñgip.

¹¹Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkât sâm nigip. ¹²Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka anjun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanñâñootñâ sinji âlip nep sâm nigip, zâkñâ dâñ galem otnigi Yesu takâ-takângangât narâk mâte upap.

¹³Den bonñâ zorat mâtâp tirâpgowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkngangâm umgâ gâsui yatâ upan. ¹⁴Tirik Kaapumñâ umniñan ândimap, zâkñâ mam otgigi den bonñâ gigip, zo galem otna zemgibap.

Onesiporo, zâkkât den.

¹⁵Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetziñan Pigelo sot Hemogene, zet ârândân. ¹⁶Onesiporoñâ tâk namâ a nâgât mân anjun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembuñâ Onesiporogât kâmut gakânâ tânzângeobap. ¹⁷Zâk Roma kamânân takâmñâ um bâbâlanjâk kârûnim muyagenigip. ¹⁸Zorat Kembuñâ nângâm narâk patin um lâklâkngangât okngangâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotñâ imbanñâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

Kembugât kâwali nep tuuban.

2 Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtân ândina tângogi ândim kâtigiban. ²A donjep patâ zengât mâteziñan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât

luluḡoot nâmbutḡâ dâzâḡgom ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziḡoot a nâmbutḡâ dâzâḡgom ândibi.

³Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nâḡgâm mân âkongibap. ⁴Ḳâi zâk kâwali nep tuubapḡâ dap op sâkkât nep top top zorat umḡâ pâi zimbap? Zo kâwali a osetziḡan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap. ⁵Katep ziḡ kut ḡâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ ḡâiḡâ mâtâp birâm ḡâin gâbâ âibap, zo sâḡgân mân mimbap. ⁶Ḳâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapḡâ nalemem bonḡâ kândom mem nei dâp upap. ⁷Den sumbuḡâ dâgogan, zo nâḡgâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umḡâ pâroḡsâi topḡâ nâḡgâm kwâtâtiban.

Mân loriban.

⁸Gâ Yesu Kristogât nâḡgâm nâḡgâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunḡâ mumuḡan gâbâ wâḡân op zaarip. Zâkkât siḡi âlip yatâ sâman. ⁹Siḡi âlipkât op sâknam nâḡgâman. Oi um kâtik ziḡ nâḡgât nâḡgâne bâliḡ mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât siḡi âlip den, zo dap op saane yen tâpap? ¹⁰Nâ Anutugât siḡi a zengât op sâknam patâ nâḡgâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlatâḡ utne kubikziḡi neule âsakḡâ zinzizḡ kâtik mimbigât yatâ opman.

¹¹Den itâ ziap, zo bonḡâ,
“Nen zâkkât mumuḡan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândâḡ zaat ândinat. ¹²Nen zâk sot sâknam nâḡgâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbâḡḡgindâ sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbâniḡgâbap. ¹³Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât denḡâ bon upap. Ḳâi sâmḡâ ḡâi sâsâḡâ, zo zâkkâren mân ziap.”

Siḡi âlipkât sâm gulip.

¹⁴Gâ den zo sâm Anutugât mâtenjan sâm dâzâḡgom ândina den yenḡâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yenḡâ, bon buḡâ, zo âragum ândibi zo ko den zorâḡâ zen tâmbetzâḡgobi.

¹⁵Anutuḡâ ḡâgât nâḡi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonḡâ tâḡtâḡ sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenjan aḡun mân upan. ¹⁶Den yenḡâ sâne mân betziḡan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op siḡi âlip birâbi. ¹⁷Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op laḡ kârâbap. A yatâ zo zengâren gâbâ ḡâi Hemenao sot ḡâi Pileto. ¹⁸Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumuḡan gâbâ zaatzaat, zorat topḡâ itâ. Yesuḡâ mumuḡan gâbâ zaat ândiândi uḡakḡâ mârum muyageniḡip. Narâk patin sâk uḡakḡâ mân minat.” Zet yatâ sâmḡâ a nâmbutḡâ zengât nâḡgâm pâlatâḡziḡ mem gulipkuabot.

Anutugât kunkun sot hâkop bonḡâ.

¹⁹Anutuḡâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem ḡâi itâ ziap,
“Kembuḡâ siḡi arâpḡâ ziḡit nâḡgâmap.”

Oi den ḡâi itâ ziap,
“Kembugât siḡi a ândien sâme, zen aksik bâliḡâ kândâtkubigât sâip.”

²⁰A kutâḡât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuḡ, zorik buḡâ. Nak sot hânḡâ tuutuḡ, zo ziap. Hâkop nâmbutḡan kut ḡâi sâḡgân patâ zorâḡ geibap. Nâmbutḡâ ko kut ḡâi ḡâi yenḡandâ geibap. ²¹Hâkop ḡâi zâk kut ḡâi bâliḡâ buḡ, umḡâ salek op neuleḡoot upap oi hâkop sâḡgân patâ. Oi namâ mariḡandâ egi hâlâlu zei nep âlipḡâ pindâbap. Den sumbuḡâ zi a nenḡât op san. Umniḡ salekkoi hâlâlu ândinat san.

Kembugât a ândinat.

²²A sigan kut n̄ai n̄ai bâliņâ ek âkņâlîme, zo birâban. Oi umziņ salek opņâ Kembu sâ m̄apâsime, zen sot âlip orotņangât sot n̄angâm pâlâtâņ sot um lumbeņâgât kâtigiban. ²³Den yenņâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip n̄angât. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. ²⁴Oi Kembugât kore aņâ den sârek op mân kwâkâyanğâbi. Zi- iņâ a aksik buku otziņgâm siņgi âlip târârak kwâkâziņgâbi. Oi a ziņ bâliņ otziņgânetâ zorat hâuņâ mân otziņgâbi. ²⁵Oi Kembugât den birâme, a zo mulunâk dâzâņgobi. Anutu zâk zikņak mem gei kwatziņgi umziņ melâņ den bonņâ n̄angâbi sâ m̄ulun dâzâņgobi. ²⁶Oi umziņ pâroņsâi Satangât ârâmbâgân zâņgoip, zoren gâbâ mâkâziņgâbap. Zen Satangât den lum ândiwenğâ umziņ pâroņsâi kândâtukubi.

Singi âlip gulipkukuj a, zengât den.

3 Gâ itâ n̄angâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâliņandâ laņ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbaņoot niņgâbi. ²A itâ zo, ziņ ândibi. Ziņangât n̄angâne zâizâiņ, kâtkât âkņâlî, den kârâpņoot sâsâņ, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, aņâ Anutu hurat mân kwâkņangâme. ³Lumbe den mân sâsâņ, tosa mem ândiândi, sârân sâsâņ, nem gulipkukuj, a ziņğâ, kut n̄ai n̄ai âlipņâ âkon upi. ⁴Kâsa zengâren tirâpziņgozâņgoņ, laņ orot, zâizâiņ upme. Sâkkât âkņâlî mem ândim Anutugât âkņâlî mân n̄angâbi. ⁵Sâkņandik siņgi âlip n̄angâbi. Ka siņgi âlipkât imbaņâ mân zemziņgâbap. A zo yatâ ândine ziņgit kândâtzâņgoban.

⁶Narâk ziren a nâmbutņâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân n̄angânangâziņ lolot zengât mirin zâim um gulip kwatziņgâme. Oi ambân zo

tosa top top muyagemņâ umbâlâ upme sot âkņâlî top top otziņgi laņ âim game. Aņâ ambân zo yatâ zorâņ zengât upigât sâ m̄lolot otziņgâme. ⁷Ambân zo yatâ, zorâņâ narâk dâp den zorat topņâ kârum mân n̄angâm kwâkâme. ⁸⁻⁹Mârumņan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okņangâwet. Yatigâk a san, zen den bonņâ kâsa okņangâme. A zo, zen n̄angânangâziņ bâliņâ sot n̄angâm pâlâtâņziņ buņâ. Dap dabân bâliņandâ laņ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâziņangât topņâ muyagei ek n̄angâbi. Wangât, kut n̄ai n̄ai ziņ upme, zo topziņ sâ m̄muyagei a aksikņâ ek n̄angâm kândâtzâņgobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

Paulo sâkņan sâknam doņbep muyagenangip.

¹⁰Gâ nâ sot ândim gâin. Kut n̄ai n̄ai orâwan, zo ek n̄angâm ândein. Siņgi âlip sâman sot nep tuuman, ândiândinâ, n̄angâm pâlâtâņnâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek n̄angâm ândein. ¹¹None sâknam n̄angâwan. Antiokia kamânân, Ikonioņ sot Listera kamânân none sâknam doņbep n̄angâwan. Yatâ otinetâ Kembuņâ bitziņan gâbâ mâkâniņip. ¹²A nâmbutņâ Yesu Kristo sot pâlâtâņ op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zâņgone sâknam n̄angâbi. Zo perâkņak. ¹³Narâk ziren bâliņ mâme a sot sarâ a ziņ bâliņ upme. Bet ko walâm sarâ sot bâliņâ zorâņ tuune laņ kârâbap. Umziņğâ gulip oi a nâmbut um gulip kwatziņgâbi.

Kembugât ekap sâlâpkum n̄angâm ândibi.

¹⁴Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtâņ op ândiban. Den zo n̄aiğâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den siņgi zo giwan. Oi gâ topnâ n̄angâmat, zo ka.

¹⁵ Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nângâm gâingât zorâŋ umgâ kubigi Yesu Kristo nângâm pâlâtâŋ kwap sumbengât siŋgi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembangât ekap sâlâpkum ândina imbanjâ gibap. ¹⁶ Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaapungâren gâbâ muyageip. Oi den zo sâlâpkum nângindâ siŋgi âlipkât topnjâ kwâkâm niŋgâmap. Oi zorâŋ topniŋ sâm muyagem umniŋ melâni târârakât tenjâyân ândinat. Târârak mâtap tirâpnângomap. ¹⁷ Yatâ op diiniŋgi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotjângât nep top top zo âlip tuum ândinat.

Târârak ândim siŋgi âlip nep tuunâ.

4 Nâ Anutugât mâteŋjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanjâŋootjâ gamjâ a gwâlâ sot mumuŋâ dinniŋâ sâm kwâkâbap, zekât mâtezikjâŋ sâm kâtigem dâgoga nângâ. ² Gâ den siŋgi âlip sâban. Oi a zorat otziŋgâbap mo buŋâ, zorat kâtigem sâban. Oi a um girem den sot hâwat den kwâkâziŋgâm nep mulunân âkonjâ buŋ tuban. ³ Narâk nâi mâte oi siŋgi âlip den zo a nâmbutjâ nângâne pat palaŋ oi birâbi. Zo birâmjâ den nâi nângânatkât kindapziŋ hetâmkwapi. Kwâkâm ziŋgâziŋgâŋ a muyageziŋgâbi. Umziŋ dâp oi yatik, zorik muyageziŋgâne kwâkâziŋgâbi. ⁴ Den bon zo birâm den pat yenjâ zoren âi pâlâtâŋ upi. ⁵ Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi siŋgi âlip sâsâŋ nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranjban.

Paulogât narâknâ pânjkânok oip.

⁶ Kembangât siŋgi râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap. ⁷ Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabâŋjan katep ziŋ sârârâk kârâme yatâ nâ mârum sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nângâm

pâlâtâŋnâ galemgua mân loreip. ⁸ Narâk ziren târâraknângât sângân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târârakjâ, zâknâ sângân nibap. Oi nâyâk buŋâ. Yesugât takâtakâŋangât âknâlime, zen ârândâŋ ziŋgâbap.

A nâmbutjandâ Paulo pam âiwe.

⁹ Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. ¹⁰ Dema zâk hângât kut nâi nâi zorat âknjâle op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. ¹¹ Zi Luka sot nikjâk ândiet. Gâ Mareko muyagena ârândâŋ gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. ¹² Tikiko zâk sângongua Epeso kamânân arip.

¹³ Gâ gâbamjâ mâtapkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topjâ sot ilumjâ zo aksik mem gâban. Ilumjâ mân birâban.

¹⁴ Liŋgip kâlâu mot kâtjâ tuutuŋ a, Alesande, zâk bâliŋ doŋbep otnigip. Zorat Kembuŋâ hâuŋâ pindâbap. ¹⁵ Zâknâ dinniŋâ doŋbep koip. Zorat gâ zâkkât kengât upan.

¹⁶ Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku nâiŋâ den mân betnan meip. Buŋâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziŋgâbapkât nângan. ¹⁷ Kembuŋâ ko betnan mei siŋgi âlip um kâtik a, hân nâin gokjâ zengâren sa tânnogi sâm nangâwan. Oi zâknâ zuu kâtik Laiŋgât lâuŋan gâbâ mâkânigip. ¹⁸ Kembu zâk bâliŋâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembangât kiŋ topŋan nâbanbap. Zâkkâren imbanjâ âsakjâ zem zâimâmbap. Zo perâknjak.

¹⁹ Nâ Pisisila sot apjâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nângâziŋgan. Zo dâzângoban. ²⁰ Erasto zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan.

²¹ Gâ map narâkñâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubuluñâ nângâgigap. Puleñ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutñâ, zen yatik nângâgige.

²² Kemuñâ um dâpkâ galem op ândibap. Kemuğâren gâbâ tânzângożângoñ zorâñ zeğâren zimbap.

Zo yatik.

Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyamuyage den sot mâsop den.

1 Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâknâ gâsunimnâ zorat nep diŋ sârnigip. A ambân Anutugât siŋgi sâip, zen den bonnâ nânġâm, nânġâm pâlâtân kwâknangâbi sot diŋ lubigât nep zo sârnigip. ²Oi ândiândi kâtikkât siŋgi den, zo bonnâ. Anutuŋâ sarâ mân sâmap. Zâknâ mârurŋan hân mân muyageibân itâ sâip, “Ândiândi kâtik zengât siŋgi sârnigian, zorat mambât ândibi.” ³Narâk mâte oi diŋâ zo sârnigip muyagemnâ Anutu kubikkubikziŋandâ nânâ sârnigip muyagibatkat nep diŋ sârnigip.

⁴Nâ sot siŋgi âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniŋâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbar.

Galem a sot a sâtŋâ, zengât den.

⁵Nep torenŋâ ziap, zo tuum nangâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpziŋgoban. ⁶A nâi, zâk tosa buŋâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den siŋgi âlip mem ândibi. Nan bârarâpŋâ gulipkukuŋ sot zâizâiŋ buŋ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. ⁷A sâtŋâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimapŋâ tosa buŋ ândibap. Zâk zâizâiŋ mân upap. Kuk laŋ mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukuŋangât âknâle mân upap. Kât sikumgât âknâle mân upap. ⁸Zâk a buku otziŋgâm kut nâi nâi âlipŋangât âknâle nânġamap. Sâkkât âknâle mân nânġabap. A târârakŋâ. A hurat kwatziŋgâm. Sâkkât kendon

ândibap. ⁹Den bonnâ sârnigip dâzângowan, zo dâpŋan mem ândibap. Oi zorânâ imbanâ pindi den bonnâ âlipŋâ a kwâkâm ziŋgâm ândibap. Oi Kembugât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

Den ku a sot sarâ a.

¹⁰A doŋbep zen zâizâiŋ op ândime. Zen den yenŋâ sot sarâ sârnigip a um gulip kwatziŋgâm. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutŋâ umziŋ patâ Mosegât den siŋgi sârnigian ari sâknandik Yesugât siŋgi nânġâm, zen zo yatâ op ândime. ¹¹A zo kât sikumgât oprâ den sarâ sârnigip a nâmbutŋâ ambân murârâpziŋoot zo um gulip kwatziŋgâm. A yatâ zo, zengât lâuziŋ dooŋgunat. ¹²Keret a zengât den sâsân a nâiŋ itâ sâip,

“Keret a zen sarâ sârnigip. Zen a konam op nalem nemŋik ândime. Zuu bâliŋ yatâ kut nâi nâi laŋ nime.”

¹³Den zo nânġa bon uap. Zorat ko den kâtik dâzângona siŋgi âlip târârak mem kâtigem kinbi. ¹⁴Zen Yuda a zengât den yenŋâ sot den ku a zengât den zo mân nânġabigât girem dâzângoban.

¹⁵A um salek ândimeŋâ kut nâi nâiġât nânġâne salek opmap. Ka a nânġâm pâlâtânziŋ buŋ, zen nânġânânġâziŋ sot umziŋ sumunkoi kut nâi nâiġât nânġâne mân salekkomap. Wangât, umziŋ sumunkoip, zorat. ¹⁶Zen itâ sârnigip, “Nen Anutugât topŋâ nânġâmen.” Sâtŋak yatâ sârnigip orot mâmeziŋ kwâimbâmap. Zen bâliŋ mâme a. Den kukuŋ a. Anutuŋâ ziŋgiri tepbâurep opmap. Den ku a zo, ziŋ âlipŋangât nep mân tuume.

A ambân patâ, zengât den.

2 Gâ ko den âlipŋâ ziap, zorat dâp dâzângom ândiban. ²Oi sârnigip a patâ ziŋâ kendonbandon sot hâlâlu ândibi. Umziŋ bimbi kwapi. Nânġâm pâlâtân sot buku orot zo mem kâtigem kinbi.

³Oi ambân patâ zo, zen yatigâk dâzângona sinji âlip nângâm sarân mâme sot den umân pâpan mân sâmñâ too kâtik laj mân nem ândiândi âlip zo wâratkum ândibi. ⁴Oi ambân sâk wâgân dâzângone ap murarâpziñ galem otziñgâm birañbi. ⁵Oi ajuñ op laj mân ândibi. Kendonbandon op mirin kut ñâi ñâi kubikñâ abârâpziñ sâtziñ lubi. A kândâtñan ândie zo, ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm bâliñ kwapegât yatâ op ândibi.

A sigan sot kore a zeñgât den.

⁶A sigan yatik sâna kendonagom ândibi.

⁷Oi gikak kut ñâi ñâi âlipñâ zo op mâtâp tirâpziñgona ekñâ yatik upi. Sâkñak mân tuuban. Kembugât den zo târârak wâratkum bonjik zo a ambân dâzângom ândiban. ⁸Den âlipñâ târârakñâ sâna kâsa zen nângâmñâ ajuñ op Yesugât kâmut nen den mân sâm bâliñ kwatningâbi.

⁹Kore a dâzângona patârâpziñ zeñgât den lum kore âlip otziñgâne sâtâre upi. Oi patâ zeñgât sâtziñan mân sâbi. ¹⁰Oi kâmbu mân op ândim kut ñâi ñâiziñ yen ek galem upi. Yatâ opñâ Anutu kubikkubikniñ diñangât neule âlip upi.

Sanjon kubikniñgipkât ândiândi âlipñâ ândinat.

¹¹A hân dâp âlip utnatkât Anutugâren gâbâ tânzângozângonâ, zo muyageip. ¹²Zorâñâ betniñan mem kubikniñgi um kâtik zeñgât ândiândi sot sâkkât âkñâle bâliñâ zo birâm ziren kendonbandon ândim Anutu zikñâ yatâ târârakñâ op ândinat. ¹³Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ muyagei ândiândi âlipñan âinatkat um bâbâlañ op nângâm ândinat. ¹⁴Zâkñâ neñgât suupniñ mem bâliñan gâbâ mâkâniñgip. Oi zâkkât arâpñâ opñâ âlipñangât nep tuum ândinatkat sanjon kubikniñgip. ¹⁵Gâ den zo dâzângom

kubikziñgâm kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

Tirik Kaapumgâren gâbâ a uñakñâ âsagiwen.

3 Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topñâ ziap, zo bâbâlañ op tuubi. ²Oi sâm bâliñ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtikñâ. Zen lumben ândim a pisuk umâlep kwatziñgâbi.

³Nen mârurñan um gulip op den kom ândiwenñâ âkñâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñâ neñgât âkñâle mân op ândiwe. ⁴Ka Anutuñâ umjandâ gâsânângomñâ kubikniñgip. ⁵Nen târârak ândim nep âlipñâ ñâi tuuwengât buñâ. Um lâk-lâkñangât op too sanjonniñgâm sâi Tirik Kaapumñâ ândiândi uñakñâ niñgip. ⁶Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opñâ Kaapum niñgip. Zo bituktâ mân niñgip. ⁷Zo nen Anutugât mâtenjan tosanij buñ kinñâ ândiândi kâtikkat sinji utnatkât yatâ otñingip. Um lâk-lâkñangât op yatâ otñingip. Den zo perâkñak.

Den bon buñ, zo birâbi.

⁸Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlatâñ kwapmenjâ âlipñangât nep tuum kâtigibi. Nep âlipñâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

⁹A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñangât den sot den sâm kwâkâyangâme sot den kâtikkat den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

¹⁰A ñâi den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nâñgi birâñangâna zikñik ândibap. ¹¹Gâ nângat. A yatâ zo bâliñangât nep tu-

umap. Orot mâmeņandâ tosaņâ sâm
muyagemap.

Den murukņâ.

¹²Nâ Atemis mo Tikiko sâņgongua
gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muya-
geniban. Nâ kamân zoren map narâkņan
ândibat san.

¹³Apolo sot gurumin den nâņgânâņgâ
a Zena, zet sâņgonzâkona hân ñâin
âibabot. Mâtâpkât nalem zikâna mân
kwakpabot.

¹⁴Kâmut gakârâpniņâ zen âlipņangât
nep tuum umziņ upap. Oi a nâmbutņâ
pu utne betziņan mine nepziņâ zo bon
upap.

¹⁵A nâ sot ândime, zen aksik gâ
nâņgâgige. Gâgâren a buku otņiņgâme,
zorat sot den dâzâņgoban.

Kembugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņ,
zorâņ zeņgâren zimbap.

Zo yatik.

PilemoŅgât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyage den sot mâsop den.

1 Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniŅâ Timoteo, net PilemoŅ nep betnikŅan mema, gâgât ekap zi kulemgum giget. ²Oi ambân bukunikŅâ Apia sot kâwali anikŅâ Arikipo sot Yesugât kâmut PilemoŅ gâgât mirin mindume, zengât ârândân pet.

³IbaniŅ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzâŅgozâŅgoŅ sot um lumbe zo zengâren zimbap.

Paulo zâk PilemoŅgât op Anutu mâpâseip.

⁴Nâ ninâu sâbam gâgât nâŅgâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁵Gâ Kembu Yesu nâŅgâm pâlâtân kwâkŅangâm Kembugât siŅgi a zengâren umgâ kinmap. Oi zengât nâŅgâm ândimat. Nâ zorat siŅgi nâŅgâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁶Oi nâŅgâm pâlâtângâ nen sot kânok uap. Kut űai űai âlipŅâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nâŅgâbangât ninâu sâman.

⁷Bukunâ, gâ Kembugât siŅgi a buku otziŅgâm umâlep kwatziŅgâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

Kore a Onesimo, zâkkât den.

⁸Gâ a buku otziŅgâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut űai upangât Kristogât opnâ sâbâ sâm âlip sa nâŅgâm upan. ⁹Ka buku orotŅangât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. ¹⁰Nâ katepnâ űai Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. ¹¹Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiŅâ mân dâp oip. Narâk

ziren ko zâk Kembugât a opnâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

¹²A zo sâŅgongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sâŅgongua gâgâren gaap. ¹³Nâ siŅgi âlipkât op tâk namin ta zâkŅâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. ¹⁴Oi gâ mân nâŅgâna nâ yatâ upatkât nâŅga mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nâŅgâm nibâ sâm niban.

¹⁵Zâk birâgigi gikik mâik űai ândein, zo topnâ itâgât motűai. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. ¹⁶Zâk kore ayâk buŅâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap. Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmŅâ otgibap. Zo itâgât sâkŅandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opnâ gâgât a bonŅâ uap. ¹⁷Gâ nâgât nâŅgâne bugugâ oi ko zâk diina gâi nâŅgâna Paulo upap. ¹⁸ZâkŅâ kut űai gâ gulipkoip? Gâgât tosa űai zâkkâren ziap, zo nâgât siŅgi sâban. ¹⁹Paulo ninak den zi kulemgum gigan. PerâkŅak, Nâ hâuŅâ melân gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat waŅgât sâbat? Gâ nâgâren a uŅakŅâ âsagein, zorat san. ²⁰Bukunâ, gâ Kembugât opnâ kut űai zo bâbâlaŅâk nibangât otnigap. Kristogât opnâ umâlep kwatniban.

Den murukŅâ.

²¹Sât lulu a ândiat, zorat nâŅgâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nâŅgan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

²²Zen nâgât op ninâu sâne KembuŅâ nâŅgâmŅâ sâi zengâren gâbatkât nâŅgan. Zorat nâgât siŅgi kian kubikpan.

²³A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opnâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zengât nâŅgap. ²⁴Oi nep betnan mimiŅ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nâŅge.

²⁵Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzâŅgozâŅgoŅ, zorân umziŅan zimbap.

Zo yatik.

Hebiraio a zengât ekap.

Yesu zâk Anutuğât topnâ sâm muyagem ningip.

1 Anutu zâk mârumņan Propete zikņâ topnâ dâzânğoi ziņâ sâkurâpniņ den holiņâ top topnâ dâzânğom gawe. ² Bet narâk murukņan ândien zi sâi nanņandâ diņâ dâtnânğoi. Mârumņan Anutuğâ sâi nanņâ hân sot kut nâi nâi aksik muyageip. Zorat nanņâ zâk a sot kut nâi nâi zorat mariņâ upapkât sâm pindip. ³ Anutuğâ sâi nanņangâren zik holi tobat âsakņâ muyagem ziapkât ândiândiņangât dâp ândimap. Oi imbanâ diņandâ kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo tângozi zemap. Zâkņâ bâliņâniņâ sanğon kubikņâ sumbemân zâimņâ Anutu kâwali boriboriņoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. ⁴ Zâk sumbem a walâziņgâm ândiap. Zâk kot patâ memņâ kutņâ sumbem a zengât walâziņgip, ândiap.

Sumbem a zen gigiņâ. Nanņâ zâk zâizâiņ.

⁵ Nanņâ zâk zâizâiņ ândiap. Sumbem a zen ombeņan ândie. Sumbem a zengât mâsikâziņgâm sâbâ. Anutuğâ sumbem a nâi zitâ dukoip?

“Gâ nannâ. Nâ itârâņ gâsum sâlâpğoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a nâigât itâ sâip?

“Nâņâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâkņâ nannâ op ândibap.”

Buņâ. Anutuğâ sumbem a nâigât den yatâ zo mân sâip. ⁶ Ka Anutuğâ nanņâ kânok sanğongui hânân gâi Anutuğâ zâkkât den itâ sâip,

“Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

⁷ Anutuğâ sumbem arâpņâ zengât itâ sâip,

“Nâņâ sa sumbem arâpņâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpņâ kârâp bâlam upme.”

⁸ Ka nanņangât itâ sâip,

“Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbanâgâ zo zinziņ kâtik zimbap. A kutâ tângâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziņgâm ândiban. ⁹ Târârakņangât otgimap. Bâliņâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk sanğongigip. Zo bukurâpkâ sanğonziņgip, zengât dâp buņ, walâziņgip.”

¹⁰ Anutuğâ nanņangât den nâi itâ sâip, “Kembu, gâ topkwâkwatņan hân muyagein. Oi sumbemņâ sumbemņâ muyagein. ¹¹ Hân sumbem, zet buņ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân sumbem, zet hâmbâ yatâ sanğiņâ upabot. ¹² Hâmbâ yatâ sanğiņâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmņâ uņakņâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

¹³ Anutuğâ sumbem a nâi zitâ dukoip? “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziņga kiņgângât kombâņ upi.”

¹⁴ Sumbem a nâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembugât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniņan mimbigât sâsâņ. Anutuğâ sumbem a sanğonzânğoi a sumbemgât siņgi ândien, nenğâren gam betniņan mime.

Kubikkubik den mân birânat.

2 Zorat nen den siņgi âlip nânğâwen, zo tâpâkum lorem birâbemgât nânğâm kâtinginat. ² Anutuğâ sâi sumbem arâpņâ diņâ sâkurâpniņ dâzânğowe. Oi den sâwe, zo âsagemņâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuņoot opmâip. ³ Narâk ziren ko Kembu zikņak kubikkubikniņangât den sâm muyageip. Oi kindapziņandâ

nângâwe, zen den zo dâtnângone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikningâbapkât imbanjâ zemngângap, zo birindâ hâuñjâ buñ upap? ⁴Anutu zikñjâ imbanjâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaapumñjâ nângip dâp imbanjâ kâsâpkum niñgip.

**Yesu zâk narâk pânjkânok
sumbem a ombeziñan ândeip.**

⁵Narâk bet muyagibap, zorat sâñâ. Narâk zoren Anutuñjâ a ñâi kembuniñjâ patâ kwânângâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. ⁶Agât op sâip. Kembangât a ñâiñjâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zengât op nângâmat? Agât kiurâp wangât ek galem otziñgâmat? ⁷Zen narâk pânjkânok sumbem a zengât giginjâ ândibigât sâm ziñgin. Gâ a nâmbutñjâ zengât mâteziñan imbanjâ zingâna hurat kwatziñgâme. ⁸Gâ kut ñâi ñâi aksik bitziñan zâmbarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ñâi ñâi a bitziñan zâmbarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziñgip. Narâk ziren ko kut ñâi ñâi aksik patâ a nengât bitniñan pâip, zo mân âsagei iksen. ⁹Yesu ko a kembu op ândei iksen. Zâk narâk mâik ñâi sumbem a zengât ombeziñan ândim sâknam nângâm moip. Sâknam nângâm moipkât neule âsakñjâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnângobapkât sâi Yesuñjâ a pisuk nengât op mumuñangât sâknam patâ nângip.

**Yesu zâk nengât murâpnâ sâbam
nângi mân kwakmak oip.**

¹⁰Kut ñâi ñâi zo zâkñjâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donjep sumbem âsakñjan diiniñgâm zâibapkât nângâm ândeip. Oi kubikkubikniñangât a patâ, Yesu, zâk sâknam nângâm moip-

kât kubikkubik a bonñjâ ândibapkât Ibânjâ nângi âlip oip. Nângi dâp oip.

¹¹Oi a um hâlâlu kwatziñgâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziñgi ândie, zen ârândân Ibâziñjâ kânok. Zorat zikñjâ murâpnâ sâbat sâm nângi mân kwakmak oip. ¹²Zorat diñjâ itâ ziap,

“Anutu, gâgât kutsiñgigâ murâpnâ sâm muyageziñgâbat. Kembangât kâmut osetziñan kep mem sâm sâtâre otgibat.”

¹³Oi den ñâi itâ ziap,

“Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândibat.”

Oi den ñâi itâ ziap,

“Zi nâ sot Anutuñjâ katep nigip, nen ârândân ândien.”

**Yesu zâk nengât tobat oipkât
âlip betniñan mimbap.**

¹⁴Oi katep nen sip kelâkniñoorâk ândiengât Yesu zâk zorik meip. Zo zikñjâ mumuñandâ mumuñjâ mariñjâ, Satangât imbanjâ koi geip. ¹⁵A zo, ziy munat sâm kengât op ândine Satangjâ tâkñjâ saaziñgi narâk dâp mumuñangât kengât op tâpmarâwe, zen olanziñgâbam yatâ oip. ¹⁶Yesu zâkñjâ sumbem a betziñan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpnâ nen betniñan mimbam geip. ¹⁷Oi zorat murâpnâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuñjâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opñjâ a patâ op Anutu mâteñjan kore okñangâm a ambân tânnângom niñangât bâliñjâ sanjonbapkât sâm pindi yatâ oip. ¹⁸Yesu zâk zikñjak sâknam nângâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageniñgi âlip betniñan mimbap.

Yesu zâk patâ. Mose zâk ombeñan.

3 Zorat op ko Kembangât siñgiyân a bukurâpnâ sumbemgât siñgi ârândân diiniñgip, zen Yesugât nângâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okñangâm ândimap. Ândei niñjâ

nângâm pâlâtân kwâkņangindâ zâkņâ patâniņâ op ândiap. ²Anutuņâ gâsum sâlâpkoi sât luluņ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâņņâ osetziņan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

³Mirâ tuumap, zâkkât kotņâ mirâgât siņgi walâmap dâp yatik Yesugât kut-siņgiņâ Mosegât wâlap. ⁴(Mirâ mot zo anĵ tuutuunĵ. Ka kut ņâi ņâi muya-muyagiņâ, zo mariņ Anutu kânok.) ⁵Mose zâk Anutugât a ambân gakârâņņâ zengât osetziņan ândim kore a op sât luluņ nep tuum ândeip. Zâk bet den sâi muyagibapkât op kore op ândeip. ⁶Kristo ko nanņandâ Anutu a ambân gakârâņņâ nengât kâukniņâ ândiap. Zâk Ibâņangât sât luluņ ândiap. Oi nen sumbengât siņgi kwatņingip, zorat nâņgâm um bâbâlaņ op âinatatkât mambât ândinat oi ko zâkkât a ambân gakârâņņâ bonņâ op ândinat.

Isirae a um kâtik urâwe, zo yatâ mân utnat.

⁷⁻⁸Zorat Tirik Kaapumņâ Kembangât den itâ sâip. Zo nengât siņgi sâip, “Zen itârâņ Anutugât diņâ nâņgâm mârumņan sâkurâpziņâ um kâtik urâwe, zo yatik mân upi. Sâkurâpziņâ mirâ kamân kâtikņan ândine mâsimâsikâņ muyagei um kâlagân laņ urâwe. ⁹Sâkurâpziņ hân zoren kut ņâi ņâi orâwan, zo kendon 40 umņan ek ândiwe. Eknĵ umziņ mân âburei laņ zâizâiņ otnim mâsikâniwe. ¹⁰Oi nâ zorat nâņga bâliņ oi zengât itâ sâwan, ‘Zen umziņandâ gulip op gâmap. Zen nâgât mâtâp mân lâņme.’ ¹¹Yatâ op ândine kuk otziņgâm itâ sâwan, ‘Zen nâgât ândim nâņgâ kamânân mânâk bagibi.’”

¹²Bukurâpnâ, zengâren gâbâ ņâi zâk um kâtik op um sumun op Anutu kândâtkobapkât galem orangâm ândibi.

¹³Itârâņ Kembangât diņâ nâņgâmņâ mân birâbi sâip. Itârâņ sâip, zo narâk zirat op sâip. Zorat sirâmņâ sirâmņâ umziņandâ kâitzâņgobapkât den sâm galem orangâm ândibi. Bâliņangât mâsimâsikâņâ zengâren gâbâ a ņâi okņangi um gulip otziņgâbapkât op sâip.

Isirae a zengât siņgi nâņgâm kengât utnat.

¹⁴Nen Kristo nâņgâm pâlâtân kwâkņangâm kâtigem ândinat. Oi topkwap nâņgâm pâlâtân kwarâwen, zo âsâbâņ mem ândimņâ kikerân âi takâm Kristo sot bonņâ minat. ¹⁵Kembangât ekabân den ņâi itâ ziap, “Zen itârâņ Anutugât diņâ nâņgâm zâizâiņ op um kâtik urâwe, zo yatik mân upi.”

¹⁶A ikâ ziņâ diņâ nâņgâm tâtâlim um kâlak muyagiwe? Zo ņâin gokņandâ buĵâ. Moseņâ kândom otziņgi Aigita hânân gâbâ diiziņgip, a zo aksik ziņâ. ¹⁷Mo a ikâ zengât Anutuņâ nâņgi sumunkoi kendon 40 âkip? Zo bâliņâ op ândim mirâ kamân kâtikņan mom nangâwe, zengât op yatâ oip. ¹⁸Oi ikâ ziņâ zengât itâ sâm kâteigip, “Nâgât ândim nâņgâ kamânân mân âibi?” Diņâ birâm ândiwe zo, zengât op sâip. ¹⁹Zorat itâ nâņgâmen. Zen mân nâņgâm pâlâtân kwarâwe, zorat ândim nâņgâ kamânân mân âiwe.

Ândim nâņgâ kâmânân takânatkât sâm niņgip.

4 Ândim nâņgâ kamânņan âinat sâsânĵâ. Siņgi den zo mân gulipkoi buĵ oip. Zorat nengâren gâbâ ņâiņâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. ²Siņgi âlip den sâkurâpniņâ dâzâņgowe, zo yatik nen dâtnâņgowe. Ka sâkurâpniņâ zen den zo nâņgâm umziņan mân pane zeipkât zengâren bon buĵ oip.

³Siŋgi âlip nângâm umniŋan pamen, nen ko ândim nângâ kamânân bagimen. Anutuŋâ sâkurâpniŋangât itâ sâip, “Nâ kuk otziŋgâm itâ sâm kâtigiwan, ‘Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nângâ mân upi.’”

⁴Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mârumŋan hân mot muyageip, narâk zoren Anutuŋâ nepŋâ tuum kwâkâm kendon tap nângip. Anutuŋâ sirâm nâmburân kânok umŋan a sot kut ŋâi ŋâi muyageziŋip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Anutu, zâk kut ŋâi ŋâi muyagem nângâm sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nângip.”

⁵Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikŋan um kâtik ândine Anutuŋâ den ŋâi u ziap, zo yatik zeŋgât op itâ sâip, “Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi.”

⁶Mârum ândiwe, zen siŋgi âlip nângâm diŋâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmbutŋandâ ândim nângâyân bagibigât mâtâp ziap. ⁷Wangât, bet narâk ŋâin Anutuŋâ narâkŋâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip, “Zen itârâŋ diŋâ nângâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

⁸Zorat op ko Yosua zâk mârum ândim nângâ kamân bonŋâ muyagem ziŋgi sâi bet Anutuŋâ narâkŋangât dum mân sâbap. ⁹Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nângâmŋâ kendon tap nângip, zo yatik Anutuŋâ a ambân neŋgât ândim nângâ kendon ŋâi tok ziap. ¹⁰Anutu zâk nep tuum nângâm ândim nângip, zo yatik a niŋâ Anutuŋâ ândim nângâyân baginatŋâ nep birâm ândim nângânat.”

Anutu diŋangât topŋâ.

¹¹Oi niŋan gâbâ ŋâiŋâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâliŋ lânâwe, zorik

lânŋbapkât ândim nângâ kamânân âi-natkât kâtiginat.

¹²Anutuŋât den, zo ândiândiŋâ sot imbaŋâŋoot. Oi sâu ŋâi umŋâ kândâtŋâ sâtŋoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniŋâ sot um dâpniŋâ zo nem mânângâtmap. Oi um nângânângâniŋâ sot umŋâ nângâm kubikkubik zorat topŋâ muyagibapkât sâsâŋ. ¹³Kut ŋâi ŋâi, zo aksik muyagemap. Iŋâiŋâ Anutuŋât mâteŋan tik mân zemap. Zâkkâren kut ŋâi ŋâi muyap sot ekap buŋ zemap.

Patâniŋâ Yesu um bâbâlaŋ op mâte okŋangânat.

¹⁴Anutuŋât tirik namâ galem a patâ ŋâi ândiniŋgap. Anutuŋât nanŋâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkât Kembu patâniŋâ sâm nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ândinat.

¹⁵Oi tirik namâ galem a patâniŋâ zâk loreindâ nângâniŋgâm mân nângânângâ mân opmap. Neŋgâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâliŋâ mân oip.

¹⁶Zorat nen um bâbâlaŋ op zâkkâren arindâ tânnâŋgomâmbap. Oi kut ŋâi zo mo zo mâte otŋiŋi zâkkâren arindâ umâlipŋangât op tânnâŋgobap.

Yesu zâk sâknam nep tuugipkât Anutuŋâ tirik namâ galem a patâ kwânângip.

5Hânân neŋgâren Anutuŋât tirik namâ galem a gâsum sâlâpziŋgoip zo, zen a zeŋgât opŋâ Anutu mâteŋan muyagem a zeŋgât tosaŋât bâu mot Kembugât siŋgi sâm kom umbigât zâambarip. ²Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikŋak a lotŋâ ândiapkât kwakmak a sot gulip ândiândiŋ zo âlip mulun kwatziŋgâbap. ³Topŋâ yatâgât a zeŋgât tosa sot zikŋâ tosa ârândâŋ Kembugât siŋgi nalembapkât sâsâŋâ.

⁴Nep zâizâinj zo a nâi zik umgât mân tuubap. A nâi Anutuñâ gâsum sâlâpkum nep diñ sâm pindip, a zo zâkñjak tuubap. Anutuñâ Aaronj yatâ gâsum sâlâpkuip.

⁵Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nânji zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutuñâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâm nep diñ sâm pindip, “Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

⁶Oi den itâ sâip, “Gâ Melkisidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

⁷Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumuñan gâbâ mâkâbapkât imbanñâ zemñangip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat kwâkñangipkât Anutuñâ nânğânğangip. ⁸Yesu zâk nanñâ ândeip oi lañ sâknam nep tuum âim sat lulu topñâ nânğip. ⁹Kut nâi nâi op nanğipñâ sât lulu a ambân zen kubikziñgi ândiândi kâtik ândim zâimambi. ¹⁰Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkisidek, zâk mârurñan Kembugât siñgi nalem om kore okñangâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapkât Anutuñâ sâm pindip.

Katep zengât nânğânânğâ yatâ mân ândibi.

¹¹Zorat den doñbep ziap. Oi zen kindapziñj kâmbâk ândiegât dâzânğobat, zorat nânğa yâmbâriap. ¹²Zen narâk kârep siñgi âlip nânğâm gawe. Zorat op ko zen siñgi âlibân lâmbatñâ a nâmbutñâ kwâkâm zingâne dâp opap. Ka zen siñgi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo siñgi âlipkât den mâteñj kwâkâm zingâbigât dâp ue. Zen nalem kâtikñangât dâp buñâ. Zen nam nânegârâk ândie. ¹³Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorânñâ dap op den bonñâ zorat topñâ sâlâpkum nânğâbi. ¹⁴Nalem kâtikñâ zo lâmbârâwe zengât siñgi. Um nânğânânğâziñj muyagei âlipñâ sot bâliñâ nânğâm kâsâpkume, zengât siñgi.

Anutu birânğgâm um melânmelân, zo mân taap.

6 Zorat nen Kristogât den mâteñj zo birindâ ze den yâmbâtñâ zo târokwap sânat. Kembugât den top kwâkwatñâ zo birânat. Zo itâ. Um melânmelân sot ândiândi sânğinjâ bon buñ zo birâbirân sot Anutu nânğâm pâlâtân kwâkwat. ²Yesugât korân yatâ mo yatâ too sanğonzingâziñğân sot bet kâugân pâpan sot mumuñan gâbâ za-taat sot narâk patin hâuñâ minat, zorat den. ³Anutuñâ nânğâninjgi den nâmbutñâ târokwatnâ.

⁴A siñgi âlip den mem umziñj pâi âsakñan âsagemap sot sumbemân gâbâ umgât gom sambe zorat den nânğâm âkñâliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. ⁵Oi Anutugât den zorat nânğâne âlip oi narâk patâgât imbanñâ zo nânğâm âkñâliwe. ⁶A yatâ zo siñgi âlip kândâtkom Anutugât nanñâ du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutñâ ziñâ Yesugât nânğâm bâliñj kwapme. A yatâ zo dap op umziñj melân siñgi âlibân ga gibi?

⁷Zorat den sumbuñâ nâi sa nânğânek. Hân nâi mapñâ âsâbânğ gâi hân sânduksâi a kârâm kâmitme zengât nalem muyagemap. ⁸Ka hân zorenâk hibuk bâliñjik muyagemap, zo bon buñangât Anutuñâ sâm bâliñj koi kârâpñâ simbap.

Kwik târârak kinkingangât diñâ.

⁹Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagogigât buñâ. Zen siñgi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nânğâm san. ¹⁰Anutu zâk gulip orot buñâ. Zen zâkkât opñâ arâpñâ betziñan mem buku otziñgâwe. Oi upme, zorat dap yatâ nelâmkubap? Buñâ. ¹¹Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ siñgi âlibân kâtigem sumbemân âibigât um bâbâlañ op mambât ândine narâk âkâbap. ¹²Oi mân lorem siñgi âlip a nânğâm pâlâtân

sot kâtigem ândim kut nâi nâi nenġât sinġi sâip, zo galem upme, zo zenġât mâtâp lânbi.

Sumbenġât sinġi kwatningipkât mân kenġât utnat.

¹³ Anutuġâ Abaram sinġi den dukum patâ nâigât mâteġan sâm kâtigibat sâm kârurnġâ zikġan kwap sâm kâtigeip.

¹⁴ Oi itâ sâip, “Nâ perâkġjak mâsop mingiga kiurâpkâ laġ kârâm ândibi.”

¹⁵ Oi Abaram zâk den zorat bonġâ muyagibapkât mambât âkonġâ buġâ ândim bon muyageip.

¹⁶ Aġâ a patâ nâi zâkkât mâteġan sâm kâtigem sâne sâm kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. ¹⁷ Zorat Anutu zâk a sinġi kwatziġi um zagât upegât umġandâ kâtigei sâip. Zorat topġâ muyagei sinġi den zorât kwâkġan sâm kâtik den sâm târokwaip. ¹⁸ Anutu zâk sarâ buġâ. Den zagât sinġi den sot sâm kâtik den zo kwânâġġzikâm nenġâren tâmbetagoagonġât sâi zâkkâren âiwen. Oi nenġât sinġi kut nâi sâip, zo kâtigem minatkât yatâ oip. ¹⁹ Sinġi kwatningâwe, zorat bonġandâ ândiân-diniġandâ ândâniġ kâtikġâ, zo muyap buġâ. Oi ândâniġ zorânġâ tirik namîn sâġgum umġan tik pane ziap, zoren âi ġâsum kâtigemap. ²⁰ Sâġgumġan zo Yesuġâ kândom otningâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimapġâ yatâ oip.

Melkasidekât topġâ

7 Melkasidek zâk Salem kamân zenġât a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramġâ a kutâ kâsarâpġâ zâġgomġâ âburem ġâi Melkasidekġâ mâtâbân muyagem mâsop miġanġip. ² Oi Abaramġâ sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân ġâbâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutġâ niġ denân itâ, “Târârakġâ a kutâ.” Salem a kutâ, zo niġ denân itâ, “Lum-

benġâ a kutâ.” ³ Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikġâ Kemuġât ekabân mân ziap, zorat topġâ mân nânġâmen. Zâk sâkurâp kutziġâ ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiġ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanġâ zâkkât dâp upapkât sâsân. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutġâ ândiwe, zo walâziġip.

⁴ Zi nânġânek. Melkasidek zâk a zâizâiġ nâi. Zâkġâ sâkunniġâ Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipġâ zo kâsâpkum bâzagârân ġâbâ ma kânok zo pindip. ⁵ Bet Mose ândeip, zoren ġâbâ Lewiġât kiurâp nâmbutġâ zen tirik namâ galem upigât sâsânġâ. Zen Abaramġât kiurâp nâmbutġâ torerâpziġâ zenġâren ġâbâ sikum kut nâi nâi bâzagârân ġâbâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upigât den nâi Moseġât gurumin den ekabân ziap. ⁶ Ka Melkasidek zâk zenġât kâmurân ġâbâ mân muyageip. Zâk mârurnġan ândeip. Oi zâk Abaramġâren ġâbâ bâzagârân ġâbâ kânok meip. Anutuġâ Abaram sinġi den kwâkġanġip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâiġ nâi op Abaram mâsop miġanġip. ⁷ Zorat itâ nânġânek, “A zâizâiġandâ giginġâ mâsop memap.” Den zo bonġâ. Zo nâiġâ dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nânġâmen. Melkasidekġâ Abaram walâm ândeip. ⁸ Narâk zi tirik namâ a buġ orotġandâ sikum bâzagârân ġâbâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsân, zâkġâ sikum Abaramġâren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunġâ Abaramġâ sikum kâsâpkum Melkasidek pindip. ⁹ Zorat op ko nâ zorat nânġa itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân ġâbâ ma kânok memapġâ sâkunġâ Abaram zâk sot Melkasidek

sikum zo pindip. ¹⁰Sâkunjâ Abaram mâtâbân gâi Melkasidek zâk sot kândianjâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nânjânat. Lewi zâk sâkunjanjâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.

¹¹Lewigât kiurâp, Aaronjât kâmut, ziñ tirik namâ galem upigât Mosenjâ gurumin den ekabân sâm zingip. Lewigât kiurâpnâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap? ¹²Oi tirik namâ galem a kâmut sânginjâ zo siriksâi a uñakjandâ galem upap. Yatâ oi sânginjângât den kâtik zo siriksâi uñakjâ nâi muyagibap. ¹³Anutuñâ a nâi Melkasidek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokjâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâinjâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. ¹⁴Kembuniñâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nânjen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenjâ den mân sâip.

¹⁵Oi zorat topjâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkasidek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsân. ¹⁶A zo ândiândi kâtikât imbanjan tirik namâ galem op ândeipnâ ândiap. Zo sâkunzianjângât den kâtik zeip, zorat dâbân buñâ. ¹⁷Oi zâkkât den Kembuñâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap, “Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

Yesu zâk târotâro bonjanjângât nakjâ.

¹⁸Gurumin den sânginjâ mârum zeip, zo lolot sot bon buñâ oipkât birâbirân. ¹⁹(Den kâtik zorânjâ kut nâi mân kubikjanjâgip.) Oi zorat hâuñâ Kembuñâ

mâtâp âlipnâ muyagei zorân diiningi Anutu âlip mâte okjanjâgâmen. ²⁰Uñakjâ muyageip, zo sâm kâtik den buñ mân muyageip. ²¹Sânginjâ, zen sâm kâtik den buñâ tirik namâ galem a urâwe. Uñakjâ zi ko den kâtik kwâkjan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuñâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikjâ.’”

²²Yatâ opjâ topjâ itâ nânjânat. Yesuñâ târotâro bonjâ muyageip.

²³Tirik namâ galem a sânginjâ, zen ko donjbep, zinziñ kâtik buñâ. Zen ândim momarâwe. ²⁴Uñakjâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap. ²⁵Zorat narâk dâp a Anutu mâte okjanjânam Yesugâren gâindâ âlip betniñan mem tânnânjomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbân zengât op Anutugâren ninâu sâmap.

Yesu zâk tirik namâ galem a bonjâ.

²⁶Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buñ, saleknâ, bâliñ mâme a zen yatâ mân op ândiândiñ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorânjâ neñgât op Anutu mâteñan kin ândei dâp uap. ²⁷Zâk tirik namâ galem a sânginjâ yatâ buñâ. Sânginjâ, zen sirâmñâ sirâmñâ ziinjâ bâliñjângât opjâ Kembugât siñgi nalem omarâwe. Omñâ bet a ambân zengât op omarâwe. Kristo ko neñgât op sâp kânok Kembugât siñgi sâm ândiândiñâ pâi âkip. ²⁸Mosegât den kâtik ekabân a yennâ, umziñ lolotjâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuñâ nanñâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

**Yesu zâk u sumbemân tirik
namin nep tuumap.**

8 Den zorat keetjâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanjâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zariþ. ²Zâk hâlâlu namâ bonjâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo aña buñâ, Kembu zikjak muyageip.

³Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalem umbigât sâm zingip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembugât singi kut ñâi pâmbapkât sâsân. ⁴(Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât singi nalem uuñ ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap.

⁵Hânân a zen nepziñâ tirik namâ yenñâ sot dâp zoren upme. Bonjâ ko sumbe-mân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tubam oi Kembuñâ itâ sâm dukuip, “Nân-gat. Dâp bâkñan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

Târotâro uñakñangât den.

⁶Kristonjâ târotâro bonjâ muyageip, zorân sângiñâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sângiñâ wâlap. Târotâro uñakñan kut ñâi ñâi Anutuñâ neñgât singi sâip, zorân sângiñâ wâlap. ⁷Mârum târotâro sângiñâ zeip, zorân bon oi sâi bet ñâi muyagibapkât diñâ mân âsagebap. ⁸Anutu zâk a zengât nânji mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk ñâin Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro uñakñâ ñâi muyagibat. ⁹Mârum sâkurâpziñâ Aigita hânân gâbâ diiz-ingâm gam bitziñan gâsum zen sot târotâro orâwan. Târotâro uñakñâ ko târotâro sângiñâ zo yatâ buñâ. Mârumñan târotâro zo mân lune nâ kândâtzân-gowan.”

¹⁰Oi Kembuñâ itâ târokwap sâip.

“Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziñan pa geibap. Oi umziñ kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zengât Anutu ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. ¹¹Oi a ñâiñâ a bukuñâ mo torenñâ itâ mân sâm kwâkâm pindâbap, ‘Hâiyop, gâ Kembugât topñâ nân-gâ.’ Buñâ. Zen giginjâ sot zâizâiñ pisuk topñâ nân-gâm kwâtâtibi. ¹²Itâgât topñâ nân-gâm kwâtâtibi. Nâ tosaziñ birâbat. Bâliñâziñangât dum mân nân-gâbat.”

¹³Oi Kembu zâk târotâro uñakñangât den sâmñâ mârum zeip, zorat sângiñâ sâm birip. Oi kut ñâi sângiñâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

**Mârum Kembu mâte
okñangâwe, zo yenñâ.**

9 Târotâro sângiñan Kembu mâte okñangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepñâ hânân zeip. ²Silep zo itâ tuuwe. Umñâ ñâi mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisiñ zo kirip. Oi zoren tâtatñâ ñâi tâip. Zorat kwâkñan Kembugât singi nalem hâlâlu sâsân, zo tâip. ³Umñâ ñâi sângumñâ kom mânân-gâtne zeip. Zo hâlâlu kâtikñâ sâne zeip. ⁴Zoren kâbak hitom âlip uuñâ goide kâtnjâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât omboñâ nakñâ tuutuun, zo sâkñan goidenjâ kâpine tâip. Oi Aaron-gât tân kâm takâm âiyagip, zo sot âmañ goide kâtnjâ tuutuun, zorat umñan nalem kutñâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulemgop, zo zeip. Kut ñâi ñâi zo omboñ umñan ziwe. ⁵Omboñ kwâkñan sumbem a dâpñâ zagât abâtzikñandâ omboñ kwâkñan pam kirâwet. Osetzikñan tosaziñ buñ upapkât namâ galem aña bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut ñâi ñâi zorat den kârep mân sâbat.

⁶Kut n̄ai n̄ai zo kubikne zeĩ namâ umñâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbân zâim nepziñ tuumarâwe. ⁷Ka namâ umñâ n̄ai zoren tirik namâ galem a patâ zâk zikñjik kendon patâ n̄aigât umñan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buñ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikñjâ sot a ambân zeñgât tosağât lokimâip. Mân nânğâm tosa muyagiwe, zo buñ upapkât yatâ opmâip. ⁸Zorat topñâ Tirik Kaapumñâ itâ tirâpnânğua. Tirik namâ galem a ziñ umñâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umñâ n̄ai hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibagiñğât mâtâp mân âsageip. ⁹(Den san zi den sumbuñâ. Narâk zi topñâ nânğâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uuñâ, zorânğ dap op a ziñ Anutu mâte okñangâwe, zeñgât umziñ salekkobap? ¹⁰Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk sañgon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinziñ kâtik mân sâsânğâ. Bonñâ muyagei zo birâbirânğ.

Kristo zâk tirik namâ nep bonñâ tuugip.

¹¹Kristoñâ ko kut n̄ai n̄ai bonñâ muyagibap sâsânğâ. Zorat zâkñjâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat n̄ai, bonñâ, betñjâ mân tutuuñ, hânân mân ziap, zoren bageip. ¹²Zâk noniñ makau zeñgât gilâm sot buñâ. Zikñjâ gilâmñâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmñandâ sângâninğ meip. Sângâninğ meipkât zâkkât siñgi urâwengât zâkkât siñgi op zâimânat. ¹³Noniñ makau zeñgât gilâm, zorânğ a sâkziñ salekkubapkât aam sâkziñan pane hâlâlu minziñgi Kembu mâte okñangâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâuñjâ zorânğ sâkziñan sañgori Kembu mâte okñangâmarâwe. ¹⁴Kaapumñâ ândeipñâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam okñanggi zâkñjâ um sâkñjâ salek op Anutugât siñgi sâm ândiandinğâ biri gilâmñâ geip. Oi

Kristoñâ gilâmñandâ umniñ sañgorip. Nen orot mâmeninğ gukupitñandâ tuugindâ umniñ sumunkoip, zo Kristoñâ sañgori salekkoip. Gilâmñâ umniñ sañgori Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

Kristogât gilâmñandâ kut n̄ai n̄ai sângân meip.

¹⁵Zorat Kristo zâk târotâro uñakñangât nakñjâ oip. Târotâro sângiñan ândim tosa muyagiwe, zo buñ upapkât moip. Oi zorat zâkkât siñgi a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zeñgât siñgi sâip, zo âlip mimbi.

¹⁶Bet sâwât kât mâtâp itâ ziap. Mariñandâ moi ko galem upme. ¹⁷Wâğân ândei bet sâwât den sâsânğ zo yen zim-bap. Moi ko den zorat bonñâ muyagibap. ¹⁸Zorat târotâro sângiñâ zo gilâm buñ mân muyageip. ¹⁹Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzânğom nanğâm makau sot noniñ gilâm too sot mâpotñjâ râma sâmotñandâ zoren saam zorânğ gilâmân kwândeñjâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. ²⁰Zâkñjâ itâ dâzânğoi, “Anutunğâ târotârônğ sâm kâtigem zingip, zorat gilâm zi.” ²¹Yatigâk hâmbâ silep sot âmañ mot gilâmñâ kwititapkoĩ sañgonziñgi. ²²Zorat den kâtikñan sâsânğangât kut n̄ai n̄ai âksik sañgon nanğânangânğ sot gilâm buñ, zorânğ tosa guligulipkun mân ziap.

Kristo zâk sângâninğ mei dâp oip.

²³Sumbemân kut n̄ai n̄ai bonñâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yenñandâ kut n̄ai n̄ai sañgonbapkât sâsânğâ. Uren bonñâ ko Yesu zikñjâ sângânñjâ patâ sañgonbapkât mâtâpñjâ muyageip. ²⁴Zorat opñâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betñjâ tuutuñ, u bonñâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonñâ, zoren bageip. Oi zoren

Anutu mâtejan ândim niijangât op nep tuumap.

²⁵Tirik namâ galem a zen kendon dâp noniņ makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâkņâ sâp kânok um sâkņâ zo Kembugât sinġi sâm zâi pâip. ²⁶Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutņâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nângâm gâbap. Zâk yatâ mân opņâ narâk murkņan zi suupniņ mem tosanġ gulipkubapkât muyageip. ²⁷Aņâ kânok munatkât sâm niņgip. Oi zorat kwâkņan dinniņâ sâm kwâkâbapkât sâsâņâ. ²⁸Oi Kristo zâk yatik a dorņbep neņġât tosaņâ kwâkņan zari sâp kânok moipņâ dum ga bâliņâ sanġonbap, zo buņâ. Zâk gâbapkât um bâbâlaņ op mambât ândimen, nen miniņġâbapkât gâbap.

Moseġât den kâtik zo bonġangât dâpņâ.

10 Den kâtik Mosenâ sâm muyageip, zo bonġâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buņâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonġâ buņâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonġâ kendonġâ Kembugât sinġi naleme om ka om gane ma Anutu mâte okņangâme. Zen âlip mân um hâlâlu minziņġâmap. ²Yatâ oi sâi Kembugât sinġi kut ñâi ñâi uuņâ, zo buņ opap. Zoren Anutu mâte okņangâme, zenġât tosa buņ oi sâi tosaziņangât nângâ kwâkâ dum mân upe. ³Kembugât sinġi uuņâ, zo kendonġâ kendonġâ muyagei tosaziņangât nângâme. ⁴Noniņ makau gilâmņâ, zorâņ dap op tosaziņ gulipkubap? Zo buņâ.

⁵Zorat Kristoņâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip,

“Kut ñâi ñâi ġâġât sinġi ume, zorat mân otġimap. Sâk ko muyagem nigat. ⁶A ziņ umziņ mân kubikangâm zuu kâmbâk, zo kâmbukņâ uuņâ sot bâliņangât tosa

buņ upapkât kut ñâi utnetâ ġâ zorat nângâna mân dâp uap. ⁷Zo nângâm itâ sâwan, ‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembugât ekabân nâġât den kulemguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

⁸Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, ġâġât sinġi naleme uuņâ sot zuu kâmbâk bâliņangât tosa buņ upapkât pâpan, zorat mân otġimap. Zorat âkongimap.” ⁹Oi den ñâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, ġâġât den lubam gewan.” Yatâ sâmņâ kut ñâi sâņġiņâ kâbakņem uņakņâ ñâi kwânâņġip. ¹⁰Zorat Anutugât dengât opņâ Yesu Kristo sâkņandâ suupniņ mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinziņ kâtikņâ ziap.

Yesu zâk neņġât suup meip.

¹¹Tirik namâ galem a, zen sirâmņâ sirâmņâ nepziņ tuum Kembugât sinġi naleme om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumap. ¹²Kristoņâ bâliņangât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zariņ, ândiap. ¹³Oi zâk zoren kâsarâpņâ kiņangât kombâņ upiġât mambât ândiap. ¹⁴Um hâlâlu orotņangât mâtâp ândimen, neņġât umniņ sâp kânok memņâ kubikkubikniņangât nep tuum nanġip. ¹⁵Oi Tirik Kaapumņâ den sapsuom niņġâmap. Den itâ sâi ziap,

¹⁶“Kembuņâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtikņâ umziņan pa ġeibap. Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

¹⁷Oi den ñâi itâ târokwâip, “Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņangât dum mân nâņġâbat.”

¹⁸Tosanġ buņ oi zorat Kembugât sinġi noniņ makau kom uuņâ zo buņ opap.

Sarâņâ buņ Anutu mâte okņangânat.

¹⁹Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņġipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ

uap. Yesugât op tirik namâ umñâ ñâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat. ²⁰Yesu zâk zorat mâtâp unjak, zo muyageningip. Zâk zikñak ândiândiñ unjakñâ muyagem niñgip. Zâk sânjum kom mânâmânângât zo walâm umñâ ñâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip. ²¹Zâkñâ Anutugât tirik namâ bonñâ zorat galem a ândiap. ²²Zorat nen nânngâm pâlâtân kwâkñangâm um hâlâlu sot um bâbâlan op mâte okñangânat. Zo umniñâ tosanâ sumunkoip, zo gilâmñandâ sanjori salekkoi sâkniñâ too salekñâ sanjori mâte okñangânat. ²³Oi sâi kâtikkâtigiñandâ kut ñâi siñgi kwatniñgipkât siñgi den zorik mem ândim kâtiginat. ²⁴Oi galem oranjâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. ²⁵Oi a nâmbutñâ siñgi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimânat. Narâk patâ mâte otningap. Zo yatâ nânngâm kâtigemñâ tânagom kinat.

Bâliñangât nânngâm bâbâlan orot, zorat den.

²⁶Nen den bonñandâ umniñan âsagei bâliñâ bâbâlanâk oindâ zorat nânñâ suup mei gulipkubap? Buñâ. Yatâ mân ziap. ²⁷Zo ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuñâ yâmbâtñâ sot kârâp patâ zorân mam-bâtningâm zembap. Kârâp zorânâ Kembugât siñgi a kâsarâpziñ zo ziñgesi-bap. ²⁸A ñâiñâ Mosegât gurumin den zo nânngâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziñâ tosanâ sâm muyagine a ambân ziñâ a zo tosanangât kune mum-bap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsânj. ²⁹Oi a ñâi, zâk Anutugât nanñâ mem ge kwâkwat okñangâbap, zâk hâuñâ mim-bap. Târotâro unjakñangât gilâm zorat nânngi yenñâ opmap, zâk hâuñâ patâ mimbap. Oi ñâi zâk buku orot mariñâ, Kembugât Kaapum sâm bâliñ kwâpap, zâk hâuñâ walâwalânj mimbap sâmen.

³⁰Anutugât topñâ nânngâmen. Zâkñâ den mâtâp ñâi itâ sâi ziap, “Tosagât hâuñâ ziñgâziñgân, zo nâgât nep. Hâuñâ mâkâmâkânj, zo nânñâ upat.”

Oi Kembugât den ñâi itâ ziap, “Kembu nâ arâpnanğât den sâm kwâkâbat.”

³¹Zorat itâ nânngânâ, “Anutu ândiândiñ, zâkkât bikñan âiâiñ, zo yâmbâtñâ.”

Siñgi âlip mem birâ mân utnat.

³²Zen mârûm kut ñâi opmarâwe, zo nânngâbi. Narâk zoren siñgi âlip gâi umziñâ hanjâi sâknam kwâkñan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe. ³³Narâk ñâin nâmbutñâ zen a mâteziñan di-izingâm mem ñâi ñâi otziñgâm sâknam ziñgâm sâm bâliñ kwatziñgâwe. Oi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen bukurâpziñâ yatâ otziñgâne sâknam ârândânj nânngâwe. ³⁴Zen bukurâpziñâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziñan mine sikum bonñâ zinz-ñâ kâtik zo nenğât siñgi sumbemân pâi ziap sâm, nânngâne âlip oip.

³⁵Oi um bâbâlan op kâtigem ândim zâkkâren sânngân patâ mimbi. ³⁶Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut ñâi siñgi kwatziñgip, zorat bonñâ mimbi. ³⁷Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

“Zorat narâkñâ pânkânok ziap. zo âki gâbapkât sâsânñâ, zo mân tap nânngâm kek gâbap.”

³⁸Oi den ñâi itâ ziap, “A âlipnandâ nânngâm pâlâtânğât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânnga mân dâp upap.”

³⁹Nen ko lorem tâmbetagoagonjan âiâiñ, zorat siñgi buñâ. Nen nânngâm pâlâtânj kwâkñangindâ um dâpniñ hâlâlu zimbap, zorat siñgi.

Nângâm pâlâtânġât den.

11 Kut nġai sinġi kwatningip, zorat nġângâm um bâbâlaġ op mambât ândiândiġ, zorânġa nġângâm pâlâtânġ uap. Kut nġai nġai mân igikġâ umġâ anġân kârâm mem ândiândiġ, zorânġa nġângâm pâlâtânġ uap. ² Kembangât sinġi a sġanġiġâ, zen nġângâm pâlâtânġziġoot ândine Anutuġâ ziġgiri âlip oip. ³ Hân sumbem zo Anutuġât sâtkât muyageip. Zo nġângâm pâlâtânġ sot ândim nġângâm kwâtâtimen. Kut nġai nġai igikġâ, zo mân igikġan ġâbâ muyageip.

Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.

⁴ Abenġa Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândim Anutuġât sinġi râma kom oi sei Anutuġâ egi âlip oip. Âtânġa Kain ko nalem Kembangât sinġi om pâi Anutuġâ birip. Abe zâk nġângâm pâlâtânġanġât Anutuġâ egi a âlipġâ oi nalem zâkkât sinġi oip, zo mem Abegât a târârakġâ sâip. Abe zâk nġângâm pâlâtânġoot ândeipkât nġanġa mumuġandâ mâtâp âlipġâ tirâpnġanġoi ziap.

⁵ Henok zâk Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeip. Zorat mumuġan mân âibapkât Anutuġâ ġwâlâ mem zari a ziġ kâruwe. Oi mân mem zariġ, narâk zoren Anutuġâ Henokât topġâ itâ sâm muyageip, “Henok eksa âlip uap.” ⁶ Mân nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeindâ Anutuġâ niġgiri âlip orot, zo mân taap. Nġai zâk Anutu mâte okġanġâbap, zâk kândom itâ nġanġâbap, “Anutu ândiâp. Oi Anutu mâte okġanġâm konsâm ândibi, zen bonġâ muyagem ziġġâbap.”

⁷ Noa zâk Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeipkât kut nġai bet âsagibap, zorat Anutuġâ den kânġan dukuip. Dukai Noanġa hurat kwâkġanġâm zikġâ sot ambâ murarâpnġa ġwâlâ ândibigât wanġâ tuugip. Yatâ oi a nâmbutġâ, bâliġ mame a zengât topziġ muyageip. Oi

Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeipkât tosa buġ orot, zorat bonġâ meip.

Abaram.

⁸ Abaram zâk Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeipkât hânġâ birâm nġai galem upapkât diġâ muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat sâip, zo mân nġângâm sât lulu op lum arip. ⁹ Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândeipkât hân sinġi kwâkġanġip, zoren âimġâ kwande ândeip. Zoren ândim hâmbâ silebân tâtat mâme oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârândânġ sinġi kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

¹⁰ Abaram zâk kamân nġai zinzij kâtikġâ Anutuġâ muyageip, zorat nġanġânġanġâyâk ândeip. ¹¹ Sera, zâk zo yatik Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândimġâ ambân sombâ ândim imbanġa muyagem kâmbonġa oip. Kiungât sinġi kwâkġanġip, zâkkât diġanġât nġanġi bon oip. ¹² Zorat a sombâ op imbanġa buġ oi zâkkâren ġâbâ kiun donġbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sġnġelak tap arie, tengâziġ zorat dâp oip. Oi saru sâtkġan sak ziap, zo anġa mân sâlâsâlâpkunġ, zorat dâp muyagiwe.

¹³ A zo, ziġâ Kambu nġângâm pâlâtânġ kwâkġanġâm ândim mom nanġâwe. Kut nġai nġai sinġi kwatziġgip, zorat bonġâ mân memġâ âkġan ândi zeġ ekġâ mâpâsem ândiwe. Yatâ opġâ topziġâ itâ nġanġâwe, “Nen hânân yen kwande ândien.” ¹⁴ Den yatâ sâm hân kâuk nġai muyaginam nġângâm ândiwe. ¹⁵ Oi ziiġâ mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nġanġâ kwâkâ mân urâwe. Zorat otziġi sâi âburinâ sâm âlip âburibe. ¹⁶ Zen mirâ kamân nġaiġât âkġâle urâwe. Mirâ kamân âlipġâ nġai sumbemân ziap, zorat âkġâliwe. Yatâ urâwe, zorat op Anutuġâ, zâk zengât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nġanġi mân bâliġ opmap. Wangât Anutu,

zâk zikņak kamân patâ ñai muyagem zengât siņgi sâip, zorat.

Isaka sot Yakobo.

¹⁷ Abaram zâk Anutuņâ mäsiki nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât nanņâ Isaka Kembugât siņgi sâm kumbam oip. Abaram zâk siņgi den memņâ nan kânok zo buņ upapkât Anutugât sâtņâ lugip. ¹⁸ Anutuņâ mârur Abaram itâ sâm dukuip, “Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem laņ kârâm ândibi.” ¹⁹ Abaramņâ itâ sâm nanņâ kumbam oip, “Anutu zâk a mumuņan gâbâ mângizingâbapkât imbaņâ zemņangap.” Yatâ sâipkât nanņâ mumuņan gâbâ yatâ mâburem pindip.

²⁰ Isaka zâk Anutu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândimņâ imbaņâ mem Yakobo sot Esau mäsop minzikâm kut ñai bet muyagibap, zorat den kânņan dâzâkoip. ²¹ Yakobo zâk yatik Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatņâ mäsop minzikip. Zâk tânņâ gâsum pindiņsâm tap Anutu mâpâsemņâ mäsop minzikip. ²² Yosepe zâk Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât mumbapkât narâkņâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nâņgâmņâ siņitņâ mem âibigât den kânņan dâzâņgoip.

Mose sot Yosua.

²³ Mose muyagei ibâ mamņâ zet Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiwetkât egitâ âlip oi a kutâgât den zorat mân keņgât op kân karâmbut katêp tik pâitâ zeip.

²⁴ Mose zâk lâmbatņâ Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât a kutâ Parao bârâtņangât nanņangâren siņgi sânat sâne kwâkâziņgip. ²⁵ Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nâņgâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aig-

itâ a osetziņan ândim narâk pâņkânok um sâkkât âkņâle bâliņâ zo lum sâtâre upapkât nâņgi mân dâp oip. ²⁶ Oi Aig-itâ hânân gâbâ kât sikum zorat nâņgi gigij oip. Oi Kambuņâ a bâliņan gâbâ mākâniņgâbapkât sâsâņ, zâk yatik sâknam nâņgâm ândibapkât nâņgi bon oip. Zo gâtâm sâņgân mimbapkât yatâ nâņgâm oip.

²⁷ Zâk Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât a kutâ kukņâ zorat keņgât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikņâ, zo senņâ ekņâ yatâ zâkkâren pâlâtâņ oip. ²⁸ Mose zâk Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât sai sumbem a kâwaliņoot zâk mân zâņgobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmņandâ mirâ hâņgiyân saņgorâwe. Sumbem a kâwaliņoot zorâņ murarâpziņ, kândom kâtep, zo tâmbetzâņgobam ga ekņâ walâziņgip.

²⁹ Oi Isirae a zen Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiwegât saru kuriņan mâtâp âsagei lâņ âiwe. Aigitâ a ziņ yatâ utnâ sâne saruņâ gwâkâziņgip.

³⁰ Isirae a zen Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiwegât Yeriko kamânân paņ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuņ gei giligâlaksâip. ³¹ Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeipkât Isirae a hân ek mânâņgârâwet, zet buku otkikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

Kembugât a nâmbutņâ, zengât den.

³² Den kârep mân târokwap sâbat. Gideoņ, Barak, Simsoņ, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutņâ zengât den sâm arindâ sai kârep opap.

³³ Zen aksik Kambu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziņgâwe. Kubikkubik nep tuum biraņâwe. Kut ñai ñai siņgi kwatz-

ingip, zorat bonjâ miwe. Zuu kâtik Laiøj lâuziņ doonjuwe. ³⁴Kârâp kâli- gen zâmbane Anutuņâ mem sânduņķan kwatziņgip. Anjâ sâuņâ kârâziņgânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiweņâ imbaņâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwaliziņoot ândiwe. Hân torenge kâsaziņ zâņgom moliziņgâm ândiwe. ³⁵Ambân nâmbut zeņgât narâpziņâ mumuņan gâbâ zat- atne galem otziņgâwe. A nâmbutjâ a ziņ sâķnam kwatziņgâm mem njai njai otz- iņgâwe. Oi siņgi âlip birâne mân zâņg- onat sâne ândiândi kâtikņan zaatpigât nâņgâm den zo birâwe.

³⁶A nâmbutjâ a ziņ den bâliņ top top sâm dâzâņgom lapitziņgâwe. Oi nâmbutjâ kin bitziņ saam tâk namin zâmbarâwe. ³⁷Nâmbutjâ kâtjâ zâņgowe. Nâmbutjâ nak gaņjâ gaaziņgâwe. Nâmbutjâ kâmbamņâ zâņgom gânduziņ mânâņgârâwe. Nâmbutjâ kanpitâ ândim noniņ râma sâķjâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâķnam kwâķņan ândiwe. ³⁸Hân a nâmbutjâ ândiwe, zeņgât dâp mân ândiwe. Zen a âlipņâ. Zen mirâ kamân kâtikņan sot barâ kâtikņan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpņan ândiwe.

³⁹Zo zen aksik Anutu nâņgâm pâlâtâņ kwâķņangâwegât Anutuņâ ziņgiri âlip oip. Oi kut njai siņgi kwatziņgip, zo- rat bonjâ mân muyagiwe. ⁴⁰Topņâ itâgât. Anutu zâķ neņgâren kut njai zâizâiņ pâmbapkât nâņgi zeip. Zorat nen buņan ândiândi âlip ândibigât mân nâņgâziņgip.

**Yesu zâķ kândom otniņgipkât
zâķ wâratkum kâtiginat.**

12 A sâņgiņâ kâmut patâ yatâ zorâņ haamnâņgom niņgit tegât kut njai yâmbât sot bâliņangât tâķjâ kâpinâņ- gomap, zo mânangât birânat. Oi mâtâp tirâpnâņgowe, zorik âķonjâ buņ sârârâķ kârâm âim kikerân takânat. ²Oi Yesu, nâņgâm pâlâtâņgât mariņâ sot bon

muyamuyage, zâķkâren sen kwap ândi- nat. Zâķ sâtâre muyagibapkât sâsâņjâ, zo- rat nâņgâm poru nagân sâķnam nâņgâm moip. Oi zorat aņun kwâķņan zari nâņgi yenņâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbaņâ mariņâ, zâķkât âsan bongen zarip, â- diap. ³Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem njai njai okņangâne nâņgâm tâtâlim kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâķkât nâņgâmņâ âķonjâ buņ kâtigibi.

Anutuņâ kubikningâm, zorat den.

⁴Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâķziņ kubikangâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzâņgobat sâi ko dap upi?

⁵Anutuņâ narâpņâ zâņgonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzâņguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nâņgâna mân gigiņâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. ⁶Anutu zâķ a umņâ gâsuziņgâm zeņgât narâpnâ sâmap, zen zâņgom kubikziņgâm.”

⁷Zorat op ko Kembuņâ kubikz- iņgâbam sâi mân keņgât upi. Anutu zâķ ziņgiri nan bârarâp utne yatâ otziņgâm. Zeņgâren ibârâpziņandâ yatik narâpziņ kubikziņgâme. ⁸Anutuņâ zen kubikziņgâm. Mân kubikziņgi sâi ko lajân gâbâ âsagiwe sâbem. ⁹Oi njai sâbâ. Hânân ibârâpniņ zen nâņgom kubikningâne dinziņâ lum hurat kwatziņgâmen. Oi sumbem mariņâ, um dâpniņangât Ibâ, zâķ yatik hurat kwâķņangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat. ¹⁰Hânân ibârâpniņ ziņ narâķ pâņķânok âķjâleziņâ dâp nâņgom kubikningâme. Sumbem Ibâniņandâ ko âlip op ândinatkât kubikningâm. Zikņâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkât opmap. ¹¹Kubikkubik muyagibap dâp, zo nâņgindâ umâlip mân oi sâķnam nâņgâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, neņgâren bonjâ

muyagemap. Kubikkubikkât bonjâ zo târârak ândiândiņ sot um lumberjâ.

Kâwali muyagem tânagobi.

¹² Zorat zen bitziņâ lolot sot pabutzij bâliņâ zo kubikjâ kâtigibi. ¹³ Oi kinziņ lâņbigât mâtâp zo kubikjâ zeņgâren pabutzij bâliņâ zo âlip oi lâņ âlip upi.

¹⁴ Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiņagât nep tuubi. Oi um hâlâlû op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kembu igikjâ, zo mân ziap. ¹⁵ Zeņgâren gâbâ ñâiņâ Anutugât tânzâņgozâņgoņ, zo walâbapkât galem oranjâm ândibi. Oi osetziņan um kâlak dengât kârâpñandâ ziņgesebapkât galem oranjâm ândibi. ¹⁶ Oi zeņgâren gâbâ ñâiņâ Esaugât mâtâbân lâņ lâņ ândiândiņ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kândom âsaâsagiņagât bet sâwât zo birip. ¹⁷ Zen zâkkât nâņgâme. Zâk bet mäsop mimbâ sâi aņgân kârip. Kut ñâi oip, zorat isem umbâlâ op um melâņmelâņagât mâtâp mân muyageip.

Nen Sinai bakjâ bujâ, Sioņ bakjâ mâte urâwen.

¹⁸ Narâk ziren zen bakjâ ñâi gâsum mäsâsuatme. Kârâpņoot, zoren mân âiwe. Oi ñâtâtikjâ, sasa sot pibâ zorat umņan mân bagiwe. ¹⁹ Oi lâmun diņâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nâņgâwe. Mârum ko sâkurâpziņâ mirâ kamân kâtikjâ ñndim den zo hirisâbapkât ninâu sâwe. ²⁰ Den itâ muyageip, zorat nâņgâne imbaņâ oip, “A mo zuu ñâiņâ bakjâ zo lâņi kâtjâ kune mumbap.” ²¹ Kut ñâi zo sânmâm kwâtkwâtņoot muyagei Mosejâ sâip, “Nâ keņgât op sânmâm sâmbuap.”

²² Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen bakjâ yatâ zoren bujâ. Zen Sioņ bakjâ, Anutu ândiândiņ, zâkkât kamân patin sumbemân, Yerusalem kamân

uņakņan ga giwe. Oi sumbem a doņbep, a mân sâlâpziņgozâņgoņ sot sâtâre mindumindu patâ. ²³ Anutugât narâpñâ kutziņ sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otziņgâwe. Oi a aksik patâ neņgât den sâm kwâkâkwâkâņ a patâ, Anutu sot a hâlâlû minziņgip, zeņgât um dâpziņâ, zeņgâren târokwarâwe. ²⁴ Oi Yesu târotâro uņakņagât nakjâ, zâkkâren gamņâ gilâm saņgonsaņon mâte urâwen. Gilâm zorâņ Abegât gilâmñâ tosa sâm muyageip, zo yatâ bujâ. Yesugât gilâm zorâņâ saņoniņgâbapkât geip.

Anutuņâ hân sot sumbem mâņgizikâbap.

²⁵ Zen den dâzâņgobap, zo zâk kândâtkubegât galem oranjâm ândibi. Mârumņan hânân ge Sinai bâkņan gâbâ sâkurâpziņâ den dâzâņgoi birâne hâuņâ muyageziņgip. Zi sumbemân ândim den dâtnâņgomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuņâ bujâ ândinat? ²⁶ Anutuņâ Sinai bâkņan den sâi diņandâ hân mâņgeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuņâ itâ sâip, “Nâ narâk ñâin dum hân mâņgimņâ sumbem ârândâņ mâņgibat.”

²⁷ Dum mâņgibat sâip, zo ko kut ñâi ñâi muyageip, zo mâņgei bujâ upapkât nâņgâm sâip. Bujâ oi zinziņ kâtik zo muyagem yen zimbi.

²⁸ Nen Anutugât um topņan ândinatkât singi kwatniņgip, zo zinziņ kâtikjâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okjâņânat. Oi pindiņsâm hurat kwâkjaņgâm keņgât op mâpâsinat. ²⁹ Wangât, Anutuniņâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpñâ kut ñâi ñâi bâliņâ sem naņgâbap, zorat san.

Um den.

13 Buku oranjâm ândime, zo zen mân birâne gibap. ² A hân ñâin gâbâ gane ziņgit mân nâņgânâņgâ mân

upi. Mârumņan a ganetâ buku otziņgânâ sâm topziņ mân nâņgâm sumbem a buku otziņgâwe.

³ Bukurâpziņ tâk namin zâambarâwe, zeņgât nâņgâm, nâņgâne ârândân ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziņ a ziņ zâņgone sâknam kwâkņan ândime, zeņgât nâņgâm ândibi.

⁴ Ap ambin ândiândiņ, zorat nâņgâne bon oi mân mem bâliņ kwapi. Oi itâ nâņgâm ândibi. Laņ ândim târotâro mânâņgât ândime, zen Anutuņâ hâuņâ ziņgâbap.

⁵ Umziņandâ kât sikumgât âkņâle mân upap. Oi kut ņâi ņâi tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kembu zâk itâ sâip, “Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nâņgânâņgâ mân upat.” ⁶ Zorat nen um bâbâlaņâk itâ sânat,

“Kembu zâk betnan memap. Zorat a ziņ kâsa otnim yatâ mo yatâ otninâ sâne mân keņgât upat.”

Singi âlip kwâkâm niņgâwe, zo mem ândim Yesu molinat.

⁷ A sâtņâ gakâziņ Anutuġât den dâzâņgom ândiwe, zeņgât nâņgâm ândibi. Zen mâtâp âlip lâņ ândim muwe. Mâtâp zorik ekņâ moliziņgâm Kembuġâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândinat.

⁸ Yesu Kristo, zâk ândeipņâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikņâ. ⁹ A ziņ den uņakņâ top top dâzâņgone zorâņâ umziņ mân gulipkubap. Umziņan Anutuġâren gâbâ tânzâņgozâņgoņandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut ņâi ņâi niniņandâ mân mem tâņgubap. Aņâ mâtâp zo lâņgâwe, zen bonņâ mân muyagiwe.

¹⁰ Neņġâren Kembuġât siņgi nalempâpanņâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, ziņ nimbīgât mân sâsâņâ. ¹¹ Zen nâņgâme. Zuu kom gaamņâ gilâmziņ tirik namâ galem a patâņâ bâliņangât tosaġât namin mem zari bonņâ kamân

kândâtņan mem gei kârâbân ume. ¹² Zo yatik Yesu zâk gilâmņandâ a um hâlâlu miniņġâbapkât kamân kândâtņan kune moip. ¹³ Zorat nen yatik kamân kândâtņan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik bâliņ otņiņġâbi. ¹⁴ Itâ nâņgâm utnat. “Kamân zinziņ kâtikņâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikņan, zinziņ kâtik zimbap, zorat nâņgâm mambât ândien.” ¹⁵ Zorat nen Yesu sot pâlâtâņ opņâ târotâroniņangât opņâ Anutu mâpâseindâ zorâņ tâbaniņ upap. Zâk hurat kwâkņangâm ândim lâuniņandâ sâm sâtâre okņangânat. Kutņâ sâm bâbâlâņ kwâkņangânat.

Ninâu sâm betniņan mimbi.

¹⁶ Orot mâme âlipņâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nâņgi zâkkât siņgi kut ņâi ņâi pame, zo yatâ utne bonņâ upap.

¹⁷ A sâtņâ gakârâpziņ, zeņgât sâtziņ lubi. Zen um dâpziņ galem upmeņâ nepziņangât topņâ Anutu mâteņan sâm muyagibi. Zorat nepziņ umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zeņġâren kut ņâi âlipņâ mân upap.

¹⁸ Zen neņġât op ninâu sâm ândibi. Nen umniņan tosa kârum ândimen. Kut ņâi ņâi utnam oindâ târârâk upapkât otņiņġâmap. ¹⁹ Ninâuņâ betnan mine Kembuņâ melâņnigi zeņġâren kek ġâbatkât dâzâņġuan.

²⁰ Lumbenġangât mariņâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniņ Yesu târotâro zinziņ kâtik zorat gilâmġât mu-muņan gâbâ mâņġei zarip. ²¹ Anutu zâk imbaņâ sot kâwali ziņġâmņâ mem bâbâlaņ kwatziņgi diņâ lum nepņâ tuum kwâtâtibi. Oi zikņak nâņgi dâp opmap, zo Yesu Kristoġât opņâ zeņġâren muyag-ibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikņâ zem zâimâmbap, zo perâkņak.

²² Bukurâp, den kârep ņâi mân kulemgum ziņan. Oi zen den girem zo nâņġâne mân bâliņâ upapkât sâm

ziŋgan. ²³Oi nâ dâzâŋgua nâŋgânek. Bukuniŋâ Timoteo, zâk tâk namin gâbâ olaŋâwe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot gârat.

²⁴A sâtŋâ gakârâpziŋ sot Kembangât siŋgi a ambân aksik nâŋgâziŋgan. Italia hânân ândie, zen yatik nâŋgâziŋge.

²⁵Kembangâren gâbâ tânzâŋ-
gozâŋgoŋâ aksik zengâren
zimzap.

Zo yatik.

Ekap Yakoboŋa kulengoip.

Mâsimâsikâgât bonŋa.

1 Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore aŋâ. Kembugât a kâmut gakârâp siŋsururuŋ op âi ândie, zen sâm sâtâre otziŋgâm ekap zi kulemguan.

² Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtâreŋoot upap. ³ Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigiŋ, zo muyagibap. ⁴ Oi kâtigigiŋ, zo zengâren bonŋa muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziŋ buŋ op hâlâlû ândibi.

Nângânângâ kârum

Kembugâren ninâu sânat.

⁵ Zengâren gâbâ ŋâiŋâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâm bâliŋ den zo mân dâtnângom um bâbâlaŋŋangârâk nângânângâ âlipŋâ niŋgâmap. ⁶ Zorat a um zagât opŋâ buŋâ, Kembu nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbâŋgum âim gâmap, zo yatâ upap. ⁷⁻⁸ A yatâ zo Kembugâren ninâuŋât hâuŋâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorâŋ mân pindâbap.

Sikumziŋ zâizâiŋ zorâŋ bonŋa buŋâ.

⁹ A ziŋ a kanpitâ zâkkât nângâne gigiŋâ opmap. Ka Anutuŋâ a zo a bonŋa kwânâŋgi sâtâre patâ upap. ¹⁰ Oi yatigâk a ziŋ a sikumŋoot zâkkât nângâne zâizâiŋ opmap. Ka Anutuŋâ a yatâ zo zâkkât sikumŋoot zorat nâŋgi gigiŋâ opmap. Pâliŋpâliŋ neule bâloŋâ kek âmbârâŋgâm gemap, zo yatik a sot sikumŋâ kek buŋ opmap. ¹¹ Mirâsiŋ takâmŋâ

hibuk bâloŋâ egi âkâm gem neulenâ buŋ opmap. Zo yatik sikum a nepziŋâ tânâmŋan birâm neule yatâ op buŋ upi.

¹² Ŋâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nâŋga sâtâreŋoot uap. Zâk kâtigem umŋâ oi ândei Kembuŋâ sângânŋâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziŋâ zâkkâren kinzap, zengât siŋgi sâip.

Mâsimâsikâgât den.

¹³ A ŋâi, zâk bâliŋangât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutuŋâ bâliŋangât mâsikâniŋap.” Bâliŋangât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkŋâ a ŋâi bâliŋangât mân mâsikâbap. ¹⁴ Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Ŋâi zâk zikŋak âkŋâleŋandâ diimap. ¹⁵ Oi âkŋâleŋâ kâmbu kwap katep mimbap, kutŋâ bâliŋâ. Bâliŋandâ lâmbatŋâ sâk sot um ârândâŋ mumuŋ op simgât siŋgi upabot.

¹⁶ Bukurâpnâ, um gulip upegât gasâziŋ kârâm ândibi. Bâliŋâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipŋâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. ¹⁷ Kut ŋâi ŋâi âlipŋâ top top, zo uren gâbâ âsakŋâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. ¹⁸ Anutuŋâ nângâm sâlâpkuipkât den bonŋandâ nan bârarâp muyageniŋgiŋ. Oi zâkkât arâp zengât tenŋâyân kâdom op kinatkât yatâ otŋiŋgiŋ.

Den nângânângâŋ zorâŋâ buŋâ, luluŋâ zorâŋ bonŋâ.

¹⁹ Bukurâpnâ, zen nângâneŋ. Aŋâ den nângânatkât bâbâlaŋ utnat. Den sâsâŋ sot kuk den sâsâŋ, zorat yâmbârinat. ²⁰ A kuk orotŋâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlâp. ²¹ Zorat zen um sumun sot gâŋgoŋâ zo birâm mulunân ândim siŋgi âlip den umziŋan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorâŋâ um dâpziŋ kubikpapkât imbanâ zemŋâŋgap.

²²Zen den kindapņak mân nāngābi. Buņā. Nāngām lubi. Ņāi zāk kindapņak nāngābap zo ko umņā kaitkum simgāt siņgi upap. ²³Ņāi zāk den nāngām mân lubap, zāk aņā si sāngāziņ niniņgurān ikme, zo yatā upap. ²⁴Zen si sāngāziņ ekņā birām āim tobatziņ nelāmzāņgomap. ²⁵Ņāi zāk Kembugāt gurumin den bonņā nāngām lum kaitigem āndibapņā bonņā ek ākņālem op āndibap.

Siņgi ālibān āndiāndigāt den.

²⁶Ņāi zāk siņgi ālibān āndiman sām lāu sāput mân galemgumap, zo ko umņā kaitkumap. A yatā zorāņ siņgi ālibān āndiāndiņ zo yenņā upap. ²⁷Malā mandu umbālā op āndine ziņgit on galem otziņgābi. Oi hānān bāliņā ziap, zo umziņ sumunkombapkāt kāndātkubi. Zen yatā op āndinetā Anutuņā ziņgiri ālip oi itā sābap, “Siņgi ālip mem āndie.”

Sikumziņoot sot kanpitā zo dābāk otziņgābi.

2 Bukurāp, zen āsakņā mariņā, Kembuniņ Yesu Kristo, zākkāren nāngām pālātāņ kwākņāņgāmeņā a zāizāiņ giginā kut Ņāi Ņāi hātubātu mân otziņgābi. ²Nā itāgāt san. Yesugāt a kāmūt minduminduziņan a Ņāi, lomba a, kamān Ņāin gokņā zāk hāmbā neuleņoot sāngān zāizāiņ gāi a Ņāi, lomba a, kamān Ņāin gokņā hāmbāņā alākņā pam kāndātņan gābap. ³Oi zen a hāmbā neuleņoot zo ekņā itā sām dukubi, “Gā zi ga. Tātāt ālipņā mātēyān zi ge tat.” Yatā sām a kanpitā itā dukubi, “Gā āndi kin mo kian giņņan ge tat.” ⁴Zen a zēņgāt holiziņā mân nāngām yatā upme. Zen zo yatā osetziņan hātubātu otziņgāme. Yatā op Kembugāt mātāp gulipkume.

⁵Bukurāpnā, den sa nāngānek. Anutuņā a dap yatā zo gāsum sālāpzāņgoip? Hānān a kanpitā āndime, zen

nāngām pālātāņan umgāt gom sambe opņā Anutu um topņan āndibigāt gāsum sālāpzāņgoip. Zo a umziņandā zākkāren kinmap, zēņgāt siņgi sāip. ⁶Oi zen ko a kanpitā sinziņ giņņandā ziņgitme. A ikā ziņ denān zāmbanme? A sikumziņ patā zorāņ kāsa otziņgām denān zāmbanme. ⁷Oi a sikumziņoot ziņ Yesugāt kutsiņgi ālip kwākņiņan zariņ, zo sām bāliņ kwapme.

Den Ņāi lum Ņāi birābirāņ, zo mân dāp uap.

⁸Gikaņgāt opmat, yatik bukugaņgāt upan. Den kaitik kombāņā zo yatā Kembugāt ekabān kulemgune ziap. Zo lune perākņak ālip upap. ⁹Ka a sāt hātubātu otziņgābi zo ko bāliņ utne gurumin den zorāņā topziņ sām muyagibap. ¹⁰Ņāi zāk gurumin den nāmbutņā lumņā Ņāi birābap, zo den ku a upap. ¹¹Zorat sābā. A Ņāigāt ambān, zāk sot mân āndiban sāip, zākņagāk gā kāmbam mân kumban sāip. Oi gā a Ņāigāt ambān sot mân āndimņā a kāmbam kumban zo ko gā den ku a upan. ¹²⁻¹³A Ņāi um lāklāk buņ otziņgāmap, zāk gātām Anutuņā yatigāk um lāklāk buņ okņāņgābap. Ka a um lāklāk op buku otziņgābap, zākkāt topņā Anutuņā sām muyagei Kembugāt mātēņan keņgāt buņ kinbap. Zorat gurumin den zorāņ topniņ sām muyagibap. Zo nāngām kwātātemņā um lāklāk op tārarak op āndibi.

Nāngām pālātāņ bon buņā sot gukupitņā.

¹⁴Bukurāpnā, a Ņāi nā nāngām pālātāņ sot āndian sābap, oi buku mân otziņgābap, zāk nāngām pālātāņņā zo dap op tāmбет agoagoņan gābā mākābap? ¹⁵⁻¹⁶A mo ambān Ņāiņā hāmbā, sāk pāke mo nalem kārūm āndei kāmūt zēņgāren gābā Ņāiņā mân beņņan memņā itā dukubap. “Gā ālip āi āndiban. Gā pateņ opatkāt sākkā

kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.”
 Ŋâi zâk lâuŋandik yatâ sâm dap op
 bekŋan mimba? ¹⁷ Zorat a ŋâi nâŋgâm
 pâlatâŋ sot ândian sâm buku mân
 otzîngâbap, zâkkât nâŋgâm pâlatâŋ zo
 mumuŋâ sânat.

¹⁸ Mo a ŋâiŋâ itâ sâbap? Gâ nâŋgâm
 pâlatâŋ zemgigap. Nâ ko buku orotŋâ
 zemnigap. Nâŋgâm pâlatâŋgâ buku
 orotŋâ buŋâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ
 buku orotŋangât nep tuum nâŋgâm
 pâlatâŋnangât bonŋâ tirâpgobat.
¹⁹ Anutu kânok ândiap, den zo nâŋgâm
 kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nâŋgâm
 kwâtâtem sumbengât singi uan sâmat.
 Ka zitâ sâ nâŋgâ. Wâke ziŋâ zo yatâ
 nâŋgâm Anutugât keŋgât op sânamziŋ
 sâmbumap. ²⁰ Gâ a um kwamen,
 nâŋgâm pâlatâŋ sot buku orot buŋâ.
 Nâŋgâm pâlatâŋgâ zo yenŋâ.

Abaram sot Rahaba zet nâŋgâm pâlatâŋ op bonŋâ muyagiwet.

²¹ Nâŋgâm pâlatâŋ bonŋâ zorat sa
 nâŋgâ. Sâkunniŋâ Abaram, zâkkât
 nanŋâ Kembugât singi sâm kumbat sâi
 Anutuŋâ nâŋgi tosaŋâ buŋ oip. Zo orot
 mâmeŋangât yatâ oip. ²² Oi itâ nâŋgâ.
 Abaramgât nâŋgâm pâlatâŋ zo orot
 mâmeŋandâ bekŋan meip. Oi nâŋgâm
 pâlatâŋâ târokwaî patâ oip. ²³ Oi zorat
 Abaramgât den kulem ŋâi itâ ziap,
 “Abaram zâk Anutugât diŋâ nâŋgi
 bon oipkât Anutuŋâ zâkkât nâŋgi
 târârak oip.”

Oi zorat Abaramgât itâ sâwe, “Zâk
 Anutugât buku kânok.” ²⁴ Iknek. Anutu
 zâk a ŋâi nâŋgâm pâlatâŋŋangârâk
 egi tosaŋâ buŋ mân upap. Egi buku
 orotŋangât nep mâpot tuugi tosaŋâ buŋ
 upap.

²⁵ Oi yatik narâk ŋâin Anutuŋâ
 Kanaan hân zo Isirae zengât singi sâi laŋ
 mâman ambân Rahaba, zâkŋâ Anutugât
 den nâŋgi bon oi Isirae a zagât hân ek
 mânâŋgârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku

otzikâm tik mâtâp zâpari âiwet. Rahaba
 zâk buku orotŋangât nep tuugipkât
 Anutuŋâ nâŋgi tosaŋâ buŋ oip. ²⁶ Zorat
 itâ ziap. Sâk zâk kaapumŋâ buŋ op
 mumuŋâ muyagemap, zo yatigâk buku
 orotŋâ buŋ oi nâŋgâm pâlatâŋâ zo
 mumuŋâ opmap.

Nâmbâlamniŋ galem utnat.

3¹⁻² Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm
 tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ
 donjbeŋâ um bâbâlan kwâkâzingâz-
 ingân nep tuunat mân sâbi. Nâŋgânek.
 Den sâm kwâkâkwâkân narâkŋan Kem-
 buŋâ kwâkâzingâzingân a nen den
 bâliŋâ sâm ândimen, zorat hâuŋâ yâm-
 bâuŋâ niŋgâbap. Nen aksik patâ âsâbân
 sâm tâpâkumen. A ŋâiŋâ den bâliŋ mân
 sâbap, zâkkât a âlip, târârak sâsân. Yatâ
 zorân um sâkŋangât âlip upapkât nep tu-
 ubap. ³ Bâu patâ biosi zen dinniŋâ lu-
 bigât lâuziŋan tâk kâtik pamen. Zo pam
 kwâkŋan tap mem purikgurik tuugindâ
 âime. ⁴ Wangâgât yatik nâŋgâme. Zen
 patâ oi pibâ kâtikjandâ kom alei âime.
 Oi mâbugwâbure tuutuŋâ mâiktârâ zo
 mem mâburine mâtâp âiâiŋ dâp âimap.
⁵ Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo
 kut ŋâi ŋâi yâmbâuŋâ op zâimap.

Nâŋge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ
 zorân hibugân pâindâ sem naŋgâmap.
⁶ Nâmbâlamziŋ zo kârâp yatâ. Zâkŋâ sâk
 toren walâziŋgâm bâliŋangât mam op
 nep tuumapŋâ um sâkniŋ sumunkomap.
 Oi ândiândiniŋâ oi semap. Zikŋâ ko sim
 kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. ⁷ Zuu
 top top saruin sot hânân sot nii, mulum,
 zo aŋâ mem sândukŋan kwatziŋgâmen.
⁸ Nâmbâlam ko a ŋâiŋâ dap op mem
 sândukŋan kwâpap? Zâk âkonŋâ buŋâ,
 purikgurik op bâliŋâ memap. Mulum
 kâtik, kwaru yatâ. ⁹ Nâmbâlamniŋandâ
 Kembu Ibâniŋ sâm âlip kwapmen. Oi
 nâmbâlamniŋandik a Anutugât holi to-
 bat sâm bâliŋ kwatziŋgâmen. Lâu zobik
 den âlip sot bâliŋâ gemap.

¹⁰ Bukurâpnâ, yatâ zorân mân dâp uap.

¹¹ Dabân yatâ too sinjan zobigâk naamnâ sot kâlaknâ mâpot gem gâbabot?

¹² Bukurâp, koserân dap yatâ koliņ muyagibap? Mo samân dap yatâ zâlâli muyagibap? Mo saruņâ samnâ upap?

Nângânângâ uren gok sot âmbiren gok.

¹³ Zengâren gâbâ nângânângâ a mo nângâm upme, zo ândie? Zâk lumbernâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nângânângânângât topnâ muyagei a ikpi. ¹⁴ Oi zengât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ ze sâkziņ mem zâim den bon nângen sâne sarâ upap. ¹⁵ Nângânângâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsân. Buņâ. Nângânângâ zo hânân goknâ. Ayân gok. Sataņgâren gok. ¹⁶ Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunņâ zo zem zâibap.

¹⁷ Nângânângâ uren goknâ, zorânâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbernâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonnâ nâmbutnâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buņâ. ¹⁸ Lumbernângât nep tuume, zen ariknâ kâmitne târâraknângât bonnâ muyageziņgâmap.

Sâknam nep tuum bon mân muyamuyagiņ.

4 Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkņâle zemap, zorân kâmbamgât nep tuumap. ² Zen um sâkkât âkņâle op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat. ³ Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliņâ ze ninâu sâme. Zen itâ nângâme, “Kut nâi zo muyageniņgi kâtigem um sâkniņangât âkņâle zorat bonnâ muyaginat.”

Umniņandâ nâin nâin mân nângânat.

⁴ Haai, târotâro mânâmânângât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siņgi ândibannâ Anutu kândâtkuban. Zo nânge mo buņâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku okņangâbapnâ Anutu kâsa okņangâbap. ⁵ Mo den kulem nâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniņan Kaapum pâip, zo zâkkât siņgiyâk ândibapkât kâtigemap.”

⁶ Den kulem nâi ko itâ ziap,

“Tânnâņgonâņgoņ, zo donjebep niņgâmap.”

Zorat den nâi itâ ziap,

“Anutu zâk a zâizâiņ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziiņangât nângâne gemap, zo ko tânzâņgozâņgoņ zo ziņgâmap.”

⁷ Zorat Anutu um topņan gigiņ op ândibi. Oi Sataņ kâsa minņangâne birâziņgâm âibap. ⁸ Zen Anutu mâte okņangâne zâkoot zen mâte otziņgâbap. Bâliņ mâme a ambân, zen bâliņâziņâ saņgon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziņ saņgone salek oik. ⁹ Zen topziņ nângâm birâņnâ isem umbâlâ upi. Girâņziņâ zo melâņ umbâlâ upi. Oi sâtâzeziņ zo melâņ girâp isebi. ¹⁰ Kembugât mâteņan umziņ diim ge ândine zâkņâ mem zaatziņgâbap.

Kembu mân walâm ândinat.

¹¹⁻¹² Bukurâpnâ. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zâņgobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbaņâ zemņâņgap. Zen ko sâm bâliņ mân upi. Nâi zâk bukuņâ sâm bâliņ kwap hâuņangât den sâbap, zâkņâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândaņban zo ko sât lulu a mân op, sâm kwâkâkwâkâņ a upan. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zâņgobap mo kubikziņgâm

birâzingâbap, zorat imbanâ zemņângap. Gâ wangandâ bukugangât den hâuņâ sâban? Zo Kembugât nep.

Kembuņâ nângâniņgi kut ņâi utnat.

¹³⁻¹⁶ Bâi, itâ nângânek. Zen itâ sâme, “Itârâņ mo mukan kamân zoren âi kut ņâi ņâi angâgwangâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâiņ den sâm sâkziņ mem zâime. Zâizâiņ den zo bâliņ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nâņge. Mo ândiândiziņâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik ņâi muyagem zorâņak buņ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kem- buņâ nângâniņgi wâgân ândim yatâ mo yatâ utnat.” ¹⁷ Ijâi zâk mâtâp âlipņâ zo ekņâ laņ birâbap zo ko tosa muyagibap.

A kât sikumgât âkņâlê upme, zengât den.

5 Kât sikum a zen sâknam muyagez- iņgâbap, zorat kânņan isem umbâlâ utnek. ² Irâ sikumziņ alâgem buņ upap. Oi pet hâmbâziņ mem ândime, zo hângât siņgi. ³ Narâk pânkânok oi zen sikum motziņ minduwe, zo birâbi. Goide kât sot kâtziņâ zo bâliņ opņâ hân oi zorâņâ topziņâ sapsubap. Kârâpņâ yatâ ziņgesei sâknam nângâbi. ⁴ Nângânek. A nepziņ hibuk urine kâitzâņgom nep sâņgân diim gei ziņgâwe. Oi kâlamziņan bon mimij nep tuuwe, zen yatik otziņgâne isene sumbem kâwali a zengât Kambu kin- dapņan giarip. ⁵ Sikum a ziņ hânân sâk- nam kâbâ yâmbât buņ ândim âkņâlê. Nen bâu nalemm ziņgindâ nem lâmbatne zâņgom om nimen. Zen zo yatâ sii nalemm patâ nem ândimņâ kâmbamgât siņgi op narâk patin bâu yatâ zâņgom tâmbet- zâņgobi. ⁶ Sikum a ziņ a târârak diņâ sâm kwâkâm laņ kâmbamân parâwe. Zâk sâkņangât hâuņâ mân sâip.

Sâknam kwâkņan ândim Kambu patâniņ gâbapkât mambât ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, zen Kambu gâbapkât mambât âkon buņ ândibi. Nâņge. Nep mariņâ ņâiņâ nep kârâm kâmit nalemm bonņâ âsagibapkât mambât ândim. Oi maa sot map dâbâk oitâ bonņâ lâmbatpapkât nângâm ândim. ⁸ Oi Kem- bugât narâkņâ pânkânok uapkât zen âkon buņâ mambât ândim umziņ tân- gune kâtigibap.

⁹ Bukurâp, zen a torenņâ mân sâm bâliņ kwatziņgâbi. Kuk den mân dâzâņ- gobi. Patâņâ gam hâuņâ ziņgâbap- kât. Nângânek. Patâniņâ zâk hâņgi kândâtņan ga kinzap.

¹⁰ Bukurâpnâ, Propete Kembugât sâtkât den sâweņâ sâknam kwâkņan ândim kâtigiwe. Zengât mâtâp zo lânĵbi.

¹¹ Nâņge. Sâknam kwâkņan kâtigem ândiwe, zengât nângindâ âlip uap. Hiobe zâk sâknam kwâkņan ândim mân loreip. Zâkkât den siņgi nâņge. Oi Kambu um nângâm bet kut ņâi ņâi âlipņâ pindip, zo nâņge. Kembugât tânzâņgozâņgoņ sot buku orotņâ patâ ziap.

Sâm kâtik den.

¹² Bukurâpnâ, den ņâi zi sa nângânek. Zen sumbemân mândâm den sâm kâtigime. Zen hânân kwap den sâm kâtigime mo kut ņâi ņâiyân kwap den sâm kâtigime. Zo mân upi. Zen dinziņâ perâkņakkât bonņâ perâkņagâk âsagibap. Mo buņâ sâne buņ upap. Zo tosa muyagibegât yatâ upi.

Mâsek zine kut ņâi upi.

¹³ Zengâren gâbâ a ņâiņâ sâknamân ândibap, zâk Anutugâren ninâu sâbap. ņâi zâk sâtâre op ândibap, zâk mâpâmâpâse kep mimbap. ¹⁴ Zengâren a ņâi mâsek upap, zâkņâ Yesugât kâmut a sâtņâ sâi gam zâkkât op ninâu

sâbi. Oi Kembangât kot sâm kelâk too sangonjangâbi. ¹⁵Zen nângâm pâlâtânân ninâu sâsân, zorân mâsekñâ kubikpap. Kembuñâ a zo tângoi âlipñâ upap. Tosañâ oip, zo gulipkubap. ¹⁶Zorat zen âlip upigât bâliñâziñâ sapsun ninâuñâ tânagobi. A târarak ñâi ninâu sâi imañoot upap. ¹⁷Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân gibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umñan map mân gem zeip. ¹⁸Oi bet dum ninâu sâi

sumbemân gâbâ map gei hânân kut ñâi ñâi kâmjâ takip.

Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.

¹⁹⁻²⁰Bukurâp, zengâren gâbâ ñâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku ñâiñâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Ñâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ diimñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa doñbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât siñgi oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

Ekap kânok Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

1 Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândiannâ Anutuñâ a diizijip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân osetboset ândie, zengât ekap zi kulemguan. ²Anutu Ibânâ nângi zeipkât gâsum sâlâpânngoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât diñâ lunetâ zâknâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizijip. Zengâren um lumbenâ sot tânzângozânngoñ patâ op sambâlem zimbap.

Sumbemân kut ñâi âlip zorat sâtâre utnat.

³Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâm âlip kwâkñangânat. Zâknâ Yesu Kristo mumuñan gâbâ mânggeipkât tânnângom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkat mângginingip. ⁴Oi sumbemân nengât siñgi kut ñâi zinziñ kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi nengât mambâtningâm ziap. Zo minatkat yatâ otningip. ⁵Anutu zâk imbanâñootñâ galem otningi nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

⁶Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pañkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânâ mâsikâziñgâbap. ⁷Zorat den ñâi sâbâ. Goide kât zo yenñâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ,

zorât sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot sâm âlip zo muyagibap. ⁸Zen Yesugât holi tobat mân igâwenâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñâ mân igâwenâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anâ mân nângânângân, zo nângânangâme. ⁹Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâin, zorat mâte otziñgâpkât sâtâre ue.

Propete zen den kânñan sâwe, zo bon muyageip.

¹⁰Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzângozânngoñâ zi dap dap muyagibap sâm zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, nengâren tânzângozânngoñ zo muyagibapkât den kânñan sâwe. ¹¹Propete ziñ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâsân, Kristo, zâk âsagem sâknam nângâmñâ ko neule âsâkñan zâi mem ândibap.” Kaapumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâm, nângâm ândim gawe. ¹²Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, nengâren muyagibapkât sâsân, zo sâm muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sângongui sumbemân gâbâ gem Kembugât siñgi a mam otziñgi siñgi âlip dâzânngowe. Siñgi âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkat nângâm ândiwe.

Ândiândi sângiñâ zo kândâtkubi.

¹³Zorat zen um nângânângâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonâ muyagemñâ tânzânngobap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. ¹⁴Ândiândi sângiñâ sot lañ gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. ¹⁵Um hâlâlu mariñandâ diizijipkât zen zâk yatâ târârak op

ândibi. ¹⁶ Kembugât den n̄ai itâ kulemgune ziap,
 “Nâ târarak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

Yesu Kristogât gilâmjandâ sângâniņ meip.

¹⁷ Zen Ibâniņ sâm m̄apāsime, Anutu zâk hâtubātu mân opmap. Ândiandiniņangât tobatniņâ n̄angâm dinniņ sâm kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkņangâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ âlip n̄angâme. Nen sâkurâpniņâ zeņgât mâtâp l̄aņ ândeindâ kut n̄ai yenņâ, goide kât yatâ, zorâņ mân sângâniņ meip. Buņâ. ¹⁹ Kristogât gilâmjandâ sângâniņ meip. Zâk râma gwamņâ sâkņâ âlipņâ zo yatâ op ândeip. ²⁰ Anutu zâk m̄arumņan hân kombâņâ mân muyageibân nep zo nanņâ sâm pindip. Nânņangât muya-muyagiņ ko bet narâk murukņan zi neņgât op muyageip. ²¹ Zâkņâ nen Anutugâren târokwatniņgip. Anutuņâ mu-muņan gâbâ m̄angim neule âsakņâ giņanggi giarip. Zorat nen Anutu n̄angâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândien.

Den singi âlipjandâ m̄anginiņgip.

²² Zen den bonņâ lunetâ um dâpziņ salekkoip. Oi buku bonņâ upigât yatâ muyageip. Zorat umņâ gâsâyagom ândibi. Umziņ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap. ²³ Zen âsaâsagiņ uņakņâ. Buņ orotņan buņâ, mân buņ orotņâ. Anutugât den ândiâniņ sot ziniņ kâtik, zobâ muyagiwe. ²⁴ Zorat Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap,
 “A zen hibuk yatâ. Oi neuleziņ zo hibuk neule bâloņâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârâņgâm gemap. ²⁵ Anutugât den ko zo ziniņ kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Singi âlip den dâzâņgowe, zo ko zi.

Nen Yesugâren pâlâtâņ op kâtiginat.

2 Zen bâliņâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm nanņgâbi. ² Birâmņâ katep mâik namgât otziņgâmap, zo yatik zen um dâpziņangât nalep, Anutugât den, zorat yatik otziņgâbap. Zo nemņâ singi âlibân lâmbat kâtigem kinbi. ³ Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap,
 “Kembuņâ tânzâņgoi n̄angâm âkņale urâwe, zorat op zâkkât den n̄angâmņâ lunam upi.

⁴ Kembuniņâ Yesugât den n̄ai itâ ziap. Zâk mirâ kunkunņâ ândiâniņ. Aņâ ek birâne Anutuņâ zâkkât n̄angi zari mem sâlâpkoip. ⁵ Zorat zen hâmba ândiâniņ op zâkkâren târokwap kin zâimņâ Kaa-pungât namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziņâ Kembugâren pane ze kore okņangâbi. Zo Yesu Kristogât op n̄angi âlip upap. ⁶ Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap,
 “Nângâ. Nâ Sioņ bâkņan, Yerusalem kamânân kunkun n̄ai kwânâņgan. Kunkun zo gâsum sâlâpkuwan, zo sângân patâ. Aņâ zâkkâren n̄angâm pâlâtâņ kwapi zo ko mân kwakpi.”

⁷ Oi zen zâk n̄angâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândime. Zen zâkkât n̄angâne bonņâ uap. Ka a nâmbutņâ n̄angâm pâlâtâņziņ buņâ, zeņgât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek âkon op birâwe, zorâņ kunkun ziniņ kâtik op kinzap.”

⁸ Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap,
 “A zen kunkun zoren kom tâmbetagoi.”
 A singi âlip birâmņâ zoren kumbigât sâsâņ zo, zen yatâ upme.

Nen Anutugât kâmut urâwen.

⁹ Zen ko Anutugât kâmut gakâņâ sot tirik namâ galem a gakâņâ sot târarak a ambârâpņâ. Yatâ zo zen ko n̄atâtigân gâbâ diiziņgâm ga âsakņan zâmbarip.

Kut n̄ai n̄ai âlipn̄a opmap, zorat sinji den s̄ane laŋ k̄ar̄abapk̄at ḡasuziŋgip. ¹⁰Zen m̄arum̄njan z̄akk̄at a m̄an ur̄awe. Nar̄ak ziren ko Anutuŋat a k̄amut ândie. M̄arum̄njan kwakmak ândiwe. Zi ko t̄anz̄angoi ândie.

Bâliŋa k̄and̄atkom ândinat.

¹¹Bukur̄apn̄a, n̄a d̄az̄aŋgua n̄aŋḡanek. Zen h̄an̄an kwande sot lomba ândimer̄n̄a um s̄akziŋaŋḡat âk̄n̄ale bâliŋa zo k̄and̄atkubi. ¹²Wanḡat, um s̄akziŋaŋḡat âk̄n̄ale bâliŋa zo um d̄apziŋaŋḡat k̄asa yatâ uap, zorat. Yatâ ândim̄n̄a um k̄atik osetziŋan t̄ar̄arak ândibi. Yatâ ândine um k̄atik a ziŋa zenḡat laŋ bâliŋ m̄ame s̄am̄n̄a topziŋ ek n̄aŋḡam̄n̄a Anutuŋa tak̄abab̄an orot m̄ame nepziŋaŋḡat Anutu s̄am âlip kw̄akŋaŋḡabi.

A kutâ zenḡat den lunat.

¹³⁻¹⁴Kembuḡat op a kutâ sot a s̄atj̄a top top zenḡat s̄atziŋ lubi. A kutâ patâ ândiap, z̄akk̄at sot h̄anḡat galem a z̄ambarip, zenḡat den k̄atik âr̄and̄aŋ lubi. Ziŋa bâliŋ m̄ame a h̄auŋa ziŋḡabiḡat sot a âlipn̄a ândie, zen s̄am âlip kwatz̄iŋḡabiḡat s̄am ziŋgip. ¹⁵Zen ko nep âlip zi tuum̄n̄a a um k̄atik s̄am gulip muyagime, zenḡat den mem gei pambiḡat Anutuŋa s̄am ziŋgap. ¹⁶Zen olanziŋgipk̄at dumun buŋ ândie. Oi ândiândi zor̄aŋa bâliŋa m̄an ekap̄kubap. ¹⁷T̄ar̄arak ândim Anutu kore okŋaŋḡabi. ¹⁸Zen a aksik zenḡat n̄aŋḡane ḡigin̄a m̄an upap. Bukur̄apziŋ umziŋand̄a gas̄az̄aŋgoi ândibi. Anutu hurat kw̄akŋaŋḡam ândibi. A kutâ pat̄aḡat s̄at lum ândibi.

Kore a, zenḡat den.

¹⁹Kore a, zen pat̄ar̄apziŋ hurat kwatz̄iŋḡam s̄atziŋ lum ândibi. A patâ âlipn̄a sot s̄anduk ândiândiŋ, zenâk buŋa. K̄ar̄apn̄a ândiândiŋ, zen âr̄and̄aŋ s̄atziŋ lum ândibi. ²⁰Zen Kembuḡat n̄aŋḡam

âlip utnetâ laŋ s̄aknam ziŋḡane âkon den m̄an s̄am ândine ko Anutuŋa zenḡat n̄aŋgi âlip upap. ²¹Ka zen tosa muyagine lapitziŋḡane Anutuŋa dap yatâ n̄aŋgi âlip n̄ai upap? Zen t̄ar̄arak ândim k̄ambam ziŋgi h̄auŋaŋḡat den m̄an s̄am ândine Anutuŋa zenḡat n̄aŋgi âlipn̄a upap.

Yesuḡat m̄atâbân lâŋ âinat.

²²Zen yatâ upiḡat s̄am ziŋgip. Wanḡat, Kristo z̄ak yatik zenḡat op s̄aknam n̄aŋḡam k̄andom otziŋgip. Oi zen m̄atâp zo ek̄n̄a yatik lâŋ âibi. ²³Yesu z̄ak bâliŋa m̄an oip. Sarâ lâuŋan ḡabâ m̄an ḡaip. ²⁴Z̄ak s̄am bâliŋ kw̄akŋaŋḡane h̄auŋa m̄an s̄aip. S̄aknam pind̄ane h̄auŋaŋḡat den m̄an d̄az̄aŋgoip. Buŋa. Den s̄am kw̄ak̄akw̄ak̄aŋ nep bonŋa tuumap, Anutu, z̄akk̄aren n̄aŋḡam p̄âlât̄aŋ kw̄akŋaŋḡam ândeip. ²⁵Nenḡat bâliŋand̄a z̄akk̄at s̄akn̄a kw̄akŋan zari poru naḡan mem z̄ai moip. Nen bâliŋa bir̄am ândiândi t̄ar̄arak ândinat̄k̄at yatâ oip. Z̄akk̄at useŋa zor̄aŋ zenḡat use zo gulipkoi sogei âlipziŋ ur̄awe. Zen r̄ama yatâ laŋ gulip ândiwe. Nar̄ak zi ko um d̄apziŋaŋḡat galem a, Yesu, z̄akn̄a diiziŋgi z̄akk̄aren ga ândie.

A ambân zenḡat den.

3¹⁻²Ambân zenḡat yatik s̄abâ. Zen ab̄ar̄apziŋ zenḡat ḡigin̄a ândibi. Oi ab̄ar̄apziŋ n̄ambut̄n̄a zen Kembuḡat den kom ândine zen den m̄an d̄az̄aŋgom̄n̄a diim gem ândine ab̄ar̄apziŋ zenḡat orot m̄ame âlip zo ek̄n̄a umziŋ mel̄aŋbi. ³Ambân zen s̄akk̄at neule k̄aukziŋ mem kubik kw̄alak s̄aŋḡan z̄aiz̄aiŋ ḡanduziŋan pame sot h̄ambâ neule âlip mem ândime, zorat n̄aŋḡane yenn̄a upap. ⁴Neule bonŋa zo itâ. Umziŋan tik zem muyagemap, zo neule zinz̄iŋ k̄atik muyagei Anutuŋa n̄aŋgi z̄aiz̄aiŋ upap. Um lumbe sot um s̄anduk ândiândiŋ, zorat san. ⁵Kembuḡat sinji ambân m̄arum̄njan ândiwe,

zen neule zo mem ândiwe. Oi Anu-tugâren nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ândim abârâpziŋ sâtziŋ lumarâwe. ⁶Ser-aŋâ Abaramgât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip. Oi zen kut ŋâi ŋâi âlipŋâ opŋâ keŋgât buŋ ândim Seragât bârarâp op ândibi.

⁷A zengât yatik sâbâ. Ambân zen im-bañâziŋ gigiŋâ. Zorat op ambirâpziŋ zen nângâmŋik kut zo otziŋgâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârândâŋ ândibigât sâip. Zorât a ziŋ ambirâpziŋ gâlem otziŋgâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziŋâ pâŋsâsâŋ buŋ, hâlâluyâk zâibap.

⁸Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziŋ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A torenŋâ, zengât bukurâpniŋâ sâm umziŋandâ gâsâyagom lumbeŋâ op um nângânângâyân ândibi. ⁹A ziŋ kut ŋâi bâliŋâ otziŋgâne hâuŋâ bâliŋjik mân otziŋgâbi. A ziŋ sâm bâliŋ kwatz-ŋngânetâ hâuŋâ sâm bâliŋ den mân dâzâŋgobi. Buŋâ. Zen sâm âlip kwatz-ŋngâbi. Anutuŋâ mâsop minziŋgâbam di-ziŋgipkât a mâsop minziŋgâbi.

¹⁰Zorat Kembugât ekabân den ŋâi itâ zaip,

“Ŋâi zâk ândiândigât âkŋâlemap sot narâk âlip muyagibapkât nângâmap, zâk lâuŋâ galem oi den bâliŋâ mân takâbap. Oi lâuŋan gâbâ sarâ den mân gâbap. ¹¹Bâliŋ top top zo kândâtkom kut ŋâi ŋâi âlipŋik upap. Oi lumbeŋâ mâtâp kârum muyagem nepŋâ tuubap. ¹²Kembuŋâ a târârak zen ziŋgiri âlip opmap. Konsâm mâpâsime, zorat kindapkwap tâpmap. Bâliŋ mâme zen ko Kembuŋâ ziŋgitŋâ kâsa otziŋgâm ândimap.”

Sâknamgât den.

¹³Zen ko kut ŋâi âlipŋangât nângâm nep tuum kâtigem ândine aŋâ dap dabân tâmbetzâŋgobi? ¹⁴Bâliŋ mâme a nâm-butŋâ ziŋ kâsa otziŋgâne sânam kwâtk-

wât mân upi. Orot mâme âlipŋangât sâknam kwâkŋan zâibi zo ko Anu-tuŋâ zengât nâŋgi âlip upap. Kâmbam zâŋgonam utne sânamziŋ mân sâmbubap. Keŋgât mân upi. ¹⁵Umziŋ mem kubikne Kristoŋâ ko kembuziŋ ândibap. Oi nângânângâziŋandâ Kembugâren nângâm ândime, zorat mâsikâziŋgâne um bâbâlan op topŋâ sapsubi. ¹⁶Oi den zo mulunângen sâmŋâ umziŋan bâliŋâ ŋâi mân muyagei sâbi. Huruŋângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlâtâŋ op ândim kut ŋâi ŋâi upme, zorat sâm bâliŋ kwatziŋgâme, a zo zen sarâziŋangât top muyagei ek aŋun upi. ¹⁷Kristogât siŋgi a zen kut ŋâi ŋâi âlip op ândine Anutuŋâ nâŋgi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat nânga âlip uap. Ka bâliŋ utne sâknam ziŋgâbi, a zo zengât nânga giap.

¹⁸Kristo zâk târârak op ândimŋâ a nâmbutŋâ zengât bâliŋâziŋangât opŋâ sâp kânok moi âkip. Târârakŋandâ gâŋgonŋâ nengât op yatâ oip. Nen Anu-tugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko mâŋgei zaarip.

Noa ândei ândiwe, zengât den.

¹⁹Yesuŋâ Kaapum sot ândimŋâ um dâpziŋ tâk namin zeip, zengâren âim siŋgi âlip dâzâŋgoip. ²⁰Zen mârumŋan Noa zâk waŋgâ tuum ândei Anutuŋâ um lumbeŋâ otziŋgâm, a zo, zen diŋâ lu-bigât mambâtziŋgâm ândei diŋâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeŋak waŋgâyân zâine toonŋâ. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeŋak waŋgâyân zâine toonŋâ. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeŋak waŋgâyân zâine toonŋâ. ²¹Too uurup taki Noa sot a ambân gakâŋâ waŋgâyân zâim hâlâlû ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpŋâ toonŋâ too saŋgonziŋgâme yatâ. Too zo sâkziŋan gwapgwap zo mân saŋgobapkât upmen. Buŋâ. Yesuŋâ mu-muŋan gâbâ zariŋkât opŋâ zen Anutu mâteŋan hâlâlû sot tosaŋâ buŋ kinbigât too saŋgonziŋgâmen. ²²Yesu zâk sumbe-

mân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiņ sot imbaņâziņoot aksik patâ zen zâkkât gigiņâ ândie.

Yesuņâ sâknam nâņgip, yatik nâņgâmņâ bâliņâ birânat.

4 Kristo zâk sâknam nâņgip. Zen zo yatik upigât Kristogât nâņgânâņgâ yatâ upi. Oi itâ nâņgâbi, “Ŧâi zâk sâknam nâņgâmņâ bâliņâ kândâtkubap.² Oi sâk sot ândiândiņ narâk ziap, zoren sâkkât âkņâle bâliņâ zo mân lumņâ Anutugât denâk lum ândibap.”³ Mârumņan itâ op ândiwe. Laņ ândiândiņ, âkņâle bâliņâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemņik ândiândiņ, lopio sarâ kore okņangâwe. Zen kut ňâi ňâi zo um kâtik a zen sot op gawe.⁴ Oi narâk ziren um kâtik a zen sot laņ gulip mân ândimegât nâņgâne ňâi oi sâm bâliņ kwatziņgâme.⁵ Ŧâran ko ândiândiņâ sot mumuņâ, neņgât den sâm kwâkâbap-kât sâsâņâ, Anutu, zâkkât mâteņan pindiņsâm kin topziņ sâm muyagibi.⁶ Oi topņâ itâgât. Yesuņâ a mumuņâ siņgi âlip dâzâņgoip, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuņangât siņgi ândiwe. Ka Yesuņâ moip, narâk zoren siņgi âlip dâzâņgoi um dâpziņ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

Narâk pânkânok uapkât buku op berân miangânat.

⁷Hânân kut ňâi ňâigât narâkņâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlaņ upi.⁸ Oi umziņandâ gâsâyagom ândibi. Umziņâ zo nep zoren pane zei kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirâņ zengâren âsagibap.⁹ Zen âkonņâ buņâ, buku oraņgâm ândibi.¹⁰ Anutuņâ zen siņgi âlipkât imbaņâ top top zen ziņgip, zo aņâ aņâ zemziņgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi.¹¹ Ŧâi zâk siņgi âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk

Kembugât den zorik sâbap. Ŧâi zâk bukurâpņâ kore otziņgâbapkât sâm pindip, zâk nep zo tuum ândibap. Zo Anutuņâ imbaņâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristoņâ tânzâņgoi ândimegât a zen Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņangâbi. Zâkkâren neule âsakņâ sot imbaņâ zeipņâ zem zâimâmbap. Perâkņak.

Yesugât op sâknam nâņgâmņâ umâlep muyaginat.

¹²Bukurâpnâ, zengâren sâknam kârâpņoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziņgâbapkât âsagiap.¹³ Kristo sâknam nâņgip, zen yatik nâņgâm ândie. Oi bet zâkņâ neule âsakņoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi.¹⁴ Zen Kristogât a op ândiegât sâm bâliņ kwatziņgâne nâņgâne âlip upap. Wangât, neule âsakņâ mariņâ, Anutugât Kaapumņâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat.¹⁵ Zengâren gâbâ a ňâiņâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâiņ op sâi ko zorat hâuņâ sâknam mem aņun upap.¹⁶ Ka zengâren gâbâ ňâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nâņgi aņunņoot mân upap. Buņâ. Zâk Kristo sâknam nâņgip yatik sâknam nâņgap, zorat Anutu sâtâre okņangâbap.¹⁷ Nâņgânek. Anutuņâ top lâkulâku nep zo arâpņâ neņgâren topkwap tubapkât narâkņâ mâte uap. Nep zo neņgâren topkwap tuum âimņâ siņgi âlip birâme, zengâren tuum dap otziņgâbap?¹⁸ Zorat Kembugât ekabân den ňâi itâ ziap, “Hâuņangât den sâsâņ narâkņan a târârak ziņ sumbemân bagibagiņâ, zo yâmbâtņâ oi ko bâliņ mâme sot siņgi âlip birâme, zen dap upi?”

¹⁹Zorat Anutuņâ nâņgi âlip oi sâknam kwâkņan zâibi, zen âlip orotņangât nep tuum ândim Kembuņâ tânzâņgobapkât

um bâbâlaŋ op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

A sâtŋâ ândiândigât den.

5 Zengâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuziŋandâ den dâzâŋgobâ. Kristoŋâ sâknam nâŋgip, zo sinnâ bonŋandâ egâwan. Oi ândimŋâ zâk sot neule âsakŋâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzâŋgua nâŋgânek. ²Galem a zen Anutugât râma kâmut zi galem otz-ŋgâbigât sâm ziŋgip. Zo um yâmbât buŋâ, um bâbâlaŋâk galem otziŋgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiŋaŋgât buŋâ, nep zorat umziŋ kiri tuubi. ³Oi a kembu otziŋgâm buŋâ. Ziŋâ râma kândom otziŋgâm mâtâp âlipŋâ zo tirâpâŋgobi. ⁴Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâŋâ gam sâŋgân neuleŋoot, zinziŋ kâtik zo ziŋgi mem ândibi.

⁵A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzâŋgobâ. Zen a patâ zengât gigiŋâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sâŋgum, kutŋâ um gigiŋâ, zo lapŋâ kore orâŋgâm ândibi. Zen nâŋge. Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâiŋ kâbakŋeziŋgâmap. Ka a um gigiŋâ ândime, zen tânzâŋgomap.” ⁶Zorat op ko zen um gigiŋ op ândim Anutu imbaŋâ mariŋâ, zâkkâren pindiŋsâm ândibi. Yatâ utne nâŋgi narâk mâte oi zâkŋâ tânzâŋgobap. ⁷Kut ŋâi ŋâigât nâŋgâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikŋan pam birâbi. Zâk umŋâ zengâren kinzap. Zâkŋâ on galem otziŋgâmap. Zorat nâŋgâ kwâkâ mân op ândibi.

Um wâgân ândibi.

⁸Zen um kendon ândim gasâziŋ kârâm ândibi. Kâsaziŋ Sataŋ, zâk zuu

kâtik Laiŋ yatâ op ŋâi mo ŋâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap. ⁹Oi zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâm kâtigem kin, Sataŋ zâk kânzâratŋaŋgâne âibap. Oi itâ nâŋgâbi. Bukurâpziŋ hân dâp zengâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap. ¹⁰Oi Anutu, tânzâŋgozâŋgoŋ mariŋâ, zâk neule âsakŋâ zinziŋ kâtik zo zemŋaŋgap, zâkŋâ zen Kristo sot pâlâtâŋ op ândiegât neule âsakŋan bagibigât diizingipŋâ sâi narâk pânkânok sâknam nâŋgânetâ ko melâŋ kubikziŋgâmŋâ mem kâtikŋan kwatziŋgâbap. ¹¹Yatâ mo yatâ tuubapkât imbaŋâ zo zâkkâren zeipŋâ zem zâimâmbap, kâtikŋâ. Zo perâkŋak.

Den murukŋâ.

¹²Nâ den zo Siliwano dukua ekabân kulemgum ziŋgap. Nâ zâkkât nâŋga buku bonŋâ uap. Zen um bâbâlaŋ op siŋgi âlip mem kâtigem ândibigât den pânkânok zi dâzâŋguan. Itâ nâŋgâm ândibi. Siŋgi âlip nâŋgâm ândiwe, zo Anutuŋâ tânzâŋgozâŋgoŋaŋgât den bonŋâ. Zorat zen zorat umŋan bagim kâtigem kinbi.

¹³Kembuŋâ gâsuziŋgip, yatik Babilŋ kamânân ândie, zengâren kâmutŋâ gâsuziŋgi ândie. Oi zo ziŋ zengât nâŋge. Oi nannâ Mareko zâk ârândâŋ. ¹⁴Zen buku buku op luyangâbi.

Kristogât siŋgi ândie, zengâren um lumbe zimbap.

Zo yatik.

Ekap zagât Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

1 Simonj Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânâ nen sot târârak mariñâ, Anutu sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren nânğâm pâlâtân kwatzikâm ândibigât diizîngip, zeñgât ekap zi kulemgum ziñgan. ²Zen Anutu sot kembuniñâ Yesu, zet sot pâlâtân op ândiegât um lumberñâ sot tânzânğozânğonj walâwalân zeñğâren zem zâibap.

Sîngi âlipkât bon muyagem âibi.

³Yesu zâk imbañânandâ nen um hâlâlû sot târârak ândinatkat imbañâ niñgi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkat diiniñgâm zâkkât topñâ muyageniñgi zâk sot pâlâtân urâwen. ⁴Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ niñgâbap, zorat siñgi sâip. Den zi nânğindâ zorat bonñâ niñjan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagonj ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtân op holi tobat kânok utnatkât sâip.

⁵Zorat zen nânğâm pâlâtân kwâkñangâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândizij muyagibap. Târârak ândiândizijandâ top nânğânânğâziñ muyagibap. ⁶Nânğânânğâziñandâ um kendon muyagibap. Um kendonñâ kâtikkâtiginiñâ muyagibap. Kâtikkâtigizijandâ siñgi âlip sot ninâugât bâbâlañ orotñâ muyagibap. ⁷Siñgi âlip sot ninâugât bâbâlañ upmenñâ buku op ândiândiñ muyagibap. Buku op ândiândiñandâ tânagoagonj muyagibap.

⁸Kut ñâi zo aksik zeñğâren muyagem zei Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândim nep tuune bon buñ mân upap. ⁹Ka ñâi zâk kut ñâi zo buñ ândibap,

zâkkât itâ sâsânj. Zâk siñ bâpsâsânj sot um kâtik. Mârumñan sanjon kubigip, zo nelâmkoî ândiap. ¹⁰Bukurâp, zen Kembuniñâ gâsum sâlâpzânğoi, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtân ândibi. Zo zeñğâren bon upapkât kâtigibi. Zen yatâ op ândimñâ mân lorem birâbi. ¹¹Kâtigem op ândine kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ diizîngi sumbemgât kiñ topñan bagim ândim zâimambi.

Petero zâk mumbapkât kânjan nânğip.

¹²Zen den zo aksik kwâkâm ziñgâwe, zo nânğan. Oi zen den bonñâ nânğâmñâ mem kâtigem ândie, zo nânğâm lañ den zorik dâzânğom ândibat. ¹³⁻¹⁵Nâ hân sâk birâbatkât narâkñâ itâ nânğan. Zo mân kêrep uap. Den zo Kembuniñâ Yesu Kristonâ sapsun nigip. Oi nâ birâziñga den zo nânğâm ândim zâibigât ekap zi ziñgan. Nâ itâ nânğan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzânğom ândia dâp upap.

Peteronâ Kembugât neule âsakñâ egip.

¹⁶Den siñgi dâzânğowen, zo bonñâ. Zo den pat mo siñgi yennâ a niñ nânğânânğâyân gâbâ mân dâzânğowen. Nen Kembugât neule âsakñâ sot imbañâ igâwen. Zo yatâ ekñâ imbañâ sot takâtakñâ zorat den siñgi dâzânğowen. ¹⁷Nen Yesu sot bâkñan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakñâ zâkkâren gâi Anutu Ibânñâ sâm âlip den dukuip. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Umnandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânğa âlip ñâi uap.” ¹⁸Nen zâk sot ârândânj tirik bâkñan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nânğâwen. ¹⁹Oi zorat nen Propete a zeñgât den nânğindâ bon opmap.

Den zo kêrâp âsakñâ ñâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine mirâ hañsâbap. Oi umziñan sângelak patâ, Yesu, zâkkât âsakñandâ maa yatâ âsagibap. ²⁰Den patâ zi sa nânğânek.

Propete a, ziŋ kut ŋâi ŋâi gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembugât ekabân kânŋan kulemguwe. Zorat topŋa aŋâ zikŋâ umgât mân sâbap. ²¹Den zo a ziŋâ umziŋaŋgârâk mân sâwe. Buŋâ. Tirik Kaapumŋâ den zo Anutugâren gâbâ mem umziŋan pâi den zo sâwe. Zorat aŋâ zik umgât den zorat topŋa mân sâbap. Tirik Kaapumŋâ den zorat topŋa sapsuŋaŋgi âlip sâbap.

Singi âlip ku a, zengât den.

2 Mâruman Isirae a zengâren propete a sarâŋâ nâmbutŋâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm ziŋgâ a sarâŋâ muyagibi. Zen singi âlipkât sâm gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembuŋâ tosaziŋaŋgât op mom sâŋgânziŋ meip, zâk kwâimbâŋaŋgâbi. Yatâ utne tâmbetagoagoŋ muyageziŋgâbap. ²Oi zen laŋ mâman ândiândiŋ nep tuune a doŋbep ziŋ ziŋgit wâratzân-gobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâm bâliŋ kwapi. ³Zen kât sikumgât âkŋâle opŋâ den sarâ sâm kut ŋâi ŋâi zo laŋ betziŋan mimbi. Ka zen ko itâ nâŋgâbi, “Mâruman gâbâ zengât hâuŋaŋgât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzân-gobapkât mambâtziŋgâm ândiap.”

A mâruman hâuŋâ ziŋgip, zorat den.

⁴Anutugât nâŋgâmen. Zâk sumbem a nâmbutŋâ bâliŋ utne mân birâziŋgip. Buŋâ. Simân kâbakŋeziŋgi ŋâtâtigân tâk namin geiwe. Zoren den hâuŋâ sâsâŋaŋgât narâkŋâ mambât ândie.

⁵Anutu zâk mâruman bâliŋ mâme a mân birâziŋgip. Noaŋâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzâŋgomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen waŋgâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliŋ mâme a zengâren too uurup patâŋâ takâm gwâkâziŋgip.

⁶Narâk ŋâin Sodom sot Gomora kamân yatik buŋ upabotkât sâi kârâp zikesei buŋ urâwet. Zo bâliŋ mâme a bet muyagem ândibi, zengât girem sâm yatâ oip. ⁷Ka a târârakŋâ, Loti, zâk bâliŋ mâme a ziŋ laŋ gulip ândine zorat nâŋgi mân dâp oi Kembuŋâ kâmut zobâ gâsuip. ⁸(Loti zâk a târârakŋandâ osetziŋan ândei zen bâliŋ top top utne sirâmŋâ sirâmŋâ ek nâŋgâm umŋâ bâliŋ oi ândeip.) ⁹Zorat itâ sâbâ. Kembuŋâ a târârakŋâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzâŋgomap. Oi bâliŋ mâme a zen hâuŋaŋgât narâgân sâknam ziŋgâbapkât tâk namin zâmbanmap. ¹⁰A umziŋ bâliŋaŋgât kinmap, zen laŋ mâman opŋâ Kembu sot sumbem a zâizâiŋâ sâm bâliŋ kwatziŋgâme. Kembuŋâ a yatâ zo tâk namâ kâtikŋan zâmbanbap. A yatâ zorâŋ kengât buŋâ den kwâkziŋan sâm sumbem a âsakŋâ sot imbaŋâziŋoot zen sâm bâliŋ kwatziŋgâme. ¹¹Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbaŋâ sot kâwali top ŋâi zemziŋgapŋâ Kembugât mâteŋan mân sâm bâliŋ kwatziŋgâme.

¹²Ka laŋ mâman a zo, ziŋâ um nâŋgânâŋgâziŋ buŋ, zuu zâŋgom nime, zo yatâ. Kut ŋâi ŋâigât topŋâ kârûm den laŋ sâme. Zen zuu yatâ zâŋgobap. ¹³A zo bâliŋâziŋaŋgât sâŋgân mimbi. Zen aŋun buŋ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkŋâle lum bâliŋâ upme. Zen âkon buŋ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziŋan ândim um gulip kwatziŋgânam yatâ upme. Ziŋ osetziŋan mân orotŋâ op sii nalem nine zorat nâŋga aŋunŋoot uap. ¹⁴A zo, zen sinziŋâ laŋ ek nâŋgâm âkŋâle upme. Oi bâliŋâ âkonŋâ buŋ upme. A lotŋâ zen kut ŋâi yatâ zorat mem um gulip kwatziŋgâme. Kât sikumgât âkŋâle op umziŋ oip. A zo, zen simgât singi. ¹⁵Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sâŋgiŋâ, Bileam Berorogât nanŋâ, zâkkât mâtâp bâliŋâ zo lâŋme. Bileam zâk bâliŋaŋgât sâŋgân mimbatkât laŋ oip. ¹⁶Zâk bâliŋaŋgât op siŋan

geip. Oi donji diŋ buŋandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpŋoot dukup.

¹⁷Bâliŋ mâme a zo, zen too kârâksâsâŋ yatâ. Oi pibânâ saru kom kâbakŋei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziŋ ŋâtâtikkât siŋgi upigât sâsâŋ. ¹⁸A zo, zen zâizâiŋ den sâme. Oi a nâmbutŋâ bâliŋaŋgât mâtâp birâm âlipŋaŋgât mâtâp âinam utne kâitzâŋgom laŋ ândiândiŋâ mâtâbân diizîŋgâne âine bâliŋaŋgât nep ârândâŋ tuume. Ziŋâ a itâ sâm dâzâŋgome, ¹⁹“Zen yatâ opŋâ dumun buŋ ândim kwâtâtibi.” Zo ziŋâ bâliŋaŋgât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nâŋgen. A ŋâiŋâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbap.

Mâtâp sâŋŋiŋan puriksâm sâi ko tosa mimbe.

²⁰Nâŋge. Siŋgi âlip buŋâ, zengât baŋet kândâtkom Kembu Yesu Kristo mâte okŋaŋgâm zâk sot pâlâtâŋ urâweŋâ puriksâm mâtâp sâŋŋiŋan âinetâ bâliŋ kâtikŋâ upap. ²¹A yatâ zo Kembugât târârak mâtâp mân ek lâŋne sâi bâliŋ bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lâŋâweŋâ den kâtikŋâ kwâkâm ziŋgâne zo birâm mâtâp sâŋŋiŋan âine bâliŋ kâtikŋâ upap. ²²A yatâ zo, zengât den sumbuŋâ itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâuŋâ mogatŋâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk baŋerân sanŋon dum zagâtŋâ sanŋomap.”

Kembugât den zo yenŋâ mân upap.

3 Bukurâpnâ, zengât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umziŋ mâŋgia Kembugât den nâŋgâm kwâtâtibigât kulemgum ziŋgan. ²Kembugât siŋgi a Propete, zen mârumŋan den sâwe, zorat nâŋgibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpŋâ nen kubikkubikniŋâ, Kembu Yesu, zâkkât den kâtik dâzâŋgowen,

zorat ârândâŋ nâŋgâm kwâtâtibigât otnigap.

³Kânŋan itâ nâŋgâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâliŋaŋgât nep tuum ândim itâ sâbi, ⁴“Kembu gâbap sâme, zorat bonŋâ ikâ? Sâkurâpniŋ ândim muwe sot kut ŋâi ŋâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.” ⁵Zen topŋâ itâ nâŋgâm tâtâlim den zo sâme. Anutuŋâ sâi sumbem zâk mârum ŋâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu diŋaŋgât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip. ⁶Oi bet toonŋandik a sot kut ŋâi ŋâi gwâkâziŋgâm nanŋip. ⁷Oi hân sot sumbem zi ziabot, zo Anutugât denŋâ saaziki kârâpkât siŋgi op ziabot. Hâuŋâ mimiŋ narâk mâte oi bâliŋ mâme a tâmbetagobigât mambât ziabot.

Kembu zâk nengât op narâk mem kârep pâmap.

⁸Bukurâpnâ, kut ŋâi zirât mân kwakpi. Kembu zâk sirâm kânokkât nâŋgi narâk kârep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nâŋgi sirâm kânok yatâ opmap. ⁹A nâmbutŋâ zen Kembugât itâ sâme, “Kembu zâk den sâip, zo bonŋâ muyagibapkât kwakŋâ narâk mem kârep kwâpmap.” Zen ko nâŋgâne yatâ mân upap. Buŋâ. A nâmbutŋâ tâmbetagobegât Kembuŋâ zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umziŋ melâŋâ zâkkâren mâte okŋaŋgâbigât nâŋgâmap.

Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.

¹⁰Kembugât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buŋ upap. Oi kut ŋâi igikŋâ zo aksik kârâp sem nanŋâbap. Oi hân sot hân kwâkŋan kut ŋâi ŋâi muyageip, zo kârâpŋak simbap. ¹¹Kut ŋâi ŋâi zi buŋ op nanŋâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim siŋgi âlip mem ândibi. ¹²Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek

âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem zo kârâp simbap. Oi kut nâi nâi igiknâ zo kârâp bâlamân zinggesem too yatâ opnâ buņ upi. ¹³Nen ko sumbem uņaknâ sot hân uņaknâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândij dâp op zimbap.

Den muruknâ sot mâsop den.

¹⁴Bukurâp, zen kut nâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâtejan um hâlâlu sot tosa buņ ândibigât umnâ hâbam op lumenâ ândine zingiri dâp upap. ¹⁵Oi Kembuniġandâ narâk mem kârepnjan pâi itâ sâbi, “Kubikniġâbam yatâ uap.”

Bukuniġâ, Kembuġât Tirik Kaapumġâ Paulo um bâbâlan kwâkġanġi

nâġġânġġâ zo wâratkum den zo kulemgum zingip. ¹⁶Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsun zingâmap. Ekapnjan den nâmbutġâ ziap, zo den muyap buġâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, zinjâ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buġâ. Kembuġât ekap nâmbutġâ zo yatik opnâ tâmbetagome.

¹⁷Bukurâpnâ, den girem kânġan dâzâġguan. A laġ ândiândinjâ zengât sâm gulipġâ umzijan giari loribegât gasâziġ kârâm ândibi.

¹⁸Oi kubikkubikniġâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzâġgozâġġonjan sot top nâġġânġġânjan kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsakġâ zemġâġġap. Oi yatik zemġâġġâm zâibap. Zo perâkġak.

Zo yatik.

Ekap kânok Yohanenja kulemgoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

1 Topkwap mârumjan gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nânġâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nânġâm kwâtâtemjâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. ²Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât sinġi den dâzânġomen. Ândiândi kâtikjâ zo Anutu Ibâġâren zem gamñâ neġġâren gâip. ³Zorat kut ñâi ñâi ek nânġâwen, zorik zen dâzânġomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. ⁴Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinatkât ekap zi kulemgum ziġgan.

Âsakñan ândiândiñ.

⁵Den sinġi Yesugâren gâbâ nânġâwen, zo dâzânġomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Ñâtâtik zâkkâren mân ziap. ⁶Nen ñâtâtigân ândim Anutu sot pâlâtânġ urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. ⁷Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gilâmñandâ sanġonniñġi umniñ salek upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

⁸Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ neġġât umniñan mân zimbap. ⁹Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosaninñ birâm umniñ sanġori salek op kwâtâtinat. ¹⁰Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

Kristonñâ tânnânġobap.

2 Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum ziġgan. Neġġâren gâbâ ñâiñâ bâliñâ upap, zo ko Ibâġâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nânġâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosaninñ birâbap. ²Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi neġġârâk buñâ, hân dâp ândie aksik, zengât supziñ meip.

³Nen itâ nânġen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlâtânġ utnat. ⁴A ñâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlâtânġ opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umjan den bonñâ mân zemap. ⁵Ñâi zâk Anutugât den nânġâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nânġâm lum ândimñâ itâ nânġânat, “Irak ziren Anutu sot pâlâtânġ op ândien.” ⁶Ñâi zâk Anutu sot pâlâtânġ op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

Buku buku opñâ âsakñan ândinat.

⁷Bukurâpnâ, nâ den uñakñâ ñâi mân kulemgum ziġgan. Den zo mârumjan gâbâ nânġâm gawe, zorik. ⁸Oi den kulemguan, zo den uñakñâ oi Yesugâren sot zengâren ârândânġ bon uap. Zo topñâ itâġât. Ñâtâtik buñ oi âsakñâ bonñâ muyagem ziap.

⁹Oi a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâmapñâ âsakñan ândian sâbap, zâk tok ñâtâtigân ândiap. ¹⁰Oi ñâi zâk bukuñâ umñandâ gâsubap, zo ko âsakñan ândimap. A zo bâliñan mân tâmbetagobap. ¹¹Ka a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zo ko ñâtâtigân ândim ñâtâtikkât mâtâp âibap. Ñâtâtigân âi sinñâ egi ñâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

Patâ sot mâik zen aksik den nângâbi.

¹² A ambân katep, zen Yesuñâ zengât suupziñ meip, zorat op tosaziñ gulip-kumapkat den zi kulemgum ziñgan.

¹³ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân op ândiegât den zi kulemgum ziñgan.

A sigan, zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziñgan.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtân urâwegât den zi kulemgum ziñgan.

¹⁴ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân urâwegât zengât den zi kulemgum ziñgan.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umziñan ziap. Zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziñgan.

Umniñâ hângât kut ñâi ñâiyân mân zimbap.

¹⁵ Umziñ hânân mo hângât kut ñâi ñâiyân mân pane zimbap. Ñâi zâk umñâ hângât kut ñâi ñâiyân pâi zimbap, zo ko umñandâ Anutu Ibâ mân gâsubap.

¹⁶ Nânge. Hânân kut ñâi ñâi bâliñâ ziap, zo itâ. Sâkkât âkñâle, sennâ ekñâ âkñâle, sot umñâ zâizâiñ. Zo Ibâgâren gâbâ buñâ. Zo hânân gokñâ. ¹⁷ Hân zâk âkñâleñoot zo buñ upap. Ka ñâi zâk Ibâgât den nângâm lubap, zâk tâmbânñâ ândim zâimâmbap.

Kristogât kâsa muyagibap.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, narâk pânkânok uap. Kristogât kâsa kâwaliñoot gâbap-kât sâsân, zo nânge. Oi narâk ziren kâsarâpnâ doñbep muyagem gam ândie. Narâk pânkânok uap, zo nânge. ¹⁹ A zo, zen osetniñan âsagiwe. Oi nengât buku zo mân ândie. Zen nengât buku ândim sâi nen mân birâniñgâbe. Zen birâniñgâwe, zorat topñâ itâ. Zen nengât buku buñâ.

²⁰ Zen ko tirik a Yesuñâ Kaapumñâ ziñgipkât nângânângâziñoot ândie.

²¹ Zen den bonñâ mân nângâme sâm ekap zi mân kulemgum ziñgan. Buñâ. Zen den bonñâ nângâmegât opñâ den zi kulemgum ziñgan. Den sarâ, zo den bon mariñangâren gâbâ mân gâmap.

²² Yesugât kâsa, zo ñâi? Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap mârûm sâsân, Kristo, zo buñâ. A ñâiñâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Ñâi zâk Ibâ sot nanñâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. ²³ Ñâi zâk nanñâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâñangâbap. Ka ñâi zâk Yesu zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkat mârûm sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

²⁴ Mârûmñan gâbâ Kembugât den nângâm ândim gawe, zo nângâne umziñan ze nângâm ândibi. Zen yatâ op ândim nanñâ sot Ibâñâ, zet sot pâlâtân op ândibi. ²⁵ Yesuñâ kut ñâi niñgâbapkat sâm kâtigeip, zo ândiândi kâtikñâ.

Kaapumñâ sañgonniñgi Yesugâren sâtârem kinat.

²⁶ A ziñ um gulip kwatziñgâbegât ekap zi kulemgum ziñgan. ²⁷ Zengât itâ san. Kaapum ziñgip, zo zengâren ziap, zorat wangât a ñâiñâ den dâzângobap? Kaapum ziñgip, zâkñâ kut ñâi ñâigât den dâzângomap. Den topñâ dâzângomap. Zâkkât den zo sarâ buñâ, zo bonñâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzângoip, zo yatâ upi.

²⁸ Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi kenğât sot ajuñ mân op mâtenjan âi kinbi. ²⁹ Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nângâme. Zorat a ñâi, zâk târârak ândei ekñâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topñâ.

3 Nângânek. Ibâniñandâ nengât umñâ doñbep kinzap. Kiri nengât nan

bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku otniŋgâme, zorat topnâ itâ. Zen Anutu mân buku okŋaŋgâme.

²Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginat? Zo mân nânŋen. Ka itâ nânŋâm kwâtâtien, “Kembuniŋâ takâm gâi tobatnâ eknâ yatik utnat.” ³Îjâi zâk zo yatâ nânŋâm um bâbâlaŋ op ândi mâmanŋâ kubiknâ târârak ândibap. Zâk Kembu târârak ândimap, zo yatik ândibap.

Bâliŋ op Satangât orot.

⁴Îjâi zâk bâliŋ memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukuŋâ, zo bâliŋâ bonŋâ uap. ⁵Yesugât itâ nânŋâme, “Zâk bâliŋâ maatibam geip. Oi zâk bâliŋâ mân oip.” ⁶Oi îjâi zâk Yesugâren pâlatân op ândimapnâ bâliŋ mân opmap. Ka îjâi zâk bâliŋ opmap, zâk zo Yesu mân ek nânŋâmap.

⁷Nan bârarâpnâ, îjâi um gulip kwatziŋgâbâ sâi mân nânŋâbi. Îjâi zâk târârak mâtâbân âibap, zâk târârak a. Yesu târârak ândimap, zo yatâ ândibap.

⁸Ka a îjâi, zâk bâliŋ opmap, zâk Satangât a. Satangât zâk topnâ gâbâ bâliŋâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanŋâ zâk Satangât nep kândaŋbam geip.

Anutugât nan bârarâp ândim bâliŋ mân orot.

⁹Anutuŋâ kâmut gakârâpnâ ândiândigât kâwali ziŋgip, zorat zen dap dabân yatâ bâliŋâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ goknâ, zorat bâliŋâ mân upme. ¹⁰Anutugât nan bârarâp sot Satangât nan bârarâp, zengât topziŋâ itâ muyagei iknat. Îjâi zâk ândiândi târârak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ goknâ buŋâ. Oi îjâi zâk bukuŋâ kâsa okŋaŋgâbap, zâkkât yatâ Satangâren goknâ sâsân.

¹¹Kembugât den mârumŋan gâbâ nânŋâm gawen, zo itâ, “Umziŋandâ gâsâyagom ândibi.” ¹²Adamgât nanŋâ Kain, zâkkât mâtâp mân lâŋnat. Zâk bâliŋ mariŋaŋgâren gâbâ goknâ, zorat munŋâ koi moip. Zo itâgât. Ziknâ ândiândiŋâ, zo bâliŋâ. Munŋaŋgât ândiândiŋâ, zo âlipnâ. Zorat op ko koi moip.

Yesuŋâ buku otniŋgipkât buku orangânat.

¹³Bukurâpnâ, um kâtik ziŋâ kâsa otziŋgâne nânŋâne îjâi mân upap. ¹⁴Nen bukurâpnâ buku otziŋgâm ândiengât niŋaŋgât itâ nânŋâmen. Mumunŋan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Îjâi zâk bukuŋâ buku mân okŋaŋgâbap, zâk tok mumunŋan ândibap. ¹⁵Oi îjâi zâk bukuŋâ kâsa okŋaŋgâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nânŋâme, “Kâmbam ku a zengât umziŋan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.” ¹⁶Yesu zâk nengât op ândiândiŋ biri buku orotŋaŋgât topnâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpnâ zengât op ândiândiniŋ birindâ dâp upap. ¹⁷Ka a îjâi hângât sikum zemŋaŋgi bukuŋâ wan mo wangât kwakpap oi eknâ mân nânŋâŋaŋgâbap, zâk dap yatâ umŋandâ Anutugâren kinbap? Zo buŋâ.

¹⁸Nan bârarâpnâ, buku orotnâ, zo den mo sâtŋak mân sâsân. Betnâ sot umŋâ utnat. ¹⁹Yatâ oindâ den bonŋangât kâmurân ândien, zorat topnâ muyagei nânŋânat. Oi Anutu mâteŋan umniŋâ keŋgât buŋ ândinat. Anutu mâteŋan umniŋâ keŋgât opapkât itâ nânŋânat. ²⁰Umniŋandâ keŋgât oi itâ sânat, “Anutu zâk umniŋaŋgât dâp buŋâ. Zâk tobat îjâi ândim kut îjâi îjâi aksik zo nânŋâm nanŋâmap.” Zorat nen keŋgât kândaŋkum zâkkâren nânŋâm pâlatân kwâkŋaŋgâm ândinat. ²¹Bukurâpnâ, umniŋandâ keŋgât mân oi Anutu mâteŋan umâlip ândinat. ²²Oi diŋâ lumŋâ zâkkât mâteŋan kut îjâi

ñai oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niŋgâmap. ²³Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanñâ Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwapñâ umziŋandâ gâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuñâ sâm niŋgip.

²⁴A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtân op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtân opmap. Anutu zâkñâ Kaapumñâ niŋgip, zorân sapsuŋ niŋgi nâŋgâmñâ itâ nâŋgen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

Tirik Kaapum sot wâke, zengât den.

4 Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nâŋgâbi. Den zorat topñâ nâŋgâm sâlâpkum ikpi. Den zo Satangâren gokñâ mo Anutugâren gokñâ, zo nâŋgâm ândibi. Wangât, propete a sarânñâ dorŋbep muyagem ândie, zorat. ²Den Anutugât Kaapumân gokñâ, zen itâ ikpi. A ñai, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsân, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren gâbâ âsageip. ³Oi a ñaiñâ Yesugât itâ sâbap, “A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârûm sâsân zo, zâk buñâ. Zâk a yennâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren gokñâ buñâ. Den zo Kristogât kâsañâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nâŋgâme. Kâsa zâkkât imbanñâ hânân muyagibapkât sâsân, zo mârûm zi muyagiap.

⁴Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren gokñâ, zorat ziñâ propete sarânñâ zen sot agom kâtigemñâ kâsa otziŋgâwe. Oi zengât umziŋan ândiap, zorânñâ propete a sarâ zengât umziŋan ândiap, zo walâmap. ⁵Propete sarânñâ zen hânân gokñâ, zorat hângât den sâne um kâtik a ziñâ nâŋgâme. ⁶Nen ko Anutugâren gokñâ. A Anutugât den nâŋgâme, zen dinniñâ nâŋgâbi. Ka ñai zâk Anutugâren gok buñandâ dinniñâ mân nâŋgâbap. Den bon mariñâ, Kembugât Kaapumñâ

sot Sataŋ arâpñâ, zengât topziŋ yatâ âsagei iknat.

Anutuñâ buku otningip, zorat topñâ.

⁷Bukurâpnâ, nen umniŋandâ gâsâyagom ândinat. Buku orotñâ, zorat topñâ Anutu. Ñai zâk bukurâpñâ buku otziŋgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlâtân opmap. ⁸Ñai zâk bukurâpñâ mân buku otziŋgâmap, zâk Anutu mân ek nâŋgâmap. Buku orotŋangât topñâ Anutu. Anutu umñandâ gâsânâŋgom buku otningâmap. ⁹Anutuñâ nanñâ kânok ândiândi muyageniŋgâbapkât sâŋgongoi hânân gem gâip. Anutu umñandâ gâsânâŋgom yatâ otningip. ¹⁰Buku orotŋangât topñâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okŋangâwen. Zâkñâ buku otningâm nanñâ sâŋgongui gemñâ bâliŋâniŋangât suupñâ mem moip. Zorat nen Anutu mâteŋan um salek kinat.

Anutuñâ buku otningâmap yatik neŋgoot buku otziŋgânat.

¹¹Bukurâpnâ, Anutuñâ buku otningip-kât neŋgoot yatik umñâ buku buku orangânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. ¹²A sinniŋandâ Anutu mân igâwen. Um buku orangâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlâtân oi buku orotñâ bonñâ neŋgâren muyagem kwâtâtibap. ¹³Zâk Kaapumñâ niŋgip, zorat itâ nâŋgen. Zâk nen sot pâlâtân opmap. Nen zâk sot pâlâtân upmen.

¹⁴Ibâ zâk nanñâ hân dâp a nen kubikniŋgâbapkât sâŋgongoi geip. Oi nen sinniŋandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzâŋgomen. ¹⁵Oi a ñaiñâ, Yesu zâk Anutugât nanñâ sâbap, zâk Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuñâ zâk sot pâlâtân upap. ¹⁶Zo yatâ oi itâ nâŋgen, “Anutu umñandâ gâsânâŋgomap.” Zo ek nâŋgâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariñâ. Ijâi zâk buku upapñâ Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuñâ zâk sot pâlâtân upap.

Buku op kenğât mân utnat.

¹⁷Biken den sâm kwâkâkwâkân narâkjan kenğât buñ kinatkât Anutuñâ buku otningip. Oi Yesuñâ buku otningâm ândimap, zo yatik hânân zi buku orangâm ândinat. ¹⁸Kenğât sot buku, zet buku buku buñâ. Buku bonjandâ kenğât molibap. Kenğât, zo to sagât hâuñâ zo nângâm upme. Ijâi zâk kenğât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsânj.

¹⁹Nen ko Anutuñâ kândom buku otningipkât buku op ândimen. ²⁰Ijâi zâk Anutu buku okñangâman sâm bukuñâ kâsa okñangâbap, zâk sarâ a. Nângânek. Ijâi zâk bukuñâ senñâ igikñâ buku mân okñangâmñâ dap op Anutu mân igikñâ, zo buku okñangâbap? ²¹Yesugât den itâ ziap, “Anjâ Anutu buku okñangâmñâ bukuñâ buku okñangi dâp upap.”

Anutu sot pâlâtân op ândinat.

5 A nâinâ, Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsânj zo, sâm nângâm pâlâtân kwâkñangâbap, zâkkât Anutugât nanñâ sâsânj. Oi nñai zâk Ibâ muyamuyagin buku okñangâbapñâ Ibâgât kiurâp yatik buku otzingâbap. ²Nen Anutugât nan bârarâp buku otzingâmen? Buku otzingâmen, zo ko Anutu buku okñangâm, zâkkât den lugindâ, zorânâ topniñ sapsubap. ³Anutu buku yen mân okñangânat. Diñâ lum buku okñangânat. Anutugât den zo yâmbâtñâ buñâ. ⁴Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zenğât orot mâme walâzingâmen. Itâ opñâ walâzingâmen. Nen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândim hângât imbanâ zo kom birâm walânat. ⁵Ijâinâ kâtigem kin hângât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nñai zâk, Yesu zâk

Anutugât nanñâ sâm, nângâm pâlâtân kwâkñangâbap. A zorân bonñâ upap.

⁶Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohaneñâ sanjonjangip. Oi a ziñ poru nagân kune gilâmñâ gem gâip. Tooyâk buñâ. Too sot gilâm ârândân. ⁷Oi Kaapumñâ Yesugât topñâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonjangât mariñâ. Sarâ mân sâmmap. ⁸Karâmbut ziñâ tâ-nagom kin topñâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. ⁹A ziñ tâ-nagom den sâne nângindâ bonñâ opmap. Oi Anutuñâ den nñai tângoï walâmap. Anutuñâ den nñai sâi bonñâ opmap. Anutugât tân den zo nanjangât den zo sâi muyageip. ¹⁰Ijâi zâk Anutu nanñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâbap, zâk Anutugât den bonñâ nângâmap. Ijâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuñâ nanjangât den tângoip, zo nângi bon buñ upap. ¹¹Oi Anutu nanjangât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiñ kâtik muyagem niñgip. Ândiândi kâtik zo nenğât siñgi sâi nanjandâ galem oi ziap. ¹²Ijâi zâk nanjoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nñai zâk nanñâ sot pâlâtân mân upapñâ ândiândi kâtik mân muyagiap.

Ninâu sot bâlijangât den.

¹³Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum zingan. Zen nanjangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemzingap. ¹⁴Nen itâ sâm Anutu umâlep nângâñangâmen. Nen wan mo wangât zikñak nângi ziap, zorat ninâu sâindâ nângâningâbap. ¹⁵Zorat opñâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâningâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nñai nñai zo nenğât siñgi sap.

¹⁶Ŋâi zâk bukuṇandâ bâliṇ oi ikpap, (Bâliṇâ zo simgât siṇgi mân muyagibap.) zo ekṇâ zâkkât opṇâ ninâu sâi ândibap. Bâliṇâ nâmbutṇâ opṇâ simgât siṇgi mân upi. Bâliṇâ yatâ zorat san. Oi bâliṇâ ŋâi opṇâ simgât siṇgi orotṇâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san. ¹⁷Ândiândi bâliṇâ top top zo bâliṇik. Oi bâliṇâ torenṇâ zo simgât siṇgi mân uap.

¹⁸Nen itâ nâṅgâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipṇâ bâliṇâ mân opmap. Anutugât nanṇandâ galem oi bâliṇâ mariṇandâ mân tâmbetkubap.

¹⁹Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliṇ

mariṇaṅgât bikṇan ândie. Zo yatâ nâṅgâmen.

²⁰Anutugât nanṇâ, zâk gemṇâ um nâṅgânâṅgâ muyagem niṅgipkât den bonṇâ mariṇâ nâṅgâm pâlâtâṇ kwâkṇaṅgâmen. Oi den bon mariṇâ sot nanṇâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtâṇ op ândimen. Zâkṇâ Anutu bonṇâ sot ândiândi kâtik mariṇâ.

²¹Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzâṅgom ândibi.

Zo yatik.

Ekap zagât Yohaneñâ kulengoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

1 Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum ziñgan. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâjak buñâ, den bonñâ nângâme, zen yatik otziñgâme. ²Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi neñgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. ³Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neñgâren sambâlem zimbap. Zet tânnân-goitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo neñgâren sambâlem zimbap.

Umñâ buku orot, zorat den.

⁴Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siñgi nângâmñâ sâtâre patâ orâwan. ⁵Oi zi ambân sâtñâ, gâ den bonñâ ñâi dâgoga nângâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orangâm ândibi. ⁶Oi buku orotñangât topñâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât gurumin den

mârumñan gâbâ zei nângâm gawe, zo mem ândim buku orangâm ândibi.

Sarâ a, zengât den.

⁷Nângat. Sarâ a doñbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsâñ. ⁸Nen zengâren nep tuugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orangâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sângân patâ mimbî. ⁹Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtâñ mân upap. Ka ñâi zâk Kristogât den nângâm mem ândibapñâ Ibâ sot nanñâ, zet sot pâlâtâñ upap. ¹⁰Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ añgân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mâñganbi. ¹¹Ñâi zâk a yatâ zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

Den murukñâ.

¹²Den nâmbut doñbep ziap. Oi simbupñâ ekabân kwânângâbatkât mân ot-nigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

¹³Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpkoip, zâkkât nan bârarâp ziñâ nângâgime Zo yatik.

Ekap karâmbuj Yohanenâ kulemguiip.

Umâlep den.

1 Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâknjak otnimap.

²Bukunâ, umgâ Kembangâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. ³Gâ den bonñâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutñâ zen ga den singi zo dâtnone nângâm umnâ âlip uap. ⁴Nan bârarâpnâ zen den bonñangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nângâm umâlep patâ ñai nângâman.

Kembangât nep a hurat kwatziñgâban.

⁵Bukunâ, gâ buku otziñgâmat. Oi kamân goorânâk buñâ, kârebân gâbâ gane buku otziñgâmat. Zo âlip opmat. ⁶A zen ziren Yesugât kâmut mindumin- duyân orot mâmegangât sâmbâlip kwat- giwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutñangât opñâ buku otziñgâmñâ zâmbana âine âlip upap. ⁷Zen kutñangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zeñgâren ândim kât sikum mân mimegât betzi- ñan meindâ dâp upap. ⁸Yatâ buku otzi- ñgâm betziñan meindâ den bonñangât nep ârândâj tuunat.

Diotrepe zâk a buku mân otziñgip.

⁹Nâ Yesugât kâmut zeñgât ekap ñai kulemguan. Oi Diotrepe zâk zikñangât

a sâtñâ ândibat sâmbâlip dinnâ birâmap. ¹⁰Zorat opñâ nâ zeñgâren gamñâ ândi mâmanñangât topñâ sâmbâlip muyagibat. Zâk neñgât sarâ sâmbâlip, sâmbâlip kwat- niñgâmap. Oi zorigâk buñâ. Bukurâp- niñâ nâmbutñâ zeñgâren ganetâ zâk mân buku otziñgâmñâ a nâmbutñandâ buku otziñgâne mân upigât sâmbâlip kâ- murân gâbâ moliziñgi sâknangât singi upme.

Demeterio zâkkât nângâne âlip oip.

¹¹Bukunâ, gâ a ziñâ kut ñai bâlinjâ utnetâ zeñgât mâtâp mân lânban. Ñai zâk kut ñai ñai âlipñâ opmap, zâk Anutugâren gokñâ. Ka ñai zâk kut ñai ñai bâlinjâ opmap, zâk Anutu mân ek nângâmap sâsâñ.

¹²Demeterio zâkkât topñâ a aksik patâ ziñ sâmbâlip muyagiwe. Zâk a âlipñâ op ândiap. Zâk Kembangât den bonñâ mem ândimap. Orot mâmegandâ topñâ sapsu- map. Oi nen yatik zâkkât sâmbâlip kwâknangâmen. Oi den bonñâ sâmbâlip, zo âlip nângâmat.

Den murukñâ.

¹³Den doñbep ziap. Oi simbupñâ kulemgubatkât mân otnigap. ¹⁴Nâ gâgâren kek gâbatkât san. Gandâ den sâmbâlip âragurat.

¹⁵Um lumbe gâgâren zimbap. Bukuniñâ zen nângâgige. Nâ yatigâk bukurâpniñâ gâgâren ândie, zen nângâzingan. Zorat dâzângoban.

Zo yatik.

Ekap Yudañâ kulengoip.

Mâsop den.

1 Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munjâ. Anutu Ibânâ umjâ a ambân gâsâzângom diizijgi Yesu Kristonjâ galem otziñgâmap, zengât ekap zi kulemguan. ²Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagoñ muyagem zimbap.

Sarâ a, zengât den.

³Bukurâpnâ, Nen ârândân singi âlip umjan bagim ândien. Singi âlip den zorat kulemgum ziñgâbatkât otnigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum ziñgan. Zen den singi âlipnâ birâbegât opjâ ekap zi kulemgum ziñgan. Singi âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkat Anutugât singi a sâm niñgip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumjâ ziñgan. ⁴A nâmbutjâ zen osetziñan tik bagiwe. Mârumjan zengât topziñ itâ sâm kulemguwe, “A yatâ zo, zen tâmbetagoagoñan bagibi.” A zo, zen um kâtik op Anutugât den singi âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâliñ lañ op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbâñangâme.

⁵Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ ziñgâmap. Zo âlip nâñge. Oi zorat sa nâñgânek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâziñgip. Oi zengâren gâbâ nâmbutjandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip. ⁶Oi sumbem a nâmbutjâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâkñâ zen tâk kâtikjandâ saaziñgâm nâtatigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutuñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbigât mambât zie. ⁷Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutjâ zem arip, zen yatigâk bâliñâ lañ opjâ kut nâi nâi mân orotjâ

muyagine kârâp tâmbâñan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

Kembugât den ku a, zengât den.

⁸Oi bâliñ mâme a osetziñan bagim ândie, zen umânân nâñgâm yatigâk kut nâi nâi bâliñâ zo upme. Oi sâkziñandâ bâliñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatziñgâm sumbem a âsakñâziñoot zo sâm bâliñ kwatziñgâme. ⁹Bâliñ mâme a ziñ a imbañâziñoot lañ sâm bâliñ kwatziñgâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâkñâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârâñangât Satañ sot sârek âragumjâ Satañ den bâliñ dukubatkât nâñgi mân dâp oi itâ dukuip, “Kembujâ hâuñâ gibap.” ¹⁰Ka bâliñ mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nâñgâm lañ sâm bâliñ kwatziñgâme. Zen zuu yatâ nâñgânâñgâziñ buñ lañ op tâmbetagoime. ¹¹Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp lâñme. Oi kât sikumgât opjâ Propete Bileamgât mâtâp bâliñâ lâñme. Oi Kora zâk zâizâiñâñangât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâiñâziñangât op tâmbetagoime.

¹²A nâmbutjâ zuu bâugât op singi âlip minduminduyân takâme. A zo, zen añunziñ buñandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetziñan tapñâ añun buñ lañ nime. Zen ziñangât nâñgâne zari upme. A zo, ziñ sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân buñ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkjan memap yatâ, bon buñ. A zo, zen nak keet kwânâkwânâñgân narâkjan keet buñ kinetâ kârâm sâmbum birâbirân yatâ. Topziñ zo yatâ. ¹³A zo yatâ, zo saruñâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâliñâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sâñgelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtatigân âi ândim âimambigât singi sâip.

Henokñâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.

¹⁴ Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpñâ donbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zengât topziñ sâm muyagei um kâtik a bâliñâziñangât topñâ sâm muyagem zingâbap. ¹⁵ Bâliñ mâme a zen den bâliñ top top sâm Anutu sâm bâliñ kwâkñangâwe, zorat hâuñâ zingâbap. ¹⁶ A yatâ zo, zen kut ñâi ñâi âsagei nângâne bâliñik oi Anutu sâm bâliñ kwâkñangâme. Âkñâlezizangârâk kut ñâi ñâi nângâme, zorat mâtâp lânme. Oi zen ziiñangât nângâne zâizâin oi kutziñâ lum zaatme. Oi ziñâ a nâmbutñâ zengâren kut ñâi ñâi minam kelâk pame.

Girem den.

¹⁷ Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniñ Yesu Kristogât Aposolo ziñâ den kândom sâwe, zo nângâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ dâzangom ândiwe, “Narâk pânkânok oi Anutugât den kukuñ a zo, ziñâ bâliñâziñangât nep tuum ândim ziñangât nângâne zâibap.” ¹⁹ A yatâ zo, ziñâ a kâsâpzangobi. Zen hângât âkñâle

zorot nângânângâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buñ.

²⁰ Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapumgâren gâbâ nângâm pâlâtân bonñâ zorân mam otziñgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâm ândibi. ²¹ Yatâ utne Anutuñâ umñandâ gâsâzangoi zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi Kembuniñâ Yesu Kristo lumbenñâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. ²² Oi a nâmbutñâ Kembugât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzangone mem kâtigibi. ²³ Oi a nâmbutñâ sim kârâbân geinam utne zengât umbâlâ op gâsum mâkâziñgâbi. Oi zengât bâliñâ zo zengâren âibapkât kengât op galem orangâm ândibi.

Den murukñâ.

^{24–25} Galem otziñgi mân tâmbetagom ândine zâkkât âsakñan zâmbari um salek op sâtâre op kinbigât imbanñâ zemñangap, Anutu kânok sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk kubikkubikniñâ ândiapñâ âsakñâ neule sot imbanñâ mârumñan gâbâ zem gâip sot zemñangap, oi zem zâibap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

Yohaneĵa den tikŷa zo sām muyageip.

Sām muyage den.

1 Narāk mân kârep oi kut ŷai ŷai Narāk muyagibap sâsân, zo Yesuĵa kore arâpŷa sām muyagem dâtnânġobapkât Anutuĵa Yesu dukui. Yesu zâk sumbem anĵa ŷai sâŷgongoi mem gem Yohane nâġâren gam dâtnom tirâpnogip. ²Oi Yohane nânĵa Anutugât den sot Yesu Kristogât topŷa ek nânġâwan, zo sot kut ŷai ŷai nâmbutŷa egâwan, zo sām muyagiwan.

³Oi den kânġan âsageip, zi ŷai zâk a mâteziġan sâlâpkum ziŷġâbap, zikŷa sot den sâlâpkoi nânġâm mem ândibi, zeŷġât nânġa sâtâreŷoot uap. Wangât, kut ŷai ŷai ekap ziren kulemguan, zi âsagibapkât narâkŷa pânġânok uap, zorat.

Kâmut nâmburân zagât, zeŷġât mâsop den.

⁴⁻⁵Yohane nâ Asia hânân Kristogât kâmut nâmburân zagât ândie, zeŷġât ekap zi kulemguan.

Anutu zâk ândeipŷa ândiap sot ġâbap, zâkkâren ġâbâ sot Kaapum imbaŷa nâmburân zagât zâkkâren tâkŷanġâmap, zâkkâren ġâbâ sot Yesu Kristo zâkkâren ġâbâ um lumbeŷa sot tânzânġozânġon zeŷġâren zimbap.

Yesu Kristo zâk sâi bonŷa opmap, zâkŷa kâdom otŷġâm mumuġan ġâbâ zarip. Oi hân dâp a kutâ, zeŷġât Kembu patâ op ândiap. Zâkŷa umġandâ ġâsuniŷi ġilâmġandâ tosanķa ġulipkoip. ⁶Zâkŷa nen um topŷan nâmban Ibânĵa Anutu kore okŷanġâm ândinatġât ġâsum sâlâpnânġoi kâmut ġakârâpŷa urâwen. Zâkkâren neule âsakŷa sot imbaŷa zemŷânġapŷa zem zâimâmbap. Zâkŷa

kembu otŷġâm ândim zâimâmbap. Zo perâkŷak.

⁷Nânġânek. Zâk unumunum kwâkŷan ġâi a aksik patânĵa sinziġandâ ikpi. Oi a sum pâroŷ parâwe, zen ârândânķ ikpi. Oi hân dâp a kâmutŷa kâmutŷa, ziŷa zâkkât umbâlâ op isebi. Den zo perâkŷak.

⁸Kembu Anutu, zâk itâ sap, “Nânġak kâdom sot bet. Nâ ândiwanķa ândian. Oi nâ ġâbat. Nâ imbaŷa mariŷa.”

Yohane Patimo tâunanân tâk namin tap sen pup egip.

⁹Nâ zeŷġât buku Yohane. Nen ârândânķ Yesu sot pâlâtânķ ândimġa sâknam ândim kâtigem Anutu um topŷan ândimen. Nâ Anutugât den sot Yesugât siŷi sām muyagewan, zorat Patimo tâunanân tâk namin nâbanetâ tarâwan. ¹⁰Oi tap nânġa kendon oi Tirik Kaapumŷa umnan mâtâp meip. Oi kândâtŷan den patâ lâmun yatâ muyagei itâ nânġâwan. ¹¹“Kut ŷai ŷai ikpan, zo ekabân kulemgumŷa Yesugât kâmut nâmburân zagât ândie, zeŷġâren pâna âibap. Kâmut zo kamânziŷa itâ, Epeso, Simirina, Peagamonķ, Tiatira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamân.”

Yohaneĵa Yesugât holi tobat egip.

¹²Oi nâ a den dâtnogip, zo ikpam puriksâwan. Puriksâm itâ egâwan. Kârâp âsakŷa nâmburân zagât goide kâtŷa tuutuuy egâwan. ¹³Kârâp âsakŷa osetziġan ŷai kiri egâwan. Zâk tobatŷa a yatâ. Hâmbânķa kârep ġei kirip. Oi dimânġan mâpaŷ goide kâtŷa tuutuuy zo zeip. ¹⁴Kâuk sâmotŷa zo kâukâ, kâu pula yatâ. Siŷa tobatŷa kârâp bâlam semap yatâ. ¹⁵Kiŷa ko âin kât kâtikŷa kârâpŷa sem kuriŷkomap yatâ. Oi diŷa too sâmbon kwamit yatâ. ¹⁶Oi bik bongen sâŷgelak nâmburân zâġât mem kirip. Lâuġan ġâbâ sâu patâ ŷai sâtŷa toren toren ga kirip. Oi si sâŷġânġa

mirâsiņ takâ zeri âsagemap, zo yatâ âsagem zeip.

Yesuņâ Yohane lumbenâ den dukuip.

¹⁷Nâ tobatņâ yatâ eknâ kiņ topņan gem mumuņ yatâ op zewan. Ziandâ bik bonņandâ kwâknan pam itâ sâm dâtnogip, “Gâ mân keņgât ot. Nâ kândom sot bet. ¹⁸Oi ândiândi mâriņâ, nâ. Nâ momņâ zaarâwanņâ ândim zâimâm-bat. Oi mumuņâ sot sim mâtâp doo-doonguņ, zo nânâ mem ândian. ¹⁹Kut ņâi ņâi eksat, zo sot kut ņâi zo itârâņ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siņgi ârândâņ kulemguban. ²⁰Oi bitnâ bongen sâņgelak nâmburân zagât sot âsakņâ nâmburân zâgât goide kâtņâ tuutuun, zo aksik ek nânġat, zorat topņâ dâgoga nânġâ. Sâņgelak nâmburân zagât, zo Yesugât kâmut nâmburân zagât zengât galem a. Oi kârâp âsakņâ nâmburân zagât, zo kâmut nâmburân zagât.”

Buku orotņandâ mân buņ upap.

2 “Epeso kamânân a kâmut ziņâ galem a, ziņangât den itâ kulemgu, ‘Sâņgelak nâmburân zagât bik bongen mem kinņâ kârâp âsakņâ nâmburân zagât goide kâtņâ tuutuun zorat osetziņan âim gâmap, zâkņâ gâgât den itâ sap, ²“Zen narâk dâp âkon buņ nepziņâ tuum kâtigime, zo sot orot mâmezijâ zorat den siņgi gâi nânġan. Zen bâliņ mâme a zengât âkonzingâmap. Oi zorat a nâmbutņâ zen nen Aposolo sâme, sarâziņangât topņâ muyagiwe. ³Epeso a zen nâgât op kâtigem âkon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nânġâm ândian.

⁴Oi nâ itâ zorat zengât nânġa bâliņ opmap. Zen mârumņan umziņandâ gâsânowe, zo yatik narâk ziren mân ziap. Zo birâwe. ⁵Mârum op ândiwe, zo nânġâm umziņâ melânġbi. Oi ândiwe yatigâk dum op ândibi. Zen umziņ mân melânġne zengâren gam kârâp âsakņâziņâ, zo lum pâmbat.

⁶Nâi ko kut ņâi âlipņâ utne nânġa âlip opmap. Mem gulip kwâkwat a, Nikolau, zâkkât arâpņâ kut ņâi utne eknâ âkon upme. Zo nâ yatik âkonimap.

⁷Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nânġâm kwâtâtibi. ņâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemân Anutugât kâlam kutņâ Paradisi, zoren ândiândi nakkât bonņâ zemap, zo pinda nimbat.” ”

Kembugât den mem ândim mumuņâ.

⁸Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Simirina kamânân a ambân kâmut ziņâ galem a, ziņangât den itâ kulemgu, ‘Bet sot kândom, momņâ zaariņņâ gâgât den itâ sap. ⁹“Zen sâknam kwâkņan hânân a gigiņâ ândime, zo nânġan. (Oi zen umġat gom sambe imbaņâ zemziņġap.) Oi Yuda a nâmbutņandâ den bâliņ dâzânġome, zo yatik nânġan. Oi a zo, zen Yuda a bonņâ buņâ. Zen Sataņġât kâmurân gokņâ.

¹⁰Zen sâknam dum nânġâbi, zorat mân keņgât upi. Nânġânek. Sataņ zâk mâsimâsikâyân zâmbanbap. Zengâren a nâmbutņâ tâk namin zâmbanbap. Oi zengâren sâknam patâ sirâm bâzagât yatâ zimbap. Oi ziņâ Kembugât den mem kâtigem ândine zânġone munetâ zorat sâņġânņâ ziņġâbat.

¹¹Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nânġâm kwâtâtibi. ņâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zo ko mumuņâ zagât, sim, zorâņ mân tâmbetkubap.” ”

Bâliņangât mâtâp mân lânġbi.

¹²Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Peagamon kamânân kâmut zengât galem a, ziņangât den itâ kulemgu, ‘Sâu sâtnâ toren toren mem ândimapņâ gâgât itâ sap, ¹³“Zen kamân ândie, zo âlip nânġan. Zoren Sataņņâ nep kâtikņâ tuumap. Zen kutsiņġinâ târârak mem

ândime. Oi den sâwan, zo lume. Um kâtik ziŋâ kore anâ Antipa kuwe, narâk zoren nâgât den mem ândim mân loriwe.

¹⁴ Oi nâ zengât nânġa mâik ŋâi bâliŋ uap. Zengât kamânân a nâmbutŋâ ândie, zen Bileamġât mâtâp lâŋme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakŋâ Isirae a kâitzânġoi bâliŋ upigât dukuiŋ. Oi zen lopiogât siŋgi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe. ¹⁵ Oi zengât kâmurân a nâmbutŋâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâpŋâ zengât mâtâp lâŋ yatik urâwe. ¹⁶ Zorat zen umziŋ melânġi. Zen yatâ mân utne nâ zengâren kek gamŋâ a yatâ zo kâsa otziŋġâm lâunangât sâunġandâ kârâziŋġâbat.

¹⁷ Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziŋootŋâ nânġâm kwâtâtibi. Ŋâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemġât nalem kutŋâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu ŋâi pindâbat. Kât zoren kot unakŋâ ŋâi zei mâriŋandâ zikŋik ek nânġâbat.” ”

Isebegât mâtâp mân lâŋbi.

¹⁸ Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zengât galem a, ziŋangât den itâ kulemġu, ‘Anutu nanŋâ siŋâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kiŋâ kât âin kârâpŋâ sei kuriŋkomap, zo yatâ, zâkŋâ gâgât itâ sap, ¹⁹ “Nâ orot mâmezina nânġan. Zen a buku otziŋġame. Zen nânġâm pâlatân kwatnim nepkât kâtigime, zorat topŋâ ek nânġan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nânġan.

²⁰ Oi nâ itâgât op zengât nânġa mâik ŋâi bâliŋ uap. Zen ambân ŋâi ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zengâren ândei mân nânġânġâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpnâ den dâzânġoi laŋ mâ-

man op lopiogât siŋgi sâm nalem nemarkâwe. ²¹ Zâkŋâ umŋâ melânġbapkât mambât ândiwan. Kâ zâk umŋâ mân melânġâ bâliŋâ mân birâmap.

²² Nânġânek. Zorat sa sisi mâsek okŋanġi zimġap. Oi a zâk sot laŋ ândime, zen umziŋ mân melânġe ârândânġ sâknam ziŋġâbat. ²³ Oi ambân zorat nan bârarâpŋâ zo zânġua mom nanġâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembugât kâmut zen nâgât itâ nânġâbi. Nânġâ um nânġânġâziŋ ek nânġâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziŋangât topŋâ ekŋâ hâuŋâ melân ziŋġâbat. Nâgât yatâ nânġâbi.

²⁴ Tiatira kamânân a nâmbutŋâ zen sarâ den zo birâme. Zen Sataŋġât den mân nânġâme. Zengât den sa nânġânek. ²⁵ Kut ŋâi ŋâi mem ândie, zo dâŋ mem ândine gâbat. Nep ŋâi yâmbâtŋâ kwâkziŋan mân paan.

²⁶ Ŋâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem nâgât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nânġâ imbanġâ pinda a hân ŋâin ŋâin gokŋâ zengât a sâtŋâ upap. ²⁷ Zâk tân kâtikŋâ zo bikŋan mem a kutâziŋ upap. Oi âmaŋ kunzirindâ âbânġumap, zo yatâ zânġobap. Nâ Ibânandâ imbanġâ nigip, zo yatik zâk pindâbat. ²⁸ Oi sâŋgelak patâ zâkkât haŋsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

²⁹ Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziŋootŋâ nânġâm kwâtâtibi.” ”

Um mumuŋâ mân ândibi.

3 Yatâ samŋâ itâ sâip, “Sarġe kamânân kâmut zengât galem a, ziŋangât den itâ kulemġu, ‘Anutugât Kaapum imbanġâ nâmburân zagât zâkkâren tâkŋanġap sot sâŋgelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkŋâ gâgât itâ sap, “Nâ orot mâmegangât top nânġan. A ziŋgitnetâ wâgân ândie yatâ uap. Umziŋâ ko mumuŋâ ziap. ² Zorat zen zaatŋâ zengâren a torenġâ munam ue, zo umz-

injâ kom mângibi. Nângânek. Anutu mâtejan orot mâmeziŶĀ eksa mân dâp uap. ³Zen umziŶ melâj den dâzân-gowan, zo dâj mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziŶ game yatâ nâ zeŶgâren gâbat. Oi zorat narâkŶĀ mân nâŶgâbi.

⁴ZeŶgâren a nâmbutŶĀ ândie, zen hâmbâziŶ baŶerân mân saŶgonme. Zen bâliŶ mân upme. Oi a yatâ zorâŶ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtât mâme upi. Zen yatâ upigât nâŶgâziŶga dâp uap.

⁵ŶĀi zâk SataŶ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutŶĀ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. BuŶĀ. Nâ kutŶĀ IbânaŶgât mâtejan sot sumbem arâpŶĀ, zeŶgât mâteziŶan sâm muyagibat.

⁶KaapumŶĀ Yesugât kâmut den dâzânŶguap, zo kindapziŶootŶĀ nâŶgâm kwâtâtibi.” ”

Kembugât den mem târârakŶĀ op ândibi.

⁷Yatâ sâmŶĀ itâ sâip. “Piladelpia kamânân kâmut zeŶgât galem a, ziŶaŶgât den itâ kulemgu, ‘Dawidi zâk Yerusalem kamân mariŶĀ ândeip, zo yatik KembuŶĀ Yerusalem uŶakŶaŶgât mariŶĀ ândiap. ZâkŶĀ haŶgi mem pâi ŶĀiŶĀ mân dooŶgubap. Oi zâkŶĀ mâtâp zo dooŶgoi ŶĀiŶĀ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkŶĀ gâgât itâ sap. ⁸“Nâ orot mâmeziŶaŶgât topŶĀ nâŶgan. NâŶgânek. Nâ mâteziŶan mâtâp mem parâwan, zo a ŶĀiŶĀ dooŶgubapkât imbaŶĀ mân tâkŶaŶgap. Zen imbaŶâziŶ bituktâ zemziŶgap, zo nâŶgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiŶginâ mân birâwe.

⁹NâŶgânek. SataŶgât kâmurân gokŶĀ a nâmbutŶĀ, zen Yuda a bonŶĀ buŶĀ. Zen sarâ a ândime. Zen otziŶga gâgâren gam umziŶ topŶan pindiŶsâm itâ nâŶgâbi, ‘Nâ umnandâ gâsuziŶgâm ândiman.’ Zo nâŶgâm birâŶbi.

¹⁰Zen âkon buŶ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziŶ muyagibapkât âsagibap, zo zeŶgâren mân âsagibap. ¹¹Nâ kek gâbat. Zorat kut ŶĀi ŶĀi mem ândie, zo dâj mem ândine a ŶĀiŶĀ ândiândiziŶaŶgât hâuŶĀ zo mân betziŶan mimbap.

¹²ŶĀi zâk SataŶ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin hambo yatâ kwânâŶga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren AnutunaŶgât kutŶĀ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uŶakŶĀ Anutugâren gâbâ sumbemân gokŶĀ zo gibap, zorat kutŶĀ kulemgubat. Oi ninâ kutŶĀ uŶakŶĀ zo zâkkâren kulemgubat.

¹³KaapumŶĀ Yesugât kâmut den dâzânŶguap, zo kindapziŶootŶĀ nâŶgâm kwâtâtibi.” ”

Mân lorebi.

¹⁴Yatâ sâmŶĀ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zeŶgât galem a, ziŶaŶgât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariŶĀ sot sapsusuŶĀ bonŶĀ sot sâi kâtikkâtigiŶ, Anutugâren gâbâ kut ŶĀi ŶĀi muyageip, zorat topŶĀ ândiap, zâkŶĀ gâgât itâ sap, ¹⁵“Nâ orot mâmeziŶaŶgât topŶĀ nâŶgan. Nâgât âkŶĀle mân nâŶgâme. PateŶĀ sot kârâpŶĀ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâŶgan. Zen pateŶ mo kârâpŶĀ upigât otnigap. ¹⁶Kârâp sot pateŶ osetikŶan ândimegât too bâliŶĀ yatâ lâunan gâbâ mogatziŶga gibi.

¹⁷Zen ziŶaŶgât topŶĀ mân nâŶgâm laŶ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zemniŶgap. Nen kut ŶĀi ŶĀi doŶbep miwen, zorat kut ŶĀi ŶĀigât mân kârumat.’ Zo sarâ. Zen topziŶĀ mân kârurum laŶ yatâ sâme. Nâ ziŶgitsa zen a gigiŶĀ, kanpitâ, laŶ ândim sinziŶ bâpsâsâŶ sot sâk bârak ândime. ¹⁸Zorat dâzânŶgua nâŶgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâŶgân memŶĀ sikumziŶoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziŶ kwâtepkune aŶunziŶ buŶ

upap. Oi sinziŋaŋgât kelâk kwâlâm siŋziŋ saŋgonŋâ sinziŋâ âlip ikpi.

¹⁹Nâŋgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâŋgoman, zo zâŋgom kubikziŋgâman. Zorat zen umziŋ melânâ um wâgân op kâtigem ândibi.

²⁰Nâŋgânek. Nâ umgât mâtâp hânŋi âkŋan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nânŋâm hânŋi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândân nindat.

²¹Ŋâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâm ândibap, zâk nâ sot a kutâ tâtarân tâtat. Nâ yatigâk Sataŋ sot agom kâtigem walâm ândiwangât Ibânandâ zâk sot tâtarân tâpatkât diinigip.

²²Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzâŋguap, zo kindapziŋootŋâ nânŋâm kwâtâtibi.” ”

Yohanenâ Anutugât neule tâtatŋâ egip.

4 Nâ kut nâi nâi zo ek nânŋa sumbem pâronsâi egâwan. Oi den kwamit patâ lâmun yatâ âsagei nânŋâwan, zo sumbemân gâbâ dum muyagemŋâ itâ dâtnogip, “Gâ ziren kopgâna kut nâi nâi muyagibap, zorat tirâpogga eknan.”

²Yatâ sâi Kaapumŋâ mem hâbamŋan kwatnigi sumbemân neule tâtatŋâ nâi tâi kwâkŋan nâiŋâ tâi egâwan. ³Oi zo tâip, zâkkât tobatŋâ kât kutŋâ Yaspa sot Konelian, kât kulem âlipŋâ, kuriŋâ yatâ. Oi tâtatŋâ toren toren mulum mogat yatâ kât kutŋâ Emerali, kât kulem âlip zoren kirip, holiŋâ gwâlâ. ⁴Oi neule tâtatŋâ 24 zorân haamgum tarâwe. Tâtatŋâ zorat kwâkŋan a patâ 24 tarâwe. Zen hâmbâziŋ kâukâu pamŋâ tarâwe. Oi kâukziŋan pindokziŋ pulimâtamŋâ tuutuŋ zo pam tarâwe. ⁵Oi neule tâtatŋâ patâ zobâ hânpan sot kaŋkundundŋ âsagem zeip. Oi tâtat sâŋgânŋan kârâp âsakŋâ nâmburân zagât sem tâip. Zo Anutugât kaapum imbaŋâ nâmburân zagât tâkŋaŋgap, zorat kârâp. ⁶Oi tâtatŋâ sâŋgânŋan saru nâi beloŋoot yatâ zeip.

Oi tâtatŋâ toren toren zuu patâ âlipŋâ kimembut tarâwe. Oi zo zen umziŋen kândâtziŋen sinziŋ doŋbep. ⁷Zuu âlip kimembut zeŋgâren gâbâ zuu nâi, zuu kâtik Laiŋgât tobat. Ŋâi ko bâu makau yatâ. Ŋâi zâk si sâŋgânŋâ a yatâ. Ŋâi zâk nii utak yatâ. ⁸Oi zuu kimembut zen abâtziŋâ nâmburân kânok. Oi zuu zo umziŋan kândâtziŋan sinziŋ doŋbep. Oi nâtik sirâm kep itâ mime,

“Tirik, hâlâlu, hâlâlu, hâlâlu. Kembu Anutu, imbaŋâ mariŋâ, Zâk hâlâlu op ândiap. Zâk ândeipŋâ ândiap. Oi dum gâbap.”

⁹Oi zuu kimembut ziŋâ Kembu, ândiândi mariŋâ, zâk sâiwap sâm, sâm âlip kwâkŋaŋgâm kutŋâ mem zaatme. ¹⁰Zo yatâ utnetâ a 24 tâtat âlipŋan tapme, zen ândiândi mâriŋâ zâkkât um topŋan pindiŋsâm sâm âlip kwâkŋaŋgâm neule pindokziŋ zo um topŋan pam itâ sâm mâpâsime,

¹¹“Kembuniŋâ Anutu, gâ kut nâi nâi aksik muyageziŋin. Gâ sâna kut kiŋ kiŋ zo muyageip, ziap. Zorat neule âsakŋâ sot sâm âlip den sot imbaŋâ, zo gâŋâ galem otna dâp upap.”

Yohanenâ ekap nâi sâbâŋâ om doŋgudoŋguŋ zo egip.

5 Oi neule tâtatŋâ patin tâpmap, Kembu, zâk bik bongen ekap mem tâi egâwan. Ekap zo umŋan kândâtŋan kulemgum goŋkune zeip. Oi sâbâ nâmburân zagât zorân pane gâsum kâtigeip. ²Oi sumbem a patâ kâwaliŋoot tâi egâwan. Zâk den kâtikŋâ itâ sâip, “Ŋâi târârak ândimŋâ ekap sâbâŋâ zo mem moloŋi dâp upap?” ³Yatâ sâi sumbemân sot hânân sot hân ombeŋan gâbâ nâiŋâ ekap zo moloŋi sâlâpkubap mân muyagiwe. ⁴Ŋâiŋâ âlipŋâ yatâ ândim ekap zo moloŋâ sâlâpkubap kât dâp mân muyagiwe. Zorat umnâ bâlei isewan. ⁵Yatâ ua ko a patâ zeŋgâren gâbâ nâiŋâ itâ sâm dâtnogip, “Mân ise. Nânŋâ.

Yudagât kiurâp zengâren gâbâ a nîi zuu kâtik laioŋ yatâ nîi muyageip. Zâk Dawidigât kâmŋâ. Zâkŋâ Anutugât kâsa zen sot agom kâtigem walâziŋip. Zâkŋâ ekap sâbâŋoot nâmburân zagât zo âlip moloŋbap.”

Yohanenâ Râma egip.

⁶Oi na eksandâ tâtatŋan zo zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetz-iŋan râma gwamŋâ nîi kune kiri yatâ egâwan. Kâukŋan gooŋâ nâmburân zagât, siŋâ nâmburân zagât. Oi siŋâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbanâ nâmburân zagât tâkŋanŋap. Zâk hân dâp sâŋgonzân-goi âi ândie. ⁷Oi Râma zâk âi neule tâtatŋan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip. ⁸Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topŋan âi ziwe. Zen kâmam wâloŋziŋoot sot hâkop goide kâtŋâ tuutuŋ, zo ârândânŋ mem gei ziwe. Hâkop umŋan gâbâ hitom âlipŋâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. ⁹Oi zen kep uŋakŋâ nîi itâ miwe, “Gâ gonetâ gilâm-gandâ hân dâp a kâmutŋâ kâmutŋâ, den gându nîi nîi suupziŋ mena Anutugât siŋgi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbânâ zo moloŋna dâp upap. ¹⁰Gâ minduziŋgâna Anutugât um topŋan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okŋanŋâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

Sumbemân sâtâre patâ muyageip.

¹¹Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a doŋbep patâ mân sâlâpziŋgozânŋoŋ, kâmutŋâ kâmutŋâ neule tâtatŋâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ zen osetz-iŋan kin betziŋan mine kep itâ miwe, ¹²“Râma kuwe, zâk imbanâ sot sikum, gom sambe, nânŋânâŋgâ sot kâwali,

kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

¹³Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan sot saruyân ândiwe, ziŋâ itâ sâne nânŋâwan, “Neule tâtatŋan taap, zâk sot Râma ârândânŋ sâm bâbâlaŋ sot kot patâ sot imbanâ zemzikapŋâ zem zâibap.” ¹⁴Oi zuu kimembut, ziŋâ itâ sâwe, “Perâkŋak.” Sâne a patâ ziŋâ Kembugât um topŋan gei zem den sâm mâpâsiwe.

Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.

6 Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâŋoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ nîi mem moloŋip. Moloŋi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nîiŋâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” ²Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nîi gâi egâwan. Kwâkŋan a nîi tâip, zâk timbâŋoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zânŋom kâwâliziŋ mem ge kwâpam arip.

³Oi Râmanâ ekap sâbâ zagât moloŋi zuu nîiŋâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁴Sâi bâu patâ biosi kuriŋâ nîi gâi egâwan. A kwâkŋan tâip, zâk hânân lumbenâ buŋ oi a kâsa kâsa upigât Kembuŋâ imbanâ pindip. Oi Kembuŋâ a zo sâu patâ pindip.

⁵Oi Râma zâk ekap sâbânâ karâmbuŋ moloŋi zuu karâmbuŋandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nîi gâip. A kwâkŋan tâip, zâk nalemgât yâmbâtŋanŋât dâpŋâ mem tâip. ⁶Oi zuu âlip kimembut osetz-iŋan gâbâ den nîi itâ âsagei nânŋâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâŋgânŋâ bâzagât. Oi segoŋ kin zagât, sâŋgânŋâ bâzagât. Oliwa nak sot waiŋ nak zo mân tâmbetkune bonŋâ muyagibap.”

⁷Oi Râmanâ ekap sâbâ kimembut moloŋi zuu kimembutâ zorânŋ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁸Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nîi gâip.

Oi a kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ Mu-
muņ. Oi ņâi kândâtņan gâip, zâkkât
kutņâ Sim. Oi hânân daņgon kimem-
buņangâren gâbâ karâmbut zo yen ze
ņâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot
zuu kâtikņandâ a ambân tâmbetzâņgom
naņgâbigât imbanâ zekâren zikip.

A sinġi âlipkât op zâņgowe, zengât den.

⁹Râmaņâ ekap sâbâņâ bâtnâmbuņ
moloņip. Oi a Anutugât den mem ân-
dine zâņgowe sot Yesugât sinġi sâm
muyagem ândine zâņgowe, zengât um
dâpziņ Anutugât sinġi pâpanņâ zorat
topņan zine ziņgirâwan. ¹⁰Zen den kâtik
sâm itâ sâwe, “O kutâniņâ patâ, hâlâlû
op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniņâ,
gâ wangât narâk mem kêrep pam gilâm-
niņangât tosa a hânân ândie, zengât
hâuņâ mân mâkâm ziņgat?” ¹¹Yatâ sâne
hâmbâ kâukâu ziņgâm itâ dâzâņgowe,
“Kore a bukurâpziņ nâmbutņâ zâņ-
gonetâ teņgâziņâ dâpņan upapkât umziņ
diim gei mambât mâik ņâi ândibi.”

Narâk patin kut ņâi ņâi muyagibap, zorat den.

¹²Oi itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâ
nâmburân kânok moloņi wâriņ patâ
meip. Oi mirâsiņ sumunkom âmaņ sâkņâ
yatâ oip. Oi kâin patâ op kuririņ kârâm
tobatņâ gilâm yatâ oip. ¹³Oi sâņgelak
zen pibaņâ nak ilumņâ kwâmbârâņgi
hânân gemap, zo yatâ hânân giwe.
¹⁴Oi mundo kwapme yatâ sumbem kâpi-
angâm buņ oip. Oi bakņâ hânân sot
saruyân, zo âbâņgum aleyangâm âiwe.
¹⁵⁻¹⁶Kut ņâi ņâi yatâ zo muyagei hân
dâp a kutâ sot a sâtņâ sot kâwali
a sot sikum a sot zâizâiņ, gigiņ, zen
aksik hân kât mâtâpņan âi tik pam
bakņâ sot sim, zengât itâ sâwe, “Ge
kwâratnâņgonek. Ge kwâratnâņgonetâ
neule tâtatņan tâpmap, zâk mân niņgit-
pap. Oi Râmagât kuk nâņgap, zorat

bonņâ zo mân gâi iknat. ¹⁷Kukzikņangât
narâkņâ oi a ņâi mâtezikņan kâtigem
mân kinbap.”

Isirae a kâmut Kembugât sinġi urâwe.

7 Oi nâ sumbem a kimembut ziņ-
girâwan. Zen hân muruk toren
toren kirâwe. Oi pibâ toren toren gâbâ
gâmap, zo gâsum kirâwe. Pibâ ņâi hânân
mo saruyân mo nagân mân gâbapkât
yatâ urâwe. ²Oi mirâsiņ takâtakâņan
gâbâ sumbem a ņâiņâ gâi egâwan. Oi
ândiândi mariņâ, Anutu, zâkkât sât-kât
undip pâpan ņâi mem ândeip. Zâkņâ
sumbem a kimembut saruyân sot hânân
kut ņâi ņâi tâmbetkubigât sinġi ândiwe,
zen zâņgonsâm itâ dâzâņgoip, ³“Zen hân
mo saru mo nak kek mân tâmbetzâņ-
gobi. Nen Anutugât undip zi kore arâpņâ
zengât mâteziņan pânat.”

⁴Yatâ sâi a mâteziņan undipņoot
zengât teņgâ itâ sâne nâņgâwan, “Isirae
a kâmut kâmutņâ, zengâren gâbâ 144
tausen mâteziņan undip zo parâwe.
⁵⁻⁷Yuda kâmurân gâbâ 12 tausen zengât
mâteziņan undip parâwe. Reubengât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Gadegât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Aseregât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Naptaligât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Manesegât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Simeoņgât kâ-
murân gâbâ 12 tausen. Lewigât kâmurân
gâbâ 12 tausen. Isasagât kâmurân gâbâ
12 tausen. ⁸Sebuloņgât kâmurân gâbâ
12 tausen. Yosepegât kâmurân gâbâ 12
tausen. Benyamingât kâmurân gâbâ 12
tausen. A yatâ zo mâteziņan undip
parâwe.”

A kâmut doņbepņâ Anutu mâteņan kirâwe.

⁹Kut ņâi ņâi zo ek naņgâm ņâi
egâwan. Hân dâp zorat sâkziņ tobat top
top sot den top top, kâmut patâ patâ
ņâi, a ņâiņâ teņgâziņâ mân sâlâpkubap
yatâ, zen tâtatņan tâpmap sot râma,

zekât umzik topŋan kine ziŋgirâwan. Oi hâmbâziŋ kâukâuyâk. Zen gâlaŋgât sot lâkom iinŋâ bitziŋan mem kin den kâtik sâm itâ sâwe, ¹⁰“Neule tâtatŋan taap, Anutu sot Râma, zet kubikkubikniŋâ.”

¹¹Oi sumbem a aksik ziŋ neule tâtatŋâ sot a patâ sot zuu âlipŋâ kimembut haamzâŋgom kirâwe, zen umziŋ topŋan ge zem Anutu mâpâsem itâ sâwe.

¹²“Perâkŋak sot sâm âlip sot neule âsakŋâ, sâiwap, imbaŋâ, nâŋgânâŋgâ, kot patâ, zo Anutuniŋâ zâkkâren ziapŋak zem zâibap. Zo perâkŋak.”

Sâknam kwâkŋan ândiwe, zengât den.

¹³Oi a patâ zengâren gâbâ ŋâiŋâ mâsikânim sâip, “Dap nâŋgat? Hâmbâziŋ kâukâu zo, zen waniŋ gâbâ ga kinze?”

¹⁴Mâsikâniŋi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nâŋgan. Gâ nâŋgat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziŋ Râma gilâmŋandâ saŋgone kâukoip. ¹⁵Zorat zen Anutu um topŋan ândim ŋâtik sirâm zâkkât namin kore okŋaŋgâm ândime. Oi neule tâtatŋan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziŋgâbap. ¹⁶Oi bet zen nalemm mo toogât mân mumbi. Maanâ mân zâŋgobap. Sâknam mân muyageziŋgâbap. ¹⁷Râma tâtatŋan tâpmap, zâkŋâ diiziŋi ândiândi too sinŋan âim ândibi. Oi si sâŋgânziŋan sinziŋ toon zo Anutuŋâ saŋgori isem umbâlâ mân op ândibi.”

Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziŋgâwe.

8 Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloŋi sumbem hiriŋsâm mâik ŋâi zeip. ²Zo âki sumbem a nâmburân zâgât Anutuŋâ um topŋan kinme, zen ziŋgitsa lâmun nâmburân zagât ziŋgâwe.

³Oi sumbem a ŋâiŋâ hâkop ŋâi goide kâtŋâ tuutuunâ, zo mem gamŋâ Kembugât siŋgi nalemm pâpanŋan zoren âi kiri kut ŋâi wârân âlip doŋbep zo pindip. Oi zâk zo mem Anutuŋâ siŋgi nalemm pâpanŋâ zorat kârâpŋan pâi sem wârânŋâ zariŋ. Anutuŋâ siŋgi a zengât ninâu sot mâpot kârâbân pâi sem wârânŋâ zariŋ. Zo tâtatŋâ gootŋan kiriŋ. ⁴Wârân âlip bikŋan kiriŋ, zorat kâbakŋâ zo Anutuŋâ siŋgi a zengât ninâu bekŋan mem Anutu mâteŋan zariŋ. ⁵Sumbem a zo yatâ opŋâ Kembugât siŋgi nalemm pâpanŋan gâbâ kârâp mem hâkobân pam hânân lokei giariŋ. Lokei giari sumbem kârâm kwamit patâ oi hânpan sot wariŋ patâ muyageip.

Sumbem a kimembut lâmun waatnetâ hânân wesâk top top muyageip.

⁶Oi sumbem a nâmburân zagât lâmun mem kirâwe, zen waatnam kubikaŋgâwe.

⁷Oi sumbem a kânok zâk lâmunŋâ waari kât pateŋ sot kârâp sot gilâm mâpotŋâ hânân gem gâip. Oi hân daŋgon karâmbut zeip, zorat torengen kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem naŋgiŋ.

⁸Sumbem a zagâtŋâ lâmunŋâ waari kut ŋâi bak patâ yatâ zo sem âbâŋgum saruyân giariŋ. ⁹Giari saru daŋgon karâmbut zeip, zorat torengen zo gilâm oip. Oi saru zuunâ zoren mom naŋgâwe. Oi waŋgâ tarâwe, zo âbâŋgum naŋgâwe.

¹⁰Sumbem a karâmbunâ lâmunŋâ waari sâŋgelak patâ ŋâi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinŋâ nâmbutŋâ zoren giariŋ. ¹¹Sâŋgelak zorat kutŋâ kâlak kâtikŋâ. Zorat hânân too zeip, zo daŋgon karâmbut zeip, zorat torengen geim too zo aksik kâlakŋâ oi a ziŋâ nemŋâ muwe.

¹²Sumbem a kimembutŋâ lâmunŋâ waari mirâsiŋ sot kâin sâŋgelak zengâren dangon karâmbut

zei zorat torenŋâ sumunkom âsakŋâ gâutgâut oip. Oi ŋâtigân kâin sot sâŋgelak zeŋgât âsakziŋâ paalaŋ oip.

¹³Oi nâ ekŋâ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmŋan den kâtikŋâ itâ den sâip, “Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunziŋ waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?”

Sumbem a bâtnâmbuŋandâ lâmun waari dikon muyagiwe.

9 Sumbem a bâtnâmbuŋ zo lâmun waari nâŋâ eksandâ sumbemân gâbâ sâŋgelak ŋâi âkam hânân gei egâwan. Zâk simgât mâtâp doodoonŋuŋâ zo pindâwe. ²Oi zâk simgât mâtâp mem pâi kâbak patâ koptâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. Koptamŋâ mirâsiŋ kwâtepkoi. ³Kâbak umŋan gâbâ dikon doŋbep takâm hânân giwe. Kabât zo goozinâ sâulegât tobat yatâ. ⁴Zen hibuk mo nak nalemmot zo mân tâmbetzâŋgobigât sâm ziŋgip. A ambân Anutugât undip mâteziŋan mân zeip, zen kâsa minziŋgâbigât sâip. ⁵Oi kâin bâtnâmbut umŋan kâbat ziŋ sâknam patâ ziŋgâne mân mumbigât sâm ziŋgip. Sâknam zo sâuleŋâ ziŋgi sâknam nâŋgâme yatâ. ⁶Oi narâk zoren a zen mumbigât otziŋgi ândim mân mumbi.

Dikon tobatziŋaŋgât den.

⁷Dikon zeŋgât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziŋan tap kâmbamân âinam kubikaŋgâme yatâ. Oi kâukziŋan pindok goide kâtŋâ tuutuŋ yatâ zo tâip. Oi si sâŋgânziŋâ, zo a yatâ. ⁸Oi sâmotziŋ, zo ambân zeŋgât kâukziŋ sâmot yatâ. Sâtziŋ, zo zuu kâtik laioŋ sâtŋâ yatâ. ⁹Oi dimâziŋan dugum kât kâtikŋandâ tuutuŋâ yatâ zeip. Abâtziŋ kwamit, zo biosi sot a lalaŋâ doŋbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. ¹⁰Daaziŋâ sâule daaŋâ yatâ oi sâtziŋâ, zo daaziŋan ziap. Zorâŋ kâin bâtnâmbut umŋan a

ambân ziŋgâne sâknam nâŋgâm ândibi.

¹¹Oi simgât sumbem a, zâk zeŋgât a kutâ ândiap. Zâkkât kutŋâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolioŋ. Oi niŋ denân kiom a.

¹²Nii utakŋâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Ŋâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

Sumbem a nâmburân kânokŋâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.

¹³Oi sumbem a nâmburân kânok zorâŋ lâmun waarip. Oi Anutu mâteŋan siŋgi nalemm pâpanŋâ goide kâtŋâ tuutuŋ murukŋâ kimembut, zobâ den ŋâi âsageip. ¹⁴Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziŋgi zie, zen olaŋziŋgâ.” Sâi olaŋziŋgip.

¹⁵Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tuubigât mârum sâm ziŋgi ândiwe. Nep diŋ sâm ziŋgip, zo itâ. Zen hân daŋgon karâmbut zorat torenŋan a ambân zâŋgone mumbigât sâip.

¹⁶Sumbem a olaŋziŋgâwe. Oi kâwali arâpziŋâ biosi kwâkŋan tâtatŋâ, zeŋgât teŋgâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nâŋgâwan. ¹⁷A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziŋan dugum zo kuriŋâ sot kâmbum sot gimbanŋ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zeŋgât kâukziŋâ zuu kâtik laioŋ kâukŋâ yatâ. Lâuziŋan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanŋ kârâpŋâ takâmap yatâ. ¹⁸Oi kârâpŋâ karâmbut zorâŋâ hânân daŋgon karâmbut zeip, zorat torenŋa a tâmbetzâŋgoip. ¹⁹Biosi zeŋgât kâwaliziŋâ, zo daaziŋan sot lâuziŋan ziap. Daaziŋâ, zo mulum yatâ kâukŋoot zorâŋâ a tâmbetzâŋgome.

²⁰Oi a ambân nâmbutŋâ tâmbetzâŋgom naŋgâm nâmbutŋâ birâziŋgâwe. Birânetâ zen kut ŋâi ŋâi zo ekŋâ umziŋ mân melâŋawe. Zen ândi mâmanziŋaŋgât nâŋgâne mân bâliŋ oip.

Zen wāke sot lopio top top zengāren pālātāŋ op āndimŋā mân birāwe. Zen lopio topziŋā itā mân nāŋgāwe, “Lopio zen sinziŋandā mân ek nāŋgāme. Zen kinziŋandā mân āim game. Zen kindapziŋandā den mân nāŋgāme.”²¹ A zo, zen yatā mân nāŋgāwegāt kām bam sot kware sot kām bu sot laŋ āndiāndiŋ zo mân birāwe.

Sumbem a ŋaiŋā den sâi kâtigeip.

10 Sumbem a imbaŋāŋoot ŋai sumbemân gābā gem gāi egāwan. Zāk sasa osetŋan gāi kākuk kwākŋan mulum mogāt zeip. Si sāŋgāŋŋā maa yatā. Kiŋā zagāt zo kārāp bālam yatā.² Bikŋan ekap ŋai mem mābālākŋem kirip. Oi kiŋā bongen zo sārū kwākŋan lāŋ kirip. Oi kiŋā yaŋgāgen zo hānān lāŋ kirip.³ Kin den kâtikŋā zuu kâtikŋā laiŋ doŋbep zengāt den yatā sâip. Sâi sumbemân kaŋkundundūŋ nāmburān zagāt den sāwe.⁴ Den yatā sānetā nāŋgām kulemgubam ua sumbemân gābā den ŋai itā nāgāren gāip, “Sumbemân gābā den se, zo mân kulemgu. Yen doŋguna tāpap.”

⁵ Oi sumbem a ŋai saruyān sot hānān lāŋ kirip, zāk bik bonŋā sumbemân pam den itā sām kâtigeip.⁶ “Sumbem sot hān, saru sot kut ŋai ŋai zoren zie, zo muyageipŋā āndimŋā āndim zāimāmbap, zākkāt māteŋan itā sām kâtigibā. Perākŋak, narāk kārep mân ziap.⁷ Sumbem a nāmburān zagātŋā lāmunnā waari kwamit muyagibap, narāk zoren Anutugāt den tikŋā Propete sap sum ziŋip, zorat bonŋā muyagibap.”

Sumbem a ŋaiŋā Yohane ekap ŋai pindi neip.

⁸ Oi sumbemân gābā den nāŋgāwan, zo yatik du āsagem itā dātnogip, “Gā āimŋā sumbem a kiŋā saruyān sot hānān lāŋ kin ekap mem mābālākŋem kin-

zap, zākkāren āi ekap zo me.”⁹ Sâi nā sumbem agāren āimŋā ekap nibapkāt sa itā dātnogip, “Mem ne. Nenandā lāugan ām yatā op naamŋā upap. Ka umgan kālāk upap.”¹⁰ Yatā sāmŋā ekap zo nigi newan. Nia ko lāunan ām yatā naam oip. Zorāŋ nem gwāka umnan giari kālāk oip.

¹¹ Oi itā dātnowe, “Gā a kām utŋā kām utŋā, a hānŋā hānŋā, a sāk top top, den gāndu ŋai ŋai, zengāt sot a kutāziŋā zengāt op Anutugāt den sāban. Mārum dāzāŋgom āndein, zo yatik dum dāzāŋgoban.”

Yohane namā dāpkwap ikpapkāt sām pindāwe.

11 A ŋaiŋā tān kārep nim itā dātnogip, “Gā zaatŋā Anutugāt tirik namā sot zākkāt siŋgi kut ŋai ŋai pāpanŋā, zo dāpkwapŋā umŋan nināu sām āndime, zo sālāpzāŋgoban.² Namā sāŋgāŋŋan sombemân zo mân dāpku. Zo birāna zeik. Zo a hān ŋain gokŋā, um kâtik zengāt siŋgi. Oi ziŋā tirik kamān, Yerusalem, zo (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kāin 40 umŋan lāŋ kindiŋkāndaŋ mimbi.”

Anutugāt den sāsāŋ a zagāt muyageitā simgāt zuuŋā zākobap.

³ “Oi nāgāt den sām muyamuyagiŋ azatnā imbaŋā zikandā nāgāt den dāzāŋgom āndibabot. Pet hāmbā alākŋā mem āndim mân kubikaŋgām dābātzikŋoot āndibabot. A ambān orot māmeziŋ melāŋ bāliŋāziŋ birām āndibigāt holi yatā upabot. Yatā op āndeitā (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kāin 42 yatā ākābap.⁴ Propete Sakaria, zāk mārūmŋan Oliwa nak zagāt sot kārāp āsakŋā zagāt zorat den kāŋŋan sâip. Oi a zagāt zo zikŋā bonŋā upabot. Zet hāngāt a kembu zākkāt māteŋan kinbabot.⁵ Oi a ŋai tām betzākobam oi lāuzikŋan gābā kārāp ge simbap. Zorat a ŋaiŋā kāsā otzikām mumuŋaŋgāt siŋgi upap.⁶ A za-

gât zo sâitâ map mân gibapkât imbanĵa zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâm ândibabot. Oi sâitâ toonĵa gilâm upapkât imbanĵa zemzikip. Oi hânân kut nĵi nĵi sâtĵoot sâitâ muyagibapkât imbanĵa zemzikip. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

⁷Oi Kembugât den sâsân narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtikĵa kopga kâsa otzikâm zâkoi mumbabot. ⁸Moitâ a ziĵa kâmbârâĵzikĵa zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutĵa sumbuĵa, Sodom sot Aigita. A ziĵa Kembuzikĵa kamân zoren poru nagân kune moip. ⁹Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutĵa, sâkziĵ tobat nĵi nĵi, den gându nĵi nĵi, zorânĵa kâmbârâĵzikĵa sirâm karâmbut sot torenĵa zikitne zimbabot. Oi a nâmbutĵa hanzâkonâ sâne kwâkâziĵgâbi. ¹⁰Oi Propete zagât a sâknam ziĵgâwet, zorat moitâ hânĵa hânĵa a ziĵ umâlep op kut nĵi nĵi anĵgâgwanĵa urâwe.

¹¹Sirâm karâmbut sot torenĵa âki Anutugâren gâbâ Kaapumĵa umzikĵan giari oksâm zaarâwet. Zaaritâ a ziĵ zikitĵa keĵgât doĵbep urâwe. ¹²Oi sumbemân gâbâ den kâtikĵa zekâren itâ gâip, “Zet zi kopgâit,” Oi kâsarâpzik zeĵgât mâteziĵan sasa kâligen zâim sumbemân zâiwet. ¹³Narâk zoren wâriĵ patâ meip. Wâriĵ patâ mei kamân patin mirâ bâzagât zeĵgâren gâbâ kânokĵa pâbâbânsâi nâmburân kimembut ko tarâwe. Kamângât bikĵa toren toren gâbâ yatâ pâbâbânsâne nâmbutĵa kâtigem tarâwe. Wâriĵ patâ meipkât mirâ kâtĵa tuutuĵ doĵbepĵa pâbâbânsâm a 7 tausen yatâ zânĵoi muwe. Oi a torenĵa âlip tarâwe, zen keĵgât op Anutu, sumbem mariĵa mâpâsiwe.

¹⁴Utakĵa yei sâm sâp karâmbut sâip, zorat zagâtĵa âkap. Kânok ziap, zo kek muyagibap.

Sumbem a nâmburân zagâtĵa lâmun waari kut nĵi nĵi muyageip.

¹⁵Sumbem a nâmburân zagâtĵa lâmunĵa waari sumbemân gâbâ den kwamit patâ op itâ sâwe, “A zen hânân a kutâ op kembu otziĵgâme, zorat narâk âkap. Narâk zi ko Kembu sot anĵa a bâliĵan gâbâ mâkâziĵgâbapkât sâsân, Kristo, zekât bitzikĵan ariap. Oi Kristo zâk kembu otziĵgâm zâimâmbap.” ¹⁶Oi a patâ 24 Anutu mâteĵan tâtatziĵan tarâwenĵa kiĵ topĵan ge zemĵa Anutu itâ sâm mâpâsiwe,

¹⁷“Kembu Anutu, imbanĵa mariĵa, gâgâren sâiwap sâmen. Topkwap gâ ândeinĵa ândiat. Oi gâ imbanĵa mem dâĵ kembu otziĵgâm ândiat. ¹⁸Um kâtik a kâmutĵa kâmutĵa, zen kuk diĵa sâm ândim gane gâ hâuĵa ziĵgâbangât narâkĵa mâte uap. Oi mumuĵa zeĵgât den sâm kwâkâkwâkân narâk mâte uap. Oi kore arâpkâ Propete sot gâgât siĵi a, a gigiĵa sot zâizâiĵ kutkâ hurat kwapme, zen sâĵgânĵa ziĵgâbangât narâk mâte uap. Oi hânân tâmbetzânĵome, zen tâmbetzânĵobangât narâkĵa mâte uap.”

¹⁹Zen yatâ sânetâ sumbemân Anutugât tirik namâ mâtâp pâronĵsâi igâwe. Oi Anutu sot Mose târotâro urâwet, zorat omboĵ ze i gâwe. Oi hânân sot kwamit patâ sot kaĵkundundun, wâriĵ sot kât paterĵ âsagem zeip.

Sumbemân ambân nĵi kirip.

12 Sumbemân sen mârât kulem nĵi itâ muyageip. Ambân nĵi âsagem kirip. Maaĵa hâmbâ yatâ kâpei kirip. Oi kiĵ tipĵan kâin. Oi pindokĵan sâĵgelak kiin zagât tarâwe. ²Oi ambân zo kâmbonĵa op katep mimbam sâknam nânĵgâm isem yu yei sâm tâip. ³Zâk yatâ op kiri kulem nĵi sumbemân âsageip.

Busem patānjā, oā tobat yatā, kuriņkuriņ, kâukņā nâmburân zagât, goonjā bâzagât. Oi kâukņā dâp a kutâgât pindok tap arip. ⁴Oi daaņandâ sumbem sâņgelak nâmbutņjā zâņgom mâki hânân giwe. Oā zo yatā opņā ambân zo katep mimbam oi itā nâņgâm ambân zoreņan ai zeip, “Katep âsagei nimbat.” ⁵Oi ambân zorâņ a katep meip. Katep zo kât kâtik âin tân mem hân dâp a zeņgât a kutâ op galem zâņgobapkât sâsâņjā. Katep âsagei gâsumņā Anutugât neule tâtatņan mem zâi parâwe. ⁶Oi ambân zo keņgât op mirâ kâmân kâtikņan arip. Zoren (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatā galem okņaņgâbigât Anutuņjā sâi tâtatņjâ kubigâwe.

Sataņ sumbemân gâbâ kâbakņine geip.

⁷Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpņjā, zen oā sot kâsa urâwe. ⁸Oi Mikai sot sumbem arâpņjā, zen kâtigem oā sot sumbem arâpņjā kâbakņezingâmņjā sumbem aņgân kârâwe. ⁹Oi oā patâ, mulum sâņgiņjā, Sataņ, zâk a ambân hân dâp um gulip kwatziņgâmap, zâk ziņjā gâsum kâbakņine hânân geip. Sumbem arâpņjā yatik kâbakņezingâne hânân giwe.

¹⁰Oi sumbemân den kâtikņā itā muyagei nâņgâwan, “Kubikkubik sot imbaņjā sot kembu op, zo Anutu sot aņjā a bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsâņ, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpņiņ zeņgât kâsa op sirâm ņâtik dâp Anutu mâteņan sâm bâliņ kwatziņgâmap, zâk kâbakņine giarip. ¹¹Bukurâpņiņjā zen Râma gilâmņaņgât imbaņan Sataņ sot agom kâtigem walâwe. Kembangât den keņgât buņ sâm muyagem Sataņgât den mem gei kwarâwe. Oi ândiândizij mân aņgân kârâm buņ upapkât sâwe. ¹²Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre

upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataņ zâk zeņgâren gam kuk op ândiap. Narâkņā kek âkâbap, zo nâņgap. Zo nâņgâm kuk op ândiap.

Oâņjā ambân kâsa okņaņgip.

¹³Oā zâk hânân kâbakņine gemņjā nâņgâm ambân katep meip, zâk kâsa okņaņgâm molim arip. ¹⁴Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatņjā pindâne mulumgât keņgât op mirâ kamân kâtikņan tâtat mâmeņan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torenjā galem okņaņgâm ândiwe. ¹⁵Ambân zâk ari mulumņjā too patâ mogari gem too uurup patâ oip. Too zorâņ ambân zo lum âibam oip. ¹⁶Oi hânjā ambân bekņan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren geim naņgip. ¹⁷Yatâ oi ko oā zâk ambân zorat kuk opņā kâmud gakârâpņjā zâņgobam arip. Anutugât gurumin den lumņjā Yesugât siņgi zo mem ândime, zo zâņgobam arip. ¹⁸Oi zâk saru sâtņan gei sagân kirip.

Saru umņan gâbâ zuu kâtikņā ņai kopgâip.

13 Oi nâ eksa saru umņan gâbâ zuu kâtikņā ņai kopgâip. Zâk kâukņā nâmburân zagât, goonjā bâzagât. Oi goonjan zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukņan kot kulem zeip, zo den bâliņjā zeip. ²Tobatņjā wâu patâ yatâ. Sâlâpņjā, pusi yatâ. Lâuņjā, zuu kâtik laiongât lâuņjā yatâ. Oi oā zâk imbaņjā pindâm zâkkât tâtaran tap kembu otziņgâbapkât sâip. ³Zuu zorat kâukņjā ņai use patâ op mumuņaņgât dâp yatâ egâwan. Useņjā zo sogei âlip oip. Oi hân dâp aņjā aņjā, zen zuu zo molim ek zâkkât nâņgâne imbaņjā oip. ⁴Oâņjā zuu kâtik zo imbaņjā pindip, zorat um kâtik a, ziņjā sâm âlip kwâkņaņgâwe. Oi zuu zo sâm âlip kwâkņaņgâm sâwe, “Zuu zorat tobat ņaiņjā ândiap? ņaiņjā dap mo dap okņaņgâbap?”

⁵Zuu kâtik zo sâk mâme opŋâ zâizâin den sâm den sumunŋâ sâbapkât sâm pindip. Oi Anutuŋâ zuu zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umŋan nepŋâ tuubapkât narâk nâŋgâŋŋip. ⁶Oi zu kâtik zorâŋâ Anutu zikŋâ sot kutsinŋinâ sot tâtatŋâ sot sumbemân ândime, zen sâm bâliŋ kwatziŋgâm ândeip. ⁷Oi Anutuŋâ sot kutsinŋinâ sot tâtatŋâ sot sâip. Oi hânŋâ hânŋâ, a sâk top top sot den gându top top, zengât a kutâ upapkât oânŋâ imbanŋâ pindip. ⁸Oi hân a zinâ ekŋâ sâm âlip kwâkŋŋgâbi. Râma kune moip, zâk mârûm hân mân muyageibân kutziŋâ ândiândigât ekabân mân kulengoip, a zen zo zuu zo yatâ okŋŋgâbi.

⁹Kindapziŋoot ândie, zen den zi nâŋgâm kwâtâtibi, ¹⁰“Ūĵâi zâk tâk namâgât siŋgi oipŋâ tâk namin pambi. Ūĵâi zâk kâmbamgât siŋgi oipŋâ kâmbamŋâ koi mumbap.” Oi Anutuŋâ siŋgi a zen nâŋgâm pâlâtân kwap kâtigem ândibigât sâip.

Hân kâligen gâbâ zuu ŋâi kopgâip.

¹¹Oi hân kâligen gâbâ zuu kâtikŋâ ŋâi kopgâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukŋŋan goonŋâ zagât zeip. Oi diŋâ sâip, zo oâ diŋâ yatâ. ¹²Oi zuu zorâŋâ zuu mârûm kopgâip, zâkkât imbanŋâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâkŋâ sâi hân a ambân ziŋ zuu ŋâi use opŋâ âlip oip, zâk mâpâsiwe. ¹³Oi zuu kâtik zagâtŋâ, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâkŋâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutŋâ tuugi igâwe. ¹⁴Kulem yatâ zo zuu ŋâi zâkkât mâteŋŋan tuugi a ziŋ ekŋâ umziŋ gulip oi zuu mârûm use op soŋeip, zâkkât lopio sobibigât dâzânŋoip. ¹⁵Lopio zo sobim pane kiri zuunŋâ lopio waatŋŋŋi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuŋâ nâŋgâŋŋip. Lopio zâk sâi a ziŋ

mân sâm âlip kwâkŋŋgâwe, zen zân-gone muwe.

¹⁶Oi a zâizâin giginâ, sikumziŋoot sot sikumziŋ buŋâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziŋ bongen mo mâteziŋan undip tuuwe. ¹⁷Oi zuugât undip sâkziŋan tuuwe, zo zâkkât kutŋŋgât tenŋâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut ŋâi ŋâi sâŋgân mimbegât pâke parâwe. ¹⁸A nâŋgânâŋgâziŋootŋâ zuu zirat tenŋâ sot topziŋ sâlâpkum nâŋgâbi. Tenŋâ zo agât kutŋŋgât tenŋâ. Tenŋâ zo 666.

Râma sot kâmut gakârâpŋâ Sioŋ bâkŋŋan kirâwe.

14 Nâ eksandâ Râmanŋâ Sioŋ bâkŋŋan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorâŋ kirâwe. Oi mâteziŋan zikŋâ sot Ibânŋŋgât kot zeip, a yatâ zorâŋ kirâwe. ²Oi sumbemân gâbâ kwamit patâ nâŋgâwan, zo too sâmbon patâ kwamitŋâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nâŋga kâmam wâlŋŋ kwamit yatâ oip. ³Zen sumbemân Anutuŋâ tâtatŋâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zengât mâteziŋan kep uŋakŋâ ŋâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutŋâ ziŋ mân mime. A 144 tausen zeŋak mime. Hânân gâbâ Yesunŋâ sâŋgânziŋ meip, zeŋak kep zo mime. ⁴A zo, ziŋâ ambân sot bâliŋ mân opŋâ um salek ândiwe. Râmanŋâ diiziŋgi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zengâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik siŋgi upigât Râmanŋâ tâbaziŋ meip. ⁵Oi lâuziŋan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a târârakŋâ.

Sumbem a karâmbut, zengât den muyageip.

⁶Oi sumbemân sumbem a ŋâi egâwan. Zâk nii yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zengât den siŋgi âlip ziniŋ kâtik, zo mem arip. Hânŋâ hânŋâ, sâk tobat ŋâi ŋâi, den gându topŋâ topŋâ, zengât mem arip. ⁷Zâk den yu kambân sâm itâ sâip,

“Zen Anutu hurat kwākŋaŋgām sām âlip kwākŋaŋgâbi. Zāk hâuŋaŋgât den sâsâŋ narâk mâte uap. Hân sumbem sot saru sot too sinŋâ sâi muyageip, zāk sâm mâpâsibi.”

⁸Yatâ sâm ari kândâtŋan sumbem a ŋâiŋâ gam zagâtŋâ den itâ sâip, “Babilonŋ kamân marirâp, ziŋâ a kâmutŋâ kâmutŋâ diiziŋgâne bâliŋâziŋaŋgât um gulip nep âsagem laŋ mâman a ambân op ândiwe.”

⁹⁻¹⁰Oi kândâtŋan sumbem a ŋâiŋâ gamŋâ den kambân itâ sâip, “A ziŋ zuu kâtik mo lopio zâkkâren pindiŋsâm mâteziŋan mo bitziŋan zuugât undip mimbi, zo ko Anutugât kukŋaŋgât bonŋâ yâmbâtŋâ zo zeŋgâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpŋâ zeŋgât mâteziŋan kârâbân geim kât kârâpŋandâ ziŋgesei sâknam patâ nâŋgâm zâimambi. ¹¹Oi kârâpŋâ a zo yatâ ziŋgesei, zorat kâbakŋâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lopio mâpâsime sot a mâteziŋan zuugât undip zeip, zen ârândâŋ sâknam nâŋgâm sirâm ŋâtik nâŋgâm zâimambi.” ¹²Zorat narâk zoren Anutuŋâ sinŋi a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den sinŋi zo mem kâtigem ândibigât sâip.

Kembugât kâmurân ândim muwe, zeŋgât den.

¹³Sumbemân gâbâ den ŋâi itâ nâŋgâwan, “Gâ den itâ kulemgu, ‘Narâk ziren topkwap Kemu sot pâlâtân op ândine zâŋgone mumbi, zeŋgât nâŋga sâtâreŋoot upap.’ Kaapumŋâ itâ sap, ‘Perâkŋak, zeŋgât nâŋga sâtâreŋoot upap. Zen nep patâziŋâ tuum naŋgâmŋâ tap nâŋgâbi. Oi orot mâmeziŋaŋgât bonŋâ âinetâ muyazeiŋgâbap.”

Hânân Kembugât a gâsâzâŋgobap, zorat dâp muyageip.

¹⁴Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkŋan ŋâi tâip, tobatŋâ a yatâ. Kâukŋan a kutâ pindok ŋâi tâip, zo goide kâtŋâ tuutuunŋâ. Bikŋan sâu sâtŋoot mem tâip. ¹⁵Oi tirik namin gâbâ sumbem a ŋâiŋâ gemŋâ unumunum kwâkŋan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonŋâ mânâŋgât me. Bonŋâ mimiŋaŋgât narâk mâte uap. A minduziŋgâm kâsâpzanŋozâŋgoŋ narâk mâte uap. Kâsâpzanŋone hâuŋâ mimbigât narâk mâte uap.” ¹⁶Yatâ sâi unumunum kwâkŋan tâipŋâ sâunŋâ mem hânân bonŋâ zo mânâŋgârip.

Bâliŋ mâme ziŋâ hâuŋâ mimbi, zorat dâp muyageip.

¹⁷Oi sumbem a ŋâiŋâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zāk yatik sâu sât kâtikŋâ mem ândeip. ¹⁸Gâi sumbem a ŋâiŋâ Kembugât sinŋi kut ŋâi ŋâi pâpanŋâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zāk Kembugât sinŋi nalemm uunŋâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zāk bukuŋâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuŋâ itâ dukuip, “Sâugâ zorâŋ hânân bonŋâ mânâŋgât naŋgâ. Hânân waiŋ bonŋâ mârûm bâsigiap.” (Den sumbuŋâ zi Anutuŋâ bâliŋ mâme a hâuŋaŋgât tâmbetzâŋgobapkât sâip.) ¹⁹Sâi sumbem a bukuŋandâ sâu mem kin hânân waiŋ keetŋâ mânâŋgâtŋâ mem Anutu um kukŋaŋgât omboŋ patin pâi giarip. ²⁰Oi kamân âkŋan omboŋ patin pâi giari lâŋ kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zeip deŋgân patâŋâ op binbinŋâ zo hânân gâbâ bâu biosi sâŋgânŋan yatâ. Oi deŋgân kâreŋaŋgât teŋgâŋâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

Kembugât kore a ziŋă kep miwe.

15 Oi sumbemân sen mârât ŋâi egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut ŋâi ŋâi zo âsagem nanŋi Anutuŋă kukŋaŋgât op dum mân tâmbetzânŋobap.

²Oi saru ŋâi egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotŋă zeï egâwan. Oi a zuu kâtik sot lopiô kâsa otzikâm kâtigem walâziŋgawe sot a mâteziŋan zuugât undip zengâren mân zeip, a zo, zen Anutuŋăren gâbâ kâmam wâlôŋ mem saru sâtŋan kine ziŋgirâwan. ³A zen Anutuŋă kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe,

“O Kembu Anutu, imbanŋă mariŋă, orot mâmegâ zorat nânŋindâ imbanŋă opmap. Hânŋă hânŋă zengât a kutâ, kut ŋâi ŋâi opmat, zo târârak. ⁴Kembu, gâ ŋâiŋă hurat mân kwatgibap? Zo yatâ mân taap. Ŋâiŋă kutkâ mân sâm âlip kwâpap? Zo yatâ mân taap. Gâ kânok hâlâluyâk, zorat a kâmutŋă kâmutŋă zen gâgâren ga mâpâsegibi. Gâ hâuŋaŋgât nep tuuna top muyagiap.”

Sumbem a nâmburân zagât hâkopziŋoot kirâwe.

⁵Oi eksandâ sumbemân tirik namin umŋă ŋâi hâlâlû sâsân, zorat mâtâp pâronŋsâm kirip. ⁶Mâtâp pâronŋsâi sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Zen namin gâbâ gem gawe. Zen hâmbâziŋ kâukâu mem ândiwe. Oi dimâziŋan mâpaŋ goide kâtŋă tuutuunŋă zo zeip. ⁷Oi zuu âlipŋă kimembut kirâwe, zengâren gâbâ ŋâiŋă sumbem a nâmburân zagât zo hâkop nâmburân zagât ziŋgip. Hâkop zo goide kâtŋă tuutuunŋă. Hâkop umŋan Anutu ândiândi mariŋaŋgât kukŋaŋgât bonŋă piksâm

zeip. ⁸Oi namâ kâligen Anutuŋă âsakŋă sot imbanŋaŋgât kaapumŋă zo piksâm zeip. Oi sumbem a nâmburân zagât zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mân muyagiwegât tirik namin zâizâiŋaŋgât mâtâp pâke kwâip.

Sumbem a ziŋă hâkobân gâbâ kut ŋâi ŋâi hânân lokine geip.

16 Namâ kâligen gâbâ den kâtik gâi nânŋâwan. Zo sumbem a nâmburân zagât zo itâ dâzânŋoip, “Zen âi hâkop nâmburân zagât zoren gâbâ kut ŋâi ŋâi sâtziŋoot zo lokine Anutuŋă kukŋaŋgât bonŋă hânân gibap.”

²Sâi sumbem a kânok zâkŋă âim hâkopŋan gâbâ kut ŋâi lokei hânân giari zuu kâtikŋaŋgât undip mâteziŋan mem ândiwe sot a lopiogâren pindiŋsâwe, zen sâkziŋan use kâtik sot use kârokŋoot muyageziŋgip.

³Oi sumbem a zagâtŋă âi kut ŋâi saruyân lokei giarip. Giari saruŋă gilâm oip. A mumuŋaŋgât gilâm yatâ oi saru zuunŋă mom nanŋgawe.

⁴Oi sumbem a karâmbuŋă hâkobŋan gâbâ kut ŋâi lokei tooyân sot too sinŋan giari gilâm oip. ⁵Oi sumbem a too galem tâip, zâkŋă itâ sâi nânŋâwan, “Ga hâlâlû ândeinŋă ândiat. Tosagât hâuŋă, zorat nânŋindâ târârak uap. ⁶Kembugât siŋgi a sot Propete a zânŋom gilâmziŋ tâmbetkuwegât gilâmâk ziŋgâna nimbi. Zo dâbâk otziŋgat.” ⁷Sâi Kembugât siŋgi kut ŋâi ŋâi pâpanŋan gâbâ den itâ nânŋâwan, “Perâkŋak. O Kembu Anutu, imbanŋă mariŋă, hâuŋă ziŋgat, zo dâpziŋan uap.”

⁸Sâi sumbem a kimembuŋă zâkŋă hâkopŋan gâbâ kut ŋâi lokei mirâsinŋan arip. Ari mirâsiŋă kârâp opŋă a donŋep ziŋgeseip. ⁹Oi a zen maanŋă ziŋgeseip. Zen umziŋ melânŋ Anutu hurat kwâkŋaŋgâbigât Anutuŋă kut ŋâi ŋâi zo sâi âsageip. Oi zen umziŋ mân

melânġawe. Buġâ. Zen Anutu sâmbâlîġ kwâkġaġawe.

¹⁰Sumbem a bâtnâmbuġâ zâkġâ zuugât tâtarân hâkopġan gâbâ kut ŋâi lokei giari zâk sot a ambân gakârâpġâ zengât hân boġ zo ŋâtâtiksâm zeip. Oi a zen sâknam patâ nânġâm biyakġâ nâmbâlmanziġâ hârârânsâmġâ takâ zeip. ¹¹Oi sâknam sot useziġaġât opġâ Anutu, sumbem mariġâ sâmbâlîġ kwâkġaġawe. Oi zen umziġ mân melân ândi mâmanziġ bâliġ zo mân birâwe.

¹²Sumbem a nâmburân kânokġâ hâkopġan gâbâ kut ŋâi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kârâksâip. Kârâksâi mâtâp âsageip. Mirâsiġ takâtakâġan gâbâ a kutâ sot kâwali arâpziġâ gabigât yatâ muyageip. ¹³Oi nânġâ eksandâ oâ lâuġan gâbâ sot zuu kâtik lâuġan gâbâ sot propete sarânġâ zengât lâuziġan gâbâ wâke bâliġâ karâmbut, tobatziġ kaġ yatâ op gawe. ¹⁴Zo zen wâke bonġâ. Zen sen mârât top topġâ tuubigât imbanġâ zemziġap. Oi zen hân dâp a kutâ âi minduziġâmġâ Anutu, imbanġâ mariġâ, zâkkât narâk patâ zo mâte oi kâsa op gâm kâmbam kumbi.

¹⁵Oi nâ den ŋâi itâ nânġawan, “Nâ Yesu, itâ sa nânġânek. Zen narâknâ mân nânġâne kek gâbat. Zorat ŋâi zâk sâk bârak ândim anun opapkât sâk pâkerġâ mem pam um gwâlâgwâlâ ândibap. Yatâ upap, zo ko zâkkât nânġa sâtâreġoot upap.”

¹⁶Oi wâke zen hân dâp a kutâ Yudaia hânân minduziġâwe. Hân zorat kutġâ Yuda denân Hamagedoġ sâme (Niġ denân ko Magedoġ bakġâ).

¹⁷Oi sumbem a nâmburân zagâtġâ hâkopġan gâbâ kut ŋâi lokei sumbem kabânġan geip. Gei tirik namin Anutugât tâtatġan gâbâ den kâtikġâ ŋâi itâ sâip, “Mârum âkap.” ¹⁸Hânpân sot kaġkundunduj sot sumbem kwamit

patâ muyageip. Wâriġ patâ ŋâi meip. Wâriġ yatâ zo mârûmġan mân meip. ¹⁹Oi kamân patâ zo âbânġoi karâmbut oip. Oi hânġâ hânġâ a zengât kamân patâ giligâlaksâip. Babiloġ kamân patâ zo yatik Anutu kukġaġât op tâmbetkoip. ²⁰Oi saruyân tâunanân zo aksik âbânġum saruyân geiwe. Oi hânân bakġâ zen âbânġum nanġâwe. ²¹Oi sumbemân gâbâ sumbem tipġâ patâ patâ map yatâ ubâ gem ga sârâtzânġoip. Zânġoi Anutu sâmbâlîġ kwâkġaġawe. Sumbem tipġâ zo gem tâmbetzânġoip, zorat op sâmbâlîġ kwâkġaġawe.

Ambân ŋâi zuu kuriġ kwâkġan tâip.

17 Oi sumbem a nâmburân zagât hâkop mem ândiwe, zengâren gâbâ ŋâiġâ ga itâ dâtnogip, “Gâ gâna mâtâp ambân patâ too doġbep nanġâmġan ândimap, zo tirâpgobat. Tirâpgomġâ hâuġâ mimiġaġât den dâgobat. ²Hân a kutâ ziġ ambân zo zâkkâren gam zâk sot laġ mâman upme. Oi hânġâ hânġâ a zen zâk sot bâliġ op um gulip upme.”

³Yatâ dâtnom diinigi Kaapumġâ tirâpnogi itâ egâwan. Mirâ kamân kâtikġan ambân ŋâi zuu kuriġâ kwâkġan tâip. Zuu zorat sâkġan kot bâliġâ top top zeip. Oi zuu zo kâukġâ nâmburân zagât. Gooġâ bâzagât. ⁴Oi ambân zo hâmbânġâ kâmbum sot kuriġâ mem ândeip. Oi neuleġâ sâġġân zâizâiġ zo sâkġan dâp op zeip. Oi bikġan hâkop goide kâġġâ tuutuuj tâip. Oi hâkop zorat umġan kut ŋâi ŋâi sumun kârok piksâm zeip. ⁵Ambân zorat mâteġan den sumbuġâ itâ zeip, “Laġ mâme ambân zengât patâziġâ sot hân kwâkġan bâliġ top top zorat mamġâ. Babiloġ kamân patâ, nâ.” Den yatâ zo mâteġan zeip. ⁶Oi ambân zo Anutugât siġi a sot Yesugât siġi den mem ândine zânġowe, zengât gilâm

nemŋā um gulip oi egāwan. Zo ekŋā nā imbanŋānā buŋ opip.

Zuu kâukŋā nâmburân zagât, zorat den.

⁷Yatâ ua sumbem anŋ itâ māsikânigip, “Gâ wangât nânŋāna imbanŋā uap? Nâ ambângât topŋā sot zuu kâukŋā nâmburân zagât sot goonŋā bâzagât, zorat topŋā dâgoga nânŋā. ⁸Zuu kâtikŋā egin, zo mârūm ândeipŋā narâk ziren mân ândiap. Oi zâk bet simân gâbâ kopgam tâmbet agoagoŋ kâtikŋan geibap. Zuu zo mârūm ândeip. Oi narâk ziren mân ândiap. Oi bet gâbapkât a hânân ândie, zen ekŋā sâm âlip kwâkŋangâbi. Zen kutzinŋā hân muyageibân gâbâ ândiândigât ekabân mân kulemgune zeip, a zo, ziŋŋā yatâ upi.

⁹Zi a nânŋânânŋânŋootŋā den zi nânŋâm kwâtâtibap. Zuu kâukŋā nâmburân zagât, zo bakŋā nâmburân zagât. Bakŋā zoren laŋ mâman ambân zo tâtat mâme opmap. ¹⁰Oi zuu kâukŋā nâmburân zagât, zoren zen a kutâ nâmburân zagât. A kutâ bâtnâmbut, zen buŋ urâwe. Iŋâi ândiap. Oi ŋâi gâtâm muyagibap. Zâkŋā muyagemŋā narâk pânkânok ândibap. ¹¹Zuu mârūm ândeip, oi narâk ziren mân ândiap, zâk a kutâ nâmburân zagât zeŋgâren târokwaî nâmburân karâmbut upi. Oi tâmbet agoagoŋan geibap.”

Goonŋā bâzagât, zorat den.

¹²“Goonŋā bâzagât egin, zo a kutâ bâzagât. Narâk ziren mân op ândie. Gâtâm âsagibi. A kutâ nepziŋā topkwapŋā narâk pânkânok zuu sot a kutâ op ândibi. ¹³A zen umziŋ kânogâk ze zuugât kore op kâwalizij bikŋan pam ândibi. ¹⁴Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zânŋom kâbakŋezinŋâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâinŋ aksik patâ walâziŋgâm Kembu

patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpziŋgoip. Oi zen zâk sot pâlâtânŋ op kâtigem ândie.”

Ambângât den.

¹⁵Sumbem anŋ den yatâ sâmnŋâ târokwap dâtnogip, “Laŋ mâman ambân too doŋbep nanŋâmŋan ândei eksat. Too zorânŋ a hânŋâ hânŋâ sot a sâk tobat ŋâi ŋâi sot den gându ŋâi ŋâi. ¹⁶Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândânŋ laŋ mâman ambân zo kâsa okŋangâm hâmbâ gakânŋâ bekŋan mem nanŋâne sâk bârak tâi sunumŋâ nemŋâ siŋitŋâ kârâbân une simbap. ¹⁷Oi zo yen mân upi. Anutuŋâ umziŋan den zo pâi diŋâ lum um kânok oi zuu kore okŋangâm kâwalizij bikŋan pam ândine Anutugât den bon upap. ¹⁸Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziŋgi kore okŋangâbigât imbanŋâ zemŋânŋap.”

Babilonŋ kamân giligâlaksâbap, zorat den.

18 Oi sumbemân gâbâ sumbem a ŋâi gâi egāwan. Zâk kâwalinŋâ imbanŋâ zemŋanŋip. Hânân gem gâi âsakŋandâ doŋbep âsagem zeip. ²Zâk den kâtikŋā den sâm sâip,

“Babilonŋ kamân patâ giligâlaksap. Wâke zeŋgât kamân uap. Wâke bâlinŋâ zoren âi tâtat mâme upi. ³Zoren nii bâlinŋâ top top, zeŋgât kamân uap. Kamân mâirâp ziŋŋā hân dâp a zen waiŋ too ziŋgâne nem um gulip op ârândânŋ laŋ mâman urâwe. Oi hânŋât a kutâ zen kamân zoren gam bâlinŋâ nep tuum ândiwe. Oi hân dâp anŋgâgwanŋā a zen kamân zorat sikumgât anŋgâgwanŋā op sikumziŋoot urâwe. Zorat opŋâ giligâlaksap.”

**Kamân patâ Anutugât
sâtkât giligâlaksâbap.**

⁴Sumbemân gâbâ Kembangât den kâतिक्ण itâ âsagei nângâwan, “Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliņâziņ betziņan mimbegât. Oi kut nâi sâtņoot zengâren zâibapkât. ⁵Kamân zorâņâ bâliņâ kwâkņan kwâkņan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuņâ tosanņagât sap. ⁶Kamân mâirâp ziņ bâliņ otziņgâwe, yatik otziņgâbi. Oi hâuņâ zo walâm otziņgâbi. Ziņâ too kâतिक्ण ziņgâne niwe. Zengoot too kâतिक्ण kâतिक्ण nâi ziņgâne nimbi. ⁷Zen zâizâiņ op sii nalem kep kâmam tuum ândiwe, zorat dâp yatik sâknam sot umbâlâ muyageziņgâbi. Ziņâ umziņan itâ sâme, “Ijâiņâ mân walâniņgâbap. Um âlebân ândim zâinat.” ⁸Yatâ sâmegât sirâm zorenâk kut nâi nâi sâtņoot zengâren muyagibap. Mâsek sot isem umbâlâ sot pu. Oi kârâpņâ kut nâi nâi sem kamân zo ârândâņ simbap. Oi Kembu Anutu, zâk imbaņâ mariņandâ tosaziņâ mâkâbap.

Kamân zo sei a ziņ ekņâ umbâlâ upi.

⁹Oi hângât a kutâ, zen kamân zorat mâirâp zen sot laņ ândiândiņ op sot bâliņâ sot sii nalem kep kâmam op ândiwe. Zen kamân zorat kârâp kâbakņâ zari ekņâ umziņ bâlibap. Umbâlâ op isebe. ¹⁰Zen kamân zorat hâuņagât keņgât op kârebâk kin itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, Babiloņ kamân kâतिक्ण, gâ hâuņâ kegâk muyagegigap.”

¹¹Angâgwanğâ a kamânņâ kamânņâ, zen sikumziņ nâiņâ sâņgân mimbap sâm isem umbâlâ upi. ¹²Sikum âlip top top itâ angâgwanğâ urâwe. Goide kât, kât, kwâlâk sâņgân patâ, sâņgum neuleņoot kuriņâ sot kâmbum, nak, bâu patâ Elepangât gooņâ. Oi kut nâi nâi

nakņâ tuume sot kâतिक्ण tuume. ¹³Nalem wârânņoot topņâ topņâ sot too hito- mņoot topņâ topņâ, waiņ too, kelâk, nalem top topņâ sot râma, makau, biosi, a lalaņ sot kore a ambân. Kut nâi nâi zo sâņgân zâizâiņ yatâ angâgwanğâ urâwe. Angâgwanğâ a ziņâ kamân zorat marirâpņâ zengât itâ sâbi, ¹⁴“Bonņâ muyaginat sâm ândime, zo buņ op nanğap, Oi sândokņâ zo buņ oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyageziņgâbap.”

¹⁵A kut nâi nâi angâgwanğâ op kât sikumziņoot urâwe, zen kamân zorat hâuņagât keņgât op kârebân kin isem umbâlâ op itâ sâbi, ¹⁶“Yei, yei, kamân patâ, gâ pet hâmbâ neuleņoot mem ândein. Oi neule top topņâ sâņgân zâizâiņ zo kegâk buņ uap. Kut nâi nâi zo kek tâmbetkum nâņgap.”

¹⁷⁻¹⁸Oi wanğâ mariņâ sot wanğâ galem a sot wanğâ nep a zen kamân zoren sikum lam âim game, zen kamân kârâpkât kâbakņâ zari ekņâ kârebân tapņâ isem umbâlâ opņâ sâbi, “Kamân patâ itâ zo mân taap.” ¹⁹Zen umbâlâ opņâ suundum âlat amit âigirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wanğâ mariņâ zen kât sikumziņoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

**Kamân patâ zo hiriņsâm
balo op zimbapkât sâsâņ.**

²⁰“Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât siņgi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpņâ ziņâ bâliņ otziņgâwe, tosa zorat hâuņâ Anutuņâ ziņgap. Zorat sâtâre upi.”

²¹Den yatâ muyagei sumbem a imbaņâņoot nâiņâ kât patâ nâi mem zaatņâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “Babiloņ kamân patâ zo yatik kâbakņibap. Oi buņ op kwâtâtibap. ²²Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit

zoren mân âsagibap. Oi bet kulem a zen zoren mân tuubi. Nepkât kwamit mân âsagibap. ²³Oi kârâp âsaknjandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân mi-anġânâ kwamit mân âsagibap. Anġâg-waŋġâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zeŋġât walâziŋġâm zâizâiŋ op ândiwe. Kamân zorat kware suŋâ zorâŋ hân dâp a umziŋ gulipkoip. ²⁴Propete a sot Anutugât siŋġi a hân dâp zân-gowe, zeŋġât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okŋaŋġip.”

Sumbemân sâtâre utne Yohanenġâ nânġip.

19 Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nânġâwan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakŋâ sot imbaŋâ zo Anutuniŋ, zâkkâren ziap. ²Zâkŋâ kamân zorat tosa hâuŋaŋġât nep tuugi bonġâ sot dâp opmap. Laŋ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziŋ hân dâp a zen sot laŋ ândinetâ ko tâmbetzân-goip. Zeŋġât tosaŋaŋġât hâuŋâ ziŋġip. Oi Anutugât kore arâp zânġone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziŋġip.”

³Yatâ sâmŋâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakŋâ zâim zemâmbap.” ⁴Oi a patâ 24 sot zuu âlipŋâ kimembut zen neule tâtatŋan tâip, Anutu, zâkkât kiŋ topŋan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkŋak. Anutu sâm mâpâsinâ.” ⁵Oi tâtatŋan gâbâ den ŋâi itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiŋ sot giġiŋ, zen Kembu hurat kwapŋâ sâm âlip kwâkŋaŋġânek.”

Râmagât sâtâre.

⁶Oi sumbemân a ambân doŋbep patâ sâtâre utne kwamitŋâ nânġâwan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nânġâwan, “Oe, Kembu Anutuniŋâ kembu otŋiŋġâmap. ⁷Zorat nen sâtâre op sâm âlip kwâkŋaŋġânâ. Oi Râma am-

bân mimbam uapkât sâtâre patâ muyag-ibap. Râmagât ambân siŋġiŋâ, zâk târâk-bârâk uap. ⁸Zâk sâŋġum kâukâu mem ândibapkât nânġâŋaŋġip.” (Sâŋġum kâu zirâŋâ Anutugât siŋġi a zeŋġât orot mâmeziŋâ târârak.)

⁹Oi sumbem anġâ den ŋâi itâ dâtnogip, “Kembuŋâ itâ sap, ‘Gâ itâ kulemgu. Râmagât sâtâre op sii nalem nimbiġât zop sâip, zeŋġât nânġa sâtârenġoot uap.’” Yatâ sâmŋâ sâip, “Den dâgogan, zo Anutugât den bonġâ.” ¹⁰Yatâ dâtnogi nâ kiŋ topŋan gei mâpâsibam ua kwâkânim itâ sâip, “Yatâ mân ot. Nâ kore a bukugâ. Bukurâpkâ Yesugât den mem ândime, zeŋġât bukuyâk. Gâ Anutuyâk mâpâsiban. Yesugât topŋâ sâm muyamuyage, zo Kaapumġât nep.”

Yohanenġâ Yesu sot arâpŋâ ziŋġirip.

¹¹Oi nâ eksandâ sumbem pâroŋsâi biosi kâukâu ŋâi tâi egâwan. Oi kwâkŋan tâip, zâkkât kutŋâ sâi bon opmap sot sâi âsagemap. Zâk tosa hâuŋaŋġât nep tuugi târârak opmap. Bâliŋ mâme a zen kâmbamŋâ zânġomap. ¹²Siŋâ toren toren tobatŋâ kârâp bâlam yatâ. Kâukŋan a kutâ pindok doŋbep taap. Oi sâkŋan kutŋâ kulemgoi ziap, zo zikŋik sâlâpkum nânġâmap. ¹³Oi hâmbâ kârep zo gilâm saŋġonsaŋġonŋâ mem ândiap. Oi kutŋâ sâme, zo Anutugât sât. ¹⁴Oi eksandâ ari sumbemân gâbâ sumbem kâwali a kâmutŋâ kâmutŋâ zen biosi kâu kwâkŋan tap moliwe. Hâmbâziŋ kâu timan âlipŋâ yatâ. ¹⁵Oi zâkkât lâuŋan gâbâ sâu sâtġoot koptâmap, zorâŋâ a zânġom kâbakŋezingâmap. Oi tân kâtikŋâ mem ândim a kâmutŋâ kâmutŋâ, zeŋġât a kutâ op galem otziŋġâmap. Oi waiŋ bonġâ ombonjan pam kwândâline toonġâ geimap, zâk yatik kâsarâpŋâ zânġomap. Anutu, imbaŋâ mariŋâ, zâkkât kukŋaŋġât op yatâ otziŋġâmap. ¹⁶Hâmbâŋan sot

soonjan kârân kulem itâ ziap, “A kutâ sot a zâizâinj zengât Kembu patâ.”

**Yesu zâk sâunġandâ
kâsarâp zânġobap.**

¹⁷ Oi eksandâ sumbem a nġi maayân kiri egâwan. Zâk zoren kin nii sumbemân âim gawe, zen aksik den kâtik sâm dâzânġoip, “Ganek. Anutuġâ sâi nalem patâ muyagibâmapkât ga mindunek. ¹⁸ A topġâ topġâ zengât sunumziġ nimbi. A kutâ sot a sâtġâ kâwalizijoot, a patâ sot kore mâman a, a zâizâinj sot gigij ârândân mune sunumziġ nimbi. Oi biosizij yatâ munetâ sunumziġ nimbi.”

¹⁹ Oi zuu kâtik sot hânġât a kutâ sot kâwali a gakârâpziġ mindune ziġgirâwan. Zen Biosi kâu kwâkġjan tâmap sot a gakârâpġâ kâsa otziġġânâ gawe. ²⁰ Oi zuu kâtikġâ sot propete sarânġâ zet kâmbamân loreitâ ġâsuzikâwe. (Mârum propete a sarânġâ zuu kâtikġanġât mâteġjan sen mârât top top tuum a zuġġât undip mâteziġjan zeip sot a lopiġġâren pindiġsâwe, zen um gulip kwatziġġip.) Oi zet ġâsuzikâm kârâp sem zemap, zoren zâpane geiwet. ²¹ Oi nâmbutġâ ko biosi kâukâu kwâkġjan tâip, zo lâunġan ġâbâ sâunġâ gam zânġom nanġip. Oi nii ziġâ gamġâ sunumziġ nemġâ âkon urâwe.

Sataġ tâk namin pambi.

20 Oi sumbemân ġâbâ sumbem a nġiġâ gem ġâi egâwan. Oi zâk simġât mâtâp doonġudoonġuġâ sot tâk kâtikġâ patâ mem gem ġâip. ² Oi zâk oâ, mulum sânġiġâ, wâke zengât patâziġġâ, Sataġ, zâk ġâsumġâ saamġâ kendon 1 tausen tâġân zimbapkât Anutuġâ sâm pindip. ³ Sâm pindâm simân kâbakġei ġiarip. ġiari mâtâp kâtikġâ doonġumġâ mâtâp sâbânġâ mâtâp tuum doonġoip. Oi anġâ anġâ dum um gulip mân kwatziġġâm yenâk zem zei kendon 1 tausen âkâbap-

kât sâm pindip. Âki olaġne gam narâk pânġkânok ândibap.

A kândom zaatpi, zengât den.

⁴ Oi zorenâk neule tâtatġâ tap ari egâwan. Eksandâ a gamġâ tâtatġâ kwâkġjan tarâwe. Zen a tosaziġanġât den sâm kwâkâbigât sâm ziġġip. Oi a nâmbutġâ mârum Yesuġât opġâ sot Anutuġât den mem ândiwe, zorat opġâ ġânġuzij mânânġġârâwe, zengât um dâpziġ egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâpâsiwe. Oi zâkkât undip mâteziġjan sot bitziġjan mân mem ândiwe. Zengât um dâpziġ ziġġirâwan. Oi a zen sâkziġ ġwâlâ utne ziġġirâwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otziġġâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. ⁵ Mumuġâ nâmbutġâ, zen ko mân zaatġâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne ziġġirâwan, zo zaatzaat kândom. ⁶ Zaatzaat kândom, zoren zaatpi, zengât nânġa sâtâreġoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumuġâ zagâtġâ mân tâmbetzânġobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

**Sataġġâ tâk namin ġâbâ gam
a um gulip kwatziġġâbap.**

⁷ Oi kendon patâ 1 tausen âki Sataġ tâk olaġne tâk namin ġâbâ kopġâbap. ⁸ Kopġamġâ a kâmutġâ kâmutġâ hân dâpġâ um gulip kwatziġġâbam âibap. Oi a kâmutġâ Gogo sot Magogo zo minduziġġâm um gulip kwatziġġi kâmbam kumbigât gabi. Zen a ambân doġbep, mân sâlâp zânġozânġonġ yatâ. Tenġâziġ saru sak yatâ. ⁹ Zen gamġâ hân ġânġuġ lâġ pitâm zem sipzânġowe. Anutuġât a ambân kâmut sot kamân umġandâ ġâsumap, Yerusalem, zo haamġubi. Yatâ utne sumbemân ġâbâ kârâp gei ziġġesibap. ¹⁰ Oi um gulip kwatziġġâm ândeip,

Sataŋ, zâk kârâp patâ semap, zoren pane geibap. Zoren zuu sot propete sarâŋâ zet mârum kâbakŋezikâne gei ândiwet. Zoren ârândân ŋâtik sirâm sâknam patâ nâŋgâm ândim zâimambi.

Tosagât hâuŋâ mimbi.

¹¹ Oi nâ neule tâtatŋâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâkŋan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buŋ urâwet. ¹² Oi a muwe, a zâizâiŋ sot gigin, zen aksik tâtatŋâ zorat topŋan kine ziŋgirâwan. Kine ekapŋâ ekapŋâ mem mâbâlakŋiwe. Oi ekap ŋâi mâbâlakŋiwe, zo ândiândi kâtikkât siŋgi a zeŋgât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmanziŋaŋgât den ekabân mârum kulemguwe, zo ekŋâ zeŋgât den sâm kwâkâwe. ¹³ Oi saruyân a mumuŋâ ziwe, zo Anutuŋâ sâi aksik zaat gawe. Oi a mumuŋâ zen mumuŋâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat gawe. Oi mumuŋâ zen ândiândizizŋaŋgât topŋâ sâmŋâ hâuŋâ melâŋ ziŋgip. ¹⁴ Oi mumuŋâ sot mumuŋ kamân zo lum kârâbân pane giarip. Kârâbân geigeiŋ, zo mumuŋâ zagâtŋâ uap. ¹⁵ A ambân zen kutzinâ ândiândi kâtikkât siŋgi a zeŋgât ekabân kârum mân muyagemŋâ kârâbân zâmbane geiwe.

Hân sot sumbem uŋakŋâ muyagibabot.

21 Oi nâ hân sot sumbem uŋakŋâ zikirâwan. Sumbem sot hân sâŋgiŋâ, zet buŋ urâwet. Oi saru zâk yatik buŋ oip. ² Oi tirik kamân, Yerusalem uŋakŋâ, zo sumbemân Anutugâren gâbâ gem gâi egâwan. Ambân ŋâi ayân pânâ neule okŋaŋgâme, yatâ oi egâwan. ³ Oi neule tâtatŋan gâbâ den kâtikŋâ ŋâi nâŋgâwan, “Ek. Anutuŋâ a zen sot ândibap. Zâkŋâ a ambân osetziŋan tâtat mâme oi zen a ambân gakârâpŋâ op ândibi. ⁴ Anutu zikŋik zen sot ândim sinziŋ toonâ saŋgori zagâtŋâ mân isebi.

Narâk zoren mumuŋâ mo âigirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut ŋâi ŋâi sâŋgiŋâzo buŋ op naŋgâbap.”

⁵ Oi tâtatŋan tâip, Kembu, zâkŋâ itâ dâtnogip, “Nâŋgâ. Nâ sa kut ŋâi ŋâi uŋakŋâ muyagiap.” Yatâ sâmŋâ sâip, “Gâ kulemgu, ‘Den zi, den bonŋâ.’” ⁶ Oi itâ dâtnogip, “Hânân tuutuuj, zo mârum âkap. Nâ kândom sot bet. Nâ kut ŋâi ŋâi top kwâkwat sot tuum naŋgânâŋgân. Iŋâi zâk toogât nâŋgi nâ ândiândi too sinŋan gâbâ too aam pinda nimbap. Too zo sâŋgân buŋ. ⁷ Iŋâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zâk too zo nimbap. Oi nâŋâ zâkkât Anutuŋâ ândia zâkŋâ nagât nannâ op ândibap. ⁸ Ka keŋgât upme sot Kembangât den mem birâbirâŋ, kâmbam ku, laŋ mâman a ambân, kware suŋâ a, lopio hurat kwâkŋaŋgâme, sot den sarâ sâme, a zo, zen sim kârâbân ândim zâimambi. Sim kârâbân geigeiŋ, zorâŋâ mumuŋâ zagâtŋâ.”

Yerusalem kamân uŋakŋâ sumbemân gâbâ gibap.

⁹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkopziŋan kut ŋâi ŋâi sâtŋoot piksâi mem kirâwe, zeŋgâren gâbâ ŋâiŋâ nâgâren gam itâ sâm dâtnogip, “Gâna Râmagât ambân siŋgi tirâp gobâ.” ¹⁰ Oi Kaapumŋâ diinim um bâbâlaŋ kwatnigi Sumbem aŋâ diinim bak kârep ŋâi tâip, zoren zâim tirik kamân Yerusalem, sumbemân Anutugâren gâbâ geip, zo tirâpnogi egâwan. ¹¹ Anutugât neule âsakŋandâ kamân zo kâpim zeip. Kamân zo kât neule âsakŋâ âlipŋâ zo yatâ zorâŋâ tâip. ¹² Kamân zo poŋ patâ saane haamgum kirip. Poŋ zo mâtâp kubigâwe, zo kiin zagât. Oi hâŋgi kiin zagât. Oi mâtâp zorat kwâkŋan sumbem a kiin zagât tarâwe. Oi hâŋgiyân Isirae a kâmut kâmutŋâ kiin zagât, zeŋgât kutziŋ zeip. ¹³ Oi mirâsiŋ takâtakâŋan mâtâp karâmbut zeip. Oi mirâsiŋ geigeiŋan mâtâp karâmbut zeip. Oi

torengen mâtâp karâmbut zeip. Oi torengen mâtâp karâmbut zeip. ¹⁴ Oi poŋ topŋan kât tandâ kiin zagât kin arip. Oi tandâ kiin zagât zoren Râmagât Aposolo kiin zagât zeŋgât kutziŋâ zeip.

Yerusalem kamân uŋakŋaggât tobatŋâ.

¹⁵ Sumbem a den dâtnogip, zâkŋâ tân ŋâi goide kâtŋâ tuutuunŋâ mem kirip. Tân zorâŋ kamângât poŋ sot mâtâpŋâ zorat dâp mem kirip. ¹⁶ Kamân zo muruk toren toren kimembut. Parâŋâ sot binbinŋâ sot kâreŋŋâ, zo dâbâk. Sumbem aŋâ tân mem kamân haamgum âim dâpkwâip. Tengâŋâ 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parâŋâ binbinŋâ sot kâreŋŋâ, zo dâbâk oip. ¹⁷ Tân mem ândeip, zorâŋ poŋân pâi 66 kilometa oip. Aŋâ dâp tuumen yatik sumbem aŋâ mem ândim kamân zo dâpkwâip.

¹⁸ Poŋ zo kât kâukâu neuleŋoot, zorâŋ tuuwe. Oi kamân zo goide kâtŋâ tuutuunŋ. Kât tobatŋâ belo yatâ oip. ¹⁹ Poŋ tandâ kât sâŋgân zâizâiŋâ kulem ŋâi ŋâi tuutuunŋ. Tandâ kânok, zo kât kâu tobat belo yatâ zorâŋ tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Yaspa. Tandâ zagât, zo kât gwâlâgwâlâ, zorâŋ tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Sapaia. Kât tandâ karâmbuŋ, zo kât kâuŋâ tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Agate. Kimembuŋ, zâk kât kulemŋâ mâpot tuutuunŋâ. Kât zorat kutŋâ Emerali. ²⁰ Kât tandâ bânâmbuŋ, zo kuriŋ sot kâuŋâ mâpot tuutuunŋâ. Kât zorat kutŋâ Sadoniki. Tandâ nâmburân kânok, zo kât kuriŋandâ tuuwe. Kât zorat kutŋâ Konelian. Kât nâmburân zagât, zo gimbaŋandâ tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Krisolait. Oi tandâ nâmburân karâmbuŋ, zo kât kâmbumŋâ tuutuunŋâ. Kât zorat kutŋâ Berili. Tandâ nâmburân kimembut, zo kât gimbaŋoot mâpot tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Topasi. Kât bâzagât, zo wâgân sot gimbaŋâ mâpot tuutuunŋâ. Kât zorat kutŋâ Krisoparase. Tandâ kiin kânok, zo kât

dengop kuriŋ yatâ zorâŋ tuutuunŋ. Kât zorat kutŋâ Haiasinti. Tandâ kiin zagât, zo kât kuriŋ tobat ŋâi zorâŋ tuutuunŋâ. Kât zorat kutŋâ Ametisi. ²¹ Hâŋgi mâtâp kiin zagât, zo kaiput ŋilip patâ ŋâi zorâŋ tuutuunŋâ. Hâŋgi ŋâi ŋâiŋâ zo yatik ka yatik tuum âiwe. Kamângât mâtâp, zo goide kât âlipŋâ belo yatâ zorâŋ tuum âiwe.

²² Kamân zoren tirik namâ ŋâi mân tâi egâwan. Kembu Anutu, imbaŋâ mariŋâ, zâkŋâ tirik namâziŋ uap. Oi Râma zâk ârândâp. ²³ Oi kamân zoren Râma zâk kârâp âsakŋâ uap. Oi Anutugât neule âsakŋâ kamân zoren âsagemap. Zorât kârâp âsakŋâ mo kâin sot mirâsiŋ âsakŋâ, zorat mân sâbi. ²⁴ Hân dâp a kâmutŋâ kâmutŋâ, zen Râmagât âsakŋan zoren ândibi. Oi hân a kutâ, zen kut ŋâi ŋâi neuleŋoot zo kamân zoren mem âibi. ²⁵ Kamân zoren mân ŋâtiksâbapkât kamân zorat poŋ mâtâp zo mân dooŋgubi. ²⁶ Hân dâp a kâmutŋâ kâmutŋâ, zen kut ŋâi hurat kwapme, hikpârâkŋoot, neule âkŋaleŋoot, zo mem kamân zoren zâibi. ²⁷ Oi kut ŋâi ŋâi sumunŋâ zo mân mem kamân zoren bagibi. A ambân bâliŋâ upme mo a ambân sarâ sâme, zen kamân zo mân bagibi. A ambân mârûm ândiândi kâtikkât ŋiŋi sâip, kutziŋâ Râmagât ekabân ziap, zo zeŋak kamân zo bagibi.

Ândiândi too sot ândiândi nak zo, zekât den.

22 Oi sumbem aŋâ ândiândi too tirâpnogi egâwan. Too zo salek, âlipŋâ. Zo Anutu sot Râma zekât neule tâtatŋâ gobetŋan gâbâ takâm gemap. ² Takâm gemŋâ kamân tânâmŋan gemap. Oi too nâmbut nâmbut mâtâp ziap. Too sâtŋâ toren toren zoren ândiândi nakŋâ kin ariap. Nak zorat bonŋâ top topŋâ kiin zagât. Bonŋâ zorâŋ kâin dâp muyagem

hululunsâmap. Oi hân dâp a zen nak iinnġa zo mem âlipziġ upi.

³Kamân zoren kut nġai nġai bâliġâ mân zimbap. Oi Anutu sot Râma, zekât a kutâ tâtatġâ zoren muyagei arâpġâ zen zoren kore okġaġġâm ândibi. ⁴Oi zâkkât si sânġânġâ ek ândibi. ⁵Oi mâtez- iġan zâkkât kutġâ zo zimbap. ⁶Kamân zoren mân nġatiksâbap. Oi karâp âsakġâ mo maagât mân sâbi. Kembu Anutuġâ maa yatâ âsageziġġâbap. Oi kamân mâirâp zen a kutâgât nep tuum ândim zâimambi.

Sumbem aġâ Yohane den dukui pindiġsâm mâpâsibam oip.

⁶Sumbem aġâ itâ sâm dâtnogip, “Den zi bonġâ, Kembu Anutuġâ sâi Kaapumġâ Propete a lâuziġan den pâi sâwe. Oi Kembuġâ sumbem aġâ sânġonnogi kore a gakânġâ zen kut nġai nġai kek âsagibap, zorât diġâ nânġâbigât kut nġai nġai zi tirâpġogan. Kembu zâkġâ itâ sap, ‘Nâ kek gâbat.’”

⁷Ŋġai zâk ekap ziren den sumbuġâ kulemgoi ziap, zo mulunâk mem ândei zâkkât nânġa sâtâreġoot upap.

⁸Oi Yohane, nâ kut nġai nġai zo ek nânġâmġâ sumbem aġâ kut nġai nġai zo tirâpnogip, zâkkât kiġ topġan ge pindiġsâm mâpâsibam orâwan. ⁹Yatâ ua ko kwâkânim sâip, “Yatâ mân upan. Nâ kore a bukugâ. Propete a sot bukurâpkâ zengât buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunâk mem ândibi, zengât buku. Gâ Anutuyâk mâpâse.” ¹⁰Yatâ sâmġâ itâ dâtnogip, “Ekap zirat den sumbuġâ zo mân dooġguban. Den zo bon up- apkât narâk wâtâp uap. ¹¹Zorat bâliġ mâme a zâk bâliġ upâ sâm op ândibap. Oi a sumunġâ nġai sumun upâ sâm op ândibap. Oi a târârak nġai târârak ândibâ sâm ândibap. Oi um hâlâlû ândimapġâ um hâlâluyâk ândibâ sâm ândibap.

¹²“Nânġâ. Kembu nâ kek gâbat. Nep tuume, zorat dâp sânġân mimbigât mem

gâbat. ¹³Nâ kândom sot bet. Nâ topġâ sot kwakġâ. Top kwâkwatġâ sot tuum kwâkâkwâkânġâ.”

¹⁴Hâmbâziġ sanġon kubikme, zengât nânġa sâtâreġoot uap. Zen sâm ziġġi kamân zoren bagim ândiândi nak bonġâ nimbi. ¹⁵Kamân âkġan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suġâ a, a ambân laġ ândiândiġ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkġâlem ândime.

Yesuġâ diiniġġâmap.

¹⁶“Yesu nâ sumbem anâ sânġongua zâkġâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziġġip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmġâ. Sânġelak patâ âsagei zâkkât haġsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

¹⁷Kaapumġâ sot nâgât siġġi ândime, zen nâgât itâ sâme, ‘Gâ gâban.’ Oi nġai zâk den zo nânġâbapġâ yatik sâbap, ‘Gâ gâban.’ Ŋġai zâk toogât nânġâm ziren gâbap. Ŋġai zâk zorat okġaġġap oi ko ândiândigât too sânġân buġ pinda nimbap.”

Yohaneġâ girem sâip.

¹⁸Ekap ziren den kânġan kulemguwan, zo sâlâpkum nânġâbi, zen girem dâzânġobâ. A ziġ umziġaġġât op den nġai târokwapî, a zo Anutuġâ kut nġai nġai sâtġoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziġġâbap. ¹⁹Oi a ziġ den sumbuġâ zi sâm gulipkubi, a zo, zengâren Anutuġâ ândiândi nakkât bonġâ sot tirik kamângât siġġi den zo yatik sâm gulipkubap.

Den murukġâ.

²⁰Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapġâ itâ sap, “Kembu, nâ kek gâbat.”

“Perâkġak. Kembu Yesu, gâ gâban.”

²¹Kembu Yesugât um lumbe zengâren zâi zem zimbap. Perâkġak.

Zo yatik.